PRÆLECTIONES

JURIS CANONICI

HABITÆ IN SEMINARIO SANCTI SULPITII

PARISIIS. — EX TYPIS SIM. RAÇON ET SOC., VIA DICTA ERFURTH, 1.

PRÆLECTIONES
JURIS CANONICI

HABITÆ

IN SEMINARIO SANCTI SULPITII

SECUNDA EDITIO

ACCURATE RECOGNITA AB AUCTORE

> Sic omnes Apostolicæ Sedis sanctiones accipiendæ sunt tanquam ipsius divini Petri voce firmatæ sint.
>
> (*Ivo Carnutensis*, Decr. IV part.)

TOMUS SECUNDUS

PARISIIS

APUD JACOBUM LECOFFRE, BIBLIOPOLAM

29, VIA VULGO DICTA DU VIEUX-COLOMBIER, 29

1862

PRÆLECTIONES
JURIS CANONICI

PARS SECUNDA

DE PERSONIS

Cum tractaverimus in prima parte *Prælectionum canonicarum* de statu atque regimine Ecclesiæ, unde potissimum educitur notio juris publici ecclesiastici, ordo naturalis quæstionum exposcit ut explanationem juris privati aggrediamur, circa personas, res, et judicia, incipiendo a personis quæ corpus Ecclesiæ constituunt.

Summa divisio personarum est inter laicos, qui nullo ministerio publico ordinis spiritualis addicti, sunt plebs Ecclesiæ; clericos, qui cultui divino et sacro officio manci-

pati, ministeriis religionis incumbunt; et religiosos, seu monachos et moniales, qui sub regulis ab Ecclesia probatis, peculiare vitæ genus, consiliorum evangelicorum praxi, ad sectandam christianam perfectionem profitentur.

Clerus primum locum tenet, utpote qui ad sacram hierarchiam pertinet cui commissa sunt dispensatio mysteriorum et regimen societatis christianæ : regulares secundum locum occupant; clero sunt in adjutorium ad ædificationem fidelium, et odorem Christi per Ecclesiam diffundunt eximiarum virtutum abnegationis cultu : tertio loco veniunt laici. Omnes vero, in quocumque gradu consistant, mirabili unitate simul consociantur « in illo per omnia qui est caput Christus, « ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem « juncturam subministrationis, secundum operationem in « mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis « facit in ædificationem sui in charitate. » (S. Paulus, Epist. ad Ephes., IV, 16.)

SECTIO I[a]

DE LAICIS.

307. — I° *Qui sint laici qui juri canonico subjiciuntur?* Laici, a verbo Græco λαὸς quod populum significat, in triplicem classem quoad sanctiones canonicas distinguuntur, scilicet infidelium, catechumenorum et fidelium. Sunt autem inter laicos baptizatos alii orthodoxi qui veram fidem catholicam profitentur; alii heterodoxi, seu hæretici qui erroribus contra fidem catholicam ab Ecclesia proscriptis adhærent; schismatici, qui ab unitate Ecclesiæ recesserunt; apostatæ, qui fidem christianam abjuraverunt.

Porro sacri canones statuunt de laicis qui per baptismum pertinent ad corpus Ecclesiæ, et de his qui ad sacramenti regenerationis susceptionem disponuntur per catechumenatum; non vero de infidelibus.

308. — I. De baptizatis nulla movetur difficultas apud canonistas; omnes quippe agnoscunt hominem cooptari per baptismum in societatem christianam, vinculo indissolubili : atqui indubium est, juxta principia fidei catholicæ, auctoritatem Ecclesiæ protendi in omnes qui sunt membra societatis christianæ.

Hæc, cum sint extra controversiam, probare non aggredimur; duo autem magni momenti notare necessarium est.

1° Adultus non initiatur sacro baptismate nisi libera voluntate consentiat; est enim religionis christianæ regulis contrarium quod quis invitus compellatur ad recipiendam fidem. Quinimo, is qui nedum consentiat, penitus contradicit « nec « rem, nec characterem recipit sacramenti, » ut dicitur in cap. *Majores*, 3, DE BAPTISMO. Eam ob causam sanctus Gregorius magnus admonuit illos omnes qui exoptant perducere extraneos ad fidem christianam, ut *blandimentis*, *non asperitatibus studeant*. Cum vero, temporibus ætatem Gregorii subsecutis, nonnulli hujus disciplinæ immemores, et zelo *non secundum scientiam* concitati, vellent judæos vi et metu perducere ad professionem fidei christianæ, alter Romanus Pontifex, nempe Clemens III, id severe auctoritate apostolica prohibuit, his verbis : « Statuimus ut nullus invitos vel no« lentes judæos ad baptismum venire compellat. Si quis « autem ad christianos, causa fidei confugerit, postquam « voluntas ejus fuerit patefacta, christianus efficiatur; quippe « fidem Christi habere non creditur, qui ad christianorum « baptisma, non spontaneus, sed invitus cogitur pervenire. » Hæc est lex constantissima pro adultis : sicut enim homo liberi arbitrii voluntate periit, sic vocante gratia Dei propriæ mentis conversione salvatur. (Distinct. XLV, cap. *Qui sincera*, 3; *de Judæis*, 5. — Cap. *Sicut Judæi*, 9, DE JUDÆIS ET SARRACENIS, lib. V Decretalium.)

Parvulorum alia est conditio. Recens nati e parentibus christianis ad baptismum offeruntur, juxta traditiones catholicas quas theologi in tractatu *de Baptismo* vindicant contra errores sectæ Anabaptistarum. Hæc agendi ratio summopere utilis est puerulis, ut vel ab ortu liberentur a noxa originali et gratia sanctificante exornentur. Pueros autem infidelium qui remansuri prævidentur sub patria potestate, cum fidei discrimine, baptizari vetat Ecclesia, si inviti sint parentes, imo parentibus etiam consentientibus, nisi pueri vergant in proximum periculum vitæ; quia prudentia chri-

stiana non sinit ut conferatur sacramentum in ea conditione qua moraliter certum est illud profanandum fore, quando pueri sic baptizati adoleverint. Ita responsum Episcopo Quebecensi a S. Congregatione Inquisitionis refert Benedictus XIV in Brevi *Postremo mense* ad Archiep. Tarsensem, vices-gerentem, an. 1747 [1]. S. Congregatio Concilii alias respondit : « Filios ju« dæorum non esse invitis parentibus baptizandos donec « perveniant ad ætatem legitimam, et tunc si ipsi consen« tiant : ætatem vero legitimam regulariter censeri completo « septennio. » (Eod. Brev., § 32.)

Theologi, duce sancto Thoma, eadem tradunt, scilicet puerum, quando incipit habere usum liberi arbitrii, incipere simul *suum esse;* et posse sibi ipsi providere quantum ad ea quæ sunt juris divini vel naturalis. Ea igitur ætate parvuli possunt, invitis parentibus, fidem christianam profiteri, et baptismum suscipere : antequam vero habuerint usum rationis, non sunt admittendi ad sacramentum siquidem « ob« stat consuetudo Ecclesiæ, quæ semper in omnibus est « æmulanda, » ait sanctus Thomas. Hujus disciplinæ duplicem rationem affert : unam e periculo fidei, alteram e justitia naturali, ne lædatur jus parentum in filio, donec puer incipiat sui esse arbitrii. (2ª 2æ, q. x, art. xii.) Tertiam adjungere licet ex incommodis quæ induceret praxis contraria, animos infidelium commovendo contra Ecclesiam Catholicam, illosque ab amplectenda fide avertendo.

2° Qui baptismo suscepto adscripti sunt Ecclesiæ subduntur per totum vitæ decursum auctoritati Pastorum, etiamsi ab Ecclesiæ unitate avellantur schismate, hæresi, vel apostasia. Cum indelebilis sit character sacramentalis, et in perpetuum anima Deo consecretur virtute sacramenti, perpetua

[1] Est aliud Breve ejusdem Pontificis circa jus parentum christianorum offerendi ad baptismum infantes judæos, suos ex patre præmortuo nepotes. *Probe te meminisse*, an. 1751.

sunt eo ipso officia quæ ipsi imponuntur erga Deum et erga Ecclesiam; nec pendet ab illius arbitrio ut istud vinculum subjectionis sua prava obstinatione abrumpat. Hinc de hæreticis, de schismaticis, et de apostatis statuitur in jure canonico cujus ea de re sanctiones referemus in IV^a parte *Prælectionum*, ubi *de Delictis et Pœnis*. Ecclesia summo tamen moderamine utitur sua potestate; et non intendit communiter leges generales quas fert in illos protendi qui a certo tempore, jam consummato schismate, separati sunt ab unitate catholica, uti infra animadvertemus, cum se dederit occasio.

309. — II. Catechumeni (a voce Græca κατηχέιν, docere) dicuntur qui ad baptismum disponuntur proxime ac præparantur per gradus veluti tirocinii christiani. Quamvis non adhuc accenseantur membris Ecclesiæ, nec subdantur illius potestati legislativæ, quandoquidem non adhuc initiati sunt sacramento fidei; quadam ratione continentur legibus canonicis, veluti candidati Ecclesiæ quæ præfinire potuit quonam ritu admitterentur in statum catechumenatus, quibus exercitationibus instruerentur doctrina christiana et moribus christianis informarentur, quamdiu perduraret experimentum ut convenienter disponerentur, quibus tandem pœnitentiis obnoxii forent qui graviora peccata, tempore probationis commisissent. Hujusmodi ordinationes, quamvis non habeant rationem legis proprie dictæ erga catechumenos, sunt tamen conditiones auctoritate legitima constitutæ iis qui volunt in societatem christianam admitti.

310. — III. Quod ad infideles attinet, Ecclesia habet quamdam in illos jurisdictionem, quatenus accepit a Christo officium annuntiandi ubique veram fidem et omnes homines adducendi ad religionem; habet proinde erga infideles ministerium prædicationis quo pro suo jure fungitur. Non habet vero in eosdem infideles potestatem legislativam nec coercitivam. « Ecclesia, ait Concilium Tridentinum, in neminem

« judicium exercet qui non prius in ipsam per baptismi ja-« nuam fuerit ingressus. *Quid enim mihi,* inquit Apo-« stolus, *de iis qui foris sunt judicare.* » (Sess. XIV, cap. II.) Non aliis igitur mediis potest homines qui foris sunt ad se attrahere, quam doctrina, patientia et precibus; obligatio enim cui omnes homines subduntur credendi Evangelio, fidem catholicam profitendi, non innititur jure canonico, (quis unquam talia audivit?) sed jure divino.

Nonnulli qui voluerunt jurisdictionem coercitivam Ecclesiæ protendi in infideles citaverunt, uti tot argumenta suæ sententiæ faventia, bella sub vexillo crucis suscepta contra Mahumetanos, et leges quæ in Corpore juris, sub titulo DE JUDÆIS ET SARRACENIS includuntur; sed nihil ex bellis nec ex canonibus adductis concludendum. Bella contra Mahumetanos et Sarracenos non fuere actus jurisdictionis ecclesiasticæ; haberi potius debent uti exercitium juris naturalis, quod christianis certe inerat, arcendi barbariem gentium exterarum quæ Europæanas regiones invadere conabantur, et recuperandi terram sanctam ab iisdem gentibus injuste usurpatam... Legislatio de judæis partes diversas complectitur : sunt decreta quæ Princeps sæcularis tulit ad ordinandum conditionem, seu statum civilem judæorum qui sub sua ditione morabantur; sunt insuper canones ab auctoritate ecclesiastica prolati, quibus Christifideles vetantur judæorum consortio uti, eis ullum magistratum in societate demandare, ancillas ex illa gente assumere, et alia id genus, quæ Pastores periculosa Christifidelibus judicaverunt. Canones qui videntur judæos directe afficere, vel etiam pœnis coercere, Ecclesia tulit ut se suaque jura tueretur a perfidia inimicorum. Delicta infidelium « de jure communi coerceri « debent, ait Schmalzgrueber, non ab Ecclesia, quippe cujus « jurisdictioni spirituali non subjiciuntur, sed a Principibus « et magistratibus in quorum territorio degunt. » (In tit. DE JUDÆIS, n° 36.)

311. — Gravis ea de re orta est quæstio : An parvuli infidelium, qui in periculo proximo vitæ constituti, vel alia occasione baptizati fuerant, insciis seu invitis parentibus, possent, si convaluerint e morbo, subduci parentibus ut, periculo perversionis remoto, in vita christiana instituerentur? Hanc quæstionem, quæ nuper fuit multis occasio scandali, historice referimus, una cum variis argumentis et difficultatibus objectis ex adversa parte, ut melius cognoscatur quibus fundamentis innitebatur disciplina Ecclesiæ in societatibus catholicis præteritorum temporum.

Ratio dubii erat quod parvuli, « quamdiu ipsi sibi providere non possunt, secundum jus naturale, sunt sub cura « parentum, » uti assentitur ipse Benedictus XIV cujus sunt verba in Brevi citato. Exinde concludendum videbatur parentes nunquam potuisse, illæso jure naturali, privari suis parvulis, sub prætextu baptismi a puero suscepti. Parentes enim habent in suos filios jus, non solum proprietatis sed etiam regiminis; ex natura enim, puerorum conservatio et infantiæ cura propriis illorum parentibus, ex quibus scilicet in lucem editi fuerunt, committuntur, donec propria voluntate regi possint : porro, etiamsi pueri adepti fuerint septennio usum rationis et liberi arbitrii, hactenus tamen sibi providere nequeunt; ergo continentur sub cura parentum. Huic ratiocinio addi poterat non asserendum esse Ecclesiæ jus quod illam odiosam redderet gentibus paganis et hæreticis, et videretur iisdem gentibus dare probabilem causam subducendi ipsos parvulos parentum catholicorum, ut ritu pagano vel in secta hæretica instituerentur. Insuper Ecclesia non poterat separare parvulos a parentibus, quin periculose animos commoveret, et odia suscitaret contra semetipsam cum plurimorum scandalo.

Hæc ostendunt quidem periculosum semper fuisse parvulos subduci regimini parentum; rationem haberi debuisse status civilis et politici societatis; magna denique cautione opus

in praxi, quævis fuerit illa conditio societatis, ne quid temere et inopportunum fieret; sed minime probant nunquam, in quovis societatis statu, legitimum esse potuisse abduci parvulum a regimine parentum, etiamsi Ecclesia ratione habita locorum et temporum, id opportunum existimaverit ne sacramentum baptismi profanaretur, cum maximo animæ parvuli detrimento. Etenim : 1° Ita statuit concilium IV Toletanum : « Judæorum filios vel filias, ne parentum ultra « involvantur erroribus, ab eorum consortio separari de- « cernimus, deputatos, aut monasteriis, aut christianis vi- « ris,... ut sub eorum conversatione cultum fidei discant, « atque melius instituti, tam in moribus quam in fide pro- « ficiant. » Cap. *Judæorum*, 11, caus. XXVIII, q. I[1]. 2° S. Congregatio Inquisitionis improbavit opinionem cujusdam theologi, Calderini nomine, qui docuerat parvulos baptizatos, judæis parentibus restituendos esse, dummodo parentes ingenue spondeant hos parvulos nihil contra fidem catholicam edocendos, imo reddendos esse Christifidelibus, cum ad ætatem convenientem pervenerint. Testatur Benedictus XIV hanc opinionem a cæteris theologis erroris insimulatam fuisse. (§ 30.) 3° Ipse Pontifex suam sententiam expressis verbis sic declarat : « Parvuli judæorum nondum usum li- « beri arbitrii adepti, qui baptismo neque a parentibus, ne- « que ab aliis qui jus in eos habeant, offeruntur... baptizari « non debent, sed ad illos remitti, quorum in potestate ac « fide sunt legitime constituti. Quod si jam sacramento « initiati essent, aut detinendi sunt, aut ab hebræis paren- « tibus recuperandi, tradendique Christifidelibus, ut ab illis « pie sancteque informentur. Hic enim baptismi licet illiciti, « tamen veri validique, effectus est. » 4° Jus paternum in

[1] « Hunc canonem de filiis judæorum jam baptizatis intelligendum esse, nemo ambiget, ait Berardi, præsertim si hæc postrema verba consideret, *in fide proficiant;* non enim in fide proficere potest, nisi qui fidem jam suscepit. » *Canones Gratiani*, tom. I, cap. XVII.

filios est quidem naturale, sed secundarium, non absolutum : porro, juri naturali secundario derogare fas est quando cessat illius ratio in casu, vel in conflictu supponitur cum altero jure naturali, aut divino prævalente. Re quidem vera jus de quo agimus ordinatur ad bonum naturale puerorum; in casu autem præsenti est in conflictu cum jure divino quod vetat ne puer gratia cœlesti regeneratus, remaneat sub cura parentum infidelium cum periculo moraliter certo profanationis sacramenti et detrimenti supernaturalis animæ; ergo neminem offendere debet agendi ratio Ecclesiæ, si judicet puerum, in tali periculo constitutum, subducendum fore parentibus... Et vero, omnes consentiunt parvulos licite posse subduci paternæ potestati quando id necessarium judicatur ad subtrahendum parvulum periculo imminenti, seu vitæ seu depravationis morum ex parte impiorum parentum ; ergo ex omnium consensu jus paternum in filios non est absolutum sed limitatum... Res evidentior evadit, si agatur de parvulo habente usum rationis, qui doctrinam christianam sufficienter edoctus, libera voluntate baptismum suscipit, et ad Ecclesiam confugit ut ipsius præsidio tutetur contra periculum conversationis paternæ et contra artes quibus a fide christiana eum parentes eniterentur retrahere. Licet ille parvulus, ea etiam ætate, indigeat cura parentum et regulariter debeat cum eis morari, nihilominus jus certum habet suæ saluti consulendi, deserendo domum paternam; *quantum* enim *ad ea quæ sunt juris divini, incipit suæ esse potestatis*, ut verbis utamur sancti Thomæ. Lex divina baptismi et obligatio media salutis æternæ efficacia adhibendi contra pericula perversionis, neutiquam pendent a lege humana quæ ætatem minoritatis et ætatem majoritatis præfinivit.

Ex argumentis adductis, quibus addi potest auctoritas plurium doctorum, non sequitur quæstionem fuisse unquam solutam suprema auctoritate Ecclesiæ; siquidem concilium Toletanum quod allegavimus est synodus provincialis cujus

decretum translatum non fuit in codicem Decretalium quæ constituunt jus commune; Breve autem apostolicum directum ad vices-gerentem S. Pontificis in urbe Roma, non est constitutio dogmatica rem definiens uti certa fide tenendam ab omnibus catholicis. Sequitur tamen doctrinam assertam gravissima auctoritate innixam fuisse. Maxima quidem cautione opus erat in praxi, uti jam monuimus, ut præcaverentur pericula objecta; sed Ecclesiæ prudentiæ dimissum fuit ut, pro locorum et temporum conditione, attentis moribus publicis et statu societatis quid magis expediebat prospiceret.

312. — II° *Quæ sint obligationes laicorum christianorum erga Ecclesiam?*

Laici, qui Ecclesiæ membra sunt, tenentur in spiritualibus obtemperare canonum statutis; providere pro sua quisque facultate necessitatibus temporalibus Ecclesiæ; ipsique auxilio esse, pro temporum opportunitate, ut divinum quod ipsi commissum est ministerium liberius exsequatur.

I. Obligatio obtemperandi legibus canonicis et obsecundandi jurisdictioni coercitivæ Ecclesiæ, in controversiam minime adducitur apud catholicos; est enim fundatissimum dogma. Ex legibus autem canonicis aliæ sunt communes laicis, clericis, et religiosis, uno verbo Christifidelibus, aliæ vero laicos magis directe afficiunt, v. g. decreta de impedimentis matrimonii, etc...

II. Altera obligatio, providendi nempe, ex suis quisque bonis temporalibus, necessitatibus cultus publici et sustentationis ministrorum Ecclesiæ, æque fundatur jure naturali et divino; *Christus* enim *ordinavit iis qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere,* ait sanctus Paulus. Primi autem Pastores determinant suis statutis vim legis obtinentibus, modum et tempus quo divinæ ordinationi satisfieri queat; de quo dicetur in III^a parte, ubi *de Bonis temporalibus Ecclesiæ.*

III. Demum quod ad auxilium præstandum Ecclesiæ ut

sua jurisdictione liberius utatur, id principibus christianis potissimum demandatur. Vidimus in I[a] parte *Prælectionum* (n° 68) constantem fuisse SS. Patrum et conciliorum doctrinam principes officium divinis præordinationibus suæ dignitati connexum exsequi, dum curam religioni impendunt, quantum sinit conditio temporum et forma regiminis politici. Nedum in eo recedant a ratione sæcularis potestatis, se potius ad eam accommodant, quandoquidem ita se gerunt juxta mores societatis, ut supponimus, illiusque utilitatibus etiam temporalibus provident. Opportunissimum certe fuit nationibus christianis ita juvari concursu mutuo utriusque auctoritatis, ut gradatim deducerentur ab ætate barbariæ infantiæque socialis, ad statum illum præsentem quo merito gloriantur. Nemo dubitat, quin ex illo regimine cui ultro assentiebantur populi, societas multum profecerit animorum cultu, notionibus juris tum privati tum publici, morum informatione, aliisque optimis institutis. Verum, ut finem optatum assequantur principes christiani, necesse est eorum actionem contineri intra limites juris divini, et moderari ex moribus publicis, statuque politico nationis cui præsunt. Diversa proinde est ratio qua societas temporalis et spiritualis sibi mutuam opem præstant pro diversitate temporum. Sæculis præteritis, quæ communiter designantur nomine *medii ævi*, sapienter duxerunt obstandum fore novationibus hæreticorum qui pravis dogmatibus moliebantur convellere unitatem societatis christianæ; decursu temporum temperare oportuit severitatem legum civilium in ea parte; tandem res eo devenerunt ut necessarium visum sit libertatem civilem cultus omnibus dari, sub certis restrictionibus quas requirit ordo publicus. Hæc libertas conscientiæ et cultus prava quidem consectaria inducit, perniciem nempe animarum et infandum indifferentismum in causa religionis. Licet enim Deus possit procul dubio suscitare animos fortes quorum virtus eo eminentior erit quod urgentiores tentationes superaverint, at-

tenta tamen communi fragilitate, plerique homines in maximo periculo subversionis versantur; alii miserabiliter decepti sophismatibus a veritate catholica in pravas opiniones incidunt; cæteri ea paulisper opinione imbuuntur pro re indifferenti habendum cuinam in particulari religioni unusquisque nomen dederit. Hæc sunt pericula status præsentis, quæ nihilominus non obstant quin alias dixerimus tolerantiam, seu etiam libertatem civilem, esse in hodiernis societatibus necessariam, nec, eam ob causam, de illius legitimitate concertandum fore inter catholicos. At simul animadvertimus maximum omnium officiorum principis in negotio religionis esse tueri libertatem Ecclesiæ. Ipsa etiam ætate qua arctiori fœdere utraque societas uniebatur in commune bonum, vigilabant pastores ne protectio data Ecclesiæ converteretur in dominatum (nº 64). « Non-seulement les princes ne peuvent rien « contre l'Église, *aiebat* Fenelon, mais encore ils ne peu- « vent rien pour elle qu'en lui obéissant. Il est vrai que le « prince pieux et zélé est nommé l'*Évêque du dehors* et le « *protecteur des canons*, expressions que nous répéterons « avec joie dans le sens modéré des anciens qui s'en sont « servis ; mais l'Évêque du dehors ne doit jamais entre- « prendre les fonctions de celui du dedans ; il se tient, le « glaive à la main, à la porte du sanctuaire, mais il prend « garde d'y entrer : en même temps qu'il protége, il obéit. » (*Discours pour le sacre de l'électeur de Cologne.*) Quanto magis abstinere debent principes in statu præsenti societatis ab omni impedimento libertati ecclesiasticæ afferendo !...

313. — III° *Quæ sint jura laicorum in Ecclesia?*

I. Laici jus habent ad participationem bonorum spiritualium communium fidelibus, juxta modum pro eorumdem bonorum dispensatione ab auctoritate ecclesiastica præscriptum. Jus itaque habent recipiendi sacramenta, interessendi conventibus sacris, divinis officiis, etc..., modo studeant se

conformare regulis canonicis, et obsecundent primis Pastoribus.

II. Non possunt sibi vindicare jura clericalia. Vel enim hæc jura ordinantur ad dispensationem sacrorum mysteriorum, vel ad regimen rerum ecclesiasticarum. Non possunt in priori casu; siquidem dispensatio sacramentorum et benedictionum sacerdotalium supponit characterem sacramento, aut ritu consecrationis animæ impressum quo laici carent. Neque alia prætendere queunt; nam, posita divina constitutione Ecclesiæ, omnis jurisdictio, in qualicumque gradu consistat, omne officium publicum administrationem rei spiritualis includens, non aliter acquiritur quam delegatione a Pastoribus accepta : porro, Ecclesia prohibuit lege generali quominus laicis demandentur jura clericalia, quod in cap. 2 de Judiciis, lib. II Decret., sic statuitur : « Decernimus ut « laici ecclesiastica negotia tractare non præsumant. »

Hinc concludendum divina ordinatione requiri ut Principes sæculares, quando curas religioni impendunt, agant modo subordinato auctoritati Ecclesiæ, cujus definitiones ac decreta tuentur, et exsecutioni mandari curant. Sanctus Avitus Viennensis ad Clodovæum dicebat : *Imperator filius est Ecclesiæ, non præsul; quod ad Religionem competit, discere ei convenit, non docere.* Si quid sponte propria, in rebus ecclesiasticis contra primorum Pastorum decreta princeps attentaverit, non protectorem se gerit, sed sacerdotalis auctoritatis usurpatorem.

III. Laici acquirere possunt vi rescriptorum Sanctæ Sedis, et etiam longævæ consuetudinis legitimis conditionibus vestitæ, jus nominandi clericos promovendos ad beneficium et officium ecclesiasticum, uti concessum Principibus catholicis per concordata, item fundatoribus beneficiorum quorumdam, vidimus in I[a] parte. De his iterum dicendi occasio se dabit quando disseremus de *Juris patronatu* in beneficia.

Sunt aliæ prærogativæ honorificæ attributæ aliquando

magnatibus : v. g. ut specialiter nominentur in publicis orationibus, ut sedem propriam eminentiorem occupent, ut thurificentur atque aquam benedictam accipiant per aspergilli præsentationem, de quo multa habentur in *Cæremoniali Episcoporum*, lib. I, cap. XXIII, et in *Decretis authenticis* S. Congregationis Rituum.

SECTIO II[a]

DE CLERICIS.

314. — Clerici dicuntur quos sacra ordinatio a laicis distinguit. Addicti sunt cultui publico et Ecclesiæ ministerio vi suæ ordinationis et delegationis acceptæ, unde ipsum nomen obtinent; nam vox Græca κλῆρος, quæ latine *sors* interpretatur, significat clericos in sortem Domini vocatos esse, a illius scilicet cultum modo peculiari applicari.

Quatuor præcipuas quæstiones perpendemus de clericis : 1ª quinam assumendi sint e laicis, in statum clericalem promovendi; 2ª quæ regulæ servandæ in clericorum ordinatione; 3ª quibus obligationibus, vi sui status, ad præscriptum juri canonici teneantur; 4ª demum quæ sint illorum prærogativæ, seu jura.

Altera subsequetur sectio de collegiis clericorum; quod vero spectat ad munia et obligationes illorum qui beneficia obtinent, aut dignitate aliqua ecclesiastica donantur, explicatum fuit in Iª parte *Prælectionum*, præcipue ubi de Episcoporum, Parochorum et Capellanorum officio; cætera quæ dicenda supersunt exponentur in sectione de beneficiis et de bonorum temporalium Ecclesiæ regimine.

ARTICULUS I. — DE PROMOVENDIS IN STATUM CLERICALEM.

315. — Non promoventur in statum clericalem nisi qui immunes sunt ab irregularitatibus, et præferunt signa vocationis divinæ quæ illos sacris ministeriis idoneos efficit. De vocatione proinde dicendum habemus; quæstione de irregularitatibus ad alium locum remissa, ut simul ac de censuris opportunius, ob materiarum connexionem, sanctiones canonicas referamus.

316. — 1° *Quid sit vocatio ad statum clericalem, et quibus signis manifestetur?*

I. Vocatio sub duplici respectu considerari debet, scilicet ex parte Dei et ex parte Ecclesiæ. A parte Dei est actus voluntatis in ordine supernaturali quo Deus aliquem destinat ad statum clericalem, ipsique media præparat ad hunc finem assequendum necessaria. A parte Ecclesiæ est actus jurisdictionis spiritualis quo primi Pastores seligunt et assumunt quos idoneos sacro ministerio, ac divina Providentia dispositos judicant ad statum clericalem [1].

Vocationem, utroque sensu acceptam, necessariam esse multa comprobant. 1° Exemplum et doctrina Christi, de quo sanctus Paulus dixit : « Nec quisquam sumit sibi honorem, « sed qui vocatur a Deo... sic et Christus non semetipsum « glorificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum... « Tu es sacerdos in æternum. » (*Ep. ad Hebræos*, cap. v.) Si Christus, quatenus homo, vocari debuit a Patre cœlesti ad sacerdotium, quis audeat sanctuarium ingredi, non vocatus a

[1] Cf. S. Gregorium Magnum, *de Cura pastorali*, part. I, cap. v et vi; — S. Thomam, 2ª 2æ, q. CLXXXV, art. I et II; — Hallier, *de Sacris Electionibus*, part. I, sect. v, art. I et II; — S. Liguori, lib. IV, n° 78; lib. VI, nis 802, 803; — Habert, tract. *de Ordine*, part. III, cap. I.

Deo? Verba Christi : « Ego sum ostium; qui non intrat per « ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et « latro, » æque demonstrant necessitatem non aliter ascendendi ad statum clericalem, quo intratur in ovile ovium, quam per voluntatem Domini N. J. C. 2° Doctrina sanctorum Patrum qui constanter hanc doctrinam tenuerunt, et ex illa, veluti a principio certo, corollaria practica deduxerunt. « Eos « rectores Ecclesia accipit, ait sanctus Leo, quos Spiritus « sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus uni- « versitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa ter- « renæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis « gratiæ gignat antistitem. » (*Sermo* III, anniv. suæ Assumpt.) Sanctus Gregorius iis omnibus « qui nequaquam divinitus « vocati, sed sua cupiditate accensi culmen regiminis rapiunt « potius quam assequuntur, » opponit verba divina : « *Ipsi « regnaverunt et non ex me; Principes extiterunt et non « cognovi.* » (*De Cura Past.*, part. I, cap. I.) Ecclesia suum ea de re sensum ita manifestat in *Pontificali* intra sacros ritus ordinationis Diaconorum et Presbyterorum : « Vere « dignum est nos tibi gratias agere... æterne Deus, honorum « dator, ordinumque distributor, atque officiorum dispositor, « qui in te manens innovas omnia et cuncta disponis per « Verbum, virtutem, sapientiamque tuam, Jesum Christum « Filium tuum, sempiterna providentia præparas, et singulis « quibusque temporibus aptanda dispensas. » 3° Ipsa tandem ratio, principiis fidei innixa, probat necessitatem divinæ vocationis. Novimus ex evangelicis doctrinis, divinam Providentiam cuncta regere ac moderari, adeo ut nec capillus de capite nostro pereat sine Patre nostro qui in cœlis est. Quanto magis illa disponit quæ proxime referunt ad hominum salutem, et ad suorum consiliorum in Ecclesia executionem!... Insuper hoc speciale habet status clericalis ut destinetur ad officium mediationis inter Deum et homines, intercessionis apud divinam misericordiam et dispensationis

divinorum sacramentorum : jam autem nemo sibi mediatoris partes assumit, nisi admittatur a partibus quarum interest, et præsertim a Deo a quo pendet nostra reconciliatio ; nemo etiam se ingerere proprio nutu potest in dispensationem mysteriorum Christi... Tandem homo indiget multis gratiis ut illa munera ordinis supernaturalis rite obeat ; ex divina autem vocatione tanquam a radice pendent illa auxilia. « Quos enim, ait S. Thomas, ad aliquid eligit, ita præparat « et disponit ut ad id ad quod eliguntur inveniantur idonei, « secundum illud : *Idoneos nos fecit ministros novi Testa-* « *menti.* » Part. III, q. XXVII, art. IV. Unde Dominus : *Ego sum ostium ; per me si aliquis introierit, salvabitur et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet.* (S. Joann., X, 9.)

317. — II. Vocationis diversa sunt signa, alia extraordinaria, alia communia. Quandoque Deus mediis extraordinariis manifestat suam voluntatem, uti in vita nonnullorum sanctorum Pontificum legimus, v. g. in vita S. Gregorii Magni, S. Ambrosii, etc., ne de vocatione sancti Pauli loquamur. Præter facta externa quæ miracula censentur, alia possunt etiam intra mentem haberi, insolitis Spiritus sancti incitamentis, quæ merito extraordinaria dicuntur et non minori certitudine voluntatem Dei ostendunt. Juxta communem ordinem, signa vocationis assueta, sunt : 1° sensus quidam supernaturalis, quo aliquis, veluti instinctu, inclinatur ad amplectendum statum clericalem intuitu gloriæ Dei ; 2° idoneitas ad sacrum ministerium, quod supponit, tum ex parte corporis, tum ex parte animæ, dotes, prudentiam in agendo, spem virtutis firmatæ et quæ necessaria sunt ut convenienter impleatur ; 3° electio facta a Pastore, nimirum ab Episcopo ; siquidem juxta concilium Tridentinum, « Nullus ordinari de- « bet, qui judicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius « suis ecclesiis. » Conc. Trid., sess. XXIII, cap. XVI.

Hæc tria simul convenire debent, sed præsertim duo posteriora. Deus non vocat communiter hominem ad statum

clericalem, quin illum interius inclinet aspiratione quadam supernaturali : at illa inspiratio non est semper sensibilis; est quandoque affectibus contrariis naturæ impugnata, vel etiam timore quem animæ incutit onus grave ministerii sacerdotalis. Fieri potest aliunde ut quis humano affectu appetat sacros ordines, sua terrena desideria sibimet dissimulando sub specie pietatis; nam sæpe mens humana sibi mentitur. Plures, ait Habert, qui juxta S. Liguori de vocatione egregie scripsit, pro certo signo vocationis statuunt ardens et constans desiderium adipiscendi ordines, sed immerito ; quia si accuratius discutiatur, forte accendi deprehendetur non a Deo qui charitas est, sed a cupiditate, tum parentum, tum ipsorummet candidatorum, quorum alii fovendæ desidiæ gratia, alii familiaris rei angustia pressi, alii appetitu gloriæ, ad sacerdotium ducuntur. Quapropter desiderium illud per se sufficiens non est indicium, sed vocatio canonica regulariter facta, modo tamen quis suos intimos sensus ingenue aperuerit, vera cordis simplicitate, nulla adhibita arte qua sollicitetur assensus superioris, certum est signum

318. — II° *Utrum vocatio imponat obligationem amplectendi statum clericalem?*

Pro solutione dubii distinguendum videtur inter casum quo intervenerit signum extraordinarium voluntatis Dei, vel præceptum Ecclesiæ, et casus communes.

I. Urget obligatio amplectendi statum clericalem, in casu quo fuerint signa extraordinaria vocationis, vel intercesserit præceptum positivum Ecclesiæ, id est S. Pontificis vel Episcopi. « Dicendum, ait S. Thomas, quod accipere Episcopatum « non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium « ex præcepto superioris. » Rationem allegat : « Ad inordi- « nationem voluntatis pertinet quod aliquis omnino contra « superioris injunctionem, prædictum gubernationis officium « finaliter recuset, propter duo : primo quidem hoc repugnat « charitati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet ex-

« ponere pro loco et tempore...; secundo repugnat humilitati « per quam aliquis superiorum mandatis se subjicit; unde « S. Gregorius dixit : Tunc est vera humilitas ante oculos Dei, « cum ad respuendum hoc quod utiliter subire præcipitur, « pertinax non est. » (2^a $2^æ$, q. 185, art. 2.) Quod autem S. Thomas dixit de Episcopatu debet ob paritatem rationum dici de ordinibus inferioribus. « Ecclesiæ necessitas, ait Be- « nedictus XIV, alteri cuilibet respectui præponderare debet « atque sufficere dicenda est, ut etiam qui aliunde ad ordinem « sacrum aut ad sacerdotium promoveri non tenentur, et ad « majores ordines et ad sacerdotium ipsum ascendere com- « pellantur. » (*De Synodo*, lib. XII, cap. IV, n. 7.) Ratione firmatur hæc doctrina : si enim Deus suam voluntatem signis extraordinariis manifestaverit, utquid homo ei resistere tuta conscientia poterit? Si vero superior, vices Dei gerens, præcipiat ob urgentem Ecclesiæ necessitatem cui providere debet, quomodo fas nobis erit non obsequi mandato?... Hinc in capite *Placuit*, 4, dist. LXXIV, statuitur quod quicumque clerici aut diaconi pro necessitatibus ecclesiarum non optemperaverint suis Episcopis volentibus eos ad honorem ampliorem promovere, nec ministrent in gradu suo unde recedere noluerunt.

Episcopus non debet alicui injungere præceptum absolutum suscipiendi ordines, nisi urgeat gravis necessitas Ecclesiæ cui providere aliter non possit. Jura vetant ne quis ordinetur invitus; unde leges synodicæ decreverunt pœnitentiæ subdi Episcopum qui invitos et reclamantes præsumpserit ordinare, et sanctus Gregorius ad Episcopum Salonitanum scripsit : *Justum est ut nemo crescere compellatur invitus.* Cap. *Episcopus*, 1, *Gesta*, 2, dist. LXXIV.

319. — II° Quando sunt tantum signa communia vocationis, nec ullum intercedit mandatum Ecclesiæ, prudentia christiana suadet ut quis obsequatur monitis et judicio sui superioris; strictam autem ea de re urgere obligationem non probatur.

1° Suadet christiana prudentia. Est semper aliquid inordinatum in renuente : aut defectus humilitatis, si in suo sensu nimis abundet contra superioris judicium; aut defectus spei in auxilium Dei qui providet abundanter iis quos ad tantum onus elevat ; aut defectus zeli et religionis ad procurandum gloriam Dei et salutem animarum ; porro hæc, in re tanti momenti, periculum satis grave inducunt, ne qui renuit divinam inspirationem, votis Ecclesiæ obtemperando, privetur donis uberioribus gratiæ ; quinimo ne forte veniat in discrimen salutis. — « Si quam operam vestram mater Ecclesia desiderа-« verit, ait sanctus Augustinus Ep. ad Eudoxium, nec avida « elatione suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis... « neque otium vestrum necessitatibus Ecclesiæ præponatis, « cui parturienti, si nulli boni ministrare vellent, quomodo « nasceremini non inveniretis. » Sanctus autem Gregorius : « Qui vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona « adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis « acceperunt. Cumque sua et non aliorum lucra cogitant, « ipsis se, quæ privata habere appetunt, bonis privant... de « quo si stricte judicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, « quantis venientes in publicum prodesse potuerunt. » (Part. I, cap. v.)

2° Strictam urgere obligationem non probatur.

S. Pœnitentiaria respondit ad consultationem sibi propositam (27 aug., an. 1829), non esse cogendum ad suscipiendum sacros ordines clericum, qui, licet a suis superioribus electus, et a suo confessario dignus judicatus sacro ministerio, obtemperare illorum monitis renuit, causa humilitatis, vel timore periculorum; nec etiam cogendum censuit diaconum ad suscipiendum presbyteratus ordinem, quamvis, uti in casu præcedenti, *a superioribus eligatur tanquam aptissimus et a confessario dignus judicetur*. Ratio desumitur e discrimine quod omnes agnoscunt inter præcepta et consilia. Nemo tenetur amplecti statum clericalem cui annexa est praxis con-

silii evangelici castitatis et abdicationis curarum sæcularium, nisi constet de voluntate absoluta Dei præceptum imponentis. Porro, in casu adducto non constat de voluntate divina, sive ad decisionem confessarii, sive ad agendi rationem Ecclesiæ attenderimus.

Prudens confessarius qui non ex revelatione cœlesti consilia Dei novit, sed rem dijudicat juxta regulas prudentiæ christianæ, potest pronuntiare de idoneitate alicujus ad sacrum ministerium; at ubi nulla apparent signa extraordinaria, nec exterius nec in statu intimo animæ ordinandi, utquid diceret intercedere absolutam voluntatem Dei?... Aliunde Ecclesia, id est Episcopus, communiter non imponit, nec jure ordinario imponere valet, iis qui idonei esse existimantur, obligationem suscipiendi sacros ordines. Quin etiam promovendos ad subdiaconatum præmonet liberos esse ad sæcularia vota transire, tametsi existimet eosdem suum propositum considerate perpendisse... Quod vero ad divinam ordinationem attinet, observare est Deum homini præparasse auxilia opportuna ad observationem consiliorum evangelicorum, multosque afflatu sui spiritus ad meliora incitare, ut perfectiorem viam sequantur, quin tamen ab eis hujusce consilii observationem stricte exigat, alias, uti modo dicebamus, non subsisteret distinctio inter consilia et præcepta. Dicere igitur licet Deum suavi providentia ita cuncta disponere, ut pastorum ministerio eligat et vocet eos quos iidem pastores servatis regulis juris ac prudentiæ assumunt, illisque simul gratias necessarias reservare. Si proinde Ecclesia aliquem causa necessitatis compellat ad susceptionem ordinum, hunc Deus Ecclesiæ vocanti obtemperare jubet; si autem Ecclesia non compellat, sed tantummodo invitet ac hortetur, Deus eum incitat ut Pastoris voto obsecundet, hoc autem non imperat. Ergo, quamvis multum expediat ut unusquisque vocatus juxta regulas communes accedat, vocatio ordinaria non imponit

per se obligationem strictam amplectendi statum clericalem.

ARTICULUS II. — DE REGULIS JURE PRÆSTITUTIS UT QUIS RITE AD ORDINATIONEM ADMITTATUR.

320. Canones multa præscripserunt de clericorum ordinationibus, ac præsertim ut non aliter promoveantur quam a suo proprio Episcopo, aut cum litteris dimissorialibus; ut titulum habeant quotquot sacris ordinibus initiantur, nisi super hac re dispensationem obtinuerint; ut ordines conferantur successive per singulos gradus, nullo intermedio prætermisso, temporibus jure præfixis, et post debitum examen. De proprio Episcopo, deque litteris demissorialibus actum est in I[a] parte (n[is] 163, 166) : reliquum est ut cæteras regulas exponamus.

1° DE TITULO AD ORDINATIONEM REQUISITO.

321. — I° *Quid jure præscriptum sit de titulo clericali relative ad ordinationem?*

I. Titulus olim dicebatur Ecclesia cujus servitio clerici adscribebantur ut sacrum ibi ministerium stabiliter exercerent; quapropter in hac *intitulati* erant, vel *incardinati*, ut aiebant. Ratio hujus disciplinæ fuit ne clerici vagarentur per diœceses, a suo Episcopo independentes: hac insuper disciplina provisum fuit necessitatibus temporalibus clericorum.

Titulus, more hodierno, intelligitur bonum temporale, ecclesiasticum seu patrimoniale, quod sit ita clerico assertum ut exinde habeat quo providere possit suæ honestæ sustentationi.

Triplex distinguitur titulus : alter *Beneficii*, alter *Patrimonii*, tertius demum *Paupertatis* quam utique vovent regulares, et ob quam congregatio promittit se provisuram illorum sustentationi.

Ecclesia prohibuit quominus clerici ordinentur sine titulo, nisi aliud requirat utilitas sacri ministerii, quo in casu Episcopus alio modo curat de sustentatione promoti ad sacros ordines.

Certum quidem est nullum clericum fuisse antiquis temporibus ordinatum qui non ascriberetur alicui Ecclesiæ. Hæc fuit lex generalis, quam ab omnibus servatam esse voluit Synodus Chalcedonensis. « Eos qui absolute ordinantur decrevit « sancta Synodus vacuam habere manuum impositionem; » scilicet interdici exercitio ordinis ita suscepti. (Cap. *Neminem*, 1, distinct. LXX.) Concilium quidem Lateranense habitum sub Alexandro III, ann. 1179, decrevit Episcopum qui ordinaverit clericum sine titulo, obligari ad ei subministrandum necessaria vitæ donec assignet illi in quadam Ecclesia stipendia sufficientia militiæ clericalis, *nisi talis ordinatus de sua vel paterna hæreditate vitæ subsidium habere possit;* at probabile non est concilium voluisse hoc decreto immutare veterem disciplinam, Patrum Synodi Chalcedonensis auctoritate sancitam. Non aliud voluit quam imponere Episcopis onus subministrandi necessaria clericis ordinatis sine titulo, excepto tamen quod hi clerici habeant aliunde, unde sibi provideant. Paulatim tamen alio sensu hæc lex concilii fuit interpretata et invaluit omnium animis persuasio licitas esse ordinationes sine titulo beneficiali, modo provideretur sustentationi ordinatorum. Hæc disciplinæ immutatio, seu introductio *tituli patrimonialis*, nihil innovavit in lege qua cavetur ne alii ordinentur quam qui utiles ecclesiis judicantur, uti sæculis subsequentibus de novo præscriptum fuit a concilio Tridentino, sess. XXI, cap. II. Insuper Innocentius XII, memoratis quibusdam decretis apostolicæ Sedis quibus modera-

tus videri potuisset rigor canonum, statim addidit : « Contraria quavis illorum interpretatione penitus improbata, « salutarem illam, quam sacri generalis Tridentini decreta « de non ordinandis ad patrimonii titulum, nisi illos quos « Episcopi pro necessitate, vel commoditate suarum ecclesiarum, assumendos judicaverint, præscribunt, disciplinam « nequaquam relaxatam intelligi. » (Const. *Speculatores*, § 1, 4 nov. an. 1694.)

Ecclesia ut finem intentum assequatur, hæc præscribenda curavit : 1° Si quis ordinetur titulo beneficii, debet beneficium actu possidere, atque ex eodem beneficio habere reditum sufficientem juxta taxam diœcesis; illud præterea alienare non potest per ullam resignationem, nisi facta mentione quod ad hujus beneficii titulum fuerit ordinatus, et aliunde resignatio acceptari non potest, nisi constituto unde clericus decenter vivat, alioquin resignationem nullius roboris fore declarat concil. Tridentinum, sess. XXI, cap. II. — 2° Si titulus sit bonum patrimoniale aut pensio, debet esse etiam bonum certum; quapropter non sufficit spes futuræ successionis, pensio facultativa, bonum in commercio expositum, vel hypothecis gravatum. Insuper concilium vetat ne alienetur aut remittatur sine licentia Episcopi, et non assecurata per aliud medium conditione clerici. Examen de existentia et valore tituli competit Episcopo originis quando ipse clericum ordinat. Episcopus domicilii et beneficii tenetur solummodo inspicere litteras testimoniales datas ab Episcopo originis, quando patrimonium assumitur in complementum beneficii. (Barbosa, in conc. Trid., sess. XXI, cap. II, n^is 60, 61, 62. — Gallemart, in eumdem locum.)

322. — II. Deveniendum est nunc ad sanctiones pœnales legis.

I. Episcopus qui alicui manus imposuerit sub promissione vel juramento quod *super provisione sua non inquietet illum*, id est quod victum suum ab illo non postulaturus sit, sus-

pensus est per triennium a collatione ordinum (cap. *Si quis*, 45, DE SIMONIA, lib. V Decret.); insuper Episcopus ordinans aliquem sine titulo beneficii tenetur ei providere donec ipsi contulerit beneficia ecclesiastica, nisi clericus habeat aliunde sufficiens subsidium, et illa obligatio transit ad successorem. (Cap. *Cum secundum*, 16, DE PRÆBENDIS, lib. III Decret.) Hæredes quidem jure naturali possent et ipsi obligari ad id onus subeundum ratione habita hæreditatis, si Episcopus gravi incuria indiscretas ordinationes fecerit; expediens tamen fuit hanc obligationem imponi successoribus Episcopi defuncti; etenim 1° illud onus non tam in pœnam imponitur, quam in honorem status clericalis, cui unusquisque Episcopus debet invigilare in sua diœcesi; 2° communiter in diœcesi sunt officia quædam quæ possunt his clericis committi; 3° sæpe parentes, aut hæredes Episcopi, vel non habent in hæreditate unde valeant his clericorum necessitatibus providere, aut nollunt; quapropter hi clerici indiscrete ordinati in grave discrimen venirent, si illorum conditio dimitteretur hæredibus Episcopi.

II. Quod ad ipsos clericos spectat, hæc fuere statuta: 1° qui ementito titulo ordinationem obtinent; 2° qui cum Episcopo pasciscuntur, spondentes se nihil postulaturos ad sui subsidium; 3° qui simili pacto se erga parentes obligaverunt, adeo ut parentes sub ea conditione titulum constituerint,... suspensionem incurrunt.

Prob. 1° Auctoritate concil. Trid. quod in capite mox allato de necessitate tituli, addit : « *antiquorum canonum pœnas innovando.* » Porro pœnæ ab antiquis canonibus latæ, sunt præsertim suspensio, cui synodus Chalcedonensis subjecit clericos ordinatos absque titulo. Leges subsequentes paulisper moderatæ sunt hanc veterem disciplinam in favorem Episcopi, nusquam ita abrogaverunt ut ne attingeret quidem clericum, suum Episcopum decipientem ementito titulo. 2° Sanctionibus juris Decretalium. Legimus in cap. *Si*

quis, 45, DE SIMONIA, quod refertur ad secundum casum quem allegavimus : « Si quis ordinaverit aliquem, promissionem « vel juramentum ab eo recipiens quod super provisione sua « non inquietet eumdem, ordinator a collatione ordinum, et « ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem « super hoc ab apostolica Sede obtinuerint, noverint se sus- « pensos. » (Est Gregorii IX.) 3° Decisionibus S. Congregationis quas refert Reiffenstuel in lib. I, tit. XI, n° 198 : « Censuit S. Congregatio omnium sententiis, in hoc doli casu, « pœnam suspensionis ante concilium, nec ab Innocentio III, « nec ab alio fuisse correctam, et hodie a concilio Trident. « fuisse innovatam, et propterea hujusmodi clericum qui, « adhibito dolo vel ficto titulo, ordinatorem decepit, esse « ipso jure suspensum et carere ordinum exercitio. » Idem statuit Urbanus VIII, anno 1624, const. *Secretis* contra male ordinantes et male ordinatos.

323. — *Nota*. 1° Clerici qui post suam ordinationem alienant titulum sine licentia Episcopi, graviter peccant, et tamen non incurrunt censuram, siquidem jus nullam pœnam pro tali casu edixit, uti observat Suarez, disp. XXXI, sect. I, n. 38. In foro conscientiæ ambigi potest an valida si alienatio, quia concilium Trid. statuit. : «... Patrimonium... deinceps « alienari, aut extingui, *vel remitti nullatenus possit*, sine li- « centia Episcopi, donec beneficium sufficiens sint adepti, vel « aliunde habeant unde vivere possint. » Plures canonistæ concludunt ex illo textu alienationem patrimonii, aut pensionis extinctionem, quæ fit post ordinationem, esse ipso jure invalidam, tum ob illam dictionem *nullatenus possit* quæ importat nullitatem ipso jure, ait Barbosa; tum etiam quia verbum *possit* negative prolatum necessitatem importat et actum contra gestum nullum omnino reddit. Animadvertendum est tamen concilium, quod paulo antea dixerat resignationem tituli beneficialis *nullam fore* si facta sit contra suas præscriptiones, non uti his aliisve verbis similibus dum vetat ne alienetur titulus patrimonialis.

324. — 2° Leges canonicæ de titulo clericali vigent in pluribus Galliæ provinciis; simul præfinitum habetur in statutis diœcesanis quis reditus annuus requiratur ad constituendum patrimonium ecclesiasticum, et quomodo assecurandus sit. Omnes tenentur his statutis obtemperare, nisi tamen titulum patrimonialem, pensionem certam, aut fundum frugiferum sibi comparare nequeant; quo in casu impetrant dispensationem ab Episcopo. Quod si in aliis provinciis Episcopi consueverunt a diuturo tempore, non postulare a promovendis titulum patrimonialem, propterea quod notum est plerosque clericos versari in vera impossibilitate eumdem titulum habendi, videtur illos posse indiscriminatim ad sacros ordines accedere, non præstituto titulo, nec impetrata peculiari dispensatione : lex aut in desuetudinem versa est, aut saltem exsecutioni non mandatur. Ordinantur ea lege ut semper ad diœcesis ministerium præsto sint præsuli vocanti, qui illis de necessariis providebit.

2° DE ORDINATIONE PER SINGULOS GRADUS.

525. — I° *Quid sentiendum de licitate et validitate ordinationis factæ, uno prætermisso ordine?*

I. Sunt in Ecclesia catholica gradus per quos ad summum sacerdotii apicem clericus ascendit. Prima tonsura non est proprie ordo, sed veluti novitiatus status clericalis et *præambulum* ad ordines, ut ait sanctus Thomas. Ordines dividuntur in minores et majores. Quatuor sunt ordines minores, de quibus, non secus ac de subdiaconatu, non convenit inter doctores an sint jure divino an jure ecclesiastico. Inter majores ordines annumerantur subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus. Locum ultimum obtinet episcopatus, quem arbitramur esse non simplex complementum presbyteratus, sed ordinem distinctum et participem, in summo gradu, gratiæ sacramentalis; habet etenim functiones sacras quæ nullate-

nus conveniunt presbyteris et annectitur gratia, per impositionem manuum, potestati hæc sacra jura obeundi.

II. Ordinationes factæ, uno prætermisso ordine, sunt illicitæ, quatenus prohibitæ jure ecclesiastico; quod non solum de majoribus, sed etiam de minoribus ordinibus, imo de ipsa tonsura canonistæ interpretantur.

Ita omnes DD. juxta constantissimas traditiones, quas ab ineunte v° sæculo inculcabat Zozymus Papa in epist. ad Hesychium : « Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus « gradu, divini rudimentis servitii; nec illi vile sit exorcistam, « acolythum, subdiaconum, diaconum fieri per ordinem; « nec hoc saltu, sed statutis majorum ordinatione tempori- « bus. » (*Ep.* IX, P. Coustant., p. 969.) Quamvis tonsura non sit ordo, nulli tamen permittitur ullum ordinem suscipere qui non fuerit statui clericali prima tonsura initiatus; quia juxta disciplinam pluribus abhinc sæculis constitutam, est præparatio canonica ad ordines. Ita declaratum fuisse a S. Congr. Conc. referunt Barbosa et Gallemart in sess. XXIII, cap. XIV, Conc. Trid.

III. Ordinationes *per saltum* sunt nihilominus validæ, nisi agatur de episcopatu qui collatus fuerit alicui non sacerdoti.

Ratio est quod singuli ordines habeant prærogativas proprias quæ non pendent ab attributionibus ordinis inferioris; quamobrem nihil obstat quominus, v. g., clericus valide suscipiat diaconatum, non recepto subdiaconatu. Idem confirmat praxis Ecclesiæ; quoties enim actum fuit de hujusmodi ordinationibus, præcepit ut ordines prætermissi conferrentur, non voluit iterari collationem ordinum jam susceptorum.

Dixi : *Nisi agatur de episcopatu*... Theologi qui existimant episcopatum non esse ordinem a presbyteratu distinctum, sed hujus ordinis complementum, illico concludere debent necessitatem absolutam presbyteratus ad susceptionem episcopatus. Qui e contra arbitrantur esse ordinem distinctum,

ad eamdem conclusionem practicam deveniunt; necessarium enim est ut Episcopus habeat potestatem sacramenta conficiendi et administrandi, corpus Domini consecrandi... alioquin non esset vere pontifex; porro episcopatus per se hanc potestatem non confert; nihil est in ritu consecrationis episcopalis quo character sacerdotii cum his juribus designetur. Christus hæc duo potuit insimul conferre, et permittere Ecclesiæ ut et ipsa unica ordinatione eadem tribueret: at cum ex una parte hæc duo sint natura rerum distincta; cum altera ex parte nullum citetur monumentum traditionis quod nos doceat Christum sic disposuisse, vel aliquando probante Ecclesia episcopatum datum fuisse non presbytero, jure dicimus ordinationem factam eo modo, habendam fore pro invalida, aut saltem maxime dubia, et consequenter rursus iterandam, collato prius presbyteratu [1].

326. — II° *Quæ pœnæ latæ sint contra ordinatos per saltum, et quandonam Episcopus possit cum eis dispensare?*

I. Alexander II hæc respondit Episcopo consulenti circa clericum qui diaconatum et presbyteratum susceperat, subdiaconatus ordine prætermisso : « ... Charitati tuæ manda-« mus ut ab officio sacerdotii eum prohibeas, donec proximo « quatuor temporum jejunio subdiaconatus ministerium sibi « rite imponas, et sic deinceps ad majora officia eum redire « concedas. » (Cap. *Sollicitudo*, dist. LII.)

Ex illo textu concludimus clericum ordinatum per saltum esse 1° suspensum ab exercitio ordinis sic irregulariter suscepti; 2° impeditum quoad ordinem superiorem; qui enim ab uno ordine suspenditur ad altiorem ascendere prohibetur. 3° Canonistæ insuper communiter tenent hunc clericum non posse, nisi obtenta dispensatione, ordinem prætermissum recipere; hoc Suarez deducit ex regula generali juxta quam nemo ligatus censura, seu suspensione ab ordine,

[1] Bened. XIV, Const. *In postremo*, § 10-14, an. 1756.

ullum ordinem licite suscipere valet. (Disp. XXXI, sect. I, nis 48, 49.)

II. Episcopus dispensare potest cum promotis per saltum, si non ministraverint, ut ordines postpositos recipiant, majores jam susceptos exinde exerceant, ac tandem ad superiores promoveri valeant. (Conc. Trid., sess. XXIII, cap. XIV.) Non dispensat cum clerico ut ordinem superiorem recipiat, nec ut ordinem susceptum exerceat, antequam ordini prætermisso initiatus fuerit; dispensatio autem data ad effectum suscipiendi ordinem prætermissum, alias dispensationes includere merito præsumitur, nisi superior limitet effectum concessionis; hæc enim sibi invicem connectuntur. Ratio canonica cur interdictum sit exercitium ordinis suscepti, est ipsa prætermissio ordinis inferioris qui reputatur dispositio conveniens ad sacrum ministerium in gradu superiori rite adimplendum; hac igitur causa sublata per dispensationem, aufertur consequenter prohibitio.

Dixi : *Nisi ministraverint*... non obstante suspensione, et ita cum mala fide egerint; omnes enim qui suspensionem temere violant fungendo sacris ministeriis, ipso facto incidunt in irregularitatem super qua Episcopi non habent jus dispensandi, uti dicemus in IVa parte, ubi *de Irregularitatibus*.

3° DE INTERSTITIIS; DE STATIS TEMPORIBUS, ET LOCO ORDINATIONUM.

327. — I° *Quid jure præscriptum sit de interstitiis intra singulas ordinationes servandis?*

I. A primæva ætate Ecclesia sapientissimis regulis providit ut servarentur interstitia inter ordines, de quo sufficiat iterum citare epistolam Zozymi ad Hesychium Episcopum Salonitanum, quam modo memoravimus : « Hæc autem singulis « gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia eccle-

« siasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores usque ad « vigesimum ætatis annum continuata observatione perduret. « Si major jam et grandævus accesserit, ita tamen ut post « baptismum statim, si divinæ militiæ desiderat mancipari, « sive inter lectores, sive inter exorcistas quinquennio tenea- « tur : exinde acolythus vel subdiaconus quatuor annis ; et sic « ab benedictionem diaconatus, si meretur, accedat; in quo « ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærere de- « bebit. Exinde suffragantibus stipendiis, per tot gradus datis « propriæ fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit « promereri. »

Disciplinam interstitiorum, paulisper temperatam successu temporum, his terminis statuit concilium Tridentinum : 1° Minores ordines per temporum interstitia, *nisi Episcopo aliud magis expedire videatur*, conferantur. Sufficit tempus quod elabitur ab una ordinatione ad aliam proxime subsequentem. 2° A susceptione postremi ordinis ad subdiaconatum intercedere debet spatium unius anni, *nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, judicio Episcopi, aliter exposcat.* 3° A subdiaconatu ad diaconatum, et a diaconatu ad presbyteratum intercedere debet unus saltem annus. (Sess. XXIII, cap. XI, XIII, XIV.) Si conferantur inter se textus concilii, videbitur dandam esse difficilius dispensationem interstitiorum ab ultimo ordine minori ad subdiaconatum, et a diaconatu ad presbyteratum, quam inter alios ordines. Mens concilii non est ut Episcopus pro arbitrio dispenset in priori casu, sed solummodo si id exposcat necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, judicio Episcopi ; major siquidem probatio necessaria est, ut quis vel se vinculo perpetuo obliget per subdiaconatum, vel ad sacerdotium promoveatur.

II. Prohibitum est, sub pœna suspensionis, ne quis eodem die, vel duobus continuis diebus, duos sacros ordines suscipere præsumat. Cap. *Litteras*, 13, DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, lib. I Decret. Ordinatus suspensus est ipso facto ab exercitio

ordinis ultimo suscepti, et Episcopus a collatione utriusque ordinis quem contra sanctiones canonicas contulit. In utroque casu suspensio est indefinita quoad tempus : clericus et Episcopus ligati permanent, *donec de illis aliter disponat* Sancta Sedes, uti fert caput juris allatum.

An prohibitum sit etiam conferre eodem die subdiaconatum cum minoribus, in controversiam venit, quia desunt textus qui id expresse interdicant. Cœlestinus III graviter animadvertit in clericum qui *furtive* suscipere præsumpserat eodem die subdiaconatum cum minoribus, cap. *Cum N. lator*, 2, DE EO QUI FURTIVE..., lib. V Decret.; nihil vero pronuntiat de potestate Episcopi. Dicendum tamen id illicitum esse, quod probatur 1° ex sensu doctorum qui generatim tenent hanc ordinationem prohibitam esse juxta disciplinam communem Ecclesiarum ; 2° ex lege Tridentina quæ majorem exposcit causam ut dispenset Episcopus super interstitiis ab ultimo ordine minori ad subdiaconatum, unde merito concluditur Episcopum agere contra mentem concilii, qui eodem die utrumque conferre præsumit; 3° ex declaratione data a S. Congregatione an. 1707. Casu proposito, S. Congregatio acriter argui voluit Episcopum qui consulto contulerat minores ordines cum subdiaconatu, nec eum a pœnis debitis liberavit nisi *ea conditione ut in posterum ab hoc gravi facinore abstineret*. (Bened. XIV, *Institutione* CVI, n° 10.)

328. — II° *Quibusnam diebus liceat ordines conferre?*

I. Tonsura conferri potest qualibet die et hora.

II. Licitum est Episcopo « dominicis et aliis diebus festivis, « unum aut duos ad minores ordines promovere, » uti dicitur in cap. *De eo*, 3, DE TEMP. ORDIN.; quod canonistæ eo sensu interpretantur ut paucis solummodo ordines conferantur, ne fiat ordinatio generalis, nisi diebus mox indicandis. — Hæc notanda : 1° Juxta *Pontificale*, ordines minores conferri debent mane, etsi non requiratur ut id fiat intra Missarum solemnia. 2° Dies festi de quibus agitur ii sunt qui

celebrantur ex præcepto, eo enim sensu vox *festivus dies* intelligitur communiter. Hoc tamen non obstat quominus ordinatio licite fiat in Galliis diebus festis qui olim servabantur a fidelibus, et qui desierunt esse de præcepto vi concordati, quia mens Sanctæ Sedis fuit hæc festa eadem ratione ac antea celebrari, dempta solummodo, respectu populi, obligatione audiendi sacrum et abstinendi ab operibus servilibus [1]. 3° Censent multi canonistæ non esse reprobandam consuetudinem inductam in quibusdam provinciis conferendi minores ordines post meridiem, vel etiam temporibus ordinationum generalium, in vespere feriæ sextæ præcedentis, aut feria quarta quatuor temporum? Quidam hoc confirmant adducta decisione S. Congregationis quam refert Reiffenstuel, n° 51, in tit. DE TEMP. ORDIN.: at frustra; nam prolata decisio supponit feriam sextam in qua fieret ordinatio esse diem festum; insuper ita exposcere utilitatem Ecclesiæ judicio Episcopi, ac demum id observari privatim, non in publicis ordinationibus.

III. Subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus conferri debent in sabbatis quatuor temporum, vel in Sabbato sancto, aut in sabbato ante dominicam Passionis, non vero in dominicis hæc sabbata subsequentibus, nisi ordinans et ordinandus producere velint jejunium sabbati in dominicam. Ita cap. *Quod a patribus*, 4, dist. LXXV, in quo S. Leo testatur hoc fuisse a Patribus traditum ut non passim detur ordinatio sacerdotalis aut levitica, sed sabbatis indicatis, « quod ejusdem observantiæ erit, ait Pontifex, si mane ipso

[1] S. C. R. declaravit die 12 nov. 1831, et 18 feb. 1843, ordines etiam majores conferri posse diebus festivis per S. Sedem abrogatis, quando Episcopi habent facultatem ordinationem celebrandi *extra tempora*. — Cf. *Thesaurum res.*, S. Cong. Concilii, t. LI, pag. 62-64, an. 1782.

[2] Barbosa, *de Off. Episcopi;* allegatio XI, n° 21. Henriquez ibidem citatus arguit ex communi praxi et consuetudine. Schmalzgrueber in titulum DE TEMP. ORDIN. n° 9. *Conférences d'Angers; Ordre*, VI° conf., quest. II°

« dominico die, continuato jejunio sabbati celebretur, a « quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt. »

Duo animadvertere debemus : 1° Dies præfixos pro collatione ordinum sacrorum immutare non valet contraria consuetudo. Cap. *Sane*, 2, eod. tit. Sancta Sedes indulget Episcopis ut faciant ordinationes *extra tempora*, quando opus est. 2° Si defectus essentialis acciderit in ordinatione clerici, reparari debet diebus statutis ad collationem ordinum, non alio tempore. Cap. *Presbyter*, 3, DE SACRAM. NON ITERANDIS, lib. I Decret. Si defectus sit mere accidentalis, Episcopus quovis tempore supplere potest quod prætermissum fuerit. Idem fortassis dicendum, si, ob solum dubium, conditionate iteretur ordinatio. (S. Alph. de Liguori, *de Ordine*, n° 759.)

Patres Societatis Jesu obtinuerunt a Gregorio XIII privilegium suscipiendi sacros ordines extra tempora jure communi præfinita, his additis : *præsentis autem gratiæ communicationem omnibus aliis qui sua privilegia cum ipsa Societate participant et participare poterunt, quomodolibet in futurum fieri omnino prohibemus*. Hinc concludimus alias congregationes non posse in partem hujusmodi privilegii admitti, nisi in communicatione quæ petitur hujus privilegii mentio contineatur, vel omnino declaretur tribui participationem earum quoque immunitatum quæ antea interdicebantur. Benedictus XIV testatur ita observari Romæ, ubi cæteri regulares (præter Patres Societatis Jesu) ad ordines extra tempora suscipiendos minime accedunt, nisi peculiarem antea facultatem sibi comparaverint. Non desunt quidem inter recentiores qui contrariam sententiam propugnant, asseruntque privilegium fuisse a tempore concilii omnibus regularibus concessum; sed Episcopus a quo postulatur ut regulares ordinet extra tempora, exigere potest ut certa probatio hujus privilegii sibi exhibeatur [1].

[1] Cf. Suarez, *de Legibus*, lib. VIII, cap. XVII, n° 8; — Benedictum XIV,

IV. Ordinationes Episcoporum fiunt diebus dominicis, et festis Apostolorum, nisi aliter indulserit S. Pontifex.

329. — III° *Ubinam ordinatio fieri debeat?*

Episcopi in sua diœcesi, non in aliena, nisi assentiente Ordinario loci, debent conferre ordines. « Si secus factum « fuerit, Episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati « ab executione ordinum sunt ipso jure suspensi. » Est nimirum lex generalis Ecclesiæ ut nullus Episcopus extra suam quisque diœcesim *pontificalia* exerceat. (Conc. Trid., sess. VI, cap. V.) Controversia movetur quoad primam tonsuram, quia Episcopi eam frequenter conferunt absque usu pontificalium; at multo securius est ut abstineant, quandoquidem collatio tonsuræ est actus pontificalis, etiamsi non fiat cum insigniis pontificiis. (Schmalzgrueber, n° 18.)

Ordinationes regulariter fieri debent « in cathedrali Eccle- « sia, vocatis præsentibusque ad id Ecclesiæ canonicis; si « autem in alio loco diœcesis, præsente clero loci, dignior, « quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur. » (Conc. Trid., sess. XXIII, cap. VIII.) Censuit S. Congregatio Episcopum posse ordinationem quæ non sit generalis, sed tantum aliquorum clericorum, ubique facere, etiam in capella privata [1]. Quin imo Episcopi solent quandoque celebrare ordinationes generales in quavis Ecclesia quando id, ratione circumstantiarum, opportunum judicant, quod plures canonistæ arbitrantur non esse contrarium textui Tridentino, quia juxta illos textus allatus præceptum non indicat [2]. Potiori jure diceretur legem reipsa dari, sed ita interpretandam ut licet communiter ordinationes fieri debeant in cathedrali, episcopus tamen possit ob causam rationabilem eligere alias Ecclesias.

Institutione XXIII, n^is 4-6; — S. Alph. de Liguori, *Theolog. mor.*, lib. VI, n° 797, ad dub. III; — Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. XCV.

[1] Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. XCV.

[2] Schmalzgrueber, loc. cit., n° 17.

4° DE EXAMINE PRÆVIO, PROCLAMATIONIBUS JURE REQUISITIS, ET LITTERIS TESTIMONIALIBUS.

Nullus ad ordines promovetur qui non probetur idoneus; media autem quibus de idoneitate constare potest, sunt: examen, proclamationes bannorum, et litteræ testimoniales.

330. — I. Qui accedere ad ordines præsumit non examinatus, obnoxius est pœnæ excommunicationis ferendæ sententiæ.

Officium examinandi promovendos incumbit proprio Episcopo qui ordines confert aut dat litteras dimissoriales. Episcopus rogatus ut ordinet clericos extraneos potest, si velit, eos iterum examinare, uti respondit S. Congregatio; id tamen communiter non fit, ad consulendum honori proprii Ordinarii, et ne eumdem a diversis Episcopis approbari et reprobari contingat. Eadem regula viget quoad regulares[1].

Non sufficit ad approbationem ut Episcopus, aliusve examinator ab Episcopo delegatus, nihil mali noverit de ordinando, sed comperire debet illius idoneitatem juxta gradum ad quem inhiat ascendere. « Non solum, ait S. Thomas, « requiritur quod nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati esse in ordinando, sed etiam exigitur amplius, ut « secundum mensuram ordinis vel officii, diligentior cura « apponatur ut habeatur certitudo de qualitate promovendo- « rum, saltem ex testimonio aliorum[2]. » (III[a] part. suppl., quæst. XXXVI, art. IV, ad 3[um].)

331. — II. Promovendis ad minores ordines sufficit ut bonum testimonium habeant a parocho, et a magistro scholæ

[1] Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. XC; — Benedictus XIII, const. *In suprema*, 23 sept. 1724; — Benedictus XIV, const. *Impositi nobis*, 1747.

[2] Cf. Alph. Liguori, tract. *de Ordine*, n° 803.

in qua educantur; nomina vero illorum qui ad singulos ordines majores assumendi sunt proponi debent publice in ecclesia, ut de illorum natalibus, ætate, moribus et vita inquiratur. (Conc. Trident., sess. XXIII, cap. V.) Hæc publicatio fieri debet in loco nativitatis ordinandorum; et si sedem mutaverint, in loco etiam ubi suum domicilium habent, servatis regulis ea de re Episcoporum auctoritate constitutis.

332. — III. Constitutione insuper Innocentii XII, *Speculatores*, præcipitur ut ordinans suo ordinatori exhibeat litteras testimoniales in hoc multiplici casu : 1° si ordinans sit Episcopus originis, sed ordinandus extra locum originis tanto tempore moram traxerit, ut potuerit ibi canonico impedimento irretiri; 2° si ordinans sit Episcopus domicilii, quando ordinandus a loco originis discesserit ea ætate qua potuerit alicui impedimento obnoxius esse; 3° demum si ordinans sit Episcopus ratione beneficii, vel familiæ, ad præscriptum concilii Tridentini, ordinandus muniri debet litteris testimonialibus tum Episcopi originis, tum Episcopi domicilii, ut supra.

ARTICULUS III. — DE OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

333. — Ordo clericalis gravissimum, at simul sanctissimum onus imponit singulis, præsertim qui sacris ordinibus initiati sunt, vitam agendi sua vocatione dignam, ut non minus præfulgeant morum puritate inter cæteros Christifideles, quam dignitate status præeminent. Quo certius hunc finem assequantur, Ecclesia multas leges sancivit, quarum aliæ communes sunt omnibus clericis, aliæ autem ad varia officia attinent. De prioribus solummodo in hoc articulo dicemus; quod enim ad onera officiorum refertur alibi expositum est, ubi nimirum de jurisdictione et de beneficiis.

Omnibus promotis ad sacros ordines præceptum est ut orationi publicæ vacent, castitatem servent, et deferant habitum clericalem; iisdem clericis leges canonicæ interdixerunt quæ vel a suo officio eos retraherent, vel periculo sui status exponerent, uti sunt : cohabitatio cum mulieribus, noxia quædam oblectamenta, sæcularia negotia, de quibus nunc sigillatim disserendum est.

§ 1. *De recitatione divini officii.*

334. — Quæstionis solutionem remittimus ad tertiam partem *Prælectionum*, in qua dicendum erit *de Officio divino*, ut cunctæ quæstiones historicæ, doctrinales ac practicæ, quæ ad officium publicum referuntur et sunt inter se connexæ, simul pertractemus.

§ 2. *De castitate servanda*

335. — *Qui clerici teneantur continentiam servare, et undenam oriatur hæc obligatio?*

Omnes clerici majoribus ordinibus initiati in Ecclesia Latina, tenentur perpetuam continentiam servare, adeo ut nec post susceptum ordinem matrimonium valide contrahere, nec matrimonio ante ordinationem contracto uti licite possint.

Concilium Tridentinum anathemate percutit illos qui dixerint « clericos in sacris ordinibus constitutos... posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non « obstante lege ecclesiastica vel voto. » (Sess. XXIV, can. 9[1].) Ut vero plenior solutio detur quæstionis propositæ, expedit nonnulla notare de origine, universalitate et natura hujus

[1] Cf. *Distinctiones* XXVII, XXVIII, XXXII, decreti Gratiani; — Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, part. I, lib. II, cap. LX, et seq. ad LXVI.

legis; ac demum de libertate morali qua clerici debent sacros ordines suscipere, ut ea lege teneantur.

I. Hæc disciplina quatenus ad Episcopos, presbyteros et diaconos attinet, a primis sæculis venit uti plura monumenta testantur et præsertim statutum concilii Carthaginensis secundi (an. 390), in quo legimus : « Placuit et condecet sa- « crosanctos antistites, et Dei sacerdotes, necnon et levitas, « vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in « omnibus, ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa antiquitas ser- « vavit, nos quoque custodiamus. » Multa his similia leguntur in vetustissimis scriptis Patrum. Non videtur legem generalem ab initiis Ecclesiæ indictam fuisse clericis, et fatendum est in nonnullis provinciis non fuisse ipsis vetitum cohabitare cum suis uxoribus quas antea duxerant; verum hæc duo certa habemus : 1° a temporibus apostolicis consuetudinem obtinuisse in Ecclesia, moribusque invaluisse, ut promoti ad sacros ordines abstinerent ab uxoribus quas legitimo matrimonio sibi conjunxerant, etiam quando licitum erat cum eis cohabitare; 2° iisdem clericis ubique interdictum fuisse nuptias contrahere post ordinationem. Unum solummodo concilium novimus, Ancyranum nempe, quod canone 10 permisit diaconis uxores accipere, si in ipsa ordinatione hanc facultatem sibi reservaverint : at hujuscemodi tolerantiam alia concilia non sanxerunt.

Quamvis subdiaconi non fuerint ab exordio annumerati inter clericos majores (vetustiores enim canones agunt tantummodo de Episcopis, presbyteris et diaconis), ipsos tamen lege continentiæ addici suo tempore declarat S. Leo Magnus in epist. ad Anastasium : « Nec subdiaconis connubium « carnale conceditur, ut et qui habent sint tanquam non « habentes, et qui non habent permaneant singulares. Quod « si in hoc ordine qui quartus a capite est, dignum est cu- « stodiri, quanto magis in primo, aut secundo vel tertio ser- « vandum est. » (Cap. *Omnium*, 1, dist. XXXII.) Successores

Leonis in Apostolica Sede summo studio invigilaverunt accuratiori observationi hujus legis, quæ licet paulo tardius, in omnibus tandem ecclesiis prævaluit.

Multæ gravissimi momenti causæ Ecclesiam induxerunt ad constabiliendum disciplinam continentiæ clericalis. 1° Exemplum Christi et Apostolorum. « Christus Virgo, ait S. Hierony-
« mus, virgo Maria, utriusque sexus virginitatem dedicave-
« runt. Apostoli, vel virgines, vel post nuptias continentes...
« assumpti in apostolatum, reliquerunt officium conjugale. » (*Contra Jovinianum.*) 2° Necessitas clericos removendi a sollicitudinibus sæcularibus, illosque servandi immunes a corruptione carnis, ut sanctius divina mysteria celebrent, ejusdem disciplinæ saluberrimum fructum demonstravit; *qui enim cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi et divisus est.* 3° His quæ per se plane sufficiunt, adde quod maxime referat ad bonum Ecclesiæ, ut clerici aliis cunctis fidelibus exemplum præbeant abnegationis voluptatum carnis, quo efficacius, data occasione, praxim consiliorum evangelicorum commendent, ac toti sint impensi in sollicitudinem sui ministerii ad procurandum salutem animarum.

336. — II. Probabile admodum est disciplinam cælibatus fuisse ab exordio universalem in Ecclesia Catholica, viguisse scilicet a primæva ætate apud clericos orientales eadem prorsus ratione ac in Ecclesiis occidentalibus; sensim tamen ab illius integritate adeo desciverant, ut illorum respectu lex temperanda demum visa fuerit. Si fides est historicis Græcis, Socrati et Sozomeno, in ipso concilio Nicæno, cum Episcopi canonem condere vellent quo clerici majores vetarentur commercium conjugale habere cum uxoribus sibi ante ordinationem conjunctis, decreto obstitit Paphnutius Episcopus Ægyptius; asseruit hoc jugum non esse imponendum clericis et sacerdotibus, si quidem, aiebat, plures non possunt ferre tam districtæ continentiæ legem, ac sufficere ut qui in clerum fuissent adscripti, juxta veterem Ecclesiæ traditionem

jam amplius uxores non ducerent. Quidquid sit ea de re de qua nihil testatum reliquerunt acta concilii Nicæni, indubium est a tempore saltem concilii in *Trullo* seu *Quini-Sexti*, hoc temperamentum disciplinæ a Græcis admissum fuisse (anno 692, can. 6 et 13). Ex eo tempore, concessum fuit presbyteris et diaconis uti suis legitimis uxoribus ductis ante ordinationem et constitutum ut ii solummodo ad episcopatum promoverentur qui cælibes vixerant, aut continentiam perpetuo servaturos sponderent. Ecclesia Romana canones Trullanos nunquam sua auctoritate sanxit; toleravit tamen, ob bonum pacis, hoc temperamentum primævæ disciplinæ inductum. Latini idcirco nullam ea de re cum Græcis quæstionem moverunt in concilio Florentino, quando de regressu Græcorum ad unitatem actum fuit.

337. — III. Tolerantia qua usa est Ecclesia Latina respectu clericorum Ecclesiæ orientalis satis probat nec jure naturæ, nec jure divino continentiam connecti ordinibus sacris; canonistæ tenent communius hanc disciplinam fundari simul lege ecclesiastica et voto. De lege canonica res certissima est; ad votum quod attinet, Bonifacius VIII supponit illud intercedere saltem implicite in susceptione sacrorum ordinum, dum in cap. *Quod votum*, DE VOTO, lib. III in VI°, hæc pronuntiat : « Declarandum duximus illud solum votum « dici debere solemne... quod solemnizatum fuerit per su- « sceptionem ordinis sacri, aut per professionem expressam « vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Aposto- « licam approbatis. » Necessarium non est ut clerici ad subdiaconatum promovendi votum explicite emittant; sufficit si suam intentionem ad mentem Ecclesiæ conformare intendant.

Clerici proinde qui, post susceptos sacros ordines, in peccatum luxuriæ miserrime labuntur, duplicis criminis reos se constituunt; violant simul legem naturalem castitatis, et virtutem religionis, quod sacrilegium includit. Etiamsi nullum, ne implicitum quidem, votum emissum fuerit, stat hæc

conclusio; cum enim lex canonica castitatem servari præcipiat in ordine ad virtutem religionis, ut nempe clerici decenter sacris mysteriis inserviant, transgressio hujus disciplinæ, excusari non potest a reatu sacrilegii.

338. — IV. Assertiones datæ supponunt clericos spontanea voluntate sacros ordines suscepisse. Ecclesia nulli invito obligationem adeo gravem imponit; nullum in statum clericalem lege immutabili admittit per subdiaconatum qui non libera voluntate in id consentiat. Si proinde quis invitus initiatus sit sacris ordinibus, gravi metu ad subdiaconatum addictus, hæc « ordinatio illicita reputatur, ait Benedictus XIV, « nec ordinatus adstrictus manet continentiæ voto quod an« nexum est ordini eidem collato. (*De Synodo*, lib. XII, cap. IV, n° 2.) Optio ipsi datur : aut abstineat ab exercitio ordinis sacri et redeat ad vitam sæcularem; aut si, libertate recuperata, maluerit in sacrorum ordinum exercitio versari, sciat se in perpetuum lege continentiæ obligari. Rationem hujus disciplinæ affert Benedictus XIV quod scilicet « electio status a libera cujusque libertate pendeat, et Altis« simo nostra, non aliena, vota reddere teneamur. » Nos non fugit disciplinam olim in pluribus regionibus viguisse qua coacte promoti subjiciebantur jugo observationis onerum et legum ordini impositorum, eadem ratione ac consueverant parentes devovere filios in infantili ætate cœnobiis monasteriorum; at SS. Pontificum decretis et concilii « abrogatam « fuisse hanc disciplinam, contra quam naturæ et liberi ar« bitrii jura clamare videbantur, » animadvertit idem Pontifex Benedictus XIV[1].

Attamen ne sibi illudant in hac materia, hi quorum interest expectare debent judicium sui Episcopi, cujus est pronuntiare an defuerit libertas necessaria ad amplectendum

[1] Cf. Litteras Bened. XIV *Eo quamvis tempore*, § 20 et seq. quoad Græcos in ætate infantili ordinatos; et *Probe te meminisse*, an 1741, § 4-8, de parvulis judæorum ad baptismum oblatis.

statum clericalem et vovendum castitatem. Quinimo Episcopus jure valet pœnis canonicis illos coercere qui, non expectata sententia, statum clericalem deserunt, matrimoniumque ineunt; quia in foro externo præsumitur validitas actus in forma consueta consummati; et aliunde quo magis res gesta refert ad ordinem publicum, eo minus licitum est privato prævenire judicium ab auctoritate competenti ferendum. Hæc de foro externo dicta intelligantur; quod ad forum conscientiæ attinet, etsi consultissimum sit, imo necessarium, ut ordinati per metum expectent sententiam, aut dispensationem a S. Sede postulent, quam pluries concessam fuisse a S. Congregatione asserit S. Liguori, ubi metus manifeste probatus fuerit, arbitramur tamen cum eodem S. Liguori probabilius valere matrimonium ab iis contractum, antequam prolata sit sententia, si reapse ordinatio illorum libertate necessaria caruerit[1].

§ 3. *De vestitu clericorum et tonsura.*

339. — 1° *Utrum et quatenus clerici teneantur gestare vestitum proprium sui ordinis?*

I. Quinque prioribus sæculis vestes civiles clericorum a communibus laicorum modestia tantummodo et simplicitate, non forma seu colore distinguebantur; unde concilium Carthaginense IV, canone 45, nihil constituto de peculiari forma vestium, præcepit : « Ut clerici professionem suam in habitu « et incessu probent, nec vestibus et calceamentis decorem « quærant. » Ipsa temporum ratio requirebat ut clerici non secernerentur suo vestitu a laicis; cum enim, sævientibus persecutionibus, illos tyranni ad necem quærerent, semetipsos morti objecissent signa clericatus præ se ferendo. Hunc morem, sedatis etiam procellis, aliquandiu viguisse

[1] Liguori, lib. VI, *de Ordine*, n° 811.

innuit epistola S. Cœlestini ad Episcopos Narbonensis et Viennensis provinciæ (ann. 428), in qua clericos qui more monachorum vestes proprias affectabant sic reprehendit : « Didicimus quosdam Domini sacerdotes superstitioso cultui « potius inservire quam mentis vel fidei puritati. Amicti « pallio et lumbis præcincti, credunt se scripturæ fidem, « non per spiritum, sed per litteram completuros... *Discer-« nendi a plebe vel cæteris sumus doctrina, non veste; mentis « puritate, non cultu...* Non est imponendum oculis, sed « mentibus infundenda præcepta. » A sæculo tamen sexto clerici cœperunt vestes peculiares deferre quibus a laicis secernerentur, quod eruditi demonstrant multis argumentis ex Epistolis S. Gregorii Magni, et ex aliis scriptis coævis. Hæc autem immutatio universalior evasit post barbarorum invasionem; cum enim barbari Romanum imperium invasissent, atque induxissent usum vestis brevioris, clerici Romanas vestes retinuerunt. « Nos non latet, ait Benedictus XIV, ve-« stem oblongam et ad pedes usque defluentem clericis unice « convenire, eamque consuetudinem ac disciplinam tunc in-« ductam fuisse, cum laici post annum 1300, depositis lon-« gis vestibus breviores sumpserunt... *Cum vulgus hominum « laicorum vestes longas abjecerit*, ait Thomassinus, *in hoc « excubuit vigilantia Episcoporum ut clericos compesceret ab « imitatione laicorum, et ad vestes eligendas adduceret po-« tius dignitati suæ quam corporeæ discursationi accommo-« datas...* Vestem talarem clericis aptissime convenire, ex « conciliis provincialibus ac diœcesanis Italiæ, Pontificum « decretis, et SS. Congregationum declarationibus, apertis-« sime comprobatur. » (*Institutio* LXXI, n[is] 2-8. Thomassin, *Disciplina...*, part. I[a], lib. II, cap. XLIII, et seq. [1].)

[1] Concilium Toletanum, an. 1324 habitum, statuit : « quod nullus clericus supertunicale... deferat ita longum, quod si ad pedes contingat, nullatenus tamen per terram trahatur, cum hæc non honestas, sed superfluitas et indecentia censeatur. » Cap. II. Labbe, tom. XI, col. 1714. Juxta commu-

340. — II. Clerici sacris ordinibus initiati, vel beneficiati, tenentur gestare habitum proprium sui status, juxta præscriptiones Episcoporum, seu locorum consuetudines determinandum.

Probatur ex conciliorum decretis, nempe Viennensis et Tridentini. Conc. Viennense, cap. *Quoniam*, 2, DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM (Clement.), declarat illum « qui, abje« ctis vestibus proprio congruentibus ordini, alias sumere « et in publico portare, rationabili causa cessante, præsumit, « se illius ordinis prærogativa reddere indignum; » quapropter, illum, si beneficiatus sit, statuit suspensum fore per sex menses a perceptione fructuum beneficii; si autem non sit beneficiatus, illum pronuntiat inhabilem per idem tempus ad beneficium obtinendum. « Etsi habitus non facit mona« chum, ait Concilium Tridentinum, oportet tamen clericos « vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per « decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrin« secam ostendant; tanta autem hodie aliquorum inolevit « temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignita« tem et honorem clericalem parvipendentes, vestes etiam « deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, « unum in divinis, alterum in carnalibus. Propterea omnes « ecclesiasticæ personæ, quantumcumque exemptæ, quæ « aut in sacris fuerint, aut officia aut beneficia obtinuerint, « si, postquam ab Episcopo suo, etiam per edictum publicum, « moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum « ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Episcopi « ordinationem et mandatum non detulerint, per suspen« sionem ab ordinibus, ac officio, et beneficio, ac fructibus, « reditibus et proventibus ipsorum beneficiorum; necnon si

nem disciplinam, non alii clerici utuntur syrmate (id est veste adeo diffusa quæ talos longe excedat) præter Cardinales, et Episcopos in propriis diœcesibus, uti annotat Riganti in tract. *de Protonotariis Apostolicis*, disser. VIII. V. *Decreta authentica S. C. R.*, n^is 2666 et 2673.

« semel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per pri-« vationem officiorum et beneficiorum hujusmodi coerceri « possint et debeant : constitutionem Clementis V, in conci-« lio Viennensi editam, quæ incipit *Quoniam*, innovando et « ampliando. » (Sess. XIV, cap. VI.)

Decretum concilii ex integro retulimus, ut quisque perpendat gravitatem verborum quibus Patres Tridentini arguunt clericos qui deferunt vestes laicales; hæc enim, simul ac pœnæ contra delinquentes latæ, evincunt peccare lethaliter clericos sacris ordinibus initiatos, aut beneficiatos qui sui ordinis vestes non deferunt. Quidam dixerunt peccatum non esse mortale, si desit contumacia aut contemptus, seu periculum scandali; « sed contrarium omnino tenendum « est, ait sanctus Alph. de Liguori, quia ex concilio patet « ipsam delationem habitus laicalis, esse parvipensionem « honoris clericalis; ita communiter... » (Lib. VI, nº 825.)

Excipiendum 1° si id rarissime fiat, ad breve tempus, uti idem sanctus post plures alios animadvertit; nisi tamen statutis diœcesanis pronuntietur pœna suspensionis in illos qui vel semel in publicum progrediuntur cum veste laicali; hæc enim pœna supponit sub gravi prohibitum esse ne clericus suum habitum deserat. Aliunde non excidant e memoria verba concilii : *Oportet clericos vestes proprio ordini congruentes* SEMPER *deferre.*

Excipiendum 2° si id fiat rationabili causa, puta si urgeat periculum persecutionis in clericos, vel si clericus sit in itinere.

Exceptio data pro casu itineris non eo sensu intelligenda est ut clerico liceat deferre vestes omnino laicales, vel per totum tempus quo remanebit extra locum domicilii exuere habitum proprium sui ordinis, sed eo solummodo sensu ut fas sit vestes alias, modo modestas, deferre dum per vias publicas iter agit, vel dum transeundo aliquantisper in urbe moratur.

Dixi : *Clerici sacris initiati, aut beneficiati*... Alios non urget obligatio deducta ex jure communi. Episcopus posset præscribere clericis ordinum inferiorum ut habitum sui ordinis non deserant, quamdiu perseverant in statu clericali.

341. — II° *Quid canonibus præscriptum sit circa tonsuram clericalem?*

I. Eadem fere ratione inducta fuit lex tonsuræ ac vestis clericalis. Per priora sæcula clerici nulla peculiari tonsura a laicis distinguebantur; ipsis solummodo præscripta erat modestia in capillitio, ac vetitum comam nutrire. Quid hac in re clericos deceat sic describit sanctus Hieronymus, lib. XIII in Ezechielem, cap. XLIV : « Perspicue demonstratur, nec « rasis capitibus, sicut sacerdotes cultoresque Isidis atque « Serapidis, nos esse debere; nec comam demittere, quod « proprie luxuriosorum est barbarorumque, sed ut honestus « habitus sacerdotum facie demonstretur, nec calvitium no« vacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum « caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum « capillos esse demittendos, ut operta sit cutis. » Ad illam modestiam capillorum hortatur sanctus Paulus omnes fideles : *Vir si comam nutriat, ignominia est illi.* (Iª ad Cor., cap. XI, 14.) Successu temporum, clerici æmulati sunt humilitatem monachorum qui in signum abjectæ vanitatis sæcularis caput radere consueverant. Discrimen tamen inter utrosque fuit quod clerici servaverunt formam coronæ. Hunc morem inductum ineunte sæculo VI existimant viri historiæ ecclesiasticæ periti, quod probant ex scriptis sancti Isidori Hispalensis, et sancti Gregorii Turonensis. Synodus Toletana, an. 633, can. 41, tonsuræ præceptum simul et formam complectitur : *Omnes clerici detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant*[1]. Hanc disciplinam ubique pluribus abhinc sæculis constitutam de novo sanxit concilium gene-

[1] Selvagio, *Antiq. Christ. Inst.*, lib. I, part. II, cap. XII.

rale Lateranense sub Innocentio III celebratum : « Clerici « tonsuram et coronam habeant congruentem. » (Cap. *Clerici*, 15, DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM, lib. III Decret.)

In hoc canone duo distincta habemus quæ communiter in usu loquendi confunduntur, tonsuram nempe et coronam. « Inter tonsuram et coronam intercedit discrimen, ait Bene« dictus XIV, et utrasque clericis gerendas Innocentius III, « his verbis indicit : *coronam et tonsuram habeant congruen« tem.* » (*Inst.* LXXI, n° 6.) Per tonsuram olim intelligebatur brevitas capillorum; per coronam vero forma coronidis servata in modo capillos tondendi, quem indicat textus supra allatus concilii Toletani. Omnes qui Deo in statu clericali se devovebant capillos defluentes in humerum deponebant, et præterea caput per modum coronæ radere tenebantur, juxta disciplinam usu invectam, conciliorumque decretis firmatam. Quanti hanc disciplinam fecerit Ecclesia satis ostendit per plures canones quos sæpius, data occasione, innovavit. Statuitur in concilio Lateranensi V sub Leone X, sess. IX : « Clerici in sacris constituti barbam nec comam nutriant, sed « tonsuram ferant; si quis contra fecerit, excommunicatio« nem incurrat. » Decretum concilii Lateranensis iterum indixit Sixtus V per Const. *Sacrosanctum*, an. 1589.

342. — II. Obligatio deferendi tonsuram urget sub gravi, in eo saltem sensu quod peccet mortaliter qui, nulla ratione seria excusante, per tempus notabile legi non satisfacit.

Gravitatem obligationis desumimus 1° ex canonibus conciliorum, qui eodem modo absoluto præcipiunt clericis ut tonsuram deferant, sicuti vestem suo ordini congruentem : porro, non est motivum conjiciendi leges toties latas ac innovatas a conciliis generalibus, a SS. Pontificibus, et a conciliis provincialibus, in materia quæ refert ad honorem et decentiam status clericalis, non obligare sub gravi. 2° Ex fine legis, qui fuit separare signo externo clericos a laicis, et eis in memoriam eodem signo revocare obligationes sui status, quod

est certe magni momenti sub omni respectu. 3° Ex Doctorum sententiis, qui communiter interpretantur titulum DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM eodem sensu, nec distinguunt inter tonsuram et habitum clericalem, sed utrumque simul eodem jure sub gravi præceptum dicunt [1]. « Les casuistes disent tous, « unanimement, *ait collator Lingonensis*, qu'un ecclésiastique « qui est dans les ordres sacrés, ou qui a un bénéfice, pèche « mortellement, lorsqu'il n'a pas la tonsure ou l'habit long. » (Tom. II, conf. XXX.) D. Emery hæc asseruit in notis mss. de re disciplinari : « Je ne crains pas de décider qu'un clerc « qui, volontairement et habituellement, ne porterait pas la « tonsure, pècherait mortellement. » Escobar ipse, qui in suspicionem non venit nimiæ severitatis, notat *inter gravia crimina clerici*... si despexerit *tonsuram præferre clericalem*. (*Theol. mor.*, tract. II, *Exam.* III, cap. IV, *Peccata mortalia ecclesiasticorum*, n° 4.)

Canonistæ ea de re animadvertunt non esse pœnas jure statutas in clericos qui tonsuram non habent, si aliunde habitum clericalem gestent; at simul dicunt eosdem clericos posse ab Episcopo compelli per censuras ad ferendum tonsuram, aut *arbitrio judicis puniri*, ut loquitur Schmalzgrueber, n° 36. Aliud discrimen assignant inter habitum clericalem et tonsuram « facilius mortaliter peccari non defe« rendo habitum quam coronam; » quia nempe clericus peccat graviter si identidem prodeat in locum publicum cum veste laicali, dum non arguitur de peccato lethali si per unum aut alterum mensem coronam non deferat, etiamsi nullum vestigium de ea appareat, uti nonnulli dixerunt quorum opinionem refert, nec improbat S. Liguori. Non aliter legem interpretabatur D. Emery cujus verba mox protulimus.

[1] Ferraris, v° *Clericus*, art. I, n[is] 23-25; — Schmalzgrueber, n° 31; — Reiffenstuel, n[is] 63, 64; — Pirhing, n° 17; — S. Alph. de Liguori, *Theol. mor.*, lib. VI, n° 826; — *Conférences d'Angers* sur les devoirs des États, IIe conf., IVe question; — Rituale Lingonense, n° 605.

Hoc admisso moderamine, stat communissima Theologorum et canonistarum sententia, clericos beneficiarios, aut in sacris ordinibus constitutos, teneri sub gravi habere tonsuram. Nihil contra hanc regulam facit praxis quorumdam presbyterorum qui tonsuram ferre negligunt et se securos nihilominus coram Deo reputant. An ob peculiarem ac sibi personalem rationem eximantur a jure communi, ipsi viderint, horum judices non sumus ; sed quivis disciplinæ canonicæ amans et vera juris principia callens, fatebitur praxim non ferendi tonsuram esse sacris canonibus adversam, et statuta reclamare contra abusus qui in quibusdam forte civitatibus irrepserint.

§ 4. — *De vitanda cohabitatione cum mulieribus.*

343. — Concilium Nicænum, canone 3° interdixit clericis habere « subintroductam mulierem, nisi aut matrem, aut « sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspi« cionem effugiunt. » Concilium Carthaginense II his adjunxit filias fratrum vel sororum, et cæteras omnes quæ ex domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur clerici, jam cum eis habitabant. (Cap. *Cum omnibus*, 27, dist. LXXXI[a].) Plures per decursum temporum editi sunt canones quibus omnis cohabitatio cum mulieribus, ne excepta quidem matre, interdicebatur ; sed Innocentius III hanc nimiam severitatem temperavit per Decretalem *A nobis*, 9, DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM, in qua statuit : « Cum clericis non per« mittas mulierculas habitare, nisi forte de illis personis « existant in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi cri« minis suspicari. »

En principium generale : canones vetant ne clerici apud se detineant fœminas de quibus suspicio esse possit ; quænam sint autem quæ vi hujus principii removeantur, iidem cano-

nes determinant, aut, deficiente regula scripta in jure communi, praxis et statuta locorum id præfiniunt, scilicet : 1° fœminæ quæ mala fama notantur, aut quæ sua levitate ac agendi ratione dant locum scandalo fidelium ; 2° omnes quæ non attingunt ætatem provectam a statutis determinatam, præter cognatas in primo et secundo gradu.

De mulieribus affinibus mentio non fit in decretis conciliorum. Disciplina severior fuit circa illas, quia magis urget periculum cum affinibus, quam cum consanguineis. Sunt provinciæ in quibus permittitur clericis habitare cum noverca, nuru, uxore fratris defuncti; eo sensu Benedictus XIV statuta ediderat, dum esset Archiepiscopus Bononiensis (*Inst.* LXXXII et LXXXIII); in aliis regionibus hæc cohabitatio non conceditur, ac disciplina remansit intra limites præfixos a concilio Nicæno. Dimittitur prudenti arbitrio Episcopi ut statuat regulas in sua diœcesi servandas ; insuper potest sibi, aut aliis quibus id commiserit, reservare judicandum an expediat clericum cohabitare cum tali, aliave persona, ratione habita circumstantiarum [1].

344. — II. Canones non indixerunt pœnas contra clericos qui legem de cohabitatione vetita transgrediuntur. Has decernere valet Episcopus si expediat. Ubi vero legitima est suspicio, leges ecclesiasticæ volunt ut Episcopus in violatores canonum animadvertat. Concilium Tridentinum statuit ut omnes qui a superioribus moniti, concubinas aut alias mulieres de quibus suspicio haberi possit, in domo vel extra domum detinent, aut cum illis habent consuetudinem, ipso facto priventur tertia parte fructuum beneficii aut officii. Si in eodem delicto cum eadem vel alia perseverent, licet secundo moniti, suspenduntur ab ipsa beneficiorum seu offi-

[1] Clerici quibus conceditur cohabitare cum cognatis et affinibus, possunt habitare in eadem domo cum eis quæ de hujusmodi conjunctarum mulierum familia sunt, uti famulis et pedissequis. Schmalzgrueber, in tit. II DE COHABITATIONE, n° 1.

ciorum administratione. Quod si ita suspensi, has mulieres nihilominus non expellant, aut cum illis versentur, privari debent suis beneficiis, et inhabiles declarari ad possidenda alia, donec manifestam emendationem ostendant. Tandem synodus statuit ut qui postquam mulierem dimiserit, iterum sibi eam adjungere præsumit, gladio excommunicationis plectatur; et ut clerici beneficia non habentes puniantur ab Episcopo juxta delicti et contumaciæ perseverantiam et qualitatem. (Sess. xxv, cap. xiv.)

Nota. 1° Decretum Tridentinum attingit omnes clericos qui in sua domo detinent mulieres suspectas, aut cum eis versantur contra vetitum, etiamsi cum illis non peccaverint; quia adest in casibus a jure prævisis, præsumptio canonica concubinatus.

2° Clerici non incurrunt pœnas latas a concilio, nisi præcesserit monitio conformiter ad textum decreti. Si clericus non detineat mulierem in sua domo, Episcopus non debet usque ad privationem officii procedere, nisi adsint graves præsumptiones.

3° Episcopis datur facultas ut in hac materia, « sine strepitu et figura judicii, et sola facti veritate inspecta, procedere possint. » Possunt igitur inferre pœnas indictas a concilio Tridentino, servando formas judicii summarii. Possunt insuper procedere ex *informata conscientia*, pro subjecta materia et casu occurrente, si intendant tantummodo ferre suspensionem ad tempus. Demum si de aliis pœnis agitur quæ non excedunt limites correctionis paternæ, res dimittitur prudentiæ Episcopi.

§ 5. — *De quibusdam oblectamentis clerico interdictis.*

Præter cohabitationem mulierum quæ periculum peccandi contra castitatem inducit, sunt quædam alia quæ Ecclesia clericis interdicit, ne mores enerventur vel ut occasio scan-

dali removeatur. Hæc concilium Tridentinum in cap. XII sessionis XXIV indixit : « Ab illicitis venationibus, aucupiis, « choreis, tabernis, lusibusque abstineant. » Singula paucis explicare necesse est ad mentem veterum canonum quæ innovavit hoc suo decreto synodus Tridentina.

345. — I° *Qualis venatio interdicatur clericis?*

Canones interdicunt venationem clericis ob hanc rationem quod venatio fiat plerumque cum tumultu qui dissolvit ac dehonestat clericalem modestiam : insuper immitis illa effusio sanguinis animalium habet quamdam speciem belli male convenientem cum mansuetudine ecclesiastica : tandem animus clericorum nimis distrahitur a divinis officiis aliisque spiritualibus occupationibus sui status hac exercitatione, præsertim si sit frequens.

Ut vero statuatur quousque extenditur interdictio facta clericis venandi, distinctione opus est.

I. Omnes fatentur venationem clamorosam, ut aiunt, quæ olim fiebat magno strepitu cum falconibus et accipitribus, prohiberi a sacris canonibus (Cap. *Episcopum*, 1, DE CLERIC. VENATORE); eodem sensu caput subsequens *Omnibus servis Dei*, 2, prohibet ne clerici per sylvas vagent cum canibus ad venandum, et accipitres seu falcones habere interdixit.

Peccaret igitur graviter clericus sacris ordinibus initiatus qui frequenter huic venationi vacaret. Ita tenent canonistæ et merito concludunt e textu juris *Episcopum*, qui comminatur privationem a communione per tres menses Episcopo qui in hac voluptate diutius detentus fuerit; item sacerdoti per duos menses; diaconus vero obnoxius est suspensioni ab omni officio, nisi dicere malueris, cum annotatore collectionis P. Hardouin, diaconum uno mense suspensum fore, ut sit aliqua analogia inter pœnas quibus Episcopus, presbyter et diaconus subduntur. Non designatur subdiaconus, forte quia tunc temporis subdiaconatus non numerabatur inter sacros ordines. « Minoristæ, ait Ferraris, in eo capite non

« comprehenduntur : essent tamen arbitrio judicis plectendi, « et ideo laudantur illi Ordinarii qui, sub determinatis et ar- « bitrariis pœnis, interdicunt omnibus suis clericis hujus- « modi venationem et delationem armorum. » *Clericus*, art. VI, n^is 31-36.

Quod si vero illa venatio clamorosa non sit frequens, nec aliunde cum scandalo, vel magnis impensis fiat, non videtur jure communi vetita sub gravi, ait S. Liguori, lib. III, n° 606. Ita cum S. Liguori plures alii qui putant clericum non facile esse arguendum peccati mortalis ex causa sola venationis, nisi aliud sit adjunctum. Hæc de jure communi.

II. Dubium est an prædicta jura intelligi debeant, non quidem de venatione quæ fit laqueis et retibus, hanc enim nemo vetitam supponit nisi sit circumstantia peculiaris, verum de illa venatione quæ fit armis cum uno vel duobus canibus. Hæc venatio, ut fit apud nos satis communiter, estne venatio clamorosa vel quieta? (Cf. S. Liguori, loco citato, n° 606, et Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XI, c. X, n° 8.) Existimamus hanc ultimam venationem esse canonibus vetitam sub duplici respectu, quod probatur 1° ex decretis conciliorum quæ generatim interdicunt clericis gestationem armorum; 2° ex canonibus quos continet titulus juris XXIV DE CLERICO VENATORE, lib. V Decret. Re quidem vera, multi sunt canones qui modo absoluto vetant ne clerici arma gestent : v. g. cap. *Clerici*, 2, DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM; *Diœcesanis*, 1, ejusdem tituli in Clementinis; *In audientia*, 25, DE SENT. EXCOMM. Idem statuunt perplura statuta diœcesana. Porro, hæc decreta usum armorum, sine ulla restrictione, prohibent, uno tantummodo casu excepto, si nimirum clericus peregrinatur vel periculo exponitur.

Quoad canones qui venationem vetant, observare est venationem quæ olim fiebat cum accipitribus aut falconibus eamdem esse ac hodie, mutata tantummodo specie armorum. Tandem canones non interdicunt solum venationem

clamorosam qua apros, cervos, aliasve feras insectabantur venatores, sed generatim venationes cum canibus.

Hanc opinionem confirmat auctoritas Bened. XIV qui, licet fateatur sententiam contrariam communiorem esse et magis inter doctores receptam, arbitratur tamen juri conformius esse ut venatio de qua agitur dicatur prohibita ; « siquidem « allati canones a venatione clericos arcent, quæ non armis « sed solis avibus venatoriis, ac propterea sine ullo tumultu « et strepitu exercetur, uti illos legenti manifestum est. » Adjectis postea pluribus statutis et auctoritatibus, concludit « non posse nimiæ severitatis nota aspergi synodalem consti- « tutionem ablegantem clericos, præcipue majorum ordinum « aut ecclesiasticum possidentes beneficium, a venationis « exercitio. » N° 10, cap. x, lib. XI.

346. — II° *Quid vetitum sit clericis quoad tabernarum ingressum et choreas ?*

I. Circa tabernarum ingressum, hæc fert decretum concilii Carthag. III : « Clerici, edendi aut bibendi causa tabernas « non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate com- « pulsi. » Cap. IV, dist. XLIV. Ita cap. *Clerici*, 15, DE VITA ET HONEST. CLERIC., quod frequenter citabimus in decursu.

Hic notandum 1° non interdici ingressum tabernarum nisi fiat causa edendi aut bibendi ; 2° non interdici in casu itineris ; ut quis vero peregrinans censeatur, necesse est ut aliqua distantia sit a suo domicilio semotus, quod juxta plura statuta, et præsertim statuta diœcesis Parisiensis, de distantia duarum leucarum intelligitur. 3° Communiter hæc interdictio fit sub pœna suspensionis ; quod denotat legem sub gravi obligare.

II. Circa assistentiam choreis et spectaculis, conc. Laodicense statuit : « Non oportet ministros altaris vel quoslibet « clericos spectaculis, quæ vel in nuptiis aut scenis exhiben- « tur interesse, sed antequam thymelici ingrediantur, sur- « gere eos de convivio et abire. » Cap. *Non oportet*, 37,

dist. v, *de Consecratione*. Caput *Clerici* mox citatum idem vetat. « Clerici... mimis, joculatoribus et histrionibus non intendant. » Statutum Ecclesiæ Parisiensis has leges commemorat, pœnisque canonicis sancit : « Nous défendons sous « peine de suspension à tous les ecclésiastiques de se trou- « ver aux comédies, bals, opéras, assemblées de jeu et autres « spectacles profanes. »

347. — III° *Utrum et quonam sensu ludi interdicantur clericis?*

Textus juris *Clerici* statuit : « Clerici ad taxillos et aleas « non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. » Ludus triplex distinguitur : 1° mere aleatorius qui a sorte solum pendet; 2° mere industrialis qui fere unice pendet a ludentis industria, ut ludus latrunculorum, vel pilæ (échecs, paume, billard); 3° mixtus qui æque tum a sorte, tum ab industria pendet.

Ludi aleatorii, pacto adjuncto pecuniam lucrandi, sunt clericis interdicti. Lex lata fuit a prima antiquitate, nam reperitur in canonibus apostolicis 41, 42, et in Institutionibus Justiniani, quas citat collator Andegavensis : « Episcopus aut « presbyter aut diaconus qui vel aleæ, vel ebrietatibus indul- « get, vel desinito vel deponitor. » 41 ex *Canon. apost.* Canon subsequens illud interdicit similiter clericis inferioribus.

Nota. 1° Lex, ob suam generalitatem, omnes clericos afficit quamvis non ita graviter peccent qui in minoribus ordinibus constituti sunt.

2° Prohibitio est sub gravi, quod concludimus a gravitate pœnarum quas canones comminantur, et a motivo legis, quod fuit periculum avaritiæ, dissidiæ et scandali. Dici tamen potest, cum S. Liguori, peccatum non fore mortale, si raro ludatur et moderate quoad tempus et pecuniam expositam, si privatim, absque scandalo, lib. III, n° 899. Ita Ferraris, v° *Clericus*, art. v, n° 4. Imo nec peccaret venialiter qui recreationis causa, sine pacto lucri, privatim cum

amicis luderet, nisi leges locales rem severius prohibuerint.

Ludi mere industriales non sunt jure communi interdicti; quoad vero ludos mixtos, sunt liciti vel interdicti ratione habita circumstantiarum. Seclusa lege diœcesana, clericus hæc sibi permittere potest, modo 1° non insumat tempus nimium in iis ludis; 2° pecuniam non exponat nisi modicam, adeo ut non lucri intuitu sed recreationis id fiat; 3° tandem nihil fiat alienum a decentia clericalis status. Ratio est quod jus commune statuit solummodo contra aleatores; ludus autem mixtus dici non debet *alea*, cum partim ab industria pendeat.

Ludi chartarum a multis decretis conciliorum provincialium et diœcesanis statutis prohibentur; sed nulla est lex generalis contra hanc speciem ludorum, quia non adhuc adinventæ fuerant chartæ, quando prodierunt leges canonicæ quas citavimus. Applicanda sunt principia generalia; quapropter, nisi quid hac in re præfinierint statuta localia, ludus chartarum reputabitur interdictus, aut licitus, vel toleratus, prout erit aleatorius aut mixtus, sensu mox explicato.

§ 6. — *De negotiis sæcularibus quæ sunt clericis interdicta.*

348. — Est titulus in libro III Decretalium cujus ipsa sola inscriptio : NE CLERICI, VEL MONACHI SE IMMISCEANT SÆCULARIBUS NEGOTIIS, satis indicat principium generale quo clerici regi debeant. Ex illo autem principio ad consectaria practica deveniemus, exponendo quæ sint in specie negotia sæcularia quæ sancti canones clericis interdixerunt : præcipuum locum obtinent professio advocati et medici, gestio rerum alienarum et negotiatio.

349. — I° *Utrum et quatenus clericis interdicatur officium advocati, medici et chirurgi?*

1. Jus commune interdixit clericis officium advocati in curia sæculari. Statutum ex canonibus concilii Lateranensis

(an. 1178) fert : « Clerici in subdiaconatu et supra, et in « ordinibus quoque minoribus si stipendiis Ecclesiæ susten- « tentur, coram sæculari judice advocati in negotiis sæcula- « ribus non præsumant fieri, nisi propriam causam aut suæ « Ecclesiæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte per- « sonis quæ proprias causas suas administrare non possunt. » Cap. *Clerici*, I, DE POSTULANDO. Legem Lateranensem hactenus vigere supponunt communiter canonistæ. Benedictus XIV testatur nullam dari licentiam monachis, nec canonicis regularibus, ad exercendum officium advocati, et clericos nihil præsumere debere ultra limites præfinitos in jure, nisi super hoc dispensationem obtinuerint. (*De Synodo*, lib. XIII, cap. X, n° 12.) Si forte, ob rationem necessitatis, rescripta apostolica indulgent ut clerici valeant causas agere in tribunalibus sæcularibus, hæc apponitur conditio ut dispensatione utantur solummodo usque dum certos reditus ecclesiasticos, vel beneficium residentiale fuerint assecuti.

Quo efficacius clerici impedirentur gerere officium advocati, et ne alienis studiis avocarentur a sacra theologia, Honorius III (an. 1225) ad omnes archidiaconos, decanos, præpositos, necnon ad presbyteros extendi voluerat interdictionem monachis factam leges civiles audiendi in scholis publicis. Cap. *Super specula*, 10, NE CLERICI... Legem in desuetudinem venisse arbitramur. Cæterum perutile est quibusdam clericis si privatim leges civiles discant ; tum quia in multis causis tam arcta connexio intercedit inter jus civile et jus canonicum, ut qui apprime illud nosse cupit, alterius notionem sibi comparare debeat ; tum quia sunt nonnulli casus in quibus clericis licitum est agere in tribunalibus, in sui, suorumve parentum, vel etiam Ecclesiæ, juxta canonem *Clerici* mox citatum ; tum demum, ut necessitate emergente, opportunum consilium fidelibus ad se confugientibus dare possint in negotiis quæ ad ductum conscientiæ referunt.

350. — II. Interdictum præterea fuit monachis et clericis exercitium medicinæ et chirurgiæ, de quo concilium Lateranense sub Innocentio II habitum an. 1139 his verbis statuit : « Monachi et regulares canonici, neglecta cura animarum, « ordinis sui propositum non attendentes, pro detestanda pe-« cunia sanitatem pollicentes, humanorum se faciunt corpo-« rum curatores; cumque impudicus oculus impudici cordis « sit nuntius, illa de quibus erubescit honestas, non debet « religio pertractare. Ut ergo ordo monasticus et canonicus « Deo placens, in sancto proposito inviolabiliter conservetur, « ne hoc ullatenus præsumatur apostolica auctoritate interdi-« cimus [1]. »

Statutum ad clericos sæculares extensum fuisse vi consuetudinis testantur canonistæ [2]; quod et maxime consonum est principio generali ne clerici se immisceant sæcularibus negotiis, et aliunde sequitur ex prohibitione clericis factæ, non secus ac religiosis, adeundi scholas publicas ad discendum scientiam medicinalem. Indultum proinde requiritur ut clericus artem medici exerceat.

Quando conceditur indultum, tres apponi solent conditiones: 1ª ut id fiat ob penuriam medicorum; 2ª ut nihil a pauperibus, etiam sponte offerentibus, accipiatur ; 3ª ut caveatur ab actibus chirurgicis qui irregularitatem inducunt, nempe ab amputatione membrorum, etc...

Hæc non sunt in usu in nostris regionibus, quandoquidem non deficiunt medici, et, si casus necessitatis obveniat, lex generalis non urget, quemadmodum nec clerico interdicitur uti arte medica in gratiam suorum familiarium [3].

[1] Labbe, *Collect. conc.*, tom. X, col. 1004.

[2] Bened. XIV, loc. cit., n° 5; — Reiffenstuel, in tit. v, lib. III, n° 16; — Schmalzgrueber, ibid., n° 46; — Ferraris, v° *Clericus*, art. III, n° 18.

[3] Quædam exscribere ex diario *Journal des fabriques* nobis opportunum visum est circa dispositiones legum civilium :

1° Nul ne peut embrasser la profession de médecin, de chirurgien ou

351. — *Utrum et quatenus gestio rerum temporalium aliorum interdicta sit clericis?*

Eugenius Papa rescripsit Episcopo Lucanensi : « Sacerdo-« tibus et clericis tuis denunties publice, ne laicorum ministri « fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. » Et Alexander III in concilio Lateranensi : « Nec procurationes villarum, « aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus principi-« bus et sæcularibus viris, ut justitiarius illorum fiat, cleri-« corum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adver-« sus hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli « dicentis : *Nemo militans Deo implicet se negotiis*, sæcula-« riter agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus; pro eo

d'officier de santé sans être examiné et reçu selon les formes prescrites par les lois.

2° Tout individu qui, sans avoir reçu de diplôme, exerce la médecine ou la chirurgie, sera poursuivi et condamné à une amende pécuniaire par les tribunaux correctionnels. L'amende peut être portée jusqu'à mille francs pour ceux qui prendraient le titre et exerceraient les fonctions de docteur; cinq cents francs pour ceux qui se qualifieraient d'officiers de santé et verraient des malades en cette qualité. Ceux qui exercent la médecine sans prendre aucun titre légal ne peuvent être punis que d'une amende de simple police. Pour constituer le délit d'exercice illégal de chirurgie, il n'est pas nécessaire qu'il y ait exercice habituel : une seule opération chirurgicale suffit.

3° Tout débit au poids médicinal de drogues, de préparations médicamenteuses, est sévèrement interdit (poids médicinal, c. à d., au poids et aux doses auxquels les remèdes doivent être employés pour les malades). Est également interdite à ceux qui ne sont pas reçus pharmaciens la vente des remèdes magistraux, c. à. d., composés sur-le-champ, par opposition aux remèdes officinaux qui se trouvent tout composés dans les pharmacies. Un arrêt de la cour de Bordeaux, 1831, condamna une religieuse hospitalière pour avoir vendu au poids médicinal des drogues telles que du sirop de violette, etc.

4° Les ecclésiastiques, comme toutes autres personnes, peuvent aider de leurs conseils les malades qu'ils visitent, toutes les fois qu'il ne s'agira d'aucun accident qui puisse intéresser la santé publique, et pourvu qu'ils ne se permettent ni de signer des recettes, ni de rédiger des consultations, et que leurs visites soient absolument gratuites. (*Journal des fabriques*, tom. VIII, pag. 324-328, 342.)

« quod, officio clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potes-« tatibus placeat, se immergit. » Cap. *Sacerdotibus*, 2; *Sed nec*, 4, NE CLERICI... Insuper insertum est in libro Decretalium statutum concilii Carthaginensis quo a sacris ordinibus removentur procuratores, actores, executores, seu curatores pupillorum, qui onus non deposuerint, nec ratiocinia reddiderint. Cap. *Magnus*, DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA... lib. I Decret.

Quod tamen ad majora officia in legationibus et publico regimine spectat, Principes catholici sæpissime usi sunt ministerio clericorum quos ad hæc publica negotia idoneos reputabant, nec existimaverunt quidquam in eo committere contra sanctos canones et mentem Ecclesiæ. Nec etiam contrarium disciplinæ canonicæ arbitramur si clerici comitiis municipiorum aut provinciæ interfuerint, modo non assumant gestionem rerum temporalium, nec cæteroquin desint officiis propriis sui status, si quodam munere ecclesiastico fungantur. Ratio temporum quandoque suadebit abstinere a curis publicis, et primorum pastorum erit hac de re regulas quas expedire judicaverint præscribere; extra vero casus particulares, et prohibitionem ab Episcopo factam, nihil a parte canonum obstare nobis videtur quominus viri ecclesiastici sedem habeant in his comitiis politicis, ubi sua prudentia atque consiliis possunt plurimum ad bonum Ecclesiæ ac populi conferre.

352. — III° *Quæ sit negotiatio clericis interdicta* [1]?

Negotiatio generatim dicitur omnis operatio qua quis intuitu lucri se intermedium constituit inter cives in ordine ad commutationem mercium, operarum, pecuniarum [2], etc.

[1] Distinctio LXXXVIII; tit. I, lib. V, Decret. DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM; — Constitutio Clementis XIII *Cum primum*, et Benedicti XIV *Apostolicæ servitutis;* — *Theologia moralis* P. Antoine, ed. Avenionensi, tom. IV, *Dissert.* editoris.

[2] Definitur a jurisperitis : L'ensemble des négociations qui ont pour ob-« jet d'opérer ou de faciliter l'échange des produits de la nature ou de l'in-

Ex variis modis quibus fit negotiatio tres præcipuos indicare sufficiat ad quos alii facile reducuntur. Nimirum : vel merces emuntur ut deinceps vendantur carius, sub eadem forma, quod gallice vocatur *trafic*, *vente en gros ou en détail;* vel emuntur ut, mutata forma in aliam per fabricationem, vendantur cum lucro; vel demum fit cambium, aut alia operatio cum pecuniis, seu quævis permutatio jurium incorporeorum, ad lucrandum. His positis quid de singulis hisce negotiationibus relative ad clericos jus canonicum statuerit dicendum est.

353. — I. Negotiatio primæ speciei clericis interdicta est, nisi urgeat gravis necessitas.

Alexander III hæc statuit : « Secundum instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus ne clerici vel monachi causa lucri negotientur. » Cap. *Secundum*, 6, NE CLERICI... Similia leguntur in pluribus decretis conciliorum et constitutionibus pontificiis quæ afferre necessarium non est in re de qua omnes consentiunt. Ratio hujus interdictionis fuit necessitas avertendi clericos a sollicitudinibus rerum temporalium quæ cum officiis sui status minime conciliantur; simul et præcavendi ne inquinentur vitiis, immoderata lucrandi cupiditate, avaritia et fraudibus, quibus negotiatio exponit.

Nota. 1° Prohibitio est sub gravi, quod concludimus ex cap. *Secundum*, in quo Alexander III comminatur pœnam excommunicationis majoris in clericos negotiatores. Dicunt tamen communiter canonistæ non peccare graviter clericum qui una aut altera vice negotiatur, citra scandalum; quia jura statuerunt contra clericos negotiatores, actus autem pauci non sufficiunt, ad sensum canonum, ut quis reputetur negotiationem exercere.

« dustrie, à l'effet d'en tirer quelque profit. » (Pardessus, *Cours de droit commercial*, tom. I, n° 4.)

2° Excepimus a generali prohibitione casum gravis necessitatis, ut si clericus negotietur ad suam, suorumve parentum sustentationem, sed in hoc casu recurrere debet ad artificiolum, seu ad laborem manualem potius quam ad mercaturam. Clemens XIII præscripsit, ut necessitate urgente, clericus adeat Episcopum a quo dispensationem poterit obtinere, modo 1° nullum aliud medium suppetat levandi indigentiam; 2° suscipiat genus commercii quod minus dedecet statum clericalem; 3° facultas negotiandi detur ad tempus, quousque causa cessaverit.

3° Supposuimus in nostra assertione clericum negotiari *causa lucri*. Si quis ad fidelium sui oppidi utilitatem, objecta quædam minoris momenti, puta : cruces, numismata, coronas precatorias, libros, emerit ut eodem fere pretio revendat, non argui debet commercii vetiti, tametsi multo magis expediat hæc viro laico committi; quia satis periculosum est, ne sub velo utilitatis fidelium procurandæ latitet cupido lucrum quoddam obtinendi, neve clericus in suspicionem veniat.

A fortiori toleranda non videtur agendi ratio clerici qui verum negotium exercet, sub prætextu lucra inde reportata non sibi retinendi ad augendam rem familiarem, sed impendendi in favorem pauperum aut Ecclesiæ, nisi id faciat de assensu legitimi superioris qui potest legem moderari, et providere ne irrepant abusus. Ratio est quod ille clericus vere negotiatur : percipit a suo commercio lucrum, de quo pro arbitrio disponere valet; hæc sibi acquirit, et illæso jure cujusquam retinere in suum usum potest, esto quod in animo habeat non ditescere, sed pauperibus subvenire, ecclesiam suam instaurare, aliudve opus pium intendat. Insuper sunt alia motiva legis, præter periculum cupiditatis. Ecclesia voluit clericos avocare a sollicitudinibus rerum sæcularium : porro qui negotiatur, licet in gratiam pauperum seu ad alium finem pietatis, implicatur his sollici-

tudinibus, et multis periculis in detrimentum sui ordinis, se exponit. Tandem voluntas lucra non sibi retinendi est quid occultum de quo non constat in foro Ecclesiæ, et sub cujus obtentu non semel latet cupiditas; ergo interveniat necesse est auctoritas superioris qui super lege dispenset, ac simul media opportuna præscribat ad removendum pericula negotiationis.

354. — II. Negotiatio secundæ speciei est aliquando licita, aliquando autem illicita, pro ratione modi quo exercetur. Scilicet :

1° Non interdicitur clericis negotiatio cujus lucrum præcipue ab illius labore et personali industria procedit : v. g. si ex marmore, vel lana, statuam aut tabellam arte sua conficiant; si hortulum locent quem suis manibus excolent ut fructus vendant... hoc non reputatur in communi existimatione negotiatio quæ a canonibus interdicta est. Confer textum S. Hieronymi, *Nunquam, de Consecratione*, dist. v, cap. XXXIII.

2° Non interdicitur clericis vendere res quæ sunt fructus sui fundi; titulo patrimoniali, aut beneficiali illum teneant, nihil refert. Hæc mercatura est venditio fructuum sui agri potius quam negotiatio, ad mentem canonum et ex ipsa lege civili. Hinc licet clerico excolere per mercenarios agros sui patrimonii, fructus vendere, animalia emere saginanda ex pascuis sui fundi, vinum ex suis uvis, oleum ex suis olivis confici ac vendi curare, et alia his similia. Qui suum patrimonium excolit non censetur negotiator.

3° Interdicitur negotiatio qua res emptæ, aut comparatæ non ex proprio fundo, immutantur labore mercenarii conductitii, ut in alia forma vendantur lucri causa. Probatur 1° auctoritate doctorum qui, etsi fateantur hujusmodi negotiationem non eam esse quam canones nominatim prohibuerunt, consentiunt nihilosecius illam includi in generali interdictione. « Negotiatio, ait Pirhing, etiam improprie dicta,

« quando aliquid emitur ut mutatum postea vendatur, prohi-
« bita censeri debet clericis et religiosis, tanquam minus
« decens eorum statui. Veluti si clericus uvas emat ut vinum
« ex eis per famulos ad id conductos exprimat et postea ven-
« dat... Tales enim negotiationes proxime accedunt ad ne-
« gotiationes proprie dictas seu mercaturas, ideoque per
« epikeiam quamdam censendæ sunt etiam prohibitæ. » (In tit. Ne clerici, n° 4.) Eodem prorsus modo alii plerique ratiocinantur[1]. Probatur 2° ex sacris canonibus. Attendere potissimum debemus ad voluntatem legislatoris, juxta regulam juris quæ dicit *in legem peccare, qui verba legis complexus contra legis nititur voluntatem* (n° 38) : atqui voluntas legislatoris est ut prohibitio secundæ speciei negotiationis censeatur includi in lege generali; siquidem juxta communem existimationem est verum commercium, et clericos implicat iisdem sollicitudinibus, iisdemque periculis exponit ac venditio rerum immutatarum. Probe novimus sacros canones olim clericis indulsisse uti sua arte ad sibi comparandum necessaria vitæ; at negotiatio de qua in præsenti agimus nihil commune habet cum *artificiolo* quo clerici opificio manuum suarum lucrum moderatum ad sui sustentationem obtinebant.

Hinc concludas illicitum esse clericis et regularibus, artem aromaticam exercere ut exteris vendant sive medicamenta composita, sive liquores, aliave id genus; quod etiam de arte libraria dicendum; siquidem hæc sunt totidem species commercii a sacris canonibus vetiti. SS. Pontifices haud semel prohibuerunt ne religiosi quorumcumque ordinum et congregationum in urbe Roma ejusque districtu degentes, ullo modo sæcularibus, aut aliis religiosis et ecclesiasticis pharmaca, seu medicamenta venderent, uti constat ex brevi

[1] Cf. Schmalzgrueber, n° 18; — Editor Theologiæ moralis P. Antoine, 20, 21.

Benedicti XIV *Essendo Noi* 14 nov. 1740. Quod autem regularibus in Urbe degentibus constitutum fuerat, id sacra Congregatio ad omnes alios, ubivis locorum morentur, extendendum censuit, ob paritatem rationum. Si proinde sint regulares aut clerici, qui causa lucri, etiam in gratiam suæ communitatis, vel pauperum, aut alicujus Ecclesiæ, id sibi permittant, præsumendum est illos dispensationem super lege communi obtinuisse, aut rei illicitæ, præter jus, operas dare.

355. — Negotiatio tertiæ speciei, seu quæ fit vel per cambium, vel per permutationes jurium incorporeorum, est clericis interdicta.

Quod ad cambium proprie dictum spectat, Clemens XIII ita definivit in Const. *Cum primum :* « Declaramus ac definimus « cambium activum natura sua esse actum veræ negotiatio- « nis, ideoque omnibus ecclesiasticis vetitum censeri debere, « tam proprio nomine quam per interpositam personam « illud contrahere. »

Lex omne cambium attingit : cambium *manuale* quo scilicet permutatur, causa lucri, pecunia cum alia pecunia præsente, aurum, v. g. cum argento, moneta unius regionis cum moneta alterius : et cambium *locale* quo pecunia præsens permutatur cum pecunia in alio loco recipienda, aut vicissim. Qui cambium manuale exercent dicuntur Gallice *changeurs;* qui locale, *banquiers*; utrique sunt negotiatores.

De diversis operationibus quæ fiunt in commercio ad permutationem et venditionem jurium incorporeorum, censuum, actionum, et obligationum in societatibus commercialibus, idem pronuntiandum est ac de cambio. Clerici possunt, non secus ac laici, acquirere census, credita, *actiones* societatum et *obligationes*; possunt eodem jure hæc vendere, seu permutare, cum sibi opportunum fuerit, quin censeantur commercium agere, siculi possunt emere et vendere bona alia mobilia. Si vero hæc in eum finem emant

ut revendant majori pretio, ut fit in commercio chirographorum, et in negotiatione censuum, transgrediuntur leges canonicas; id enim in communi existimatione reputatur commercium : « L'achat des rentes sur l'État ou autres effets « publics, lorsqu'il a été fait en vue de spéculer par la re« vente, est rangé parmi les actes de commerce, *ait juris« peritus magnæ auctoritatis.* Telle est la jurisprudence de la « Cour de cassation. » (Pardessus, *Cours de droit commercial*, tom. I, n° 10.)

356. — IV° *Utrum liceat clericis negotiari per interpositam personam?*

Illud olim controvertebatur; at ex quo prodierunt Constitutiones Clementis XIII et Benedicti XIV, omne dubium sublatum est, quandoquidem in his constitutionibus definitur « clericos vane et temerario putare quod effugiant peccatum « coram Deo, et violationem canonum, dum per interposi« tam personam negotiantur. »

Non licet proinde clericis negotiari per alium, etiamsi laicus interpositus suo proprio nomine operetur, si reipsa sit simplex mandatarius clerici; hæc enim esset negotiatio palliata.

Nec etiam licet societatem commercialem cum laicis inire, si clericus debeat se immiscere in rerum gestionem. Si autem pecuniam apud mercatorem collocet, fructum fixum vel indeterminatum pro vario exitu commercii recepturus, non reputatur negotiari, modo tamen abstineat ab omni gestione rerum in commercio positarum.

Qui jure hæreditario obtinent institutum commerciale, tenentur, quamprimum moraliter possunt, illud alteri tradere et interea per mandatarium gerere res commercii, et licentiam ad hoc postulare a S. Congregatione si intra Italiam morentur; ab Ordinario loci si versentur extra Italiam, quemadmodum præscripsit Benedictus XIV in Const. *Apostolicæ servitutis*, § 2.

ARTICULUS IV. — DE JURIBUS, DE PRIVILEGIIS ET IMMUNITATIBUS CLERICORUM[1].

357. — I° *Quæ sint jura clericorum in ordine ecclesiastico?*

1° Clerici jus habent gestandi vestem sui ordinis propriam, quo jure privari non possunt nisi per sententiam Episcopi in pœnam suorum delictorum; si præsertim id exposcat necessitas præcavendi scandalum in populo.

2° Idonei sunt assequendis officiis spiritualibus et beneficiis, et exercitio jurisdictionis sibi demandatæ, quod laicis non conceditur.

3° Partem sublimiorem tenent in Ecclesia dum sacris officiis publicis, processionibus, etc., assistunt, et laicos, cujuscumque dignitatis prærogativa donatos, præcedunt. Inter ipsos autem servatur regula præcedentiæ jure communi, aut locorum consuetudinibus statuta. Regula generalis est ut præcedentia determinetur ratione dignitatis, officii, beneficii, et ordinis; utque cæteris paribus inter æquales attendatur promotio ad dignitatem, canonicatum, rectoriam, beneficium, ordinem sacrum. Juxta decisiones datas a S. Congregatione rituum, beneficium etiam simplex confert jus præcedentiæ in presbyteros ordinatione antiquiores; inter simplices sacerdotes hi præcedunt qui prius ordinati sunt, nulla habita ratione prioritatis in ordine diaconali, vel subdiaconali; neque etiam habita ratione oneris coadjuvandi parochum, præterquam in functionibus in quibus capellanus supplet vices parochi; demum doctoratus nullam præcedentiam confert in processionibus, congregationibus, conferentiis, et

[1] Tit. DE FORO COMPETENTI, lib. II Decret.; — DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, lib. III, — Cf. Suarez, *Defensio fidei*, lib. IV, *de Immunitatibus Eccl.;* — Bellarminum, *de Clericis*, cap. XXVIII-XXX; — Muzzarelli, *des Immunités;* — Gosselin, *Pouvoir du Pape au moyen âge. Introduction.*

sacris functionibus peragendis, unde sacerdotes doctores præcedere non debent cæteris sacerdotibus, in sacerdotio antiquioribus, non graduatis. (22 jan. 1678; 13 aug. 1701; 12 sept. 1705.) Hinc sequeretur inter presbyteros alicui ecclesiæ adscriptos rationem non haberi prioritatis in adscriptione, sed prioritatis in ordinatione, si neuter ex illis habeat aliquod beneficium, seu alium titulum perpetuum, quod etiam ita responsum fuit a S. Cong. die 23 nov. 1675. Verum « difficile « est, in hac materia præcedentiæ, certam regulam definire, « ait Benedictus XIV; cum potissimum inhærendum sit con« suetudini, quæ pro locorum diversitate, diversa est. » (*De Synodo*, lib. III, cap. x, nº 9.) Catalani citat graves doctores quibus et ipse assentitur, qui eodem sensu tenent « esse re« gulam generalem in hac præcedentiæ, seu præeminentiarum « materia, ut totum faciat consuetudo et possessio, etiamsi « juris dispositioni adversetur. » (*Commentarium in Cæremoniale Episcoporum*, lib. II, cap. xxxiii, § 5.)

358. — *Quæ fuerint olim privilegia et immunitates clericorum in ordine civili?*

I. Clerici fuerunt olim exempti in ordine civili ab oneribus personalibus status civilis, uti a militia et officiis municipiorum, et gaudebant *privilegio fori;* id est, non poterant conveniri a judicibus laicis, sed judici ecclesiastico solummodo subdebantur, nisi forsan ipsi contra laicos agerent in causa mere sæculari, quo in casu applicabatur axioma *Actor sequitur forum rei.* Eximebantur ab obligatione legum civilium, eo saltem sensu quod non possent a judice sæculari compelli ad observationem legum, nec eas servare tenerentur vi auctoritatis legislatoris civilis, tametsi jure naturali deberent ob bonum publicum obtemperare legibus sicut alii cives.

II. Clericis demum data fuit exemptio realis ab omnibus oneribus, tributis, vectigalibus a laica potestate impositis; quapropter ipsa bona patrimonialia clericorum immunia censebantur a tributis. Cap. *Clericis laicos*, 3, de Immunit.

ECCLES., in VI°. Cap. *Quanquam*, 4, DE CENSIBUS, in VI°. Const. Urbani VIII *Romanus Pontifex*, §§ 6, 7 (an. 1641)[1]. Rationem hujus immunitatis deducunt canonistæ ab exemptione personali clericorum; ex eo quod exempti supponuntur a jurisdictione sæcularis potestatis, consequens est, inquiunt, ut non teneantur tributa præstare ex suis bonis.

Excipiunt tamen canonistæ 1° onera imposita rei datæ in feudum; 2° onera bonis etiam non feudalibus imposita in prima fundatione; 3° onera quæ annexa erant bonis antequam hæc bona ad viros ecclesiasticos devenirent. Ratio in aperto est : in uno casu res donatur sub conditione justa; in altero bona erant jam onere gravata; ergo, cum pactis standum sit, cum alias nemo valeat plus juris in alium transferre quam ipse habet, sequitur clericos obligatos esse ad subeunda hæc onera.

359. — II° *Quæ fuerint origo et fundamentum immunitatis clericorum?*

Non parvi refert indagare originem immunitatum status clericalis, ut vindicetur auctoritas Ecclesiæ in iis quæ sui juris sunt, ac simul explicentur causæ conflictuum qui sæpe inter utramque potestatem orti sunt.

Omnes doctores catholici consentiunt clericos esse jure divino immunes a jurisdictione sæculari in iis quæ sunt ordinis spiritualis et sacri ministerii; at ubi de immunitate quoad ordinem rerum temporalium quæstio venit, non una est omnium sententia. Alii immunitates clericorum a jure divino repetunt; alii a jure canonico, scilicet ab auctoritate Ecclesiæ; alii a concessionibus principum sæcularium.

360. — I^a Opinio fulcitur auctoritate Scripturarum, ipsa antiquitate immunitatum, et declarationibus tum conciliorum, tum SS. Pontificum.

[1] Cf. Reiffenstuel, in tit. XLIX, lib. III, n° 242; — Schmalzgrueber, ibid., n° 28; — Devoti, lib. I, tit. I, § 8; — Suarez, *Defensio fidei, de Immunit*

1° Christus dixit ad Petrum : « Reges terræ a quibus « accipiunt tributum vel censum? a filiis suis an ab alienis? « Et ille dixit : Ab alienis. Dixit illi Jesus : Ergo liberi sunt « filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et « mitte hamum; et eum piscem qui primus ascenderit, tolle « et aperto ore ejus invenies staterem; illum sumens da eis « pro me, et te. » S. Matth., cap. XVII, 24-26. Exinde plures deducunt clerum, in persona Petri repræsentatum, liberum esse ab obligatione solvendi tributa. 2° Idem præterea concludunt ab ipsa antiquitate immunitatum. Quando traditio est constans et perpetua, ait Suarez, ostendere solet jus divinum, præsertim quando non apparet ratio illam tribuendi institutioni apostolicæ. Talis autem videtur traditio exemptionis clericorum; est adeo antiqua ut nullum illius agnoscatur initium; nam pro temporum opportunitate semper servata est, præcipue vero temporibus post Imperatorum conversionem ad fidem christianam secutis. Sub Imperatoribus paganis non potuit quidem exsecutioni mandari respectu magistratuum infidelium qui Ecclesiæ non parebant; jus autem Ecclesiæ non defuit, cujus signum est quod prælati ecclesiastici hoc jus observare fecerunt quantum inter ipsos fideles fieri poterat. (*Defensio fidei*, lib. IV, cap. VIII.) 3° Eamdem sententiam confirmant declarationes SS. Pontificum et conciliorum. Bonifacius VIII dixit : « Ecclesiæ, ecclesiasticæque « personæ, ac res ipsarum, non solum jure humano, *quin-* « *imo divino*, a sæcularium personarum exactionibus sunt « immunes. » Cap. *Quanquam*, 4, DE CENSIBUS. Leo X promulgavit in concilio Lateranensi Const. *Supremæ dispensationis*, in qua legitur : « Cum a jure *tam divino* quam humano laicis « nulla potestas in ecclesiasticas personas attributa sit, in- « novamus omnes constitutiones... in favorem libertatis « ecclesiasticæ. » Tandem, ut cætera omittamus, concilium Tridentinum his verbis hortatur principes : « Confidimus eos, « ut catholicos quos Deus sanctæ fidei Ecclesiæque protecto-

« res esse voluit, jus suum Ecclesiæ restitui esse concessuros, « nec permissuros ut officiales, aut inferiores magistratus, « Ecclesiæ, aut personarum ecclesiasticarum immunitatem « *Dei ordinatione* et canonicis sanctionibus, constitutam vio- « lent. » Sess. xxv, cap. xx. 4° Argumentis ab auctoritate desumptis, alias probationes e ratione theologica superaddunt. Episcopi, cæterique Prælati per Spiritum sanctum constituti sunt rectores Ecclesiarum, ac rerum et personarum ad eas pertinentium judices; atqui, inquiunt, maxime repugnat quominus qui divina ordinatione constituuntur judices fidelium, ab iisdem judicentur, pastores ab ovibus. Non minor aderit inordinatio ac rerum confusio, si duplex potestas diversi ordinis, mundana et spiritualis, concurrat in idem objectum, de iisdem personis et rebus judicet... Ergo dicendum est immunitatem clericorum jure divino inniti. Ita Suarez, Barbosa, Fagnan, Engel, Reiffenstuel, qui hanc sententiam multis argumentis propugnat, in tit. *de Foro competenti*, § 9.

361. — II[a] opinio, quæ scilicet repetit immunitatem a jure canonico, duplici potissimum ratione fundatur, auctoritate canonum, et jure divinitus insito potestati ecclesiasticæ.

I° Multæ sunt canonicæ sanctiones quibus Ecclesia statuit atque communivit privilegia, immunitatesque clericorum, inflicto anathemate in omnes etiam reges et imperatores qui hujusmodi immunitatibus derogare, qui hæc jura perturbare præsumerent. Nonnullos textus mox proferebamus in explanatione primæ opinionis; alios plures reperies in Decretalibus, et in decreto Gratiani, dist. xcvi, et caus. xi, q. i. Porro si Ecclesia non potuisset jure sibi proprio statuere de immunitate clericorum a foro sæculari, hæc decreta non protulisset, nec in principes animadvertisset. Qua enim ratione tentasset pœnis plectere imperatores ob violatas immunitates, si ab iisdem principibus privilegium earumdem immunitatum obtinuisset?

2° Præterea, Ecclesia habet quidquid necessarium est ad

tuendum honorem, dignitatem, et libertatem ordinis clericalis, prout ratio temporum permiserit: atqui immunitates clericorum maxime conducunt ad dignitatem ordinis clericalis et libertatem sacri ministerii. Valde refert ad bonum regimen Ecclesiæ, ait Covarruvias, « quod ministri Ecclesiæ non se « implicent negotiis sæcularibus, cum non possint commode « vacare ministerio divino si trahi possint et conveniri apud « judices sæculares. Ergo utile quidem est, et denique ne« cessarium ad liberius et rectius ministrandum Ecclesiis, « quod clerici et eorum res sint a judicibus sæcularibus im« munes. » (*Practicarum quæstionum* cap. xxxi.) Hæc fusius evolvere minime necesse est; omnes siquidem norunt quantum detrimenti apud vulgares homines patiatur clerus, et exinde ipsamet religio, ex traductione clericorum ad tribunalia sæcularia.

3° Theologi secundæ opinioni addicti exinde concludunt Ecclesiam potuisse jure sibi proprio inducere disciplinam immunitatum, nec tamen volunt eamdem disciplinam dici jure divino constitutam, quia non arbitrantur peremptoria esse argumenta prioris sententiæ.

Ad textum S. Matthæi respondent Christum, quatenus filium Dei naturalem, liberum fuisse ab onere solvendi tributa, cum sit filius summi omnium regis; non eadem vero immunitate donari filios Dei adoptivos quales sunt, non solum clerici, sed et omnes christiani. Illustriores theologi, duce S. Thoma, textum allatum interpretantur de sola persona Christi, et ad summum de iis qui vitam perfectiorem amplexi, statum paupertatis elegerunt, nec consequenter habent res temporales quibus obligentur ad solvenda tributa, neutiquam vero de clericis. (S. Thomas, in II lib. Sent., dist. xliv, art. ii. — Dom. Soto, in IV Sent., dist. xxv, art. ii.)

Ad textus Decretalium et conciliorum quibus dicitur clericos *jure divino*, *ordinatione Dei*, exemptos esse a jurisdictione sæculari, respondent clericos eximi quidem jure divino

in omnibus causis ordinis supernaturalis; quoad vero alias causas, maxime consonum fuisse ordini providentiali ut eximerentur, quo liberius vacent sacro ministerio, et major reverentia ipsis præstetur. Id procul dubio sufficit, inquiunt, ut dici potuerit exemptionem clericorum esse jure divino, seu divina ordinatione sancitam. « Frequenter dicitur, ait « Covarruvias, aliquid jure divino statutum ex eo quod a « veteri lege divina, aut alia veteris Testamenti auctoritate « originem duxerit. Atque ideo cum aliquot in locis Veteris « Testamenti constet sacerdotes ex principum privilegiis « exemptos fuisse a tributis, fit sane ut apud pontificias san« ctiones scriptum sit hanc exemptionem jure divino, aut « lege divina inductam fuisse, præsertim quia plerumque jus « divinum dicitur quod in vetustissimis Ecclesiæ conciliis ad « imaginem et imitationem Veteris Testamenti fuerit statu« tum. » (Loco citato.) Ipse Bellarminus non aliter rem intellexisse videtur; cum enim asseruerit exemptionem clericorum in rebus politicis, tum quoad personas, tum quoad bona, introductam esse jure humano pariter et divino, hæc notat : « Observandum est nos per jus divinum non intelligere « præceptum Dei proprie dictum quod exstet expresse in sa« cris litteris; sed quod ab exemplis vel testimoniis Testamenti « Veteris vel Novi per quamdam similitudinem deduci possit, « atque hinc fortasse conciliari poterunt theologorum et ju« risperitorum sententiæ... » Item quando refert easdem exemptiones ad jus naturale, animadvertit agi de præceptis juris naturalis, « quæ deducuntur quidem ex principiis juris « naturæ, sed per consequentiam non absolute necessariam, « nec omnino evidentem, et ideo egent humana constitutione. » (Bellarminus, *de Clericis*, cap. XXVIII et XXIX.)

Ad argumentum e ratione depromptum, reponunt nullatenus repugnare eamdem personam superiorem esse in uno ordine et in altero inferiorem; clericum scilicet subdi potestati sæculari quatenus civem, dum non alium judicem

agnoscit præter Episcopum quatenus est clericus. Eadem ratione ipsi reges christiani obnoxii sunt jurisdictioni pastorum in causis supernaturalibus, et præcellunt in causis regiminis rerum temporalium. Hæc sunt consectaria distinctionis duplicis societatis. Si difficultates occurrant in praxi et conflictus exinde quandoque oriatur, id provenit ex humana infirmitate, nec est ratio sufficiens asserendi clericos eximi jure divino a potestate sæculari principis.

Ita Dom. Soto, Schmalzgrueber, Wiestner, Gonzalez et alii plures; adeo ut juxta Suarez *duæ opiniones contradictoriæ*, I[a] scilicet et II[a], *sint valde communes apud catholicos* (Suarez, *Defensio fidei*, lib. IV, cap. VIII, n[is] 1 et 9); et Gonzalez sic concludat : « Dicendum cum communi interpretum exem- « ptionem hanc vere esse juris positivi; sed quia valde con- « formis est juri divino, juris etiam divini dici et lato modo « ad jus divinum spectare potest. » (In tit. DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, XLIX, cap. IV, n° 8.)

362. — III[a] opinio quæ tenet immunitatem clericorum in rebus temporalibus ortum habuisse a concessionibus principum, fundatur in doctrina veterum interpretum Scripturarum, origine historica immunitatum, et jure naturali.

1° Doctores priorum sæculorum qui commentati sunt verba S. Pauli *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, aut qui data occasione disseruerunt de officiis christianorum erga magistratus, dixerunt omnes Christifideles, clericis minime exceptis, subesse auctoritati principis sæcularis in iis quæ ad ordinem temporalem referuntur, et obligari legibus civilibus. « Beatus Apostolus, ait S. Joannes Chrysosto- « mus, ostendens hoc omnibus imperari sacerdotibus et « monachis, non sæcularibus tantum, hoc ab exordio declarat « dicens : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* « Etsi apostolus sit, etsi evangelista, aut propheta, etsi qui- « vis alius; neque enim hæc subjectio pietatem subvertit. » S. Gelasius, in Epistola ad Anastasium dixit : « Quantum

« pertinet ad ordinem publicæ disciplinæ, cognoscentes im-« perium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi « quoque parent religionis Antistites. » 2° Primum documentum certum disciplinæ de immunitate reperitur in rescripto Constantini ad Anulinum proconsulem Africæ, an. 313, in quo nimirum imperator clericos eximit ab oneribus publicis ne deducantur a suis officiis erga Deum, sed liberius se devoveant divino ministerio. Hanc legislationem paulisper deinde immutatam Justinianus redegit in suo Codice, ut eadem per omnes partes imperii servaretur. Clerici et Monachi coram judice ecclesiastico se sistebant in causis civilibus et coram judice sæculari in casu appellationis; in causis vero criminalibus res ad tribunal ecclesiasticum vel ad sæculare deferebatur, pro arbitrio actoris. Episcopi, in quacumque causa, ad solum tribunal ecclesiasticum venire compellebantur, quod fuit ea ætate privilegium ipsis peculiare. Subsequentibus sæculis magis adhuc extensæ fuerunt immunitates apud plerasque gentes catholicas; ac tandem res eo devenerunt ut quivis clericus omnino subduceretur judici sæculari, exceptis quibusdam causis fori mixti, et causis feudalibus[1]. Hæc initia, vicissitudines et progressus privilegiorum ordinis clericalis probant, juxta patronos tertiæ opinionis, immunitates clericorum, nec a jure divino, nec a jure canonico, sed a jure civili ortas esse. 3° Suam conclusionem confirmare student ratiociniis e jure naturali desumptis quæ sic contrahi possunt: omnes ejusdem reipublicæ cives, seu incolæ regionis, quatenus sunt membra communitatis civilis, jure naturæ subduntur auctoritati publicæ, et Christus ab ea lege generali non excepit clerum nisi in his quæ sunt ordinis supernaturalis : atqui Ecclesia non potest dissolvere vinculum istud

[1] Thomassin, tom. III, lib. 1, *de Immunitatibus personarum et terrarum Ecclesiæ*, cap. XXXIII-XLVIII.— Codex Theodosii, lib. XVI, *Novellæ* 37, 43, 83, 86, 123, 131. Codex Justiniani, lib. I, tit. IV, *de Episcopali Audientia*. — *Pouvoir du Pape au moyen âge*, pag. 171.

subjectionis cum detrimento jurium Principum in temporalibus. « Jus positivum, ait Medina, non dissolvit obligationem « naturalem aut divinam quæ præerat, sicut nec lex evan« gelica debita prius contracta tollit, sive sit debitum carnis, « sive debitum pecuniarum, sive alterius obedientiæ... Ac « proinde nec debitum subjectionis et obedientiæ, quam « quis alteri certa lege speciali debet, tollitur eo ipso quod « quis ordinem clericalem accipit, nisi majorum auctoritate « interveniente... Videtur igitur in quæstione præsenti, im« peratorum concessionem potius quam legis divinæ institu« tionem locum habere, etiamsi rationi consentaneum sit « clericos in sortem Dei electos ab omni tributo laicis sol« vendo, simul et a potestate sæculari exemptos esse debere. » (Medina, *de Restitutione*, quæst. xv.)

Hæc opinio erat communissime recepta apud theologos scholæ Parisiensis, nec ab ea longe alieni videntur cæteri theologi, ut Albert, Pyghius (*de Hierarchia ecclesistica*, lib. V, cap. VII), Molina (*de Justitia*, tract. II, disput. XXXI, n° 12), et alii, qui tenent clericos sub ditione principum infidelium degentes, subjectos esse, tam in causis civilibus quam in criminalibus potestati sæculari, quia principes infideles non renuntiaverunt suo juri, et Ecclesia non habet potestatem in eosdem principes.

Ad objectas constitutiones quibus Ecclesia statuit de immunitatibus, edicendo pœnas contra ipsos principes qui jura clericis asserta violare præsumerent, patroni tertiæ opinionis respondent ita merito sancitum fuisse ; siquidem præter quod plures immunitates nituntur jure divino, aliæ quæ jure humano ac civili inductæ erant, partem efficiebant juris publici gentium catholicarum, cui fas non erat principibus pro suo arbitrio derogare.

363. — Expositis variis opinionibus quæ in scholis catholicis agitantur, quid sentiendum videatur de origine et fundamento immunitatum paucis dicemus.

1° In his quæ vere et proprie spiritualia et ecclesiastica sunt, quæ scilicet directe referuntur ad ordinem clericalem, sacramenta, cultum divinum, observantias ecclesiasticas, quæstiones de doctrina fidei et disciplina canonica, clerici sunt jure divino exempti a potestate et jurisdictione principis sæcularis. Est de fide ; hanc immunitatem demonstant argumenta primæ opinionis.

2° Ecclesia potest jure proprio statuere immunitates a foro sæculari quas necessarias judicaverit ad dignitatem ordinis clericalis, et reverentiam sacro ministerio debitam. Accepit a Christo potestatem determinandi atque statuendi ea quæ requirit bonum regimen societatis christianæ : porro, præter jura quibus clerici divina ordinatione potiuntur in exercitio sui ministerii, aliæ sunt immunitates moraliter necessariæ, v. g. : exemptio a militia, ab onere officiorum civilium, a servitutibus personalibus, et aliis hujusmodi quæ nec indoli, nec officiis status clericalis ullatenus conveniunt. Ergo Ecclesia de his proprio jure statuere potest, ac reipsa sæpius statuit, præcipiendo clericis ne se immisceant in professiones quæ suum statum dedecent, ne compareant coram judice sæculari cum detrimento sui ordinis, etc..., et ipsismet etiam magistratibus, si christiani essent, vetando sub comminatione censurarum, ne hæc a clericis requirerent. Id probant argumenta secundæ opinionis. Maximo tamen cum moderamine Ecclesia usa est hac potestate, habita ratione temporum, ut, quantum fieri poterat sibi consentientes principes haberet, removereturque omnis occasio conflictuum.

3° Principes christiani sponte sua concesserunt clericis privilegia et immunitates quæ non erant ita necessaria ad libertatem sacri ministerii. Quemadmodum a pluribus oneribus eximebantur, privilegiisque in societate donabantur qui in bello, seu aliis negotiis fortiter gestis de republica bene meriti erant ; ita voluere, assentientibus populis, in signum grati animi, et ob majorem reverentiam ordini clericali exhibendam,

viros ecclesiastico ministerio addictos pluribus privilegiis cohonestari. Hoc ultimum eruitur ex argumentis tertiæ opinionis.

Principes sæculares nequeunt derogare proprio nutu immunitatibus seu privilegiis quæ in favorem status clericalis Ecclesia statuit intra limites sui juris, nec iis etiam quæ ipsi in perpetuum concesserunt ordini clericali, quando jura hujusmodi mutuo consensu utriusque potestatis per concordata, aliosve actus similes, sancita sunt.

In primo casu vis injusta inferretur in jurisdictionem ecclesiasticam ; in altero autem violaretur jus naturale et gentium quo reguntur pactiones consensu partium initæ ; ea est enim conditio pactorum inter duas societates sicuti et contractuum inter privatos, ut immutari non debeant sine mutuo contrahentium assensu. Neminem quidem latet advenire quandoque talem immutationem in moribus atque regimine societatis, ut necessarium sit veteribus institutis nova subrogare, novas proinde conventiones inire ; Ecclesia harum necessitatum rationem habet, ultroque se paratam semper exhibuit ad ineundam viam qua cuncta meliori modo concilientur in bonum commune ; at merito conqueritur de violato jure, si quid, ipsa non audita nec assentiente, immutetur in iis quæ concordata definierunt.

Idem dicendum arbitramur de privilegiis absque ulla restrictione in futurum concessis a Principe ordini clericali, et ab Ecclesia acceptatis ; concessio siquidem societati facta non concessione mere gratuita et temporaria, sed absolute in testimonium gratitudinis ac veluti remunerationem pro præstitis officiis, eidem societati confert jus cui derogare pro arbitrio nefas est [1].

Hæc dicta sufficiant de immunitatibus clericorum quæ suc-

[1] Suarez. lib. IV, cap. xxx, n[is] 3-14. — Salon, *de Justitia et Jure*, quæst. LXVII, art. I, conclusio V[a].

cessu temporum adeo limitatæ de facto atque restrictæ fuerunt apud nos, non secus ac in plerisque aliis regionibus, ut vix aliqua supersint hodiedum vestigia veteris disciplinæ; clerici enim vectigalia pendunt, conveniuntur a judice sæculari pro causis criminalibus et civilibus, ac pœnis plectuntur sicuti alii cæteri cives, si delicti contra leges patrias convicti sint. Si excipias militiæ, et officiorum publicorum vacationem, solæ remanent, de facto, immunitates jure divino constitutæ; remanet tamen immotum jus insitum Ecclesiæ, atque pro ipsius Ecclesiæ sapientia, et temporum opportunitate, exserendum.

SECTIO III[a]

DE SCHOLIS CLERICORUM.

Persolutis quæstionibus de clericorum statu, ordinatione, obligationibus et privilegiis, disserere opportunum ducimus de clericorum collegiis quæ causa studiorum, et cultus publici instituta sunt, nempe de scholis clericalibus, et de capitulis. Incipiemus a scholis quæ in triplicem classem distribuuntur : aliæ erectæ sunt in gratiam puerorum qui rudimenta litterarum artesque liberales ediscunt ; aliæ destinantur clericis qui proxime disponuntur ad susceptionem ordinum et ad exercitium sacri ministerii, aliæ tandem ordinantur ad explanationem eruditam et scientificam disciplinæ sacræ.

ARTICULUS I. — DE SEMINARIORUM INSTITUTO.

364. — 1° *Quæ sint obligationes et jura Episcoporum quoad seminariorum institutionem?*

I. Cum recta et accurata institutio cleri ad religionis prosperitatem, atque ad sanam doctrinam tuendam magnopere conducat, Romani Pontifices, et sanctissimi Præsules suas

omnes curas cogitationesque in id præsertim singulari vigilantia conferre nunquam intermiserunt, ut omnes in sortem Domini vocati ad pietatem sedulo fingerentur, ac litteris et disciplinis potissimum sacris rite imbuerentur. Quapropter multi canones ad hunc finem edicti sunt ab antiquis temporibus, ut essent singulis in præcipuis civitatibus prope Ecclesiam cathedralem magistri qui pueros edocerent. Hæc præ cæteris statuit conc. Lateranense, an. 1162 : « Quoniam « Ecclesia Dei sicut pia mater providere tenetur ne pauperi- « bus qui parentum opibus juvari non possunt legendi et pro- « ficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque « Ecclesiam cathedralem magistro qui clericos ejusdem et « scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod be- « neficium præbeatur. » Cap. *Quoniam*, 1, DE MAGISTRIS. Eamdem legem innovavit aliud concilium Lateranense sub Innocentio III celebratum sæculo decimo tertio : « Nos præ- « dictum roborantes statutum, adjicimus ut non solum in « qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis quarum « sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, « a Prælato cum capitulo, qui clericos Ecclesiarum ipsarum « gratis in grammatica facultate ac alios instruat juxta « posse. » Cap. *Quia nonnullis*, 4, eod. tit.

Percelebris est constitutio quam ætate recentiori edidit concilium Tridentinum, et cujus verba ponderare oportet : « Cum adolescentium ætas, nisi recte instituatur, prona sit « ad mundi voluptates sequendas, et nisi a teneris annis ad « pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum ha- « bitus totos homines possideat, nunquam perfecte ac sine « maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio « in disciplina ecclesiastica perseveret; sancta synodus statuit « ut singulæ cathedrales, metropolitanæ, atque his majores « Ecclesiæ, pro modo facultatum, et diœcesis amplitudine, « certum puerorum ipsius civitatis et diœcesis, vel ejus pro- « vinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc

« prope Ecclesias ipsas vel alio in loco convenienti, ab Epi-
« scopo eligendo, alere ac religiose educare, et ecclesiasticis
« disciplinis instituere teneantur. » Sess. XXIII, cap. XVIII.

Hujusmodi institutum quod veteres tanta vigilantia ac sollicitudine commendaverunt, quodque synodus Tridentina utilissimum suo tempore existimabat, his præsertim temporibus necessarium est, « quibus, ait SS. NN. Pius IX, Ecclesiæ « rationes omnino postulant ut magis optimorum sacerdotum « sobolescat copia, qui virtutum omnium ornatu fulgentes, ac « sana solidaque pollentes doctrina valeant proprii ministerii « muneribus pie sciteque perfungi, christianam plebem se« dulo erudire, animarum saluti accurate consulere, errantes « ad veritatis et justitiæ semitas reducere, ac Dei et sanctæ « Ecclesiæ causam strenue, scienterque defendere[1]. » Parentes plerumque non satis provident de religiosa puerorum educatione; in scholis vero quæ laicis sunt destinatæ multa desiderantur ad informationem vitæ christianæ, ac sæpius gravissima pericula urgent, adeo ut, nisi speciales constituantur scholæ pro institutione clericali puerorum, perpauci admodum ad sacrum ministerium idonei assumerentur, paulatimque in his nostris regionibus deficeret tribus levitica.

365. — II. Jam vero, ut ad quæstionem propositam redeamus, quæ sint jura atque obligationes Episcoporum ex prænarratis colligitur.

Concludendum est 1° Episcopis jus inesse, officio suo divinitus annexum, erigendi, non solum majora, sed et minora seminaria junioribus pueris ad statum clericalem informandis; ac simul præscribendi methodum quam magistri sequantur, libros quibus alumni uti debeant, exercitia quibus vacent, uno verbo rationem studiorum et vitæ disciplinam.

[1] Litteræ apostolicæ *Cum Romani*, quibus seminarium Pium instituitur, an. 1853.

Maxime quidem ad bonum refert ut princeps sæcularis hanc facultatem agnoscat et tueatur, ut præcaveantur noxii conflictus, at jus ipsum divina ordinatione Episcopis asseritur, utpote consectarium naturale officii episcopalis; cum enim ea sit necessitas scholarum clericalium ad conservationem fidei et accuratam cleri institutionem, nemini catholico dubium est quin hæc cuncta sollicitudini pastorali Episcoporum jure divino committantur. Ea potissimum ratione Antistites Galliarum, hisce postremis temporibus, libertatem seminariorum minorum a regimine Universitatis civilis tanta unanimitate vindicaverunt, nihilque intermiserunt ut sibi integra servaretur.

Concludendum est 2° Episcopos teneri jure canonico erigere seminarium juniorum clericorum in sua diœcesi, nisi tamen pro exiguitate loci, aut penuria facultatum, opportunius existiment clericos in seminario provinciæ, aliove loco convenienti, religiose educare.

3° Fatendum est leges hac in re non fuisse per diuturnum tempus servatas cum ea cura quam tanti momenti negotium requirebat. Sanctus Carolus Borromeus summam diligentiam adhibuit observationi decretorum concilii Tridentini; at pauci eamdem sollicitudinem habuerunt, adeo ut Benedictus XIII, Const. *Creditæ nobis*, an. 1725, ad omnes Episcopos Italiæ et insularum adjacentium directa, conquestus sit quod *in plerisque locis* minime repcrirentur seminaria erecta, ac simul districte injungendum, præcipiendum et mandandum duxerit ut in singulis cathedralibus, in quibus hactenus seminarium erectum non fuisset, quamprimum erigeretur et omnino institui curarent Episcopi. Idem iterum injunxit Benedictus XIV per litteras apostolicas *Ubi primum*, an. 1740. In Galliis concilia provincialia, post Tridentinum celebrata, maximo studio decretum de seminariorum erectione amplexata sunt; erat quippe omnibus persuasum nihil cogitari posse efficacius ad reddendum Ecclesiæ pristinum

nitorem, et clero sacerdotioque suum decus pristinum, quam hæc pia instituta in quibus clerici a teneris annis ad pietatem et disciplinam informarentur. Attamen quidquid conati fuerint plures Præsules exemplo sancti Caroli, seminaria felici successu non processerunt, usquedum Deus suscitaverit quosdam sacerdotes qui omnes suas operas, vitamque, seminariis devoverent [1].

366. — II° *Quid decreto concilii Tridentini præscriptum sit pro regimine seminariorum?*

Decretum concilii multa complectitur quæ ad alumnorum admissionem, ad rationem studiorum et disciplinæ, tandem ad regimen spirituale et temporale seminarii referuntur.

I. Circa alumnorum admissionem hæc statuuntur : « Recipiantur qui ad minimum duodecim annos, et ex legitimo « matrimonio nati sint ; ac legere et scribere competenter « noverint, et quorum indoles et voluntas spem afferat eos « ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros. Pauperum « autem filios præcipue eligi vult (sancta synodus) ; nec ta- « men ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur, et stu- « dium præ se ferant Deo et Ecclesiæ inserviendi... »

Verba concilii supponere videntur omnes alumnos cujusvis ætatis in eodem seminario institui, licet divisos in tot classes quot Episcopo videbitur, juxta numerum, ætatem, ac in disciplina ecclesiastica progressum. Sed ea non est mens concilii quod certe noluit prohibere quominus plura erigantur collegia ; alia in favorem puerorum, aliud vero pro adolescentibus qui theologiæ student, ac proxime disponuntur ad sacros ordines.

Conditionem appositam de legitimis natalitiis puerorum ita servandam duxit S. Congregatio, ut an. 1595 ad dubium propositum responderit spurios admittendos non fore ab Episcopo in seminariis, ne iis quidem exceptis qui super

[1] Cf. *Vie de S. Vincent de Paul*, liv. II, chap. XI; — *Vie de M. Olier*, tom. I, liv. IX; *Notes sur l'établissement des séminaires en France*

defectu natalium dispensationem obtinuerint ad recipiendum beneficia, canonicatum et dignitatem, nisi specialem insuper veniam habeant ingrediendi seminarium. (Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. CVIII.)

Aliam conditionem pensare sedulo juvat, ut nimirum alumni præ se ferant signa vocationis ad statum clericalem; unde merito deducimus mentem concilii, dum hanc saluberrimam disciplinam constituit, nullatenus fuisse ut in eodem seminario clerici ac laici insimul instituantur; expressis enim verbis decrevit filios ditiorum non esse admittendos, nisi *studium præ se ferant Deo et Ecclesiæ inserviendi*. Commixtio laicorum cum clericis in seminariis minoribus multis incommodis obnoxia est; plurimum namque obstat ne juniores pueri in sortem Domini vocati clericalem indolem induant.

Demum necesse est ut alumni recipiendi examinentur, atque de illorum idoneitate ad sacrum ministerium sufficienter constet. Si de parvulis agatur, concilium nihil aliud requirit præter quod legere et scribere competenter noverint; qui vero admitti postulant in seminario majori, debent humaniorum litterarum curriculum absolvisse [1].

367. — II. De studiorum ratione et pietatis exercitiis hæc

[1] Exempli causa referemus quod statuit SS. NN. Pius IX quoad seminarium Pium. « Cum in seminario Pio studiorum curriculum a philosophia initium « ducere debeat, clerici petitores specimen exhibere tenentur de humanio- « rum litterarum, rhetoricæ artis, et linguæ Latinæ peritia, quam scripto « experiantur oportet, 1° super argumento quod ex improviso propositum « Latina soluta oratione, velut in rhetoricis scholis fieri solet, erit compo- « nendum, tractandum et scribendum; 2° item in Latina poesi super argu- « mento quod pariter extempore erit proponendum; 3° in extemporali « Italica translatione alicujus clarissimi auctoris Latini. » Alias conditiones sic indicat eadem Constitutio : « Nemo admittatur nisi ex anteactæ vitæ « ratione ad sacerdotium se vocari sentiat; qui hujusmodi vocatione caret, « quamvis bonos præ se ferat mores, ac sui spem exhibeat, dimittetur... « sano præterea sint corpore, lingua minime impedita, et adspectu non « deformi. » Tit. IV, VI.

eodem decreto continentur : « Ut in disciplina ecclesiastica « commodius instituantur, tonsura statim atque habitu cleri- « cali semper utentur : grammatices, cantus, computi eccle- « siastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent : « sacram Scripturam, libros ecclesiasticos, homilias sancto- « rum, atque sacramentorum tradendorum maxime quæ ad « confessiones audiendas videbuntur opportuna, et rituum ac « cæremoniarum formas ediscent. Curet Episcopus ut singu- « lis diebus Missæ sacrificio intersint, ac saltem singulis men- « sibus confiteantur peccata ; et juxta confessoris sententiam « sumant corpus Domini J. C.; Cathedrali et aliis loci Eccle- « siis diebus festis inserviant. »

Multa annotanda essent ad sensum hujus decreti, quæ brevitatis causa prætermittimus. Hæc pro nostro instituto sufficiant :

1° Quod concilium præscribit de tonsura et habitu clericali confirmat assertionem modo datam, scilicet seminaria, etiam minora, eo unice tendere debere ut ecclesiastici viri instituantur, bono Ecclesiæ in muneribus sacri ministerii olim profuturi.

2° Facultates addiscendæ in seminario majori sunt : theologia dogmatica et moralis, divinorum librorum scientia, historia ecclesiastica, jus canonicum, sacri ritus, et quæ ad sacramentorum dispensationem, regimenque parochiarum, maxime opportuna videntur. Valde refert ad illarum scientiarum rationem, ut studia majoris seminarii a philosophia initium ducant, quemadmodum recens constitutum fuit pro seminario Pio, et communius servatur in Galliis, quia maxima est connexio inter philosophiam et sacram theologiam ; experientia insuper satis compertum est philosophiam eo modo traditam in minoribus seminariis, seu aliis collegiis, quæ junioribus alumnis ad statum etiam laicalem, sæcularesque artes destinatis conveniat, insufficientem omnino haberi clericis ut recte disponantur ad theologiæ studium.

Quod ad cantum spectat, abs re non erit animadvertere Benedictum XIII jussisse per Const. *Creditæ nobis*, cantum ad præscriptum concilii clericis ediscendum, esse cantum planum, qui communiter *Gregorianus* appellatur; de quo etiam SS. NN. Pius IX hæc pro seminario Pio statuit : « Cantus « Gregorianus, omni alio rejecto, tradetur. » (Tit. v.)

3° Concilia provincialia præscripserunt ut « linguæ Latinæ, « quæ est ipsius Ecclesiæ lingua et scientiæ catholicæ instru- « mentum, aiunt patres concilii Parisiensis, omni conatu fo- « veant ac tueantur. Ideoque semper, aut fere semper in « philosophicis et theologicis exercitationibus latine loquantur, « tum magistri, tum etiam discipuli. » Quoad vero materiam studiorum, indixerunt ut philosophiæ juxta methodum scholasticam, et saltem per annum, operam dent omnes qui ad clericalem statum se disponunt; ut theologicis ac sacrarum Scripturarum studiis adjiciantur prælectiones de jure canonico, de historia ecclesiastica, de administratione spirituali et temporali parœciarum, cum exercitationibus eloquentiæ sacræ. (Concilia provinciarum Parisiensis, Turonensis, Remensis, Burdigalensis...)

4° Alumni seminarii inserviunt Cathedrali et aliis loci Ecclesiis pro locorum opportunitate, ut sacro ministerio assuescant, simulque curas ab ineunte tirocinio clericali impendant in cultum publicum; at ratio habenda est studiorum ac disciplinæ, ne exinde detrimentum patiantur. Dubium olim propositum est S. Congregationi an etiam alumni qui propriis sumptibus aluntur teneantur ad præstandum hoc servitium Ecclesiis. Responsum fuit affirmative, cum hac clausula : « Partes Episcopi esse ita moderate et prudenter « se gerere in hac facultate, ut hinc seminarium ipsum nul- « lum detrimentum patiatur. » Benedictus XIII in hunc finem præterea Episcopis interdixit, ne pro se, vel suis vicariis aut familiaribus quibuscumque, utantur sub quovis prætextu famulis, aut officialibus, vel lectoribus, magistris, sacerdoti-

bus et clericis seminarii, hoc addito : « Non tamen per hoc « prohibere intendimus Episcopo pontificalia exercenti, ne « cæremoniarum magistro vel sacerdotibus a seminario re- « tentis uti possit ; imo ut eorum opera et assistentia in ejus- « modi sacris functionibns libere uti valeat plenam ipsi « Episcopo tribuimus facultatem. » (Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. CVIII.)

368. — III. De regimine spirituali et temporali seminariorum multa etiam præscripsit concilium, hæc præsertim :

1° Quoad regimen spirituale « ... quæ omnia (in præcedentibus memorata) atque alia ad hanc rem opportuna et « necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum canoni- « corum seniorum et graviorum quos ipsi elegerint, prout « Spiritus sanctus suggesserit, constituent ; eaque ut semper « observentur, sæpius visitando operam dabunt. »

Consilium proinde horum duorum canonicorum adhibere debet Episcopus in constituendis regulis seminarii, in admissione alumnorum et expulsione dyscolorum, in electione rectoris, pro-rectoris, professorum (excepto tamen si administratio seminarii ordini regulari commissa sit), in delectu librorum, in visitatione seminarii ; uno verbo in his omnibus quæ ad rationem studiorum, ac pietatis disciplinam spectant. Hæc agere, constituere, decernere, non valet Episcopus nisi habito consilio cum canonicis, etsi non teneatur sequi illorum vota, sed possit sua providentia res componere.

S. Congregatio declaravit canonicos semel electos non mutandos arbitraria voluntate ; sed servandos esse in suo officio, nisi gravis ratio illos amovendi intercesserit [1].

2° Quoad regimen temporale aliud consilium Episcopo assignatur ; etenim decretum allatum vult ut quæ ad collegii fabricam instituendam, ad mercedem præceptoribus et ministris solvendam, ad alendam juventutem, opportuna erunt

[1] Giraldi, part. II, sect. CIX et CX ; — *Thesaurus resolutionum*, t. VII, an. 1736, pag. 212.

Episcopus provideat « cum consilio duorum de capitulo, « quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur; « itemque duorum de clero civitatis quorum quidem alterius « electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad clerum « pertineat. »

Supponimus hanc ultimam electionem fieri ab universo clero diœcesis, saltem a parochis et beneficiatis, siquidem concilium eam clero tributam esse voluit. Consiliarius seligi quidem debet e clero civitatis, ut præsto sit quoties opus fuerit, sed ipsamet electio fit ab universo clero, quia cum omnes beneficiati gravari debeant novis oneribus ad subveniendum sumptibus necessariis, si indigeat seminarium, totius cleri interest ut accurate administrentur bona temporalia. (*Thesaurus resol.*, tom. LXI, pag. 160.)

Hi quatuor consiliarii eliguntur in perpetuum, non secus ac cæteri de quibus modo agebamus, eo sensu quod non mutandi sint absque gravi ratione; suffragium similiter habent consultativum, non decisivum. Si ad textum concilii attendamus, consultatio deputatorum videretur tantummodo requiri ad detrahendum partem aliquam ex fructibus integris mensæ episcopalis et capituli, nec non omnium beneficiorum diœcesis, et ad applicandum atque incorporandum hanc partem seminario, et etiam pro casu in quo oritur aliqua difficultas unde perturbaretur institutum seminarii; non enim ad alia negotia temporalia decretum protenditur. At jurisprudentia, cujus testis et interpres est S. Congregatio, Episcopum adegit ad adhibendum consilium quatuor deputatorum in omni actu temporalis administrationis, adeo ut nec admittere aut expellere famulos seminarii, nec provisionibus frumentorum providere, nec quotidianas impensas determinare aliter valeret, atque vi omnino carerent quæ in ea materia, hac non servata forma, statuerit [1].

[1] Giraldi, part. II, sect. cx; — Pignatelli, tom. IX, *Consult.* LXXXI, n° 62; — Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. V, cap. XI, n^is 5-10.

3° Præter duas commissiones indicatas, alia tertia instituitur pro annua redditione rationis regiminis temporalis; sic enim habet decretum Tridentinum : « Rationes reddituum « seminarii Episcopus annis singulis accipiat, præsentibus « duobus a capitulo, et totidem a clero civitatis deputatis. » Si coram iisdem ac supra consiliariis ratio reddituum exhibenda foret, concilium non dixisset : *præsentibus duobus a capitulo*, etc., nam ex consiliariis qui regimini temporali per annum Episcopo adsistunt, unus tantummodo a capitulo, et alter a clero eliguntur. Præsumendum est proinde specialem commissionem a concilio institui ut majori cura quotannis regulentur computi seminarii. Cæterum, nihil obstat quominus capitulum et clerus suos deputatos respectivos ad utrumque finem eligat, et simul gratos habeat quos Episcopus assumpserit ad illam rationem reddituum.

369. — IV. Demum de unitate seminarii in singulis diœcesibus hæc leguntur in eodem decreto : « In Ecclesiis, amplas « diœceses habentibus possit Episcopus unum vel plura in « diœcesi, prout sibi opportunum videbitur, habere semina- « ria; quæ tamen ab illo uno quod in civitate erectum et « constitutum fuerit, in omnibus dependeant. » Verba sunt concilii, ex quibus conjicimus intentionem concilii fuisse, ad servandam unitatem in institutis quæ in eumdem finem conspirant, ut singula eidem rectori qui majori seminario præest subdantur, iisdemque consiliariis in regimine tum spirituali, tum temporali, omnium scholarum clericalium suæ diœcesis Episcopus utatur.

370. — *Nota.* 1° Si cuncta componenda sint stricta interpretatione ad præscriptum decreti concilii de regimine seminariorum, Episcopus non poterit, absque beneplacito apostolico, seminarium in perpetuum committere Ordini regulari, seu alteri cuilibet Congregationi; siquidem hujusmodi concessio derogat decreto concilii. Privat nimirum futuros in eadem sede episcopali titulares jure, singulis Epi-

scopis asserto, nominandi rectorem, ac magistros sui seminarii; et amovet commissiones deputatorum e clero.

Hinc Antistites Ecclesiarum in quibus decretum Tridentinum ad amussim servatur consueverunt recurrere ad Sanctam Sedem, quoties in votis habuerunt committere seminaria curæ et administrationi clericorum regularium cujuslibet instituti, et ipsa Sedes dum benigne postulatis annuit, hanc conditionem apponere nunquam prætermisit : *ita tamen ut alumni nominentur ab Episcopo, et seminarium sit sub patrocinio, protectione, et subjectione Episcopi.* Seminarium, natura ipsamet rei, est semper ac necessario schola episcopalis ; nulla ratione, sub quovis prætextu, seu vi cujuslibet concordati, subduci potest jurisdictioni Ordinarii loci.

371. — *Nota.* 2° In Galliis nulla est diœcesis quæ non habeat a diuturno tempore sua seminaria prudenti ratione administrata ad clericalem alumnorum educationem. Episcopi, quando etiam communitatibus seu congregationibus demandant curam horum seminariorum, sibi suisque successoribus jus reservant aliter eorum regimini providendi, si opportunum postea judicaverint, adeo ut plenam ea de re libertatem retineant. Sive autem seminaria commiserint presbyteris diœcesis, sive congregationibus, non videtur quod commissiones ullibi instituerint eo modo quem concilium Tridentinum indixit.

Incertum nobis est quas ob causas præsules nostri, etiam ab initio, ordinaverint sua respectiva seminaria, non convocatis hujusmodi commissionibus deputatorum a capitulo et clero. Hæc, non dijudicando, præsumimus : 1° Necessitas assumendi duos canonicos in consilium pro regimine spirituali seminarii, videri potuit consectarium, seu applicatio, regulæ generalis vi cujus olim Episcopi omnia negotia diœcesis una cum suo capitulo regebant; quapropter cum huic regulæ in Galliis, sicut in aliis Ecclesiis usu contrario esset quoad directionem scholarum clericalium derogatum, Episcopi non

arbitrati sunt se leges canonicas transgredi, si abstinerent a consiliis capituli exquirendis in iis quæ erant regiminis seminarii. 2° Necessitatem item providendi regimini temporali seminariorum, exploratis votis deputatorum a capitulo et a clero, forte putaverunt eo præsertim fine impositam fuisse Episcopis ut facultate sibi data uterentur partem aliquam sumendi ex omnibus beneficiis et hanc portionem seminario incorporandi, atque uniendi seminario beneficia simplicia, et alia hujusmodi peragendi quæ totius cleri causam afficiebant; cum autem Episcopi nullam taxam clericis imposuerint, et si quædam beneficia simplicia unierint, id in cœtibus synodicis cleri diœcesani præstiterint, necessarium non duxerunt habere in consiliis deputatos cleri et capituli. 3° His tandem adde quod cum ab exordio seminaria erecta sint a Congregationibus sæcularibus quæ melius noverant normam seminariorum, aptioremque methodum clericos educandi, minoris utilitatis tunc temporis visæ sunt commissiones deputatorum; quinimo timendum forte fuisset, ne impedimentum potius huic salubri instituto afferrent.

Quacumque ratione ad sic agendum adducti fuerint, horum enim judices esse nolumus nec possumus, certum est pios venerabilesque Domini sacerdotes, qui tanta sollicitudine tantoque zelo instaurandæ disciplinæ operas dederunt institutioni seminariorum in Galliis, inter quos unum citabimus sanctum Vincentium a Paulo, optima fide existimasse seminaria institui et regi potuisse sine commissionibus de quibus statuit concilium, tametsi decretum minime ignoraverint. Idem dicendum de tot Antistitibus quos studium disciplinæ, hac ætate, commendavit. Neminem aliunde latet quam uberes fructus ex suis seminariis, ea ratione institutis, Ecclesia Galliarum reportaverit; de quo non semel Episcopis, cum relationem status suarum diœceseon afferebant, SS. Pontifices paterno affectu congratulati sunt; quapropter existimamus hunc rerum ordinem, tam diuturna et constanti

consuetudine observatum, fuisse tacito saltem assensu Sanctæ Sedis probatum, et tuto servari posse, donec eadem Sancta Sedes disciplinam Ecclesiarum Galliæ ea de re mutandam esse judicaverit.

ARTICULUS II. — DE UNIVERSITATIBUS SEU ACADEMIIS.

372. — I° *Quid sint Universitates catholicæ, et qua auctoritate canonice constituantur?*

I. Universitates appellantur scholæ publicæ in quibus sacra doctrina, scientiæ humanæ, artesque liberales traduntur.

Prima Universitatum initia comperimus in domibus episcopalibus ubi olim sub magisterio Archidiaconorum clerici disciplina, litteris ac theologia informabantur. Hæc deinceps, ab octavo præsertim sæculo, felici successu exculta sunt in monasteriis quorum plurima floruerunt studio litterarum, ita disponente divina Providentia in bonum Ecclesiæ universalis, quando ob varia temporum discrimina Episcopi plerumque non sufficiebant institutioni clericorum. Tandem erectæ sunt in præcipuis urbibus scholæ publicæ ad quas viri periti dialecticæ, Scripturarum et theologiæ, multos discipulos attraxerunt : ex illis autem scholis prodierunt Universitates Parisiensis, Bononiensis, Salmanticensis, Lovaniensis, Oxoniensis, et plures aliæ, quarum præcipuas tantum, honoris causa, memoramus[1].

II. Auctoritas ecclesiastica sola valet erigere Universitatem, siquidem omnis Universitas proprie dicta complectitur facul-

[1] …m non debeamus, pro operis instituto, originem, progressus et discrimina Universitatum præcipuarum enarrare, indicabimus saltem; *Historiam Universitatis Parisiensis*, 6 vol. in-fol. Item, *Histoire de l'Université de Paris*, par Crévier, 7 vol. in-12, ubi multa reperiuntur de Universitatibus Galliæ, Italiæ, Hispaniæ, etc.

tates theologiæ et juris canonici; si autem habere debeat privilegia doctoratus quæ ultra limites diœcesis aut etiam provinciæ protendantur, interveniat necesse est suprema potestas Sedis Apostolicæ.

Nihil sane magis optandum quam ut scientiarum etiam humanarum ratio ac methodus dirigatur ab Ecclesia; omnes enim scientiæ una simul componuntur; a Verbo quod est *via*, *veritas* et *vita* procedunt; in eumdemque finem ulterius conspirant. Aliunde neminem latet quantum erroris periculum in detrimentum fidei omnibus immineat qui scientias, ut aiunt, naturales excolunt non habita ratione doctrinæ Ecclesiæ; unde Alexander IV in Brevi *Parisius*, an. 1250, ad magistros scholæ Parisiensis, scientiarum correlationes in Universitate rite ordinata, sic explicabat : « Hic conver« santur et degunt scientiæ, hic firma et læta societate convi« vunt ; inter quas sacra et venerabilis theologia locum altio« rem obtinet; præest enim reliquis ut superior, et tanquam « inferiores cæteræ sibi subsunt... Ad hanc singulæ in viis « suis levant et habent intuitum ut... inoffense incedant et « gressum ad aliquod inconveniens non impingant[1]. » Ipsa societas civilis plurimum exinde commodum reportat, quando quidem compertum est « Litterarum cognitionem, « liberalesque doctrinas et disciplinas quibus juventus in « publicis gymnasiis instruitur et eruditur, magnam reipu« blicæ christianæ, si cum pietate conjungantur, afferre uti« litatem, tunc enim civitates et regna optime adminis« trantur; cum sapientes atque intelligentes gubernacula « possident. »

Non mirum igitur si olim nulla erecta sit Universitas quæ non committeretur regimini Ecclesiæ, ab illaque approbationem cum privilegiis obtineret; quod et præsenti adhuc ætate servandum est quoties, ut mox notabamus, vera for-

[1] *Bullarium F. Prædicatorum*, tom. I, p. 322.

matur Universitas; ut quid enim, quonamve jure, Princeps sæcularis constituat collegia ad docendum disciplinas ecclesiasticas, Scripturas sacras, theologiam, jus canonicum, aliaque his affinia? Cum, recentioribus hisce temporibus, Episcopi Belgarum curam impenderent in instaurandam Universitatem Lovaniensem, recurrere non omiserunt ad Ecclesiam Romanam, et Gregorius XVI, felicis recordationis, hæc ad illorum postulata respondit : « ... Hanc vos « rationem secuti, id egistis quod ab antiquis temporibus « consuetudo induxit, quodque debita huic Sedi reverentia « et observantia merito exigit. Cum enim ad Rom. Pontifices « pro credito ipsis officii munere, maxime pertineat fidem « catholicam tueri, sanctæque ejus doctrinæ integrum de- « positum intemeratumque custodire, eorum quoque esse « debet sacrarum disciplinarum quæ publice in universita- « tibus traduntur, institutionem moderari. Atque hæc causa « fuit cur catholici etiam principes cum de ejusmodi acade- « miarum studiis statuendis cogitarent, Apostolicam Sedem « consulendam, ejusque auctoritatem exquirendam duxerint. « Hinc celebriores, illustrioresque Universitates, non nisi ex « sententia et assensu RR. PP. constitutas gravissimæ illarum « historiæ amplissime testantur. »

373. — II° *Quodnam sit regimen Universitatum in genere?*

Singulæ Universitates sua peculiaria statuta habent : quædam tamen sunt omnibus communia quæ ad solvendam propositam quæstionem paucis exponere necesse est, ex iis præsertim quæ ad regimen generale Universitatum, ad professores facultatum et ad collationem graduum referuntur.

I. In quavis Universitate numeris omnibus absoluta, sunt plures facultates, ut auditores possint proficere in omni disciplinarum varietate; quique primorum studiorum cursum expleverint opportunitatem habeant acquirendi uberrimam

cognitionem doctrinarum quibus jam se excoluerunt. Sunt præsertim facultates litterarum, philosophiæ, juris canonici et civilis, medico-chirurgiæ, et scientiarum matheseos et physicæ. Singulæ autem facultates habent tot cathedras quot variis partibus ejusdem scientiæ sufficere possint. V. g. facultas theologica complectitur studium philologiæ sacræ, divinarum Scripturarum, theologiæ dogmaticæ et moralis, liturgiæ, traditionis SS. Patrum, historiæ ecclesiasticæ...

374. — II. Universitati præest cancellarius aut rector; singulis facultatibus præsunt decani, juxta singularum Academiarum statuta.

Causa exempli citemus Universitates constitutas in ditione temporali S. Sedis, quales ordinavit Leo XII per litteras apostolicas *Quod divina sapientia*, an. 1824. Porro, distinctione facta inter primarias et secundarias Universitates, statuitur præsidem Romanæ Universitatis esse archicancellarium, qui titulus collatus est Cardinali Camerario; et cancellarium universitatum minorum esse Archiepiscopum vel Episcopum civitatis. Archicancellarii et cancellarii optimo Universitatum regimini advigilant, et dant operam ut constitutiones et regulæ serventur. Habent jurisdictionem vi cujus possunt animadvertere in eos qui intra fines Universitatum delicta commiserint. Præsunt electioni professorum, publicæ graduum academicorum collationi, ac præmiorum distributioni. Præter archicancellarium seu cancellarium, existit in singulis Universitatibus rector, cujus munus est videre ne disciplina a professoribus, auditoribus, et famulis tenenda, violetur; calendarium anni scholastici conficit, ac prælectionum horas convenienter distribuere debet ut quilibet auditorum valeat illis prælectionibus interesse quæ ipsi præscribuntur ad gradus capessendos. Primum locum obtinet rector post cancellarium, et si cancellarius absit aut impediatur, vices illius gerit cum eadem auctoritate.

Unicuique facultati præest decanus, qui cum suæ facultatis collegio, atque servatis regulis constitutis, ea providet quæ ad regimen, decus, atque prosperitatem facultatis conducant. Scopus et officium collegii est præterea examina habere, et suffragia ferre in deligendis professoribus, et collatione laurearum, aliorumque graduum academicorum. — Nemo in collegio facultatum adsciscitur, nisi morum integritate commendetur et in aliqua publica universitate doctoris laurea ejusdem facultatis assecutus sit.

375. — III. Professores communiter deliguntur per concursum, prius exhibito testimonio scientiæ et morum, inter eos qui laurea doctorali donati sunt in ea disciplina quam tradere debent. Professores tenentur ad præscriptum constitutionis Pii IV, datæ an. 1564, emittere publicam professionem fidei ; quo enim certius Ecclesiæ constet fidei puritatem integram custodiri in scientiis, doctrinisque quibuslibet tum tradendis, tum addiscendis, decrevit sua constitutione Pius IV quod deinceps nullus doctor, magister, regens, vel alius cujuscumque artis et facultatis professor, sive clericus, sive laicus, vel cujusvis ordinis regularis sit, in quibusvis studiorum generalium Universitatibus, aut gymnasiis publicis... lectoris cathedram assequi, vel jam obtentam retinere valeat, nisi dictam professionem emiserit.

Leo XII professoribus Universitatum suæ ditionis temporalis indixit ut cursu typis impresso utantur et horæ dimidium in explicando insumant; tempus autem quod superest, in interrogandis et exercendis auditoribus. Professores sacrorum et legalium studiorum, item professores logicæ, metaphysicæ et ethicæ, lingua Latina uti debent in explicationibus : professores eloquentiæ, linguarum, et aliorum hujusmodi studiorum, lingua Latina, vel vernacula loquuntur, prout res de quibus agunt expostulant.

Professores semel canonice electi nequeunt pro arbitrio a cathedra depelli. Si graviter suo officio deliquerint, cancel-

larius aut rector eos a munere exercendo ad tempus removere potest; sed privatio tituli neutiquam infligitur nisi instituto judicio, lataque sententia, juxta statuta uniuscujusque universitatis.

376. — IV. Gradus in Universitate conferuntur quibus authentica sit significatio meriti, scientiæque adeptæ. Tres gradus numerantur, scilicet : baccalaureatus, licentia et doctoratus.

Juxta præscriptum Leonis XII pro Universitatibus ditionis S. Sedis, baccalaureatus et licentia nemini conceduntur præter iis qui, examine instituto, digni habiti fuerint a tribus membris collegii per rectorem designandis. Examen pro baccalaureatu habetur de omnibus quæ primo anno cursus scholastici; pro licentia, de iis quæ secundo et tertio anno traduntur. Qui vero lauream petunt in facultate theologica, experimentum subeunt in iis omnibus quæ universam disciplinam respiciunt : requiritur ut duobus saltem annis, tum sacræ Scripturæ, tum historiæ ecclesiasticæ prælectiones audierint, et etiam ut integrum cursum theologicum absolverint quem duo professores quatuor annis conficiunt. Qui studiis absolutis in alia aliqua publica Universitate, vel in seminariis episcopalibus, exoptant laurea insigniri, possunt admitti a rectore ad experimentum, cum prius exhibuerint testificationes de studiis recte peractis. Duplex experimentum subeunt, primum verbaliter interrogationibus vel argumentationibus ; alterum scriptis, exarando dissertationem latino sermone de argumento proposito, absque librorum aut scripturarum præsidio.—Baccalaureatus et licentia possunt conferri etiam privatim et sine ulla apparatus forma; laureæ publice conferuntur in aula Universitatis, solito apparatu. Extranei qui baccalaureatu aut licentia præditi non sunt, possunt hos duos gradus una cum laurea adipisci.

In veteri Universitate Parisiensi, difficiliores erant conditiones ad periclitandam candidatorum doctrinam. Ante-

quam aliquis ad baccalaureatum contenderet, oportebat ut lauream artium obtinuisset, biennio in studiis rerum philosophicarum impenso. — Adepta laurea artium, per triennium operam dabat studiis theologicis, quibus persolutis bis sui periculum faciebat subeundo primum examen publicum de philosophia, alterum de attributis divinis, Trinitate, Angelis, etc. Si autem duplici huic prævíæ probationi satisfecerat, admittebatur ad sustinendam thesim (*tentativa* dicebatur), quæ per quinque horas protendebatur. — Licentia his solummodo conditionibus conferebatur : 1ª ut baccalaureus per tempus determinatum, id est saltem biennium, scholas publicas theologiæ frequentavisset; 2ª ut per idem tempus singulis thesibus præsens adfuisset, et sua vice argumenta proposuisset; 3ª ut tres theses solemnes ipse propugnavisset, scilicet : *Minorem*, de sacramentis in genere et in specie, per quinque horas; *Majorem*, de religione, de Ecclesia et de controversiis catholicorum cum hæreticis, per decem horas; *Sorbonicam* demum, de gratia, incarnatione, etc., a sexta hora matutina ad sextam vespertinam. His conditionibus impletis, baccalaurei, oratione publica ab uno ex illis habita, postulabant *missionem a schola*, unde plures conjiciunt ortam esse denominationem *licentiæ* (licentiatus a schola), quam alii interpretantur de licentia data gradum supremum doctoratus capessendi, cum voluerint. — Doctoratus laurea conferebatur post novas exercitationes et publicam thesim. Qui tamen hunc gradum assecuti fuerant, non idcirco idonei reputabantur ad obeundum munus magisterii in scholis Universitatis, nec admittebantur ad comitia, seu ad collegium facultatis, nisi aliam thesim cum laude sustinuissent, quam ultimam probationem *Resumptam* vocarunt.

377. — Præter doctores qui gradus academicos assecuti sunt servando regulas exercitationum publicarum, et qui dicuntur *graduati in forma*, alii titulum doctoris obtinent beneficio S. Pontificis, vel alicujus prælati majoris cui Pontifex

id jus tribuerit, vel etiam ab Universitatibus quæ honoris causa sibi cooptant extraneos quos ex fama publica, et imprimis ex operibus in lucem editis, hac laude dignos existimant.

378. — III° *Quæ sint privilegia Universitatum et graduatorum?*

I. Universitates plurima privilegia obtinuerunt a Sancta Sede, et præsertim 1° facultatem publice in scholis docendi theologiam ac sacros canones; 2° facultatem gradus academicos conferendi qui ubique valeant, adeo ut graduati in omnibus Ecclesiis potiri possint juribus suo titulo annexis, de quibus mox dicemus; 3° immediatam subjectionem S. Ecclesiæ Romanæ, in iis quæ attinent ad regimen generale et jura Universitatis.

Sæpius SS. Pontifices elegerunt et deputaverunt Episcopum loci in præsidem et cancellarium Universitatis, cum jure eam regendi, et gradus, de consilio et assensu doctorum, conferendi; at nonnullas e celebrioribus Universitatibus in suam et Beati Petri peculiarem clientelam susceperunt, statuendo, datis immunitatibus et exemptionibus, illas ab alia quacumque ecclesiastica jurisdictione liberas fore. Id in specie Universitati Parisiensi olim concessum esse plura monumenta tradunt, et testabatur Clemens XI in constitutione *Circumspecta Romanorum*, an. 1716, qua theologiæ facultatis *immunitates, libertates, prærogativas, et singula privilegia, præfato immediatæ subjectionis S. Sedi duntaxat excepto*, suspendebat ob agendi rationem plurium doctorum hujus facultatis in causa Bullæ *Unigenitus*.

II. Doctoratus, ac etiam licentia, clericum idoneum efficit ad certa officia suscipiendum pro quibus canones gradus requirunt, atque ad delegationes apostolicas obeundum, ut alibi explicatur. Sic, v. g. Vicarius capitularis, cæteris paribus, inter doctores vel licentiatos, jure communi seligendus est.

Doctoratus insuper inducit præsumptionem legalem do-

ctrinæ et integritatis, quæ graduatum eximit ab onere novi testimonii, si quod examen sit requisitum ad consecutionem officii, et tribuit jus prælationis in cæteros in collatione quorumdam beneficiorum.

Inter doctores assignantur gradus præeminentiæ, qui nec uno et eodem modo ubique servantur. Communius doctores *in theologia* sedent ante doctores *in jure*. Qui pluribus gradibus insigniuntur illos præcedunt qui unum duntaxat habent unde doctor in theologia et jure præfertur ei qui solam lauream theologalem obtinuit; doctor in utroque jure præfertur doctori in jure canonico duntaxat.

379. — Universitates Romanæ in quolibet annuo concursu quatuor laureas in singulis facultatibus impertiuntur. Duo qui in concursu singulare præ se meritum tulerint, omnesque alios vicerint, primas laureas *ad honorem* obtinent: reliqui duo, qui post priores laudatissimi omnium habentur, secundas laureas ad *præmium* consequuntur. Laureati autem ad honorem hæc sunt privilegia : immunitatem habet a quavis impensa, quæ pro hujusmodi re facienda esset, et insuper recipit quidquid solutum ab eo fuit pro gradibus prioribus, nimirum pro baccalaureatu atque licentia; fruitur jure prælationis ad obtinendas cathedras, præmisso tamen concursu et cæteris paribus; fruitur eodem jure ut in collegia facultatum admittatur. Laureati ad præmium non aliud videtur esse privilegium quam immunitas impensæ quocumque nomine ea facienda sit pro laurea. (Const. *Quod divina sapientia*, tit. XIX.)

Sunt alia privilegia concessa doctoribus de quibus canonistæ disserunt in suis commentariis, tit. DE MAGISTRIS, V, lib. V Decret. : ea recensere in præsenti statu rerum parum utilitatis referret.

380. — Ex regulis in præsenti sectione datis sequitur facultates theologiæ, a gubernio civili Galliarum in Universitate constitutas, non posse suis alumnis conferre gradus

qui vim habeant in Ecclesia, siquidem auctoritas Sanctæ Sedis illas neutiquam approbavit; imo multa certe obstant quominus approbentur, quamdiu immutatus non fuerit illarum status.

Concilium provinciæ Remensis, in Suessionum civitate habitum an. 1849, et concilium Avenionense, decreta ediderunt quibus, quantum in ipsis erat, instaurarent pro suis provinciis, pristinarum facultatum theologicarum morem conferendi quotannis gradus academicos[1]. Mens concilii Suessionensis fuerat componere cœtum ex spectatissimis et doctissimis viris constantem, qui auctoritate Metropolitani et Episcoporum comprovincialium fretus conferret clericis, locum designatum adeuntibus causa periclitandæ suæ scientiæ, et qui examine peracto digniores renuntiati fuissent, titulos gradibus æquivalentes, non valituros tamen nisi pro provincia Remensi, usque dum Sancta Sedes approbationem canonicam concesserit ut iidem gradus ubique valeant. Concilium Avenioniense instituendum statuerat collegium provinciale pro studiis altioris ordinis quibus complerentur studia seminarii, et quæ duobus annis absolverentur juxta ordinem et methodum in programmate describenda. Ad studiorum istorum cursum conficiendum clerici eligendi erant, numero præfinito, e singulis diœcesibus et a suis Episcopis mittendi; Episcopis etiam curæ fuisset examinatores et judices (unum quisque e sua diœcesi) eligere qui statuto tempore, præviisque publicis exercitationibus, gradus academicos conferrent. Utrumque concilium providerat ut bene merentibus signa distinctiva et præmia darentur, beneficiorum quorumdam reservatione, aliave ratione, prout Episcopis visum fuerit. Hæc autem statuta proroganda censuit S. Pontifex, qui, donec aliter studiis publicis theologiæ, et collationi graduum

Conc. Suessionense, tit. XVIII, cap. III; — Conc. Avenionense, tit. X, cap. III.

provisum fuerit, benigne annuit nonnullis Episcopis ut auctoritate apostolica conferant lauream baccalaureatus et licentiam clericis suæ respective diœcesis, quos, per publicas exercitationes probatos, dignos judicaverint.

SECTIO IV[a]

DE CAPITULIS ECCLESIARUM CATHEDRALIUM ET COLLEGIATARUM.

A scholis clericalibus ad capitula, quæ sunt collegia clericorum causa cultus publici instituta, progredimur, ut quæstiones quæ ad clerum referuntur absolvamus. Dicendum erit de natura atque constitutione capitulorum; de illorum erectione, statutis, juribus et obligationibus. Hæ singulæ quæstiones plura complectuntur majoris momenti in disciplina ecclesiastica[1].

ARTICULUS I. — DE NATURA ET CONSTITUTIONE CAPITULORUM.

381. — I° *Quid et quotuplex sit capitulum?*

I. Capitulum est collegium clericorum qui, sub prælato

[1] Lib. III *Decretalium*, tit. DE PRÆBENDIS; — DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS; — NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR; — DE HIS QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULORUM; — Barbosa, *de Canonicis;* — Benedictus XIV, *Institutione* CVII; — Andreucci, *de Tuenda Pace et Concordia inter Episcopum et capitulum;* — *Conférences d'Angers*, VI et VII Conf. *sur les États;* — Ducasse, *Traité des droits et des obligations des chapitres.*

constituti, unum corpus efficiunt, et ab Ecclesia cultui publico addicuntur.

Undenam derivetur nomen ipsum *capituli* ignoramus. Alii illud deducunt a voce *caput*, quia clerici non veniunt in communitatem nisi quatenus sub uno prælato, veluti membra sub suo capite constituuntur; juxta alios hæc denominatio ortum habuit ab illo usu qui semper viguit legendi capitulum regularum, vel sacræ Scripturæ, intra divinum officium, ad horam Primæ.

Quidquid sit de etymologia nominis, quæ ad rem parvi refert, ad notionem capituli attendamus :

Dicitur 1° *Collegium clericorum*, quod necessarium esse subindicat in plurali numero clericos convenire ut constituatur capitulum. Requiritur ut sint saltem tres numero juxta vulgare effatum *Tres faciunt capitulum*, quod a jure Romano desumptum fuit, scilicet a lege *Neratius* 85, ff. *de verborum significatione*, quæ sic habet : « Neratius priscus dixit tres facere collegium, et hoc magis sequendum est. » Re quidem vera omnis communitas rite ordinata deliberare quandoque debet de negotiis propriis ; porro deliberatio supponit tres saltem personas, ut in casu diversitatis sententiarum negotia concludi possint majori numero suffragiorum. Nihilominus tamen, si capitulo semel constituto, pleraque membra deficiant adeo ut duo solummodo supersint, vel etiam unum, capitulum adhuc subsistit, suum titulum canonicum, suaque jura conservat. « Quod dictum est tres saltem requiri ad capitulum, ait Fagnan, verum est ab initio, sed postea jus « collegii etiam in uno retinetur. » In cap. *Nullus*, n° 30, DE ELECTIONE. Ita celebriores canonistæ, qui ex illo principio practica consectaria magni quidem momenti deducunt uti infra videbitur.

2° *Qui sub prælato constituti*... essentiale quippe est omni communitati ut ipsi aliquis præsit. Capitulum cathedrale, quatenus est senatus et consilium Episcopi, non alium præsidem

habet quam ipsum Episcopum; quatenus vero est corpus propria habens negotia, sub alio prælato constituitur, nempe decano, priore, aut præposito, aliove quovis titulo donetur.

3° *Unum corpus morale efficiunt*... quod ex præcedentibus sufficienter explicatur. Signum communitatis canonice erectæ est sigillum publicum, quod scilicet publica auctoritate nititur, et attribuitur principi, episcopo, capitulis, judici, etc., ut scripturæ ad suam jurisdictionem seu officium attinentes vim habeant in foro externo. Clerici ejusdem Ecclesiæ beneficiati non possunt habere hujusmodi sigillum commune, nisi sint capitulum, uti declaratur in cap. *Dilecta*, 14, DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM.

4° *Et ab Ecclesia cultui publico addicuntur*. Est officium commune et proprium omni communitati clericorum quæ venit sub nomine capituli.

382. — II. Capitulum duplex distinguitur : aliud Ecclesiæ cathedralis, aliud Ecclesiæ collegialis.

Capitulum Ecclesiæ cathedralis nuncupatur quod erectum est in Ecclesia cathedrali, seu metropolitana, ut officium publicum chori persolvat, Episcopo auxilietur in regimine diœcesis, atque sede vacante illum suppleat in hoc regimine; quamobrem illud merito dixerunt senatum et consilium Episcopi. Repræsentat presbyterium quod olim una cum Episcopo, et sub ductu præsulis, Ecclesiam regebat, sine quo Episcopus nihil determinare consueverat. « Quamquam, « ait P. Thomassin, nulla esset communis vitæ societas inter « clericos Ecclesiarum cathedralium per priora sæcula, nec « inter se, nec cum Episcopo, coalescebant tamen illi in « unum quoddam veluti corpus cum eo, et in partem solli- « citudinis, atque in imperii sacri quamdam societatem ve- « niebant... Clerus Romanæ Ecclesiæ formam præ se fert ejus « cleri qui olim singulis in cathedralibus Ecclesiis Episcopo « copulabatur. Constat enim Romani Pontificis clerus pres- « byteris diaconisque cardinalibus cum pontifice, et sub

« pontifice conspirantibus et collaborantibus in consistorio, « de negotiis omnibus quæ ex universo christiano orbe Ro- « mam referuntur. » (*Vetus et Nova Disciplina*, part. I, lib. III, cap. VII.)

In eo statu hucusque remansisse Capitula cathedralia ex pluribus argumentis deducimus, et imprimis ex tenore concordatorum et ex constitutionibus occasione concordatorum datis. Pius VII hanc rationem affert, in Bulla *Christi Domini*, de articulo concordati relativo ad Capitulum : « Cum Episco- « porum consilio, suæque Ecclesiæ administrationi consulere « necesse sit, illud non omisimus ut iidem Episcopi unum « habeant in Ecclesia cathedrali capitulum. » In concordato quod SS. NN. Pius IX iniit cum gubernio civili Hispaniarum an. 1851, dicitur : « Cathedralia capitula Archiepiscoporum « et Episcoporum senatum consiliumque constituere. » Art. XV.

Capitulum collegiatæ illud est quod in alia Ecclesia quam cathedrali erigitur, nec sua institutione destinatur ad juvandum Episcopum in regimine diœcesis. Distinguitur collegiata *insignis* a collegiata communi. Insignes collegiatæ reputantur quas Sancta Sedes hoc titulo decoratas esse voluit, aut quæ in communi existimatione tales habentur ; hæc enim qualitas ex facto pendet, si Ecclesia sit constituta in loco conspicuo, si multis præbendis ditetur, si dignitatibus sit illustris. « Doctores, ait Card. Petra, pro inspiciendo an « collegiata sit insignis, rem arbitrio judicis relinquunt, ad « instar probationis nobilitatis. » Quod vero sit discrimen in praxi inter collegiatam insignem et communem, idem canonista his indicat : « Scire collegiatam esse insignem, vel « non, ad plura confert, tum ob differentiam residentiæ et « servitii chori inter unam et aliam, tum etiam ad alios « effectus inductos per concilium Trid., sess. XXIV, cap. XII. » (*Comment.* in Const. VII Innocentii IV, sect. II, n° 35, tom. III.) Canonici collegiatæ non insignis eximi possunt a servitio

chori ob varias causas, et præsertim causa longævæ consuetudinis, quæ non admittuntur a jure ubi de canonicis collegiatæ insignis agitur. Præterea, votum quod emittit concilium Trid. ut, ubi id commode fieri possit, dignitates omnes et dimidia saltem pars canonicatuum in cathedralibus et in collegiatis insignibus conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in theologia vel jure canonico, non applicatur collegiatis communibus.

383. — II° *Quid sint canonici, et in quot classes distinguantur?*

Ex data definitione capituli sequitur canonicos esse clericos qui, titulo inamovibili, deputantur ad chorum et ad celebrationem officiorum divinorum in Ecclesia cathedrali, vel in collegiata.

Triplex est ordo canonicorum : alii sunt præbendarii, alii supranumerarii cum expectativa præbendæ vacaturæ, alii demum honorarii.

Præbendarii dicuntur qui simul cum canonia præbendam habent : quod ut melius intelligatur, notare oportet *canoniam* esse titulum quo aliquis fit membrum capituli, habet stallum in choro et suffragium in cœtu capitulari ; *præbendam* autem dici jus percipiendi proventus bonorum temporalium qui titulo sunt annexi. Obligationes et jura spiritualia canonicorum procedunt ab ipso titulo canonicatus, non a præbenda quæ est simplex accessorium : cum vero regula generalis sit ut officio cuilibet ecclesiastico assignetur bonum temporale quo clerici suæ sustentationi provideant, jure communi præbenda connecti debet canonicatui, unaque cum illo conferri. « Non est congruum, ait Alexander III, ut præbenda « careat qui in canonicum noscitur esse receptus .. Videtur « indignum, rescripsit in eodem sensu Innocentius III, ut « receptus in canonicum præbendæ beneficio defraudetur. » Cap. *Relatum*, 9, de Præbendis ; *Dilectus*, 19, eod. tit. Canonistæ exinde concludunt licitum non fore, spectato jure

communi instituere canonicatus quibus non annectentur præbendæ, nec consequenter conferre alicui canoniam, nisi simul jus ipsi conferatur ad obtinendam præbendam. « Quam-« vis, ait Fagnan, canonicus esse non possit sine spe et ex-« pectatione præbendæ, tamen actualis præbenda non est de « substantia canonicatus. » (In cap. *Dilectus*, n° 8, DE PRÆBENDIS, lib. III Decret. — Reiffenstuel, eod. tit., n^is 58-65.)

SUPRANUMERARII canonici dicuntur qui, ultra numerum pro capitulo assignatum admissi, habent expectativam præbendæ primo vacaturæ. Non videtur ullum clericum ea conditione admitti posse, nisi id fiat auctoritate S. Sedis, siquidem concilium Trid. prohibuit ne deinceps ulli dentur etiam sub nomine indulti, vel alio quovis quæsito colore, gratiæ quæ nuncupantur *expectativæ*. Sess. XXIV, cap. XIX... Excipe casum consuetudinis immemorabilis, uti decisum a S. Congregatione refert Barbosa in causa capituli Salamaritani. (*De Canonicis*, cap. XII, n° 23.)

HONORARII canonici jus, vi sui tituli, obtinent sedendi in choro et gestandi insignia canonicatus; non habent præbendam, nec etiam communiter jus suffragii; unde nec admittuntur in cœtum capitularem. Leges ecclesiasticæ nihil statuunt de his canonicis. Veteres canonistæ, quorum ætate incipiebat usus quosdam clericos decorandi titulo canonicatus absque ulla præbenda, aut præbendæ expectativa, parum favebant huic institutioni et non semel, data occasione, secretarius S. Congregationis de his anceps locutus est, ut videre est in tom. LVII *Thesauri Resolutionum*, pag. 8 et seq. Videbatur tunc temporis unicam hanc fore rationem legitimam instituendi canonicos honorarios, si necessarii, utilesve essent ad auxiliandum canonicis senioribus, vel ad inserviendum in minoribus servitiis. Ea de causa S. Congregatio respondit, an. 1788, non esse probandam admissionem cujusdam clerici in canonicum honorarium in Ecclesia collegiata ubi nullum adhuc erat exemplum hujusmodi conces-

sionis. Hodie vero, tum intra Italiam, tum in aliis regionibus, prævaluit disciplina creandi canonicos ad honores; Romæ etiam in quibusdam collegiatis Ecclesiis, et basilicis primariis, reperiuntur canonici honorarii.

384. — III° *Quid sint dignitates et officia capitulorum?*

I. Præter decanum, aut præpositum, de quo supra dicebamus, sunt communiter aliæ dignitates, personatus et officia, quibus provideatur splendori, regimini, atque commodis capituli.

Dignitas est officium conferens simul præeminentiam et jurisdictionem in foro externo, id est, potestatem gubernandi cum aliqua coactione. *Personatus* præeminentiam confert, et aliquam administrationem, sine jurisdictione proprie dicta: hujusmodi est plerumque officium præcentoris, sacristæ, etc. *Officium* simplex habet administrationem, sine præeminentia et jurisdictione in capitulo, quale esse potest officium theologalis et pœnitentiarii.

Non ita facile est determinare, in specie, officia quæ dignitates, personatus aut officium simplex dici debeant; nulla siquidem est regula generalis hac de re constituta, sed statutis singulorum capitulorum, et Ecclesiarum consuetudini id relinquitur. « Consuetudo, ait Barbosa, plurimum operatur « ad dignoscendum quæ sit prima dignitas in aliqua Ecclesia; « et ideo attenditur potius solitum ipsius Ecclesiæ, quam jus « commune. » (*De Canonicis*, cap. IV, n^is 8, 9.) Dignitates ubique reputantur archidiaconatus, archipresbyteratus, et officium illius qui caput est capituli, quocumque nomine officium illud designetur. Cætera a consuetudinibus et a statutis pendent.

II. Quæritur inter doctores utrum dignitates sint de corpore capituli, an extra corpus capitulare censeantur. Valde conveniens videtur quod capitulorum dignitates non ad alios deveniant quam ad canonicos: si tamen attenderimus ad primam originem et ad rationem nonnullarum dignitatum,

7.

non ita difficile erit explicare cur diversa fuerit ea de re Ecclesiarum disciplina. Nonnullæ scilicet ex dignitatibus erant primitus administrationes et delegationes revocabiles in utilitatem capituli, quæ non nisi decursu temporum evaserunt in officium stabile; fieri igitur potuit ut novum hoc dignitatis stabilis incrementum capitula induxerit in pluribus Ecclesiis ad sibi in idem corpus eos cooptandum quos ad illa officia promoverant, dum in aliis Ecclesiis vetus mansit consuetudo ut eædem dignitates non censerentur de corpore capituli. Idem usu evenit pro cæteris quibusdam officiis ordinis excellentioris quæ titulo suæ fundationis non fuerunt connexa capitulo, tametsi qui ea possidebant deberent curam gerere negotiorum capituli. Hanc diversitatem disciplinæ testantur omnes canonistæ. « In Ecclesia sæculari, ait Card. Petra, nomine capituli venire tantum canonicos regulariter est dicendum; unde excluduntur dignitates, quæ non dicuntur de capitulo, nisi aliter ferat consuetudo. Extra Italiam regula est ut dignitates non sint de capitulo; in Italia vero, quod sint; utraque tamen regula limitationem recipiente ex contrario usu, si forte aderit quoad certas Ecclesias. » (*Commentaria* in Const. 1am S. Leonis, sect. II, no 9, tom. I.)

Dignitates, personatus et officia, sive annectantur præbendæ canoniali, sive titulis beneficialibus capitulo extrinsecis, conferuntur in perpetuum, jure communi. Ratio est quod tituli beneficiales dantur absolute, neutiquam vero ad nutum revocabiles, si ratio habeatur disciplinæ communis; nec aliter esse debet nisi de nonnullis in specie dignitatibus, seu officiis, prævaluerit usu diuturno consuetudo contraria.

ARTICULUS II. — DE ERECTIONE CAPITULORUM, ET NOMINATIONE CANONICORUM.

385. — I° *A quo erigi possint capitula?*

Certum est capitulum cathedralis Ecclesiæ non ab alio

erigi posse quam a S. Pontifice, qui simul et Ecclesiam cathedralem designat et in ipsa capitulum constituit. Etiamsi, ob temporum difficultates, capitulum non erigeretur una simul cum cathedrali, remaneret nihilominus inter causas majores reservatas Sanctæ Apostolicæ Sedi, juxta disciplinam pluribus abhinc sæculis inductam.

Utrum idem dicendum sit de collegiata non ita convenit apud canonistas. « In puncto juris res est dubia, ait card. « Petra, cum vere non adsint textus rem perspicue deci« dentes. » Viguit olim opinio, quam et ipsa Rota amplexata fuerat, Episcopum erigere posse Ecclesiam parochialem in collegiatam. Ita existimabant plures non contemnendæ auctoritatis viri, quos citant Card. Petra, *Comm.* in Const. VII[am] Innocentii IV, sect. II, n[is] 7-13; et Barbosa, *de Canonicis*, cap. II, n° 8. Suam sententiam his momentis probaverunt : 1° Erectio collegiatæ etiam insignis, nec ipsa natura instituti, nec ex ordinationibus juris communis, reputanda est causa major S. Sedi reservata. Non quidem ex se; nihil enim habet quod referat ad Ecclesiam universalem, et valde differt a cathedrali quæ Episcopo auxiliatur, illumque supplet sede vacante. Nec etiam ex regulis juris; quandoquidem nullus affertur textus Decretalium, nulla constitutio a Sancta Sede, vel a conciliis lata, ad reservandum hoc genus negotii auctoritati supremæ S. Pontificis. 2° S. Gregorius VII statuit ut Episcopi, facultatibus Ecclesiarum, proventibus, et expensis diligenter inspectis, certum in eis valeant ponere numerum clericorum et præscribere, « ut bona eorum veniant in com« mune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto « dormiant et quiescant. » Cap. *Quoniam*, 9, DE VITA ET HONEST. CLER. Hic agitur de collegiata sæculari; et omnibus Episcopis attributa videtur facultas Ecclesias suæ diœcesis in collegiatas erigendi quando, inspecto illarum statu, id opportunum judicaverint; quamvis enim S. Gregorius suam epistolam decretalem ad quosdam in particulari Episcopos

direxerit, eo ipso quod inserta est in libro Decretalium merito conjicitur transiisse in jus commune. 3° Hac potestate sæpius olim usos fuisse Episcopos agnoscunt ii etiam doctores qui secundam opinionem propugnant; et praxim hujusmodi apud nos, ante rerum Gallicarum perturbationem, adhuc perstitisse satis probabile est ob opinionem inter canonistas Gallicos communiorem [1]. Exinde DD. Affre, arch. Parisiensis, cum ageretur de erigendo capitulo S. Dionysii fidenter asserebat : « Nous « défions qu'on cite une seule autorité de quelque poids, en « vertu de laquelle on pût refuser à l'archevêque de Paris le « droit d'organiser canoniquement le chapitre de Saint-Denis [2]. »

Communissima tamen opinio, quæ decursu temporum prævaluit apud canonistas, negat id juris competere Episcopis. « Hanc sententiam, licet expresso textu non fulciatur, « tamen confovent plures rationes, ait Card. Petra ; tum quia « collegia nonnisi potestate Principis supremi erigenda sunt, « præsertim si sint collegia ecclesiastica;... tum etiam quia « erectio collegiatæ in se est res gravis, præsertim si sit insi- « gnis, quæ fere cathedrali æquiparatur;... tum ulterius « quia nequit Episcopus immutare statum Ecclesiæ, adeo ut « de Ecclesia collegiata non posset facere simplicem paro- « chialem... » (Loco citato, n^is 8-10.) His accedit praxis constans curiæ Romanæ, et auctoritas S. Congregationis Concilii quam in eo sensu pluries respondisse asseverant [3].

Huic opinioni standum est; eo magis quod exinde removentur dubitationes de valore erectionis collegiatæ, et capitulum firmiter in futurum stabilitur, adeo ut successores Episcopi non valeant illius statum immutare.

386. — II° *Utrum creatio dignitatum et canonicatuum reservetur Sanctæ Sedi, sicut erectio capituli?*

[1] Gohard, *Traité des Bénéfices*, tom. I, pag. 93, 94 ; — Gibert, *Institutions ecclés.*, tom. I, pag. 470 ; — d'Héricourt, *Lois ecclésiastiques*, IIe partie, chap. XXI, n° 35.

[2] *Chapitre de Saint-Denis; Discussion du projet d'exemption*, pag. 68.

[3] Card. de Luca, *Discurs.* XIV de Beneficiis, n° 12.

S. Pontifex consuevit unam dignitatem aut plures instituere in actu ipso erectionis capituli; aliquoties insuper designat numerum canonicatuum : quæstio est an Episcopus valeat alias dignitates suo capitulo adjungere et adaugere numerum canonicatuum.

1. Quod ad dignitates refert, communiter admissum est Episcopum non posse quidem instituere dignitates inusitatas in Ecclesia; nihil vero obstare quominus dignitates jure vel longa consuetudine creatas erigat cum assensu sui capituli, v. g. archidiaconatum, archipresbyteratum, præposituram... Disceptatis olim dubiis, in causa S. Congregationi proposita, an possit Episcopus erigere præposituram secundam dignitatem in una collegiata; an in eadem in qua non est præfinitus numerus canonicorum possit erigere canonicatum; rescriptum est ad utrumque: *affirmative, de consensu capituli.* (*Thesaurus Resolutionum*, tom. XXXV, pag. 12.)

Duo sunt officia quæ, ita statuente concilio Tridentino, Episcopus in capitulo constituere debet, scilicet officium theologalis et pœnitentiarii; quocirca una præbenda assignanda est quæ perpetuo annexa futura sit officio theologalis, qui lectionem Scripturæ sacræ, seu theologiæ habeat per seipsum, aut si impeditus fuerit per substitutum; altera eodem prorsus modo annecti debet officio pœnitentiarii qui confessiones in Ecclesia audiat. Episcopi erit invigilare ut uterque suo officio debite fungatur juxta disciplinam communem et consuetudines locorum, quemadmodum infra dicetur. (Concilium Trid., sess. v, cap, I; sess. XXIV, cap. VIII.)

387. — II. Quoad creationem canonicatuum, distinctione opus est inter capitula quibus præfixus est numerus canonicorum, et alia capitula.

Si præfixus non est numerus, omnes canonistæ docent Episcopum posse novos canonicatus constituere, modo tamen singulis assignet præbendam, seu proventus certos qui locum præbendæ teneant, quod a jure requisitum diximus. Hanc fa-

cultatem Episcopis competere supponunt, imo potius declarant decisiones allatæ S. Congregationis.

Si præfixus fuerit numerus, examinandum venit an illa determinatio numeri facta sit decreto absoluto S. Pontificis, aut tantummodo ob rationem proventuum qui impares censentur pluribus canonicis. In priori casu servari oportet decretum apostolicum. Sit in exemplum Breve *Consueverunt*, an. 1857 datum a SS. nostro Pio IX pro erectione capituli Sancti Dyonisii, quod ita statuit : « Prima classis, præter dignitatem, « duodecim ad *summum* canonicis constabit; secunda vero « viginti quatuor canonicorum numerum *nequaquam exce-* « *det.* » In secundo casu Episcopus valet numerum canonicatuum adaugere, modo simul adaugeantur proventus; cum enim, ex hypothesi data, actus fundationis, decretumve erectionis, numerum non determinaverit nisi ut mensa capitularis sufficiens sit ad providendum sustentationi titularium, ipso jure cessat prohibitio quando tollitur illius motivum.

In Galliis capitula Ecclesiarum cathedralium non sunt numerata. Pensiones a gubernio civili solutæ locum tenent totidem præbendarum distinctarum. Fas proinde erit Episcopo augere numerum canonicatuum, sub ea conditione præmissa quod procedat cum assensu capituli, et quod insuper præbendæ constituantur. Non expedit tamen exsequi hanc erectionem titulorum nisi accesserit consensus principis sæcularis; alias non sufficienter removebuntur difficultates quæ serius ocius obvenient, si deliberationes capituli deferantur ad gubernium, non quidem jure canonico id concedente, sed juxta ordinationes civiles; v. g. quando agitur de deputatione vicarii capitularis, vel etiam de regimine bonorum temporalium.

III. Cum canonicatibus *ad honores* nulla annexa sit præbenda, facilior est novorum titulorum creatio. Ne tamen vilescat hæc institutio, decet ut in qualibet Ecclesia, sive cathedrali, sive collegiata, canonicorum honorariorum numerus non ultra certos limites protrahatur. « Non ultra modum

« augeri debet numerus canonicorum *ad honores*, aiunt « Patres concilii Burdigalensis, an 1850, et eo titulo debent « præcipue capitulo agregari, qui choro interesse possint, « et Ecclesiæ cathedrali inservire. » (Tit. IV, cap. VIII.) In Ecclesiis cathedralibus noviter erectis, necnon in statutis capitularibus recens approbatis, Sancta Apostolica Sedes providit ne plusquam viginti creentur canonici honorarii; imo cathedrali nuperrime erectæ decem duntaxat concessit; quod satis indicat quam moderate procedendum sit in ipsis etiam Ecclesiis quarum statuta nihil super hac re præfinierunt.

388. — III° *Quibusnam jure competat collatio dignitatum et canonicatuum?*

I. Jure communi, per regulas Cancellariæ Romanæ stabilito, reservantur S. Sedi : 1° Collatio primæ dignitatis post episcopalem (regula IV^a); 2° collatio omnium dignitatum et canonicatuum quæ vacant octo determinatis mensibus in regula IX^a, aut sex alternis mensibus prout cum Episcopo conventum fuerit; 3° collatio dignitatum et canonicatuum quæ vacant in curia Romana, id est quorum titulares decedunt Romæ, aut suo beneficio privantur sententia curiæ Romanæ (I^a regula); 4° tandem collatio dignitatum et canonicatuum quæ vacant sede episcopali vacante et Episcopo attribuebantur (II^a regula).

Hæ sunt collationes jure communi reservatæ S. Sedi. Qui supremam auctoritatem habet in regimine Ecclesiæ universalis potest, procul dubio, quibus utile judicaverit, dignitates et beneficia conferre, nisi obstent concordata. Si autem de antiquitate reservationum agitur, certum est SS. Pontifices sæpius disposuisse de multis beneficiis in sæculis præteritis, ante ætatem Joannis XXII qui regulas cancellariæ conscribi curavit. Perplura extant exempla in epistolis sancti Gregorii Magni. Hæc disciplina ubique invaluit, apud Ecclesias Galliarum non secus ac in aliis regionibus; uti certo probant tot postulationes quas Universitas Parisiensis ad Sanctam Sedem

olim direxit, dum singulis annis suum, ut aiebant, *rotulum* exhibebat ad obtinendam partem opimam beneficiorum. Concordatum Leonis X cum Francisco I eamdem disciplinam, tametsi paulo temperatam, sanxit. A tempore autem novi concordati, an. 1801, SS. Pontifices usi non sunt jure reservationum quoad nominationem canonicorum. Vix aliter hodie res ordinari posset; tum quia gubernium civile illos solos uti canonicos agnoscit quos nominavit Episcopus, nec facile admitteret canonicatum directe conferri in Galliis a S. Pontifice; tum quia Episcopi non possent præsentare tanquam a se nominatos, quos reipsa ipsi non elegerint. Quoad dignitates capituli, nihil obstat quominus reserventur; gubernium enim civile non curat quinam his dignitatibus insigniantur, dummodo non alii canonici titulares capitulo cooptentur quam quos gratos habuerit.

389. — II. Collatio canonicatuum non reservatorum Sanctæ Sedi pertinet jure communi, consuetudinibus atque statutis inducto, una simul ad Episcopum et ad capitulum, adeo ut, vel utraque pars consensu mutuo eadem beneficia conferat; vel, si hæc simultaneitas sit nimium difficilis in praxi, consentiant Episcopus et capitulum ut alternis vicibus canonicatus conferantur tum ab Episcopo tum a capitulo. Canonistæ arbitrantur jus illud simultaneæ collationis exinde primitus ortum duxisse quod massa communis bonorum, quibus providebatur canonicis, pertinebat tam ad capitulum quam ad Episcopum; quapropter æquum visum fuit ut nullus admitteretur in participationem horumce bonorum nisi utraque parte assentiente, qui mos permansit etiam post peractam divisionem massæ in præbendas distinctas. Insuper non parum referre præsumitur ad bonum unitatis et pacis, ille modus eligendi canonicos.

Diximus jus collationis inductum fuisse *consuetudinibus* et *statutis* locorum. Re quidem vera nulla unquam prodiit a conciliis œcumenicis, nec ab auctoritate apostolica, lex

generalis quæ ordinem servandum hac in re indixerit. Textus juris qui allegantur a quibusdam canonistis, casus propositos resolvunt in hypothesi consuetudinis vigentis in Ecclesia pro qua consulebatur Sancta Sedes. Ita præ cæteris caput *Cum Ecclesia Vulterana*, 31, DE ELECTIONE, lib. I Decret., et etiam, nostro quidem sensu, cap. *Postulastis*, 15, DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, licet plures viri magnæ auctoritatis illud aliter interpretentur[1]. Cæterum omnes æque docent rationem habendam esse consuetudinis, « quæ in electionibus et beneficiorum collationibus spectanda est, ait Fagnan... sive « consuetudo det soli prælato hanc collationem... sive illam « det capitulo tantum... dummodo sit legitime præscripta. » (In cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, n^is 25-27.) Non aliam regulam assignat Schmalzgrueber : « Quoad hoc attendenda « sunt specialia Ecclesiarum vel personarum privilegia, statuta, consuetudines, fundationes; nam aliquando canonicatuum collatio pertinet ad Episcopum et capitulum simul, « aliquando ad solum Episcopum, vel ad solum capitulum. » (In tit. DE PRÆBENDIS, n° 48.) Igitur, licet jure communi collatio canonicatuum pertineat simul ad Episcopum et ad capitulum, nihil obstat quominus in Ecclesia particulari prævaluerit consuetudo contraria in gratiam solius Episcopi.

Hæc consuetudo viget in Galliis a tempore concordati, nec dubitamus quin jure ac merito retineri possit quoadusque S. Sedes aliter ordinaverit; sunt enim omnes conditiones ad legitimam consuetudinem requisitæ : 1° Episcopi sibi reservaverunt electionem et nominationem canonicorum ab ipsa origine hodiernorum capitulorum, et ita quidem egerunt cum approbatione Card. Caprara Legati *a latere* qui non solum nihil ea de re ipsis objecit, sed ex officio approbavit statuta capitularia in quibus Episcopi expressis verbis decla-

[1] Cf. Fagnan, in cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, n^is 1-17; et in cap. *Postulastis*, n^is 2-4.

rabant sibi, suisque successoribus reservari hanc electionem. Decursu temporum S. Sedes æque approbavit alia statuta quæ eamdem disciplinam retinent[1]. 2° Praxis Episcoporum firmata est tempore ad legitimam consuetudinem sufficienti, ut cuique apertum est; nec ulla orta fuit reclamatio sive ex parte S. Sedis, sive ex parte capitulorum. Nec dicatur canonicos idcirco non reclamasse quod ignorabant jus suum, aut forte pertimuerunt consectaria suæ reclamationis. Canonici omnes ex quibus componebantur capitula primis temporibus a concordato, vixerant sub veteri regimine et apprime noverant quid olim in usu erat. Si reclamandum duxissent, id multoties absque ullo sui periculo potuissent; nullæ tamen motæ sunt controversiæ adusque annos proxime elapsos, nullæ querelæ ad S. Sedem delatæ contra praxim Episcoporum. 3° Nihil obstat ex parte objecti, seu ex natura et fine capitulorum, de quo omnes canonistæ consentiunt; si quidem docent standum esse ea de re locorum consuetudinibus. Fundamentum quod nonnulli assignant veteri juri ex origine prima præbendarum non subsistit in statu præsenti rerum; nam capitula nihil prætendere possunt in pensiones quas gubernium solvit singulis canonicis, et quæ tenent locum præbendarum... Si timendum sit ne quandoque Episcopi assumant, affectu nimis humano, parentes, cognatos, affines qui essent minus idonei; nonne ex alia parte multo magis

[1] Exempli causa citabimus statuta quæ J. C. Leblanc de Beaulieu, Ep. Suessionensis, edidit pro suo capitulo. Art. v fert : « La libre et pleine « collation des dignités et canonicats appartiendra à l'évêque... » Statutis adjecta fuit approbatio in hac forma authentica : *Nos J. B. Card.* Caprara *approbamus.* Datum Parisiis ex ædibus nostræ residentiæ die 27 nov. 1803. J. B. Card. Legatus. — J. B. Sala, *Apostolicæ legationis secretarius.*

Statuta data capitulo Eccl. Diniensis, et approbata a Gregorio XVI die 15 April., an. 1843, eadem jura adscribunt Episcopo in cap. i, art. vi : « Canonicatus tum titulares, tum honorarios conferre nobis unice reser- « vamus. » Eadem jura servantur in statutis capituli Cenomanensis, art. 6, approbatis a Gregorio XVI, die 22 sept. 1839, et in aliis statutis recentiori tempore æque approbatis a S. Sede.

pertimescendum est ne plures clerici dignitatem canonicatus ambitiose contendentes, omni ope et opera enitantur aucupari favores quorumdam canonicorum, adeo ut capitulum divisionibus partium agitetur et via aperiatur factionibus?... Insuper capitulum destinatur ad juvandum Episcopum suis consiliis, et maxime refert ad bonum diœcesis, ad communem ædificationem, ut foveatur concordia Episcopum inter et capitulum. Porro Episcopus eo libentius et fidentius adhibebit capitulum in sua consilia quod ipse, suusve in sede Episcopali antecessor, elegerit e clero quos ad id munus dignos judicabat. Quod vero exinde etiam securius servetur concordia dubium non est; nam dissidia, quibus tam frequenter pax olim conturbata fuit in pluribus diœcesibus, oriebantur ex conflictu jurium præteritorum simul et ex vario modo quo canonici assumebantur independenter ab Episcopis [1]. Neminem latet collegia, quando studiis in partes contrarias moventur adversus Prælatum, difficile ab iis se expedire; contentiones diu perdurant electione membrorum ab eodem collegio, iisdemque animis præoccupatis facta, dum Episcopus remedium sæpius attulisset moderato prudentique usu juris canonicos ipse deligendi... Sub quocumque igitur respectu consideretur consuetudo de qua agimus, ratione originis, temporis et objecti, legitima est. — Episcopi exercitium sui juris temperare possunt, si opportunum ipsis visum fuerit, communicando capitulo nomina illorum quos promovere intendunt, ut vota consultativa secreto exquirant, ea fere ratione qua utitur S. ipse Pontifex qui in consistorio secreto vota postulat S. Collegii circa promovendos in dignitatem cardinalitiam, sed plena libertate sibi servata ex institutis et consuetudine suæ Sedis, pronuntiandi prout in Domino videbitur, eligendi scilicet et nominandi quos magis idoneos judicaverint.

[1] Cf. la Luzerne, *Droits et Devoirs respectifs des évêques et des prêtres*, IVe dissert., art. III, n° 15.

390. — IV° *Quinam assumendi sunt ad dignitates capituli et ad canonicatus?*

1° Juxta decretum concilii Tridentini, omnes canonicatus Ecclesiarum cathedralium habere debent annexum ordinem presbyterii, diaconatus, vel subdiaconatus, « ita tamen ut « dimidia saltem pars presbyteri sint, cæteri vero diaconi « aut subdiaconi; ubi vero consuetudo laudabilior habet ut « plures vel omnes sint presbyteri, omnino observetur. » Sess. xxiv, cap. xii. Hæc consuetudo apud nos observatur; quamobrem requiritur ut assumendus sit presbyter, aut saltem ut presbyteratu initietur intra annum, a die suæ promotionis.

2° Concilium ibidem hortatur, non injungit, « ut in pro- « vinciis ubi id commode fieri potest, dignitates omnes et « saltem dimidia pars canonicatuum in cathedralibus et « collegiatis insignibus, conferantur tantum magistris vel « doctoribus, aut etiam licentiatis in theologia vel jure ca- « nonico. »

3° Benedictus XIII indixit in litteris apostolicis *Pastoralis officii*, an. 1725, ad omnes Episcopos per Italiam et insulas adjacentes constitutos directis, ut præbenda theologalis et pœnitentiaria conferatur doctori in sacra theologia, vel qui infra annum lauream doctoralem in eadem facultate suscipiat, et cæteroquin magis idoneo in concursu ab examinatoribus renuntiato, eo fere modo quo parochiales Ecclesiæ jure communi conferuntur [1]. Idem nuperrime statuit pro Ecclesiis Angliæ synodus provincialis Westminster, an. 1852 habita, edito canone quo injungitur ut, vacante canonicatu theologali vel pœnitentiario, concursus fiat inter eos qui licentiam habuerint ad concurrendum, et ab Episcopo loci fuerint admissi, ut ex approbatis in concursu Episcopus eligat magis idoneum. Nihil ea de re fuit indictum jure communi.

[1] Bulla Benedicti XIII ex integro legitur apud Ferraris, v° *Canonicatus*, art. ix, n° 88.

391. — V° *Utrum principibus sæcularibus pars aliqua competat, vi concordatorum aut consuetudinum, in collatione canonicatuum?*

Canonistæ Germani late disserunt, in suis commentariis tituli DE PRÆBENDIS, de *primis precibus imperatoris ac regis Romanorum*. Supponunt imperatori competere, postquam electus fuerit, jus designandi personam idoneam cui conferri debeat primum beneficium vacaturum in unaquaque Ecclesia; quam facultatem ortam asserunt ex longæva consuetudine, et ex indultis apostolicis. Idem asserunt scriptores Galli de prærogativis regum Galliæ qui jura etiam magis extensa sibi tribuerunt ex triplici capite : 1° titulo Regaliæ, de quo diximus in Iª parte, n° 294 ; 2° occasione susceptionis regni, quod dicebatur *droit de joyeux avénement;* 3° occasione jurisjurandi quod singuli Episcopi præstabant quando promovebantur ad sedem episcopalem. Quidquid sit de priori titulo, duo postremi nullo fundamento canonico innitebantur; siquidem nec privilegium apostolicum allegatur, nec constans ac placida possessio quæ vi diuturnæ consuetudinis firmata fuerit. Reclamationes cleri Gallicani, et frequentes discussiones exortæ inter præsules et magistratus, certo argumento sunt hanc praxim non aliam habuisse originem quam voluntatem arbitrariam principum cui cedere coacti fuerunt antistites [1]. Ab anno 1830 principes abstinuerunt ab omni nominatione ad canonicatus vacantes, titulo Regaliæ aliove quovis prætextu. Optandum certe ut hæc jura, quæ sibi olim arrogaverant, nunquam de novo ad praxim reducantur, quod cæteroquin legitime fieri non posset nisi de assensu Ecclesiæ Romanæ.

[1] *Mémoires du clergé*, tom. XI, pag. 1170 et seq.; — Gohard, tom. III, pag. 250 et seq. ; — *Ami de la Religion*, tom. III, pag. 337, Dissert. *du Droit de joyeux avénement.*

ARTICULUS III. — DE STATUTIS CAPITULORUM.

392. — Omne collegium propriis statutis regitur quibus ad suum finem tendat. Capitula Ecclesiarum cathedralium et collegiatarum habere proinde debent sua statuta, legitima auctoritate edita, quibus ea cuncta quæ ad statum, regimen, directionemque capituli; item ad choralia signa canonicorum, ad divinorum officiorum celebrationem, cæremonias ac ritus, aliaque munia obeunda per capituli dignitates, constituantur et determinentur.

Non intendimus in præsenti ea recensere et perpendere quæ esse possunt objectum statutorum, sed præsertim inquirere qua auctoritate hæc sint determinanda, attento jure communi, et jure speciali, si quod sit, Ecclesiarum Galliæ.

Omnes consentiunt recurrendum fore ad S. Pontificem, si aliquid contrarium sit juri communi in statutis condendis; sed quæstio versatur circa auctoritatem Episcopi, et circa jus ipsius capituli. Itaque :

393. — I° *Utrùm Episcopus valeat condere decreta quæ disciplinam a capitulo servandam statuant?*

Episcopus potest, jure proprio, condere decreta quibus provideat statui capituli Ecclesiæ seu cathedralis, seu collegiatæ, ut nempe capitulum fideliter servet leges communes, ac finem ab Ecclesia intentum certius assequatur.

In decursu expendendum veniet utrum Episcopus, antequam has ordinationes edicat, debeat requirere consilium capituli; in præsenti sufficiat jus ipsum stabilire quod Episcopo assertum dicimus condendi decreta, dummodo nihil cæteroquin statuat contrarium disciplinæ communi, probatisque consuetudinibus.

Prob. 1° Ex principio generali. Episcopus habet potestatem legislativam, quæ in omnes personas, atque in omnia etiam instituta suæ diœcesis extenditur, salvis privilegiis ac exemptionibus, si quæ fuerint concessa : atqui canonici, sive singuli considerentur, sive quatenus collegium efficiunt, huic auctoritati subduntur, nec est regula juris communis, ullumve privilegium generale, quo ab illa auctoritate eximantur; ergo non est cur Episcopus non valeat mandata seu leges condere quæ vim habeant obligandi tum canonicos qua tales, tum ipsummet capitulum, modo, ut jam animadvertere curavimus, intra limites juris communis se sistat, nullumque detrimentum inferat legitimis juribus capitulorum.

Prob. 2° Auctoritate congregationum Romanarum et canonistarum. Multis, data occasione, subortis dubiis ex parte capitulorum contra decreta episcopalia quibus Episcopi præscripserant canonicis ut sibi pontificalia exercentibus assisterent, ut partem divini officii cantando persolverent, ut vacationes jure concessas disponerent eo modo quo divini cultus dignitati non detraheretur plurium simul-absentia, ut tempore vacationum e diœcesi non egrederentur nisi petita licentia, aliaque innumera puncta ad bonum disciplinæ conducentia, SS. Congregationes Rom. responderunt obtemperandum esse decretis episcopalibus. Nullum hac in re canonistam aliter opinantem reperias. Ergo certum est jus Episcopi : potest utique edicere decreta quibus capitulum ad normam juris communis regatur, ac simul serventur probatæ consuetudines locorum, et privilegia quæ capitulum iisdem consuetudinibus, vel diuturna præscriptione, obtinuerit.

Quod si tamen reperiatur capitulum exemptum ab episco pali jurisdictione Ordinarii, aliter dicendum erit, modo exemptio probetur. In Galliis unum solum est capitulum quod tali exemptio potiatur, scilicet capitulum insignis collegiatæ

Sancti Dionysii, quod nuper fuit canonice erectum litteris apostolicis 31 martii 1857.

394. — II° *Utrum capitulum jus habeat sua statuta condendi, et quæ sit vis horum statutorum?*

I. Capitulum, jure communi, potest facere statuta, quibus suo interno regimini provideat, modo nihil determinare præsumat contrarium juri communi, et regulis ab Episcopo præscriptis.

Prob. 1° Auctoritate CC. quos in eo consentientes reperimus. « Capitula, ait Pignatelli, possunt aliqua decernere « circa ea quæ pertinent ad capitulum, ut docent communi- « ter doctores; quia capitulum seorsum ab Episcopo est « quoddam corpus, et ideo potest habere proprium motivum « quo se dirigit, secundum propriam exigentiam. » Tom. X, consult. 138, n° 16. — Reiffenstuel : « Potest capitulum « condere aliqua statuta de his quæ tangunt particularia ip- « sius capituli negotia, aut proprios capitulares concernunt « circa rectam ordinationem Ecclesiæ seu capituli... Talia « statuta ex causis rationalibus potest facere capitulum et, « concurrentibus cæteris requisitis conditionibus, sunt va- « lida, absque alio expresso consensu Episcopi » In tit. DE CONSTITUTIONIBUS, tit. II, lib. I, n° 87. « Les chapitres ont « droit de faire des statuts, *ait* Ducasse ; c'est un point dont « les canonistes conviennent. » *Traité des droits des chapitres*. Barbosa, *de Canonicis*, cap. XLII, n° 16. Ferraris, v° *Capitulum*, art. III, n^is 1, 2, 75.

Prob. 2° Auctoritate tribunalis Rotæ. Perplures sunt decisiones Rotæ, in quibus supponitur, vel etiam disertis verbis asseritur capitulis potestas condendi statuta. Dubium oriri potest de sensu quarumdam decisionum circa naturam ac vim obligatoriam horum statutorum, ut mox dicetur, non enim eodem prorsus modo res indicatur in variis decisionibus : quod autem ad ipsam potestatem refertur, est extra omne dubium; nam apud Rotam Romanam *explorati juris est*

capitulum posse statuere super his quæ ad ipsum pertinent, ut dicitur in decisione 707, 30 oct. 1585[1]. Hoc item supposuit concilium Romanum celebratum sub Benedicto XIII, an. 1725, dum præscripsit ac mandavit « Ecclesiarum capi« tulis... ut antiqua si habent statuta depromant; et ubi non « adsint... omnino conficiant et utraque, antiqua scilicet et « nova, suos respective per Episcopos accurate examinanda « et corrigenda deducant, atque approbanda præsentent. » (Tit. II, cap. IV.)

Prob. 3° Ratione deducta ex principiis juris quoad Universitates, seu collegia. Capitulum est corpus morale legitime constitutum; atqui omnis communitas rite erecta habet, jure communi, facultatem sibimet providendi per statuta quorum ope feliciter regatur atque suum proprium finem attingat. Igitur ea omnia quæ sunt regiminis interni, quæ ad ordinationem chori, quæ ad obventionum quotidianarum distributionem, quæ ad cœtus capitularis convocationem, modumque deliberandi, quæ ad suæ mensæ bonorum administrationem, hæc, inquam, capitulum ordinare valet per sua statuta.

395. — II. Quæ sit conditio horum statutorum : utrum haberi debeant veluti leges, quæ proinde stabili jure permanent et successores canonicorum obligant; an dicendæ sint meræ ordinationes de quibus canonici inter se consentiunt, non constat.

Plures existimant capitulum habere, in iis quæ suum statum respiciunt, veram jurisdictionem, potestatem nimirum legislativam; quamobrem vim legis tribuunt statutis a capitulo conditis. Alii arbitrantur hanc jurisdictionem capitulo non competere; unde concludunt statuta non alio titulo obligare, quam vi conventionis cui omnes subscribunt ob-

[1] Cf. S. Rotæ DECISIONES RECENTIORES IN COMPENDIUM REDACTÆ, tom. I, v° *Capitulum quoad statuta*.

servandi ea quæ a majore parte fuerint regulariter constituta : et, quoad successores, vi promissionis, vel etiam forte juramenti quo spondent se statuta servaturos, dum admittuntur in collegium.

Utrinque afferuntur declarationes Rotæ et S. Congregationis Concilii; nihil vero prorsus peremptorium allegatur ab alterutra parte DD., quia nulla unquam prodiit ea de re definitio quæ controversiam auctoritative dirimat. Non ignoramus asseri in quibusdam relationibus decisionum Rotæ, potestatem legislativam remanere penes capitulum super suis rebus et negotiis; hanc jurisdictionem SS. Pontifices capitulis concessisse : sed hæc assertio datur more theologorum, non uti certa definitio Rotæ. Alias Sancta Congregatio Concilii, dubio proposito circa potestatem capituli in statuendo pœnas contra infractiones statuti, censuit capitulum posse adjicere suis statutis pœnas quasi conventionaliter, ex his scilicet quæ pacto privatorum promitti ac in conventionem adduci possunt, sed canonicos successores non affici hujusmodi statutis, nisi fuerint ab Episcopo confirmata. Fagnan, qui hanc declarationem refert tom. I, DE CONSTITUTIONIBUS, in cap. *Cum omnes*, n° 43, animadvertit statutum pœnale a capitulo conditum non valere tanquam legem, « quia « capitulum jurisdictione caret, et facultas imponendi pœnam « a jurisdictione procedit. » (N° 38, loc. cit.)

Hæc cum ita sint, cum scilicet nullus afferatur textus juris quo SS. Pontifices concesserint capitulis potestatem legislativam; nec aliunde probetur hanc potestatem ipsis obvenisse vi consuetudinis universalis; concludimus rem esse valde dubiam, et potius præsumendum capitula non habere potestatem legislativam, sede plena, ne in iis quidem quæ sunt sui regiminis. Dicemus proinde cum Andreucci : « Capitulum « potest cum dependentia ab Episcopo, tanquam a suo superiore, minora quædam quæ pertinent ad bonum ordinem « et regimen capituli, statuere etiam sine expresso consensu

« ac confirmatione Episcopi; eaque statuta non erunt in ri-
« gore leges, sed ordinationes quædam sub aliqua fidelitate
« obligantes. » (*De tuenda pace et concordia inter Episcopum et Capitulum*, nº 138.— Cf. Suarez, *de Legibus*, lib. IV, cap. VI, nis 11-13.)

396. — III° *Quid juris concessum sit Episcopis Galliarum, relative ad statuta capitularia?*

I. Pius VII dedit, per Bullam *Christi Domini*, Cardinali Caprara, Legato a latere, amplissimas facultates ad procurandum erectionem capitulorum, probandum illorum statuta, concedendum dignitatibus et canonicis insignia choralia quæ illis convenire judicaverit, cum potestate has facultates subdelegandi.

Cardinalis, vi hujusce constitutionis apostolicæ, concessit Archiepiscopis et Episcopis primo futuris, ut post consecutum regimen suæ Ecclesiæ, capitulum ipsi erigere possent, juxta formam sacris conciliis præscriptam, et hæc adjecit : « Iisdem Episcopis curæ erit ut quæ pertinent ad capitulo« rum prosperum et felicem statum, regimen, gubernium, « directionem, divinorum officiorum celebrationem, cæremo« nias ac ritus in iisdem ecclesiis, earumque choro, servan« dos, ac alia quælibet per eorumdem capitulorum dignitates « et canonicos obeunda munia, pro eorumdem Episcoporum « arbitrio et prudentia definiantur et constituantur; relicta « tamen eorum successoribus statutorum illorum respecti« vorum immutandorum facultate, requisito prius capitulo« rum consilio, si attentis circumstantiis, id utile et opportu« num judicaverint. In ipsis autem statutis vel condendis, « vel immutandis, religiosa sacrorum canonum observantia « retineatur, usuumque ac consuetudinum laudabilium antea « vigentium, præsentibusque circumstantiis accommodata« rum, ratio habeatur. »

Eadem summarie commissa sunt Episcopis per Bullam *Paternæ pietatis* datam 6 oct. anno 1822, pro novarum se-

dium episcopalium constitutione ac capitulorum erectione; in qua tamen, quod est notatu dignum, nulla fit mentio facultatis relictæ successoribus immutandi statuta quæ primi Episcopi condiderint.

397. — II. Hinc orta sunt nonnulla dubia; quæsitum enim fuit præsertim : 1° Utrum subdelegatio data fuerit a Card. Legato omnibus in futurum successoribus Episcoporum, aut tantummodo primo futuris? 2° Quid sentiendum sit de statutis capitulorum a tempore concordati conditorum, quæ minus conformia videntur regulis juris canonici?

I° Circa extensionem subdelegationis non una est omnium sententia. Hucusque communius existimatum est delegationem datam fuisse non solum primis sed etiam futuris successoribus Episcoporum qui tunc temporis instituebantur; quod deduxerunt ex sensu obvio verborum, ex interpretatione data ab initio et per decursum temporum, et ex fine quem Card. Legatus intendebat. 1° Verba decreti : *relicta eorum successoribus facultate statutorum immutandorum*, si sensu obvio sumantur, non aliam habent significationem; juxta enim consuetum usum loquendi omnes qui successive sedem Episcopi primo instituti occupant, æquo jure nuncupantur illius successores. 2° Id persuasum habuere ab initio et per decursum temporum Antistites Galliarum. Alii in ipsismet statutis prima origine datis reservaverunt suis in futurum successoribus jus illa immutandi, ipsomet Cardinali Legato non abnuente[1]; alii plures hoc jure indubitanter usi sunt in pluribus diœcesibus, uti omnes sciunt. Unum præ aliis citavimus DD. Sibour, Episcopum Dieniensem, qui nova statuta confecit et promulgavit cum obtenta approbatione

[1] Art. XIII statutorum capituli Suessionensis quæ supra vidimus (n° 389) approbata a Card. Caprara, sic se habet : « Nous nous réservons et à Nos successeurs, d'expliquer et d'interpréter tout ce qui est déjà statué par les articles ci-dessus; et d'ajouter ou retrancher ainsi qu'il sera jugé plus utile pour le bien de l'Église et l'avantage du chapitre. »

apostolica, an. 1845. Non aliter judicaverunt concilia plura recens in Galliis habita, imprimis concilia provinciæ Parisiensis, Remensis et Turonensis, uti ex illorum decretis patet. « Cum... Episcopis Indultum diei nonæ aprilis, anni 1802, « aiunt Patres Conc. Parisiensis, concedat facultatem pro suo « arbitrio et prudentia definiendi et constituendi quæ perti- « nent ad capitulorum felicem statum, regimen, gubernium, « directionem, divinorum officiorum celebrationem, ac alia « quælibet per capitulorum dignitates et canonicos obeunda « munia, jure ac merito hactenus censuerunt Antistites quæ- « dam in divinorum officiorum celebratione imminuenda et « restringenda esse. Eadem ratione quæ ad capitula spectant « temperare et accommodare pergant Episcopi, prout ipsis « pro tempore videbitur. » (Tit. I, cap. VII.) Concilium provinciæ Remensis : « Cum promulgata fuerint hujus concilii « decreta, *Episcopus quisque sui capituli statuta*, regulis supra « expositis, juxta normam sacris canonibus præscriptam « *accommodabit*, *requisito prius ejusdem capituli consilio*, ut « fert rescriptum a Card. Caprara, Legato *a latere*, die nona « aprilis an. 1802 datum; servatis capitulorum cathedralium « juribus, secundum posteriora Apostolicæ Sedis acta. » (Tit. XIV, cap. III.) Concilium item Turonensis provinciæ declaravit observanda esse statuta hodierna capitulorum « quoadusque Sancta Sedes aliter statuerit, vel *Episcopus* « *virtute decreti præcitati* (Card. Carprara) *ea* aut *proprio* « *motu*, aut prævio concilii provincialis judicio, perspecta « opportunitate, *requisito prius capituli consilio*, *immuta-* « *verit*. » (Decret. V.) 3° Cardinalis Legatus has facultates subdelegando prospiciebat futuris temporum necessitatibus; facile enim erat conjicere in hac tempestate quod novæ advenirent rerum vicissitudines quæ aliquam immutationem aut additionem expostularent in statutis tunc condendis. Porro ut his necessitatibus futuris provideret, debuit subdelegare non solum Episcopos prima vice institutos sed in futurum

successores; unde finis intentus a Cardinali plene consensit sensui obvio verborum et communissimæ nostrorum Antistitum interpretationi. Eodem sensu scripsisse videtur Em. Cardinalem qui haud ita pridem ex officio sibi commisso litteras ad Episcopum dirigebat hæc continentes : « ...Cuique « decretum illud (Card. Legati) legenti satis exploratum per- « spectumque est Archiepiscopis et Episcopis datam fuisse « quidem potestatem id circa divinorum officiorum celebra- « tionem statuendi quod iidem utile et opportunum judicas- « sent in acerbissimis illius temporis circumstantiis; sed « memoratus Cardinalis tempora meliora tandem obventura « confidens *expresse cavit ut salva maneret eorumdem Ar- « chiepiscoporum et Episcoporum successoribus statutorum « immutandorum facultas*, et religiosa sacrarum legum ob- « servantia retineretur... »

Hæc sane vim magnam haberet ad firmandum sententiam quæ communissime admissa fuit; verum quæstio sub alio respectu consideranda venit. Inducitur paucis abhinc annis praxis alia, et jurisprudentia invalescere sensim videtur quæ magis accedat ad jus commune. Mutatis scilicet circunstantiis, non amplius adeo necessarium reputatur ut Episcopi utantur jure quo a tempore concordati hucusque potiti sunt quoad confectionem et immutationem statutorum; eo magis quod ea de quibus statuere possunt capitula jure communi, non sunt communiter gravioris momenti, uti supra dictum fuit (nº 394); et si quid sit grave non firmatur nisi assentiente Episcopo. Hæc fuit probabiliter causa cur in aliis conciliis provincialibus postea habitis, Episcopi dimiserunt capitulis curam sua statuta revisendi, et si opus fuerit conficiendi, sibi reservato jure ea approbandi. Ita concilia Burdigalense, Senonense, Tolosanum, Auscitanum et demum Aquense, cujus hæc verba notatu digna citabimus : « Synodus Aquensis in memoriam revocat responsa data a Sancta « Sede, ut nimirum nova statuta, si Episcopis opportuna

« visa fuerint, per capitulum conficiantur, et ab iisdem Epi- « scopis approbentur. » (Tit. v, cap. ii, n° 8.) Capitulis igitur dimittitur cura sua propria statuta revisendi et nova conficiendi, si opus sit; Episcopi vero retinent jus, tum approbandi vel improbandi illas immutationes prout opportunum judicaverint; tum insuper mandata edicendi quibus capitula ad jus commune redigantur, si locus sit, et removeantur abusus qui forte irrepserint (n° 395); quod ipsis abunde sufficit.

398. — 2° Quod vero ad legitimitatem statutorum quæ primi Antistites, illorumque successores, a concordato anni 1801 condiderunt attinet, non debet inconsiderate in controversiam adduci, sed ratio habenda est temporum et status Ecclesiarum Galliæ.

Duo præsertim notantur, scilicet : Dignitas vicariis generalibus attributa in capitulis, et interdictio iisdem capitulis facta ne quid deliberent, seu aggrediantur, etiam in causis quæ ad suum regimen internum pertinent, sine prævio assensu Episcopi.

Juxta statuta tunc temporis condita, capitula constant duobus aut tribus vicariis generalibus, prout agitur de Ecclesia Cathedrali aut de Metropolitana, et octo vel novem canonicis; vicarii generales præficiuntur capitulis uti primæ dignitates, cum titulo Archidiaconorum, aut decanorum, aliove nomine. Hanc disciplinam in Galliis viguisse, atque adhuc vigere, an. 1849, testabatur concilium provinciæ Remensis, in hocce decreto : « Vicarii generales qui munus exercent Archi- « diaconorum, quorum nomine insigniti sunt, apud nos haben- « tur ut primæ dignitates cathedralis Ecclesiæ. Ipsi in choro « et extra, post Episcopum immediate veniunt, sicut mos « apud Galliarum Ecclesias a concordato anni 1801, uni- « verse invaluit. » (Tit. xiv, cap. i.) Hæc verba sua fecit, atque ex integro in suis decretis inseruit concilium Burdigalense anno 1850. Eadem reperimus in aliis conciliis. « Vicarii

« generales, aiunt Patres Conc. Bituriensis, Archidiaconorum « dignitate insigniti, primi post Episcopum tam in choro « quam extra chorum sedent et incedunt. » Et in conc. Senonensi : « In choro et extra, post Episcopum primum locum « obtinent, et Episcopi impediti vicem in festis solemnibus « supplent. » In conc. Albiensi : « Vicarii generales munia fere « veterum Archidiaconorum, quorum etiam apud nos nomine « vocantur, exercentes, primum ab Episcopo locum tenent. » Jure communi dignitas Archidiaconatus, et aliæ quævis dignitates proprie dictæ, annexæ sunt titulo permanenti : quamobrem vicarii generales, reputari non debent Archidiaconi in sensu veterum canonum, uti alias notavimus (n° 189). Nihilominus tamen prævaluit in Galliis disciplina, statutis veteribus capitulorum et ipsis decretis conciliorum sancita, ut hoc nomine insigniantur et veluti primæ dignitates præsint capitulo Ecclesiæ cathedralis. Gravem ob causam ita fuisse ordinatum, ab initio certum est, atque infra exponetur (n° 422); an vero et quatenus immutari debeat eo sub respectu status capitulorum, nostrum non est expendere; dicere in præsenti sufficiat hæc statuta servanda fore usquedum Sancta Sedes aliter ordinaverit, cum approbata fuerint a Cardinali Legato qui non ignorabat sensum et extensionem delegationis factæ Episcopis; cum insuper decreta conciliorum quæ eamdem disciplinam continent non fuerint a S. Congregatione correcta. Hæc decrevit concilium provinciæ Turonensis : « Quamvis « hodierna in Galliis capitulorum constitutio non sit juri an« tiquo omnino conformis, eorum nihilominus statuta ipsis « virtute auctoritatis apostolicæ per Cardinalem subdelegatæ « ab Episcopis data, necnon ab eodem Cardinali Legato suffi« cienter approbata, et aliunde per diuturni temporis usum « confirmata, observanda esse declaramus, quoadusque « Sancta Sedes aliter statuerit... » (Decret. V, *de Capitulis.*)

De necessitate assensus Episcopi ut convocetur cœtus capitularis dicemus infra (n° 420).

ARTICULUS IV. — DE OBLIGATIONIBUS CAPITULORUM ET CANONICORUM.

399. — I° *Quæ sint obligationes capitulorum cathedralium?*

Obligationes capituli cathedralis oriuntur ex multiplici fine ad quem institutum fuit.

1° Ratione officii choralis tenetur providere celebrationi quotidianæ divinorum officiorum et missæ conventualis. Hæc obligatio specialius incumbit dignitatibus capituli, quarum munus est procurare observantiam disciplinæ : at si dignitates negligenter sua obeant munia, obligatio omnes in solidum urget; adeo ut quisque teneatur, quantum in se est, prospicere bono communi, exemplum ipse exhibendo, et promovendo in comitiis capitularibus reformationem abusuum.

2° Debet honorem Episcopo deferre; primam sedem in choro, et in conventu capitulari eidem reservare, atque pontificalia exercenti adsistere.

Concilium Tridentinum suis decretis inculcat super hac re officia capituli : « Episcopis ubique is honor tribuatur qui « eorum dignitati par est; eisque in choro et in capitulo, in « processionibus, et aliis actibus publicis, sit prima sedes, « et locus quem ipsi elegerint... Canonici compellantur... « Episcopo celebranti aut alia pontificalia exercenti adsistere « et inservire. » (Sess. XXV, cap. VI; sess. XXIV, cap. XII.)

Ex illis decretis, et ex variis decisionibus datis a S. Congregatione Rituum sequitur 1° non titulo urbanitatis sed ex officio, capitulum teneri ad adsistendum Episcopo, illumque euntem et redeuntem, pro divinis officiis, associandum; 2° hanc obligationem urgere, non tantum quando Episcopus pontificaliter celebrat, sed etiam quando alias functiones

pontificales exercet, puta, si Ecclesiam consecret; si sacros ordines conferat, etiam privatim, quo casu tamen non omne capitulum, sed duo aut tres solum canonici assistere tenentur; si conficiat sanctum chrisma; si solemnem concionem habeat; 3° capitulum teneri adsistere Episcopo, etiam extra Ecclesiam cathedralem, in aliis Ecclesiis urbis et suburbaniorum, eo tamen cum moderamine ut ob absentiam plurium canonicorum non perturbetur officium chorale; 4° demum teneri accedere ad Episcopum quando in Ecclesiam venit causa rei sacræ peragendæ, illumque cappa indutum e sua camera, seu ex aula quam designaverit, progredientem comitari et deducere usque ad portam primariam Ecclesiæ. Si tamen domus episcopalis non sit sacris ædibus contigua, sed certis spatiis distet, sufficit ut canonici Episcopum deducant e loco prope Ecclesiam sito, vel ab exterioribus atriis. Qui autem ritus in susceptione Episcopi serventur, prout venit solemniter cum cappa, aut privatim rocchetto et mozetta indutus accedit ad assistendum divinis officiis, quonam ordine omnes procedant, in eundo et redeundo, explicatur in *Cæremoniali Episcoporum*, lib. I, cap. XV.

3° Capitulum tenetur auxiliari Episcopo in regimine diœcesis, atque eidem diœcesi providere sede vacante, sicut alibi explicatum est : unde sequitur canonicos debere in cœtum convenire quando Episcopus illos convocat, et negotiis quæ illis commiserit ad bonum administrationis diœcesanæ curam impendere.

400. — II° *Quæ sint obligationes canonicorum?*

Canonicorum præbendatorum obligationes hæ sunt : emittere professionem fidei, residere in urbe episcopali, assistere choro et ibi per seipsos divina officia obire, applicare alternis vicibus missam conventualem juxta intentionem Ecclesiæ, convenire in cœtum capitularem quando rite convocantur. Canonici honorarii non sunt iisdem obligationibus stricto jure obnoxii; cum tamen capitulo cooptentur, ac pro suo ordine

honoribus decorentur ac si essent præbendati, omnino decet ut, quando in urbe episcopali actu degunt, chorum assidue frequentent et in divinis officiis celebrationeque missæ conventualis sua vice fungi studeant.

401. — Professio fidei a singulis canonicis emittenda.

Concilium Tridentinum injuncto omnibus provisis de beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus onere faciendi publicam suæ fidei professionem, subjunxit : « Pro-« visi autem de canonicatibus et dignitatibus, in Ecclesiis « cathedralibus, non solum coram Episcopo, seu ejus offi-« ciali, sed etiam in capitulo idem facere teneantur; alioquin « prædicti omnes provisi fructus non faciant suos, nec illis « possessio suffragetur. » Sess. xxiv, cap. xii.

Canonici hanc professionem emittere tenentur juxta formam a Pio IV præscriptam in Bulla *Injunctum nobis;* et quidem ad minus intra duos menses a die adeptæ possessionis[1].

Disciplina concilii hoc in puncto olim accurate servabatur; quinimo illius observantiam præscripserant edita regia[2]. Cur in desuetudinem venerit ignoramus, nisi forte quod motiva legis minus urgere videbantur; non idem quippe imminet periculum, ac tempore concilii Tridentini, ne intrudantur in beneficiis clerici veneno hæresis infecti. Verumtamen cum magnopere ad bonum referat, ut omnes qui in publicum officium Ecclesiæ assumuntur, fidem suam, et reverentiam atque obedientiam erga Apostolicam Sedem profiteantur, optandum est hanc saluberrimam disciplinam, ubi desueverit, instaurari.

402. — II. Residentia.

De residentia sic loquitur concilium Tridentinum : « Obti-

[1] Hæc professio fidei exscribitur in *Pontificali : Ordo ad Synodum.*

[2] Cf. Durand de Maillane, *Dictionnaire*, v° *Profession de foi;* — Fromageau, *Dictionnaire des cas de conscience*, v° *Bénéfices*, cap. ii.

« nentibus in cathedralibus aut collegiatis, dignitates, cano-
« nicatus,... non liceat vigore cujuslibet statuti aut consuetu-
« dinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis quolibet anno
« abesse; salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitu-
« tionibus quæ longius servitii tempus requirunt. » Sess. xxiv, cap. xii.

Hanc legem adeo gravis momenti pœnis canonicis sancitam esse voluit concilium Tridentinum. Statuit nimirum 1° Canonicum qui ultra tempus præfixum, sine causa id requirente, absens fuerit, privandum fore primo anno dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ et residentiæ fecit suos; 2° si iterum eadem negligentia usus fuerit, privandum fore omnibus fructibus quos eo anno lucratus est; 3° crescente vero contumacia, contra illum procedendum esse juxta sacrorum canonum constitutiones.

Episcopus proinde jure potest privare titulo canonicatus illum qui per triennium violaverit legem residentiæ. Sancta Congregatio censuit exspectandum esse triennium completum, antequam sententia privationis feratur. Item respondit triennium non incipere a die primæ monitionis, sed a die quo violata fuit lex per culpabilem absentiæ prorogationem; adeo ut Episcopus procedere valeat contra canonicum non residentem, etiamsi illum non monuerit nisi post elapsum spatium duorum annorum. (Ferraris, v° *Canonicus*, art. v, n° 25.) Sententia non fertur nisi præviis monitionibus et citationibus, ut si forte canonicus habeat causas legitimas, eas in sui tuitionem proferre valeat.

Canonistæ communiter tradunt legem residentiæ violari quando dies absentiæ per annum, tametsi interpolati, superant trimestris spatium. Legem facile eluderet canonicus, si posset pro libito deserere suam ecclesiam per majorem partem anni, dummodo nunquam esset absens ultra tres menses continuos (n° 419).

403. — Arduam quæstionem movent canonistæ, utrum

canonici ipso jure priventur fructibus sui beneficii pro rata parte absentiæ ultra tempus assignatum; an possint hos fructus retinere donec prolata sit sententia.

Duplex est opinio. I^a tenet Ecclesiam conferre quidem canonicatum cum *onere* residentiæ, sibi servato jure multandi non residentes privatione fructuum, aliisve pœnis; non vero beneficium conferre ea *conditione* ut non faciant fructus suos eo ipso quod suo officio defuerint. Ita Fagnan, in cap. *Licet*, n° 25, DE PRÆBENDIS, qui hanc decisionem asseveranter dedit : « Etsi absentes percipere non debeant fructus præ- « bendarum, non tamen hoc ita accipiendum est ut illos « perdant ipso jure, imo enim acquiruntur sine facto et mi- « nisterio hominis. Sed ita intelligendum est ut privandi sint « ad præscriptum Conc. Trident. » Ita Bonacina, *de Beneficiis*, disput. v, punct. IV, n° 16. Reiffenstuel, in tit. DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS, n° 125. Garcias, DE BENEFICIIS, III^a part., cap. II, n° 151, et cæteri plures. Probant : 1° ex concilii textu qui supponit pœnam imponendam a judice; is est enim sensus obvius verbi *privetur;* 2° ex contextu decreti in quo statuitur canonicum non residentem privandum fore primo anno media parte fructuum; quod intelligitur tum de casu quo absens fuerit, v. g. solummodo quatuor mensibus, tum de casu in quo per integrum annum absens fuerit. Exinde infertur canonicum absentem, non jure naturali, sed jure positivo teneri ad restitutionem post latam sententiam; si enim jure naturali adstringeretur, non mediam partem, sed pro rata temporis absentiæ restituere teneretur. 3° Obligatio restituendi fructus pro rata parte absentiæ, ante sententiam judicis, inniteretur pacto, saltem implicito, inito inter Ecclesiam et beneficiarium; at vero non probatur intervenisse pactum hujuscemodi, potius quam nudum præceptum subeundi onera beneficio imposita.

II^a opinio tenet beneficia conferri sub conditione, adeo ut clericus qui non fungitur suo officio, non possit acquirere

dominium fructuum. Ita Suarez, *de Horis canonicis*, cap. XXIX. « Dantur, inquit, clerico fructus beneficii... ut laborando et « inserviendo Ecclesiæ, ab illa, ut par est, sustentetur. Nec « negari potest quin axioma illud sumptum ex cap. ultimo « DE RESCRIPTIS in VI° : *Beneficium datur propter officium*, « intelligatur secundum relationem et correspondentiam, ut « sic dicam, justitiæ commutativæ qualis est inter stipendium « et opus. » N° 8. Ita etiam S. Alphonsus de Liguori, lib. III, n° 675; Collator Andegavensis, *sur les États*, conf. IIe, quest. x, et alii. Probant : 1° ex axiomate præcitato : *Beneficium propter officium;* 2° ex verbis quibus utitur concilium Trident. in suo decreto, ubi decernit canonicos non residentes privandos fore fructibus *quos etiam ratione præbendæ et residentiæ fecerunt suos;* unde concludunt beneficiarios facere fructus suos *ratione residentiæ*, id est, solummodo quatenus resident; 3° auctoritate Benedicti XIV, qui in Brevi citato in *Theologia* sancti Liguori, et ad Card. Delphinum, patriarcham Aquileiensem directo, an. 1748, agens de canonicis sui muneris officia negligentibus, hæc rescripsit : « ... Deinde « eisdem edicas, et notum facias nos (quemadmodum per « hasce nostras, in forma brevis, litteras tibi declaramus et « injungimus) decernere atque statuere, sicut in Constitu- « tione nostra (*Cum semper*) innuimus, ipsos, suosque suc- « cessores canonicos choro quidem interessentes adsisten- « tesque, minime vero canentes, psallentesve, nullo pacto ex « præbendis et distributionibus facere fructus suos, atque « adeo restitutioni obnoxios esse, ac fore. » In Constitutione allata Pontifex dixerat : « Jure ac merito verendum est ne isti « dum ita se gerunt, præbendarum ac distributionum fructus « minime faciant suos, et consequenter ne teneantur ad « eorum restitutionem. »

Non videtur quæstionem propositam solutam fuisse auctoritate Sedis Apostolicæ; quandoquidem Constitutio *Cum semper* nihil pronuntiat, sed tantummodo innuit; Breve autem

ad Card. Delphinum haberi potest uti lex privata indicta diœcesi Aquileiensi. Aliunde axioma *Beneficium propter officium* non suppeditat certum argumentum; nam quævis sententia admittatur, omnes æque dicent beneficium dari propter officium. Hoc verissimum remanet, sive fructus beneficii censeantur stipendium laboris, sive beneficium conferatur simpliciter cum onere officia titulo annexa rite adimplendi, in sensu supra explicato. Quamvis autem dubium supersit, ex allatis auctoritatibus concludas quam male sibi consulant canonici qui suo officio desunt. Præter quod, in omni doctorum sententia, graviter peccant non residendo, jure ac merito ipsis verendum est, ut verba repetamus Benedicti XIV, ne teneantur ad fructuum perceptorum restitutionem.

404. — III. Assistentia choro et psalmodia.

Ecclesia stricto jure præscripsit sacra ministeria non aliis committenda quam clericis qui resideant in loco, et per seipsos eorum curam valeant exercere. (Cap. *Quia nonnulli*, 3, de Clericis non residentibus.) In quo autem præcipue sit ministerium canonicorum sic declarat synodus Tridentina : « Omnes qui in cathedralibus vel collegiatis canonicatum « obtinent, divina per se, et non per substitutos, com- « pellantur obire officia... atque in choro, ad psallendum in- « stituto, hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte, « devoteque laudare. » Sess. xxiv, cap. xii.

Dubium non est quin peccent lethaliter qui per tempus notabile, ultra tres menses a jure concessos, absentes sunt a choro, ut puta, juxta multos, per integram hebdomadam, vel pluribus diebus intermissis per annum. Hæc obligatio omnes horas divini officii complectitur, nullo admisso discrimine inter majores et minores; ex singulis enim horis constat officium divinum quod per seipsos, non per substitutos, obire tenentur, ad præscriptum concilii Tridentini. « C'est « en vain qu'on objecte des usages contraires, *ait* Ducasse;

« ces usages sont abusifs, parce qu'ils font un préjudice no« table à l'Église, et diminuent le service divin. » (*Tr. des droits des chapitres*, part. I, sect. v.)

Canonici qui præsentes choro assistunt, at privatim officium recitant, aliisve exercitiis mentem apponunt, nec in cantu cæteris se adjungunt, non satisfaciunt legi, et graviter etiam peccant, nisi vera et seria ratione infirmæ valetudinis excusentur. In vanum objicient inveteratas consuetudines et exempla plurium canonicorum pietate et doctrina quamtumvis commendabilium. Nulla consuetudo prævalebit contra obligationem ita titulo canonicatus connexam ut præcipuum sit illius officium. Testatur Benedictus XIV illorum opinionem, qui contendunt canonicos munus suum satis implere dum choro adsistunt, nunquam examinatam esse in S. Congregatione concilii « quin statim fuerit explosa et improbata, « quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis « et rationibus innixa perhiberetur. » (Const. *Cum semper*, § 24, an. 1744.)

Utrum vero requiratur ad legis observantiam cantus divinorum officiorum, an sufficiat ut preces recitentur in choro, res est determinanda juxta statuta et consuetudines. « Horæ « canonicæ, ait Benedictus XIV in litteris apostolicis ad Ec« clesias Italiæ directis, pro more et instituto cujusque Eccle« siæ canantur seu recitentur, prout decet ac convenit, ab « iis qui ad eas tenentur. » (Breve *Annus*, an. 1749.) S. Congregatio Rituum respondit ad dubia proposita : *Quoad Vesperas et officium satis esse, si canonici illud recitent alta, intelligibili et distincta voce*. Alia data occasione, cum scilicet Episcopus mandavisset ut psalmodia fieret in cantu plano festis solemnibus, Congregatio respondit : *Canonicos debere in hoc parere Episcopo*. (Gardellini, n° 287, an. 1606; et n° 1689, an. 1653.) Spectato igitur jure communi, sufficit ut canonici officium recitent clara et distincta voce in choro; si vero statuta capituli, inveteratæ consuetudines,

vel mandata Episcopi requirant ut officia in cantu plano celebrentur, his parendum est. De missa, an cum cantu celebrari debeat, mox dicetur.

405. — *Nota.* 1° Canonici qui statutis horis non interfuerint, carent distributionibus quotidianis, juxta Bonifacii VIII decretum, non obstantibus quibuslibet statutis et consuetudinibus, *quavis etiam collusione aut remissione exclusa,* uti loquitur concilium Trident. (Sess. XXIV, cap. XII.) Per *collusionem* intelligitur pactum, saltem tacitum, quo canonici inter se convenirent distributiones singulis obventuras fore, sive absentes, sive præsentes fuerint, ut eadem sit omnium conditio. *Remissio* est condonatio facta, vi cujus servatur absenti, quamvis sine causa, sua pars distributionum. Porro, concilium prohibet quominus ulla ratio habeatur hujus collusionis, seu remissionis, quæ irrita est, nullumque jus producit; quamobrem canonici absentes ipso jure privantur distributionibus, quin necesse sit ullam intervenire sententiam judicis. Cap. *Consuetudinem,* DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS, in VI°.

406. — 2° Leges canonicæ mox prolatæ circa assistentiam choro et psalmodiam, urgent in Galliis, non secus ac in cæteris Ecclesiis; quandoquidem Sancta Sedes voluit ut in instauratione capitulorum, servaretur disciplina cui capitula cathedralia, vi juris communis, subduntur, et pluries decisum fuit pensiones a gubernio civili solutas locum tenere bonorum ecclesiasticorum. Id tantummodo concessum fuit, attentis circumstantiis, ut aliquatenus minueretur servitium chorale. « Ita rem componere curabunt Episcopi, « ait Conc. Parisiense, ut bis saltem in die canonici, ante sci- « licet et post meridiem, choro interesse teneantur ad divina « scilicet canenda vel recitanda, et hoc chorale officium com- « plectatur, cum missa conventuali, saltem Tertiam, Sextam, « Nonam, et Vesperas cum Completorio. » (Tit. I, cap. VII.) « Quoniam vero, aiunt Patres concilii Bituricensis, in præ-

« senti rerum statu paucioribus Ecclesiæ nostræ cathedrales « gaudent canonicis qui integrum ad officium in choro de- « cantandum minime sunt pares, statuimus postquam ob- « tenta fuerit ab Apostolica Sede dispensatio, ut in omni pro- « vincia nostra singulis diebus missa capitularis, vel sine « cantu, vel, si aliter statutum fuerit, cum cantu dicatur, « præmissa Tertia, et subsequente Sextæ psalmodia. Decerni- « mus pariter ut in choro recitentur, vel, si visum fuerit, de- « cantentur Nona et Vesperæ cum Completorio; dominicis et « festis de præcepto diebus servato cantu, tum Missæ, tum « Officii vespertini. » (*Decretum de capitulis cathedralibus.*) Ita fuit in aliis provinciis usu, aut statutis diœcesanis, vel decretis conciliorum ordinatum. Omnium in votis fuit ut capitula propius accedant ad ordinationem communem juris circa cæteras partes officii publici; interea vero, cum non videatur adhuc possibile instaurari ex integro recitationem omnium horarum canonicarum, aliis conciliis visum est Episcopos potuisse rem ordinare pro temporum præsentium conditione, ex facultatibus a Card. Legato concessis; alia decreverunt recurrendum esse de novo ad Sanctam Sedem; sed ex omnium consensu intercedere debuit auctoritas S. Pontificis hoc in puncto, quoniam agebatur de jure communi in re gravis momenti.

407. — IV. Applicatio missæ capitularis.

Perantiqua est lex, sæpius declarationibus S. Sedis innovata, quæ præscripsit ut singulis diebus Missa celebretur in Ecclesiis cathedralibus et collegiatis, et applicetur pro earumdem benefactoribus in genere, eodem prorsus modo quo Missa parochialis ab illis qui curam animarum gerunt, pro populo sibi commisso, singulis diebus festivis de præcepto applicari debet.

Hanc missam conventualem celebrandam esse cum cantu supponunt plures declarationes S. Congr. Rituum. Aliquando tamen concessum fuit, ut die qua plures missas celebrare

tenentur, ex regulis rubricarum, cantata missa conventuali, altera missa legatur, adstantibus omnibus canonicis. (S.R.C. die 5 Julii, 1631.) Quin etiam concessum est nonnullis capitulis, ratione habita paucitatis canonicorum, ut exceptis dominicis et festis diebus, Missa legatur absque cantu, quod certe tuta conscientia servari potest, ubi legitima auctoritate sancitum fuerit.

Gravius urget obligatio Missam conventualem applicandi benefactoribus. Hanc obligationem tanti esse momenti judicavit Ecclesia, ut nulla contra eam prævalere possit consuetudo. « Pluries etenim responsum fuit, ait Benedictus XIV, « hujusmodi consuetudinem licet immemorabilem, quæ potius abusus et corruptela dicenda est, nemini suffragari. » (*Cum semper*, § 16.) Item declaratum, definitumque fuit, hoc debitum Missæ capitularis respicere, non quidem singulares aliquos benefactores, sed benefactores in genere Ecclesiæ cujus servitio addicti sunt canonici; unde concludere est nullatenus satisfieri legi, si, acceptata speciali fundatione, capitulum præsumat Missam conventualem applicare pro uno defuncto in particulari. Debet, hoc in casu, duplicem Missam conventualem celebrare : unam pro benefactoribus in genere, alteram ad implendum onus fundationis [1].

Si difficile sit dignoscere quinam sint hi benefactores, v. g. in nonnullis capitulis hodiernis Galliæ, Missam applicant canonici ad mentem Ecclesiæ.

408. —V° ADSISTENTIA CONVENTIBUS CAPITULARIBUS.

Canonici tenentur convenire in cœtum capitularem quando rite convocantur. Hæc obligatio est aliquando sub gravi ; si nimirum negotium grave pertractari oporteat, ut puta reformatio abusus, disciplinæ instauratio, electio vicarii capitularis Sede episcopali vacante, et præsentia videatur valde expe-

[1] Cf. Pignatelli, tom. I, *Consult.* CCCXXIV ; — Benedict. XIV, *Instit.* CVII, § XII et XIII.

dire ad felicem exitum rei, in bonum religionis. Nec a culpa gravi immunes reputamus canonicos qui, ob frequentem negligentiam in conveniendo, causa sunt cur convocationes rarius fiant, ac paulatim in desuetudinem veniant, non sine detrimento disciplinæ.

409. — III° *Quæ sint obligationes dignitatum et canonicorum qui officium possident?*

Munia dignitatum capituli, atque obligationes officiis annexas, definiunt statuta, et etiam probatæ locorum consuetudines. Quæ jus commune præscripsit paucis indicare sufficiat.

Prima dignitas, quæ reputatur caput collegii, summa cura invigilare tenetur ut, tum in choro, tum in cœtibus capitularibus, cuncta debite serventur ex præscripto sanctorum canonum et statutorum specialium.

Archipresbyter, quando munere parochi fungitur, debet pastorali sollicitudine implere officia quæ sunt propria parochorum, in sacramentorum administratione, in prædicatione verbi divini, parvulorum instructione, pauperum et infirmorum cura.

Officium theologalis a conciliis Lateranensibus IV et V institutum fuit in favorem præsertim clericorum, ut scilicet in singulis Ecclesiis metropolitanis et cathedralibus esset theologus qui « sacerdotes et alios in sacra pagina doceat, « et in his præsertim informet quæ ad curam animarum « attinere dignoscuntur, » ut dicitur in cap. *Quia nonnullis*, 4, DE MAGISTRIS, lib. V Decret. Idem officium commendavit synodus Tridentina suoque decreto iterum in omnibus cathedralibus institui mandavit, « ne cœlestis iste sacrorum libro- « rum thesaurus quem Spiritus sanctus summa liberalitate « hominibus tradidit, neglectus jaceat. »

S. Congregatio haud semel censuit Episcoporum esse, pro suo prudenti arbitrio, determinare materiam, modum, tempus atque locum harum lectionum; ita tamen ut ratio habeatur scopi Ecclesiæ in instituendo officio theologalis, et

consuetudinum approbatarum. Ab eo fine recederet, qui, loco sacræ Scripturæ, doctrinam christianam explicaret in modum catecheseos, juxta morem parochorum; theologalis enim non tam ad populi quam ad cleri institutionem destinatus est; quapropter debet aut sacras Scripturas interpretari, aut dogmata theologica exponere[1]. Quoad vero modum, num theologali liceat scripto uti nec ne, S. Congregatio dubium resolvit in eo sensu quod theologalis, modo non abutatur ita legendo materias ut fastidium auditoribus afferat, possit « chartula uti ad fovendam memoriam eorum quæ « docet, cum theologus non debeat concionari, sed more « doctorum docere. » Demum, notare est lectori permitti sacræ Scripturæ vacare a lectionibus, more aliorum magistrorum qui in universitatibus per certum tempus, tribus aut quatuor mensibus feriari solent. Extra illud tempus, theologalis semel saltem in hebdomada, legitimo impedimento cessante, legere debet, ex præscripto concilii Lateranensis v, sub Leone X. « Quod tamen intelligendum videtur, « ait Pignatelli, si adsit necessitas. Unde S. Congregatio « Episcoporum declaravit canonicum S. Petronii Bono- « niensis non teneri legere, quod nulla ejus lectionis adesset « necessitas, et quod ejus antecessores nunquam legerint. » (Loc. cit., nº 38.)

Pœnitentiarius, eo ipso quod est institutus, habet a jure facultatem audiendi confessiones et jurisdictionem ad absolvendum a peccatis, absque ulla alia Ordinarii licentia. Non potest tamen absolvere a casibus quos Episcopus sibi expresse reservavit, nisi ipsemet Episcopus specialem super hoc facultatem ei concesserit. Tenetur omnes fideles diœcesis ad se venientes recipere, et integras illorum confessiones audire, non autem solos casus reservatos, quando pro casibus reser-

[1] Cf. Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. IX, nº 17; — Dissertationem, insertam in *Thesauro Resolutionum*, tom. CVII, pag. 347-373, 26 jun. 1847; — Pignatelli, tom. III, *Consult.* LXII.

vatis approbatus fuit. Quinimo debet assistere de mane, etiam non vocatus, in sua sede confessionali, festis solemnioribus, et tempore Quadragesimæ, et Adventus, aliisque diebus quando solet esse major fidelium concursus [1]. Hæc tamen, eadem ratione ac pro theologalis officio mox innuebamus, pensanda sunt juxta Ecclesiarum necessitates.

410. — IV° *Quæ causæ excusent canonicos a suis obligationibus?*

Tres potissimum causæ eximunt canonicos ab onere residentiæ, vel assistentiæ debitæ choro, scilicet : officium, infirmitas, et vacationes jure concessæ.

I. Ratione *officii* eximuntur : 1° duo canonici quos Episcopus assumit in ministerium publicum regiminis diœcesis. Ex cap. *Ad audientiam*, 15, DE CLERICIS NON RESIDENT. « Hoc est, « ait Fagnan, privilegium speciale Episcopi, ut possit pro suo « servitio uti opera duorum canonicorum, etiam sine con- « sensu capituli, et non probata Ecclesiæ utilitate. » (In cap. *de Cætero*, n° 5, eod. tit.) Textus juris statuit tantummodo de duobus canonicis; nihilominus tamen si ob diœcesis amplitudinem, Episcopum urgeat necessitas tertium vel etiam quartum canonicum duobus prioribus adjungendi in adjuvamen regiminis, illos poterit accire, modo provideat ne servitium chorale detrimentum exinde patiatur. Cap. *Consuetudinem*, eod. tit. in VI°, illud videtur innuere dum a lege generali de assistentia choro excipit *quos evidens Ecclesiæ utilitas excusaret*, non expresso numero, sed re prudenti arbitrio Episcopi tacite dimissa. Eam ob causam haud inprobabile videtur Episcopo fas esse, eadem adhibita cautione, uti aliquantisper ministerio canonicorum, quando gravis necessitas exposcit; v. g. ad prædicationem jubilæi, ad providendum per breve tempus parochiæ suo pastore orbatæ; siquidem leges eo moderamine sunt interpretandæ ut urgen-

[1] Ferraris, v° *Canonicatus*, art. IX, n. 45-78

tioribus necessitatibus prospiciatur. Aliter autem dicendum si canonicus sponte sua velit, sive intra sive extra diœcesim, in aliis ecclesiis prædicare; id munus quo a suo officio distraheretur assumere non potest, tuta conscientia, nequidem assentiente Episcopo. 2° Eximuntur etiam canonici qui pro negotiis capituli deputantur Romam, vel ad concilium provinciale. — 3° Tandem eximuntur canonici qui suo muneri deserviunt tempore quo divina officia in choro peraguntur; quod contingere potest satis frequenter archipresbytero, pœnitentiario, et theologali.

Nota. Excusatio ratione officii protrahi non debet ultra moralem necessitatem, alias onerabitur conscientia. Privilegium a jure concessum non aliter prodest quam ut canonici inquietandi non sint in foro externo, et habeant in sui favorem juridicam præsumptionem quando choro non adsistunt. Theologalis, tota die qua legit, censetur præsens in choro.

411. — II. Ratione *infirmitatis* eximuntur ab onere assistentiæ choro qui morbo gravi laborant, adeo ut non possint absque notabili sui incommodo publicis officiis interesse.

Ea occasione canonistæ expendunt casum canonicorum *jubilatorum*, qui nimirum per quadraginta, ad minus, annos munus suum regulariter obierunt. Cum Gregorius XIII approbavisset statutum alicujus capituli quo provisum erat ne in tali casu canonicus, quamvis absens a choro, amitteret fructus præbendæ et distributiones, hæc consuetudo paulatim invaluit quæ pro lege suscepta est. Duo tamen animadvertenda veniunt : 1° Privilegium, quatenus derogat juri communi et aliquod nocumentum infert servitio chori Ecclesiæ cathedralis, stricte interpretari debemus in gratiam solummodo canonicorum qui per tempus determinatum suo officio laudabiliter functi sunt. 2° Episcopus potest, privilegio non obstante, canonicum revocare ad chorum quando id necessarium judicat ad decentiam cultus publici [1].

[1] Cf. Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. IX, n° 15.

412. — III. Ratione *vacationum*, quas jus commune concessit, canonici possunt per tres menses absentes esse a sua Ecclesia. Nullatenus indigent licentia Ordinarii ut hac facultate utantur, nisi forte velint extra diœcesim peregrinari. Potest autem Episcopus, si sufficienter non fuerit in statutis provisum, regulas capitulo indicere ne eodem tempore plures canonici sint absentes, neve ab Ecclesia absint tempore majorum solemnitatum[1]. Ita pluries fuisse decisum referunt Barbosa, *de Canonicis*, cap. xx, n^is 3-6, et Benedictus XIV, *Instit.* cvii, n^is 34-37. Insuper Episcopus jure potest, si opportunum duxerit, præscribere canonicis, sive per statutum generale, sive per mandatum personale, ne discedant e diœcesi tempore vacationum, non prius obtenta licentia; de quo sequentem declarationem S. Congregationis notatu dignam memorat Benedictus XIV : « S. Congregatio tametsi de-
« claraverit nullam requiri licentiam ad hoc ut canonici
« possint abesse mensibus permissis a concilio, censuit
« tamen hanc declarationem non vindicare sibi locum, quo-
« ties canonici abesse volunt extra diœcesim ; ac proinde
« hoc casu Episcopi licentiam esse obtinendam. Cæterum
« Episcopum non debere illam, absque rationabili causa,
« negare. »

413. — V° *Utrum canonici qui eximuntur a servitio chori propter causas assignatas, possint nihilominus percipere distributiones quotidianas et manuales?*

I. Quoad distributiones quotidianas, dici potest generatim illos solummodo distributiones lucrari, qui fictione juris

[1] Ex praxi et declarationibus S. Congregationis, tertia pars solummodo canonicorum abesse simul possunt ; hæc autem tertia pars computanda est ex integro capitulo, exceptis casibus legitimi impedimenti in quibus integrum est Episcopo numerum choralium præfinire, habito respectu ad necessitatem servitii Ecclesiæ. Decret. an. 1723. Decret. 7 junii 1856. Communius excipiuntur in indultis tempora Adventus et Quadragesimæ, quia valde expedit ut canonici non absint ab Ecclesia cathedrali his temporibus.

censentur præsentes, juxta cap. *Consuetudinem* præcitatum, in quo Bonifacius prohibuit ne distributiones fiant iis qui non fuerunt præsentes, « exceptis illis quos infirmitas, seu « justa et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ec-« clesiæ necessitas excusaret. »

Hinc concludimus 1° Canonicos absentes ratione vacationum, non lucrari distributiones quotidianas, nisi ob corporalem infirmitatem versentur in necessitate abscedendi. Concludimus 2° nec etiam vicarios generales, aliosve officiales Episcopi aut capituli qui non assistunt choro, dum interesse possent non obstante suo officio, distributiones quotidianas lucrari. Ita fuisse resolutum quoad utrumque casum refert Benedict. XIV loco citato, nis 36, 37, 38. Concludimus 3° lucrari distributiones qui actu detinentur ab Episcopo ob utilitatem diœcesis, sive ut ei celebranti assistant... item qui ab Episcopo vel a capitulo deputantur Romam, vel ad concilium provinciale... qui domi retinentur infirmitate... Theologalem die quo suo munere fungitur, Archipresbyterum, Pœnitentiarium, dum suis officiis vacant.

II. Quoad distributiones manuales, quæ nimirum fiunt occasione alicujus servitii extraordinarii, ut puta anniversarii, seu funeris ad quod canonici invitati sunt, ratio habenda est intentionis donatorum. Si fundator expetierit anniversarium celebrari a capitulo, non adjecta conditione ut distributio fiat tantum inter præsentes, standum erit consuetudini locorum : porro usu receptum arbitramur ut res eodem modo componantur ac pro distributionibus quotidianis. Meminerint vero quotquot convocantur ut officio anniversarii vel defuncti exsequiis intersint, teneri titulo non solum pietatis, sed etiam justitiæ, præsentes adesse officiis, et preces pro defuncto offerre.

414. — *Utrum et quatenus Episcopus teneatur invigilare ne capitulum et canonici suo officio desint?*

Episcopus debet paterno moderamine et affectu habere

capitulum, et dimittere dignitatibus curam providendi recto illius regimini, quod tamen pastoralem sollicitudinem non excludit. Si enim dignitates suo officio, ea qua par est diligentia, fungi negligant, aut si abusus irrepserint quibus evellendis non sufficiant, Episcopus non solum jure potest, quin etiam stricte tenetur sua auctoritate intercedere, ut cuncta ad præscriptum sacrorum canonum componantur, quantum sinit conditio temporum. Hinc est quod concilium Tridentinum voluerit ut « capitula cathedralium et aliarum « majorum Ecclesiarum, illorumque personæ, nullis exem- « ptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, con- « cordiis, quæ tantum suos auctores obligent, non etiam « successores, tueri se possint, quominus a suis Episcopis, « per seipsos solos, vel illis quibus sibi videbitur adjunctis, « juxta canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, vi- « sitari, corrigi et emendari, etiam auctoritate apostolica, « possint et valeant. » (Sess. vi, cap. iv.) In alio decreto, nempe in cap. vi, sess. xxv, idem concilium declarat Episcopum, ejusque loco vicarium ab eo deputatum, posse etiam extra visitationem procedere ex officio, vel ad petitionem alicujus, adjunctis duobus de capitulo, et formam in processu servandam describit, statuendo nihilominus, has restrictiones locum non habere « in iis Ecclesiis in quibus « Episcopi, aut eorum Vicarii, ex constitutionibus, aut con- « suetudinibus, seu quocumque alio jure, majorem habent « potestatem, auctoritatem ac jurisdictionem, quam præsenti « decreto sit comprehensum, quibus sancta synodus dero- « gare non intendit. »

Potest proinde Episcopus, non solum edicere mandata, prout asseruimus supra (nº 393) ubi *de Statutis* agebatur, et modo, dum dicebamus de vacationibus jure concessis, sed visitare capitulum et singulares canonicos, ut, quantum opus fuerit, emendet atque corrigat abusus forte introductos, rationes bonorum temporalium capituli examinet, discipli-

nam chori instaurari provideat. Valet præterea, servata forma, procedere in canonicos absentes a choro, vel aliter contra canones delinquentes, usque ad privationem tituli.

ARTICULUS V. — DE JURIBUS CAPITULORUM ET CANONICORUM.

In prima parte *Prælectionum canonicarum* diximus de jure capitulis cathedralibus tributo providendi regimini diœcesis, sede episcopali vacante, et deputandi ad concilium provinciæ (n^is 202 et 225). Superest ut perpendamus quis gradus honoris eisdem capitulis assignetur, quas partes habeant in regimine diœcesis, et in suo proprio regimine.

415. — I° *Quis gradus honoris capitulo Ecclesiæ cathedralis assignetur?*

Capitulum jus habet præcedendi, quando cœtibus ecclesiasticis adsistit, omnes clericos, regulares, parochos, et alia capitula collegiatarum, quia repræsentat Ecclesiam cathedralem, quæ est mater omnium ecclesiarum diœcesis. Si vero non assistat capitulariter sed per deputatos, uti communiter fit in conciliis provincialibus, deputati sedent post abbates titulares, post etiam habentes usum mitræ, et cæteros abbates commendatarios, sicut determinavit *Cæremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XXXI.

416. — II° *Quas partes capitulum habeat in regimine diœcesis, et præsertim Ecclesiæ cathedralis?*

I. Ex textibus juris, in titulo DE HIS QUÆ FIUNT A PRÆLATO SINE CONSENSU CAPITULI insertis, Episcopus non deberet negotia graviora suæ Ecclesiæ sine capitulo tractare; hæc enim statuit cap. *Novit*, 4 : « Novit tuæ discretionis prudentia qualiter tu et fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, et « illi membra esse putantur. Unde non decet te, omissis mem-

« bris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti, cum id « non sit dubium et honestati tuæ et sanctorum Patrum « institutionibus contraire. » Hæc rescripsit Alexander III ad patriarcham Hierosolymitanum ; cui iterum cap. *Quanto*, 5, mandavit ut « in concessionibus et confirmationibus et aliis « Ecclesiæ suæ negotiis » suos fratres, utique canonicos, requireret, et cum eorum consilio, vel sanioris partis, quæ statuenda essent statueret.

Hæc ponderans Benedictus XIV in suo opere *de Synodo* concludit : « Profecto ambigi non potest quin etiam hodie, « jure Decretalium, canonici Ecclesiæ cathedralis sint consi- « liarii nati Episcoporum, adeo ut non liceat Episcopo ali- « quid gravis momenti aggredi et deliberare inconsulto « capitulo. » Lib. XIII, cap. I, n^is 5-6.

II. Canonistæ, dum sanctiones disciplinares quas attulimus explicare aggrediuntur, casus simul indicant in quibus Episcopi tenentur, ex veteri jure, exquirere consilium, et casus in quibus habere debent consensum capituli, majoris scilicet partis canonicorum, ut valide procedat.

1° Casus in quibus Episcopi ex jure in decretalibus inserto, debent exquirere consilium sui capituli, tametsi non teneantur illud sequi, sunt generatim negotia quævis ardua quæ prudentia non sinit expediri absque matura prævia deliberatione, v. g. promulgatio statutorum synodalium, judicia clericorum in causis criminalibus, indictio supplicationum solemnium.

2° Casus in quibus accedere necesse est consensum capituli, sunt generatim negotia graviora quibus generari potest nocumentum Ecclesiæ aut successoribus Episcopi. Hujusmodi sunt ex sacris canonibus et doctrina canonistarum : cessio quorumdam jurium, privilegiorum, seu prærogativarum sedis Episcopalis... Alienatio bonorum temporalium immobilium aut mobilium pretiosorum... Oppigneratio, fidejussio, mutuum quibus eadem bona gravantur... Conces-

sio Ecclesiæ parochialis facta monasterio, quæ æquiparatur alienationi... Unio, disjunctio, et suppressio beneficiorum... Postulatio subsidii caritativi quo clerus provideat de suis facultatibus necessitatibus Episcopi, seu Ecclesiæ... Sententia depositionis in beneficiatum lata, degradatio clerici e suo statu.

III. Hæc indicta reperiuntur in Decretalibus ; at simul ex iisdem Decretalibus SS. Pontificum discimus eam esse vim consuetudinis, quando legitime præscripta fuerit, ut jurisdictionem episcopalem expedire valeat ab his limitationibus, adeo ut Episcopi procedere possint inconsulto capitulo in pluribus etiam casibus in quibus jura requirebant olim consensum capituli. Id sua auctoritate sanxit Bonifacius VIII, cap. *Non est*, 3, DE CONSUETUDINE, in VI°, et est aliunde consectarium principii generalis quod alias exposuimus (n° 12).

Porro hujusmodi consuetudinem in plerisque Ecclesiis prævaluisse, quoad plures casus ex modo positis, testantur communissime canonistæ. — « Fere ubique, ait Ferraris, « habetur in plurimis consuetudo, qua legitime extante, non « amplius requiritur capituli consilium ; et de facto quod ca- « pitulum cathedrale subjiciatur constitutionibus synodali- « bus, et aliis legibus, etiam per edicta panditis, sine consilio « capituli, respondit novissime S. Congregatio. » V° *Capitulum*, art. II, n^is 28 et 29. « Hactenus dicta, inquit Andreucci, « de expectando, vel exquirendo consilio capituli, habent « duntaxat locum, ubi et quando contraria consuetudo non « fuerit legitime præscripta ; nam ubi fuerit talis contraria « consuetudo, non solum est attendenda, sed æquiparatur « privilegio prælati. Unde tunc prælatus veluti ex privilegio « in casibus expressis potest operari sine consensu et sine « consilio capituli quoad validitatem... Limites cum Barbosa, « ut id non procedat iis in rebus quæ nulla possunt consue- « tudine præscribi : sub qua limitatione intelligendum

« esse puto Lambertinum docentem : *asseri posse hodie titu-*
« *lum* DE HIS QUÆ FIUNT A PRÆLATIS SINE CONSENSU CAPITULI, *re-*
« *cessisse ab aula, siquidem hodie Episcopi fere omnia expe-*
« *diunt sine consensu capituli.* » (*De tuenda pace*, etc., part. IV, nº 215.)

Non alia fuit praxis Episcoporum Galliæ a tempore concordati ad præsentem ætatem quam suorum prædecessorum sæculis proxime elapsis. Communiter quidem inserebatur in mandatis et statutis episcopalibus vetus illa formula : *De consilio venerabilium fratrum nostrorum, dignitatum et canonicorum capituli;* verum compertum cuique erat Episcopos non se existimare lege adstrictos, sed liberos prout sibi opportunum videbatur, pro adjunctis rerum, aut consilia suorum respective capitulorum postulare, aut a consiliis exquirendis abstinere, et satis frequenter eamdem formulam ex more solito insertam fuisse quando etiam exquisitum non fuerat consilium capituli [1].

Res eo devenerunt ut difficile designari possit qui sint in specie casus ex supra indicatis quos, ita obtinente consuetudine Ecclesiarum, Episcopus non valeat expedire inconsulto capitulo, in iis quæ sunt regiminis diœcesis. Non inde concludas naturam et destinationem capitulorum immutatas fuisse, et incassum his postremis temporibus SS. Pontifices ea instaurasse ut providerent consilio Episcoporum, atque Ecclesiarum administrationi. Capitula sunt hodierna ætate, non secus ac sæculis præteritis, instituta ut Episcopum juvent in regimine diœcesis, illumque suppleant sede vacante; Episcopus enim jure potest, imo etiam debet consulere capitulum suæ Ecclesiæ cathedralis quando opportunum existimaverit,

[1] Perperam exinde concluderetur Episcopos adhibuisse formulas mendaces; sed idem dicendum quod de multis cancellariarum formulis quæ ex veteri more inseruntur, in memoriam status rerum præteriti, cujus ea ratione vestigium servatur, et quæ neminem fallunt.

ita exposcente gravitate causarum; et Episcopo postulante, capitulum ex officio tenetur operas impendere ut illum suis consiliis atque concursu adjuvet.

IV. In negotiis quæ ad Ecclesiam cathedralem attinent, vetus disciplina vim suam magis servavit. Ex jure communi, receptissima doctorum sententia, et Ecclesiarum firmata praxi, administratio pertinet *cumulative* ad capitulum cum Episcopo, adeo ut Episcopus nihil notabile statuere valeat in regimine Ecclesiæ cathedralis absque assensu majoris partis capituli. Ita fuisse constanter observatum in Galliis, usque ad tempora perturbationis, versus finem sæculi proxime elapsi, eadem ratione ac in cæteris regionibus testantur auctores qui disciplinam Ecclesiæ Gallicanæ certo noverant. « L'église cathédrale, *ait* Ducasse, est commune à l'Évêque « et à son chapitre. De là il s'ensuit que, quoique l'Évêque y « tienne le premier rang, il ne peut pas néanmoins disposer « de ce qui appartient à l'église, ni même y faire des chan- « gements considérables sans le consentement du chapitre... « Il y a beaucoup de chefs sur lesquels le concile de Trente « ordonne aux Évêques d'agir de concert avec leurs cha- « pitres. On peut les réduire à ces deux chefs : savoir, à ce « qui concerne directement la cathédrale, comme l'ordre du « service divin, l'usage des prières et des cérémonies. C'est « principalement sur ces points que l'Évêque ne peut rien « faire que de l'avis de ses chanoines qui, pour cet effet, sont « appelés ses conseillers et ses coadjuteurs. Il y a d'autres « chefs qui regardent le gouvernement du diocèse, savoir, les « constitutions synodales, les ordinations des clercs, le choix « des prédicateurs, la collation des bénéfices. Dans ces « sortes de matières, on convient que ce n'est que par bien- « séance et pour marquer l'estime qu'un Évêque a pour son « chapitre qu'il prend son conseil[1]. »

[1] *Traité des droits du chapitre*, sect. III. Cf. Gohard, *Tr. des Bénéfices*,

Non quidem ex mera condecentia olim Episcopus debebat exquirere consilium vel etiam consensum capituli in tractandis negotiis quæ referuntur ad regimen diœcesis; sed quo devenerit disciplina, quæ sua ætate viguerit consuetudo, ante perturbationem rerum Gallicarum, scriptor citatus exponit.

Nihil obstare videtur quominus in statu præsenti, capitulis serventur præcipua saltem jura quibus tunc temporis fruebantur, eo magis quod, etiam juxta leges civiles, ordinatio fabricæ Ecclesiæ cathedralis Episcopo dimittatur, ut suo loco dicemus. Optandum igitur ut in ea parte instauretur disciplina canonica ; sed hæc componere inter Episcopum et capitulum non est officium canonistæ.

417. — III° *Quæ sint jura capituli quoad suum proprium regimen?*

Dictum est in præcedentibus, capitulum posse sibi statuta dare, dummodo nihil habeant contrarium disciplinæ generali Ecclesiæ, vel mandatis Episcopi (n° 394). Potest plectere canonicos transgressores statutorum pœna quæ tamen non excedat limites correctionis. « Capitulum, ait Pirhing, etiam « sede plena, potest pœnas imponere transgressoribus suorum « statutorum. » (In tit. DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA, n° 43.) Excederet limites si præsumeret privare canonicos voce activa in conventibus capitularibus, aut eos declarare inhabiles ad officia ; sed valet ex communi sensu doctorum in eos animadvertere mulcta pecuniaria, pro negligentiis atque levibus excessibus quæ commiserint, sive intra, sive extra ecclesiam, in functionibus tamen clericalibus in quibus capitulum procedit sub sua cruce. Has conditiones, pro casu inflictæ pœnæ pecuniariæ, apponi voluit S. Congregatio : 1° ut mulcta non excedat summam consuetudine seu statutis determinatam ; 2° ut summa non cedat in favorem canonicorum, sed eroge-

tom. I, pag. 362;— Durand de Maillane;—Bergier, *Dictionnaire;* — Pontas, *Dictionnaire abrégé ;* — Lacombe, *Recueil de jurisprudence*, v° *Chapitre*

tur in usus pios. (*Thesaurus Resolutionum*, t. VII, an. 1735, p. 163.)

Capitulum potest eligere et revocare adjutores chori, cantores, bidellos et alios inservientes; potest etiam eos punire. Reservatur autem Episcopo facultas eosdem officiales et inservientes removendi, justa intercedente causa.

418. — IV° *Quæ sint jura dignitatum et canonicorum?*

I. Jura dignitatum correspondent obligationibus de quibus supra dicebamus (n° 409); hæc enim duo, jura et obligationes, simul ordinantur, in eumdem finem conspirant. Hæc speciatim notanda :

Prima dignitas præcedit omnes canonicos, tum in choro, tum in cœtu capitulari; altera immediate subsequitur, et sic deinceps de cæteris, servato ordine statutis vel consuetudine capituli præfixo.

In choro dat signum incipiendi et inchoandi divinum officium, et e choro exeundi, persolutis officiis. Reliqua vero munia ad regimen chori spectantia pertinent ad canonicum qui habet officium cantoris. (S. R. C., die 30 aug. 1692.)

Fungitur officio presbyteri assistentis, quando Episcopus celebrat solemniter. (*Cæremoniale Episcop.*, lib. I, cap. XXVI.)

Episcopo ægrotanti defert sacrum viaticum. (Ibid., lib. II, cap. XXXVIII.)

Episcopo absente, aut impedito, celebrat officia solemnia in festivitatibus quæ dici solent *Pontificales*, quasque determinavit *Cæremoniale* (lib. II, cap. XXXIV).

Quando prima dignitas non potest celebrare officia in diebus solemnibus, aut alia munia obire quæ sibi jure obveniunt, non debet alium canonicum, ad suum placitum, substituere in sui locum; sicuti nec ipse Episcopus debet, se impedito, id munus alteri delegare; sed hæc pertinent ad secundam dignitatem, et illa deficiente, ad eum qui proxime succedit. (*Cæremoniale*, lib. I, cap. XXVI. S. R. C., die 23 mart. 1709.)

De jure convocandi capitulum infra dicemus (n° 420).

419. — II. Jura singulorum canonicorum, quæ scilicet ipsi canonicatui annexa sunt, referuntur ad perpetuitatem tituli, admissionem in chorum et in cœtum capitularem, fruitionem præbendæ et distributionum, præcedentiam, usum insignium.

1° Canonicus regulariter institutus, suum titulum servat in perpetuum, nisi aut sponte cedat aut judicio privetur in pœnam delicti, quod etiam de canonicis honorariis dicendum arbitramur. Re quidem vera, canonicatus honorarius collatus fuit in perpetuum et habetur in communi existimatione pro titulo permanenti ; quapropter ejusdem tituli privatio, si arbitrario fiat, lædit jus acquisitum, et insuper quamdam infamiæ notam inurit sacerdoti. An requiratur judicium, juxta formas assuetas juris, ad privandum canonicum honorarium suo titulo, decernere noluit S. Congregatio Rituum, ea de re consulta ab Episcopo Valentinensi in Gallia; id solummodo consilium dedit Episcopo ut non veniret ad privationem, nisi quando exigit indigna sacerdotis conversatio, ut contra illum procedere necesse sit ad majora scandala prævenienda. (S. R. C., die 11 sept. 1847.)

2° Fruitur proventibus præbendæ et distributionibus, sub conditionibus supra expositis.

Notare abs re non erit Episcopum jure posse conficere massam communem ex parte tertia singularum præbendarum, ut inde fiant distributiones quotidianæ præsentibus choro, juxta hoc decretum concilii Tridentini : « Statuit sancta synodus « in Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, in quibus « nullæ sunt distributiones quotidianæ..., tertiam partem fru- « ctuum et quorumcumque proventuum, tam dignitatum quam « canonicatuum..., separari debere et in distributiones quoti- « dianas converti... non obstantibus consuetudinibus, etiam « immemorabilibus. » Sess. XXI, cap. III. Cum igitur pensiones a gubernio civili solutæ locum teneant præbendarum, Episcopus posset indicere, etiam sub pœna suspensionis,

omnibus canonicis ut tertiam partem singuli deponant in commune, pro distributionibus. Concilium Aquense, recens habitum, hæc ad mentem synodi Trid. statuit, suadente S. Congregatione : « Renovetur juxta veterem Ecclesiæ con-« suetudinem, modus ille vulgo *punctatura* dictus, quo con-« stabat de canonicorum in officio præsentia; mulcta autem « ab Episcopo instituatur ex quota civilium pensionum, ad « formam, seu saltem juxta mentem Tridentini concilii. » Tit. v, cap. II. Hoc quidem videtur difficile in praxi et nullibi hactenus fuit observatum; optandum tamen ut renovari posset et interea modo efficaci procuretur observantia disciplinæ quæ canonicos adigit ad assistendum officiis chori [1].

3° Canonici qui nec capitulariter incedunt, nec a capitulo sunt deputati, nec Episcopo associati, nullam habent præeminentiam in alios clericos diœcesis : servatur ordo præscriptus pro omnibus clericis, ratione habita ordinis, et antiquitatis. — Si suum Episcopum comitatu honestant, sedent, etiam in Ecclesiis alterius diœcesis, ante simplices clericos, et ante ipsummet parochum Ecclesiæ, quia considerantur tanquam uniti suo capiti, quod etiam de canonicis honorariis decisum fuit a S. Congregatione Rituum 19 maii 1838. — Inter se, quando choro, aut conventui capitulari adsistunt, servant ordinem a statutis præfixum : sedent primo loco dignitates, deinde personatus; alii postea, servato installationis ordine.

[1] Statuta capitulo eccl. Montispessulani data a J. L. S. Rollet, an. 1804, hæc habent : « Art. 6° Les chanoines titulaires assisteront exactement à..., « et leurs absences seront marquées à chacun de ces offices dans un registre « destiné pour la pointe... 8°... on déduira des vacances de chaque chanoine « les absences qui lui auront été marquées sur le registre de la pointe, à « moins qu'il ne se soit absenté pour cause de maladie, ou pour quelque « commission que nous lui aurions confiée et dont nous lui aurions donné « acte. 9°... On ne pourra s'absenter pour jouir desdites vacances sans avoir « demandé notre consentement, ou, en notre absence, celui du doyen ou du « plus digne du chœur; et ce consentement, qui sera donné par écrit, ne se « délivrera que d'après un relevé du registre de la pointe. »

4° Si forte sint inter canonicos qui insigniantur titulo protonotariatus apostolici, servant locum sui ordinis, uti canonici, quando incedunt in habitu canonicis communi. Si vero uti velint habitu prælatitio, nempe rocchetto cum manteletto [1], sedent post canonicos; reputantur enim quasi extranei, nulloque jure præcedentiæ gaudent in capitulo. Extra chorum, Protonotarii, nedum *ad instar participantium*, sed et etiam honorarii, qui *titulares* vocantur, dum incedunt induti habitu prælatitio, præcedunt omnibus clericis, sacerdotibus simplicibus, et ipsis canonicis, singulatim sumptis, non coeuntibus in collegium (n° 123).

Vicarius generalis, si sit e gremio capituli, et choro intersit cum habitu canonicorum, suum locum habet inter cæteros, nec ab eis ulla præeminentia secernitur. Si vero intersit in habitu vicariali, præcedit dignitatibus et canonicis veste chorali indutis. Porro habitus vicarialis est vestis talaris cum mantello et biretto; etenim vicarius generalis, qua talis, non est canonicus, quapropter non debet induere vestem choralem canonicorum; nec etiam est necessario presbyter, aut sacris ordinibus initiatus; sufficit ut sit clero cooptatus per primam tonsuram : ergo vestem tantum clericalem induit quoties non alio titulo interest quam vicariatus generalis.

Hæc dicta sint ad præscriptum juris communis; apud nos vero prævaluit consuetudo, ut « vicarii generales, verba sunt « concilii Bituricensis, archidiaconorum dignitate insigniti, « primi post Episcopum, tam in choro quam extra chorum,

[1] Mantelettum vocant vestem breviorem apertam ita ut per scissuras brachia extrahi possint; illam prælati gestant super vestem inferiorem talarem, quando incedunt in habitu prælatitio. Color manteletti determinatur ex gradu prælaturæ. Porro Protonotarii nullam prælationem, id est jus præcedentiæ sibi arrogare valent, nisi quatenus habitu prælatitio utuntur : « absque dictis insignibus, ait Riganti, reputantur et habentur uti privati « clerici, vel presbyteri, nulla dignitate decorati. » *De Protonotariis apostolicis.*

« sedeant et incedant, » et proinde Episcopis impeditis supplere valeant in festis pontificalibus (nº 398).

5º Canonici jus habent utendi insigniis suo capitulo attributis. Nullum est capitulum quod insignia non habeat. Plerumque conceduntur canonicis rocchettum, almutium et mozetta; quandoque etiam datur cappa magna; imo sunt nonnulla capitula quæ condecorantur pontificalibus.

Cum non sinat ratio nostri instituti, ut de his insignibus per singula tractemus, duo tantum notabimus. 1º Juxta disciplinam consuetudine inductam, quam non semel declaravit S. Congregatio Rit. stricte servandam, necessarium est Indultum Apostolicum ut canonici assumant insignia, vel data insignia mutent. Episcopis quos S. Sedes promovit post initum concordatum an. 1801, largita fuit per subdelegationem Card. Legati, facultas concedendi canonicis insignia choralia quæ illis convenire arbitrarentur. 2º Canonici insigniis sui ordinis uti debent, jure saltem communi, tantummodo in sua propria Ecclesia, et extra Ecclesiam quando capitulariter procedunt, ut in publicis supplicationibus; « non autem si « intersint ut singuli, nisi speciale privilegium nedum colle- « gium comprehendat, verum etiam singulariter et distincte « ad personas extendatur. » Ita censuit S. Cong. cujus decretum evulgari jussit Pius VII pridie nonas junii, an. 1817. Ratio est quod insignia data sunt ad decorandum capitulum, non vero in ornamentum distinctivum canonicorum. Hinc concludas canonicos qui extra suam propriam Ecclesiam, in eadem etiam diœcesi, conciones habent, alias functiones obeunt, vel divinis intersunt officiis *ut singuli*, non posse jure communi uti suis insigniis, cappa, rocchetto, mozetta, etc. Hæc autem insignia gestare possunt in sua Ecclesia, dum functiones etiam non capitulares exercent, dummodo tamen non administrent sacramenta, quo casu leges rituales volunt ut sacerdos, quacumque dignitate polleat, utatur superpelliceo cum stola.

Dixi *jure communi;* videtur enim ex decisione data a S. Congregatione Rituum 7 aprilis, anno 1832, excipi posse casum in quo contraria consuetudo alicubi viguerit. Enimvero ad dubium propositum, « utrum canonicus qui per Apostolicas litteras favore sui collegii canonicorum gaudet usu « rocchetti et mozettæ etiam coram pontifice, illis uti valeat « in sacramentorum administratione, et verbum Dei annun-« tiando? » Responsum fuit : negative ad *primam partem*, affirmative *ad secundam, sed in propria tantum Ecclesia, vel in aliis Ecclesiis ubi adest usus deferendi cappam, vel mozettam juxta decretum in uno dubiorum diei* 31 *maii* 1817. Hæc decisio quæ in novissima collectione *Decretorum authenticorum* iisdem terminis inserta est ac in editione præcedenti, non pugnat cum decreto an. 1817 ad quod remittit, sed unam solummodo limitationem apponit. Firmat decretum quatenus statuta fuerat lex generalis quæ in suo vigore remanet; limitat vero ad casum peculiarem consuetudinis in contrarium inductæ, alioquin verba *vel in aliis Ecclesiis ubi adest usus*, etc., sensu omni carerent, quod præsumere fas non est[1].

6° Ultimum tandem jus seu privilegium canonicorum est quod juxta praxim in Galliis magis receptam, « canonicis in « mortis periculo constitutis, et in quacumque civitatis epi-« scopalis parœcia degentibus, ultima sacramenta deferantur « a capituli præside... eorumque exsequiæ fiant in Ecclesia

[1] f. Statuta capituli eccl. Montispessulani quæ modo citavimus, ita de habitu canonicali decernunt : « Art. 2°... Tous les chanoines titulaires por-« teront leur habit de chœur dans toute l'étendue de notre diocèse, autant « que les circonstances le permettront. 3° Les chanoines honoraires ne « porteront ledit habit de chœur que dans l'Église cathédrale seulement, « et lorsqu'ils nous accompagneront dans quelques céremonies. » Hæc statuta fuere approbata sub ea forma : *De speciali et expressa apostolica auctoritate a SS. D. N. Pio nobis benigne concessa, erectionem capituli cathedralis eccl. N... ejusque statuta a R. Episcopo concinnata approbamus et confirmamus*. Die 28 julii 1804. J. B. Card. Legat. — J. A. Sala Apostolicæ legationis secretarius.

« cathedrali, » uti statuit concilium Tolosanum, an. 1850 habitum. (Tit. I, cap. v, nº 27.)

Jure communi res non ita constat. Duplex est regula generalis, quarum una vult ut singuli fideles sacramenta recipiant a parocho loci ubi suum domicilium habent; altera autem statuit ut fideles qui suam sepulturam non elegerunt, nec habent sepulchrum majorum, sepeliantur in Ecclesia ubi pabulo cœlesti refici consueverunt, ubi scilicet divina officia audire et sacramenta recipere debuerunt; unde canonistæ concludunt clericos habentes beneficium residentiale sepeliendos fore in Ecclesia cui addicebantur suo titulo et officio.

His positis, quæstio est an canonici habendi sint vere parochiani Ecclesiæ cathedralis, etiamsi commorentur intra fines alterius parochiæ, an sint potius parochiani loci ubi suum domicilium reale habent; a quo proinde, a capitulo an a parocho domicilii ultima sacramenta, præcipue viaticum et extremam unctionem recipere debeant. Non una est omnium ea de re sententia. Ipsa S. Congregatio concilii interpres videtur ea de re decisiones contradictorias, diversis quidem temporibus, dedisse, ut refertur apud Ferraris, vº *Canonicatus*, art. VIII, nis 14-20. Anno 1718 censuit canonicum Ecclesiæ collegiatæ, habitantem in domo sua intra fines alterius parochiæ, teneri in ultima infirmitate recipere sacramenta ab Ecclesia collegiata, non a parocho domicilii (*Thesaurus Resolut.*, tom. I, pag. 133); annis vero præcedentibus dederat decisiones ab illa sententia diversas. S. autem Congregatio Rituum, exorta controversia inter Archipresbyterum Ecclesiæ cathedralis alicujus civitatis et parochos aliarum ecclesiarum ejusdem civitatis, decrevit anno 1756 ut canonici qui domicilium habebant intra fines harum parochiarum ultima sacramenta reciperent a parocho domicilii, utque canonici decedentes intra fines earumdem parochiarum tumularentur in Ecclesia cathedrali, solutis juribus parochialibus parocho domicilii. (*Decreta authentica*, nº 4262, ad VII,

et ad xi.) His standum est, quando quæstio ad terminos juris communis perpenditur; nihil vero obstat quominus aliter ordinatum sit statutis et consuetudinibus locorum, eo magis quod, ob legitimam causam, Episcopus valeat privilegia et immunitates a jure parochiali nonnullis communitatibus conferre [1] (n° 260).

ARTICULUS VI. — DE CŒTU CAPITULARI.

Ex ipsamet natura capituli sequitur canonicos identidem convenire debere in concilium, ad deliberandum de negotiis quæ ad suum officium attinent, ut valeant jurium capituli exercitio providere, et obligationibus satisfacere.

420 — I° *Ad quem pertineat cœtum capitularem convocare?*

Capitulum convocatur, tum ab Episcopo, tum a dignitate, pro ratione materiæ de qua agitur, et habita ratione statutorum.

I. Episcopus potest convocare capitulum quoties opportunum judicat illius consilium exquirere in negotiis quæ referunt ad bonum diœcesis. Idem potest, seu præsente, seu absente Episcopo, vicarius generalis, vi delegationis specialis ab Episcopo acceptæ. Concilium Tridentinum decernit quidem capitulum convocandum fore, absente Episcopo, ab iis de capitulo ad quos hoc de jure vel de consuetudine spectat; sed in eo statuit de capitulis exemptis, uti indicat titulus decreti. Ita interpretatur C. Petra, post Fagnan et Barbosa, « ea valida ratione, inquit, quia in capitulis exemptis facultas con- « vocandi tribuitur tantum Episcopo, in reliquis vero non est « necessaria illa facultas, quia eam habet a jure communi, « quamque communicat vicario, qui proinde jurisdictionem « habet in capitulo, et sic potest convocare, justa existente

[1] Cf. Reiffenstuel in titulum xxviii, n[is] 13-18, libri III Decretalium; — Pignatelli, tom. VIII, *Consult*. v.

« causa, in iis negotiis in quibus juxta suas facultates judex « esse potest. » *Comment.* in I^am Const. S. Leonis I, sect. II, nº 52. Tom. I. Ferraris, vº *Capitulum*, art. I, nº 16. Aliunde concilium Tridentinum declarat ea quæ in hocce capite statuit, locum non habere « in iis Ecclesiis in quibus « Episcopi, aut eorum vicarii, ex constitutionibus, vel privi- « legiis, aut consuetudinibus, seu quocumque alio jure ma- « jorem habent potestatem, auctoritatem et jurisdictionem, « quam in præsenti decreto sit comprehensum, quibus sancta « synodus non intendit derogare. » Porro consuetudine diuturna et statutis, Episcopi valent delegare suis vicariis facultatem convocandi capitulum cathedralis Ecclesiæ.

II. Præses capituli potest etiam illud convocare, quando agitur de propriis negotiis ipsius capituli; et si convocare negligat, convocatio ab eo fieri potest qui est in gradu subsequenti, ratione tamen habita circumstantiarum, scilicet motivorum quibus prima dignitas ducitur ad supersedendum convocationi capituli.

An requiratur prævia licentia Episcopi ut fiat convocatio, non ita constat. Alii nimirum sustinent capitulo inesse jus proprium se coadunandi absque licentia Episcopi, et in suæ opinionis patrocinium invocant nonnullas declarationes olim datas a S. Congregatione Concilii. Admittunt tamen Episcopum posse nihilominus, ex aliqua gravi et rationabili causa, aliquando suspendere, vel prohibere convocationem capituli. Cæteri canonistæ negant hoc jus competere capitulis nisi inductum fuerit diuturna consuetudine. Hanc sententiam admissam fuisse a tribunali rotæ refertur in causa conflictus alicujus Episcopi cum suo capitulo. Censuit nimirum pronuntiandum fore in favorem capituli quando firmatam consuetudinem prætendit : « ex diametro autem, nisi constet de con- « suetudine, procedere resolutiones (S. Congregationis) quæ « militant pro Episcopo. » Ita Barbosa, Pignatelli, Card. Petra, Ferraris, etc., et hæc fuit hucusque praxis communis Gal-

liarum a tempore concordati. « In hac re, ait Pignatelli, video « per S. Congregationem Episc. et Regul. non requiri licen- « tiam Episcopi, si solitum sit sine ea se congregare. Ergo e « contrario non licet se congregare si non probetur solitum... « Est regula ut non liceat collegiis et universitatibus se con- « gregare sine licentia superioris. » Tom. IV, *consult.* CLIV, nis 1-7. Card. Petra animadvertit cum pluribus aliis canonistis, consuetudinem illam, si prætendatur, « deberi probari « a capitulo, cum jus assistat Episcopo. » Loc. cit., nº 48.

Iidem canonistæ referunt Congregationem alias respondisse Episcopum, ubi consuetudo viget ut capitulum non congregetur absque illius licentia, non posse cogere canonicos ad declarandum quæ negotia agere debeant in suo conventu, quamvis requirere jure valeat ut sibi exhibeant transcriptionem authenticam deliberationum. Ratio est quod, dum Episcopus debet libertatem relinquere canonicis conveniendi, tenetur invigilare ne a capitulo prodeant resolutiones contrariæ disciplinæ ecclesiasticæ. Card. Petra, nº 55; Ferraris, vº *Capitulum*, art. I, nis 11, 12.

In actu convocationis designatur locus quo canonici convenire debeant, si designatus hactenus non fuerit. Electa semel aula capitulari, Episcopus non debet canonicos alio convocare, præsertim in suo palatio; sed ipse, aut vicarius qui suo nomine præsidet, debet adire locum ubi conventus regulariter habentur. Barbosa, cap. XXXV, nis 10, 11; Ducasse, section VIII.

421. — IIº *Quinam convocandi sint?*

Convocari debent omnes canonici præbendarii præsentes in civitate, his solum exceptis qui impedimento juris excluduntur.

Canonistæ dicunt dignitates capituli, si non sint e gremio capituli, non convocari, nisi in hoc triplici casu : 1º si ex fundatione jus obtinent suffragii; 2º si agendum sit de correctione morum, vel de decentia cultus divini, quia ad hoc digni-

tates instituuntur; 3° si ex consuetudine aut possessione saltem decennali id jus habent... Hæc parvi referunt quoad nos, cum præter vicarios generales, de quibus mox dicetur, non exstent in capitulis dignitates, quæ non sint e gremio capituli.

Diximus 1° *Omnes canonici*... Omnes jus habent. Hoc adeo essentiale est, ut si vel unus ex industria omittatur, agere possit de *contemptu*, scilicet postulare ut irritetur deliberatio: quod gestum est in illius absentia jure quidem subsistit, sed rescisioni obnoxium manet, si neglectus nullitatem provocet. Nihil certe tam adversatur fini cujuslibet collegii deliberantis, quam si fraudulenter removeantur quidam consiliarii: quapropter omnibus negotiis merito applicatur id quod de electione specialiter dictum fuit: *Plus in talibus consuevit contemptus unius obesse quam plurium contradictio in præsenti*. Cap. *Bonæ memoriæ*, 36, DE ELECTIONE.

De canonicis præbendariis agimus ut excludamus honorarios, qui utique jus non habent sedendi in cœtu capitulari, nisi forte alicubi hoc jus ipsis tribuatur a statutis capituli [1].

Diximus 2° *Præsentes in civitate*... Regulariter non vocantur procul absentes, nec illi qui difficulter vocarentur, aut cum periculo expectarentur. At cum regula hæc habeat aliquid nimis vagum et incertum, jus canonicum quosdam in specie casus expressit pro quibus vocari debent absentes, nisi aliter induxerit consuetudo, nimirum: electio prælati facienda, collatio præbendarum seu beneficiorum, et cessatio a divinis. Cap. *Cum in ecclesiis*, 33, DE PRÆBENDIS in VI°; *Quia propter*, 42, DE ELECTIONE; *Quamvis*, 8, DE OFFICIO ORDINARII. His casibus, qui in statu præsenti locum non habent apud nos, addere necessarium videtur 1° negotia ardua et magni momenti, uti sunt alienatio bonorum capituli, electio vicarii capitularis; 2° deliberationes quæ in singulorum præjudi-

[1] Cf. *Thesaurum resolutionum* S. C., tom. XCVI, pag. 543 (an. 1736), ubi refertur ea de re controversia inter Episcopum Ventimilensem et suum capitulum.

cium tendere possunt; 3° alios tractatus capitulares pro quibus consuetudo locorum fert ut absentes vocentur. Merito plures canonistæ hujusmodi negotia annumerant casibus speciatim exceptis, propter paritatem rationis, eo magis quod jus canonicum tres casus indicando, cæteros non excludat. Ergo quoties hæc, et similia gravioris momenti, debent in conventu agi, vocari oportet absentes, modo, ut præmonuimus, non sit periculum in mora, et absentes non procul degant, sed sint in diœcesi, aut finitimis locis, adeo ut absque difficultate fiat horum convocatio [1].

Diximus 3° *Nisi impedimento canonico aut naturali teneantur :* v. g. si qui in suspensionem denuntiatam incurrerint, vel si mente capti sint, de quo nihil amplius notandum.

Nota. Convocatio regulariter facta imponit canonicis obligationem conveniendi in locum assignatum, nisi legitima causa excusentur.

422. — III° *Utrum vicarii generales admitti debeant in conventu capitulari?*

I. Vicarius generalis, qui, ex dictis supra, jus habet convocandi capitulum, loco Episcopi, pro negotiis quæ referuntur ad bonum generale diœcesis, pro quibus expostulatur consilium, vel consensus canonicorum, habet etiam jus præsidendi cœtui capitulari, et suffragantium vota exquirendi. Unum ab altero sequitur juxta disciplinam canonicam.

II. Vicarius generalis, spectato jure communi, non debet, qua talis, interesse cœtibus capitularibus, ubi tractatur negotium ad ipsummet capitulum spectans; potest vero si ita consuetudine vel statutis determinatum sit. Et quidem si attendatur ad jus commune, vicarius non canonicus admittendus non est, quia regula generalis fert non alios quam membra capituli, et dignitates in casibus supra dictis, convenire

[1] Schmalzgrueber, in titulum DE HIS QUÆ FIUNT A MAJORE PARTE, n^is^ 13-17; — Card. Petra, loc. cit., n^is^ 39-43; — Gohard, *Tr. des Bénéfices*, tom. II, pag. 729.

in tractatus capitulares : porro vicarius episcopalis, qua talis, non est de gremio capituli; nec etiam dignitas capituli reputari potest, siquidem dignitates jure communi annectuntur officio permanenti, titulo nempe inamovibili.

Consuetudine tamen, vel statutis, res aliter ordinari potuit. « Si concurrat consuetudo, ait C. Petra, ut Episcopus seu vi« carius interveniat in omnibus capitulis etiam quæ fiunt pro « re spectante ad capitulum, debet illa servari, ut docent Bar« bosa, *de Canonicis*, cap. XXXV, Pignatelli, consult. CLIV, etc. « Dicentes talem consuetudinem formaliter esse probandam « saltem per decem annos, qui videntur sufficere, cum non « sit contra jus. » N° 56. Ita etiam Ferraris, v° *Capitulum*, art. I, n^is^ 17-22, qui profert declarationem datam a S. Congregatione 5 maii 1585 in causa vicarii Arch. Mediolanensis, his terminis prolatam : « S. Congregatio decrevit vicarium Ar« chiepiscopi Mediol. capitulis Ecclesiæ metropolitanæ et ne« gotiorum tractationi et expeditioni interesse valere, et pri« mam sedem habere juxta decretum concilii provincialis « tertii. » Supponunt tamen iidem DD. non agendum in his conventibus de commodo, seu, ut aiunt, *de privato interesse* vicarii suorumve, quo casu adveniente egredi deberet et relinquere canonicos solos ut libere rem ipsi discutiant et terminent.

Ubi vero Episcopus, seu vicarius generalis, juxta consuetudinem, intervenit in cœtu capitulari, non potest suum suffragium ferre, si non sit canonicus; quia, ex natura rerum, jus ferendi suffragium non ad alios pertinet quam ad membra corporis deliberantis, quando agitur de negotio ad ipsum capitulum spectante. (Card. Petra, n° 59; Ferraris, n° 21, loc. cit.)

III. Quod tandem ad morem Ecclesiarum Galliæ attinet, supra notavimus vicarios generales titulares, ut aiunt, reputari de gremio capituli, simulque constitui primas dignitates titulo Archidiaconorum, aut Decanorum, aliove titulo quem

conservant durante munere vicariatus; atque consequenter admissos fuisse ad deliberandum, non secus ac alia membra capituli, in cœtibus capitularibus (n° 598).

Hæc, uti non semel animadvertimus, non consentiunt cum regulis juris communis. Qua ratione inducta sint, historice et brevissime referemus. Antistites qui post initum concordatum capitula cathedralia erexerunt, persuasum habuere se limites subdelegationis non excedere, res ita componendo. Cum Card. Legatus eos admonuisset ut canonum simul et circumstantiarum temporum rationem haberent in condendis statutis, valde opportunum fore bono suarum Ecclesiarum arbitrati sunt, si vicarii generales capitulo adsciscerentur uti primæ dignitates. Existimaverunt hac ratione provideri simul dignitati vicariorum episcopalium et capitulorum, felicique concordiæ inter Episcopum et canonicos. Vicariorum adjunctione capitulum nobilitabatur, ipsis vicariis non parum dignitatis accrescebat ex parte quam habituri essent in cœtibus capitularibus; demum removebatur periculum veterum simultatum et parabatur via conciliationi inter Episcopum et capitulum, dum vota utriusque a vicariis communicarentur; nam ex tunc vicarii generales partes simul et Episcopi quem repræsentant, et capituli cui quodammodo incorporantur, tenent et jura fovent, quod certe valde attendendum. Hanc disciplinam sanxerunt statuta ab Episcopis data : illam approbavit atque auctoritate apostolica confirmavit Card. Caprara Legatus S. Sedis, dum statuta capitularia quæ ipsi submissa sunt, forma authentica sua approbatione communivit : eamdem disciplinam commemoraverunt plura concilia provincialia recens habita, uti vigentem in suis Ecclesiis, et consuetudo a tempore concordati firmavit. Legitimus igitur, gravemque ob causam inductus fuit ordo rerum quem Episcopi et capitula servaverunt; quis enim dixerit statui non potuisse in hac materia, quæ est juris mere positivi et ex natura sua præscriptibili, disciplinam a jure communi in quibusdam

articulis a jure communi dissentientem? Aut quis asserere merito possit non valere in eadem materia consuetudinem, quæ initium duxit a statutis apostolica auctoritate confirmatis, et quæ tot annis absque ulla seria reclamatione servata fuit? — An vero retineri, an immutari debeat in statu præsenti hæc disciplina, alia est quæstio quam resolvendam non habemus. Sunt, nostro quidem sensu, rationes graves quæ militant in favorem utriusqne partis; et fortassis satius videbitur aliquid immutari ex statutis primitivis ut magis provideatur dignitati capitulorum cathedralium, majorique libertate potiantur in iis omnibus quæ ad suum regimen suaque propria negotia attinent. In hujusmodi negotiis, præsertim quando opiniones Episcopi et Canonicorum in diversa tendunt, non videretur sufficienter exprimi vera sententia capituli, si forte majoritas suffragiorum determinaretur ex votis vicariorum generalium.

423. — IV° *Quæ regulæ servandæ sint in deliberationibus capituli?*

I. Necesse est ut adsint saltem duæ ex tribus partibus canonicorum, quod intelligimus relative ad capitulares qui supersunt, detractis illis qui non possunt interesse. Regula est receptissima apud canonistas et jurisperitos illud totum corpus facere censeri quod duæ partes faciunt, servato ordine a jure præstituto. (Cap. *Cum nobis*, 19, de Electione, in parte decisa.)

Si canonici rite convocati venire detrectent, cæteri qui præsentes adsunt possunt ultra procedere, præsertim si instet terminus præfixus; nam, convocatione regulariter facta, qui non parent uti contumaces jure habentur pro illa vice, et hæc illorum contumacia non impedit quominus tractentur negotia capituli. Idem dicendum videtur, de casu in quo, post incœptam deliberationem, major etiam pars recesserit, quando instat terminus præfixus, vel est periculum in mora. Extra hos casus dissolvetur cœtus et nova fiet, tempore op-

portuno, convocatio; ibi enim regulariter est capitulum ubi est major pars, cui pauciores numero morem gerere debent[1].

II. Deliberatio fit inter præsentes, nec computantur suffragia absentium; membra enim capituli, non ut singula, sed collegialiter solummodo deliberant. Attamen canonici qui impedimento detinentur, possunt quandoque deputare procuratorem. « Si quis justo impedimento detentus, in elec« tionis negotio nequeat commode interesse, ait Bonifa« cius VIII, potest nedum uni, sed et pluribus committere « vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum po« testatem. » Cap. *Si quis justo*, 46, DE ELECTIONE VI°. Ita jam statuerat cap. *Quia propter*, 42, eod. tit. in lib. I Decret. Hæc de electione solemni sancita sunt; unde concludendum nobis videtur in aliis casibus et præsertim in electione vicarii capitularis idem servari posse. Cum enim canonici habeant jus suffragia ferendi in omnibus causis quæ ad jura capituli attinent, et modus ille suffragandi per procuratorem deputatum, nedum reprobetur a jure, expedire potius visus fuerit in negotiis etiam majoris momenti, non est cur non admitteretur in electione vicarii capitularis, eo magis quod mens Ecclesiæ, atque illius votum est ut hæc nominatio consentientes habeat omnes canonicos, quantum fieri potest.

Non tamen indiscriminatim singulis conceditur hæc facultas deputandi procuratorem, sed in casibus præfinitis, et sub certis conditionibus. 1° Si canonicus sit in loco unde debeat convocari; alioquin jus non habet ad convocationem, nec consequenter jus prætendere potest interessendi per deputatum. 2° Si vera impossibilitate detineatur, gravi nimirum infirmitate sit impeditus quominus ad aulam capitularem se conferat. 3° Necesse videtur ut vices suas uni e collegio committat, saltem si ita fieri capitulum petierit; siquidem capitulum non tenetur extraneam personam admit-

[1] Cf. Pirhing. in tit. VI. lib. I, n° 137.

tere in sua comitia. Cap. *Quia propter*, et *Si quis justo.*

Quando canonicus absens alicui delegavit suas vices, designando personam cui suffragium dari debeat in electione, procurator poterit hanc personam nomine absentis nominare, et in alteram suum proprium votum transferre; nulla quippe reperitur contradictio in hac agendi ratione. Si vero canonicus absens rem prudenti arbitrio et conscientiæ procuratoris commiserit, nulla facta designatione, fas non erit procuratori alium nomine absentis cujus vices gerit, alterum suo proprio nomine eligere, ne videatur suam *conscientiam dividere*, uti jura loquuntur.

III. Altera conditio, jure naturali et canonico requisita, est ut deliberatio fiat cum libertate, adeo ut si capitulum vi, minis, factione partium, comminatione magistratus sæcularis, aliove modo invitum adigatur ad nominationem vicarii capitularis, electio non valet; est saltem rescisioni obnoxia. Quod idem dicendum de altera quacumque deliberatione ex metu gravi inita[1].

Quid vero si capitulum metu adigatur ad eligendum, non quidem certam personam, sed alteram ex pluribus, vel e tali provincia, cæteris penitus exclusis? Solutio pendet a circumstantiis et præsertim a libertate, quæ, hac etiam exclusione facta, relinquitur electoribus; perspicuum enim est eo magis gravari libertatem quo arctius conclusus fuerit numerus personarum ex quibus altera eligenda sit. Si tamen sat plures remaneant idoneæ in quas officium transferri convenienter queat, putamus valere electionem, tametsi rescindibilis sit ad arbitrium superioris. Valet electio; si quidem substantia electionis absolute loquendo in tali casu subsistit, nec capitularibus adempta est omnis libertas eligendi, cum possint adhuc unum idoneum ex pluribus assumere ad officium. Addimus tamen rescindibilem fore, utpote quæ facta

[1] Cf. Commentaria canonistarum in titulum XL, lib. I Decret. DE HIS QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

non sit secundum canones, cum plena libertate. (Schmalzgrueber, in tit. VI DE ELECTIONE, n° 66. Pirhing, n° 237.)

IV. Requiritur, et communiter sufficit, majoritas absoluta capitularium ad deliberandum.

Requiritur majoritas ex omnium consensu; siquidem corpus morale deliberans nequit repræsentari a minori sua parte, nisi ipsummet consentiat vices suas alicui demandare, uti mox dicemus... Majoritas hæc est absoluta non relativa; quod a majoritate solummodo relativa procedit, dici nullatenus potest procedere a majori parte capituli. (Ferraris, v° *Vicarius capitularis*, art. I, n° 66.) Quod si forte suffragia in partes numero æquales dividantur, non præponderat votum præsidis, nisi aliter ordinatum sit statutis capitularibus; juxta enim disciplinam vigentem in conciliis et cæteris conventibus ecclesiasticis, præses non potitur jure suffragii præponderantis. Quapropter si æqualia numero suffragia dentur duobus candidatis ad officium vicarii capitularis, et octo dies elapsi sint quin capitulares concordare potuerint in majoritatem, electio defertur ad metropolitanum. Ita decisum refert Ferraris, loco citato, n° 46... Aliquando non sufficit ipsa majoritas absoluta, sed statutis peculiaribus, vel inducta consuetudine, exiguntur duæ suffragiorum partes, uti requisitum vidimus pro electione S. Pontificis. Quinetiam sunt certa negotia pro quibus jure communi requiritur unanimitas suffragiorum, si nempe res de qua agitur singulorum intersit, adeo ut singuli jus proprium personale habeant. Est nimirum regula juris XXIX : *Quod omnes tangit ab omnibus debet approbari*. Aliter sentias de casu in quo res non respicit ad canonicos nisi *universim* sumptos, quatenus collegium efficiunt; tunc agitur in deliberatione ineunda de commodo vel incommodo totius collegii, quamvis causa in quæstionem adducta singulos etiam *tangat*, quatenus sunt membra capituli.

Hinc concluditur electionem, seu solemnem seu simplicem, fieri non posse per *compromissum* nisi omnes in id

consentiant (nº 74); quia singuli jus proprium habent conferendi suum suffragium. E contra majoritas absoluta sufficiet ad statuendum de alienatione boni communis mensæ capitularis, quoniam dominium hujus boni non ad canonicos, uti *singulos*, sed ad omnes universim, id est ad collegium pertinet[1].

424. — Jura quandoque statuunt ea approbari quæ fiunt a *majori et saniori parte* capituli, uti dicitur in cap. *Cum in cunctis*, 1, DE HIS QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE, etc., lib. III Decret. Sanior pars censetur illa quæ dignitate, integritate, studio honoris Dei et disciplinæ ecclesiasticæ prævalet; cum tamen difficillimum esset, ac periculosum, discrimen ea de re assignare inter suffragantes, communiter attenditur solummodo ad numerum suffragantium; et quod major pars judicaverit, a saniori etiam judicatum præsumitur. Nisi proinde minor pars aliquid grave et canonibus firmatum opponat, capitulum non supersedebit exsecutioni sui decreti; si vero minor pars prætendat jus violatum, et hoc ratione gravi sustineat, non potest quidem rescindere actum capituli, sed potest ad superiorem appellare; qua provocatione, si facta sit forma regulari et tempore opportuno, suspendetur exsecutio decreti, donec superior, re ad præscriptum canonum perpensa, sententiam protulerit.

425. — Vº *Utrum negotia capituli agi possint a duobus canonicis, vel ab uno solo superstite, si forte cæteri omnes mortui sint, vel fuga dispersi, aut aliquo impedimento detenti?*

Quamvis ea sit constitutio cujusvis collegii ut tribus saltem membris componi debeat, jus tamen capituli semel rite erecti in paucioribus, vel etiam in uno retinetur, quod animadvertere curavimus in ipsa definitionis capitulorum explicatione (nº 381). Hinc sequitur duos qui forte remanserint,

[1] Cf. Reiffenstuel, lib. VI, in regulam XXIX.

imo unum qui, cæteris omnibus deficientibus, solus superstes fuerit, agere posse negotia capituli. « Si omnes præter unum « de capitulo essent incapaces, ait Card. Petra, remanet jus « penes unum, ut late et magistraliter Rota in Majoricensi « Benef., 29 mart. 1700... et ratio est quia cum jus sit penes « singulos de collegio, non uti singulos sed uti universos, eo « ipso quod nequeunt illi (qui incapaces sunt ob aliquod « canonicum impedimentum) esse membra collegii, per jus « non decrescendi remanet in aliis... Nam etsi verum sit « unum non constituere capitulum... tamen in casu quo « omnes alii sunt incapaces, remanet jus collegii penes « unum. » (*Comment.* in I const. S. Leonis Magni, sect. II, nis 33, 36. Tom. I, pag. 37, 38.) Card. de Luca eamdem protulit sententiam : « Vacatis de facto pro majori parte cano- « nicatibus, vel existentibus de jure canonicis impeditis, seu « habitis pro non extantibus, puta per censuras vel alia « impedimenta, tunc totum capitulum consolidatur in non « impeditis, etiam in paucis, quinimo etiam in uno non « impedito. » *Discursu in concil. Trident.* XXXI, nº 4 ; XLIII, nis 24, 25.

Quod si vero capitulum sit interdictum vel suspensum, ob delictum a quo pauci quidam innocentes omnino fuerunt, hi pauci quos supponimus delicti minime participes non valent agere nomine capituli. « Licet enim, ut dicitur in una deci- « sione Rotæ, capitulum conservetur et sit repræsentabile « per unum duntaxat canonicum, repræsentatur tamen (in « hoc casu) tanquam corpus infectum et inhabile ad exer- « cendum actus jurisdictionales : alias darentur in eadem « Ecclesia duo capitula, alterum suspensum et interdictum, « et alterum neque suspensum, neque interdictum, quod « monstruosum esset. » *Decisiones recentiores* Rotæ, part. XII; tom. I, decis. 43, nis 12-16.

Hanc doctrinam quoad utrumque punctum reperimus communiter receptam apud celebriores canonistas, Fagnan,

Barbosa, Pirrhing... qui nec super hoc controversiam movent. Multa exinde corollaria practica deducunt, ex quibus duo exempli causa, ob rerum gravitatem adducemus. 1° Deducunt ex principio allato canonicum, qui, sede vacante, solus superstes fuerit, posse concedere litteras dimissoriales, quod sic etiam decisum a S. Congregatione capituli refert Fagnan : « An casu quo capitulum concedere potest dimissorias, si « canonici propter hæreses sint dispersi et nequeant conve« nire, aut conveniri sine difficultate, sufficiat habere dimis« sorias ab uno aliquo ex canonicis cathedralis... S. Congre« gatio Card. concilii Tridentini interpretum censuit... suffi« cere habere dimissorias a residentibus capitularibus, « etiamsi unus duntaxat resideret, quia jus capituli etiam « in uno conservatur. » (In cap. *His quæ*, n^is 62 et 63, DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA, lib. I Decret.) 2° Deducunt capitularem qui remanet, posse ad electionem seu potius ad nominationem prælati procedere, in locis ubi capitula hoc jure fruuntur. « Si vero unus solus remaneat, ait Pirrhing, aliis « duobus mortuis, vel a societate recedentibus, non erit col« legium actu, cum hoc collectionem personarum, ex vi « significationis suæ, importet ; jura tamen collegii in illo uno « remanebunt, et sic collegium quodammodo habitu, seu « virtute, in uno manebit, isque solus et unus poterit exer« cere actus collegio seu capitulo competentes, ut est eli« gere, et postulare... et quamvis se ipse eligere non pos« sit... potest tamen aliam personam in prælatum eligere, « vel potius nominare. » (In tit. DE ELECTIONE, n° 12, lib. I, Decret.)

Tempore perturbationis rerum publicarum in Galliis, cum obiisset in regione extera Yvo de Marbœuf, Archiepiscopus Lugdunensis, tres canonici qui e capitulo supererant, cæteris vi tempestatis in varias regiones disjectis, vicarium capitularem elegerunt, die 12 maii, an. 1799, qui diœcesim sede vacante regeret. Pro sua parte Congregatio

particularis Cardinalium a Pio VI constituta super negotiis ecclesiasticis Galliarum, ut primum audierat de morte Archiepiscopi, mature prospexit ne grex pastore careret tam necessario tempore, et deputavit J. B. Verdolin in administratorem apostolicum. Hinc orta est contentio inter vicarium capitularem et administratorem apostolicum. Cardinales Albani, Gerdil, Antonelli, et Maury, quos Pius VI præfecerat his negotiis, se in priori sententia de deputando administratore permanere pronuntiaverunt; ac tandem causæ finem imposuit Pius VII datis litteris *Ecclesiæ Lugdunensis* die 2 sept. 1800, in quibus quod decretum a Congregatione fuerat confirmavit, hæc subjungendo : « Neque ullam sane « habendam rationem censuerunt (cardinales) ejus quod ac- « tum a tribus canonicis istius Ecclesiæ cathedralis esset, « qui totius capituli potestatem ad se redactam falso opinan- « tes, vicarium capitularem contra fas delegerunt dilectum « filium Bernardum de Rully. » Conjicimus Pium VII non intendisse his verbis improbare sententiam communissimam canonistarum de jure capitularium qui, cæteris tempestate depulsis, supersunt in sua Ecclesia residentes ; sed ita locutum ob facultates speciales quas Pius VI demandaverat, super negotiis ecclesiasticis Galliæ, Congregationi selectæ Cardinalium. Quando autem dubium orietur, utrum ratione circumstantiarum, uti per turbulentissima tempora perturbationis Galliæ, mediis ordinariis juris Ecclesiarum necessitati provideri debeat, an extraordinariis, recursu habito ad S. Pontificem, capitulares poterunt saltem prospicere regimini diœcesis interea dum Sancta Sedes quid sit agendum statuerit.

426. — VI. *Utrum necesse sit deliberationes capituli confirmari ab Episcopo?*

Deliberationes capituli indigent probabiliter confirmatione data ab Episcopo, ut stabiliter valeant in futurum, uti leges. Deducitur ex dictis supra (n° 395).

Necesse est præterea ut deliberationes de publicis officiis, aut de regimine capituli in re majoris momenti subjiciantur examini Episcopi, et ab eo approbentur ; vigilare enim debet Antistes ne quid innovetur contra disciplinam.

Minora negotia regiminis capituli possunt a canonicis pertractari in suo conventu, quin urgeat necessitas adeundi Episcopum, causa obtinendi confirmationem. Ita communiter, teste Suarez. (*De Legibus*, lib. IV, cap. VI, n° 11.)

427. — Capitulum potest sua statuta, etsi confirmata ab Episcopo vel etiam a S. Pontifice, revocare aut immutare, non obtento prius Episcopi vel S. Pontificis consensu, modo tamen hæc statuta de his rebus sint quæ jure ad capitulum pertinent, et confirmatio data sit *accidentalis*, ut aiunt, non *essentialis*. Hæc hujusmodi confirmatio superaddita est ob quemdam specialem splendorem, non autem ut statuta capitularia induant naturam legum pontificiarum, seu episcopalium, quæ vim obligandi habeant.

Quoties confirmatio respicit commodum statuentium præsumitur mere accidentalis ; quia superior non censetur velle conferre beneficium invito. E converso, quando statutum principaliter refertur ad bonum publicum, vel ad favorem Ecclesiæ, præsumitur confirmationem esse essentialem, vimque superaddere quæ jam a voluntate statuentium non pendeat. (Fagnan, in cap. *Cum accessissent*, n° 12 ; Schmalzgrueber, in tit. DE CONSTITUT., n° 54 ; et Andreucci, loc. cit., n° 154.)

SECTIO Va

DE REGULARIBUS.

Regulares dicuntur qui modum vitæ communis ab Ecclesia probatum, emissis votis, profitentur. Hæc præsertim de regularibus nobis inquirenda, nempe : 1° quæ sit origo status religiosi ; 2° quæ sit natura hujus status, et quatenus ordines religiosi approbari debeant ; 3° qui admittendi sint in statum religiosum, et regulæ servandæ in hac admissione ; 4° quibus obligationibus obnoxii sint regulares, sive ex votis, sive ex legibus canonicis ; 5° demum de regimine ordinum religiosorum [1].

ARTICULUS I. — DE ORIGINE STATUS RELIGIOSI, AC PRÆCIPUORUM ORDINUM RELIGIOSORUM.

Quæstio de origine status religiosi duplex est : alia, ut ita dicam, dogmatica, an status religiosus sit jure divino, utrum nempe Christus hunc statum instituerit ; alia vero historica,

[1] Tit. xxxi et xxxv, lib. III, decret. DE REGULARIBUS, ET DE STATU MONACHORUM. Conc. Trid., Sess. xxv, *de Regularibus ;* — Suarez, *de Religione*, tom. III et IV ; — Tamburini, *de Jure abbatum ;* — Hélyot, *Histoire des ordres religieux*, 8 vol. in-4°.

quandonam institui reipsa cœperit in Ecclesia status religiosus.

428. — I° *Utrum Christus instituerit statum religiosum?* Canonistæ communiter dicunt statum religiosum, si spectetur quoad substantiam, institutum fuisse a Christo; si vero spectetur quoad peculiarem determinatumque modum vivendi, suam originem habere ab institutione Ecclesiæ : unde concludunt hunc statum secundum se, abstrahendo a forma talis alteriusve ordinis, esse de jure divino, non præcipiente, sed consulente. « Hæc est sententia omnium catholicorum « recte sentientium, » ait Suarez. (*De Religione*, lib. III, cap. II, n° 3.)

Assertum probant 1° Auctoritate SS. Patrum, quorum alii dixerunt Christum per hæc verba *Venite ad me omnes...* nos ad statum religiosum vocavisse; alii hunc statum appellant *Philosophiam a Christo introductam* ; alii demum extollunt vitam religiosam uti imitationem vitæ quam Christus cum suis Apostolis duxit. 2° Textibus Evangelii quibus Christus homines cohortatur ad tria consilia evangelica : *Vendite quæ possidetis et date pauperibus... Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum ; qui potest capere, capiat... Si quis vult post me venire, abneget semetipsum...* Quæ singula, inquiunt, licet in aliquo sensu possint ad omnes fideles pertinere, proprie tamen intelliguntur de actuali omnium abdicatione ad Christum perfecte sequendum ; non solum praxim consiliorum commendant, sed et votum quo magis hæc perfecte serventur. « At vero, « ait Suarez, substantia status religiosi in his tribus votis « consistit ; ergo hic status ab ipso Christo traditus est... « Christus nos invitavit ad quamdam vivendi rationem et « statum, omnem illam abnegationem cum stabilitate inclu- « dentem. » (Loc. cit., n° 5.)

Argumenta proposita convincunt statum religiosum esse maxime consentaneum evangelicis doctrinis : est consecta-

rium practicum cohortationis qua Christus nos ad praxim consiliorum induxit, eo quidem sensu quod, cum Christus nobis commendaverit castitatem, abdicationem bonorum temporalium, et abnegationem propriæ voluntatis, omnes qui perfectionem vitæ christianæ prætendunt, inde incitantur ad amplectendam hanc vitæ rationem qua certius, ac perfectiori modo, emissis nimirum votis et a superiore nomine Dei acceptatis, evangelica consilia observent.

Ita interpretamur doctrinam Sanctorum Patrum ; nec putamus alio sensu dici posse statum religiosum institutum fuisse a Christo. Id vero nobis abunde sufficit ad vindicanda jura Ecclesiæ contra adversarios status religiosi, si tamen aliquam rationem habeant libertatis religiosæ. Ex eo enim quod præsumant Christum non vere instituisse hunc statum, illico concludunt minime necessarium esse Ecclesiæ ut sint ordines religiosi, in arbitrioque Gubernii civilis fore ut illorum existentiam permittat, toleret, aut interdicat prout ipsi visum fuerit. Catholici e contra merito propugnant liberum esse debere ut instituantur sub regimine Ecclesiæ ordines religiosi, ex hoc solum quod status religiosus sit de *jure divino non quidem præcipiente*, *sed consulente*, ut ait Suarez cum aliis doctoribus ; quia liberum esse oportet christianis ut sequantur consilia evangelica, quum sibi divinitus inspiratum sentiunt. Hinc Pius VI, venerabilis memoriæ, graviter conquestus est, in suo brevi ad Card. de la Rochefoucauld et ad cæteros Prælatos conventus nationalis, de decreto quo conventus aboleverat ordines regulares. « Abolitio regularium a « conventu nationali decreta lædit, inquit, statum publicæ « professionis consiliorum evangelicorum ; lædit vivendi « rationem in Ecclesia commendatam, tanquam apostolicæ « doctrinæ consentaneam ; lædit ipsos insignes fundatores, « quos super altaribus veneramur, qui non nisi a Deo inspi« rati eas instituerunt societates. » Breve apostolicum *Quod aliquantum*, die 10 martii, an. 1791.

Quamvis igitur necessarium non sit ad constitutionem et conservationem Ecclesiæ ut existant ordines religiosi, necessarium tamen est ut ordines existere possint, et certa spe de superna assistentia Dei confidimus nunquam re ipsa defecturum esse in Ecclesia statum religiosum.

429. — II° *Quandonam incœperit status religionis?*

I. Apparent, sub veteri lege, vitæ religiosæ primordia in filiis Prophetarum, in Rechabitis et in Esseniis.

Filii Prophetarum, quos S. Hieronymus (*Epist.* ad Rusticum) vocat monachos Veteris Testamenti, vitam sanctiorem agebant sub regimine prophetæ cui se discipulos commiserant. Illorum mentio frequens habetur in *libris Regum;* unde concludere est illos formam vitæ communis cum suo superiore iniisse. An vero in perpetuum fuerit hæc societas, votisque firmata, vel ad tempus, donec rebus divinis instituerentur, aut pro arbitrio hanc vitæ rationem dimitterent, non constat.

Rechabitæ, sic nominati a Rechab, patre Jonadab ipsorum institutoris, societatem a communi vivendi modo alienam formabant, cujus hæc erat disciplina : 1° ut abstinerent a vino, sicera, et omni alio liquore qui possit inebriare ; 2° ut habitarent procul ab urbe, non in domibus, sed in tentoriis; 3° ut non sererent frumentum, nec vineas plantarent. Hæc religiose observata esse testatur Jeremias (cap. XXXV, 6). Videtur Rechabitas exstitisse usque ad tempus eversionis templi a Nabuchodonosor; ab ea ætate, post reditum gentis Judaicæ a servitute Babylonica, nulla est illorum mentio.

Essenii majorem habuere analogiam cum ordinibus religiosis, siquidem abrenuntiabant conjugio et dominio privato, ac superiori inter seniores electo obediebant, ut vitam contemplativam agerent. De Esseniis loquuntur Philo, Josephus, ac etiam Plinius. Nonnulli inter Sanctos Patres suspicati sunt Philonem locutum esse de christianis quos Judæos reputabat, quia ex gente Judaica erant et ritus plures Mosaicos retinue-

rant. Verisimile est plures fuisse Essenios ante et post Christum, et multos ex illis, ad fidem christianam conversos sancti Marci prædicatione, suum vivendi modum in christianismo retinuisse et perfecisse [1].

II. Plures scriptores, magnæ quidem auctoritatis, existimant statum religiosum a temporibus apostolicis incœpisse, imo ipsosmet Apostolos veros fuisse religiosos, Christo addictos votis. Inter religiosos etiam annumerant primos fideles quos historia sacra refert, in *Actis Apostolorum*, omnia sua bona vendidisse, ut daretur pretium pauperibus, vel in commune gereretur; hoc enim non de omnibus christianis Ecclesiæ Jerusalem dictum arbitrantur, sed de iis solum qui paupertatem, castitatem et obedientiam, inter manus Apostolorum, vovebant.

In his, cum nimis incerta nobis videantur, non immorabimur; attamen jure conjicimus a primis temporibus exstitisse veros religiosos inter ascetas et anachoretas, imo fuisse etiam quibusdam in locis cœnobitas, quod ut melius exponatur, hæc notanda :

1° Ascetæ, de quibus plures dixerunt scriptores primævæ ætatis, nuncupabantur qui, sive intra civitatem propriisque ædibus, sive in agris, austerius vitæ genus profitebantur. Alii ferventiori exercitio orationis, per magnam diei partem, se dabant; alii operibus charitatis in favorem pauperum suas curas impendebant [2]. Porro verisimile est plures ascetas hoc vitæ genus Deo vovisse, sub regimine sui Antistitis; quod concludimus, tum ex zelo quo incitabantur ad praxim consiliorum evangelicorum, tum ex nonnullis testimoniis quæ virgines Deo dicatas memorant in domo conversantes.

2° Anachoretæ dicti sunt qui singulares vitam asceticam

[1] Cf. Suarez, *de Religione*, lib. III, cap. II, n[is] 11, 12.

[2] Cf. Selvagio, *Antiq. christ.*, lib. I, part. II, cap. XIII; — Blanc, *Cours d'histoire ecclésiastique*, leçon XXXV.

agebant in solitudine. Notissimi horum fuere Paulus et Antonius, quorum alterum Hieronymus *vitæ anachoretarum auctorem*, alterum *illustratorem* nominat (*Ep.* ad Eustochium); quod tamen non probat primos fuisse qui eremum habitaverint. Desunt argumenta certa quibus enucleari queat quæstio an anachoretæ fuerint religiosi proprie dicti; præsumendum tamen videtur plures anachoretas, non secus ac ascetas, vitam religiosam vovisse.

3° Cœnobitæ, quos usu loquendi *monachos* vocamus, vitam communem in cœnobio, seu monasterio, agebant.

Plures eruditi dicunt nullum erectum fuisse monasterium, nullas formatas societates fidelium ad certas regulas in communi degentium, donec sanctus Pachomius, pace Ecclesiæ reddita, monasteria ædificari curaverit in Thebaide Ægypti, ex quibus hæc vivendi ratio in alias regiones paulatim propagata est. Alii, magno quidem argumentorum pondere, demonstrare enituntur antiquiorem esse ac Apostolis coævum statum cœnobiticum [1]. Nostrum non est litem inter doctores componere; conjicimus tamen sanctum Marcum plures christifideles ad vitam religiosam adduxisse, quod in nonnullis etiam aliis regionibus fecerunt viri Apostolici. Hoc assertum confirmat auctoritas veterum, præsertim Eusebii, sancti Hieronymi et sancti Epiphanii, qui de veris religiosis christianis intellexerunt textus Philonis Judæi de Esseniis, seu therapeutis qui primævis sæculis vitam communem ducebant sub regimine unius præpositi. Decursu vero temporum, sæviente persecutione in religionem christianam, collapsa sunt hæc cœnobia et cœnobitæ dispersi, adeo ut vitæ monasticæ nulla superessent vestigia, abolitaque esset illius memoria, quando hunc statum de novo instauravit sanctus Pachomius quem

[1] Selvagio, loc. cit., § 11; — Thomassin, *Disciplinæ Eccles.* part. I, lib. III; — Hélyot, *Histoire des ordres religieux*, tom. I, *Dissert. préliminaire*, § 4; — *Examen historicum et canonicum libri Mariani Verhoeven.*

regulares venerantur, una cum sancto Hilarione, uti ordinis religiosi Patriarcham.

430. — III° *Quæ sint præcipuæ species ordinum religiosorum?*

Quamvis omnes ordines religiosi ad eumdem finem ultimo tendant, nimirum ad perfectionem vitæ christianæ praxi consiliorum evangelicorum, alii tamen ab aliis discernuntur ratione regulæ sub qua Deo militant, et finis proprii quem intendunt; quamobrem distinctio Ordinum oritur simul a diversitate regularum, et finis proximi.

Quatuor sunt regulæ principaliores, nempe : regulæ sanctorum Basilii, Augustini, Benedicti et Francisci. Alteram e quatuor amplexati sunt plerique fundatores ordinum et congregationum, adjectis statutis, seu constitutionibus peculiaribus, quibus suam quisque familiam ad finem proprium adduceret.

Ratione finis, Ordines generatim distinguuntur in tres classes, prout ex sua primaria institutione profitentur vitam contemplativam, activam, aut mixtam. Cum vero sæpius non ita facile sit discernere, sub eo respectu, nonnullarum religionum conditionem, opportunius ducimus præcipuarum originem referre servato temporum cursu, inde enim melius manifestatur ratio divinæ Providentiæ in successiva productione institutorum regularium. Sunt igitur ordines monachales, canonici regulares, ordines mendicantes, ordines hospitalarii et militares, clerici regulares, et diversæ congregationes cum votis simplicibus.

431. — I. A primæva ætate ordines religiosi in hunc finem principaliter instituti sunt ut vacarent contemplationi rerum divinarum, orationi, lectioni, aliisque pietatis exercitiis; quod tamen non obstabat quominus curam spiritualem agerent fidelium ad suum conventum venientium, et ex monasteriis assumerentur viri vitam religiosam professi ut sedes episcopales occuparent, aut etiam fidem gentibus annuntiarent.

Hæc erat communis conditio regularium, qui idcirco *monachi* appellabantur a voce græca μόνος, latine solus; quia vitam agebant alienam a consortio sæcularium. « Nemo po« test, aiebat S. Gregorius, et ecclesiasticis obsequiis deser« vire et in monachica regula ordinate persistere; » et S. Hieronymus : « Monachus non docentis, sed plangentis habet « officium... Si cupis esse quod diceris, monachus, quid facis « in urbibus? » Cap. *Nemo*, 2, *Monachus*, 4, *Si cupis*, 5, caus. XVI, q. I.

Ordinibus monachalibus regulas dederunt sancti Basilius, Benedictus et Bruno.

Sanctus Basilius, quem uti suum patriarcham venerantur monachi Ecclesiæ Orientalis, quæ ab Antonio, Hilarione, Pachomio, aliisque sanctis cœnobitis sibi tradita fuerant, aut etiam verbo tenus audierat, litteris mandavit; atque ex illorum traditionibus regulam confecit, anno circiter 360, quæ, tacito saltem assensu Episcoporum approbata, normam vivendi dedit omnibus congregationibus religiosis per orientales Ecclesias institutis. Diffusa est etiam hæc religio in quasdam regiones Occidentis, præsertim in Italia et Hispania. Gregorius XIII, Const. *Benedictus*, anno 1579, et Clemens VIII, Const. *Quæ ad restituendos*, anno 1592, cuncta monasteria ordinis sancti Basilii, quæ in Italia, Sicilia et Hispania erecta erant, et in posterum erigenda, sub obedientia unius abbatis generalis conjunxerunt, iisque formam gubernii præscripserunt, ut hæc monasteria pristinæ dignitati, regularique observantiæ restituerent.

Sanctus Benedictus alteram e principalioribus regulis dedit. Vitam eremiticam aliquot annis egerat, quando, sancti Spiritus impulsu incitatus, discipulos qui ipsius disciplinæ se commiserant, in specu Sublacensi, exemplis et placitis veterum monachorum informavit; ac postmodum huic enascenti Congregationi, ad Cassinum montem translatæ, regulas tradidit, versus annum 520. Celeberrima post obitum sancti

Benedicti erecta sunt monasteria in plerisque Occidentis partibus, sub venerabilis Patriarchæ regula. Citare sufficiat, præ cæteris, monasterium Lirinense in Gallia, Cantuariense in Anglia, Fuldense in Germania.

Disciplinam monasticam frequenti incursione barbarorum sæculis subsequentibus fere collapsam instauraverunt sanctus Berno et illius successor sanctus Odo, in monasterio Cluniacensi in Burgundia, versus an. 910; sanctus Robertus in monasterio Cisterciensi, an. 1098; sanctus Romualdus Camaldoli prope Florentiam, eodem sæculo. Ex illa reformatione prodierunt celeberrimæ Congregationes Cluniacensis, Cisterciensis, Camaldulensis, quæ magnopere contulerunt ad splendorem status religiosi in Occidente.

Cluniacenses vestem nigram induerunt, more religiosorum Basilianorum, in signum abnegationis negotiorum sæcularium. Fideli observantiæ regularum sancti Benedicti operam dederunt; insuper, quod sedulo notandum est, omnia monasteria quæ, missis e suo conventu fratribus, sanctus Odo fundavit, et alia quæ se illius disciplinæ ultro commiserunt, unum abbatem generalem habuerunt, præpositum regimini totius congregationis, ut servaretur eadem agendi ratio sub iisdem statutis.

Cistercienses veste alba induit sanctus Robertus in signum puritatis animæ, quam omni studio æmulari debent. Regulas S. Benedicti litteraliter observari curavit, et nullam exemptionem a jurisdictione Episcoporum expetivit. Superiores monasteriorum quæ reformationi Cisterciensi adhæserant insimul convenerunt an. 1119, ut omnium suffragiis sanciretur constitutio congregationis. Statutum inter cætera fuit jurisdictionem in omnem congregationem nulli in individuo committendam fore, sed omnibus in communi abbatibus, qui temporibus præfixis deberent convenire in capitulum. Ordinem Cisterciensem sua pietate et doctrina illustravit sanctus Bernardus, abbas monasterii Claravallensis. — Ab

Ordine Cisterciense orti sunt PP. Trappenses, sic dicti a monasterio B. Mariæ *de Trappa*, prope Mortaniam in diœcesi Sagiensi, quod abbas *de Rancé* reformavit, sæculo XVII, ad normam veteris instituti Cisterciensium. Præpositus Generalis omnium monasteriorum Trappensium est abbas Cisterciensis, qui Romæ degit.

Camaldulenses id proprium habent, inter cæteros Benedictinos, quod, præter cœnobitas, sint ex ipsis eremitæ, et etiam reclusi.

Sanctus Bruno, canonicus olim Ecclesiæ Remensis, et scholaster, novum ordinem religiosorum vitæ contemplativæ addictorum instituit anno 1084, intra montes Carthusianos, prope Gratianopolim; unde religiosi hujus instituti Carthusiani dicti sunt. Hæc magna laus ordinis sancti Brunonis quod permanserit in suo primævo statu; adeo ut nulla hactenus reformatione indiguerit, quamvis plurima monasteria habuerit in Italia et Gallia. Causam hujus stabilitatis assignant solitudini quam studiose colunt Carthusiani; silentio quod perpetuo servant, excepto solummodo quod ipsis, ita regula ordinante, semel per hebdomadam, paucis quidem horis, secum colloqui concedatur; demum tenaci, etiam in minimis, observantiæ regularum et usuum instituti.

432. — II. Secundo loco venerunt canonici regulares, qui vitam mixtam agunt, exercitia vitæ monasticæ sacro ordinis clericalis ministerio consociantes. Canonici regulares sunt utique clerici, vitam religiosam professi, qui servitio aliquarum Ecclesiarum collegiatarum, seu etiam parochialium, addicuntur.

Fundatores ordinis canonicorum regularium habentur sanctus Eusebius Vercellensis, et sanctus Augustinus. Dicitur in Breviario Romano : « Eusebius primus in Occidentis « partibus in eadem Ecclesia eosdem monachos instituit « esse quos clericos, ut esset in ipsis viris et contemptus « rerum, et accuratio levitarum. » (Anno circiter 350.) Sanctus Augustinus in Africam ab Italia reversus, agros sibi pa-

terna hæreditate relictos alienavit, soluto pauperibus pretio, ut, rebus humanis expeditus, Deo serviret; quam abnegationem rerum temporalium selectis amicis suasit, cum quibus triennium ruri transegit, orationi vacans, et vitam monachorum Ægyptiorum, quoad poterat, æmulans. « Factus postea « presbyter, ait Possidius, monasterium intra Ecclesiam mox « instituit, et cum Dei servis vivere cœpit secundum modum « et regulam sub sanctis apostolis constitutam, maxime ut « nemo quidpiam proprium haberet in illa societate, sed eis « essent omnia communia. » Ex illo monasterio, veluti ab uberrimo fonte, monastica vita sese per omnem Africam diffudit. At ubi ad munus episcopale fuit promotus, cum officia vitæ episcopalis officere arbitraretur tranquillitati vitæ monasticæ, voluit secum in episcopio alterum monasterium clericorum habere, id est : presbyterorum, diaconorum et subdiaconorum Ecclesiæ suæ inservientium (anno 395[1]). Duo igitur fuere sancti Augustini instituta regularia : alterum quod vitam contemplativam a curis sæculi alienam profitebatur; alterum vero clericis proprium qui in eadem societate adunati sub lege castitatis, paupertatis, atque obedientiæ erga prælatum suum, sacris ministeriis Ecclesiæ operas dabant. Priori instituto regulas dedit quæ leguntur in epistola CCXI[a] sancti doctoris, et sunt, paucis mutatis, communes viris et fœminis : nam et virorum et mulierum in civitate Hipponensi monasteria erexit, teste Possidio. Clericis secum moran-

[1] « Volui habere in ista domo episcopii mecum monasterium clericorum. « Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid « proprium... Ergo clericus professus est sanctitatem, professus est com- « muniter vivendi societatem... qui hoc non vult, habeat libertatem; sed « videat utrum habere possit felicitatis æternitatem. » (Sermo CCCLV, alias XLIV.) S. Augustinus statuerat nullum clericum ordinare nisi qui vellet vivere una cum episcopo et aliis clericis ut alibi diximus (n° 258); postea autem mutato consilio consentit ut liberum ipsis foret vovere paupertatem et obedientiam in societate communi; aut remanere soli in sæculo, periculis mundi obnoxii.

tibus regulas scriptas non dedit, sed observantias sua diuturna praxi confirmatas, de quibus etiam duos sermones ad suum clerum habuit, CCCLV et CCCLVI, *de Vita et Moribus clericorum*.

Plures, ab ea ætate, et fortassis, ut quibusdam placet, a præcedentibus sæculis, formatæ sunt congregationes clericorum sub eodem regimine quo vixerunt clerici Ecclesiæ Hipponensis. Incertum autem nobis est, utrum communitates illæ clericorum recensitæ fuerint inter ordines religiosos proprie dictos, antequam, sæculis nempe XI et XII, sancti præsules, ac præsertim SS. Pontifices reformationem ordinis clericalis aggredientes, illas constitui curaverint sub regula sancti Augustini; ex quo tempore clerici vitam religiosam professi communiter dicti sunt *Canonici regulares ordinis sancti Augustini*. Præcipuum locum occupant, in hac religione, canonici regulares Ecclesiæ Lateranensis; regulares ordinis Præmonstratensium, a sancto Norberto instituti, inter canonicos etiam S. Augustini recensentur.

433. — III. A sæculo XIII° novi ordines, Deo sic providente, instituti sunt qui vitam mixtam agerent, scilicet vitam contemplativam exercitio sacri ministerii, et operibus charitatis erga proximum, consociarent, ad præstandum Ecclesiæ famulatum quo his temporibus indigebat. Ordines Mendicantes dicimus, et congregationes clericorum regularium.

1° Ordines religiosi nuncupantur *Mendicantes*, qui ex primæva sua institutione servant paupertatem, non tantum in particulari, sed in communi, nulla immobilia frugifera, nec census annuos possidentes, adeo ut eleemosynis fidelium sustententur.

Quatuor præcipui ordines sunt, nempe : Fratrum Prædicatorum seu Dominicanorum, Fratrum Minorum seu Franciscanorum, Carmelitarum et Augustinianorum. His quatuor ordinibus alii plures accensentur, uti Servitæ, id est servitores B. Mariæ, Minimi a sancto Francisco de Paula, etc., quos SS. Pontifices declaraverunt inter Mendicantes annumeran-

dos. (Pius V, Const. *Romanus Pontifex Apostolicæ Sedis*, an. 1567.)

Carmelitæ a diuturno tempore monasteria possederant in Syria, cum sæculo XIII°, anno scilicet 1229, in Occidentem venerunt; per multas regiones propagati sunt, et utilissime Ecclesiis sua pietate, ac zelo verbum Dei prædicandi, inservierunt. Acriter disputatum est de illorum prima origine, cum P. Bollandus Societatis Jesu inseruisset tomo mensis martii *Actorum sanctorum* dissertationem qua asserebat primum superiorem generalem Carmelitarum fuisse Bertholdum, et ordinem suas regulas accepisse ab Alberto, patriarcha Ecclesiæ Constantinopolis, ineunte sæculo XIII°; ipsi enim Carmelitæ contendebant suum ordinem ab Elia propheta in monte Carmelo institutum: imo plures antiquiorem dicebant. Tantis animorum studiis, ex utraque parte, controversia agitabatur, ut Innocentius XII opportunum duxerit ad avertendum scandalum fidelium, defensoribus utriusque sententiæ perpetuum silentium sub pœna excommunicationis imponere super quæstione de primæva institutione ac successione ordinis a prophetis Elia et Eliseo; et omnia scripta contra suæ constitutionis apostolicæ formam in posterum edenda prohibuerit, sub pœnis in regulis *Indicis* librorum vetitorum contentis. Const. *Redemptoris*, an. 1698.

Sancta Teresia auctor fuit reformationis Carmelitarum, qui a tempore hujus reformationis distincti sunt in duplicem classem; scilicet, in Carmelitas mitigatæ observantiæ, et Carmelitas strictioris observantiæ seu discalceatos. Sunt præterea Carmelitæ eremitæ, et conventuales, quemadmodum in aliis quibusdam congregationibus.

Fratres Prædicatores patrem habent sanctum Dominicum, qui, natus in Hispania et professus vitam regularem inter canonicos sancti Augustini, novum ordinem ad defensionem et propagationem fidei instituit Tolosæ in Galliis, an. 1215. Institutum solemniter approbavit Sancta Sedes

sub regula sancti Augustini et constitutionibus propriis.

Fratres Minores dicuntur Franciscani a suo sancto fundatore Francisco, qui natus est Assisiis in Umbria an. 1182. Ordinem, divina motus inspiratione, instituit cujus regulæ maxime commendant vitæ perfectioris praxim paupertate evangelica, humilitate, abnegatione rerum humanarum, et pœnitentiæ operibus. Sub regula sancti Francisci militant tres congregationes generales, nempe: *Observantium*, *Capuccinorum* et *Conventualium*. Observantes, seu Minores regularis observantiæ, censentur regulas sancti fundatoris servare sine ulla mitigatione; quod etiam de *Recollectis* seu Minoribus strictioris observantiæ dicendum, qui tamen ab Observantibus differunt accidentaliter in quibusdam, et disciplinam paulo austeriorem sequuntur. Utrique unicam congregationem efficiunt sub obedientia unius ejusdem præpositi generalis, qui, ex decreto Leonis X, solus utitur sigillo totius ordinis et titulum præfert generalis totius ordinis sancti Francisci, seu Fratrum Minorum. Capuccini regulam etiam observant juxta primævam instituti puritatem: distinguuntur a congregatione Franciscanorum nonnullis observantiis, in forma vestitus, in domorum suarum constructione, in pecuniarum usu, etc., quæ ipsis visæ sunt magis accedere ad mentem piissimi fundatoris. Capuccini constituunt alteram congregationem generalem, sub suo proprio superiore. Tertia tandem congregatio est Conventualium, qui regulam servant, non ad rigorem litteralem, sed dispensationibus temperatam, tum quoad possessionem bonorum immobilium in communi, tum quoad vestitum et alia quæ a prima severitate recedunt, legitima tamen redduntur longa possessione, quin etiam assensu SS. Pontificum.

Augustiniani quartum locum occupant inter præcipuos ordines mendicantes. An quædam saltem domus Augustinianorum processerint, successione non interrupta, ab illis religiosis eremitis et conventualibus quos persecutio Vandalorum

olim fugaverat ab Africa in loca diversa Italiæ et Galliarum, res est incerta apud eruditos. Plures congregationes in unum religionis corpus reductæ sunt sub regula sancti Augustini versus medium sæculum XIII ab Alexandro IV S. Pontifice; atque ab illo tempore Augustinianorum disciplina profecit, multiplicatis per Italiam, Galliam, Hispaniam, cæteraque loca, conventibus eremitarum, discalceatorum, aliorumque hujus sancti instituti regularium.

2° Congregationes Clericorum Regularium eumdem finem prosequuntur ac ordines Mendicantium, ac præterea ad instaurandam disciplinam clericalem, innovandumque in clero spiritum vocationis suæ, institutæ sunt. Prima ordine temporum, quæ et cæteris postea erectis formam dedit, est Theatinorum quam fundavit sanctus Gaetanus an. 1524. Sunt aliæ plures, ex quibus citabimus congregationem clericorum sancti Pauli, vulgo *Barnabitarum*, qui sic dicti sunt ab Ecclesia S. Barnabæ Mediolani, Jesuitarum a sancto Ignatio de Loyola, quæ singulæ, licet statutis propriis, provident suorum membrorum sanctificationi spiritualibus exercitiis, observantia paupertatis et obedientiæ; et simul inserviunt bono Ecclesiæ, prædicatione verbi divini, sacramentorum dispensatione, et clericalis disciplinæ zelo.

Id proprium est societati Jesuitarum, ut, præter novitios, triplicem classem religiosorum habeat, scilicet: approbatorum, formatorum et professorum. *Approbati* dicuntur qui, expleto biennio novitiatus, emittunt tria vota simplicia castitatis, paupertatis et obedientiæ. Hæc vota Jesuitas constituunt in statu religioso, eosque inhabiles reddunt ad contrahendum matrimonium. Ad hanc primam classem pertinent, æquo jure, scholastici et coadjutores temporales. *Formati* nuncupantur qui post tertium annum novitiatus, qui communiter fit octo vel decem elapsis annis a prima votorum emissione, non judicantur idonei ad altiorem gradum assequendum, votorum solemnium professione; quamobrem iterant priora

vota, et definitive statui religioso incorporantur in eo gradu. Vocantur etiam coadjutores, seu spirituales seu temporales, prout sunt, vel non, sacris ordinibus initiati, et religiosos professos juvant, alii in temporalibus, alii in spiritualibus. Religiosi formati incapaces fiunt dominii; et possunt a superiore generali ab ordine dimitti, difficilius tamen et ob causas graviores quam simpliciter approbati. *Professi*, qui partem principaliorem societatis constituunt, emiserunt vota solemnia et indissolubili vinculo religionis suo ordini cooptantur. Ad hunc gradum soli clerici admittuntur, seclusis coadjutoribus temporalibus. Non alii præter professos possunt eligi in superiorem generalem congregationis, et quædam officia majoris momenti exercere.

434. — IV. Vitam activam agunt congregationes regularium, quæ ex sua institutione principaliter ordinantur ad opera misericordiæ et charitatis temporalia aut spiritualia, erga proximum exercenda. Ad illam classem regularium pertinent ordines militares, et hospitalarii.

1° Ordines religiosi Militares instituti sunt ad tutandum armis bellicis christifideles qui pia peregrinatione loca sancta obibant, et ipsam Ecclesiam, contra infideles. Præcipui fuere : Equites *Melitani*, olim dicti Equites hospitalis sancti Joannis in Jerusalem; *Templarii*, quorum institutum suppressit Clemens V in concilio Viennensi; Equites ordinis de Calatrava, in Hispania.

Ordinibus Militaribus respondent duo ordines instituti pro redimendis christianis qui ab infidelibus redacti fuerant in captivitatem : alter fundatores habuit sanctos Joannem de Matha et Felicem Valesium, et approbatus fuit ab Innocentio III, an. 1198, sub titulo *SS. Trinitatis*[1]; alter fuit fundatus a sancto Petro Nolasco, una cum sancto Raymundo de

[1] Trinitarii dicebantur apud nos *Mathurini* ab ecclesia Sancti Mathurini quam habuere Parisiis; sic et fratres Prædicatores dicebantur *Jacobini* ab illo celebriori conventu quam habebant in via Sancti Jacobi, item Parisiis.

Pennafort, et a Gregorio XIII approbatus an. 1235, sub titulo *Beatæ Mariæ de Mercede pro redemptione captivorum.*

2° Ordines Hospitalarii se devovent exercitio charitatis erga peregrinos, pauperes et ægrotos. Unum solummodo citabimus, exempli causa, ordinem sancti Joannis de Deo, quem Pius V approbavit sub regula sancti Augustini.

435. — V. Præter ordines religiosos proprie dictos, sunt multæ congregationes sæculares [1] tum virorum, tum mulierum, quas Deus suscitavit ad finem specialem; alias ad prædicationem verbi divini et puerorum educationem, alias ad curam ægrotorum et pauperum, alias ad seminariorum directionem. Hujusmodi sunt : congregatio presbyterorum Missionis seu Lazaristarum, a sancto Vincentio a Paulo, quam Alexander VII approbavit ac confirmavit, cum emissione votorum simplicium paupertatis, etc., necnon stabilitatis, ea conditione ad mentem sancti fundatoris, « ut « dicta congregatio non censeatur propterea in numero ordi- « num religiosorum, sed sit de corpore cleri sæcularis. » — Congregatio Puellarum charitatis, quæ eumdem sanctum Vincentium patrem ac institutorem habet. — Congregatio Oratorii, quam fundavit S. Philippus Neri Romæ, et vir religione venerabilis, Card. de Berulle in Galliis, ad verbi divini prædicationem, et puerorum in litteris institutionem. — Congregatio Redemptoristarum a sancto Alphonso de Liguori. — Communitas Presbyterorum seminarii S. Sulpitii Parisiis, cui originem dedit J. J. Olier, sacerdos pietate erga sanctissimum Sacramentum et Beatam Virginem, ac zelo informandi clerum disciplinis sacris, conspicuus. Presbyteri Sancti Sulpitii remanent e clero sæculari et nulla vota emittunt.

436. —VI. *Quinam sint religiosi qui* TERTIARII *nuncupantur?*

Plerisque ordinibus religiosis correspondet ordo Monia-

[1] In quo Ordines religiosi proprie dicti distinguantur a Congregationibus sæcularibus, dicetur infra (n° 445).

lium, quæ eamdem fere regulam sequuntur, quantum patitur sua conditio. Sunt Moniales Basilianæ, Augustinianæ, Benedictinæ, quæ sequuntur regulas SS. Basilii, Augustini, Benedicti; Franciscanæ, cujus institutum erexit S. Franciscus; Dominicanæ, quæ suas regulas receperunt a S. Dominico; Carmelitanæ, quarum reformatrix est S. Teresia, etc... Extiterunt olim Jesuitissæ, quæ æmulabantur sequi ordinem S. Ignatii, ac vitam regularem agere sub regimine præpositi generalis societatis Jesu; at illarum desiderio non assentita est societas Jesu, et istam congregationem, quam nusquam approbaverat Sancta Sedes, suppressit Urbanus VIII, an. 1605. (Cf. Const. Bened. XIV, *Quamvis justo*, an. 1749.) Hæ Monialium religiones merito dicuntur *secundus ordo* sancti Francisci, etc., respective ad regulam quam profitentur.

Porro, cum iidem pii ordinum religiosorum Regularium et Monialium fundatores, alium quisque ordinem instituerint, in favorem fidelium qui, in sæculo remanentes accendebantur zelo vitæ religiosæ, novus ille ordo tertius loco venit, ob quam causam *Tertiarii* dicti sunt quicumque hanc tertiam regulam amplectebantur. « Fraterna dilectione devictus, « beatus Franciscus ad instar patriarchæ Noe arcam fabrica- « vit ac tricameratam fecit, ait sanctus Antoninus, religionem « scilicet Fratrum, Monialium et tertii ordinis, ut habitantes « in ea præservaret a diluvio vitiorum, omni statui cupiens « providere. » Idem fecit S. Dominicus, et exemplo horum Sanctorum, aliæ plures religiones suum tertium ordinem habuere.

Primitus, Tertiarii in propriis domibus commorabantur, inter quos multi uxorati erant : at alii deinceps voluerunt tertiam regulam servare in vita communi, dum cæteri remanserunt in sæculo; unde duplex orta est classis Tertiariorum. Sancta Sedes non semel constitutiones edidit quibus hos ordines regeret, ac bonis spiritualibus, privilegiis nempe et exemptionibus, ditaret. Has constitutiones referendi in præ-

senti non est locus; dicemus tantummodo: 1° viros non potuisse privilegiis potiri quin collegialiter viverent; 2° mulieres iisdem gratiis participare posse remanendo in sæculo; 3° mulieres quæ in sæculo morantur admittendas non esse ad habitum sui ordinis sine licentia Episcopi. Sanctus Pius V jussit nullas Tertiarias ordinum Regularium admitti in conventu, nisi vota solemnia emitterent, legemque clausuræ omnino servarent. Multæ tamen, a tempore quo prodiit illa constitutio, erectæ sunt atque floruerunt, scientibus et tacentibus Ordinariis locorum, domus Tertiariarum quæ nec vota solemnia emittebant, nec claustrorum lege tenebantur. « Ut de ipsius decreti « observantia studium ostendatur, ait Benedictus XIV, Sedes « Apostolica Tertiarias hujusmodi dissimulare, et tanquam sua « auctoritate minime probatas, Episcoporum jurisdictioni « permittere consuevit [1]. » Hinc est quod adusque recentiora tempora, in declarationibus quæ identidem Sacra Congregatio Regularium dedit circa hæc instituta, quæ jurisdictioni Episcoporum omnimodo subjecta esse voluit, insserebatur clausula : *Citra tamen approbationem S. Congregationis quoad conservatoria.* Hodie vero hæc clausula non amplius inseritur, quia Sancta Sedes opportunum duxit, pro temporum conditione, approbare conventus mulierum absque professione solemni et lege claustrali.

437. — IV. *Quis ordo præcedentiæ servetur inter Regulares?*

Præcedentia est jus occupandi digniorem locum, servato ordine hierarchiæ juxta quem digniores inferioribus præcedunt.

Regulares, cujuscumque ordinis sint, locum honorabiliorem cedunt clero sæculari, in omnibus locis, in propriis etiam Ecclesiis et conventibus monachorum, nisi tamen Regulares interveniant repræsentando corpus cathedraticum seu aliam

[1] *Institutio* XXIX, n° 13.—Multa de Tertiariis conjecit Ferraris, v° *Tertiarii;* — Card. Petra, *Commentaria in Const.* II Nicolai IV; in *Const. unicam* Innocent. VII; et in *Const.* XV Martini V; tom. III, pag. 268; tom. IV, pag. 202 et 255.

Ecclesiam superiorem, et constituant corpus morale cum prælato regulari, uti contigit in nonnullis Ecclesiis cathedralibus et metropolitanis quæ regulares et, ut ita dicam, monasteriales erant. Ratio est quod in clero sæculari, quem magis immediate fundavit Christus, in summo Pontifice scilicet et in Episcopis, sit ratio prima ac radix et fundamentum hierarchiæ, unde totius præcedentiæ jus procedit; quicumque autem e clero participant, in certo gradu, jurisdictionis S. Pontificis et Episcoporum, vel illis associantur in regimine Ecclesiæ universalis, aut Ecclesiarum particularium, consociantur simul prærogativæ præcedendi, habita in singulis ratione dignitatis. Eam etiam ob causam congregationes sæculares veniunt immediate post clerum et præcedunt regulares.

Inter autem regulares ratio habetur simul originis et fundationis, non vero excellentiæ respectivæ, seu perfectionis regularum, ne lites ac periculosæ quæstiones excitentur quæ pacem ordinum religiosorum, et scandalum populo generare possunt. Hinc est quod Romæ, ubi ab exordio plerique ordines habuere monasteria seu domos, incedunt ratione originis, salvis quibusdam privilegiis auctoritate pontificia concessis : scilicet, antiqui ordines monachales primi veniunt post canonicos et clericos sæculares; subsequuntur deinde ordines mendicantes; postea demum clerici regulares, ratione originis singulorum. Inter mendicantes locum honorabiliorem occupant fratres Prædicatores, quem ritum nonnulli SS. Pontifices, pro suo affectu in familiam Dominicanam, servandum indixerunt in quibusdam regionibus in quibus motæ fuerant controversiæ. Ita statuit Clemens VIII pro regnis Aragoniæ, Valentiæ et Cataloniæ. Const. *Inter cætera*, an. 1592.

Exceptis peculiaribus privilegiis, de quibus nihil in præsenti dicendum habemus, lex generalis est ut habeatur ratio possessionis et consuetudinis. Declaratum fuit a Sancta Con-

gregatione Rituum, ac decreto Gregorii XIII, an. 1582, sancitum, ut inter ordines mendicantes, « qui sunt in posses« sione præcedentiæ, præcedant; et ubi non constat de « possessione, præcedant ii qui antiquiores sunt in loco con« troversiæ. » Id est : Si non constet de possessione, et contigerit nova monasteria aut domos alicujus ordinis fundari in loco in quo alterius ordinis prius monasteria erecta sunt, Ordo qui prius monasterium seu domum in eodem loco habuit, præcedit. Est prima et generalior regula : altera e consuetudine ducitur. Si alicubi inductum sit, præscriptioneque firmatum, ut ratio habeatur originis religionis, non vero fundationis monasterii, vel etiam ut talis ordo, qui nec origine nec fundatione domus antiquior est, cæteris præcedat, consuetudo servanda est.

Has regulas generales ad omnes æque Mendicantes, ne exceptis quidem fratribus Prædicatoribus, et ad ipsos ordines monachales extendi arbitrantur canonistæ gravis ponderis; et probant adductis declarationibus S. Congregationis, quæ omnes quæstiones motas de præcedentia, resolvere consuevit ad præscriptum Gregorii XIII [1].

ARTICULUS II. — DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

438. — *Quid sit status religiosus?*

Est status fidelium qui modum vitæ communis, ab Ecclesia approbatum, emissis votis obedientiæ, paupertatis et castitatis, profitentur.

Dicitur 1° *Status*... quod per se designat stabilem conditionem vitæ, non actus transitorios, seu temporarias sodalitates, quibus fideles aliquod bonum spirituale prosequantur.

[1] Cf. Pignatelli, *Consultationes canonicæ*, tom. I, *Consult.* CXXXVIII.

Necessarium quidem non est ad vitam religiosam ut fideles lege prorsus immobili in ea teneantur; at requiritur saltem aliqua ratio stabilitatis, et præsertim ut qui illam professi sunt, non valeant pro arbitrio propositum mutare, statumque deserere.

2° *Qui modum vitæ communis*... in quo religiosi differunt a cæteris fidelibus qui vitam perfectam, votis emissis, sectantur remanendo in sæculo, et ab iis etiam qui studio perfectionis acquirendæ degunt in eremo, ut Deo vivant more anachoretarum. « Ex natura sua, ait Schmalzgrueber, status « religiosus non requirit necessario vitam communem. Si « enim illam requireret, vel ratione status ut sic, vel ratione « perfectionis. Non ratione status ut sic, quia hic solum dicit « immobilitatem; non ratione perfectionis, quia ad hanc « tendere etiam vitam solitariam degens potest... Sufficit « ergo, per se loquendo, ad vitam religiosam, si is qui eam « profitetur... observet consilia evangelica, ut horum obser- « vantiam firmet voto, et quidem perpetuo, et hæc vota tan- « quam substantialia religionis, Dei nomine ab aliquo ad hoc « potestatem habente, acceptentur. » (In tit. DE REGULARIBUS, n° 20.) At simul notat idem canonista statum religiosum, spectato jure ecclesiastico hodierno, non alibi consistere posse quam in vita communi; quandoquidem requiritur, jure a pluribus sæculis vigente, approbatio Ecclesiæ, ut mox dicetur, et Ecclesia non approbat nisi statum cœnobiticum, seu in communi viventium sub uno prælato et sub una regula ad perfectionem tendentium. Igitur, ut quis sit religiosus, necesse est illum in communitatem cooptari, aut saltem habere cum aliis eidem instituto consociatis communem prælatum et regulam, uti servatur in congregationibus Eremitarum.

3° *Approbatum ab Ecclesia*..., quod duo importat : judicium de honestate et utilitate talis ordinis ad conducendum fideles per viam perfectionis, et potestatem datam superioribus recipiendi nomine Christi et Ecclesiæ, vota illorum qui

hoc vitæ genus volunt profiteri, eosque in statu religioso constituendi.

Hujusmodi approbationem requiri jure ecclesiastico ad statum religiosum dicemus in solutione quæstionis subsequentis : an vero necessaria sit, natura rerum, abstrahendo proinde a jure positivo, non convenit apud doctores. Maxime quidem refert ad ordinem publicum cujusvis societatis, præsertim Ecclesiæ, ut nulla instituta publica formentur, nisi assentiente auctoritate competenti, uti sapientissime cautum fuit jure canonico quod mox exponemus; sed illa approbatio non videtur necessaria, si sola habeatur ratio essentiæ status religiosi. Enimvero, si natura rerum requireretur approbatio Ecclesiæ, vel quia fideles non sufficienter certi esse possunt de honestate ac aptitudine talis in specie modi vivendi ad acquirendum perfectionem vitæ christianæ, vel quia vita religiosa non habet stabilitatem, quamdiu vota non acceptantur, nomine Ecclesiæ, per ministrum publicum ab Ecclesia deputatum. Non 1um, siquidem ut secure quis procedat in hoc negotio sufficit ut habeat moralem certitudinem, modum vitæ quem eligit esse Deo gratum; quis autem dixerit hanc certitudinem haberi non posse, donec præcesserit approbatio Ecclesiæ? Adsunt pastores immediati qui suo gregi invigilant, et abusus, si qui irrepserint inter limites suæ diœcesis, repellent. Non 2um, nam vota Deo facta, modo non irritentur ab Ecclesia, valida sunt et obligant in conscientia; atque idcirco necessariam stabilitatem statui religioso procurant. Nihil obstat quominus fidelis Deo voveat castitatem, paupertatem et obedientiam, vel promittendo soli Deo se obsequium præstiturum tali homini, vel promittendo simul homini idem obsequium in iis quæ ad bonum animæ et honorem Dei pertinent. Utroque modo vita religiosa stabiliri potest, quamvis posterior sit ad rem accommodatior. (Suarez, *de Religione*, lib. II, cap. xv, nº 7.)

4° *Emissis votis paupertatis, castitatis et obedientiæ.* Tria

hæc vota, sive explicite sive implicite fiant, sunt necessaria statui religioso, adeo ut nemo censeatur vere religiosus quin ea in certo quodam gradu profiteatur. Re quidem vera, status religiosus tendit ad perfectionem vitæ christianæ et aliquam stabilitatem habere debet : porro, ex una parte, perfectio vitæ christianæ supponit praxim consiliorum evangelicorum paupertatis, castitatis et obedientiæ quibus coercetur triplex concupiscentia carnis, oculorum et superbiæ; ex alia autem parte, assecuratur stabilitas voto eadem consilia observandi; ergo, etc.

His summarie dictis, explicationis causa datæ definitionis, reliquum est ut quæ ad vota, et ad approbationem Ecclesiæ referuntur, paulo fusius exponamus.

439. — II° *Quotuplicis speciei sint vota status religiosi*, *et in quo vota solemnia a votis simplicibus differant?*

In ipsa definitione status religiosi tria vota enumeravimus, nempe paupertatis, castitatis et obedientiæ, quia hæc tria communi sensu reputantur substantialia status religiosi; et merito quidem cum tanti referant ad perfectionem acquirendam.

Hæc tria vota esse possunt vel solemnia, vel simplicia, pro diversa conditione congregationum Regularium in quibus emittuntur : in quo autem versetur discrimen votorum simplicium a votis solemnibus, non consentiunt doctores. Hæc magis fundata videntur :

1° Distinctio votorum in solemnia et simplicia non oritur ab apparatu vel cæremoniis, aut aliquo ritu benedictionis seu consecrationis, sed ab effectu morali quem producit votum solemne, et qui non tribuitur voto simplici. Ratio est quod existant religiones in quibus certissime emittuntur vota solemnia, quin ullus adhibeatur ritus solemnis, ullave consecratio seu benedictio, et vicissim in nonnullis congregationibus vota simplicia emittuntur cum magno apparatu cæremoniarum.

2° Effectus ille moralis non procedit a sola voluntate voventis, sed præcipue a voluntate Ecclesiæ votum acceptantis. Prob. auctoritate et ratione. 1° Legimus in cap. *Quod votum*, DE VOTO, in VI° : « Quod votum dici debeat solemne... nos « consulere voluisti : — Nos igitur attendentes quod voti « solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa... « præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud « solum votum dici debere solemne... quod solemnizatum « fuerit per susceptionem ordinis sacri, aut per professionem « expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per « Sedem Apostolicam approbatis. » Bonifacius VIII, auctor hujus epistolæ decretalis, expressis verbis indicat, non natura rerum, nec voluntate voventium, sed sola constitutione Ecclesiæ inniti solemnitatem voti, quatenus a votis communibus differt. 2° Si effectus moralis quo votum solemne a simplici differt procederet a sola voluntate voventium, dicendum esset ab eorumdem voluntate pendere quod sua vota sint solemnia aut simplicia, et quod ipsi inhabiles fiant ad certos actus de quibus modo dicturi sumus : atqui hoc utrumque est contra sensum communem canonistarum et contra disciplinam ecclesiasticam ; ergo effectus ille potissimum procedit ab auctoritate et voluntate Ecclesiæ.

3° Effectus quem Ecclesia voto solemni religionis tribuit, in eo est ut religiosus addicatur irrevocabiliter religioni, et reddatur incapax faciendi valide quosdam actus votis repugnantes. Solemnitas proinde in duobus consistit : unum est quod religiosus se in perpetuum tradat et obliget religioni, quæ vicissim erga suum religiosum obligatur, adeo ut vinculum ex utraque parte sit indissolubile ; alterum est quod habeat vim inhabilitandi personam voventem ad effectus morales supra declaratos, quæ mox fusius explicabuntur. Hæc duo sunt æque necessaria, nec unum sine altero ad solemnitatem voti sufficit. Assertum duplici probatione fundatur, quam paucis verbis complectimur. Fundatur 1° doctrina

communissime recepta apud canonistas et theologos, uti videre est apud Suarez, *de Statu religioso*, lib. II, cap. V, VI, VII, VIII. « Communis apud RR. doctrina, ait Schmalzgrueber, « solemnitatem voti refundit in dispositionem Ecclesiæ ita « acceptantis illud, ut seclusa dispensatione apostolica sit « perpetuum, et voventem inhabilem reddat ad actus voto « repugnantes. » (In tit. DE VOTO, n° 8, lib. III Decret.) 2° Comparatione adducta inter ordines religiosos; quandoquidem effectus ille, in quo diximus reponendam rationem solemnitatis reperitur, sine ulla exceptione, in omnibus, et quidem solis, religionibus quæ solemnes communiter habentur; quod in præsenti materia certissimum est argumentum veritatis.

440. — III° *Quem effectum producant respective, vota solemnia castitatis, paupertatis, et obedientiæ?*

Votum solemne castitatis reddit religiosum inhabilem ad contrahendum matrimonium, et matrimonium contractum, non tamen adhuc consummatum, dissolvit. Cap. *Quod votum*, supra relatum. Probationem utriusque, de quo nullum dubium est inter doctores, et aliunde definitum fuit a concilio Tridentino, remittimus ad tract. *de Matrimonio*. Votum simplex impedit solummodo ne quis matrimonium licite contrahat, nisi Sancta Sedes aliter statuerit, quemadmodum statuit pro religiosis scholasticis et coadjutoribus societatis Jesu, qui, licet vota simplicia emiserint, sunt tamen inhabiles ad valide contrahendum matrimonium.

441. — Votum solemne paupertatis voventem reddit, jure communi, incapacem dominii acquirendi, dum votum simplex obstat solummodo ne licite acquirat, possideat, aliosve actus proprietatis, suo nutu, faciat.

I. Theologi distinguunt quadruplicem gradum quo christifideles possunt vovere paupertatem. 1us excludit tantummodo usum rerum superfluarum; 2us excludit usum juris, seu usum independentem : si quis, v. g., voto spondeat se

non usurum suis bonis, nisi cum dependentia a superiore; 3us excludit omne dominium proprium cujusvis rei, et usum independentem rerum, etiam necessariarum : 4us demum, cæteris perfectior, excludit capacitatem dominii, adeo ut qui in eo gradu vovit non possit, ne valide quidem, rei cujusvis temporalis dominium adipisci.

Canonistæ omnes consentiunt « non esse de essentia pau- « pertatis evangelicæ, ait Schmalzgrueber, ut dominio re- « rum temporalium privet; sed tantum ut privet potestate « utendi, ita ut, absque superioris consensu, non possit ulla « re uti, vel de ulla re disponere. » (De Statu monachorum, n° 4.) Re quidem vera, votum paupertatis ideo necessarium æstimatur ad statum religiosum quod removet impedimenta quæ ex amore divitiarum, atque rerum temporalium sollicitudine, oriuntur; atqui si vel in primo, et multo magis si in secundo gradu voveatur paupertas, hæc impedimenta sufficienter removentur; qui enim, ex voto religionis, superfluis abrenuntiavit, et ea ipsa quibus in usu communi indiget, cum dependentia a nutu superioris assumit et in suas impendit utilitates, eo ipso moderatur tum affectum naturalem divitiarum, tum sollicitudinem rerum temporalium.

Præterea, quod notatu dignissimum, per plura sæcula floruit status religiosus, tum in Oriente, tum in Occidente, quin religiosi omne dominium repudiarent. Habuerunt utique plures ex illis quasdam possessiones, potuerunt testamenta condere, parentum juribus hæreditate succedere. Ergo, abstrahendo a jure canonico, non requiritur ad substantiam status religiosi abdicatio dominii, sed sufficit ut quis superfluis renuntiet, et, ad summum, ut abdicet usum independentem. Jus autem canonicum, Ecclesiarum consuetudine pluribus abhinc sæculis firmatum, statuit ut in religionibus solemnibus paupertas voveatur in quarto gradu. « Hoc con- « firmant universalis Ecclesiæ sensus et traditio, ait Suarez... « Consequenter hoc votum solemne personam reddit inhabi-

« lem ad quamcumque hæreditatem adeundum; et subinde « simul ac tale votum fit, sua vi et ipso facto excludit domi- « nium eorum bonorum quæ antea possidebantur. » (Lib. II, cap. XII, n^is 3-7.)

Prima monumenta hujus disciplinæ ea sunt quæ ex codice Justiniano Gratianus collegit in CAUSA XIX, quæst. III, cap. 9 et 10. Ad illas constitutiones imperiales alludit Gregorius Magnus, rescribendo ad Januarium Episcopum Calaritanum: « Quia ingredientibus monasterium, convertendi gratia, ul- « terius nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem « monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum « est. » (Ibid., cap. 7.) Sanctiones legum ea de re non statim ubique obtinuerunt, uti ex certis historiarum monumentis constat, sed paulatim, labentibus sæculis, per omnes Ecclesias prævaluerunt. Concilium Oxoniense IV, quod anno 1222 celebratum est, supponit hanc disciplinam sua ætate viguisse absque ulla ambiguitate et controversia: « Quoniam « non licet viris religiosis aliquid proprium possidere, qui se « et sua pariter in religionis ingressu Domino dedicaverunt; « præsenti auctoritate definimus, ut nulla persona in regulari « ordine constituta condere testamenta præsumat, cum ni- « hil habeat suum temporale, quod transferre valeat in do- « minium alienorum [1]. » Certum est igitur ex citatis decretis, ex Ecclesiæ universalis consuetudine, et communi canonistarum sententia, votum solemne reddere voventem inhabilem et quidem irrevocabiliter, spectata lege ordinaria, ad acquirenda vel retinenda dominia, non secus ac ad matrimonium contrahendum.

442. — II. Quo jure inducta sit incapacitas religiosorum, an jure principum christianorum qui super hoc leges tulerunt, an jure pontificum qui constitutiones im-

[1] Labbe, *Coll. conciliorum*, tom. XI; cap. XLVII concilii Oxoniensis; col. 286; — cap. *Quia ingredientibus*, 2, DE TESTAMENTIS, lib. III Decretalium.

periales probatas habuerunt, et in disciplinam canonicam transtulerunt, non expendunt ex professo canonistæ; supponunt tamen id potissimum adscribi auctoritati pontificum. « Si quis dubitet, ait Suarez, quomodo potuerint leges civiles « aliquid de re quæ mere spiritualis et ecclesiastica est, « disponere; respondemus quæstionem esse generalem quæ « de omnibus fere legibus, sub prædictis articulis contentis, « interrogari potest. Multi ergo credunt Justinianum ex con- « sensu Pontificum illas condidisse, vel certe eas quæ in « bonum et favorem Ecclesiæ cedebant, expresso vel tacito « consensu Pontificum fuisse admissas. » (Lib. VIII, cap. VII, n° 28.)

Utraque potestas, pontificalis et regalis, suas partes habuit in legislatione de incapacitate religiosorum, atque de ea statuit sub vario respectu, alia ad ordinem spiritualem, altera ad ordinem temporalem.

Ecclesiam jure proprio posse statuere de incapacitate monachorum definitum hactenus non fuit; illud vero concludi posse ex praxi ipsius Ecclesiæ arbitrantur canonistæ. Re quidem vera, in sæculis elapsis, quod et in statu etiam præsenti rerum animadvertendum venit, Ecclesia sub eadem disciplina contineri voluit omnes professos ordinum religiosorum solemnium, nulla adhibita distinctione gentis unde oriundi erant; omnes habuit uti incapaces dominii vi atque effectu voti paupertatis; suas ea de re leges in omnes explicavit : atqui nisi proprio jure inducere valeat incapacitatem, rem eo modo nequaquam composuisset : quandoquidem sunt plures gentes in ditionibus principum hæreticorum et paganorum quæ non admittunt incapacitatem civilem voto paupertatis jure canonico connexam. Argumentum illud ex praxi deductum eo majoris gravitatis est quod vir catholicus nullatenus præsumere possit Ecclesiam jura aliena usurpasse; seu juris quod a Christo accepit fines insciam prætergressam fuisse, quod illius sanctitati et infallibilitati supernaturali repugnat.

Ratio præterea suadet Ecclesiam eam potestatem habere quæ multum expedit ad assequendum suum finem proprium, nec jura principis sæcularis perturbat : atqui, tametsi paupertas in summo gradu non sit per se absolute necessaria ad statum religiosum, valde tamen convenit ut quemadmodum Ecclesia religiosos incapaces matrimonii effecit ad excolendum perfectiori modo virtutem castitatis, ita et inhabiles efficere possit ad acquirenda et retinenda dominia, ad excolendam perfectius virtutem paupertatis evangelicæ, et radicitus evellendam a moribus religiosorum professorum cupiditatem rerum temporalium. — Infra dicetur concilium Tridentinum statuisse Novitios non posse donare e suis bonis intuitu futuræ suæ professionis, et donationes contra suum decretum factas invalidas fore. Hujusmodi statutum, et alia plura e canonibus in eumdem sensum conspirantia, eamdem doctrinam confirmant, scilicet Ecclesiam inducere posse in christifidelibus, se disciplinæ religiosæ sponte submittentibus, incapacitatem dominii. Nihil exinde sequi in detrimentum jurium Principis sæcularis infra videbitur (n° 446), et testatur experientia.

Potestas sæcularis principum suas etiam partes habuit in disciplina de incapacitate religiosorum. Imperatores Romani, sanxerunt in favorem monasteriorum, ut bona quæ viri religiosi habebant tempore professionis, aut postea ipsis obvenirent, jure competerent monasterio, servata tamen parte legitima filiorum, si qui fuerint. Hinc axioma illud : *Quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio;* monasterium scilicet, cui vovens vitam religiosam se suaque jura tradebat, acquirebat immediate bona quæ titulo hæreditatis, aliave ratione, ad religiosum devolvebantur. Hæc constitutio in jus commune transiit, uti testantur cap. *Quia ingredientius*, 2, DE TESTAMENTIS, et decretum allatum concilii Oxoniensis. Imperatores Romani et cæteri principes id jure facere potuerunt; siquidem non statuebant incapacitatem religiosorum ad acquirendum dominia, ut medium adipiscendi efficacius

perfectionem paupertatis evangelicæ (res, sub eo respectu, est ordinis spiritualis et ecclesiastici); sed statuebant adscribenda fore monasterio bona temporalia religiosi, ad ampliandum novis incrementis institutum monasticum, quod reipublicæ, multiplici ratione, maxime profuturum censebatur. Nullius jura principes violabant hac ordinatione; non quidem jura publica et regulas civiles reipublicæ, cum tali rerum ordinationi faverent mores publici regionis, et cunctis civibus prodesse communiter reputabantur, pauperibus ac divitibus, multiplicatio et prosperitas monasteriorum; non religiosorum, qui hæc monasteria sponte sua adibant cum plena prævia cognitione legis; multo minus ipsiusmet Ecclesiæ, quæ hæc dona gratanter accepit.

Sæculis posterioribus, principes condiderunt leges in finem valde diversum, quibus scilicet religiosi incapaces efficiebantur testandi et succedendi, et bona eorum temporalia quibus ante professionem non disposuerant, ipso jure, ac si mortui fuissent *ab intestato*, devolvebantur ad ipsorum parentes, servato ordine communi successionum. Sic, exempli causa, edictum regium Ludovici XIII, an. 1629, art. IX : « Toutes « personnes qui, après l'an de profession, auront pris l'habit « de religieux profès, de quelque ordre que ce soit... seront « censées et reputées profès, et partant incapables de dispo- « ser de leurs biens, succéder à leurs parents, ni recevoir « aucune donation. » Quonam tempore hæc nova rerum ordinatio incœperit in Galliis, et in nonnullis regionibus, ignoramus; sed probabilissimum est non viguisse ante sæculum XVI. Qua ratione inducta sit legislatio civilis ea de re[1],

[1] Edictum an. 1749, dicebat : « Plusieurs testateurs préfèrent l'intérêt « (des établissements religieux) à celui de leurs héritiers légitimes. Indé- « pendamment de ces motifs... les biens immeubles qui passent entre les « mains (des gens de *mainmorte*) cessent pour toujours d'être dans le « commerce, en sorte qu'une très-grande partie des fonds de notre « royaume se trouve actuellement possédée par ceux dont les biens, ne

neminem fallit, et palam declarant edicta regia; nemo etiam non videt quam facillime, sub specie juris familiarum et ærarii publici, magistratus his ordinationibus abuti possint in perniciem status religiosi. Hæc ad præsens institutum sufficiant de incapacitate civili religiosorum, quæ hodie non admittitur apud nos, nec in plerisque regionibus.

443. — Votum solemne obedientiæ efficit ut persona vovens suam voluntatem ita abdicet in futurum, ut non possit valide se obligare erga Deum, vel homines, nisi ad sui prælati arbitrium, qui consequenter valet promissiones et vota irritare. Dicitur in cap. *Si religiosus*, 27, DE ELECTIONE, in VI° : « Arbitrium (religiosi) non ex sua, cum velle et nolle non habeat, sed ex illius quem vice Dei super caput suum posuit voluntate dependet. »

Canonistæ, ut effectum hujus voti, atque illius discrimen a voto simplici explicent, dicunt dari prælato regulari potestatem dominativam in voluntatem religiosi, adeo ut impotens ille fiat ad se obligandum firmiter, nisi dependenter a voluntate superioris. « Simplex obedientiæ promissio, ait Suarez, non « inducit tantam subjectionem et dependentiam in vovente, « nec dat tantam potentiam ei cui promittitur; sed huic tan- « tum dat potestatem præcipiendi, et illi imponit obligationem « obediendi, in his quæ præceperit intra latitudinem mate- « riæ talis voti. » Lib. II, cap. XIII, n° 9.

Hæc potestas dominativa superioris in voluntatem, undenam procedit? Non quidem a sola voluntate voventis; nemo quippe potest eo usque semetipsum privare facultate agendi quæ ex se sunt honesta. Nec etiam oritur ex jure quod superior habet regendi inferiorem, in illius et communitatis bonum; sub eo enim respectu æqualia sunt jura superioris, sive votum sit simplex, sive solemne; aliunde hæc potestas, qua-

« pouvant être aliénés, s'augmentent au contraire continuellement par de « nouvelles acquisitions. » Nihil certe timendum hujusmodi in statu præsenti societatis.

tenus ordinatur ad bonum regiminis, valeret solummodo in vota quæ obesse possunt communitati seu religioso, non ad omnia indistincte. Remanet ut dicamus hanc efficaciam voti obedientiæ provenire ex positiva Ecclesiæ institutione, quæ approbando institutum religiosum, prohibet ne professi vota seu promissiones aliter faciant quam ex superioris arbitrio, et simul irritabilia reddit vota quæ fiunt sine illa dependentia. Hæc quidem vota non sunt irrita; valent utique, sed infirma et irritationi obnoxia.

Si quis objecerit Ecclesiam non posse, juxta communem doctrinam, vota irritare nec consequenter hanc potestatem conferre prælatis religionum, respondet Suarez : « Etiam « Pontifex non potest irritare matrimonium factum, et tamen « antecedenter potest conditiones tradere, sine quibus ma- « trimonium sit irritum. Ratio vero est quia difficilius dis- « solvitur vinculum semel factum et validum, quam impeditur « ne fiat... Modum contrahendi determinare... est actus juris- « dictionis et superioris potestatis, quæ in hoc particulari « effectu non est cur Ecclesiæ denegetur. » (Loc. cit., n° 18.)

444. — IV° *Utrum solemnitas votorum sit de essentia status religiosi?*

Solemnitas votorum non est de essentia status religiosi. « Hanc sententiam sequuntur communiter doctores hoc tem- « pore, » ait Suarez, tom. III, lib. II, cap. XIV, n° 4.

Prob. 1° Ex natura status religiosi. Ad statum religiosum duo sufficiunt : media ad acquirendam perfectionem apta, et stabilitas conveniens; atqui hæc duo habentur independenter a solemnitate votorum. Et quidem sunt media quibus removentur impedimenta perfectionis et ipsa perfectio acquiritur; vota scilicet castitatis, paupertatis, obedientiæ, cum regulis instituti. Majus certe incitamentum ad pietatem præstatur solemnitate votorum, atque efficacius impedimenta removentur, eo ipso quod pleniorem abdicationem proprii arbitrii efficiat, sed hoc non pertinet ad substantiam status religiosi;

vota enim simplicia habent etiam, licet in gradu paulo inferiori, vim sufficientem avertendi animum a cupiditatibus carnis, a rerum temporalium sollicitudine, et a propriæ voluntatis inordinationibus. *Majus et minus non variant species*, ait Suarez. Eadem animadvertemus de stabilitate. Major est stabilitas religionum solemnium, quia mutua est obligatio religiosi et religionis, eaque perpetua : dum vovens vitam regularem se in perpetuum tradit religioni, ipsa religio, traditionem acceptando, absolutam vicissim obligationem suscipit illum retinendi, eique necessaria præbendi, uti supra exponebamus. Non ita reciproce ad invicem se obligant ordo et religiosus in congregationibus cum votis simplicibus, et est tamen sufficiens stabilitas : ordo siquidem non debet, nec moraliter potest, dimittere professum nisi gravi de causa, cum postulaverit bonum communitatis; et professus tenetur, quantum ex se est, remanere perpetuo in statu quem elegit. Non potest, inquam, se ex hac vitæ conditione subducere, nec propria sponte recedere : quis autem non fateatur nihil amplius requiri ad quamdam stabilitatem? Alias ne professi quidem vota solemnia essent veri religiosi, ait Schmalzgrueber, cum liberari possint a vinculo professionis, saltem auctoritate S. Pontificis. (De Regularibus, nº 18.)

Prob. 2º Constitutionibus SS. Pontificum, præsertim Gregorii XIII, qui declaraverunt Jesuitas admissos in primum et secundum gradum, nimirum scholasticos et formatos, constitui in statu religioso; « vere religiosos esse et ubique « censeri et nominari debere, ac si in professorum numerum « adscripti fuissent. » Const. *Quanto fructuosius*, an. 1583; *Ascendente*, an. 1584.

Prob. 3º Exemplo primorum ordinum, qui fuerunt tum in Oriente, tum in Occidente fundati. Omnes agnoscunt statum religiosum fuisse in iis ordinibus; nemo ambigit quin vere religiosi fuerint filii SS. Pachomii, Hilarionis, Benedicti : dubium tamen est an vota quæ emiserunt haberi debeant pro

solemnibus; quinimo graves rationes urgent in contrarium... Concludamus proinde dari posse statum religiosum absque votorum solemnitate.

445. — Ex dictis sequitur requiri et sufficere ad statum religiosum, ut emittantur tria vota castitatis, paupertatis et obedientiæ; ut hæc vota sint perpetua; demum, ut fiant in congregatione quam ecclesia recepit in institutum religiosum. Si altera ex tribus his conditionibus desit, si nempe unum aut duo vota solummodo fiant; vel si ad tempus, non in perpetuum, emissa sint, adeo ut vovens pro suo nutu statum aliquando mutare valeat; vel tandem, si congregatio non reponatur ab Ecclesia inter instituta religiosa, non aderit status religiosus proprie dictus, ad sensum canonum, quamvis cæteroquin qui in hac congregatione profitentur, vitam perfectam æmulentur praxi consiliorum evangelicorum. In eo consentiunt omnes canonistæ, qui exinde distinguunt ordines religiosos proprie dictos, ab institutis quæ non sunt stricto sensu religiosa, quia scilicet deest in illis substantia status religiosi.

Quid, a parte rei et coram Deo, discriminis intersit inter illos qui tria vota simplicia in perpetuum emittunt in ordine religioso, ut sunt v. g. scholastici societatis Jesu, et illos qui eadem vota similiter perpetua emittunt in congregatione sæculari rite approbata, ut sunt v. g. presbyteri Missionis et Redemptoristæ, disputari potest. Theologi qui dixerunt discrimen inter utrosque in eo versari quod alii se Deo actu totaliter tradant et eorum donatio a Deo acceptetur, dum cæterorum vota in promissione consistunt, non in sui traditione, nimium subtilitatibus indulsisse videntur. Juxta illos Deus acceptat quidem per seipsum vota et promissa; non acceptat vero donationem, nisi fiat alicui homini per quem acceptari vel repudiari possit, et qui jus acquirat in rem donatam ad utendum illa, et curam illius gerendi[1] : porro, inquiunt, in ordine religioso,

[1] Cf. Suarez, lib. II, cap. IV.

est qui vota et traditionem acceptet nomine Ecclesiæ, non in congregatione sæculari. Hæc solutio minime nobis arridet. Nam, si de intentione voventium agitur, manifestum est illos posse in congregatione sæculari, non secus ac in ordine religioso, sua vota æquali affectu emittere, animo se donandi et tradendi Deo in perpetuum. Si vero de acceptatione ex parte Dei quæritur, cur Deus non acceptaret donationem sibi certe gratam quæ fit conformiter ad regulas ab Ecclesia approbatas, et vi cujus superiores Instituti jus habent, non secus ac superiores ordinum religiosorum, re illa utendi, illius curam gerendi, ei præcipiendi juxta finem proprium et regulas ejusdem Instituti?... Rationem igitur discriminis, non a parte rei, non a natura votorum repetendam putamus, sed a voluntate Ecclesiæ; et quod alias de solemnitate votorum, id etiam de ipsomet statu religioso, qualem illum attendunt leges canonicæ, dicendum arbitramur. Ecclesia scilicet, a cujus voluntate pendent existentia et conditio Institutorum publicorum quæ in illius sinu formantur causa pietatis, statuit alia fore proprie religiosa, et qua talia submitti legibus et perfrui juribus status religiosi; alia vero sic approbat, ut velit illa accenseri congregationibus sæcularibus, quæ legibus propriis reguntur, et magis subsunt jurisdictioni ordinariæ Episcoporum. Benedictus XIV non alia ratione, ut nobis videtur, resolvit quæstionem suo tempore agitatam, an congregatio quædam virginum quæ Anglicanæ dicebantur, et cujus regulæ approbatæ fuerant a Clemente XI, esset congregatio vere religiosa. S. Regularium Congregatio decrevit has virgines non esse vere religiosas, et S. Pontifex in constitutione super earumdem virginum conservatoriis edita, hanc solam rationem affert, quod « ad essentiam status vere religiosi « requiritur, ut religio, seu ordo, in hujusmodi statu, Apo« stolicæ Sedis confirmatione stabiliatur, » et quod institutum illud non ita fuerat a Sancta Sede approbatum in statu veræ religionis. (Const. *Quamvis justo*, § 13, an. 1749.)

446. — V° *Utrum vota regularium et monialium e Gallia sint solemnia?*

Quæstio sub duplici respectu solvenda est : 1° utrum esse possint vota solemnia religiosorum in statu præsenti rerum in Galliis; 2° utrum sint reapse vota solemnia quorumdam ordinum religiosorum in Galliis.

I. In statu præsenti solemnia esse possunt vota quæ regulares e Gallia, sive viri, sive mulieres, emittunt (n° 442).

Hoc unum obstaret quominus emitti possint vota solemnia, quod leges civiles non concordent cum legibus canonicis, in iis quæ ad votum paupertatis referuntur, et religiosi apud nos servent in foro civili capacitatem dominii, imo et dominium bonorum suorum. Porro, id nullatenus impedit quin regulares emittant vota solemnia; quandoquidem ex una parte determinatio solemnitatis votorum ad solum forum Ecclesiæ attinet, ex altera autem parte hæc votorum solemnitas consociari potest cum observantia legum civilium de hæreditatum partitione et bonorum temporalium dispositione.

Prob. 1° Ex praxi Ecclesiæ a primævis sæculis ad nostram ætatem. Religionibus solemnibus cooptati fuerunt, professione votorum, viri omnis cujuslibet nationis sub ditione principum hæreticorum et paganorum, eadem prorsus ratione ac sub ditione principum catholicorum. Hi omnes eodem scilicet modo vitam religiosam professi sunt, iisdemque juribus recepti fuere inter membra ordinis, nullo supposito discrimine inter illos, sive gubernia civilia gentium unde oriundi erant eos habuerint incapaces dominii ad normam sacrorum canonum, sive illos haberent capaces, ad instar aliorum civium. Patres Benedictini, Dominicani, Franciscani, Jesuitæ, fratres plurimos sibi sociarunt e regionibus Persarum, Indorum, Sinensium, Tartarorum, aliarumque gentium; perplures computant, inter suos, Anglos, Hibernos, incolas statuum Fœderatorum Americæ. At vero, si solemnitas votorum, ullovis respectu, penderet a consensu

principum sæcularium, hi omnes falso reputarentur religiosi; certo enim certius est gubernia, sub quorum ditione versantur, nullam habere rationem votorum; eos nimirum a cæteris civibus non discernunt in iis quæ ad capacitatem dominii civilis spectant.

Prob. 2° Ex necessitate unitatis in regimine regularium. Rectum regimen regularium exposcit ut ordines qui per orbem suos religiosos mittunt, causa fidem prædicandi, et qui ubique gentium conventus constituunt, id probante, imo suadente Ecclesia, eamdem retíneant constitutionem : porro, illa regiminis unitas non subsistit ex quo votorum solemnitas dependere supponitur a legislatione populorum in quorum regionibus morantur. Ergone familia fratrum Prædicatorum, seu Minorum, componetur simul religiosis vere professis, v. g. Romanis, qui vota solemnia emittent, et Anglis, Gallis, vel Americanis, quorum vota erunt simplicia? Istiusmodi discrimen maximam certe perturbationem induceret in ordinem religiosum, eo magis quod diversa sint jura, et non iisdem muniis idonei sint religiosi, prout sunt professi solemniter, aut vota solum simplicia emiserunt. Concludendum proinde Ecclesiam statuere posse de solemnitate votorum, sine ullo respectu ad talem aliamve legislationem civilem.

Prob. 3° Ex declarationibus SS. Congregationum. Multæ prodierunt declarationes a SS. Congregationibus quæ manifeste indicant eam esse mentem Ecclesiæ Romanæ ut subsistat votorum solemnitas quidquid statuerit potestas sæcularis. Quædam exempli causa seligamus. Censuit S. Congregatio vota emissa a monialibus Gallis ante rerum Gallicarum perturbationem vim suam servasse non obstante lege civili quæ has moniales capaces fore dominii decreverat. — S. Pœnitentiaria respondit declarationes datas pro monialibus quæ vitam religiosam professæ sunt in præsenti statu, et quarum vota pro simplicibus habenda dixit, non extendi ad regulares. — S. Congregatio Regularium concessit abbati Solismensi fa-

cultatem admittendi *ad solemnem professionem* omnes qui in nova Congregatione Benedictinorum *vota simplicia* prius emiserant. — Eadem Congregatio noluit dispensare religiosum quemdam professum, licet sacris ordinibus minime initiatum, super votis ab illo emissis, « quia firmum, stabile- « que semper fuit Sanctæ Sedis consilium nunquam *a « solemni voto* castitatis dispensare, nisi aliquando gravissima « omnino urgente ratione quæ publicum bonum respiciat. » Hæc Congregatio rescripsit, an. 1838, ad Archiepiscopum administratorem Ecclesiæ Lugdunensis, et iterum mandavit Archiepiscopo ejusdem Ecclesiæ an. 1842, super votis in ordine sancti Joannis de Deo *solemniter emissis*, quorum idem religiosus novis precibus relaxationem implorabat. — Tandem decretum est vota Trappensium quæ in posterum intra fines Galliarum emitterentur tanquam simplicia habenda, *donec Sancta Sedes aliter statuerit* [1].

Prob. 4° Habilitas ad acquirendum dominia et ad actus proprietatis gerendos in foro sæculari, non obstat quominus observentur præscriptiones juris canonici circa votum solemne paupertatis. Hoc solum indixit jus canonicum ut regulares nunquam acquirant nutu proprio dominium rerum temporalium, nec ullam rem sibi propriam retineant, de illave disponere præsumant : porro, si quandoque necessitas requirat ut religiosus, voto solemni paupertatis adstrictus, hæreditatem obvenientem ineat, aut de bonis acquisitis post professionem disponat, id non aget proprio nutu et arbitrio, sed annuente suo prælato. Sancta Sedes non denegat prælatis regularium et Episcopis, ita postulante ratione temporum, facultates necessarias ut regulares utriusque sexus bona quæ eis ex testamento, aut ab intestato obveniunt, proprio nomine acceptent, declarationesque a legibus præscriptas emittere valeant,

[1] Resp. S. Pœnitentiariæ ad Episcopum Cenomanensem, 13 feb. 1841. — Decretum S. Cong. Inquisitionis, 24 martii 1837. — Decretum S. Cong. Regularium, 9 julii 1837.

quando, ob leges civiles, respectivus eorum conventus hæc bona consequi non potest. Hæc cæteroquin conditio adjicitur ut ipsis non liceat eorumdem bonorum procurationem habere, sed ea administrentur a personis auctoritate superioris deputandis, et redditus conventui cedant. Quod vero ad bonorum dispositionem spectat ut transferantur usufructus vel dominium, hanc similiter permisit Sancta Sedes, justa causa intercedente. Ergo observari simul possunt leges canonicæ et leges civiles.

II. Soluta quæstione juris, illico concludemus vota quæ in Galliis emittuntur esse solemnia si fiant in una religionum quæ fuerunt cum votis solemnibus approbatæ, modo nulla in contrarium data sit declaratio Sanctæ Sedis, et aliunde servatæ supponantur regulæ jure communi præscriptæ. Ratio est quod approbatio data ordini religioso non limitetur ad certa loca; quapropter ubivis erigantur conventus, et fiant professiones, servatis servandis, vota exinde sunt solemnia.

Hinc vota Benedictinorum, fratrum Minorum, Prædicatorum, Jesuitarum, etc..., reputantur solemnia. E contra, vota monialium sunt simplicia, quia Sancta Sedes haud semel declaravit se ea non acceptare pro solemnibus. S. Congregatio Regularium hæc rescripsit an. 1835 ad Archiepiscopum Turonensem : « Percunctatus es de votis quæ modo in Galliis « a monialibus nuncupantur, an solemnia sint, an simplicia. « Scias autem S. Pœnitentiariam sæpius ea de re sententiam « suam aperuisse, et postremum quod edidit decretum hisce « verbis expressum est : S. Pœnitentiaria denuo perpensis et « in examen deductis quæ a dilecto in Christo Vicario gene- « rali Tolosano proponuntur, præhabitoque super his oraculo « S. S. D. N. Pii VIII, de ejusdem Sanctitatis mandato, res- « pondet : *Standum esse decisis : hoc est vota quæ in præsenti « statu rerum a monialibus in regno Galliarum emittuntur « ut simplicia a Sancta Sede æstimari.* Datum Romæ die « 19 maii 1829. »

III. — Quibus rationibus Sancta Sedes inducta sit ut non admitteret vota solemnia monialium, dubium est. Non dicemus Sacram Congregationem ignoravisse statum rerum; media certe ipsi non defuere accuratiorem, si opus fuerit, notitiam conventuum nostrarum monialium adipiscendi; nec verbis absolutis, quæ omnia vota a monialibus emissa complectuntur, suum decretum edidisset, si rationem solummodo habuisset factorum quæ nonnulli Antistites in dubiis propositis enarraverant. Nec etiam motivum declarationis Sanctæ Sedis repetemus ex neglectis regulis jure præfixis ad erectionem conventuum, de quibus in articulo subsequenti. Fatendum quidem erectiones seu fundationes conventuum monialium, et etiam aliquorum regularium, factas non esse, post instauratum cultum publicum a tempore concordati, juxta canonicas sanctiones : at vero S. Sedes facillime potuisset huic defectui mederi quoad præteritas fundationes ope litterarum sanatoriarum, et prospicere, quoad futuras erectiones conventuum, ut regulæ accuratius ad praxim adducerentur. Probabilius nobis videtur Sanctam Sedem opportunum hactenus non duxisse assentiri solemnitati votorum monialium ob varias gravesque difficultates quibus hanc conditionem vitæ religiosæ obnoxiam efficiunt in statu præsenti rerum, indissolubilitas vinculi religionis, strictior clausura super qua nullus dispensare valeat nisi S. Pontifex, alienatio dominii atque inhabilitas ad contrahendum. Quamvis enim Sancta Sedes valeat consulere, ope Indultorum, conventibus monialium ad removendum utcumque has difficultates, negari tamen non potest multa exinde procreari impedimenta ex quibus superiores locales non facile expedirent communitates.

Carentia votorum solemnium non obstat quominus moniales habeant substantiam status religiosi, quod colligitur ex supra dictis. Toleratæ olim dicebantur congregationes mulierum cum votis simplicibus, non approbatæ, ob constitutionem

Pii V, de qua supra (n° 436); nunc vero, sublata omni difficultate, approbantur multisque donantur privilegiis.

ARTICULUS III. — DE APPROBATIONE ORDINUM RELIGIOSORUM, AC DE CONSTITUTIONE PROVINCIARUM, CONVENTUUM ET DOMORUM EORUMDEM ORDINUM.

447. — I° *Quid jure canonico præscriptum sit de approbatione ordinum regularium?*

I. Concilium Lateranense sub Innocentio III habitum, an. 1215, hæc edixit : « Ne nimia religionum diversitas gra« vem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter pro« hibemus ne quis de cætero novam religionem inveniat; sed « quicumque ad religionem converti voluerit, unam de ap« probatis assumat. » Cap. 9, DE RELIGIOSIS DOMIBUS. Nedum hoc decretum obstiterit formationi ordinum, multo plures a tempore concilii Lateranensis prodierunt novæ congregationes quam in sæculis præcedentibus; quamobrem anno 1274 concilium Lugdunense legem innovavit : «... quia non solum « importuna petentium inhiatio religionum post modum mul« tiplicationem extorsit, verum aliquorum etiam præsum« ptuosa temeritas diversorum ordinum præsertim Mendican« tium, effrænatam quasi multitudinem adinvenit; repetita « constitutione districtius inhibentes ne aliquis de cætero « novum ordinem aut religionem adinveniat, vel habitum « novæ religionis assumat; cunctas affatim religiones et « ordines Mendicantes post concilium (Lateranense) adin« ventos, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ me« ruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus. » Cap. *Religionum*, DE RELIGIOSIS DOMIBUS, in VI°.

Ex prolatis decretis duo sequuntur maximi momenti : 1° Approbationem esse omnino necessariam ordinibus religiosis; 2° hanc approbationem Sanctæ Sedi reservari, dem-

pta Episcopis facultate instituendi vel approbandi novas religiones.

Ea est necessitas approbationis ut, si deficiat, non sit ordo religiosus; lex enim est simul prohibens et irritans. Institutum non induit naturam religionis, seu ordinis, nisi quatenus media perfectionis præbet voventibus, et nisi aliunde, ratione habita hodiernæ disciplinæ, vota acceptet superior nomine Dei et Ecclesiæ : porro, quomodo ad perfectionem adducet ordo religiosus quem Ecclesia improbat; quis vota emissa acceptabit nomine Ecclesiæ, si Ecclesia prohibeat ne hæc vota emittantur?... Igitur irrita est professio facta in istius modi ordinibus; irrita pariter sunt vota obedientiæ, paupertatis, imo et castitatis, si non aliter facta sint quam relative ad hunc ordinem.

Conclusio complectitur non solum religiones quæ vota solemnia habere præsumunt, sed insuper ordines seu congregationes cum votis simplicibus[1]. Lex canonica universim prohibet, ne quis novum ordinem aut religionem adinveniat sine confirmatione Ecclesiæ Romanæ : porro, omnis congregatio instituta sub certa regula et habitu, cum votis simplicibus, est sin religio, saltem ordo religiosus qui juxta doctores latius patet quam religio. Aliunde eadem lex in hunc finem lata est ut vitetur confusio quam inducunt diversitas et multiplicatio novorum ordinum qui singuli suas regulas, suumque habitum habent, quæ ratio æque urget sive religiones solemnes, sive ordines cum votis simplicibus, formentur, non assentiente Ecclesia...

Adjecimus approbationem ordinum religiosorum reservari Sanctæ Sedi. Jure quidem divino Episcopus, quatenus doctor et pontifex, posset approbare ordinem religiosum pro sua diœcesi; judicare de honestate regulæ et concedere suis diœcesanis ut in communi vivant sub eadem regula. At leges

[1] Cf. Suarez, lib. II, cap. XVI; — Pirhing, lib. III, tit. XXXVI, n° 33; — Schmalzgrueber, eod. tit., n° 48.

canonicæ approbationem retulerunt ad SS. Pontifices, uti indicant textus citati ex concilio Lugdunensi et ex aliis decretis, quibus statuitur nullam admitti religionem quam Sancta Sedes non approbaverit. Insuper approbatio data ab Episcopo restringeretur ad diœcesim; et multum expedit bono ordinum religiosorum, ut per provincias dilatari ac propagari possint, servata unitate sub unius Prælati regimine, quod certo ac stabiliter obtinere non valent, nisi auctoritate Summi Pontificis.

II. — Lex in conciliis Lateranensi ac Lugdunensi lata non attingit Congregationes religiosas improprie dictas, seu virorum seu mulierum quæ habitum sæcularem gestant et nulla vota admittunt, etiamsi habeant vitam communem cum statutis, sub obedientia superioris. Idem a fortiori dicemus de societatibus clericorum qui gestant habitum similem vestitui aliorum sacerdotum sæcularium, nec vota emittunt.

Leges canonicæ, quantumvis favorabiles religioni videantur, non debent ampliari ultra sensum obvium verborum, in iis præsertim quibus restringitur libertas, et induceretur nullitas actuum et pactorum quæ ad institutum referuntur. Atqui sanctiones canonicæ de quibus agimus, si sensu naturali verborum, et consueta interpretatione temporis quo editæ sunt, sumantur, afficiunt solummodo congregationes religiosas quæ vota saltem simplicia cum habitu religionis habent. Quamvis enim in Decreto Concilii vox *Ordo* forte latius pateat quam vox *Religio*, ut notatum diximus a canonistis, nunquam tamen usu consueto loquendi, vox illa tunc temporis non secus ac sæculis subsecutis, adhibita fuit ad aliud designandum quam Institutum religiosum votis, saltem simplicibus, firmatum, et habitu a societatibus sæcularibus distinctum : ne excogitabatur quidem aliter constitui posse ordinem religiosum... Nec dicatur finem intentum a conciliis postulare ut omnia sine ulla exceptione instituta quæ formantur causa devotionis, eidem legi approbationis

submittantur; præter quod enim sola ratio finis non sufficit ut lex extendatur ultra sensum naturalem verborum, certum est finem præcipuum, qui fuit vitare nimiam religionum diversitatem, et multiplicitatem habituum novarum religionum, unde nasci poterat confusio in Ecclesia, sufficienter obtineri, ex quo nulla Congregatio religiosa proprie dicta, cum votis et habitu distincto, institui potest absque prævia approbatione Sanctæ Sedis.

448. — II° *Utrum et quatenus necessitas approbationis temperata fuerit a tempore concilii Lugdunensis?*

I. Disciplina a concilio Lugdunensi sancita in suo rigore ad hanc nostram ætatem permansit quoad omnes ordines religiosos qui habent vota solemnia; adeo ut nusquam admissa sit solemnis professio vitæ regularis, absque prævia approbatione Sedis Apostolicæ.

II. A tempore concilii Lugdunensis, ac præsertim a tempore concilii Tridentini, plurimæ Congregationes institutæ sunt cum votis simplicibus. Id vetitum fuisse pro conventibus mulierum a S. Pio V vidimus supra (n° 436). Idem Pontifex alteram constitutionem, scilicet Bullam *Lubricum vitæ genus*, anno 1568, edidit pro conventibus virorum, qua edicebat sub pœnis gravissimis ut omnes conventuales quarumcumque Congregationum, sub obedientia viventes extra votum solemne religionis, cum habitu distincto a sacerdotibus sæcularibus, professionem regularem solemniter emitterent, sub una regula ex approbatis, si voluerint in domo, conventu, seu congregatione commorari; quod si vero, jam excurso anni spatio in ipsa Congregatione, refugerint hoc modo profiteri, illos e conventu ejici jubebat Pius V, ut ad vitam sæcularem transire cogerentur. Porro hæc disciplina, quam Sanctus Pontifex urgendam statuerat ut provideretur stabilitati ordinum religiosorum, utque vitarentur *periculosæ offensiones in populos, dum quos disciplinæ regulari perpetuo mancipatos credunt, rursus eos, relicto hoc vitæ instituto,*

liberos vident ac solutos in sæculum evagari, non diu viguit in praxi; nam, ut supra notabamus, plurimæ enatæ sunt Congregationes, sub regimine Episcoporum, tolerantibus SS. Pontificibus, quæ non habebant vota solemnia; et hujusmodi instituta Sancta Sedes approbavit, quia adjecto voto perseverantiæ a quo religiosi solvi non possunt, nisi a superiore ordinis, vel a S. Pontifice, sufficienter cautum fuit stabilitati vitæ regularis, quod præcipue intenderat S. Pius V.

III. Aliud temperamentum, longa consuetudine inductum, est quod hujusmodi Congregationes tentari et inchoari possint, cum suis statutis ac votis simplicibus, sub auctoritate Episcoporum. Quin etiam expedire judicatum est ut per certum tempus hæc instituta expertam habuerint experientiam, et convenientiam suorum statutorum, donec summus Pontifex illa approbet. Exemplum memoria dignissimum hujus tolerantiæ, imo et assensus taciti, retulimus quoad conventus Tertiariarum. Nemo aliunde ignorat quot, a centum circiter annis, formatæ sint Congregationes in Galliis, sub regimine Episcoporum, quas Sancta Sedes eximiis laudibus, data occasione, honestavit, gratiisque spiritualibus benigno favore ditavit, nedum improbaverit. Die 22 junii, an. 1860, ut alterum ex recentioribus exemplum afferamus, datum est decretum a S. Congregatione Regularium, in quo exponitur constitutam fuisse jam ab anno 1841 specialem Congregationem sororum quæ a Beata Virgine Maria et S. Josepho nuncupantur, in gratiam mulierum carceribus detentarum; easque sorores emittere vota simplicia ad annum in primo quinquennio, et deinceps perpetua, quibus votum stabilitatis addunt, sub directione moderatricis generalis : hæc autem postea adjiciuntur : « SS. D. N. Pius Papa nonus, preces ora- « tricis (moderatricis generalis) benigne excipiens, attentis lit- « teris commendatitiis Episcoporum, memoratum institutum, « uti Congregationem votorum simplicium, sub regimine mo- « deratricis generalis, et jurisdictione Episcoporum, ad præ-

« scriptum sanctorum canonum, amplissimis verbis laudavit, « et commendavit... » Sequitur concessio indulgentiæ lucrandæ die vestitionis, professionis, etc. Hæc est forma consueta Brevium quibus *laudatur* institutum, antequam ulterius deveniatur ad illius approbationem apostolicam, qua definitive constituitur. Numquid Sancta Sedes ita laudaret institutum quod in eodem Brevi dicitur multis jam ab annis incœptum cum votis simplicibus, et in plurimas Galliarum diœceses diffusum antequam devenerit ad notitiam Ecclesiæ Romanæ, si nefas esset inchoare congregationem religiosam, cum statutis et votis, donec præcesserit approbatio Romani Pontificis? Eamdem rationem servavit Sancta Sedes erga Congregationes virorum qua usa est erga Congregationes mulierum; nam et plures Congregationes clericorum hac nostra ætate institutæ sunt cum votis simplicibus, nec hujusmodi inchoationes Ecclesia Romana improbavit, imo eas gratas habere testificata est, uti videmus in Brevibus apostolicis. Sic, Gregorius XVI in Bulla qua Congregationem clericorum *Societatis Mariæ* approbavit, dicebat : « non mediocri certe voluptate affecti « fuimus, ubi accepimus dilectum filium Claudium Colin, et « aliquos presbyteros, multis abhinc annis, novæ religioso- « rum hominum societatis fundamenta posuisse titulo *Socie-* « *tatis Mariæ.* » (Bulla *Omnium gentium*, an. 1836.)

Hinc jure concludendum existimamus temperatam fuisse diuturna consuetudine, et tacito assensu Sanctæ Sedis, disciplinam decretis conciliorum Lateranensis et Lugdunensis, nec non Bullis S. Pii V et aliorum Pontificum; licitum nempe esse inchoare Congregationes religiosas cum licentia Episcoporum, non obtenta prævia approbatione Sanctæ Sedis, valere statuta harum Congregationum sub regimine Episcoporum, valere insimul vota quæ in iisdem Congregationibus emittuntur, donec opportunum videatur, post sufficiens scilicet experimentum regularum, recurrere ad auctoritatem S. Pontificis quo constabiliatur novum institutum.

449. — III° *Utrum et quatenus prælati regulares obtinere debeant beneplacitum apostolicum, et licentiam Ordinarii, ut valeant erigere conventus et domos?*

Ordines religiosi sunt in potestate S. Pontificis qui prospicere debet, pro sua sollicitudine in Ecclesiam universalem et in commoda uniuscujusque ordinis, conventuum fundationibus et definitionibus provinciarum ordinum religiosorum. Sunt insuper obnoxii auctoritati Episcoporum in quorum diœceses propagari exoptant; est quippe Ordinariorum loci examinare an conventuum fundationes expetitæ utilitati suæ diœcesis inserviant.

I. « Communis hodie et in tribunalibus recepta opinio est, « ait Benedictus XIV, non licere regularibus, tam intra quam « extra Italiam, nova monasteria sive collegia fundare sola « Episcopi localis auctoritate, sed Apostolicæ Sedis licentiam « præterea necessariam esse. » (*De Synodo*, lib. IX, cap. I, n° 9.) Ad illam sententiam quam non admiserant olim celebrioris juris interpretes[1], adducti sunt canonistæ decretis concilii Lugdunensis et Bonifacii VIII, ac præsertim praxi quæ a multo jam tempore prævaluit. Concilium Lugdunense prohibuerat Mendicantibus « ne de novo domum vel locum « acquirant sine Sedis Apostolicæ licentia speciali; » quam legem rursus confirmavit Bonifacius VIII ob frequentes querimonias ad suam Sedem delatas. « Nos, inquit, super hoc « providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne « deinceps aliquis, vel aliqui de prædictis (Prædicatoribus, « Minoribus, et religiosis aliis Mendicantibus), quibuscumque « super hoc privilegiis muniti existant, in aliqua civitate, « castro, villa seu loco quocumque, domos ad habitandum, « vel loca quæcumque de novo recipere, seu hactenus recepta « mutare... absque Apostolicæ Sedis licentia speciali plenam

[1] Cf. Fagnan. in cap. *Non amplius*, n^is 55-72, DE INSTITUTIONIBUS, lib. III Decret.

« et expressam mentionem faciente prohibitionis hujusmodi; « si secus egerint, irritum decernentes. » Cap. *Religionum*, DE RELIGIOSIS DOMIBUS, *Cum ex eo*, DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, in VI°. Hæc decreta, quæ de solis ordinibus Mendicantibus statuerant, extensa deinceps fuerunt, novis constitutionibus et firmata jurisprudentia Curiæ Romanæ, ad alios ordines, congregationes et societates cujusvis alterius instituti vota solemnia habentis. Quod ad Congregationes votorum simplicium attinet, non videtur necessarium esse beneplacitum apostolicum ad erectionem novarum domorum, nisi hanc conditionem mandato speciali requirat Sancta Sedes, siquidem de hujusmodi domibus nihil jura statuerunt.

Leges allatæ procedunt etiam in fundatione novi conventus ejusdem ordinis in civitate jam admissi; quandoquidem ratio SS. Pontificum, hæc decreta edicendo, fuit ne præjudicium afferatur conventibus antea introductis, ac simul ut præcaveantur rixæ quæ ex æmulatione inter vicinos conventus quandoque enascuntur; hæc autem motiva urgent, sive ejusdem instituti sive alterius, novi conventus erigantur. Si de ordinibus Mendicantibus agitur, res est manifesta; novi conventus damnum præexistentibus inferunt diminuendo eorum patrimonium, quod unice consistit in eleemosynis fidelium [1].

S. Sedes non consuevit dare regularibus licentiam erigendi novos conventus, nisi, præter alia ad id jure requisita, sint ad minus duodecim numero religiosi; quia periculum est ne observantiæ regulari male consulatur quando minor est numerus. Hanc ordinationem, plurium pontificum decretis constitutam, de novo præscripsit Innocentius XII, in Bulla *Nuper* an. 1697: « deinceps monasterium, conventus, domus, « congregatio vel societas religiosorum, seu regularium, « nullibi recipiatur, nisi, præter alia ad id requisita, in sin-

[1] Pignatelli, tom. I *Consultationum*, Consult. 179. — Matthæucci, *Officialis curiæ ecclesiasticæ*, cap. XVI, n° 5.

« gulis hujusmodi locis duodecim saltem fratres aut monachi « seu religiosi degere, et ex reditibus et consuetis eleemo« synis, detractis omnibus detrahendis, competenter susten« tari valeant ad præscriptum Decreti Gregorii XV hac de re « editi; alioquin monasteria, et loca hujusmodi post hæc re« cipienda, in quibus duodecim religiosi, ut supra, sustentari, « atque inhabitare non poterunt et actu non inhabitaverint, « Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ « jurisdictioni subjecta esse intelligantur. »

450. — II. S. Congregatio nunquam concedit facultatem erigendi novum conventum quin prius negotium Ordinario loci deferat et ejus sensum audiat; requiritur enim, jure communi, Episcopi licentia, juxta hanc sanctionem concilii Tridentini : « In monasteriis et domibus tam virorum quam « mulierum, bona immobilia possidentibus vel non possiden« tibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum « conservetur qui vel ex redditibus propriis monasteriorum, « vel ex consuetis eleemosynis, commode possint sustentari; « nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cujus « diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta. » Sess. xxv, cap. III.

Conditionem a concilio Tridentino impositam confirmavit Urbanus VIII Const. *Romanus Pontifex* an. 1624, qua interdixit sub pœna privationis vocis activæ et passivæ, necnon officiorum, ac inhabilitatis ad illa in futurum obtinenda, et etiam excommunicationis, superioribus ordinum, etiam Mendicantium, congregationum, societatum, aliorumque institutorum quovis nomine appellentur, quibusve privilegiis donata fuerint, « recipere, erigere, fundare, seu alias quomo« dolibet instituere nova monasteria, collegia, domus, con« ventus, et alia loca regularia hujusmodi, nisi de expressa « licentia Ordinariorum et servata in omnibus sanctorum ca« nonum forma[1]. »

[1] Cf. Ferraris, v° *Conventus*, art. I, n° 4.

Ex constitutionum pontificiarum præscripto S. Congregatio Concilii censuit an. 1754 Abbatem Ulissiponensem ordinis sancti Benedicti non potuisse erigere Ecclesiam prope suum monasterium, absque licentia Episcopi [1]. Conventus habere possunt Ecclesiam, ubi pro ratione sui instituti, januis apertis celebrentur missæ et fiant conciones, nec de eo movetur difficultas; si autem prælati regulares velint extruere novam Ecclesiam a conventu sejunctam, necesse omnino est ut ad Ordinarium loci recurrant; agitur quippe de re non levis momenti quæ aliorum conventuum et parochiarum interest. A sæculo XIII Innocentius IV idem præcaverat, vetando ne regulares, etiam exempti, oratoria vel capellas in locis non exemptis construere præsumerent sine Ordinariorum locorum licentia. Cap. *Auctoritate*, 4, DE PRIVILEGIIS, in VI°.

Potestas Episcopo attributa non est arbitraria, adeo ut pro libitu valeat concedere aut denegare licentiam quam ab eo expetit prælatus regularis ad fundationem conventus peragendam. Prospicere utique tenetur ne novus conventus præjudicium afferat, seu institutis religiosis præexistentibus, seu ipsis parochiis, et simul non debet obstare fundationi in detrimentum ordinis, si nulla rationabilis causa intercedat. Ut præjudicium præcaveat, præscriptum est constitutionibus pontificiis, præsertim Clementis VIII *Quoniam* an. 1603 et Gregorii XV *Cum alias*, an. 1622, licentiam non aliter concedendam fore « quam vocatis et auditis aliorum in iisdem civitatibus « et locis existentium conventuum prioribus, seu procurato- « ribus, et aliis interesse habentibus; vel *alias Ordinariis « locorum constiterit id fieri posse absque præjudicio religio- « sorum in monasteriis, seu domibus ante erectis degentium;* » in hoc enim casu Gregorius XV tribuit Ordinario facultatem vocandi, vel non vocandi pro arbitrio, interesse habentes, uti canonistæ arguunt ex dictione *vel* quam inseruit in sua constitutione. (Ferraris, v° *Conventus*, art. I, n^is 21-23)

[1] *Thesaurus resolutionum*, tom. XXIII, pag. 12.

Si auditis, aut neglectis his quorum interest, Episcopus concesserit licentiam erigendi conventum, et contra ipsius decretum appellari contigerit, integrum negotium devolvetur ad S. Congregationem Regularium, « appellationeque hujus« modi pendente nihil innovandum esse, irritumque et inane « quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate « contigerit attentari, » decrevit Gregorius XV.

451. — Tria hic notanda veniunt : 1° *interesse habentes* in re præsenti sunt superiores conventuum existentium in eadem civitate et circumvicinis locis suburbanis, et probabiliter parochi Ecclesiarum intra quarum fines erigenda est domus religiosa.

De superioribus conventuum habetur mentio expressa. De parochis non ita constat ; illos tamen decretis allatis comprehendi tenent communius canonistæ. « Controvertunt aliqui, « ait Reiffenstuel, an inter citandos et audiendos, etiam sint « parochi locorum. Passarinus siquidem... et alii putant eos « nec citandos nec audiendos esse. Verum contraria opinio, « videlicet quod et parochi, ante consensum, audiendi sint, « probabilius et juri conformius esse videtur, prout sæpe de« cidit Rota, teste ipso Passarino... idque probatur ex Bulla « Clementis VIII ubi expresse prohibetur ne Episcopus con« sensum præbeat nisi prius vocatis et auditis religiosis « existentibus in loco, et, n. b., aliis *interesse habentibus ;* « atqui parochi in hujusmodi causa interesse habent, cum « contingere posset quod ex nova monasteriorum construc« tione eorum obligationes, aliave jura parochialia ita dimi« nuerentur ut congruam sustentationem non amplius ha« berent [1]. » Re quidem vera is esse videtur sensus obvius

[1] Reiffenstuel, in tit. XLVIII, lib. III, n° 33; — Schmalzgrueber, in tit. XXXVI, lib. III, n° 35; — Card. Petra, *Comment.* in II. Const. Paschalii II, sect. I, n^is^ 31-41, tom. I, pag. 217; — Pignatelli, *Consult.* 179, tom. I; — Ferraris, v° *Conventus*, n^is^ 36-41. — Pro sententia opposita Cf. *Examen historicum et canonicum*, lib. P. Mariani Verhoeven, cap. XXII.

verborum, cum parochi non minus interesse habeant in causa hujusmodi quam priores conventuum, et Ecclesiæ non minor cura sit de statu parochiarum quam de commodo conventuum regularium. Idcirco audiuntur superiores conventuum quia forte novis erectis domibus religiosis, aliæ domus præexistentes carebunt reditibus quibus commode sustententur; porro, accidere æque potest ut parochi priventur congrua sustentatione, nec ipsis suppetant necessarii reditus quibus cultui publico et aliis parochiæ necessitatibus provideant. Non satis est integra permanere jura parochialia stricte sumpta, v. g. jus conferendi baptismum, benedicendi nuptias, defunctis funebria exsolvendi, si aliunde assueti reditus, ex minori concursu fidelium ad divina officia, notabiliter diminuantur. Neminem certe latet præcipuos reditus parochiarum provenire ex subselliorum locatione in æde sacra, ex eleemosynis quas fideles intra divina officia largiuntur, ex piorum parochianorum liberalitate qui conferunt in pia instituta, denique ex Missarum stipendiis ; si proinde, multiplicatis circumcirca oratoriis publicis regularium, christifideles ab assistentia officiis parochialibus avocentur, notabile, imo gravissimum quandoque inde detrimentum parochiæ inferretur, quod quantum in se est parochus præcavere debet.

Igitur sive ad textum legis, sive ad illius finem, sive demum ad auctoritatem canonistarum attenderimus, concludendum videtur audiendos esse parochos, quoties dubium est an grave præjudicium inferre debeat parochiæ novi conventus fundatio. Hanc cæterum assertionem, non uti certam, sed uti probabilem damus ; nec illam intelligendam volumus de quocumque præjudicio, de scilicet qualicumque imminutione proventuum, sed de notabili et gravissimo detrimento, quemadmodum observare curavimus. Rationes allatæ tanti ponderis sunt, nostro quidem judicio, ut si non sufficiant ad vindicandum jus parochis se canonice oppo-

nendi novæ domus fundationi, certe sufficiant Episcopo ut expetitam licentiam jure ac merito deneget, quoties istius modi præjudicium secuturum fore prudenter existimat.

2° Quando superior regularium postulat licentiam erigendi monasterium, vel Ecclesiam cultui publico dicandam, Episcopus pensat simul rationum momenta ob quæ expostulatur hæc novi conventus aut Ecclesiæ fundatio, et suæ diœcesis commoda. Si non arbitretur, his attente consideratis, obsecundandum petitioni regularium, potest denegare expetitam licentiam. Si vero attentione digna sibi videantur motiva allegata, nihilque aliunde obstet ex parte status rerum diœcesis, citabit superiores aliorum monasteriorum, parochum loci in quo novus conventus erigendus proponitur, et alios, si aliqui sint, interesse habentes, nisi tamen ipsi constiterit aliunde novum conventum nulli notabile præjudicium allaturum fore; hoc in casu abstinere potest a citatione partium, juxta decretum Gregorii XV quod supra allegavimus. (Ferraris, v° *Conventus*, art. I, n^is 21-23.) Regulares citati ab Episcopo debent rem propositam capitulariter inter se pertractare; superiores enim non possunt consensum præstare nomine sui ordinis, nisi forma regulis sui instituti præfixa servata sit. Si existiment sui notabiliter interesse ut impediatur erectio conventus, suas rationes in scriptis afferent Episcopo; idem curabunt cæteri, parochus nempe et alii interesse habentes, quia Episcopus ipse tenetur motiva suæ sententiæ, si recusaverit licentiam postulatam, aperire regularibus et etiam, in casu appellationis, causas deferre ad S. Congregationem. Tandem cum omne negotium, auditis quæ ex utraque parte allata sunt, mature perpenderit, sententiam dicet in forma authentica, concedendo, vel denegando licentiam, prout in Domino judicaverit.

3° Omnibus quorum interest fas est appellare a sententia Episcopi ad S. Congregationem regularium; et si reipsa intercesserit appellatio, omnia in suspenso manent ex præ-

scripto constitutionis Gregorii XV; regulares non debent ædificationem conventus, seu oratorii publici, incipere, nec incœptam persequi possunt, donec prolatum sit judicium definitivum.

452. — IV° *Quid jure præscriptum sit ad provinciarum constitutionem, unionem, seu divisionem?*

Non est cur prælati regulares adire teneantur Episcopos locorum pro constitutione, seu divisione provinciæ; quandoquidem hæc provinciarum definitio, si cæteroquin non erigantur novi conventus, nullatenus officit jurisdictioni Episcoporum, nullumque gravamen aliis institutis regularibus, nec incolis regionis affert. At indigent indulto apostolico. Multæ constitutiones reperiuntur in Bullario quibus SS. Pontifices sua auctoritate sanxerunt ordinationes capitulorum generalium Franciscanorum et Prædicatorum de provinciarum unione et divisione, ut quod prælati regulares cum capitulis definierant, majori stabilitate firmaretur; quin etiam, in nonnullis harum constitutionum supponitur necessariam omnino esse auctoritatem Sanctæ Sedis ut valeant hujusmodi præfinitiones provinciarum. Id præ cæteris indicat Constitutio Innocentii XI *Injuncti nobis divinitus*, an. 1677. Relata postulatione Cardinalis Nicolai Acciaioli protectoris ordinis Minorum Capuccinorum, de divisione provinciæ in duas, S. Pontifex dixit : « Cum autem ejusmodi divisiones provin« ciarum absque speciali nostro et hujus Sanctæ Sedis « indulto fieri nequeant; nobis propterea dictus Cardinalis « Nicolaus humiliter supplicavit, ut in præmissis opportune « providere et indulgere de benignitate apostolica dignare« mur. » Hæc ab initio constituta pro nonnullis ordinibus mendicantibus extensa deinde fuerunt praxi S. Congreg. Regularium ad alias religiones. Eadem reservatio facta Sanctæ Sedi reperitur etiam consignata in statutis quarumdam Congregationum sæcularium, v. g. Redemptoristarum, Maristarum, et sensim aliis applicatur, adeo ut generatim loquendo,

ipsæ congregationes constitutæ cum votis simplicibus, non aliter quam obtento speciali indulto suas provincias unire vel dividere consueverint [1].

453. — Ex dictis sequitur : 1° Regulares qui conventum vel oratorium publicum erigerent, non servatis formis jure præfixis, absque beneplacito apostolico et expressa licentia Episcopi, pœnas graves experturos fore, scilicet : privationem vocis activæ et passivæ, inhabilitatem ad officia, et insuper excommunicationem majorem ; 2° quidquid neglectis conditionibus præsumpserunt irritum esse et inane, nullumque consequenter jus exinde ipsis tribui. Episcopi possunt eos coercere censuris ecclesiasticis ut ab incœptis desistant, et domibus, seu oratoriis publicis, præter jus ædificatis minime utantur.

Utrum hæc applicanda sint ordinibus regularibus, qui postquam injuste expulsi de loco fuerint, aut vi suppressi, iterum ad civitates de quibus discesserant redeunt, et conventus atque Ecclesiam reædificare volunt, quæstio ambigua videtur, et resolvenda ex variis circumstantiis. Generatim conventus injuste suppressus hæreticorum conatu, hostili furore, aliove simili casu, et paulo post, sedata tempestate, restitutus, recuperat locum et primæva jura ; « quoniam, ait Matthæucci, tanquam injuste suppressus, nunquam fuit sua possessione privatus, licet per aliquod temporis caruerit exercitio. Et propterea redintegratio verissime dicitur continuatio ejusdem status primævi. » (*Officialis curiæ ecclesiasticæ*, cap. ult., n° 9.) Non indiget proinde iterum recursu ad Sanctam Sedem, et ad Ordinarium loci, ad obtinendum licentiam conventum habendi. Si autem tantum temporis elapsum sit, ut juxta moralem hominum existimationem conventus censeatur penitus cessasse, ac novam inchoari fundationem, superiores regulares

[1] Cf. *Analecta juris pontificii*, an. 1860, col. 2393-2395.

ordinis qui olim conventum, domum, Ecclesiam, tenebat in civitate, non possunt similia loca ibidem erigere sub obtentu præteritæ concessionis, sed novam licentiam obtineant necesse est. Ordines regulares, v. g. qui in Galliis monasteria et conventus habebant ante perturbationem Gallicanæ reipublicæ, et ex ea ætate suppressi sunt calamitate temporum, jus prætendere hodie non possunt ad suorum præteritorum conventuum reædificationem, nisi intercesserit beneplacitum S. Pontificis, cum licentia Episcopi, ex præscripto juris communis. Lex quidem civilis nequaquam potuit jure supprimere hos conventus, de quo certe dubium non est apud catholicos; nec eosdem suppressit concordatum, quum de illis mentio facta non sit; verumtamen concludere exinde non debemus Prælatos Ordinum et Congregationum quæ olim monasteria habebant in Galliis, posse hodie, absque nova S. Pontificis et Episcoporum licentia, in civitatibus et pagis ubi sitæ erant illorum domus, ædes sibi comparare, atque in eis instituti sui conventualem vitam instaurare, cum omnibus suis juribus et privilegiis. Præter quod enim jura præterita horum Ordinum cessasse penitus communiter existimantur tam diuturna interruptione, adeo insuper dissimilis est status præsens Ecclesiarum Galliæ a statu sæculorum præteritorum, ut quicumque vir prudens, qui non thesibus mere speculativis inhæret sed rationem practicam rerum habet, fateatur recurrendum fore ad Sanctam Sedem, et ad Episcopos locorum, ut S. Pontificis auctoritate, atque prudentia Antistitum qui Ecclesiis præsunt, determinetur quatenus expediat novas domos religiosas loco veterum instaurare.

Idem dicendum, si regulares velint reassumere conventum quem sponte reliquerant. Ita decisum refert Monacelli; qui insuper notat in reassumptione conventus derelicti et ex gratia restituti, non reviviscere jura præcedentia quibus regulares hujus conventus antea potiebantur, nisi restitutio

concedatur plenarie quoad omnia. (*Formularium legale*, part. I, tit. VI, formula XIX, n^is 13, 14.)

ARTICULUS IV. — DE ADMISSIONE FIDELIUM IN STATUM RELIGIOSUM.

Tres sunt præsertim quæstiones solvendæ relative ad admissionem fidelium in statum religiosum : 1ª Quinam admitti debeant; 2ª quibus præviis exercitiis spiritualibus ad statum religiosum proxime disponantur; 3ª quonam actu reapse admittantur et ordini religioso cooptentur.

§ 1. *De admittendis in statum religiosum.*

Hi solum admittendi sunt ad statum religiosum, qui prudenter reputantur divinitus vocati ad hoc genus vitæ eligendum, et qui aliunde liberi sunt ab omni impedimento.

454. — 1° *Utrum et quatenus necessaria sit vocatio divina ad statum religiosum?*

Quæ alias disseruimus de vocatione ad statum clericalem (n^is 316-319), dici etiam debent, habita tamen ratione diversitatis utriusque status, de vocatione ad vitam religiosam.

Non pauci scriptores ita de prævia deliberatione ad eligendum statum religiosum loquuntur, ut videantur idoneos dicere ad hunc statum omnes indiscriminatim qui impedimentis non tenentur. Sicut, inquiunt, saluberrima res est renuntiatio sæculi et religionis ingressus, ita et cuilibet particulari, nisi impedimentum interveniat, maxime expediens, quia consilium Christi ad omnes et singulos pertinet, quibus liberum est illud amplecti. Nullus excipitur; omnibus dictum est : *Qui potest capere capiat*, hoc est : Neminem

cogo, omnes invito ad statum perfectiorem [1]. At, doctrina communissima est, a qua forte non dissentiunt iidem ipsi theologi, si bene inspiciatur illorum mens, prærequiri specialem vocationem Spiritus sancti.

Vocatio divina innotescit communiter affectu, et quodam impulsu interno, quo aliquis se sentit incitari ad religionem. Ut autem possimus discernere utrum affectus ille sit a Deo, considerandus est finis ad quem refertur, cujus scilicet amore et desiderio ad talem statum impellamur. « Cum enim, ait Lessius, status religiosus non sit ultimus « finis, sed medium quoddam, nunquam propter se appeti« tur, sed semper propter aliud. Desertio sæculi, paupertas, « subjectio, voluptatum abnegatio, quibus religio constat, « non sunt res blandæ quæ vi sua nostræ voluntatis affectum « alliciant, et in sui amorem pertrahant ; sed opus est aliquod « aliud bonum interveniat, cujus amore ad illa inamœna « moveamur. » (Loco cit., n° 56.)

Si tota igitur ratio quæ impellit animum ad religionem est bonum spirituale, nempe ut periculis sæculi eximamur, et Christi vitam imitemur, sicque, Deo perfectius serviendo, nostræ saluti consulamus et alios ad meliora provocemus, non est dubitandum quin affectus ille sit a Deo. Non potest provenire a dæmone, nec a naturæ propensione, ergo illum indidit sanctus Spiritus. Attamen expedit, imo necessarium est regulariter, ut qui hunc affectum habet, virum pium æque ac prudentem, in rebus divinis exercitatum consulat, ne forte in errorem incidat, sumendo momentaneum spiritus fervorem pro vocatione, et deinceps mobilitate animi ipsum pœniteat. Hoc eo magis attente considerandum, quod, uti sapienter animadvertit Suarez : « Sæpe Spiritus sanctus præbet « desiderium alicujus rei, cujus executionem non vult, sicut « præbuit Davidi voluntatem ædificandi templum. Immittit

[1] Lessius, *de Statu vitæ deligendo*, quæst. IV, n° 27.

« enim interdum Spiritus sanctus tale desiderium propter « bonum et meritum ipsius; quamvis ad executionem per- « venturum non sit, aut pervenire non expediat. » (*De Religione*, lib. V, cap. VIII, n° 4.)

Dixi *communiter;* quia adest aliquando vocatio, etiamsi non ita sentiatur efficaciter ille impulsus sancti Spiritus. Scilicet, identidem accidit quod homo, quamvis hunc impulsum internum non experiatur, habeat nihilominus aliquas cogitationes et motiones internas, vel ob mundi pericula sibi apprime nota, vel ob excellentiam status religiosi, vel ob incertitudinem in qua versatur in eligendo statum vitæ, et exinde consilium a directore postulat, dispositus ad faciendum quod sibi melius indicatum fuerit. Qui post maturam deliberationem, et approbante moderatore suæ conscientiæ, statum religiosum amplectitur, prudenter agit ac se vocatum existimare potest, licet efficaciorem impulsum a S. Spiritu non experiatur.

Suarez animadvertit directori caute agendum, ne aliquem inducat ad religionem, si gravia indicia non perspexerit. Timendum est enim periculum inconstantiæ in eo qui sic attrahitur vividis cohortationibus et blanditiis. Petenti consilium veritas aperienda est. « Ille quem Spiritus sanctus movere cœpit juvandus est, vel ut in sancto proposito firmus « maneat, vel ut Spiritui sancto non resistat, sed potius per « orationes et bona opera se disponat, ut ab illo efficacius « moveatur. Prius autem quam Spiritus sanctus incipiat ali- « quem vocare, raro expedit, ut opinor, illum directe indu- « cere ad hunc statum assumendum. » (Loc. cit., n° 10.)

II. Vocatio ad statum religiosum non ita urget per se, ut gravis peccati aliquis redarguendus sit eo ipso quod abnuat obsecundare decisioni sui directoris; non enim tenemur sequi consilia evangelica, uti alias observatum fuit : quoties tamen moraliter certi sumus de vocatione, nos in gravi periculo salutis conjicimus, si Spiritui sancto attrahenti resistamus,

Sanctis doctoribus semper persuasum fuit plures salvari in religione, qui damnati fuissent inter sæculi tempestates ac sensuum illecebras; unde S. Gregorius Magnus conquestus est apud Mauritium imperatorem de lege qua militibus interdicebatur ingressus monasterii, quasi hac lege pluribus cœlum fuisset clausum : « *Sunt*, ait sanctus doctor, *qui nisi* « *omnia reliquerint, salvari apud Deum nullatenus pos-* « *sunt.* » 2° Qui manet in sæculo, quamvis se divina inspiratione sentiat attractum ad statum religiosum, non habebit illa efficaciora gratiæ auxilia, quæ ipsi Deus in hoc statu præparavit; et ideo iis destitutus difficulter tentationibus resistet, et grave periculum damnationis incurret. Nihil tam pertimescendum homini, quam ne Deus ita providentiæ suæ curam et auxilia gratiæ imminuat; nec quidquam est adeo sollicite ab eo petendum quam ut eam auxiliorum mensuram nobis conferat qua novit nos certius salvandos; hoc est, ut in omnibus nos protegat, excitet, dirigat, sicut novit saluti nostræ expedire[1].

455. — II° *Quinam jure impediantur ab ingressu religionis?*

Jure impediuntur ab ingressu religionis : conjugati, ære alieno gravati, ratiociniis reddendis obnoxii, criminosi, liberi quorum parentes in extrema vel gravi necessitate versantur, parentes quorum opera liberi indigent ad suam educationem, Episcopi.

I. Conjugati impediuntur vinculo quo alter alteri alligatur. Lex tamen conjugii non semper obstat admissioni in religionem : vel enim matrimonium est solummodo ratum, ut aiunt, vel usu consummatum.

Si 1um, liberum est alterutri, relicta comparte, ingredi religionem solemnem, et, facta professione, dissolvitur matrimonium, adeo ut liceat parti remanenti in sæculo ad alia vota transire. Bimestre conceditur sponsis ad deliberandum

[1] Lessius, *loc. cit.*, n^{is} 98, 99; — S. Liguori, lib. IV, n° 78.

de sua vocatione, quo tempore possunt abstinere ab usu matrimonii; nec consequenter tenetur pars deliberans de ingressu religionis reddere debitum. At duo sunt bene notanda : 1° hæc de religione solemni intelliguntur, non de congregationibus ubi emittuntur vota simplicia; 2° matrimonium ratum non dissolvitur per ingressum in conventum, nec per novitiatum, sed per professionem religiosam.

Si 2um, conjux potest, non obstante matrimonio consummato, admitti ad vitam religiosam, sive fiant vota solemnia sive non, in duplici casu : nempe, quando compars consentit et ipsa religionem alicubi profitetur, et quando promittit servare castitatem in sæculo, modo tamen sit, ob ætatem provectam virtutisque experimentum, ab omni suspicione aliena : alter est casus, si compars jus suum amiserit criminibus ob quæ licitum admittitur divortium in favorem conjugis innocentis.

Hæc exponuntur in tract. theologico *de Matrimonio*, et canonistæ disserunt de regulis ea de re servandis in suis commentariis tituli DE CONVERSIONE CONJUGATORUM, XXXII, lib. III Decret.

Etsi jure communi valeant decisiones allatæ, tum quoad dissolutionem matrimonii rati per professionem religiosam, tum quoad facultatem ingrediendi religionem post matrimonium consummatum in casu divortii; magnopere tamen cavendum in praxi ne id fiat cum periculo probabili scandali, vel domus religiosæ perturbationis. Quoties pars altera non consentit, et nulla aliunde interfuit sententia judicis sæcularis pronuntiantis separationem conjugum, timendum est istius modi periculum, nisi forte conjux deliberans suum ingressum in religionem se subtrahat actioni civili, in terras exteras transeundo, quod non est regulariter consulendum.

456. — II. Ære alieno gravati, vel ratiociniis reddendis obligati. Qui gravantur ære alieno, et possunt debita solvere remanendo in sæculo per breve tempus, puta per biennium

vel triennium, admitti non debent donec suis debitis satisfecerint. Obstat jus naturale quemque obligans ad præstandum creditoribus quod ipsis debetur; nec enim prætermittenda sunt officia legis naturalis, ut serventur consilia evangelica. Obstat insuper jus canonicum, quo interdictum fuit superioribus conventuum hos debitores admittere. (Const. Clementis VIII *In suprema*, an. 1602.) Quod si vero nec actu habeant, nec in futurum acquisituri sint unde sua debita possint solvere, liberi remanent jure naturali, eximente impossibilitate; liberos etiam reputamus a parte juris canonici, quia nihil tunc creditorum refert, nec ulla est ratio eos detinendi in sæculo, si tamen nihil timetur ex parte eorumdem creditorum; quapropter præsumere fas est SS. Pontifices ad hunc casum suas constitutiones non voluisse extendere. — Plures idem dicendum autumant de casu quo debitor non possit creditoribus satisfacere nisi per longum tempus, ultra triennium; quia juxta illos hæc diuturna dilatio, cum privatione gratiarum quæ inde resultat, merito æquiparatur impotentiæ morali, eximenti ab onere restitutionis. His doctoribus non assentimur, ob rationem superius allatam, non omittendam scilicet præceptorum naturalium observantiam, ut fiat actus devotionis in obsequendo consiliis evangelicis. Quamdiu debitor spem habet satisfaciendi, etiam per longum tempus, adstringitur obligatione naturali. Præterea, nedum Ecclesia faveat debitori in hoc casu, eum potius a conventu removet, interdicendo ne admittatur, uti interdictum reipsa fuit a Sixto V et Clemente VIII. Ratiociniis reddendis obligati non admittuntur, donec ratiocinia sua reddiderint; quia non possent, inchoato novitiatu, his rerum temporalium sollicitudinibus implicari absque gravi suo detrimento. Motivum non ita urget quando agitur de dispensatione rei levioris momenti, v. g. de administratione tutelæ quæ nullis ambagibus locum dare debet; si quæ ratio suadeat ingredi religionem absque mora, id superioris arbitrio dimittetur.

457. — III. Adstricti obligatione sublevandi egestatem parentum. Canonistæ tenent communiter licitum non fore filio suos parentes in extrema, vel etiam gravi necessitate, dimittere, ut monasterium ingrediatur. « Dicendum est, ait « S. Thomas, quod parentibus in necessitate existentibus, « ita quod eis commode quam per filiorum obsequium sub- « veniri non possit, non licet filiis, prætermisso parentum « obsequio, religionem intrare. » 2, 2, quæst. CLXXXIX, art. 6. Id vetat præceptum naturale *Honora patrem tuum*, etc., nisi tamen graviter urgeat necessitas salutis filii, quod vix supponendum in praxi.

Quinimo, iidem doctores tradunt filium teneri egredi e monasterio, facta etiam professione, si parentes prolabantur in extrema necessitate, ac desit aliud medium illis subveniendi. *Hoc certum est*, ait S. Liguori. Si vero de gravi necessitate agatur, alii alia opinantur. Plures censent filium teneri egredi e monasterio. Ita præ cæteris Lessius, Suarez et Silvius, præsertim quando necessitas præcessit ingressum religionis; quia obligatio naturalis quæ urget ante professionem, non extinguitur emissione votorum : filii non tenentur solum in casu extremæ necessitatis, sed et gravis, alioquin non magis erga parentes quam erga extraneos urgeret præceptum charitatis. Alii contrarium opinantur, sive necessitas parentum præcesserit, sive supervenerit. Ita S. Liguori, qui cæteroquin priorem opinionem valde probabilem existimat. Innituntur 1° auctoritate S. Thomæ qui dicit : « Ille qui jam est in religione professus, reputatur jam quasi « mortuus mundo ; inde non debet, occasione sustentationis « parentum, exire claustrum in quo Christo consepelitur, et « se iterum sæcularibus negotiis implicare. Tenetur tamen, « salva sui prælati obedientia, et suæ religionis statu, pium « studium adhibere qualiter ejus parentibus subveniatur. » 2, 2, quæst. CI, art. 4. — Nituntur 2° comparatione adducta cum filio conjugato qui non tenetur uxorem dimittere, ut pa-

rentes adeat, quia magis adhæret uxori quam suis parentibus. (Lib. IV, n[is] 66-70.) Ratio præcipua est periculum cui frequenter exponitur religiosus rediens e conventu inter sæcularia negotia.

In hac opinionum contrarietate, religiosus qui vult sic parentibus obsequi ut sibi consulat, suum suorumque parentum statum ingenue exponat, superiorisque sententiam sequatur : ipsi opus erit dispensatione S. Pontificis si debeat dimittere habitum religiosum, vel commorari ad longum tempus extra monasterium [1].

Quæ de filiis respectu parentum diximus, hæc vicissim de parentibus intelligas respectu filiorum quorum educationi operas dare tenentur jure naturali, usquedum sint ea ætate qua sibi consulere possint.

Fratres et sorores, ait S. Liguori, non licet deserere in necessitate extrema, sed licet in gravi, quamvis posset quis ratione charitatis differre, et etiam omittere statum religionis ad subveniendum fratribus graviter indigentibus (loc. cit., n° 70). Gravior certe ratio urget si in discrimen veniat salus spiritualis fratrum et sororum.

458. — IV. Episcopi consecrati, vel saltem confirmati, non possunt suam sedem deserere, ut profiteantur vitam religiosam, sine prævio consensu S. Pontificis, uti probatum fuit alias (n° 194). Regula data extenditur etiam ad Episcopos titulares, quia et ipsi alligati sunt certæ Ecclesiæ, etsi per accidens, ob infidelium occupationem, vel ob tyrannorum persecutionem, non possint actu præesse suo episcopatui. (Schmalzgrueber, n° 52, DE REGULARIBUS.)

459. — III° *Utrum beneficiati, et cæteri clerici possint religionem ingredi, non obtenta prius sui respective prælati licentia?*

I. Presbyter regimen Ecclesiæ, aut aliud ministerium di-

[1] Cf. Collet, *Traité des dispenses*, liv. IV, n° 99. *Lettre sur la profession religieuse d'un homme dont les parents sont dans le besoin.*

missurus debet, ante omnia, consilium suum, ejusque capiendi rationes, quantum eorum natura fert, aperire Episcopo. De hoc *nemo dubitat*, ait Benedictus XIV, qui addit : « In hoc non tam officio et honestati quam legis naturalis « præcepto satisfaciet. Cum enim presbyteri in animarum « cura, aliisque gravibus muneribus ad pastorale regimen « spectantibus, Episcopi ministri sint ; ita cum eo se gerere « debent, ut is animarum quas ipsi regebant, et negotiorum « quæ administrabant, necessitatibus opportune consulere « valeat. » (Brev. Apost. *Ex quo*, nº xxv, an. 1747, ad Card. Quirinum.)

II. Episcopus non debet, nec potest, regulariter loquendo, suum assensum denegare clerico postulanti liberum ingressum religionis. Prob. 1° Ex cap. *Duæ sunt*, 2, caus. xix, quæst. ii, in quo Urbanus Papa statuit : « Si quis in Ecclesia « sua, sub Episcopo, populum retinet, et sæculariter vivit, « si, afflatus Spiritu sancto, in aliquo monasterio, vel regulari « canonia, salvare se voluerit... etiam suo Episcopo contradi« cente, eat liber nostra auctoritate. » 2° Auctoritate DD., qui communiter asserunt certam esse libertatem clericis religionem ingrediendi, nec de eo movent controversiam ; unde Benedictus XIV in suo Brevi dicit : « Si denegetur permissio, « hujusmodi dissensus, ex auctoritatibus supra citatis, pres« byterum non adstringet, quominus religionem ingredi « valeat. » 3° Ratio est quod clerici, non secus ac cæteri fidelium, habere debeant libertatem sectandi vitam perfectiorem. Ipsimet religiosi, ut infra exponetur, possunt transire ad religionem strictiorem, tametsi obedientiam superiori et stabilitatem voto spoponderint in ordine laxiori : non est igitur cur adimeretur clericis eadem facultas, non obstante promissione obedientiæ, quam, ad normam canonum, suo Episcopo præstiterunt.

Dixi *regulariter loquendo;* quia duo sunt casus excipiendi : nimirum, si Ecclesia detrimentum grave patiatur ex dimis-

sione presbyteri, et si clericus gratuito fuerit educatus sub conditione quod, saltem per tempus determinatum, in diœcesi commoraturus sit sub regimine Episcopi.

Circa priorem casum, hæc animadvertimus : 1° Juxta Benedictum XIV, « certis in casibus, justisque exigentibus causis, « Episcopo competit, ut suum clericum sæcularem ordini re« gulari adscriptum repetere possit. Hoc, inquit, tradit claris« simus canonum doctor Innocentius IV in cap. *Licet*, cujus « hæc sunt verba : *Clericus potest transire ad religionem,* « *non petita licentia, etiamsi contradicatur; crederemus* « *tamen quod posset eum repetere, si ex transitu suo prima* « *Ecclesia gravem sustineret jacturam.* Satis igitur provisum « est Episcopo qui factum clerici sui, ad regularia castra se « invito digressi, impugnare velit. » Si autem Episcopus jure valeat repetere suum clericum, etiam postquam regulari ordini fuerit adscriptus, exinde sequi videtur quod, iisdem in casibus, possit impedire quominus suam Ecclesiam deserat. 2° Contingere haud raro potest Ecclesiam gravem jacturam pati ex desertione clerici in nonnullis regionibus, ubi pauci admodum sunt sacerdotes, paucissimi vero quibus difficiliores administrationes committi tuto possint.

Vidimus supra gravem necessitatem temporalem parentum esse motivum differendi vel etiam omittendi ingressum religionis; quidni gravis necessitas diœcesis non habentis presbyteros numero sufficientes ad regimen parochiarum, vel nonnisi unum aut alterum quem Episcopus promovere valeat ad officium vicariatus generalis, alteriusve ministerii magni momenti, non reputaretur motivum valde fundatum differendi ingressum religionis? Episcopus cui commissa fuit cura providendi necessitatibus suæ diœcesis, judex est opportunitatis et necessitatis de qua agimus. Profecto, clericum qui serio affirmat se pro sua fragilitate in discrimen salutis venire remanendo in sæculo, invitum et in periculo ancipitem non detinebit. Si rationem hujusmodi affirmare non

valeat clericus, nec Episcopus suspicetur, sed solummodo agatur de communi desiderio vitæ religiosæ, jure poterit Episcopus ipsi interdicere ne locum suum officiumque deserat, relicta aliunde clerico facultate adeundi summum Pontificem, quod omnibus licet quando injuste gravatos se esse reputant. Causa deferretur ad Congregationem Episcoporum et Regularium, intereaque expectabit clericus, debitam reverentiam exhibendo suo Episcopo.

Quod ad secundum casum attinet, quando scilicet clericus promiserit ante ordinationem obsequium exhibiturum fore suo Episcopo, per totum vitæ decursum, aut per certum tempus determinatum, et sub hac conditione promotus fuerit, tenetur stare promissis. Id autem exigere potest Episcopus, etiamsi non intercesserit explicita promissio, ab iis generatim qui sumptibus diœcesis aliti sunt, quoniam æquum est et maxime rationi consentaneum, ut ei operam suam præstent, cujus beneficio ad dignitatem officii clericalis conscenderunt. Hac de causa sanctus Carolus Borromæus in regulis seminarii sic præscribendum duxerat : « Si quis de« cursu temporis de statu mutando consilium caperet, etiamsi « de religione ingredienda cogitaret, de eo R. Archiepisco« pum vel rectorem certiorem faciat; peccaret enim si in « seminario hoc animo viveret, in alium finem consumens « quod ad operarios solum pro hujus Ecclesiæ auxilio su« stendandos est constitutum[1]. » Est igitur in hoc casu conventio tacita obligans titulo justitiæ; ac insuper religionis, si interfuerit promissio expressa juramento firmata, uti a quibusdam Episcopis caveri novimus; imo præscriptum fuit a SS. D. N. Pio IX omnibus alumnis seminarii Romæ erecti, litteris apostolicis *Cum Romani Pontifices*, an. 1853, quæ his verbis statuunt : « Alumnus... eo die (quo propriam « vestem seminarii assumit) postquam sacris adstiterit et

[1] *Institutiones seminarii*, part. III, cap. I.

« Eucharistæ sacramento se refecerit, jusjurandum dare « debet supra Sancta Evangelia velle se, absolutis in semi- « nario studiis, in propriæ diœcesis et Episcopi servitium « remigrare; quod quidem actum in tabulas referatur, a « rectore, a candidato, ac duobus testibus subscribendum. « Solus legitimus apostolatus missionum exterarum, donec « ad illas incumbat, ab hoc vinculo eum solvere potest[1]. » Hæc cum ita sint, cum clerici de quibus agitur strictiori vinculo suæ devinciantur diœcesi, prudenti arbitrio Episcopi dimitti oportet ut facultatem ingrediendi religionem concedat, aut dare abnuat, prout, rebus cunctis attentis, in Domino judicaverit.

460. *Nota.* — 1° Jus assertum clericis, præter casus memoratos, religionem ingrediendi, etiam contradicente Episcopo, refertur ad religionem solemnem, non vero ad congregationes in quibus fiunt vota simplicia. Etenim, canones allegati et auctoritates citatæ statuunt solummodo de ingressu monasterii seu religionis solemnis, in quocumque ordine habeatur. In causa hujusmodi quæ derogatoria est juribus Episcoporum, et potest quandoque gravia consectaria inducere in detrimentum disciplinæ diœcesanæ, et concordiæ fovendæ inter Episcopos et clerum regularem, canones interpretari oportet sensu obvio ac strictiori.

Hæc ratio est quæ nos potissimum movet. Quamdiu aliter non declaraverit Sancta Sedes, cujus est sensum canonum summa auctoritate aperire, existimamus fas non esse clericis, excepto semper casu rarissimo quo urgeret periculum grave salutis, suam diœcesim deserere contradicente Episcopo, ut

[1] Hujusmodi juramentum a duobus sæculis exigitur ab alumnis collegii *de Propaganda;* et Alexander VII Brevi *Cum circa juramenti*, an. 1660 prohibuit ne « quovis tempore quilibet alumnus possit ad religionem admitti, « nisi de expressa R. Pontificis licentia... sub pœna nullitatis professionis « ipso jure, si aliter fuerint ingressi. »

vitam degant in congregatione religiosa, etiam approbata, ubi non emittuntur vota solemnia.

461. — 2° Clerici, non secus ac laici, qualemcumque ordinem seu congregationem adierint, debent habere litteras testimoniales sui Episcopi, antequam admittantur. Ita fuit præscriptum a SS. DD. Nostro Pio IX, decreto 25 jan. 1848 quod sic habet : « 1° In quocumque ordine, congregatione, « societate, instituto, monasterio, domo, sive in iis emittan- « tur vota solemnia, sive simplicia, nemo admittatur ad « habitum absque testimonialibus litteris, tum Ordinarii ori- « ginis, tum etiam Ordinarii loci in quo postulans, post ex- « pletum decimum quintum suæ ætatis annum, ultra annum « moratus fuerit. 2° Ordinarii in præfatis litteris testimonia- « libus, postquam diligenter exquisiverint, etiam per secretas « informationes, de postulantis qualitatibus, referre debeant « de ejus natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, « educatione, scientia; an sit inquisitus, aliqua censura, irre- « gularitate, aut alio impedimento canonico irretitus, ære « alieno gravatus, reddendæ alicujus administrationis rationi « obnoxius. » Eodem decreto declaratur Episcopis liberum non esse denegare has litteras testimoniales; et graves pœnæ decernuntur in superiores ordinum et congregationum, qui aliquem ad habitum admittere præsumerent, non obtentis iisdem litteris testimonialibus.

§ 2. *De novitiatu.*

462. — 1° *Quid jure canonico præscriptum sit de novitiatu?*

Concilium Tridentinum multa statuit de probatione prævia ad professionem vitæ religiosæ, hæc imprimis : 1° ut nemo ad professionem admittatur, qui minore tempore quam per annum, post susceptum habitum, in probatione fuerit; 2° ut plena libertas detur novitiis deserendi propositum, si volue-

rint, et ideo nec teneantur donationibus vel renuntiationibus quas antea fecissent in favorem cujusque causæ piæ, intuitu futuræ suæ professionis, si professio non sequatur; 3° ut finito tempore novitiatus, superiores admittant quos ex novitiis idoneos invenerint, cæteros e monasterio ejiciant. (Cap. XV, XVI, sess. XXV, DE REGULARIBUS.) His decretis multa SS. Pontifices addiderunt ut disciplina Tridentina certius servetur, de quibus nunc per singula dicendum.

I. Prælati ordinis, seu congregationis, est admittere postulantes ad novitiatum, servatis regulis sui instituti. Approbatio data ab auctoritate competenti, includit facultatem recipiendi novitios, cum ordo nequeat propagari nec subsistere aliter quam novitiorum admissione.

Nullibi jure statutum reperimus hanc facultatem, quæ naturaliter inest Prælatis conventuum, restringi vel coarctari necessitate rem deferendi ad Episcopum, pro congregationibus virorum; aliter vero ordinatum fuit quoad congregationes monialium. Concilium Tridentinum, libertati virginum Deo dicandarum prospiciens, statuit atque decrevit ut puella quæ habitum religionis suscipere voluerit, « non ante eum suscipiat, nec postea promissionem emittat, quam exploraverit « Episcopus, vel eo absente vel impedito, ejus vicarius, virginis voluntatem diligenter; an coacta, an seducta sit, an « sciat quid agat. » Sess. XXV, cap. XVII, DE REGULARIBUS. Hæc, cum sint absolute præscripta, in omnibus monasteriis servari debent, ne exceptis quidem domibus quæ regularibus subjiciuntur, uti sæpius declaravit S. Congregatio Concilii cujus decisiones referuntur apud auctores[1]. Potest igitur Episcopus præcipere monialibus, quamlibet exemptionem prætendant, et illorum superioribus, ne puellam ad habitum admittant, nisi sit ipse prius certioratus.

Quandonam, quonamve modo Episcopus examen puellæ

[1] Ferraris, v° *Moniales*, art. 1. n° 66.

inire debeat mox dicemus, ubi de professione agendum nobis erit; quod ad rem præsentem attinet, concludamus duas auctoritates simul convenire debere in admissione puellarum ad habitum religionis, Episcopum et superiorissam. Episcopus superiorissam cogere nequit ut recipiat novitiam, hæc enim admissio fieri debet cum plena libertate a communitate collatis omnium suffragiis, ad regularum præscriptum; nec vicissim superiorissa ullam admittere potest novitiam absque prævio judicio Episcopi.

Superior nullum ad novitiatum recipit, de cujus conditione, natalitiis, moribus, non fuerit sufficienter informatus; insuper habeat necesse est litteras testimoniales Episcopi originis et domicilii, sensu supra exposito; quod ultimum tamen non requiritur pro conventibus monialium. Ratio harum informationum est discernere an postulantes aliquo impedimento teneantur; an scilicet graventur ære alieno, an obnoxii ratiociniis reddendis, an inquisiti in foro externo; an tandem vitam religiosam elegerint non mundano motivo, impulsu parentum aliave hujus generis causa, sed sua sponte ad Deo serviendum. Non opus est juridica inquisitione ut hæc veniant in notitiam superioris, sed simplici informatione quæ præbeat saltem rationabilem præsumptionem, arbitrio viri prudentis; quod enim his præviis inquisitionibus defuerit, supplent probationes novitiatus.

II. Jura non determinant ætatem requisitam pro novitiatu; rationi consentaneum est novitios ea ætate admitti ut, expleto temporis spatio requisito, profiteri valeant; unde et S. Congregatio non semel declaravit illos non admittendos regulariter fore ante annum decimum quintum.

Decretum concilii Tridentini supponit novitios induere habitum proprium ordinis in quo profiteri intendunt, sive habitus ille communis sit professis et novitiis, sive specialis. « In « quacumque religione tam virorum quam mulierum, pro« fessio non fiat ante decimum sextum annum; nec qui mi-

« nori tempore quam per annum *post susceptum habitum* in « probatione steterit, ad professionem admittatur. » Plures quidem negant id stricto jure requiri, et in suæ opinionis patrocinium adducunt praxim religiosorum Angliæ, Hiberniæ, aliarumque regionum sub ditione principis hæretici, qui suos novitios probant in habitu sæculari; sed longe communior est sententia affirmans, quæ potissimum innititur textu allato concilii Tridentini, in quo supponitur postulantem non censeri suum novitiatum inchoasse nisi a die suscepti habitus. Ratio suadet rem non aliter statuendam; nam gestatio habitus est, non solum austeritas quædam vitæ quæ inter probationis experimenta optimo jure reputatur, sed medium valde conveniens novitium removendi a sæcularibus affectibus, atque ad statum religiosum disponendi. Habitus non parum inservit, si novitius illum sicuti oportet gestaverit, ad fovendum interius, exteriusque manifestandum ingenium religiosi instituti. Excipe tamen, si aliter ordinetur in statutis, vel requirat necessitas locorum; unde non probant exempla allata contra legem generalem.

III. Novitiatus perfici valide non potest extra monasterium ordinis quem novitius vult profiteri; et valde expedit ut sit domus ad hoc speciali designatione destinata, in qua scilicet novitii recludantur seorsim ab aliis religiosis. Necesse est enim ut ordo mores novitii experiatur, et vicissim ut novitius experiatur disciplinam ordinis, quod utrumque non obtinebitur sufficienter, nisi probatio fiat in domo ordinis, et in consortio quorumdam religiosorum qui illorum cultui atque educationi sint specialiter addicti. Præterea, Clemens VIII Const. *Regularis disciplinæ* pro educatione novitiorum, an. 1596, præcepit omnibus Prælatis regularibus conventuum intra Italiam et insularum adjacentium fines constitutorum, ut de cætero neminem, sub quovis prætextu, ad habitum regularem admittant nisi in conventibus auctoritate apostolica designandis, quod sub pœna nullitatis decre-

vit. Hæc decreta S. Congregatio Regularium ad plures alios ordines extra Italiam extendit, non quidem ulla constitutione generali edita, sed per modum præcepti particularis. Ipsæ Congregationes votorum simplicium quæ lege communi, si quæ lata fuerit pro ordinibus religiosis, non tenebantur, in suis quandoque statutis eamdem disciplinam servandam curaverunt, vel etiam ad id adductæ sunt animadversionibus S. Congreg. Regularium, ut majori cura instituerentur domus novitiorum, ac simul majori stabilitate consisterent. Unumquodque institutum, sive solemnia sive simplicia vota habeat, stare debet regulis sibi præfixis a Sancta Sede, aut suis statutis peculiaribus, ea de re quæ est omnium respectu maximi momenti; nihil quippe tantum refert ad ordinem religiosum, quam ut novitii sedula cura instituantur, informenturque disciplina, moribus, et traditionibus sui instituti.

IV. Novitiatus perdurare debet regulariter per annum integrum et continuum, ita statuente concilio Tridentino, *nec minori tempore quam per annum*... Quod stricte intelligendum censent communius canonistæ, adeo ut non valeat professio si vel una hora defecerit; v. g. si quis vota emittat anno subsequenti eodem die suscepti habitus, sed ante duas vel unam horam. Ratio est quod jura omnino præscribant non admittendos esse novitios ad professionem ante *annum elapsum*, uti legitur in cap. *Non solum*, 2, DE REGULARIBUS, in VI°; annus autem non est elapsus nisi ultimum momentum diei supremæ excesserit. Novitius cui vel una hora defecit, *minori tempore* quam per annum stetit in probatione, quod districte prohibuit concilium Tridentinum. Nec dicatur diem incœptum pro completo haberi in favorabilibus; nam in præsenti materia, favor tum novitii, tum religionis, potius expetit ut nullum instans alterutri præripiatur. Favor est novitii ut anno integro probet onera et labores religionis, et de ejusdem obligationibus instruatur; favor vero religionis, ut probet mores novitii, qui cum est professioni proximior so-

let magis experiri an vero zelo, vel humano affectu, statum religiosum elegerit[1].

Annus probationis continuus sit oportet; nam ubi jura certi temporis mentionem faciunt, intelligi debent de tempore continuo. Hæc regula eo magis urget in re præsenti, quod integritas anni novitiatus valde referat ad probandam novitii firmam perseverantemque dispositionem. Hinc S. Congregatio, cujus decisionem auctores passim referunt post Fagnan, censuit novitium qui a monasterio ut aliam religionem ingrederetur abierat, ac duas tantum horas in alio conventu moram traxerat, et facti deinde pœnitens reversus fuerat, teneri incipere novum annum probationis. Non ita dicendum si, cum superiorum licentia, familiam suam negotiorum causa adierit, vel si invitus retrahatur e monasterio et postea redeat ad consueta exercitia suæ probationis. Ratio discriminis manifesta est. In priori casu, exitus cum dimissione habitus, animo religionem relinquendi, est abdicatio et desertio religionis; quamobrem si novitius statum reassumat, novum annum incipere debet, nam adfuit interruptio moralis; in secundo autem casu novitius statum neutiquam dimisit; remansit enim animo et reipsa sub sui Prælati disciplina. Supponimus licentiam dari ad tempus breve; superior enim qui etiam ob causam rationabilem, puta ad rem familiarem, vel ad curandam infirmitatem, concessisset novitium extra monasterium versari per plures menses, non deberet eumdem, peracto anno, ad professionem admittere; hoc valde alienum reputamus a mente concilii et SS. Pontificum qui statuerunt integrum annum probationis, in domo ordinis quem novitius vult profiteri, agendum fore.

V. Expleto anno probationis, novitius admittitur; vel, si non judicetur idoneus vitæ religiosæ, e monasterio dimittitur, adeo ut non liceat superiori, nequidem consentiente novitio,

[1] Cf. Matthæucci. *Officialis curiæ ecclesiasticæ*, cap. XXXIV, n[is] 2-14. — Fagnan, in cap. *Ad nostram*, DE REGULARIBUS, n[is] 10-34.

tempus probationis pro arbitrio prorogare. Ita statuit concilium Tridentinum : *Finito tempore novitiatus superiores quos habiles invenerint novitios ad profitendum admittant; aut e monasterio eos ejiciant*. Cap. XVI. Hunc tamen textum canonistæ intepretantur cum moderata latitudine, subaudita conditione si nulla subsit causa rationabilis prorogandi tempus, et in suæ interpretationis gratiam adducunt declarationes datas a S. Congregatione. Sensus est quod superior debeat expleto tempore admittere novitios sufficienter paratos, et dimittere quos invenerit non habiles ad vitam religiosam; illos autem qui adhuc non inveniuntur dispositi, sed probabiliter post certum tempus futuri sunt habiles ad hunc statum, retinere valet, novi experimenti causa.

463. — IV° *Utrum et quatenus novitii valeant sua bona patrimonialia, et beneficia ecclesiastica, abdicare ante professionem?*

Concilium Tridentinum sic statuit : « Nulla renuntiatio, « aut obligatio antea facta, etiam cum juramento, vel in fa« vorem cujuscumque piæ causæ, valeat, nisi cum licentia « Episcopi fiat intra duos menses proximos ante professio« nem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi « secuta professione; aliter vero facta, etiamsi cum hujus « favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita et « nullius effectus. » Cap. XVI.

1° Decretum Tridentinum interpretantur communiter de donationibus et de renuntiationibus factis a novitio; factis scilicet post inchoatum novitiatum, aut saltem postquam ingressus est monasterium, non vero de renuntiationibus quas fecisset antea. De hoc multum fuit olim disputatum : at prævalere debuit explicatio data, quia conformis est sensui obvio verborum concilii, et hæc verba debent stricte interpretari.

2° Donationes, ut tales censeantur quas concilium interdixit, debent esse alicujus momenti relative ad bona novitii; eleemosynæ erogatæ pauperibus, et munuscula qui-

bus non imminuitur fortuna, non subjacent decretis citatis.

3° Clericus beneficiatus non potest, inchoato semel novitiatu, sua beneficia resignare, nisi iisdem conditionibus quas concilium præscripsit pro aliis renuntiationibus bonorum temporalium; nec etiam per duos ultimos menses novitiatus tenetur suum beneficium resignare : illud servare potest quoadusque professus fuerit. « Beneficium illius qui religio« nem ingreditur, non est intra probationis annum alicui « conferendum, nisi ad id ipsius accedat assensus, aut con« stet quod professionem fecerit. » Cap. *Beneficium*, 4, DE REGULARIBUS, in VI°.

4° Novitius egrediens e monasterio non tenetur conventum indemnem facere ab impensis sui causa factis nisi id usu stipulatum censeatur, vel fraudulenter ingressus fuerit monasterium absque seria intentione profitendi religionem. Sancta synodus præcepit « ut abeuntibus ante professionem om« nia restituantur quæ sua erant. Quod ut recte fiat, Epi« scopus, etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, « compellat. »

Nota.— Quæ diximus de renuntiationibus ad mentem concilii Tridentini, non videntur extendi ad novitios congregationum in quibus emittuntur tantummodo vota simplicia; quia juxta communem stylum vox illa *professio*, et aliæ hujusmodi, sumuntur de professione in religione solemni. Multum quidem refert ad libertatem votorum ut similes regulæ in praxi serventur; sed renuntiationes factæ non erunt irritæ, cum illas Ecclesia non statuerit irritas fore, nisi factæ supponantur, saltem tacite, sub conditione resolutoria.

464. — *Quæ sint obligationes et jura novitiorum?*

I. Novitii non tenentur in conscientia servare regulas et præcepta communia ordinis religiosi, licet omnino deceat hæc servari. Ad hanc observantiam non tenentur vi votorum, cum ea non emiserint; nec vi statutorum ordinis, quæ id juris solum superiori concedunt ut suos novitios regere, in-

struere, ac delinquentes punire valeant, quod obtinent, etiamsi novitii non obligentur in conscientia.

Utrum vero superiores aliquid præcipere possint novitiis mandato particulari inducente obligationem strictam et etiam comminatione censurarum, pendet a quæstione quam canonistæ diversimode resolvunt, scilicet, an superiores habeant veram jurisdictionem quasi episcopalem, tam in foro interno quam externo, in novitios. Plures hanc jurisdictionem denegant superioribus ordinum regularium, et ex suis principiis consectarium istud inter cætera deducunt, novitios non subjici casibus reservatis a superioribus suæ religionis, nec casibus reservatis ab Episcopo loci, « quia, ait Ferraris, sunt in statu « neutro, id est nec vere subditi Episcopi, nec superioris « religionis, sed sunt in statu medio, per abnegationem « extremorum in odiosis. » (Ferraris, v° *Novitii*, n° 13.) Alii jurisdictionem superiorum regularium in novitios tuentur, præsertim si agatur de ordine religioso exempto; existimant id jure communi concedi, quatenus inclusum in jurisdictione generali qua superiores potiuntur ad regendum communitatem suam; unde concludunt prælatos regulares exemptos posse respectu omnium suorum subditorum, ne exceptis novitiis quamdiu hi remanent in novitiatu, quod possunt Episcopi respectu suorum diœcesanorum. (Schmalzgrueber, n^is^ 88, 89.)

Quid sentiendum in hac opinionum contrarietate nobis dubium est, magis tamen inclinamur in opinionem negantem : 1° quia nullum argumentum positivum adducitur jurisdictionis quasi-episcopalis prælati regularis in novitios; 2° quia supponenda non videtur jurisdictio in personam ita sponte sua subditam, ut pro arbitrio valeat se huic potestati subtrahere deserendo novitiatum; 3° quia hæc potestas non est necessaria, cum abunde sufficiat potestas directiva, cum jure puniendi, et ejiciendi pervicacem, ad probandum utrum novitius conveniat religioni.

II. Novitii in favorabilibus sub nomine religiosorum comprehenduntur, et propterea gaudent privilegio *canonis*. Lucrantur indulgentias suo ordini concessas, et alia privilegia participant; sacramenta recipere possunt et a censuris absolvi a suis superioribus.

§ 3. *De professione.*

465. — I° *Quid sit professio religiosa, et quotuplex distinguatur?*

Professio est emissio votorum quibus novitius, expleta probatione, in statum religiosum admittitur.

I. Duplex distinguitur professio, si ad votorum conditionem attendamus : alia proprie et stricte sumpta, si emittantur vota solemnia : altera late sumpta, ac minus proprie, si vota sint simplicia. Quando autem sancti canones de professione statuunt, intelligendi sunt de emissione votorum solemnium, eo magis quod vix alia emittebantur tunc temporis quo hi canones condebantur.

Alia est distinctio professionis in expressam et tacitam, ratione habita modi quo vota fiunt. Est professio *expressa* si verbo et scriptis fiat; dicitur *tacita*, si absque voce et scriptis fiat, sed actibus quibusdam qui ex sua natura, seu ex more solito, censentur includere professionem quando ponuntur cum intentione profitendi : v. g. si novitius, expleto tempore novitiatus, gestet habitum proprium professis, suffragium ferat in capitulo, aliave id genus agat. Jus commune utrumque modum profitendi hucusque approbavit, tametsi professio explicita sit magis consueta.

466. — II. Ex decreto S. Congregationis regularium, lato die 19 martii, an. 1857, novitii ordinum religiosorum debent, peracto novitiatu, emittere vota tantummodo simplicia; deinde, post triennium a die quo hæc vota emiserint computandum, ad professionem votorum solemnium admittentur si

digni reperiantur; nisi forte pro aliquibus institutis, quibus id indultum fuit, professio votorum simplicium ad longius tempus protrahantur.

Cum hoc decretum nonnullis dubiis locum dederit circa naturam et qualitatem votorum, et circa obligationes ac jura illorum qui vota emiserunt, novæ prodierunt declarationes ex secretaria S. Congregationis, 17 julii 1858, in hunc modum :

1° « Vota simplicia, de quibus agitur, perpetua erunt ex « parte voventis, utpote quæ tendunt ad emittenda deinde « vota solemnia, in quibus perfectionem et complementum « accipient.

2° « Eorumdem votorum simplicium dispensatio reservata « est Romano Pontifici, cui professi gravibus urgentibus cau-« sis preces porrigere poterunt.

3° « Verum eadem simplicia vota solvi etiam possunt ex « parte ordinis in actu dimissionis professorum, ita ut, data « dimissione, professi ab omni dictorum votorum vinculo « et obligatione, eo ipso liberi fiant.

4° « Facultas autem dimittendi professos votorum simpli-« cium, de quibus agitur, spectat ad commissarium aposto-« licum ordinis cum suo consilio generali. Idem commissa-« rius apostolicus cum suo generali consilio poterit in « casibus extraordinariis, et præsertim pro regionibus et « locis longinquis, ad dimissionem decernendam subdele-« gare religiosos probos et prudentes, qui saltem tres esse « debent.

5° « Licet ad decernendam dimissionem neque processus, « neque judicii forma requiratur, sed ad eam procedi possit « sola facti veritate inspecta, tamen superiores procedere « debent summa charitate, prudentia, et ex justis et rationa-« bilibus causis, quacumque humana affectione remota, « secus eorum conscientia graviter onerata remaneat. Nemo « autem ex causa infirmitatis, post professionem votorum « simplicium superventæ, dimitti poterit.

6° « Professi dictorum votorum simplicium participes erunt « omnium gratiarum et privilegiorum, quibus professi voto- « rum solemnium in memorato ordine legitime utuntur, « fruuntur et gaudent.

7° « Superiores regulares, ad quos spectat, concedere « poterunt hujusmodi professis litteras dimissorias dun- « taxat ad primam tonsuram et ad ordines minores, ser- « vatis tamen de jure servandis, et præsertim quæ circa « ordinationes regularium ab Apostolica Sede præscripta « sunt.

8° « Anni professionis, qui in dicto ordine requiruntur ut « quis voce activa et passiva gaudeat, et ad officia admitti « possit, a die emissionis votorum simplicium computantur ; « et professi votorum simplicium suffragium habeant in actis « capitularibus suis conventus, quatenus et prout habent « solemniter professi.

9° « Professi votorum simplicium dominium *radicale*, uti « aiunt, suorum bonorum retinere poterunt ; sed eis omnino « interdicta est eorum administratio, et redituum erogatio, « atque usus. Debent propterea ante professionem votorum « simplicium cedere pro tempore, quo in eadem votorum « simplicium professione permanserint, administrationem, « usufructum, et usum, quibus ei placuerit, ac etiam suo « ordini, si ita pro eorum libitu existimaverint.

10° « Professi votorum simplicium remanere debent in « domibus professoriis et studiorum, et vitam communem « perfectam observare.

11° « Ad valide emittenda vota solemnia post vota simpli- « cia requiritur professio expressa, et ideo professio tacita « omnino abrogata est.

« Hæc Sanctitas Sua statuit atque constituit, contrariis « quibuscumque, etiam speciali mentione dignis, non ob- « stantibus, quibus apostolica auctoritate derogat, ac dero- « gatum esse declarat. »

Notare refert supra dictas declarationes non prodiisse e Sacra Congregatione in forma decreti generalis jus commune constituentis, sed datas fuisse singulatim ad preces commissariorum apostolicorum, pro variis ordinibus religiosis. Hinc concludendum videtur his declarationibus abrogari professionem tacitam, pro ordinibus et congregationibus quibus datæ sunt, et quidem solummodo quoad vota solemnia.

467. — II° *Quæ conditiones requirantur ut professio valide fiat?*

Quatuor conditiones requiruntur, nimirum : ut fiat a persona idonea, expleto novitiatu, libere, et assentiente superiore.

I. *A persona idonea*, id est, quæ habeat ætatem, et alias dotes, jure communi, vel statutis ordinis præfixas, et nullo impedimento irretiatur.

Ætas requisita est annus decimus sextus expletus, qui a die et hora nativitatis computatur juxta principia tradita ubi de novitiatu (n° 462). Professio antea facta est nulla, nullamque inducit obligationem ad alicujus regulæ observantiam, aut ad alios quoscumque effectus, ita statuente concilio Tridentino. Aliæ conditiones ad validitatem professionis requisitæ jure communi sunt : baptismus; libertas a vinculo conjugali, sensu supra exposito; dispensatio seu licentia a S. Pontifice obtenta, si novitius munus habeat episcopale, etiamsi agatur de episcopatu titulari; libertas a vinculo præcedentis professionis in alia religione, nisi professus transeat ad ordinem strictioris observantiæ, servatis regulis ea de re constitutis jure communi, prout infra dicetur; immunitas ab excommunicatione, quæ reum criminis ab Ecclesia et a participatione bonorum communium separet. Si vero aliquis crimina etiam graviora perpetraverit, si ære alieno gravetur, vel obnoxius sit ratiociniis reddendis, valide nihilominus religionem profitetur, tametsi illicite. Clemens VIII, Const. *In*

suprema, 2 jun. 1602, moderavit decreta Sixti V, quibus statuebatur nullam fore in his casibus professionem.

II. *Libere.* Coactio moralis, seu metus gravis, licet reverentialis, professionem invalidam reddit ; quia mens Ecclesiæ est ut vota religiosa sponte emittantur. « Nullus tondea« tur, nisi in legitima ætate et spontanea voluntate. » Cap. I, DE REGULARIBUS. Disciplina Tridentina certum argumentum suppeditat hæc intelligi de conditione omnino requisita, quandoquidem iis qui prætendunt se per vim, aut metum, adductos esse ad professionem, quinquennium concedit ad reclamandum contra validitatem votorum. Cæterum, canones agunt de metu gravi quæ, licet non adimat libertatem jure naturali requisitam ad meritum aut demeritum morale actus humani, repugnantem tamen et quadamtenus invitum adigit ad professionem. Metus reverentialis quo filius, ex reverentia naturali parentibus debita, timet eos offendere, eo usque procedere potest, præsertim si concurrant periculosæ minæ, importunæ persuasiones, asperæ tractationes.

Concilium Tridentinum anathemati subjicit omnes et singulas personas, cujuscumque qualitatis vel conditionis fuerint, quæ « quomodocumque coegerint aliquam virginem, « vel viduam, invitam ad ingrediendum monasterium, vel ad « suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emit« tendam professionem ; quique consilium, auxilium vel fa« vorem dederint ; quique scientes eam non sponte ingredi « monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem « emittere, quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel « consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque « anathemati subjicit eos qui sanctam virginum, vel aliarum « mulierum voluntatem voti accipiendi, vel voti emittendi, « quoquomodo, sine justa causa impedierint. » Cap. XVIII.

Hanc censuram excommunicationis, latæ sententiæ, incurrunt etiam parentes qui violenter cogunt, vel impediunt filias circa ingressum religionis ; ita tamen si verum metum adhi-

buerint, secus si fuerit tantummodo metus reverentialis qui limites simplicis persuasionis non excesserit.

Ut sufficienter constet de libertate professionis, concilium statuit ut nulla novitia professionem ante emittat « quam « exploraverit Episcopus, vel eo absente, vel impedito, ejus « vicarius, aut aliquis ab eis deputatus virginis voluntatem « diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat quod agat ; et « si ejus voluntas pia et libera cognita fuerit... libere ei pro- « fiteri liceat. » Lex omnes conventus, etiam exemptos, attingit ; verbis enim absolutis enuntiatur. Præfecta monasterio debet Episcopum certiorem facere de futura professione ante mensem ; et, ne diutius protrahatur, quindecim solummodo dies assignantur constitutione S. Pii V, intra quos dies examen peragi necesse est. Examen fieri debet ante crates, nisi sit ratio suspicandi ne puella instigetur a monialibus conventus, quo casu Episcopus curabit novitiam inde adduci in ecclesiam exteriorem monasterii, vel alium commodiorem et propinquiorem locum, ubi de voluntate puellæ inquirere possit.

Nota. 1° Examen ab Episcopo agendum pro objecto exclusive habet libertatem voluntatis puellæ ; quamobrem si ad alia protendatur, puella non tenetur respondere. (Bulla Pii V, *Etsi mendicantium*, an. 1567.)

2° Si congregatio religiosa non habeat vota solemnia, aut nullam habeat exemptionem a jurisdictione episcopali, Episcopus non tenetur decreto allato ; sed alia ipse pro officio præscribere potest, juxta ordinis institutum.

III. *Assentiente superiore.* Nulla professio, seu expressa, seu tacita, fieri potest aliter quam consentiente superiore ; quia per eam inducitur quasi-contractus inter religionem et religiosum, qui sibi mutuo spondent in futurum. Superior autem servare tenetur, in admittendo novitios ad professionem, regulas sui instituti : porro una e præcipuis regula est ut novitii professio approbetur consilio illorum quorum est ea de re deliberare.

468. — III° *Quos effectus producat professio religiosa?*

Professio religiosa hos effectus producit :

1° Inducit obligationem vota atque regulas instituti servandi, sensu infra explicando.

2° Extinguit vota ante facta, saltem quæ incompatibilia sunt cum obligationibus religionis. Attamen, si emittens professionem intenderet omnia sua vota commutare in votum religionis, id potest, quia « reus fracti voti aliquatenus non habe- « tur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur « religionis observantiam commutare. » Cap. *Scripturæ*, 4, DE VOTO.

3° Solvit matrimonium ratum non consummatum, si sit professio stricte sumpta.

4° Dicitur insuper professionem remittere pœnam omnium peccatorum quæ deleta sunt quoad culpam. S. Thomas id hæsitanter asserit 2ª 2æ, quæst. CLXXXIX, art. III, ad 3um. Suarez hoc veluti piam opinionem proponit lib. VI, cap. XIII, n° 4. Hunc effectum professio per se operari non potest, sed tantum occasionaliter, vel supposita in vovente intensitate charitatis perfectæ quæ non semper reperitur; vel, supposito quod indulta sit a Sancta Sede indulgentia plenaria, quam reipsa indulsit pluribus etiam congregationibus quæ habent vota simplicia.

469. — IV° *Quid jure cavendum in casu professionis invalidæ?*

Professio, si forte invalide facta sit, aut rata habetur, aut nulla esse pronuntiatur : de alterutro quædam notare necesse est.

I. Religiosus ratam habere potest suam professionem, si defectus fuerit ex sua parte, et impedimentum sublatum sit; v. g. si ætatem attigerit, si novum consensum præstet in locum prioris quem invitus dederat, etc.

Ad illam ratihabitionem minime necessarium est novam accedere superioris acceptationem, nisi superior, cognita

nullitate, suum consensum revocaverit; quia consensus semel datus perseverare censetur : nec requiruntur de novo cæremoniæ professionis, etiam in religionibus in quibus abrogata est professio tacita, si tamen occulta sit nullitas prioris professionis.

Verum oportet, juxta probabilem opinionem, ut religiosus noverit suam primam professionem fuisse invalidam; quia sicut ad profitendum, ita ad ratihabendum professionem requiritur consensus profitentis : « atqui ignorantis nullus est « consensus, cum ignoti nulla voluntas, nec aliquid magis « contrarium sit consensui quam error. » Verba sunt Reiffenstuel, qui concludit renovationes votorum quas, ex more sui instituti, faciunt sæpe religiosi, aliosve actus qui tacite hanc renovationem inducunt, non sufficere quamdiu iidem religiosi ignorant nullitatem suæ professionis, nisi ea sint mente ut velint vota confirmare, etsi ab initio, ex quacumque causa, sua professio invalida fuerit. (De Regularibus, n^is^ 215-216. Ferraris, v° *Professio regularis*, n° 86.)

II. Si religiosus nolit ratam habere suam professionem, inducetur actio nullitatis, juxta formam a canonibus præscriptam : quod simili jure intelligas de casu in quo superior ordinis non vult confirmare professionem religiosi.

1° Hæc statuit concilium Tridentinum : « Quicumque regu« laris prætendat se per vim et metum ingressum esse reli« gionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum « fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacum« que de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia « superiorum, non audiatur nisi intra quinquennium tantum « a die professionis, et tunc non aliter nisi causas quas præ« tendit deduxerit coram suo superiore et Ordinario. » Sess. xxv, cap. xix.

Licet in hoc decreto mentio fiat virorum regularium duntaxat, nihilominus etiam moniales comprehunduntur, cum, ex regulis juris, masculinum genus includat fœmineum, ait

Bened. XIV, ubi una eademque causa pro fœminis et pro viris militat.

Insuper, quamvis decretum statuat de regulari professo, et nihil expresse declaretur de ipsa religione cujus aliquando interest alumni sui professionem irritam decerni, certum est, atque a S. Congregatione decisum, causas hujusmodi super nullitate professionis, tam a religione quam a regulari professo, intra quinquennium deductas, ab iisdem judicibus esse cognoscendas.

Observandum denique venit concilium voluisse quinquennium computari *a die professionis,* quod stricta interpretatione sumitur, etiam in casu quo causa prætensa nullitatis, puta metus, per totum quinquennium perseveraverit : quapropter non a die quo causa cessavit, sed a die emissionis votorum currit tempus concessum pro introductione processus. Quod si elapso tempore partes velint causam introduci, necesse est ipsas recurrere ad S. Sedem, ut ab ea obtineant *restitutionem in integrum.* Hoc remedio conceditur facultas judicibus inferioribus causam cognoscendi.

2° Judex super validitate professionis religiosæ est Ordinarius loci cum superiore regulari monasterii in quo reclamans professionem emisit, si agatur de regularibus exemptis: est Ordinarius solus, si agatur de religiosis suæ jurisdictioni immediate subjectis. Uterque simul, per se aut per delegatum, judicis partes habent; et, si forte discrepantia judicia dederint, causa ad Apostolicam Sedem devoluta censetur. Si professio invalida judicetur, res defertur ad judicem superiorem, uti mox dicemus, servato ordine hierarchiæ; scilicet ad metropolitanum et ad alium superiorem regularem, non quidem monasterii ubi facta fuit professio, sed alterius ejusdem instituti, in civitate vel diœcesi existentis; vel, eo non existente, ad superiorem vicinioris monasterii ejusdem ordinis, seu personam ecclesiasticam cui vices suas superior ille commiserit.

3° Regulas in hoc processu servandas determinat Constitutio Bened. XIV *Si datam*, 1748. Ante omnia necessum est regularem qui contra suam professionem reclamat in suæ religionis monasterio morari, et habitum reassumere, si eum deposuerit, alioquin repelletur postulatio. — Judex non debet suam sententiam fundare in attestationibus extra-judicialibus quantumvis juramento firmatis, sed conficere processum judicialem, in quo et articuli exhibeantur ex parte illius qui contra professionem agit, et interrogatoria dentur ab ea parte quæ stat pro professione, et testes examinentur, vocatis omnibus quorum interest. — Ordinario mandatur ut constituat in sua diœcesi personam idoneam, doctam æque ac prudentem, quæ munus expleat *defensoris professionis*. — Si pronuntietur pro validitate, et nec professus, nec religio, interponat appellationem, causa finita est; si vero pronuntietur pro nullitate, defensor professionis appellare debet ab illa sententia, et omnia de novo servantur in secunda causæ revisione, quæ in prima instantia observata sunt; adeo ut nullatenus liceat regulari a religione migrari, nisi duas sententias conformes obtinuerit, quibus professio nulla et irrita declaretur. — Quando elapso quinquennio, habetur a S. Sede *restitutio in integrum*, causa per judicem ordinarium examinatur eodem prorsus modo, et duplex item sententia debet intervenire.

470. — Quid si regularis certo sciat coram Deo professionem suam esse nullam, sed probare nequeat in foro externo? Poteritne, si nolit suam professionem confirmare, dimittere statum religiosum et redire ad sæcularia?

Quæstio nobis videtur valde difficilis. Concilium Tridentinum voluit modum ac terminum præfinire litigiis, dissidiisque inter regulares et suos superiores occasione nullitatis professionis, ne subditi prætendentes se nulliter esse professos contemnant jussa suorum superiorum, dum superiores enituntur subditos cohibere sub disciplina sui ordinis : porro

timendum est ne decreta finem intentum non attingant, si liceat subditis, etiam elapso quinquennio, propria auctoritate habitum religionis deserere, tutaque conscientia redire ad sæculum. Hinc nonnulli concludunt concilium præcipere voluisse regularibus ut remaneant in suo monasterio, taciteque firment suam professionem, quoties, ob qualemcumque causam, non potuerunt probare. (Conf. Fagnan, qui hoc argumentum late prosequitur in cap. *Si quis*, n^is^ 19-81, DE REGULARIBUS.) Contrariam opinionem propugnant communius canonistæ, et dicunt regularem non teneri suam professionem confirmare, nec manere in religione, sed posse tuta conscientia in occulto discedere, dummodo sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo ac præjudicio, abire possit. Rationem sui asserti afferunt quod professio religiosa sit opus consilii ad quod nemo invitus cogitur; ad decretum autem concilii respondent, concilium non adigere ad professionem, nec eam validam reddere, sed præsumere regularem ab initio valide fuisse professum, quæ præsumptio in foro conscientiæ cedit veritati. (Reiffenstuel, n^is^ 205-209. Schmalzgrueber, n^is^ 204, 205. Ferraris, v° *Professio regul.*, n^is^ 81, 82. Billuart, dissertat. IV, art. IV, § 2.)

Non dubitamus quin Ecclesia potuerit obligare regulares ad manendum in religione, non obstante nullitate professionis, ut vitetur scandalum et præcaveatur periculum grave disciplinæ. Quod vero id reipsa voluerit, isque sensus debeat dari decreto concilii, maxime nobis dubium videtur, et si eligenda esset opinio, magis inclinaremur in sententiam canonistarum qui arbitrantur dari nulliter professis libertatem in foro interno derelinquendi statum religiosum, positis tamen conditionibus supra indicatis, quibus præcaveatur scandalum, ut aliud majus incommodum. Tria hæc nos potissimum movent : 1° Decretum concilii nititur præsumptione facti; 2° etsi non excedat limites jurisdictionis ecclesiasticæ ut invitum adigat ad professionem, id tamen nunquam censetur

facere nisi certe constet de sua voluntate; nam professio religiosa requirit consensum spontaneum; 3° eo minus constat de voluntate Ecclesiæ quod canonistæ perplures, magni quidem nominis, decretum Tridentinum interpretentur juxta sensum faventem libertati. Exinde oritur saltem grave dubium juris, quo stante licet unicuique sequi opinionem quam magis fundatam reputaverit. Cæterum perraro continget adesse conditiones necessarias, ut religiosus hac libertate uti valeat.

ARTICULUS V. — DE OBLIGATIONIBUS STATUS RELIGIOSI.

Exponendum hic venit quæ obligationes sequantur ex emissione votorum; quas insuper obligationes Ecclesia imposuerit professis vitam religiosam; demum quomodo immutari, imo cessare, possint illæ obligationes.

§ 1. *Quæ obligationes sequantur ex votis status religiosi.*

471. — I° *Ad quid obliget votum castitatis?*

Votum castitatis, sive solemne, sive simplex supponatur, interdicit omnes actus, cum externos, tum internos, contra sextum præceptum Decalogi; nam juxta mentem ac disciplinam Ecclesiæ, religiosi vovent castitatem, qualis jure naturali præcipitur, et ad illius observantiam se adigunt virtute religionis. Hinc sequitur actus contra castitatem induere speciem sacrilegii, quod aperiendum necessario est in confessione.

472. — II° *Ad quid obliget votum paupertatis?*

I. Votum solemne paupertatis obligat regulares ad nihil habendum, et de nulla re disponendum, aliter ac sub dependentia superioris. Cap. *Cum ad monasterium*, 6, DE STATU MONACHORUM, prohibet districte in virtute sanctæ obedientiæ,

« ne quis monachorum proprium aliquomodo possideat. » Concilium Tridentinum sic disciplinam confirmat : « Nemini « regularium tam virorum quam mulierum liceat bona im« mobilia vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, et quo« vis modo acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine « conventus, possidere vel tenere, sed statim ea superiori « tradantur, conventuique incorporentur. Nec deinceps li« ceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere « etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, vel « commendam. Administratio autem bonorum monasterio« rum et conventuum ad solos officiales eorumdem, ad nu« tum superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium autem « usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui « paupertatis quam professi sunt conveniat. » Sess. xxv, cap. II.

Hinc concludas 1° religiosos non posse acquirere, nec possidere nomine proprio quodvis bonum, nec mobile, nec immobile; 2° peccare contra votum paupertatis qui de re aliqua disponit sine permissione saltem præsumpta sui superioris.

De his multæ quæstiones moventur, ex quibus tres præ cæteris, summatim exponemus.

473. — 1ª Utrum lege generali comprehendantur manuscripta propria?

Probabilius negant communissime, ait S. Liguori; tum quia manuscripta sunt aliquid spirituale, cum sint partus ingenii; tum quia pertinent ad scientiam quæ non cadit sub voto paupertatis; tum quia talis est communis consuetudo (lib. IV, n° 14). Hinc concludendum religiosos posse donare suas conciones, lectiones, compositiones et alia manuscripta propria, et eadem posse secum deferre, si transeant in aliam religionem, nullis relictis transcriptionibus. Ita Suarez, licet paulo hæsitanter, tom. IV, lib. III, cap. XIV, n° 10.

474. — 2ª Utrum liceat religiosis habere peculium, id est

bonum aliquod mobile, census, annuam præstationem, ad illorum particulares usus destinatum?

Hoc videtur contrarium concilio Tridentino, etiamsi, ut supponimus, peculium habeatur cum dependentia a superiore, quandoquidem concilium interdixit religioso bona mobilia *possidere etiam nomine conventus;* voluit cuncta bona superiori tradi ut *conventui incorporentur*, et eorum administrationem solis officialibus monasterii demandari. Attamen, perplures tenent id licitum fore in omnibus conventibus ubi introducta non fuit vita communis. « Ratione consuetudinis « quæ hodie fere in omnibus religionibus introducta est, puto, « ait S. Liguori, rigorem concilii temperatum esse, et licere « singulis religiosis ex consensu superioris, peculium habere, « ut sibi provideant ad usus necessarios et honestos, modo « sint parati bona a se abdicare ad superioris nutum. » (Loco cit., n° 15.) Quod S. Liguori intelligit etiam de casu quo religiosus peculium retinet, non in communi deposito, sed in sua cella cum licentia prælati, dependenter tamen ab ejus arbitrio.

Maxime tamen optandum ut ubique introducatur vitæ communis severius institutum, quod exposcit perfectam æqualitatem, et quamcumque prædilectionem ita excludit ut ex cunctis bonis et annuis reditibus præstationibusque, quovis nomine dicantur, in communi ab officiali conventus administratis, singulorum indigentiæ æquali modo provideatur, nulla penitus ratione habita hujus illiusve religiosi, cujus gratia census, aut aliæ præstationes communitati obtigerunt. Hæc vitæ communitas plurimum conducit ad religiosiorem voti paupertatis observantiam, atque ad servandam disciplinam monasticam; fovet præterea humilitatem, concordiam, et alias virtutes evangelicas[1].

475. — 3ª Qualis materia requiratur in violatione voti paupertatis, ut sit peccatum mortale?

[1] Benedictus XIV, lib. XIII, cap. XII, n^is 18-22; — S. Liguori, lib. IX, n° 15.

Quidam sequuntur regulas traditas, in tract. *de Justitia*, circa furta facta a filiisfamilias : alii cum S. Liguori putant religiosum strictius teneri quam filiumfamilias et superiorem magis oppositum esse; unde non tantam requirunt quantitatem ad peccatum lethale. His accedere videntur qui, cum Schmalzgrueber, arbitrantur illud constituere materiam gravem adversus votum paupertatis, quod sufficeret ad constituendum peccatum grave in materia furti. (S. Liguori, n° 24. Schmalzgrueber, DE STATU MONACHORUM, n° 38.) Probabile est graviorem materiam requiri si religiosus rem in suos usus vel alterius religiosi impendat, quam si extraneo dederit.

476. — II. Hæc de singulis religiosis individuis dicta sunt; si autem de ipso conventu quæstio movetur, quatenus teneatur servare paupertatem, recurrendum erit ad regulas ordinis.

Omnibus ordinibus religiosis licitum est habere domum, capellam, sacristiam et hortum. — Capuccinis et Minoribus strictæ observantiæ vetitum est habere immobilia frugifera, annuos reditus, et bona stabilia in perpetuum vel in longum tempus, ad subveniendum suis necessitatibus. — Cæteris ordinibus etiam mendicantibus concilium Tridentinum indulsit immobilia frugifera et annuos reditus; unde sub eo respectu jam non est discrimen inter ordines mendicantes et alios, etsi primi retineant nomen *Mendicantium*, ratione suæ primævæ institutionis.

Patres Societatis Jesu, in suis domibus professis, non utuntur privilegio quod concilium Trid. concessit domibus Mendicantium[1].

477. — Regulæ juris communis de paupertate religiosa, respectu tum religiosorum, tum conventuum, attingunt solum ordines solemnes. Quod ad alias congregationes attinet, standum est uniuscujusque congregationis statutis; obligationes

[1] C. Suarez, t. IV, lib. I, *de Varietate religionum*, cap. VIII.

enim religiosorum et jura superiorum in hac materia omnino pendent a regulis specialibus, auctoritate legitima approbatis, juxta quas vota emissa sunt. In congregationibus ubi religiosi et moniales servant bona sua, ac de illis disponere valent prout sibi opportunum judicaverint, cum licentia tamen superiorum, superiores debent ac tenentur permittere subditis ut de suis bonis reapse disponant prout quisque opportunum judicaverit, modo hæc dispositio sit in se conveniens : sua auctoritate graviter abuterentur qui obtentu obedientiæ ac majoris boni assequendi, exigerent ut non aliter subditi disponerent quam in gratiam suæ congregationis.

478. — III° *Ad quid obliget votum obedientiæ ?*

Duo sunt quæ a se invicem distingui debent, licet convenientiam habeant inter se : obsequium superiori præstandum, et regula ordinis servanda. « Votum obedientiæ, ait Suarez, « non obligat ad servandam regulam (subintellige, *nisi illud* « *exprimat*), sed ad obediendum secundum regulam ; et « ideo propria obligatio regulæ ut sic, non ex voto obedien- « tiæ, sed ex propria ratione legis et ex principiis ejus est « colligenda. » (Tom. IV, lib. I, cap. II, n° 7.)

1. Votum directe obligat ad obediendum superiori, in omnibus quæ præcipit secundum regulas et constitutiones ordinis, sive directe et expresse, sive indirecte et implicite, res præscripta contineatur in regulis. Obligatio consequenter supponit auctoritatem legitimam in superiore præcipiente, et conformitatem rei præceptæ cum regulis et fine instituti. Ratio est quod subjectio inferioris erga suum superiorem oritur a promissione voluntaria qua se tradidit religioni ; non aliter autem se tradidit quam promittendo obedientiam juxta finem et regulas instituti : ergo obligari non potest ad ea quæ sunt *contra*, vel *supra*, vel *extra* regulas.

In regula continentur implicite quæ sunt moraliter necessaria ad conservationem instituti, ad mutua charitatis officia, ad correctionem defectuum et ad ordinem regularem ser-

vandum, ut convenienter obtineatur finis proprius instituti.

Hinc 1° concludendum, exempli causa, superiorem ordinis contemplativi non posse exigere a suis subditis ut se ministerio publico tradant, quia, licet sit opus charitatis, est alienum a fine instituti. — Superiorem non posse præcipere observantiam regularum juxta primitivam severitatem, si rigor ille pristinæ disciplinæ moderatus fuerit auctoritate legitima. (Schmalzgrueber, *de Statu monachorum*, n^is 63-79.)

Hinc 2° multum a vero aberrant qui in odium ordinum religiosorum obedientiam monachalem prætendunt inducere religiosum ad faciendum cæca mente quidquid, vel injuste, mandaverit superior. Hoc certe omnino falsum et absonum. Religiosus non tenetur vi sui voti, nec potest, exequi mandatum sui superioris, si, quod Deus avertat, res præcepta sit illicita : nullum est enim votum quod obliget ad malum.

Quod plures sancti fundatores ordinum religiosorum tanti opere commendaverunt sub nomine *obedientiæ cæcæ*, nihil aliud est quam pia et multum commendabilis affectio cordis, qua religiosus inclinatur ad obsequendum suo superiori, non disjudicando motiva mandati, nec opportunitatem, in iis quæ cæteroquin ipsi non videntur ulla ratione illicita.

3° Hinc non obligaret præceptum quo superior suo subdito indiceret ne aliter disponat de suis fortunis quam in gratiam suæ congregationis aut domus religiosæ. Episcopus loci qui de hocce abusu auctoritatis admonitus esset, jure ac merito in superiorem animadverteret.

Præceptum superioris obligat sub gravi, si jubeat in materia gravi, *in virtute sanctæ obedientiæ*, *in nomine D. N.* vel simili forma; sub veniali si alia forma remissiori utatur : vel etiam sub nullo peccato, prout ex usu recepto in ordine communiter res interpretatur.

479. — II. Regulæ sunt statuta a fundatore data, quibus deinceps aliæ præscriptiones, sub nomine ordinationum, constitutionum, aliove titulo, additæ sunt auctoritate legi-

tima. Porro regulæ et constitutiones diversimode obligant, aliæ sub gravi, aliæ sub levi, aliæ communius tantum ad pœnam, prout declaratur in ipsismet regulis, vel communiter intelligitur in ordine.

Qui profitetur religionem non vovet omnia et singula servare quæ in regula continentur, sed vovet regularem vitam juxta præscriptum regulæ : atqui regula non præscribit omnia sub peccato mortali, sed quædam tantum, ea præsertim quæ spectant tria vota substantialia vitæ religiosæ. Alia præscribit sub veniali, quales sunt exteriores observantiæ quæ multum conducunt ad votorum observantiam; quædam demum sub pœna tantum, uti sunt exercitia quotidiana, silentium, modus quo quisque suo officio fungi debeat, et alia hujusmodi quæ directe non obligant in conscientia, licet superior jure possit delinquentes punire pœnis proportionatis ad gradum transgressionis; hæc enim non sunt nuda consilia, seu monita, sed regulæ proprie dictæ, ac religiosis ab auctoritate legitima impositæ per modum legis. Hinc fit quod in multis ordinibus religiosus non voveat servare regulam, sed obedire secundum regulam. (Billuart, dissert. I, art. VII. Suarez, tom. IV, lib. I, cap. II, III.)

Billuart testatur, post S. Thomam, in ordine FF. Prædicatorum, regulas et constitutiones, exceptis votis et præceptis, non obligare ad culpam etiam venialem. Hoc idem testatur Suarez de Societate Jesu, in qua authentice declaratum fuit universas constitutiones, aut ordinationes, exceptis tantum votis, non inducere obligationem conscientiæ, etiam sub veniali, nisi adhibeantur signa expressa hujus obligationis, uti hæc sunt : *in nomine Domini*, — vel *in virtute sanctæ obedientiæ*. Probabile est regulas non aliter explicari in plerisque aliis ordinibus.

Attamen, quamvis transgressio regularum non sit peccatum ex genere suo, fieri potest ex parte operantis, et ratione habita circumstantiarum, ut sit peccatum, non tantum ve-

niale, sed et mortale, uti omnes canonistæ animadvertunt; quod accidit quando grave detrimentum disciplinæ regulari infertur, vel religiosus probabili periculo amittendi gratiam suæ vocationis, aut ejectionis e monasterio, se exponit, aut tandem violat regulas sui ordinis ex contemptu.

Quando regula successu temporum atque moribus communitatis fuit temperata, et nihilominus eadem remanet quæ fuerat primo tempore, eodemque sensu a superioribus explicatur, adeo ut mitigatio a saniori parte reputetur laxitas improbanda, ipsi standum est, non habita ratione temperamenti. Aliter dicendum, si disciplina fuerit immutata decretis S. Sedis, aut legitima consuetudine, etsi remanserit littera constitutionum. Hoc in casu valet mitigatio, quamvis inducat in congregationem statum minus perfectum; religiosi, dum sua vota emittunt, vovent obedientiam in sensu relativo ad hanc disciplinam, nec possent obligari ad pristinum rigorem, nisi interventu auctoritatis S. Pontificis. Liberum quidem est prælatis regularibus, cum suo capitulo, collapsam disciplinam instaurare, quando laxitates introductæ offendiculo sunt et possunt avertere ordinem a suo fine; item quando reformatio inducenda versatur tantum circa res mere accidentales; si quidem in sua professione singuli se religioni tradiderunt animo amplectendi quæ ad bonum ordinis conservandum, et ad finem a fundatoribus intentum, necessaria superioribus videbuntur. Verum, si asperitates diuturna consuetudine temperatæ sint valde graves, et rigor ille primævus a præsenti disciplina multum differat, ita ut vitam religiosam multo difficiliorem reddant, cogi non debent, quia « ad hujusmodi reformationem suscipiendam, ante « professi non obligantur, cum præsumi rationabiliter ne- « queat quod ad illam voto voluerint se obligare. » Schmalzgrueber, de Statu monachorum, n^is 76-81. Cf. Suarez, lib. X, cap. viii, n° 17.

§ 2. *De obligationibus jure canonico statui religioso annexis.*

Præter obligationes quæ directe sequuntur ex votorum emissione, aliæ sunt quas subeunt religiosi vi canonum; hæ præsertim : 1ª gestare habitum ordinis; 2ª recitare officium divinum; 3ª servare clausuram.

480. — I° Quoad habitum religiosum urget Constitutio *Ut periculosa*, 2, Ne clerici vel monachi, in vi°, quæ sic habet : « Ut periculosa religiosis evagandi materia subtrahatur, « districtius inhibemus ne de cætero aliquis, quamcumque « religionem tacite vel expresse professus, in scholis vel alibi « temere habitum suæ religionis dimittat... Si quis horum « temerarius violator extiterit, excommunicationis senten- « tiam ipso facto incurrat. »

Religiosus qui habitum dimittit egrediendo e monasterio cum intentione illum non reassumendi, se constituit reum apostasiæ : licet vero non dimittat cum tali intentione, peccat mortaliter et incidit, ipso facto, in censuram excommunicationis majoris, si, vel etiam per breve tempus, illum dimittat sine rationabili causa, extra monasterium : quæ duo sunt notanda, ad mentem cap. *Ut periculosa* mox prolati. 1° Bonifacius VIII prohibuit hac constitutione sub pœna excommunicationis ne dimittatur habitus religionis extra monasterium, *ut periculosa evagandi* occasio subtrahatur; hinc non peccant graviter, nec censuras incurrunt, saltem jure communi, qui intra claustra suum habitum dimittunt; 2° non statuit pœnas nisi in eos qui *temere*, id est, sine ulla causa rationabili in publico incedunt sine suo habitu; igitur excusantur qui motivo sanitatis, vel periculi evitandi, aliave ratione a suis superioribus vel consuetudine probata, ad tempus dimittunt habitum religionis.

481. — II° Quoad officium divinum, consuetudo generalis

obligationem induxit pro omnibus regularibus viris, et monialibus, choro addictis.

Illa obligatio simul communitatem et individuos, juxta regulam instituti, attingit : exinde canonistæ concludunt regulares qui casu non assistunt choro, teneri nihilominus recitare privatim horas extra chorum, cui obligationi submittuntur etiam religiosi fugitivi et ejecti e monasterio ; quia fuga non potest exonerare religiosos ab obligatione quam contraxerunt profitendo. (Suarez, *de Horis canonicis*, cap. XVIII. Schmalzgrueber, in tit. DE CELEBRATIONE MISSARUM ET DE DIVINIS OFFICIIS, n^is 77-84.)

482. — III° Clausura generatim in eo consistit quod regularibus non liceat egredi e monasterio, nec permittatur extraneis ingredi, sine licentia debite obtenta.

Duplex distinguitur clausura, alia *episcopalis*, altera *papalis*, ut aiunt canonistæ, prout ab Episcopo imponitur conventibus qui alias lege canonica non tenentur, vel datur auctoritate S. Pontificis, qui solus exinde super clausula regulari dispensare valet, exceptis causis jure prævisis. Ut vero pateat ratio hujus discriminis, perpendere necessum est sanctiones canonicas sub duplici respectu : quoad egressum regularium e suo monasterio, et quoad admissionem exterorum intra septa monasterii.

I. Concilium Tridentinum hæc de viris regularibus statuit : « Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam « prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem « missi aut vocati fuerint. » De monialibus autem : « Nemini « sanctimonialium liceat post professionem exire a mona- « sterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi « ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda. » Cap. IV et V.

Frequentior est viris causa egrediendi, his præsertim qui sacro ministerio mancipantur, et minus urget periculum. Peccant solum venialiter si ad breve tempus egrediantur e

monasterio, nesciente et non consentiente superiore ; potest etiam contingere ut nullum sit peccatum, ratione habita consuetudinis, tolerantiæ superiorum, aut motivi gravis, seclusis quibusvis pravis circumstantiis. Quod vero ad moniales spectat, nullo prætextu eis licet, etiam ad breve tempus, a suo monasterio egredi, nisi legitima intercedat causa ab Episcopo approbanda. Quæ sit causa legitima non dimittitur arbitrio Episcopi, sed constitutionibus pontificiis declaratur. Bonifacius VIII, capite *Periculoso* (DE STATU REGULARIUM, in VI°) unam solummodo causam indicavit, scilicet morbum gravem, aliis periculosum. Pius V statuit in Constitutione *Decori et honestati* nulli abbatissarum, priorissarum, aliarumve monialium, etiam e regia vel illustri prosapia ortarum, licitum fore a monasteriis exire ulla occasione et prætextu, « nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis « lepræ, aut epidemiæ, quæ tamen infirmitas præter alios « ordinum superiores quibus cura monasteriorum incumbe- « ret, etiam per Episcopum, seu alium Ordinarium loci, « cognita et expresse in scriptis approbata sit. » Aliter egredientes, item superiores contra præscriptum hujus decreti licentiam exeundi quomodocumque concedentes, demum comites ac receptrices personæ, etiam consanguineæ, subduntur ipso facto excommunicationi majori, a qua præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeunt. Nulli igitur licet, exceptis tribus causis expressis, concedere facultatem monialibus exeundi, v. g. si velint e monasterio egredi ut balneis utantur, ut aere puriore ad recuperandam valetudinem fruantur, ut ad aliud monasterim transferantur. Hanc disciplinam sæpius, data occasione, revocavit S. Congregatio Regularium, cujus jussu, exempli causa, scriptum est an. 1789 ad Episcopum Malacitanensem (Malaga), Em. Patres decrevisse ad Sanctam Sedem Apostolicam spectare facultatem concedendi monialibus transeundi, et transferendi easdem ab uno ad aliud monasterium, et in

peragenda translatione servandas esse leges et conditiones in apostolico indulto appositas. Quod si secus factum fuerit, tam superior qui facultatem concessit, quam monialis egressa, personæ quæ illam comitatæ fuerint, et quæ receperunt, pœnis subjacent in constitutione S. Pii V, *Decori et honestati*[1].

II. Religiosi possunt admittere viros intra monasterium; prohibentur autem recipere mulieres in locis regularibus qui sunt : claustrum, dormitorium, id est domus quam inhabitant religiosi, et officinæ interiores, generatim spatium illud muris cinctum quod continetur intra januam semper clausam monasterii. Moniales neminem, nec virum, nec mulierem, admittere possunt intra septa monasterii, de quo sic statuit concilium Tridentinum : « Ingredi intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis aut conditionis, sexus « vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel superioris licentia, in « scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto « incurrenda. Dare autem tantum Episcopus vel superior « licentiam debet in casibus necessitatis; neque alius ullo « modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel « indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi. » Cap. v.

Sub eo secundo respectu est etiam discrimen valde notandum inter clausuram regularium et clausuram præscriptam monialibus. 1° Primi possunt admittere personas sæculares intra clausuram monasterii, solis mulieribus exclusis, quarum ingressus penitus prohibetur. Erant olim quædam privilegia multis concessa; sed hæc revocavit Benedictus XIV,

[1] Sancta Sedes quandoque indulsit monialibus ut scholas puellarum externarum habere licite valerent; ita tamen ut scholæ constituerentur in parte ædium monasterii ab alia separata, ad quam per januam externam puellæ ingredi possint; facta potestate monialibus magistris in scholas sese conferendi per interiorem januam ad earum officium exercendum. Cæterum, indulto cautum fuit ut porta tam externa quam interna sedula cura custodiretur.

Const. *Regularis disciplinæ*, an. 1742, qua religiosis interdixit ne quavis occasione, aut prætextu religionis, fœminas introducant, vel ingredi sinant, quando supplicationes cum sanctissimo Eucharistiæ sacramento, sive cum sanctis reliquiis per claustra, septa, et alia monasteriorum loca, habentur. §§ 2 et 3. 2° Moniales nullas personas, absque distinctione conditionis et sexus, introducere debent, nec ut ingrediantur tolerare, nisi in casu necessitatis cum licentia superioris. Quocirca conceditur ut ingrediantur sacerdotes ad ministrandum sacramenta infirmis, medici ad dandum suæ artis operas ægrotantibus, operarii quibus moniales indigent. Episcopus et superior regularis cui monasterium subjectum est, ingredi possunt, servatis de jure servandis, scilicet in casu necessitatis tantummodo, et cum viris maturæ ætatis qui comitentur. Si tamen monasterium sit regularibus subjectum, Episcopus non potest illud ingredi, nec intra septa visitare, « nisi in iis « quæ concernunt observantiam clausuræ, » uti non semel declaratum fuit a S. Congregatione [1]. Benedictus XIV disciplinam canonicam de clausura monialium confirmavit; omnibus in contrarium abrogatis privilegiis, etiam Cardinalibus, vel Nuntiis, aut Legatis a latere concessis. (Const. *Salutare*, an. 1742.) 3° Ex modo dictis aliud discrimen statuitur inter clausuram regularium et clausuram monialium, quod religiosis viris et sæcularibus idem esse possit locus communis quo insimul convenire valeant, v. g. ecclesia, sacristia, locutorium; dum, quod ad moniales spectat, nullus est locus quo ipsis simul cum sæcularibus convenire liceat; loca ad quæ moniales sese conferre valent interdicuntur extraneis et vicissim loca ad quæ liber accessus patet sæcularibus, interdicuntur monialibus.

III. Sollicitudo SS. Pontificum, in removendo virgines Deo

[1] Matthæucci, *Officialis curiæ ecclesiasticæ*, cap. XI, n° 10; — Ferraris, v° *Moniales*, art. III, n° 95, 96.

dicatas ab omni sæcularium consortio, eos induxit ut laicis clericis, ipsisque regularibus interdicerent accessum ad monialium monasteria, præter casus necessitatis; quamobrem, si cognatos in proximioribus gradibus conjunctos, confessarium, et superiores seu generales seu locales, excipias, nemo debet sine necessitate accedere ad moniales ut illas alloquatur. Cum olim nonnulli regulares adire non dubitarent crates monasteriorum monialium absque licentia, prætenderentque id sibi non esse interdictum, S. Congregatio, hac opinione improbata, declaravit « regulares cujuscumque ordinis... « etiam de quibus specialis mentio foret habenda, qui ad mo- « nasteria monialium, quamvis ab Ordinarii jurisdictione « quomodolibet exempta, absque legitima facultate acce- « dunt, colloquendo per quodcumque modicum temporis « spatium cum monialibus..., peccare mortaliter; eosque sub « excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ... « statutis pœnis posse ab Ordinario, tanquam Sedis Aposto- « licæ delegato, coerceri. » Non sufficit igitur regularibus licentia obtenta a suo respective superiori, necessarium est ut insuper habeant facultatem ab Episcopo [1].

483. — Lex canonica clausuræ, qualis in præcedentibus exponitur, attinet ad ordines et congregationes regularium solemnia vota professorum, non vero ad congregationes religiosas quæ habent tantummodo vota simplicia, nisi aliter indultum fuerit. Clausura illa, quam *papalem* vocant, fuit hactenus conditio essentialis omnis instituti monialium ut a Sancta Sede admittantur ad vota solemnia; et si institutum ab ea lege deficeret, ipso facto privaretur beneficio obtentæ approbationis, quin ullam in contrarium consuetudinem posset allegare. Aliquoties clausura data est auctoritate S. Sedis conventibus monialium vota simplicia emittentium, quemadmodum hac postrema ætate concessum novimus in

[1] Matthæucci, cap. III; — Ferraris. v° *Moniales*. art. IV, n° 17.

casu subsequenti : in congregatione generali EE. S. Rom. Eccl. Cardinalium præpositorum negotiis Episcoporum et regularium, habita 6 decembris 1839, proposito dubio an et quomodo annuendum esset precibus Episcopi diœcesis in regno Neapolitano qui postulaverat constitui conventum monialium cum clausura solemni, licet juxta sui instituti conditionem emittant vota simplicia, rescriptum est : *affirmative*, *firma remanente professione votorum simplicium, pro gratia impositionis clausuræ papalis*, *accedente consensu omnium monialium vocalium per secreta suffragia* ; quam resolutionem approbavit et confirmavit Gregorius XVI, concessis Episcopo facultatibus necessariis et opportunis ad effectum.

Exinde concludas Episcoporum curæ demandari ut præscribant regulas clausuræ, quas expedire in Domino judicaverint, conventibus monialium qui vota simplicia emittunt, et suæ jurisdictioni subsunt, et super hujusmodi statutis dispensent. Ita responsum fuit Episcopis Galliarum pro domibus monialium quæ a tempore Concordati erectæ sunt.

§ 3. *Quotuplici modo immutari, vel etiam cessare possint obligationes regularium.*

Obligationes regularium immutantur illorum promotione ad prælaturas sæculares, et transitu ad aliam religionem; extingui autem penitus possunt dispensatione, et sæcularisatione.

484. — I° *Utrum et quatenus religiosus ad beneficium sæculare promotus eximatur ab obligationibus status religiosi?*

Supponimus regularem promoveri posse ad beneficium sæculare, parochiam, episcopatum, dignitatem cardinalatus, de quo nullum dubium movetur apud canonistas, modo in hac promotione regulæ canonicæ serventur et obtineatur indultum apostolicum. Porro, ad quæstionis propositæ solutionem, dicendum est religiosum eximi ab iis obligatio-

nibus quæ incompatibiles sunt cum suo novo statu; aliis autem quæ officium non impediunt adstrictum remanere.

1° Liber est ab obedientia sui prælati regularis in iis omnibus quæ respiciunt administrationem adepti officii; sub eo respectu pendet solummodo ab Episcopo, si parochiæ sit præpositus; et a S. Pontifice, si fuerit ad episcopatum vel ad cardinalatum promotus. Liber etiam est ab omnibus regulis, et constitutionibus sui ordinis, quæ conciliari non possunt cum adepto officio.

2° Remanet obligatio votorum et regularum in iis quæ sunt cum officio compatibilia. Benedictus XIII, Const. *Custodes*, 1725, præcepit regularibus tam ad episcopatum quam ad cardinalatum jam evectis, et deinceps evehendis, in virtute sanctæ obedientiæ, sub pœna suspensionis ab exercitio pontificalium ipso facto incurrenda papæ reservata, ut singulis suæ regulæ officiis et obligationibus, quæ pontificatus, vel cujuscumque alterius dignitatis, aut cardinalatus officium, non impediunt, perpetuo subsint. De voto castitatis nihil dicendum : quoad votum obedientiæ, religiosus illud observat obediendo papæ qui est illius superior; votum autem paupertatis observat, bona acquirendo suæ Ecclesiæ, non sibi, et debito moderamine iis utendo, licet ad statum episcopalem multa sibi permittere possit, quæ non permittuntur monacho sub regulis cœnobii vitam degenti. Habitus quem gestant ejusdem est formæ ac habitus prælatorum sæcularium, retento tamen colore ordinis religiosi.

3° Dimisso munere, regularis tenetur ad claustra redire sub obedientia sui prælati, nisi dispensationem obtinuerit a Sancta Sede. Id præscriptum fuit a Benedicto XIII, Constitutione modo citata; qui etiam declarat suspensos esse a divinis, post annum, eos omnes qui ad claustra contumaciter redire neglexerint [1].

[1] Cf. Ferraris, v° *Episcopus*, art. vii. n° 1-26; — Suarez, t. IV, lib. III.

485. — II° *Utrum et quatenus liceat religioso ad aliam religionem transire?*

Est titulus in jure DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM, lib. III Decret. in quo potissimum considerare debemus decretalem *Licet*, 18, Innocentii III, qui supponit licitum esse professis transire ad arctiorem religionem : ne autem ex temeritate aut levitate, in jacturam seu injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris perfectionis, ad alium ordinem transvolent, sequentes regulas servandas statuit :

1° Postulanda est licentia a superiore, ne religiosus *bonum obedientiæ contemnere videatur*. Licentia postulari debet antequam religiosus egrediatur, et certum intercedere tempus, quo superior possit dare responsum cum salutaribus monitis; at necesse non est ut obtineatur, nam Innocentius permittit transitum *non obstante contradictione prælati*. Excipe tamen si ordo religiosus obtinuerit privilegium ne sui religiosi transire valeant ad aliam religionem, ante obtentum indultum apostolicum ; quod privilegium fuit reipsa concessum pluribus religionibus, et præsertim religionibus Mendicantium [1].

2° Transitus fieri debet ad ordinem strictiorem. Hoc supponit cap. *Licet*, et firmat concilium Tridentinum : « Nemo « regularis, cujuscumque facultatis vigore, transferatur ad « laxiorem religionem. » Cap. XIX. Quis autem ordo sit perfectior ambigitur : res videtur dijudicanda, non a prima ordinis institutione, sed a præsenti regularum observatione ; alias darentur decisiones practicæ contra mentem canonum. Communiter agnoscunt nullum esse ordinem ex quo non liceat egredi ad profitendum in religione Carthusianorum, quod argumento est hunc ordinem cæteris strictiorem reputari.

Hinc qui vult transire ad ordinem laxiorem vel etiam æqualem, indiget dispensatione, et hæc dispensatio reservatur

cap. XVI-XIX, ubi multa de obligatione regularis ad officium sæculare promoti discutiuntur.

[1] Cf. Card. Petra in const. 1am Benedicti XII, t. IV, pag. 65-68.

S. Pontifici, nisi prælatis ordinum datum fuerit jus illam concedendi. Causæ dispensationis sunt : debilitas corporis, odia et simultates quæ forte in ordine excitantur, collapsa disciplina in ordine... Hæc a superiore ponderanda sunt antequam detur dispensatio.

3° Religiosus certiorari debet de assensu monasterii quod ingredi sibi proponit, antequam suum conventum derelinquat, ne forte post discessum vagetur in sæculo, sitque periculo apostasiæ expositus. Ita fuit a Sancta Congregatione provisum, et ab Urbano VIII constitutum.

Nota. 1° Religiosi transeuntes ad alium ordinem possunt secum deferre sua manuscripta, uti supra animadvertimus; hæc enim sunt veluti pars scientiæ et doctrinæ quam comparaverunt, et adminiculum memoriæ quo non debent privari. Monialibus reddi debet sua dos quam attulerunt, præsertim si absque illa dote recipi nequeant in alio cœnobio. Qui votum prima vice emisit, iniit pactum conditionale cum religione, sibi reservando jus ad aliam transeundi; quamobrem si non possit transire sine sua dote, consequens videtur quod illam secum transferre valeat. Id confirmatur decisione data an. 1758 a S. Cong. Regularium, quæ ad interrogata Episcopi Comensis in Italia, occasione duarum monialium conventus S. Ursulæ respondit : « Collegium teneatur dotes ab eis perceptas, nec « non mobilia existentia in illorum cubiculis, restituere. » Cæterum, si sint regulæ speciales conventus circa dotum restitutionem, his standum erit, quia fit pactum saltem implicitum juxta leges communitatis.

2° Religiosi transeuntes in aliam religionem tenentur novum annum probationis peragere.

3° Moniales solemniter professæ non possunt transire, nec transferri ad aliud monasterium, absque indulto S. Sedis quo dispensationem a lege clausuræ consecutæ fuerint.

486. — III° *Utrum et quatenus religiosi possint dispensari ab obligationibus sui status?*

I. Olim pluribus visum est neminem posse dispensari super votis solemnibus, et vinculum professionis religiosæ esse jure divino indissolubile. Hodie omnes consentiunt religiosum eximi posse a suis obligationibus, et vitæ sæculari reddi indulto apostolico; quia effectus professionis non jure naturali aut divino, sed jure ecclesiastico fundatur. Facultas dispensandi super votis solemnibus soli S. Pontifici reservatur.

Quod ad vota simplicia attinet, religiosi dispensationem obtinere possunt, tum a S. Pontifice, tum a superiore sui instituti, tum denique ab Episcopo, pro diversa constitutione Congregationis; quod paucis exponere debemus. 1° Qui vota emiserunt in instituto publico, a Sancta Sede approbato, ut in varias provincias se extendere valeat, prout sunt Jesuitæ scholastici et coadjutores, Redemptoristæ, Presbyteri Missionis, Sorores a Sanctissimo Corde, etc... tametsi vota simplicia emiserint, non possunt dispensari super sua professione a quovis Episcopo, nisi speciale indultum obtinuerit, sed recurrere debent vel ad S. Pontificem, vel ad superiorem sui instituti. Ratio est quod in his professionibus intercedit pactum saltem implicitum inter Congregationem et voventem; porro pactum non potest ab alio resolvi quam ab iis quorum interest, vel quibus relaxationem promissionis reservant statuta. Hinc Benedictus XIV, Const. *Convocatis*, an. 1750, admonet confessarios ut « quoad vota noverint sibi abstinendum « ab eorum commutatione in quibus agitur de præjudicio « tertii. Quare in eo quod pertinet ad vota quamvis simplicia, « seu perseverantiæ, seu alia emitti solita in congregatione « vel communitate..., non se ingerant. » § 32. 2° Superiores Congregationum regularium habent communiter jurisdictionem spiritualem, ut dicetur infra, vi cujus possunt dispensare super votis simplicibus in sua Congregatione emissis, aut ea commutare, servata forma regulis instituti præscripta : superiores congregationum sæcularium qui non habent jurisdic-

tionem non possunt quidem dispensare super votis, sed actu ipso dimissionis factæ juxta regulas approbatas Congregationis, relaxant subditum ab obligatione stabilitatis, quo posito, cætera vota tolli possunt ab Ordinario, excepto solum voto perpetuo castitatis quod reservatur S. Pontifici, quando absolute fuit emissum. 3° Episcopi dispensare possunt super votis simplicibus religiosorum quorum sunt superiores immediati; quatenus enim superiores jus habent absolvendi ab obligatione stabilitatis, remanente, ut modo dicebamus, voto perpetuo castitatis. Cæterum, S. Sedes non solet permittere ut in instituto quod in alias diœceses diffusum est, aliquis Episcopus habeat superioritatem in universam Congregationem, ne jurisdictio aliorum Episcoporum in quorum diœcesibus domus existunt lædi videatur. Id haud semel annotavit S. Congregatio Regularium in suis animadversionibus super constitutionibus quorumdam Sororum institutorum, quarum expetebatur approbatio annis proxime elapsis [1].

II. Obtenta dispensatione, sedulo pensare oportet qualis, et sub quibus conditionibus, concessa fuerit. Quandoque S. Pontifex dispensat religiosum ab obligatione commorandi in monasterio, et gestandi habitum sui ordinis, firmis remanentibus votis substantialibus vitæ religiosæ, cum obligatione officii divini; alias dispensare potest a voto paupertatis, ea conditione quod religiosus servet votum castitatis, et obediat Episcopo, loco prælati regularis; quandoque tandem, licet rarissime, omnino liberat ab omnibus obligationibus status religiosi, adeo ut persona redeat ad vitam sæcularem. His omnibus sedulo attendat religiosus, simul et conditionibus appositis, ne in discrimen veniat excedendi limites concessionis, et suam conscientiam graviter coram Deo onerandi.

487. — *Utrum religiosi dimissi vel ejecti e congregatione eximantur ab obligationibus status religiosi?*

[1] Cf. *Analecta juris Pontificii*, an. 1861, col. 1052, 1054.

I. Qui dimittuntur vel ejiciuntur e monasterio seu congregatione, post vota simplicia, eximuntur communiter ab obligationibus status religiosi, sive a voto sive a regulis procedant, et ad vitam sæcularem reducuntur.

Excipiendum tamen votum castitatis, si illud perpetuum emiserint, independenter a statu religioso.

II. Religiosi ejecti post vota solemnia, remanent religiosi : quapropter 1° tenentur se emendare, ut iterum mereantur admitti in conventum fratrum; 2° interea obligantur suis votis, cum eo solum discrimine quod votum obedientiæ servent obediendo Episcopo loci in quo degunt; et possint, non obstante voto paupertatis, acquirere, possidere, commutare, aliosque actus necessarios facere ad sui sustentationem. 3° Sunt suspensi a functionibus ordinum, et vetitum ipsis fuit induere habitum suæ religionis usquedum reassumantur in suum conventum. (Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. XI, n^is 20-27. Ferraris, v° *Ejecti a religione*, n^is 40-70.)

ARTICULUS VI. — DE REGIMINE STATUS RELIGIOSI.

488. — Ultima quam aggredimur quæstio requirit accuratam explanationem juris canonici de potestate superiorum regularium respectu ordinis quem regunt et religiosorum qui sibi subduntur; de jurisdictione Episcopis competente, sub quodam respectu, in regulares; ac tandem de privilegiis quibus SS. Pontifices ordines regularium donarunt, ut illos a jure communi, quantum par erat, ad majus bonum procurandum, eximerent. Hæc si expenderimus, sufficienter cuique perspectum erit quale sit regimen proprium status religiosi in genere; non enim intendimus disserere de peculiari constitutione singulorum ordinum.

De jure S. Pontificis in Regulares non dicemus, siquidem extra dubium est Pontificem Romanum esse primum Præ-

latum omnium ordinum religiosorum, a quo scilicet speciali modo pendent omnes congregationes. Ut autem magis servetur illa intima unio ordinum cum Sancta Sede, plerique abbates generales et præpositi ordinum commorantur Romæ; cæteri vero habent in urbe commissarium qui illos repræsentet et causas congregationis agat cum S. Pontifice.

489. — I° *Qui sint superiores ordinum religiosorum?*

Superiores religionum et ordinum ii sunt quibus commissa est cura religionis vel ordinis, vel alicujus provinciæ, monasterii aut domus. Dicuntur abbates, priores conventuales, præpositi generales, provinciales, guardiani, etc., pro diverso munere quod gerunt.

Abbates sunt superiores monachorum, seu monasteriorum proprie dictorum, v. g. apud Benedictinos, Trappistas. Priores conventuales sunt superiores monasterii cujus dignitas abbatialis datur clerico sæculari per *commendam*[1]. Hi priores æquiparantur abbatibus locorum, iisdemque juribus potiuntur pro regimine interno communitatis. Superiores mendicantium et clericorum regularium diversis nominibus designantur : sunt Præpositi generales, provinciales, priores, etc., et eliguntur juxta statuta sui ordinis.

Abbates regulares appellatione prælatorum veniunt in sacris canonibus : alii sunt generales, qui multis monasteriis sub eodem regimine constitutis præficiuntur, uti Abbas Cluniacensis, vel Cisterciensis; alii sunt locales, qui uni monasterio præsunt. Insuper inter abbates, quidam habent, nedum regulares sub se subditos, sed etiam territorium proprium in quo jurisdictionem quasi-episcopalem exercent, ut abbates Cassinenses; dum cæteri habent tantummodo regulares subditos.

[1] Abbates commendatarii dicuntur clerici sæculares quibus dignitas abbatialis data fuit in *commendam*, ut aiunt, id est fuit commissa cum jure fruendi beneficio temporali. et quibusdam prærogativis honorificis, ac onere providendi conservationi beneficii. De beneficiis datis in *commendam* dicemus in IIIª parte.

Post obtentam confirmationem, abbates benedici consueverunt. Hæc benedictio facta est, decursu temporum, solemniori ritu qui multas habet analogias cum consecratione Episcoporum, ut videre est in Pontificali. Cæterum abbates habent, etiam nondum benedictionem asseculi, titulum et jura suæ dignitatis, excepto quod non conferant tonsuram nec ordines minores, nisi privilegio apostolico ipsis concessum fuerit haberi pro benedictis a S. Pontifice, eo ipso quo sunt electi et confirmati. (C. Petra, *Comment.* in *Const.* IX Pii II, tom. V, pag. 161. Ferraris, v° *Abbates*, n^is 12-20.)

Variis officiis, et titulis superioritatis in conventibus religiosorum, respondent officia et tituli conventuum monialium, quæ et ipsæ habent suas abbatissas, priorissas, etc.

490. — II° *Quomodo eligantur superiores regularium?*

I. Superiores regularium constitui possunt immediate a S. Pontifice, quod nulli in dubium venit. Extra hunc casum, primi superiores ordinum, qui scilicet nulli alteri superiori intra eumdem ordinem subjiciuntur, nominantur per electionem capituli, ad quod appellandi sunt omnes qui ex præscripto statutorum jus habent et non sunt impediti.

Ut quis eligi possit in prælatum necesse est 1° ut sit professus in eodem ordine ; 2° ut nulla irregularitate vel censura teneatur ; 3° ut ætatem competentem habeat, id est, 25 annum completum. (Ferraris, v° *Electio*, art. II, n^is 21-41; art. IV, n^is 89-92.) Jus eligendi non aliis competit quam professis ejusdem ordinis, qui aliunde nulla innodantur irregularitate aut censura qua priventur voce activa. — Regulas servandas in electione alibi exposuimus (n^is 74-123). Notare est electionem prælatorum regularium fieri scrutinio. « In primis sancta synodus Tridentina districte præcipit « omnes supradictos (superiores quoscumque, abbates tem- « porales, et alios officiales, ac generales) eligi debere per « vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nun- « quam publicentur... Si vero contra hujus decreti constitu-

« tionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit. » Sess. xxv, cap. vi. Quapropter non licet electionem facere per compromissum aut inspirationem, quia electiones alterutro hoc modo celebratæ, possunt ac solent fieri per voces publicas. Sic decisum a S. Congregatione referunt plures canonistæ. (Ferraris, loc. cit., art. iv, n[is] 28-36.)

Electio prælati regularis non est collativa; confirmari debet vel ab Episcopo loci, si monasterium non sit exemptum, vel a præposito generali, vel a S. Pontifice, si de generalibus agatur. Usu tamen prævaluit ut superiores generales, præsertim qui Romæ degunt, censeantur confirmati a S. Pontifice, ex quo fuere canonice electi.

Superiores ordinum religiosorum eligebantur olim in perpetuum, quod etiam nunc observatur in multis congregationibus, uti v. g. in societate Patrum Jesu, quia hæc perpetuitas officii reputatur plurimum conferre ad bonum regimen societatum religiosarum; dat nimirum majorem stabilitatem regimini, removet animorum dubia et contentiones quorum sæpe enascitur occasio e nova futuri præsulis electione, juvat prælatum ad incipiendum et prosequendum efficaciori voluntate reformationem abusuum, et instaurationem disciplinæ. Quum tamen in rebus humanis sint plerumque ejusdem disciplinæ incommoda et utilitates, aliis in Congregationibus magis opportunum visum est præpositos generales, sicuti et provinciales ad tempus, puta ad triennium, eligi, ut servetur humilitas in regimine, et dimoveri ab officio queant, absque ulla commotione, qui minus idonei reperiuntur sustinendo oneri regiminis.

Prælati inferiores quales sunt provinciales et priores conventuum, aliquando nominantur et in suo officio constituuntur ab Abbate, seu a præposito generali, juxta regulas instituti, vel per indultum apostolicum; sed communius eliguntur, constituta semel provincia, a regularibus qui intra eamdem provinciam commorantur, servato ordine præfixo.

II. Superiorissæ monialium electione nominantur, juxta regulas quæ jure communi præscribuntur ad electionem. Hæc autem sunt hujusmodi electionibus propria :

1° Requiritur ætas quadragenaria, et ut professio facta sit ab octo annis : quod si vero nulla reperiatur in monasterio quæ has conditiones habeat, et difficile videatur aliam monialem ad officium ab alio monasterio educi, superiorissa eligi poterit ex iis quæ annum trigesimum excesserint, et quinque saltem annis post professionem recte vixerint. 2° Electio fit a professis choralibus, non a conversis, nisi aliter ferant statuta ordinis; requiritur majoritas absoluta suffragiorum, scrutinio secreto. 3° Episcopus jus habet præsidendi, una cum superiore regulari, electioni abbatissarum quæ præficiendæ sunt in monasterio regularibus subjecto; potest etiam alium sui loco deputare. « Is vero qui præsidet, « Episcopus sive alius superior, claustra monasterii non in- « grediatur, sed ante cancellorum fenestellam, vota singula- « rum audiat, vel recipiat. » (Conc. Trid., cap. VII.) 4° Electio fit communiter ad triennium; quo elapso tempore, superiorissæ vacare debent per triennium a die finiti regiminis inchoandum, nisi statuta ordinis permittant prorogare hoc tempus. (Ferraris, v° *Abbatissa*, n^is 53-57.) Sunt tamen monasteria quorum Abbatissæ eliguntur in perpetuum. 5° Electio debet confirmari ab Episcopo vel a superiore respectivo; interea tamen, si opus sit, electa potest res sui monasterii administrare, ad mentem cap. *Indemnitatibus*, 43, DE ELECTIONE, in VI°.

Ritus benedictionis abbatissarum et consecrationis virginum describuntur in *Pontificali*.

491. — III° *Quæ auctoritas competat superioribus regularium?*

I. Duplex potestas distinguitur in superioribus regularium : potestas jurisdictionis, quæ est emanatio potestatis clavium et datur a primis pastoribus Ecclesiæ; et potestas administrationis, quam dominativam vocant, quæ directe promanat

a statutis ordinis, et a voto obedientiæ quod religiosi in sua professione emittunt, conformiter ad illa statuta.

Potestas administrationis sufficit ad statum religiosum, attenta natura rerum; hac enim auctoritate suffulti, superiores valent convenienter regere suam communitatem, et singulis præcipere quæ ad finem intentum conducunt. Hoc aliunde convincit historia veterum monasteriorum. Satis verisimile est, uti animadvertit Suarez, hæc monasteria fuisse instituta absque speciali jurisdictione communicata illorum præfectis : tum quia communiter monachi, etiam abbates, erant laici; tum quia non videmus eos illam jurisdictionem spiritualem exercuisse, dispensando super præceptis Ecclesiæ vel votis, aut ferendo censuras proprie dictas. (Suarez, tom. III, lib. II, cap. XVIII, nº 8.) Nihilominus tamen, si monasteria supponantur exempta a jurisdictione Episcoporum, ut plerumque sunt a pluribus sæculis constituta, necessarium videtur ipsis attribui potestatem jurisdictionis; quia S. Pontifex non sufficeret ad providendum tot religionibus, monasteriis et domibus regularium quæ indigent actibus jurisdictionis spiritualis.

Huic necessitati indulsit Sancta Sedes impertiendo jurisdictionem ordinariam fori interni et externi, omnibus Prælatis majoribus ordinum religiosorum proprie dictorum. Hi omnes *ecclesiasticam, et quasi-episcopalem jurisdictionem obtinent*, ut dicitur in cap. *Abbates*, 3, DE PRIVILEGIIS, in VIº. Quoad vero provinciales et alios superiores locales, qui prælato subduntur, an et ipsi habeant etiam jurisdictionem quasi-episcopalem, nescimus. Affirmant non pauci; sed, nostro quidem sensu, non probant. Id sola ratione demonstrare nequeunt, cum superiores majores variis necessitatibus consulant delegando prælatis inferioribus facultates opportunas; aliunde nullum textum juris qui hoc assertum adstruat afferunt; et de jure consuetudinibus forte inducto nobis non constat : quapropter nec affirmandum, nec negandum putamus in

hac quæstione, cujus solutio dimittenda est singulorum ordinum statutis ac privilegiis approbatis, ut inde appareat quid possint superiores subordinati, quousque extendatur illorum jurisdictio.

Superiores congregationum sæcularium, ut sunt, v. g. congregationes sacerdotum Missionis a S. Vincentio, et Redemptoristarum a S.Alph. de Liguori, non habent communiter jurisdictionem spiritualem stricte sumptam, qualis datur Prælatis majoribus ordinum religiosorum proprie dictorum.

492. — Alia est difficultas valde intricata, utrum Abbatissis competat jurisdictio spiritualis, eodem modo ac Prælatis Regularium. Communissima est apud theologos et canonum interpretes doctrina, moniales carere jurisdictione spirituali. (Cap. *Nova*, 10, DE PŒNIT. ET REMISS.) Pluribus quidem abbatissis commissum est exercitium quoddam juris cum in moniales, tum etiam in clericos sibi subjectos, quod non multum differre videtur ab illo quo potiuntur superiores regularium; eo enim usque progreditur ut valeant clericis conferre beneficia, et illos suspendere a suo officio. (Cap. *Dilecta*, 12, DE MAJORITATE ET OBED.) Inter alia citabimus privilegia abbatissæ monasterii Cisterciensis de las Huelgas in Hispania, prope urbem Burgos, quæ suam auctoritatem extendit in territorium *nullius* diœcesis, in plura monasteria et villulas, ubi quæcumque præstare potest abbas jurisdictione quasi-episcopali, præter facultatem actuum qui ordinem requirunt, ipsa facit, vel per se, vel per viros ecclesiasticos quos deputaverit; item fuere jura abbatissæ Fontis Ebraldi quæ olim fuit caput, ac veluti prælata congregationis plurium monasteriorum. Hæc tamen non arguunt veram jurisdictionem : etenim 1° Institutio quam abbatissæ faciunt est mera collatio tituli et possessionis, quam haud raro olim permissam fuisse laicis alias ostendimus (n^is 293-294). 2° Quod ad suspensionem attinet quam forte abbatissa in clericos suo juri obnoxios ferret, dicemus non esse censuram proprie dictam, sed meram pro-

hibitionem ne clerici sacrum faciant, aliosve actus sui muneris exerceant, cujus quidem interdictionis violatio non inducit irregularitatem.

Disciplinam canonicam eo modo interpretantur doctores, ne jurisdictio ecclesiastica videatur commissa fuisse monialibus. « Hoc nunquam fit secundum legem communem, et « usum Ecclesiæ; nec a S. Pontifice factum esse legimus, ait « Card. Petra, quia id non decet, et, licet non sit simplici- « ter contra jus divinum aut naturale, est tamen illis minus « consentaneum [1]. »

493. — II. Vi jurisdictionis spiritualis prælati regulares possunt ex usu recepto, et privilegiis regularium exemptorum : 1° edicere decreta, juxta ordinis constitutionem, quæ obligant in foro interno et externo, non secus ac decreta et mandata lata ab Episcopis; 2° dispensare super votis, vel ea commutare, prout sibi a S. Sede concessum fuerit; nisi autem indultum speciale obtinuerint, nihil juris habent in vota reservata S. Pontifici; 3° approbare presbyteros sibi subjectos ad audiendum confessiones sacramentales suorum subditorum, et eisdem alia sacramenta, Eucharistiæ scilicet et Extremæ Unctionis, conferenda; insuper et casus reservare, sicuti consueverunt Episcopi; 4° dare litteras dimissoriales pro susceptione ordinum, de quo iterum mox dicemus; 5° ferre censuras suspensionis, interdicti, excommunicationis, eodem prorsus modo qui Ordinariis locorum competit [2]; 6° abbatibus insuper concessum fuit privilegium conferendi tonsuram et quatuor minores ordines. Ut autem hac facultate utantur, necesse est ut constituantur in sacro presbyteratus ordine, et obtinuerint abbatialem benedictionem ab Episcopo,

[1] Card. Petra, *Commentaria in Const.* IV Urbani IV, tom. III, pag. 187-194; — Gohard, tom. II, pag. 673 et seq.; — Hélyot, part. IV, chap. XII et XIII, *Ordre de Fontevrault;* — Ferraris, v° *Abbatissa.*

[2] Quis ordo servandus sit in processu, quando superior intendit istiusmodi pœnas in suum subditum ferre, dicetur in IVª parte, ubi *de Judiciis.*

nisi Episcopus tribus vicibus rogatus cum *humilitate et devotione, sicut convenit, eos benedicere renuerit* (cap. *Statuimus*, 1, DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM); aut nisi obtinuerint peculiare privilegium omnia peragendi, etiam non recepto benedictionis munere, quæ competunt abbatibus benedictis. Limitatur potestas ad subditos regulares abbatis. Si aliis in privilegio non comprehensis præsumat ordines conferre, ordinatio est illicita, tametsi valida : ordinatis opus erit *absolutione et rehabilitatione obtinenda a S. Pontifice.* Ita sæpius decisum a S. Congregatione refert Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. II, cap. XI, n[is] 9-15.

494. — III. Vi potestatis administrationis, superiores, ac pari jure superiorissæ regulares, possunt 1° admittere ad novitiatum et ad professionem, servatis regulis sui instituti quæ præter alias conditiones requirunt communiter ut admissio pronuntietur suffragio vocalium. 2° Regere congregationem, et monasterium, vel conventum, in spirituali et in temporali; quod complectitur jus præcipiendi in virtute sanctæ obedientiæ, statuta condendi juxta formas regulis et constitutionibus ordinis præfinitas, ne superior plus juris sibi assumat quam constitutum fuit, officia ac prælaturas inferiores conferendi, invigilandi observantiæ disciplinæ regularis, demum bona temporalia administrandi ad præscriptum sanctorum canonum de quibus in parte III[a] agetur. 3° Coercere delinquentes monitionibus paternis, vel etiam, si opus sit, pœnis debitis, quales sunt privatio communionis, separatio a consortio fratrum, correptiones corporales[1]. 4° Incorrigibiles et contumaces ejicere e conventu, his tamen servatis conditionibus : 1[a] quod datum fuerit spatium sex mensium a die primæ monitionis, ut religiosus sibi consulat, immutando mores; 2[a] quod præpositus generalis, aut

[1] Cf. Constitutiones ordinis Carthusianorum, II[a] parte, cap. XXIV, XXV; — Regulam S. Benedicti, cap. XXII et seq.; — Dom Calmet, *Commentaires sur la règle de S. Benoît.*

saltem provincialis, expulsionem decreverit, adhibitis in consilium sex ad minus religiosis gravioris auctoritatis, et de illorum assensu; 3ª quod expulsio scriptis consignetur cum motivis et Episcopo notificetur. Religiosus ejectus, quamdiu versatur extra monasterium, privatur jure habitum sui ordinis gestandi, et suspensus est ab exercitio sacrorum ordinum, quamdiu ad monasterium non redierit, quam suspensionem non debet Episcopus relaxare nec moderare[1].

495. — Superiorissæ conventuum possunt pœnas memoratas indicere, non secus ac superiores regularium. Possunt etiam quibusdam monialibus interdicere communionem, quando transgressæ sunt regulam officiave charitatis in materia gravi, de quo sapienter hæc animadvertit *Bossuet :* « Comme « la mère supérieure ne peut accorder la communion au pré« judice de la défense du confesseur, elle ne la peut refuser « au préjudice de son commandement, si ce n'est qu'il fût « arrivé, depuis la confession, quelque chose qui y obligeât, « ou que le cas fût si grief, qu'elle eût sujet de présumer « que la religieuse ne l'aurait pas exposé au confesseur. Dans « ce cas, elle devra lui en parler, et céder à son autorité, se « réservant d'avertir les supérieurs majeurs... Pour ce qui « regarde ce détail, on voit bien que le secret de la confession « ne permet pas à l'Évêque d'y entrer; et qu'il doit seule« ment instruire le confesseur, en cas qu'il eût des maximes « qui tendissent à éloigner trop légèrement de la fréquenta« tion des sacrements. » (*Œuvres* de Bossuet, t. XXXIX, *Lettre* LIII, ed. Versal.[2].)

[1] Cf. Benedictum XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap, XI, et Ferraris, vº *Ejecti a religione*, ubi multa reperiuntur ex præscriptis Sanctæ Sedis, de processu conficiendo pro expulsione religiosorum, deque agendi ratione istis religiosis indicta, donec iterum recipiantur in suo monasterio. Nonnulla sunt, inter prævias probationes antequam pronuntietur expulsio, quæ vix adduci possunt ad praxim, attentis hodiernis moribus : de carceratione præsertim loquimur.

[2] Hic, data occasione, notabimus non approbari in præsens, in constitu-

Quod vero ad pœnam exclusionis attinet, regula generalis est moniales non expelli e suo conventu, quamvis incorrigibiles videantur, quia periculosissima foret, ac scandalis in detrimentum religionis obnoxia, hæc ejectio. Obstat aliunde lex clausuræ super qua nec superiorissa nec Ordinarius loci dispensare valet. Nihilominus tamen, si monialis vota solemnia professa pacem cœnobii perturbet, sitque, ob suum durum ac inemendabile ingenium, impedimento quominus disciplina regularis servetur, recurrere fas est ad Sanctam Sedem quæ non abnuit, necessitate rite comprobata, concedere facultates necessarias communi bono monasterii providendi *per monialis sæcularisationem*, *quæ sit loco expulsionis*, uti dicitur in indulto quod pro hujusmodi causa obtinuit a Gregorio XVI, anno 1841, Episcopus cujusdam diœcesis in Germania. Moniali ejectæ lex hæc indicta fuit, ut vestes suum statum decentes semper gestet; ut cum parentibus commoretur, aut saltem domum inhabitet ab omni periculo morum tutam; denique ut vota integra servet, castitatis nempe, obedientiæ sub auctoritate Episcopi, ac parochi vigilantia, et paupertatis quantum sinit status virginis in sæculo degentis.

496. — IV° *Quæ sit auctoritas Episcopi in regulares*[1]?

I. Canonistæ dicunt cum Reiffenstuel omnia monasteria

tionibus sororum, regulas quibus præscribatur manifestatio conscientiæ facta superiorissæ, nisi quoad progressum in virtutibus et publicam regulæ transgressionem, uti recens animadvertebat S. Cong. super constitutionibus conventus Monialium Hispaniæ. Item hæc notavit in regulas alterius conventus Monialium Germaniæ : « Ob abusus qui irrepserunt, in præsens, « S. C. minime solet approbare aperitionem conscientiæ superiorissæ; sed « tantum permittitur ut sorores, si velint, pandere possint defectus in re- « gulæ observantia, et progressum quoad virtutem; de aliis enim, ab eis « agendum est cum proprio confessario *. »

[1] Cf. Fagnan, in cap. *Grave*, DE OFFICIO ORDINARII. — Reiffenstuel, in tit. DE OFFICIO ORDINARII, — Hallier, *Commentaria in ordinationes cleri Gallicani circa regulares;* tom. VI, *Mémoires du clergé.*

* *Analecta juris Pontificii*, an. 1860, col. 2896; an. 1861, col. 1052 et 1167.

fuisse olim subjecta Episcopis in quorum diœcesi sita erant; omnesque monachos, ac clericos sæculares, subjectos fuisse Episcopis in quorum diœcesi monasteria existebant. (Loco citato, n^is 107 et 108.) Id certum est si de jurisdictione spirituali agatur; a nullo enim, præterquam ab Episcopo loci, nisi, quod rarissime admodum de facto evenit, intercesserit auctoritas summa Pontificis Romani, sacras benedictiones, chrisma, ordines suscipiebant, et ejusdem Episcopi sollicitudini committebantur, sicuti cæteri fidelium, in iis omnibus quæ ad fidem christianam et cultum divinum attinent. Si vero de interna administratione monasteriorum quæstio sit, nimirum, de electione superiorum, de admissione fratrum ad vitæ communis professionem, de vigilantia super regularum observatione, ac demum de bonorum temporalium regimine, fatendum est Episcopos minorem partem ab initio habuisse, et sensim monasteria magnam libertatem fuisse consecuta se suaque regendi propriis institutis. Utrumque probatur monumentis priorum sæculorum.

Statutum fuit in concilio Chalcedonensi « nullum usquam « monasterium ædificari posse præter sententiam ipsius ci- « vitatis Episcopi... Monachos qui sunt in regione et civitate, « episcopo subjectos esse... Civitatis autem Episcopum opor- « tere eam quam par est monasteriorum curam gerere[1]. » Juxta hanc disciplinam quæ ubique videtur a primis sæculis constituta, utpote quæ maxime consonat divinæ ordinationi, Episcopi Galliarum multa sanxerunt in conciliis provincialibus quibus servaretur debita subordinatio, ac simul provisum foret libertati monasteriorum.

Concilium Arelati celebratum versus annum 455 firmavit privilegia celebris monasterii Lirinensis, ut scilicet « clerici « atque altaris ministri, a nullo nisi ab Episcopo Forojuliensi, « vel cui ipse injunxerit, ordinentur : chrisma non nisi ab

[1] Labbe, tom. IV, p. 757, can. IV concilii.

« ipso speretur : neophyti ab eodem confirmentur : peregrini « clerici absque ipsius præcepto in communionem, vel ad « ministerium non admittantur. Monasterii vero omnis laica « multitudo ad curam abbatis pertineat, neque ex ea Epi« scopus quidquam sibi vindicet, aut aliquem ex illa cleri« cum, nisi Abbate petente præsumat...; laica omnis congre« gatio ad solam ac liberam Abbatis proprii quem sibi ipsa « elegerit ordinationem dispositionemque pertineat. » Successu temporum similia privilegia concessa fuere, tum nonnullis in particulari monasteriis, tum etiam passim omnibus monasteriis quarumdam regionum, ut videre est ex actis concilii Carthaginensis, an. 534 habiti sub Reparato Episcopo ad statuendum de libertate monasteriorum, et concilii Romani III sub S. Gregorio I, an. 601. In hoc concilio Romano indictum fuit, « ut nullus Episcoporum præsumeret de redi« tibus, rebus, vel chartis monasteriorum, quocumque modo, « aut qualibet occasione minuere... Ut defuncto Abbate... eli« gatur quem sibi propria voluntate concors fratrum socie« tas elegerit... ut invito Abbate, ad ordinanda alia mona« steria, aut ad ordines sacros, vel clericatus officium tolli « exinde monachi non debeant. » Præterea in eodem decreto S. Gregorius vetat descriptiones bonorum monasterii fieri ab Episcopo; missas quoque publicas ab eo celebrari in cœnobio. « Neque audeat, ait, ibi cathedram collocare, vel « quamlibet potestatem habere imperandi, nec aliquam or« dinationem licet levissimam faciendi, nisi ab Abbate loci « fuerit rogatus, quatenus monachi semper maneant in Abba« tum suorum potestate[1]. » Alias, in epistola scilicet ad Vitalem Sardiniæ defensorem, idem S. Gregorius, admonendum curat quod Episcopis loci ipsius, sub cujus degunt moderamine monasteria, sit officium « eorum causas utilitates-

[1] Labbe, tom. IV, col. 1024. — *Ibid.*, col. 1785, acta Conc. Carth. — Tom. V, col. 1197, 1198.

« que disponere, siquidem, inquit, ille eorum (servorum Dei « et fœminarum) vitam competenti regularique debet mode- « ratione disponere, qui pro commissis eorum sibi animabus « compellitur reddere rationem[1]. »

Hujusmodi ordinationibus providebatur simul auctoritati Episcoporum et securitati monasteriorum. Abbates libere eligebantur a congregatione fratrum, quam semel electi regebant juxta regulas sui proprii Instituti; Episcopi autem servabant suam jurisdictionem spiritualem. Hæc causa fuit cur plures sanctissimi præsules qui monasteria erexerant, enixe postulaverint a Sancta Sede horumce monasteriorum exemptionem, quatenus regulæ immutari non possent, nec bona alienari, nec tandem disciplina aliquod detrimentum experiri, a suis in Episcopatu successoribus. Nec etiam inauditum fuit in antiquitate, ut monachis auctoritate Apostolica concederetur facultas exercendi in gratiam Christifidelium sacrum ministerium, de quo, exempli causa, probationem deducemus ex privilegio concesso nonnullis abbatibus, et quibusdam aliis regularibus eximia virtute præditis, quibus S. Pontifices identidem hæc ita indefinite indulserunt : « Concedimus tibi « prædicare verbum Dei, sancti Petri auctoritate et nostra[2]. »

Frequentiores vero evaserunt exemptiones a tempore quo formari incœperunt congregationes sub uno præposito generali; impossibile quidem fuisset providere unitati regiminis, si monasteria in variis provinciis erecta, et regulares in varias regiones missi causa explendi sacrum ministerium, remansissent sub jurisdictione singulorum Episcoporum. Exemptiones, immunitatesque a jure episcopali, cum valde prodessent bono communi ordinum, omnibus fuerunt æque probatæ;

[1] Epist. S. Gregorii LXIV, lib. IX.

[2] Marculphi *Formularum* lib. I, *de Privilegio*. Not. ad lib. I Marculphi. Baluze, *Capitularia in regum Francorum*, t. II, col. 371 et 866. — *Examen historicum lib. Mariani Verhoeven*, cap. IX et XI. — Thomassin, part. I, lib. III, cap. XXVI ad XLI.

nec ortas reclamationes et querelas videmus, antequam Mendicantes obtinuerint privilegia prædicandi, sacramenta fidelibus administrandi, fideles ad suas respective Ecclesias adducendi, eo modo qui pluribus visus est derogans juribus parochialibus, ipsique Ordinariorum dignitati. Nostrum non est harum controversiarum historiam referre, et querelarum in quibus, ut sæpius evenit in arduis negotiis, utrinque peccatum est. S. Pius V testatur in Const. *Etsi Mendicantium* (an. 1567) ad confirmationem et novam concessionem indultorum pro ordinibus Fratrum Mendicantium data, *plerosque ex Archiepiscopis et Episcopis* horum ordinum privilegiis gravamen afferre conatos esse (§ 1). Verisimile est non defuisse quosdam ex tot prælatis qui magis se sollicitos habuerint de servanda integritate suæ jurisdictionis, quam de obsequio præstando mandatis Sanctæ Sedis, quæ certissime potest ad consulendum utilitatibus Ecclesiæ universalis limites apponere jurisdictioni ordinariæ Episcoporum, exemptionibus, seu localibus seu personalibus; at nullatenus dubium est plures regulares occasionem præbuisse querelis Episcoporum exaggerando, præter mentem SS. Pontificum, jura sibi indulta, iisque utendo modo indebito. Res eo devenerant ut « nisi eorum conatibus Apostolica Sedes obstitisset, « Episcoporum jurisdictionem fere labefactassent, » ait Benedictus XIV in libro *de Synodo*, lib. V, cap. v, n° 6.

Concilium Tridentinum, ut his difficultatibus vias occluderet, plurima sanxit quæ mox referemus.

His præmissis de origine privilegiorum quæ sunt concessa regularibus, dicemus quæ sit jurisdictio Episcoporum in congregationes, prout sunt exemptæ vel non.

497. — II. Congregationes virorum exemptæ nullatenus obnoxiæ sunt jurisdictioni Ordinarii in iis quæ ad regimen internum communitatis, ad celebrationem Missarum intra cœnobium et ad sacramentorum dispensationem in favorem fratrum, spectant. Hæc autem servanda statuit concilium,

atque sæpius suis Constitutionibus præscripserunt SS. Pontifices quoad fundationes domorum religiosarum, ordinationes regularium, exercitium sacri ministerii in gratiam sæcularium, aliaque gravis momenti :

1° Regulares non possunt nova monasteria, domos, nec etiam capellas erigere, sine assensu Episcopi loci (n° 450).

2° Dirigere debent ad Episcopum diœcesis litteras dimissoriales ac testimoniales quas dant suis subditis ad suscipiendum ordines ; nec isti ab alio ordinari possunt, nisi Episcopus absens sit e sua diœcesi, aut ordinationes non sit habiturus ; quo in casu concessa est prælato regulari facultas suos subditos dimittendi ad quemcumque Antistitem, dummodo non in fraudem, hoc est, nisi de industria litteras dimissorias illis dare distulerit ad tempus quo prævidebat diœcesanum Episcopum abfuturum, aut ordinationem non habiturum ; quæ fraus an vere commissa sit ex circumstantiis facti judicatur. Ita præscripsit Clemens VIII. (Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. IX, cap. XVII, n^is^ 2 et 3.) Episcopus autem qui sacros ordines confert, jure potest ordinandum examinare, an habeat doctrinam requisitam [1].

3° Non possunt prædicare, in suis etiam Ecclesiis, nisi prius se coram Episcopo loci steterint personaliter ad petendum ab ipso benedictionem ; in Ecclesiis vero quæ non sunt suæ congregationis, nisi licentiam ab eo obtinuerint. Ita Concil. Tridentinum, sess. v^a^, cap. XI, cujus decretum innovavit Gregorius XV, Const. *Incrustabili*, an. 1622, hac addita clausula : « Contradicente autem Episcopo, nulli etiam in suo-

[1] Regulares qui privilegium habent suscipiendi ordines extra tempora (n° 328), non idcirco existimare debent Episcopum voluntate ipsorum adeo addictum esse, ut si aliquando ipsis placuerit ad ordines promoveri et voti compotes facti non fuerint ipso die ab ipsis designato, jam dici posset ordinationem ab Episcopo non haberi, et consequenter dari illis facultatem adeundi alium Episcopum. Privilegium datum confert quidem facultatem suscipiendi ordines, sed sub ea conditione quod ordinario loci opportunum fuerit conferre ordines extra tempora consueta.

« rum ordinum Ecclesiis prædicare præsumant; » unde concluditur regulares ne in suis quidem Ecclesiis prædicare posse, non obtenta benedictione, aut saltem contradicente Episcopo, et consequenter abrogata esse privilegia, edictis ante constitutionibus, in contrarium indulta [1].

4° Quod ad sacramentum pœnitentiæ attinet, concilium decrevit « nullum etiam regularem posse confessiones sæcu- « larium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum re- « putari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis « per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias « idoneus judicetur, et approbationem obtineat, privilegiis « et consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non ob- « stantibus. » Sess. XXIII, cap. XV.

Clemens autem X hæc decrevit quoad regulares in Const. *Superna* : « Illos religiosos qui ad confessiones audiendas « idonei generaliter reperti fuerint ab Episcopis, generaliter « quoque et indistincte, absque ulla limitatione temporis, « certorumque locorum, aut generis personarum in diœcesi « propria admittendos. Cæteros vero qui non adeo idonei « reperiuntur arbitrio relinqui Ordinariorum ipsos cum limi- « tata facultate, prout iisdem Ordinariis videbitur, probare « et admittere. »

Exinde multa deducuntur quæ summatim dicemus, cætera remittendo ad tractatum theologicum *de Sacram. Pœnitentiæ*. Sequitur ex decretis allatis Episcopum posse per seipsum, aut

[1] Haud semel decisum a S. Congregatione fuit Episcopum jus habere inhibendi Regularibus ne in suis Ecclesiis prædicent eadem hora qua ipse in altera Ecclesia concionem habet, aut coram se solemniter prædicari facit (Bened XIV, *de Synodo*, lib. IX, cap. XVII, n° 7). Extra hos casus debet communiter libertatem dare ut suas conciones habeant hora quam expedire judicaverint, ne graventur præter æquitatem in exercitio sui juris; verumtamen poterit, si aliquando, ratione peculiarium circumstantiarum, utilitas et ædificatio fidelium expostulaverint, exigere ut abstineant a concione publica in suis Ecclesiis, dum, eo etiam absente, publica exercitia fiunt in Ecclesiis parochialibus.

per alium, examinare an regulares idonei sint pro sua doctrina, virtute, atque prudentia, excipiendis confessionibus... Sequitur præterea admittendos esse, communiter loquendo, ad audiendas confessiones indistincte atque sine limitatione temporis, locorum, aut personarum, quos repererit generaliter idoneos, cæteros vero minus idoneos cum limitata potestate admitti debere, prout Episcopo videbitur. Dixi *communiter loquendo*, quia si praxis diuturna, vel statutum diœcesanum ferat sacerdotes v. g. ad annum solummodo approbari, vel juniores non admitti usque ad certam ætatem pro audiendis confessionibus mulierum, non est cur regula illa generalis non applicaretur presbyteris regularibus, eodem modo ac sæcularibus. Clemens X tutos esse voluit regulares a restrictionibus et limitationibus arbitrariis; nemo autem conqueri jure potest de gravamine, dum subjicitur disciplinæ communi diœcesis. Hæc interpretatio confirmatur auctoritate Benedicti XIV, qui cum esset archiepiscopus Bononiensis non existimavit ullo modo contrarium esse constitutioni Clementis statutum generale quod sic edixit : *Facultatem audiendæ confessionis certis limitibus concludendam diximus, ita ut anni spatium nunquam excedat, eoque peracto sacerdos, tum regularis, tum sæcularis illius prorogationem a nobis petere teneatur.* (*Inst.* LXXXVI, n° 9.)

Sequitur insuper Episcopum, etiamsi facultatem absolute concesserit, absque ulla limitatione temporis, posse ad novum examen revocare regulares, quando ratio aliqua gravis suboritur timendi ne idonei esse sacro ministerio desierint; quemadmodum potest etiam examinare eos qui examinati et approbati fuerint a suo prædecessore, vel a suo vicario generali. Quod si vero, peracto illo examine, repererit opportunum esse ut auferatur facultas ipsis concessa, potest, quin etiam debet illam retrahere; quod sanctus Carolus in suo concilio Mediolanensi VI prudenter caverat, Episcopum quemque admonendo, ut « a confessionibus audiendis suspendat, aut om-

« nino amoveat confessarios, etiam regulares, quos viderit in « eo munere non ita sincere, integre, et cum ædificatione se « gerere, quemadmodum et tanti ministerii sanctitas, et ani-« marum salus deposcit. » At Clemens X statuit, in constitutione mox prolata, « confessiones audiendi facultatem om-« nibus simul unius conventus regularibus confessoribus « adimi ab Episcopo inconsulta Apostolica Sede, nullatenus « posse ; » quia non præsumendum est omnes simul incidisse in reatum qui talem privationem mereatur; aliunde ea ratione agendi perturbarentur conscientiæ, et occasio daretur scandalo fidelium.

Superiores regulares possunt deputare confessarium ad excipiendas confessiones monialium sibi subjectarum; sed confessarius a prælato regulari designatus debet approbari ab Episcopo loci.

5° Regulares non debent administrare communionem paschalem, nec viaticum, neque extremam unctionem, iis qui non sunt de familia cœnobii, absque licentia Episcopi. De pueris ad primam communionem admittendis diximus in alia parte, ubi de juribus parochialibus tractatum fuit (n° 241).

6° Non possunt, in propriis etiam Ecclesiis, sanctissimum Sacramentum publice adorandum exponere fidelibus, nisi ex causa quæ probata sit ab Ordinario; nec novas reliquias ab Episcopo non recognitas exponere.

7° Tenentur nuntiare, et in suis Ecclesiis servare interdicta, aliasve censuras ab Episcopo prolatas; accedere ad solemnes supplicationes ab Episcopo indictas; et si forte oriatur controversia de præcedentia inter sæculares et regulares, vel ipsos inter regulares ad invicem, Episcopi est dissidia componere, amota omni appellatione. (Conc. Trid., sess. XXV, cap. XII et XIII.)

8° Subsunt immediate Episcopis, in iis omnibus quæ ad fidei puritatem, ad animarum curam et sacramentorum ad-

ministrationem in diœcesi referuntur. Quamobrem nequeunt librum imprimere absque prævio examine Episcopi et approbatione; sub eo enim respectu eadem lege tenentur ac cæteri clerici sæculares. Non possunt confraternitates erigere in suis Ecclesiis, nisi de ejusdem consensu. Si officium parochiale obtinuerint, subjacent visitationi et correctioni Episcopi in cujus diœcesi situm est monasterium cui annetitur cura animarum. Cum autem hæc dispositio ultima pluribus dubiis occasionem dederit, Benedictus XIV Constitutionem *Firmandis* edidit, an. 1744, qua, determinatis limitibus, statuit quousque procedere, a quo autem abstinere debeat Episcopus in visitatione Ecclesiæ regularium.

9° Episcopus potest animadvertere in regulares qui delinquunt extra monasterium, si prælatus regularis, admonitus ab eo, reos delicti punire negligat. In præmissis item casibus, quæ ad prædicationem verbi divini, cultum publicum, sacramentorum dispensationem, etc., spectant... « quoquomodo « delinquentes, quoties et quando opus fuerit, etiam extra « visitationem, per censuras ecclesiasticas, aliasque pœnas, « uti S. Sedis delegati procedere, omnemque jurisdictionem « exercere valent. » Const. *Inscrutabili* Gregorii XV.

Quod si forte, quod absit, contigerit aliquem regularem insurgere contra Episcopum in propria diœcesi, maledicto, scripto vel dicto, ita notorie quod populo scandalo sit, superior regularis tenetur, instante Episcopo, atque intra tempus ab eo præfigendum, punire severe suum subditum et de punitione Episcopum certiorem facere; alioquin ipse Episcopus reum punire poterit ad præscriptum concilii Tridentini, sess. XXV, cap. XIV. Si prælatus regularis, nedum in suum subditum animadverterit, eum impunitum transmiserit ad alia loca sui ordinis extra Episcopi diœcesim, tenetur sub gravissimis pœnis regularem delinquentem e loco ad quem transmissus fuit revocare, et in locum ubi deliquit constituere. « Quod si hoc etiam facere prætermiserit, edixit

« Clemens VIII, statuimus ut Ordinarius loci ad quem regu-
« laris delinquens transmissus fuerit, ab ipso Ordinario loci
« in quo deliquit, requisitus, vel alias de illius delicto infor-
« matus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, prædictum
« concilii decretum omnino exsequi, et in regularem delin-
« quentem severe animadvertere possit et debeat. » Const.
Suscepti muneris, an. 1596.

10° Demum, Regulares quorum domus non est canonice constituta, sive quod desit numerus competens religiosorum, sive quod servata non sit forma necessaria ad erectionem domorum religiosarum, subjiciuntur visitationi, correctioni, et jurisdictioni Episcopi (n° 449).

Hæc cum ita sint constituta, exemptio regularium nihil amplius habet quod jurisdictioni Episcoporum adversum videri possit; consulitur simul ordinum religiosorum utilitati et Ordinariorum dignitati.

498. — III. Congregationes monialium exemptæ subjiciuntur Episcopo, quemadmodum Congregationes virorum, in iis quæ ad fundationem novi conventus referuntur. Præterea Episcopus jus habet 1° probandi postulantes et novitias antequam admittantur ad habitum religionis, et ad professionem; 2° invigilandi super clausura, et super accessu extraneorum ad monasteria monialium; 3° interessendi electioni superiorissæ; 4° probandi confessarios qui electi fuerint a Prælatis regularibus; et deputandi confessarium extraordinarium, sæcularem aut regularem, quando id neglexerunt Prælati regulares, vel gravis urget alia causa; 5° invigilandi administrationi bonorum temporalium.

De tribus articulis prioribus dictum est supra (n^is^ 462, 467, 490). Quod attinet ad confessarium, sæpe definitum fuit a Sancta Sede 1° ita necessariam esse approbationem datam ab Episcopo confessariis quos Prælati regulares deputant, ut invalida sit absolutio, si desit hæc approbatio, quod intelligendum est de ipsis etiam Prælatis regularibus, si attentent

excipere confessiones monialium sibi subjectarum; 2° confessarios approbatos ad audiendum confessiones monialium unius monasterii, non idcirco approbatos censeri pro monialibus alterius monasterii; 3° Episcopum removere posse, ex causa rationabili, confessarios deputatos et approbatos, si superiores admoniti eos removere detrectent, nec rationem suæ determinationis teneri significare superioribus; 4° approbationem datam pro monialibus protrahi ad triennium, quo elapso confessarius non potest confessiones audire in eodem monasterio, nisi licentiam obtinuerit a S. Congregatione, alias declaratur suspensus ab audiendis confessionibus. S. Congregatio non consuevit dare hujusmodi facultatem nisi ad aliud triennium tantum, addita insuper conditione quod accedat consensus duarum saltem ex tribus partibus monialium, capitulariter et per suffragia secreta præstandus. Expleto secundo illo triennio opus est novo indulto, et recurritur ad S. Pontificem. 5° Regulares prælati monialibus sibi subjectis confessarium ordinarium e suo ipsorum ordine designare solent; extraordinarium autem saltem semel in anno deputare debent sæcularem aut ex alio ordine regulari; adeo ut si intra tempora præscripta confessarium extraordinarium deputare neglexerint, vel semper proprii ordinis regularem ad hunc effectum deputaverint, ad Episcopum diœcesanum devolvitur, omni appellatione remota, jus supplendi eorumdem prælatorum defectum, sacerdotem assignando, aut e clero sæculari, aut ex alio ordine regulari. 6° Quamdiu confessarius extraordinarius alicui communitati deputatus suo ministerio fungitur, ordinarius confessarius, ne ullum ipsi impedimentum afferat, abstinere debet ab excipienda confessione alicujus monialis, alteriusve cujuscumque personæ intra septa monasterii commorantis. Confessario autem extraordinario, postquam suum officium expleverit, districte inhibitum est, sub variis pœnis, ne ad idem monasterium ulterius accedere, aut ullius generis commercium

intra ipsum quomodocumque continuare et fovere, etiam sub spiritualis causæ aut necessitatis obtentu, præsumat. (Const. Benedicti XIV, *Pastoralis curæ*, an. 1748[1].)

De regimine bonorum temporalium statutum fuit a Gregorio XV, Const. *Inscrutabili*, ut administrantes bona ad monasteria sanctimonialium, « etiam Regularibus subjecta« rum pertinentia, singulis annis rationes administrationis « reddere teneantur, ad idque remediis juris cogi et com« pelli queant; liceatque Episcopo ex rationabili causa, su« periores admonere ut ejusmodi administratores amoveant. » § 5. S. Congregatio Regularium sæpe ea de causa interrogata declaravit ad mentem constitutionis Gregorii XV, Episcopum non debere se ingerere in administrationem directam bonorum, sed ab eo approbandos esse administratores extraneos quos conventus elegerit, ipsi reddendas esse rationes singulis annis quas approbat aut improbat, reformationes abusuum, si locus fuerit, injungendo; nullas impensas extraordinarias, nec commutationes immobilium, nec acquisitiones onerosas in re gravis momenti, aliosve actus hujusmodi fieri posse eo non consulto.

499. — IV. Superest ut de auctoritate Episcopi in congregationes non exemptas dicamus, quod paucis absolvemus.

1° Quamdiu congregationes religiosæ, seu virorum seu mulierum, non obtinuerunt approbationem a Sancta Sede, dimittuntur prudenti arbitrio Episcoporum; qui tamen rationem habere debent votorum, si, de sua vel suorum prædecessorum licentia, emissa sint, et regularum quæ eadem auctoritate fuerint stabilitæ. Nihil immutari oportet nisi suadeat necessitas, aut accedat consensus illorum quorum interest, in conditione horum votorum, nec in obligatione quam regulæ inducunt; alias forte pessumdaretur pium ac

[1] Ferraris, v° *Monialis*, art. v.

utile institutum. Cæterum, status ille diu perdurare difficile poterit respectu congregationis quæ domos fundaret extra diœcesim; qua enim ratione providebitur unitati regiminis congregationis, cujus conventus per varias provincias constituti subderentur auctoritati Ordinariorum, qui singuli in sua respective diœcesi poterunt regulas immutare, aut egressum e conventu prohibere, vel etiam obstare quominus domus visitetur a superiorissa generali? Ergo recurrendum est ad Summum Pontificem, ut congregatio stabilitate fruatur, approbatis, auctoritate apostolica, suis constitutionibus.

2° Posito quod congregatio sit approbata cum suis constitutionibus et regulis, Episcopus nihil immutare valet, nec se directe immiscere in regimen proprium communitatis; sed dimittere debet religiosis curam suum institutum regendi juxta ordinem præstitutum probatumque, quod hæc tria præsertim complectitur : libertatem electionis superioris generalis et superiorum localium ex præscripto regularum; jus superioris generalis providendi observantiæ regularum, et visitandi personaliter, aut per alios ab eo deputandos, domos suæ congregationis, facultatem disponendi de bonis communibus ad providendum utilitatibus instituti, servatis jure servandis. Sunt hæc totidem consectaria approbationis obtentæ.

3° Hæc communia sunt congregationibus virorum et mulierum. Superiores congregationum virorum qui ad clerum sæcularem pertinent non habent jurisdictionem spiritualem utriusque fori, uti supra monuimus; quapropter necesse est ut ad Episcopum recurrant, quoties agitur de actibus jurisdictionalibus, v. g. de dispensatione super legibus canonicis, de absolutione a censuris, etc...: quidquid vero ad regimen communitatis, et ad bonorum temporalium ejusdem communitatis administrationem refertur, illis demandatur, ut iis omnibus provideant servando regulas sui

instituti. Episcopus curandum solummodo habet de integritate fidei, de puritate et decentia cultus divini, de observantia regularum generalium juris canonici; habet igitur jus inconcussum visitandi domos horum religiosorum et corrigendi abusus qui irrepserint contra regulas communes jure canonico indictas. Si videatur necessarium fore aliquam inducere reformationem in iis quæ attinent ad regulas peculiares instituti, et auctoritas superiorum sit insufficiens ad instaurationem disciplinæ, recurrendum erit ad S. Pontificem, qui tunc deputare consuevit Episcopum cum titulo commissarii apostolici.

4° Superiorissæ communitatum mulierum jus pariter habent suum institutum regendi, nec fas est Episcopis locorum immutare regulas quas approbavit Sancta Sedes. Si omnes domus ejusdem congregationis intra limites diœcesis sitæ sint, Episcopus sane poterit illas visitare, inquirere an regula instituti servetur, an vigeat integritas disciplinæ, supplere negligentiam superiorissæ, mandata opportuna ad instaurationem disciplinæ, et modum convenientem clausuræ indicere. Debet præterea invigilare administrationi bonorum temporalium; quod enim ipsi jure fuit attributum quoad monasteria etiam exempta, a fortiori ei competere censetur erga domos religiosas mulierum quæ ipsius jurisdictioni ordinariæ subsunt. Hæc, inquam, cuncta aget, providebitque paterna sollicitudine bono communi totius Congregationis et singularum domorum, juxta regulas approbatas a quibus non est recedendum.

Si vero institutum habeat domos in variis diœcesibus, uti v. g. congregatio puellarum Charitatis, sororum Sacri Cordis, sororum sancti Caroli, etc. est non levis difficultas, ob diversa jura Episcoporum locorum. S. Congregatio Regularium statuit olim respectu instituti religiosi virginum Anglicanarum in Germania, superiorissam generalem posse visitare domos, et virgines de uno in alium locum transferre, *accedente* autem

subordinatione in prædictis ab ordinariis locorum. In quo sisteret hæc subordinatio explicavit Benedictus XIV Brevi *Quamvis justo*, an. 1749, §§ 16-20. Nimirum quod ad visitationem refert, si sint negotia quæ ad diœcesis regimen aliqua ratione attineant, necesse erit, peracta visitatione, de omnibus relationem facere ad Episcopum loci, « ut is pas- « toralis providentiæ consilia capiat, prout in Domino judi- « caverit. » Si de translatione virginum de uno in aliud conservatorium agatur, ad exsequendum hujusmodi translationes postulabitur licentia et facultas « illius Ordinarii præ- « sulis, seu illorum, in cujus, vel quorum diœcesi ipsa con- « servatoria respective sita reperiuntur. » Verum contingere potest ut Episcopus recuset expetitam licentiam, velitque retinere in sua diœcesi virginem quam superiorissa opportunum ducit ad alterum conventum transferre; potest etiam contingere ut non probet rationem administrationis bonorum quæ licet in sua diœcesi sita, pertinent nihilominus ad institutum generale. Quo magis extensa erit per provincias congregatio, eo frequentior erit causa, vel occasio conflictuum, tum inter Episcopos locorum et superiorissam generalem, tum inter ipsos Episcopos, si ægre ferant alios se ingerere in negotia domorum religiosarum suæ respectivæ diœcesis. Ut his conflictibus obvium eat, S. Sedes aliquando dat congregationi cardinalem protectorem cum jure providendi necessitatibus, aut commissarium apostolicum, cui committitur cura totius instituti; et consequenter domos religiosas ejusdem instituti aliquatenus subducit jurisdictioni ordinariæ Episcopi loci, in iis scilicet quæ ad regimen generale communitatis et administrationem bonorum attinent. Remanet tamen singulis jus et officium invigilandi, ne in sua diœcesi aliquid inordinatum fiat, et excessus coercendi, si locus detur; remanet præterea integra jurisdictio ordinis supernaturalis pro cultu divino, observantia regularum generalium, deputatio confessariorum, tum ordinariorum, tum

extraordinariorum[1]. Remanet tandem jus visitationis canonicæ, quod cætera omnia complectitur.

500. — Ex declarationibus S. Congregationis Episcoporum et Regularium negotiis præpositæ, officium confessarii in *conservatoriis*, scilicet in conventibus monialium vota simplicia professarum, solet ad tres annos committi, quemadmodum observari diximus modo pro conventibus monialium exemptarum. Recentiori etiam ætate, anno 1847, ad dubia quæ proposuerat Episcopus Tridentinus : « ... An confessarii « ordinarii sint singulis trienniis mutandi, etsi fœminæ in con- « servatoriis degentes, cum non sint stabilitate loci impeditæ, « identidem, præsertim sorores Charitatis hospitalitatibus « inservientes, passim de una domo et loco in alium locum « et domum transferantur? » Rescriptum est : *Affirmative*. — Præterea « pro monialibus Episcopo subjectis, regula est, « ait Benedictus XIV, ut ordinarius earum confessor sit sa- « cerdos sæcularis; extraordinarium vero ex ordinibus re- « gularibus sæpissime assumi, apud plerosque Episcopos « usu receptum esse constat; deficiente forsan per singulas « diœceses sæcularium presbyterorum ad id muneris ido- « neorum copia. » Referuntur passim apud canonistas declarationes S. Congregations id jure requisitum supponentes; præsertim duæ epistolæ ad Patriarcham Venetum transmissæ, in quarum una, data anno 1617, prohibebat ne Patriarcha deputaret, absque licentia S. Congregationis, regulares ad excipiendum confessiones monialium sibi subjectarum; in altera autem, an. 1620, hanc licentiam concedebat propter penuriam sacerdotum sæcularium[2].

[1] Cf. Breve citatum Benedicti XIV *Quamvis justo*, et alterum Breve ejusdem Pontificis *Emanavit*, 21 jan. 1753, datum occasione dubiorum quæ exorta fuerant inter Arch. Limanum et presbyteros congregationis Oratorii S. Philippi Nerii.

[2] Benedictus XIV, Const. *Pastoralis curæ*. — Ferraris, v° *Monialis*, art. v, n^is 19-30. — S. Alph. de Liguori, *Theologia mor.*, lib. VI, n° 577.

Hæc sapienter ordinata sunt ad consulendum utilitati spirituali virginum Deo dicatarum ; timendum est enim ne affectu humano adhæreant personæ confessarii, vel contra ne libertate conscientiæ necessaria nonnullæ ex eis priventur, si per diuturnum tempus eumdem confessarium ordinarium adire debeant : quod vero ad regulares attinet, periculosum visum est si, præter casum necessitatis, nimium implicentur negotiis et conversatione monialium ; quapropter sæpius prolata sunt a Sancta Sede varia decreta quibus arcentur a monasteriis virginum. Verumtamen, ex pluribus decisionibus, datis a S. Congregatione regularium, quæ passim referuntur apud canonistas super disciplina mox explicata de confessario triennali, et de conditione personæ deputandæ ad id muneris, nullam reperimus quæ prodierit uti decretum authenticum ubique per Ecclesiam universalem stricte servandum : videntur potius declarationes relativæ ad disciplinam usu introductam in provinciis de quibus agebatur. Quod si forte lex aliqua olim lata sit, de qua non habetur mentio apud probatos auctores, non fuit hactenus observata in regionibus nostris, ubi praxis contraria prævaluit a diuturno tempore. Præsules nostri, suorum prædecessorum vestigiis inhærentes, eligunt ad munus confessariorum quos idoneos reperiunt, illudque munus tanti momenti tamdiu eisdem prorogant, quamdiu in Domino opportunum existimant. Vix præterea possent, etiamsi animo haberent immutare disciplinam suarum Ecclesiarum, reperire in paucis admodum locis numerum sacerdotum ad id officium idoneorum sufficientem, ut novos confessarios monialium, loco priorum, substituant transactis trienniis.

501. — V° *Quid jure statutum sit ordinibus regularibus in assecutione, communicatione, ac conservatione privilegiorum?*

I. Regulares plura privilegia assecuti sunt, præter illam exemptionem a jurisdictione ordinaria Episcoporum, de qua mox dicebamus. Hæc privilegia in præsenti referre non sinit

ratio nostri instituti : continentur in pluribus constitutionibus quas regulares *Mare magnum* nominant, præsertim in Bulla Sixti IV, *Regimini universalis Ecclesiæ*, anno 1474 edita [1], et in indultis apostolicis recentiori ætate concessis.

Plura ex veteribus privilegiis abrogata fuere a concilio Tridentino et variis SS. Pontificum constitutionibus : alia expresse, decretis quibus addita est clausura revocatoria : *Non obstantibus privilegiis in contrarium, aut consuetudine etiam immemorabili;* alia implicite, editis legibus quæ privilegiis regularium adversabantur. Nonnulli olim propugnaverunt licitum esse regularibus uti in foro interno privilegiis etiam expresse revocatis, quam temerariam opinionem proscripsit Alexander VII. Est propositio xxxvi[a] inter damnatas, quæ sic habet : « Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis « suis quæ sunt expresse revocata per concilium Tridenti- « num. » Difficilior est quæstio de revocatione implicita : an scilicet cessaverint privilegia quæ decretis concilii contraria sunt, quando iisdem decretis addita non est clausula revocatoria. Plures affirmant, quia 1° Concilium non ignorabat

[1] *Mare magnum* dicunt diplomata, seu pontificias constitutiones quibus ampliantur et firmantur privilegia regularium. Sixtus IV, S. Francisci, ordinisque Minoritarum filius, ut sui grati animi erga utrumque perennaret monumentum, gratias a suis prædecessoribus datas confirmavit et auxit per citatam Bullam *Regimini;* et cum alios etiam ordines Mendicantes magno affectu dignabatur, similem fere constitutionem Prædicatoribus, Carmelitis, et Eremitis S. Augustini, concessit quam regulares, assumpta metaphora, *Mare magnum* vocaverunt. « Concussum autem est mare Tridenti, et « fines ejus coarctati, ait collector Bullarii Capuccinorum, dum plura in eo « contenta inducta in habita ibi œcumenica synodo fuerunt vel revocata « vel modificata. » Opportunum igitur duxit præfatus collector Bullam Sixti IV ex una parte folii ex integro dare, ad latus autem alterum inserere revocationes, modificationes, atque declarationes per decursum temporis a S. Sede factas. (*Bullarium... pro ordine Minoritano...* a P. Fr. Michaele Helveto-Tugiense, Ordinis Capuccinorum, tom. VI, pag. 158-198.) Giraldi transcripsit elenchum privilegiorum a conc. Trid. abrogatorum, in sua *Expositione juris pontificii*, part. I, sect. 893, *Appendix ad titulum de Privilegiis*.

hæc privilegia; quapropter, dum condidit leges contrarias, censetur voluisse ea abrogare; 2° Pius IV, Const. *In principis*, revocavit quæcumque privilegia decretis Tridentinis contraria; 3° Pontifices qui successu temporum privilegia quædam innovarunt hanc clausulam plerumque inseri curaverunt: *dummodo decretis Tridentinis non adversentur.* Alii aliter opinantur, quia nulla lex, constitutio, nec decretum quantumvis generaliter latum, derogat particularibus locorum aut personarum statutis, prærogativis, consuetudinibus, nisi talem effectum exprimat legislator; quia hæc probabiliter ignorat, uti alias diximus ubi *de Consuetudine* (n° 20)[1]. Bullæ SS. Pontificum volunt quidem ut decreta concilii observentur, sed non in alio sensu quam voluit ipsummet concilium; ergo cum concilium non censeatur voluisse derogare privilegiis, quando non adhibuit clausuram derogatoriam, sequitur nec SS. Pontifices iisdem privilegiis derogasse confirmando concilium.

Quidquid sit de quæstione speculative considerata, regulares qui prætendunt gaudere privilegiis quæ sunt contra jurisdictionem ordinariam Episcopi, debent ea notificare Episcopo, atque, eo instante, diploma privilegiorum ex integro exhibere, si eis uti velint; siquidem Episcopus non tenetur fidem adhibere assertioni illorum quorum interest. Donec sibi constiterit de obtentis privilegiis, Episcopus potest præcipere, etiam sub comminatione censurarum, ut regulares abstineant; quod si vero, exhibitis diplomatibus, verba videantur obscura et ambigua, adeundus erit S. Pontifex, intereaque cuncta in suspenso manebunt[2].

502. — II. Regulares privilegia obtinent, non solum de-

[1] Cf. Schmalzgrueber, in tit. DE PRIVILEGIIS, n° 236-239; — Reiffenstuel, n^is 135-148.

[2] Plures quæstiones resolutæ reperiuntur in eo sensu a Constitutione *Cum sicut*, quæ data fuit cum declarationibus S. Congr. ab Innocentio X, occasione difficultatum ortarum inter Episcopum et PP. Jesuitas.

creto directo R. Pontificis et consuetudine, sicuti aliæ personæ ac communitates sæculares, sed insuper communicatione. *Communicatio* consistit in participatione privilegiorum quæ superior, concedendo alicui ordini, ad alios etiam vult extendi. Regulares Mendicantes plenissimam habent inter se communicationem privilegiorum; imo participant privilegiis aliis ordinibus non mendicantibus concessis, quod pluribus constitutionibus statutum fuit, ex quo tempore Sixtus IV primam communicationem indixit inter Fratres Minores et Prædicatores, « ut quos par labor, pariaque merita conjungebant, « paria conjungerent privilegia et favores[1]. » (Bulla *Regimini*, § 46.)

Animadvertendum est : 1° Privilegium uni regulari privato concessum non communicari aliis regularibus; 2° nec communicari privilegia aliquibus Ecclesiis ad tempus determinatum concessa; 3° nec etiam privilegia data ordini ob rationem ipsi peculiarem quæ in cæteris locum non habet; 4° non fieri communicationem privilegiorum in iis quæ sunt contraria regulis et constitutionibus ordinis; 5° tandem non dari communicationem inter congregationes religiosas quæ non habent vota solemnia.

503. — III. Regularibus concessum fuit jus sibi eligendi conservatores qui ordinis jura et privilegia tueantur adversus contradicentes[2] : habent præterea a S. Pontifice Cardinalem protectorem.

1° Conservatores eliguntur ex judicibus synodalibus; quod si vero synodus diœcesana nullos judices designaverit, integrum erit regularibus, ne suo jure priventur, assumere quem voluerint in conservatorem, modo cæteroquin præstet quali-

[1] Cf. Ferraris, v° *Privilegium*, art. I; Reiffenstuel, et alios passim Decretalium interpretes, in tit. XXXIII, lib. V Decret.

[2] Hæc tamen electio *Conservatorum* non fuit exclusive attributa ordinibus regularibus : S. Sedes simili jure donavit universitates, collegia, loca pia, hospitalia,... quibus id utile judicavit.

tatibus requisitis, scilicet sit constitutus in dignitate ecclesiastica, vel personatum, aut canonicatum obtineat in capitulo cathedrali. Regulares non possunt eligere unum conservatorem generalem qui negotiis ordinis provideat, undequaque causæ oriantur, sed conservatorem particularem qui versetur in diœcesi in qua conventus habent[1].

Officium conservatoris est tueri regulares, comminatione etiam et prolatione censurarum, ab injuriis et violentiis notoriis, si quis præsumat illorum jura invadere, aut turbare usum privilegiorum in causa aperta, quæ nullam indaginem judicialem exposcat. Non debent itaque conservatores cognoscere de causis criminalibus et mixtis, neque de causis mere civilibus, si regulares sint actores; hujusmodi enim causæ ad locorum Ordinarios pertinent. Judices constituuntur in causis tantummodo civilibus ac notoriis, in quibus regulares gravamen ex parte sibi contradicentium, suaque privilegia violantium, experiuntur. Quando regulares de injuria illata queruntur, conservator, pro officio commisso, citat reum, ut in suis defensionibus illum audiat, etiam et testes qui de injuria testimonium ferant. Si de notorietate constet, jus habet reum coercendi, inflicta excommunicatione; si autem probabile aliquid allegatur contra prætensam notorietatem, adeo ut res non sit notoria facti evidentia, nec ita clare probetur testium depositione ut nullus supersit tergiversationi locus, a judicio ferendo abstinere tenetur. Hæc paucis dixisse sufficiat de officio quod in nostris regionibus, attento statu præsenti rerum, vix alicui committi posset cum prærogativis jure canonico statutis. Regulares in causis sui instituti, aut ad Episcopum diœcesis qui illorum jura tueatur confugiunt; aut ad S. Pontificem, si forte aliqua ipsos inter et Episcopum suboriatur difficultas, quam non aliter definiri posse præsumunt.

[1] Cf. Benedict. XIV, *de Synodo*, lib. IV, cap. VI; Matthæucci, cap. XV.

2° SS. Pontifices consueverunt assignare singulis ordinibus et congregationibus religiosis Cardinalem protectorem. Cum vero, sæculis præteritis, protectores sua jura nimium extenderent, ac dominari potius viderentur ordinibus quam eos protegere, officium illud restrictum fuit ad terminos canonum juxta quos jurisdictio integra et illæsa remanet penes Ordinarios, et qui sub alicujus protectione constituuntur, non dicuntur sub illius jurisdictione, sed defensione. Cardinalis protector nullam consequenter habet hodierna ætate jurisdictionem proprie dictam, nullam competentiam fori peculiaris. Has potissimum partes habet, ut ordinem sibi commendatum in statu pacifico conservet, ab impugnantibus et molestantibus protegat, in illius gratiam pro gravioribus negotiis intercedat apud S. Pontificem et Congregationes; ac tandem sua prudentia invigilet, non tamen se in regimen internum immiscendo, ut prælati suo fungantur officio, et ne inferiores a superioribus opprimantur[1].

APPENDIX

AD SECTIONEM V^am^

DE LEGE CIVILI CIRCA CONGREGATIONES RELIGIOSAS.

Opportunum ducimus, expositis sanctionibus canonicis de statu religioso, subjungere ordinationes potestatis civilis; quod paucis absolvemus.

[1] Cf. Petra, *Commentaria* in Const. IV Gregorii XI, tom. IV, p. 162.

504. — I. Anno 1790, die 19 februarii, lege civili suppressa sunt monasteria in quibus fiebant vota solemnia : « La « loi constitutionnelle du royaume ne reconnaîtra plus de « vœux monastiques solennels de personnes de l'un et de « l'autre sexe : en conséquence, les ordres et les congréga- « tions réguliers, dans lesquels on fait de pareils vœux, sont « et demeureront supprimés, sans qu'il puisse en être établis « de semblables à l'avenir. » Annis subsequentibus suppressæ etiam fuerunt congregationes religiosæ votorum simplicium, ne iis quidem exceptis quæ pauperum et ægrotorum curæ addicebantur; quando autem his temporibus infaustis paulo meliora successissent, gubernium civile nonnullas congregationes virorum et mulierum admisit, adjecta conditione quod in eis emitterentur tantummodo vota simplicia. Decretum an. 1809, diei 18 feb., sororibus instituti hospitalaris concessit ut vota ad quinquennium emitterent, si tamen ætatis suæ annum vigesimum primum compleverint.

Communitates, seu virorum seu mulierum, institui non possunt cum facultatibus corporis moralis in ordine civili, absque approbatione data a gubernio; quæ quidem approbatio supponit prævium examen atque approbationem statutorum, et conceditur decreto principis, vel lege, pro varia conditione instituti.

Decretum 31 januarii anni 1852 statuit : « Art. 1er. Les « congrégations et communautés religieuses de femmes « pourront être autorisées, par un décret du Président de « la République, 1° lorsqu'elles déclareront adopter, quelle « que soit l'époque de leur fondation, des statuts déjà vérifiés « et enregistrés au Conseil d'État, et approuvés pour d'autres « communautés religieuses; 2° lorsqu'il sera attesté par « l'Évêque diocésain que les congrégations, qui présenteront « des statuts nouveaux au Conseil d'État, existaient antérieu- « rement au 1er janvier 1825; 3° lorsqu'il y aura nécessité de « réunir plusieurs communautés qui ne pourraient plus

« subsister séparément ; 4° lorsqu'une association religieuse « de femmes, après avoir été d'abord reconnue comme com- « munauté régie par une supérieure locale, justifiera qu'elle « était réellement dirigée, à l'époque de son autorisation, par « une supérieure générale, et qu'elle avait formé, à cette « époque, des établissements sous sa dépendance. Art. 2. « Les modifications des statuts vérifiés et enregistrés au Con- « seil d'État pourront être également approuvés par un dé- « cret. Art. 3. Dans les cas prévus par les articles précédents, « l'autorisation ne sera accordée aux congrégations reli- « gieuses de femmes qu'après que le consentement de l'É- « vêque diocésain aura été représenté, et que les formalités « prescrites par les articles 2 et 3 de la loi du 24 mai 1825 « auront été remplies. »

Aliæ communitates, quæ nimirum nova statuta præferunt, et congregationes religiosæ virorum, non aliter adipiscuntur statum civilem, cum jure possidendi in commune, quatenus communitates religiosæ, quam vi legis more consueto deliberatæ in cœtu legislativo.

Hæc autem statuta sunt pro bonorum temporalium adeptione atque regimine, in gratiam communitatum rite approbatarum :

« Art. 1er. Tout établissement ecclésiastique reconnu par « la loi pourra accepter, avec l'autorisation du roi, tous les « biens meubles, immeubles ou rentes, qui lui seront donnés « par acte entre-vifs ou par acte de dernière volonté. Art. 2. « Tout établissement ecclésiastique reconnu par la loi pourra « également, avec l'autorisation du roi, acquérir des biens « immeubles et des rentes. Art. 3. Les immeubles ou rentes « appartenant à un établissement ecclésiastique seront pos- « sédés à perpétuité par ledit établissement, et seront inalié- « nables, à moins que l'aliénation n'en soit autorisée par le « roi. » (Lex 2 januarii anni 1817.) Lex 24 maii 1825 eadem statuit pro communitatibus mulierum, at simul coarctavit

facultatem acquirendi articulo 3° qui fert : « Nulle personne « faisant partie d'un établissement autorisé ne pourra dis- « poser par acte entre-vifs ou par testament, soit en faveur de « cet établissement, soit au profit de l'un de ses membres, au « delà du quart de ses biens, à moins que le don ou le legs « n'excède pas la somme de 10,000 fr. Cette prohibition ces- « sera d'avoir son effet relativement aux membres de l'établis- « sement, si la donataire, ou légataire, était héritière en ligne « directe de la testatrice, ou donatrice. » Eadem lex prospexit ne bona incerta manerent in casu quo cessaverit communitas. « En cas d'extinction d'une communauté ou maison religieuse « de femmes, ou de révocation de l'autorisation qui lui au- « rait été accordée, les biens acquis par donation entre-vifs, ou « par disposition à cause de mort, feront retour aux donateurs, « ou à leurs parents au degré successible, ainsi qu'à ceux des « testateurs au même degré. Quant aux biens qui ne feraient « pas retour, ou qui auraient été acquis à titre onéreux, ils « seront attribués et répartis moitié aux établissements ec- « clésiastiques, moitié aux hospices des départements dans « lesquels seraient situés les établissements éteints. »

Exinde sequitur 1° Nullam communitatem religiosam constitui posse in personam civilem, cum jure possidendi et agendi in foro sæculari, nisi approbetur decreto, vel lege; 2° communitatem approbatam non posse acquirere, nec alienare, bona immobilia et census, nisi obtinuerit specialem in singulis casibus facultatem a gubernio civili; 3° religiosos communitatis approbatæ retinere dominium et usum liberum suorum bonorum de quibus disponere possunt, ea tamen conditione ut fœminæ non donent communitati ad quam pertinent, nec ulli membrorum ejusdem communitatis, ultra partem art. 3 legis 1825 assignatam.

505. — II. Certissimum est viro catholico communitates constitui posse, et reipsa constitui sola auctoritate Ecclesiæ, quatenus sunt instituta religiosa; quod vero ad statum civilem

attinet, certum etiam est non constitui de facto cum jure agendi in foro sæculari, absque consensu principis civilis. Verum, si communitates religiosæ, qua tales, priventur statu civili, non idcirco reputandæ sunt in foro sæculari collegia illicita. Hæc duo asserimus: 1° personas privatas quæ sponte propria simul conveniunt causa profitendi vitam perfectiorem, nihil contra leges patrias committere; 2° easdem personas posse constitui in societatem civilem, cum jure possidendi in foro sæculari.

1° Quonam discrimine viri religiosi a cæteris civibus distinguuntur quod lege reprobari possit? Inhabitant eamdem domum, similis formæ et coloris habitum gestant, simul laborant, orationi vacant, student, aliisve exercitiis dant operas. Estne lex aliqua quæ civibus interdixerit, ne numero viginti aut quinquaginta, vel centum, nihil refert, in eadem domo diu noctuque morentur, simili vestitu utantur, et in sua domo, quod sibi placitum fuerit, vel singuli seorsim, vel insimul coadunati, agant, modo nihil præsumant publicis moribus repugnans?... Sunt quidem leges politiæ quibus vetantur coadunationes numerosæ civium, statis temporibus, in eodem loco; sed hæc respiciunt ad exteros qui in locum privatum conveniunt ut cœtus agant, non vero ad incolas ejusdem domus, qui scilicet jure communi sub eodem tecto morantur... Est alia lex, anno 1790 lata, quam modo allegavimus; verum, præter quod lex lata his temporibus infaustis quibus opprimebatur libertas religiosa, non est contra catholicos amplius invocanda; dici potest eamdem legem statuere de domibus religiosis in quibus emittebantur vota solemnia a potestate sæculari agnita, illiusque patrocinio tutata. Nullæ subsistunt hujusmodi communitates apud nos, nec probabiliter in futurum instaurabuntur[1]. Vota, si quæ emiserint religiosi, vel ad tempus,

[1] Cf. *Mémoire sur les Associations religieuses non reconnues*, auct. de Vatisménil.

vel in perpetuum, sunt fori interni conscientiæ, de quibus magistratui sæculari non est curandum, nec dijudicandum... His debent eo magis attendere, quotquot æmulantur veram libertatem et singulorum jura religiosa reverentur, quod omnibus catholicis divina ordinatione liberum sit observantiam consiliorum evangelicorum vitæ religiosæ professione sectari, quando, inspirante gratia, suæ conscientiæ impulsu se ad id genus vitæ vocatos sentiunt.

2° Adjicimus nihil obstare, ex parte juris communis civilis, quominus eædem personæ simul constituant societatem civilem, modo ad amussim serventur in constitutione hujus societatis, conditiones præscriptæ in codice civili. Ita plures in jure versatissimi, quorum argumenta paucis complexus est in hunc modum recentior jurisperitus qui tractatum edidit de hodierna legislatione Galliæ circa cultum catholicum: « Des individus, libres de disposer, peuvent se former en « société particulière pour un objet spécial; tels seraient des « établissements d'éducation, de charité, et autres... Il « n'existe pas de motifs pour interdire une société, laquelle « a pour principe un but religieux. La loi ne la défend pas. « Elle se borne à proscrire, par l'article 1823 du Code Napo- « léon, toute société qui aurait un objet illicite; or il n'y a « assurément rien d'immoral ni de contraire à la loi dans « une collection d'individus qui réunissent en commun des « moyens d'existence, à la condition de se soumettre à une « règle honnête, et de se livrer ensemble aux mêmes exer- « cices de piété... La loi n'autorise pas seulement la société « quand on y apporte des biens; on peut, dit l'art. 1842, « *s'associer pour l'exercice d'un métier ou d'une profession.* « Ainsi les professions les plus vulgaires, les plus frivoles, « jouiront du bienfait de l'association, et des individus ne « pourront pas se réunir en société, comme des Trappistes, « pour cultiver la terre, ou comme des Bénédictins, pour se « livrer à des travaux d'intelligence, comme des Ursulines

« pour se livrer à des ouvrages de leur sexe! Il nous semble « impossible qu'il en soit ainsi... La loi a voulu empêcher la « formation des corps de *mainmorte*, parce qu'ils font acqué- « rir aux individus, aux yeux même de la société civile, des « droits et des obligations que la loi a voulu restreindre. Or « une société civile, même universelle, ne frappe aucun de « ses biens d'indisponibilité, et ne donne aux individus qui « la composent ni droits ni obligations parmi les autres ci- « toyens... Les associations religieuses formées par un pacte « social... sont régulières et licites; et, sous ce rapport, elles « ne peuvent être attaquées[1]. »

506. — III. Quamvis certo teneamus legem civilem, si recto sensu intelligatur, non obstare quominus instituatur communitas, omni cura enitendum existimamus ut obtineatur existentia legalis, ad assecurandam efficacius possessionem bonorum temporalium.

S. Congregatio de propaganda fide transmisit an. 1840 ad Episcopos in Statibus Fœderatis Americæ Septentrionalis constitutos, regulas agendi subsequentes quæ ad alias regiones accommodantur : « ... Si quæ sint communitates quibus « jus a potestate civili tributum sit possidendi et ad suc- « cessores transmittendi bona omnia, vel aliquam eorum « partem, nulla erit occasio sollicitudinem exercendi ad « eorum conservationem. Sin autem modus aliquis exco- « gitatus fuerit possidendi bona, per societatis contractum, « quo bona in communi possideantur a tribus vel quatuor « communitatis membris, ita ut omnes socii jus illud possi- « deant naturalis vitæ suæ tempore, sed quocumque ex illis « mortuo jus apud superstites socios remaneat possidendi « bona universa, nulla facta cuique ex ipsis facultate alienandi « vitæ suæ tempore, vel per testamentum relinquendi bona

[1] *Traité de la législation des cultes*, par M. Gaudry, t. II, liv. II, tit. III, ch. II, sect. 1re.

« prædicta post mortem; tunc id tantummodo ab Episcopo « curandum erit, ut uno ex sociis mortuo, alius ex communi- « tatis membris in societatem adsciscatur. Tandem, si unica « testamenti remaneat via transmittendi bona ad successores, « præcipiat Episcopus superioribus, vel illi qui suo proprio « nomine bona possidere tunc poterit, ut statim testamentum « juxta leges civiles, duplici exemplari æque authentico per- « ficiat, ex quibus unum in communitatis scriniis diligenter « asservetur, alterum vero ad Episcopum diœcesanum in « archivio asservandum mittatur [1]. »

Hæc media passim adhibentur, sed non semper sufficiunt in nostris regionibus ad assecurandum possessionem bonorum. Modus ille acquirendi, possidendi, et transmittendi inducit plures actus qui, etsi liciti, ratione præsertim habita circumstantiarum, viris tamen sæcularibus videntur alieni a simplicitate et veritate; et si lis moveatur ab hæredibus donatoris, seu testatoris, contingere potest ut judices, pro suo arbitrio, pronuntient societatem trium aut quatuor quorum nomine fit acquisitio, esse merum figmentum, et donationem seu testamentum rescindant, uti fideicommissum jure vetitum, quod haud semel accidit recentiori ætate.

[1] *Fasciculus quo recensentur acta et decreta Synodorum provincialium Baltimori habitorum;* pag. 83, 84, ad calcem tomi V Bullarii pontificii S. Congreg. de propaganda fide.

PARS TERTIA

DE REBUS SACRIS

Canonistæ intelligunt his verbis : *Res sacræ*, seu *ecclesiasticæ*, quidquid præter personas et judicia refertur ad ordinem supernaturalem. Res sacræ sunt spirituales vel temporales. *Spirituales* dicuntur quæ directe respiciunt ad gloriam Dei in ordine supernaturali et ad animarum sanctificationem, ut ad suum primarium finem; sunt nempe bona supernaturalia quibus concipitur, sustentatur, atque dilatatur vita interior Ecclesiæ. *Temporales* sunt quæ primario referuntur ad sustentationem corporalem ministrorum Ecclesiæ atque pauperum, aut quibus comparantur quæ cultui divino inserviunt. Inter res spirituales reponimus gratiam et diversa dona Spiritus sancti, de quibus non agitur directe in jure canonico; sacramenta, sacramentalia, indulgentias et suffragia, preces, festorum celebrationem, quibus præsertim gratia cœlestis aut opere operato in mentibus infunditur, aut a divina misericordia obtinetur; demum ædificia, vasa sacra et supellectilem cultui Dei magis immediate dicata,

quæ ob connexionem cum donis spiritualibus, et benedictiones quibus consecrantur, ad res spirituales referimus.

Non tractabimus, in hac tertia parte *Prælectionum canonicarum*, de sacramentis, de sacramentalibus, nec de indulgentiis, siquidem hæc sufficienter explanantur in lectionibus theologicis de re sacramentaria; sed dicemus 1° De celebratione festorum; 2° de precibus publicis, seu divino officio; 3° de locis sacris ubi peragitur cultus publicus; 4° tandem de bonis ecclesiasticis temporalibus.

Hæc quanti sint momenti nemo est qui non advertat; quapropter nullam curam prætermittere debemus, ut, quantum sinunt ratio ac limites nostri instituti, expendamus quas leges Ecclesia constituerit ad providendum necessitatibus cultus publici, ac recto regimini bonorum temporalium quibus in hunc finem, et simul ad clericorum sustentationem, utitur.

SECTIO I[a]

DE FESTORUM CELEBRATIONE.

De festorum celebratione tres præsertim suboriuntur quæstiones : 1[a] quæ sit illorum origo, qua auctoritate instituantur et immutari possint; 2[a] quonam ordine per anni curriculum dies festos agamus; 3[a] demum quid præstare, quidve præcavere debeamus, ut sanctionibus canonicis super hac re obtemperemus [1].

ARTICULUS I. — DE ORIGINE ET OBJECTO FESTORUM.

507. — I° *Cur festa instituta sint, et quandonam Ecclesia incœperit indicere dies festos?*

I. Festa instituta sunt ad gloriam Dei, ad honorem sanctorum, et ad eruditionem fidelium.

[1] Cf. Interpretum juris can. commentaria in titulum IX DE FERIIS, lib. II Decretalium. — Thomassin, *Traité des fêtes de l'Église*, 1 vol, in-8°. — Gosselin, *Instructions historiques, dogmatiques et morales sur les principales fêtes de l'Église*, 3 vol. in-12.

Deum quem sensibus intimis, fide, spe et charitate pie colimus, debemus insuper cultu externo honorare, eique gratias agere. Nec satis habendum est, si illum in suis attributis colere studuerimus, sed etiam oportet venerari mysteria et opera in quibus summa illius sanctitas, bonitas et potentia, maxime elucent. Porro, ad hunc cultum externum Deo rependendum maxime refert celebratio festorum. Festa siquidem habent objectum proximum, quod est res ipsa sancta quam cultu immediate intendimus; objectum illud est aliquando quidem omnino sensibus impervium ac spirituale, uti sanctissima Trinitas, et conceptio immaculata Beatæ Virginis, sæpius vero externum, uti mysteria nativitatis, passionis et resurrectionis Christi, vita sanctorum, etc... Habent insuper *objectum* quod theologi *formale* dicunt, causam nempe, seu rationem qua objectum proximum attenditur. Quantum vero auxilium exinde fideles percipiunt ad suam eruditionem et ædificationem, nemo est qui non videat. Multi qui rerum humanarum occupationibus adeo detinentur, ut tempus opportunum non habeant rebus divinis vacandi, dum ad Ecclesiam conveniunt, festa celebrandi causa, doctrinam christianam ediscunt, atque ad pietatem et ad morum informationem excitantur.

II. Festivitates religiosæ ab ipsis initiis cultus publici ortum habuere, cujus quidem sunt pars præcipua, quatenus in illis præsertim offeruntur Deo sacrificia, preces et vota. Vix dubitari potest quin ante legem Mosaïcam, patriarchæ habuerint dies festos ad commemorandum Dei erga se beneficia, cum illos tam sollicitos videamus in erigendo monumenta sui grati animi. Plures festivitates Deus Hebræis concessit præter Sabbatum, quando ritus publicos sacrificiorum instituit, quo facilius per statutos dies studiosius sibi vacarent, ac religiosis officio continerentur. Hæc divina instituta imitari studuit Ecclesia ab exordio, paulo post ascensionem Christi in cœlum. Ex tunc enim, uti ex probatissimis vete-

rum monumentis, quin etiam et sacris Scripturis jure conjicimus, Apostoli Diem Dominicum, loco Sabbati Judæorum summa religione celebrandum sanxerunt, in memoriam resurrectionis Christi[1]. « Non amplius sabbatizantes, sed se« cundum diem dominicam viventes, in qua et vita nostra « exorta est per ipsum et mortem ipsius, » aiebat S. Ignatius martyr, in epist. ad Magnesianos. Item S. Justinus : « Solis die communiter omnes conventum agimus; quando« quidem is primus dies est quo Deus tenebris et materia, « quam prius creaverat, versa, mundum effecit, et Jesus « Christus servator noster eo ipso die a mortuis resurrexit. » (Apolog. II.)

Eamdem originem tribuimus solemnitatibus Resurrectionis Christi et Pentecostes quas antiquissimi Patres per secundum et tertium sæculum memorant uti constanter observatas; quod et animadvertebat S. Augustinus in epist. CXVIII : « Illa « autem quæ nec scripta, sed tradita custodimus, quæ qui« dem toto orbe terrarum observantur, dantur intelligi vel « ab ipsis apostolis, vel plenariis conciliis quorum in Ecclesia « saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, « sicut quod Domini passio, et resurrectio, et ascensio in « cœlum, et adventus de cœlo Spiritus sancti anniversaria « solemnitate celebrantur. » S. Augustinus nullam in hoc loco mentionem injicit diei natalis Domini; scriptores tamen IV sæculi de illo die locuti sunt, veluti de festo apud omnes recepto a primæva ætate.

Alias postea solemnitates Ecclesia instituit ad promovendum pietatem fidelium in sacra mysteria Christi, et ad recolendum memoriam sanctorum, imprimis Beatissimæ Virginis Mariæ. Festivitates Apostolorum et martyrum celebratæ sunt a sæ-

[1] Dicitur in cap. XX *Actuum Apostolorum* : « *Una autem sabbati*, cum convenissemus ad frangendum panem... » Item sanctus Joannes in cap. I *Apocalypsis* : « Fui in spiritu in *dominica die*.. » Unde conjici potest primos fideles consuevisse die dominica convenire ad orationem.

culo saltem secundo; anno enim 158, in Ecclesia Smyrnensi sancti martyris Polycarpi memoria festive admodum recolebatur, uti constat ex epistola ad Philomenienses apud Eusebium (lib. IV, cap. v), quod indicat pridem hanc inter christianos consuetudinem obtinuisse martyrum natales dies celebrandi. Exinde S. Cyprianus hæc clero Carthaginensi commendabat : « Cum confessioni nostræ in carcere et vinculis « accedit moriendi terminus, consummata martyrii gloria « est. Dies eorum quibus excedunt adnotate ut commemora- « tiones eorum inter memorias martyrum celebrare possi- « mus. » (Epist. vi ad clerum Carth.) Quod autem prioribus his temporibus actum est in honorem martyrum, idem fuisse, decursu temporum, versus sæculum iv, observatum pro confessoribus omnes norunt. Plures critici arbitrantur S. Martinum Turonensem fuisse primum ex confessoribus cultu publico honoratum, quem cultum probavit concilium Turonense ii an. 700 : orientales in eo occidentalibus præiverant, siquidem constat ex certis monumentis, eos jam a sæculis præcedentibus diem anniversariam plurium sanctorum confessorum egisse [1].

Necessarium non arbitramur vindicare cultum quo sanctos celebratione festorum colimus, de quo theologi disserunt in controversiis contra hæreticos. Sufficiat hæc proferre ex sancto Augustino quæ omnem dubitandi rationem removent : « Populus christianus memorias Martyrum religiosa solem- « nitate concelebrat, et ad excitandam imitationem et ut « meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur : « ita tamen ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quam- « vis in memoriis Martyrum constituamus altaria. Quis enim « antistitum in locis sanctorum corporum altari assistens, « aliquando dixit : Offerimus tibi, Petre, aut Paule, aut Cy-

[1] Devoti, lib. II, tit. V, § 1, *Annot.* — Selvagio, *Antiq. christ.*, lib. II, part. II, cap. iv. — Bened. XIV, *de Beatificatione*... lib. I, cap. v.

« priane? Sed quod offertur, Deo offertur qui Martyres coro-
« navit, apud memorias eorum quos coronavit, ut ex ipsorum
« locorum admonitione major affectus exsurgat, ad acuendam
« charitatem et in illos quos imitari possumus, et in illum
« quo adjuvante possumus. » (*Contra Faustum*, lib. XX, cap. XXI.)

508. — II° *Quid jure prærequisitum sit, ut celebretur memoria alicujus sancti in cultu publico?*

I. Nulla festa institui possunt in honorem servorum Dei, nullusque cultus publicus eisdem reddi debet, antequam judicio Ecclesiæ constiterit de illorum sanctitate. Sufficiebat olim auctoritas Episcopi qui hunc honorem, in sua quisque Ecclesia, deferebat iis qui mortem pro causa fidei pertulerant, aut saltem eximio virtutum exemplo emicuerant; et in signum cultus publici erigebatur plerumque altare super illorum corpus. Cum vero multum referat ad integritatem cultus divini, ut circumspecte hac in re agatur, Sancta Sedes pluribus abhinc sæculis sibi reservavit judicium solemne de sanctitate servorum Dei, deque cultu iis reddendo. Exstat in Corpore juris constitutio Alexandri III, data an. 1170, quæ supponit disciplinam tunc temporis vigentem; his enim concludit Pontifex occasione cultus indebite soluti alicui defuncto : « Illum ergo non præsumatis de cætero colere :
« cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis
« ipsum pro sancto, absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ,
« venerari. » (Cap. *Audivimus*, I, DE RELIQUIIS SANCTORUM, lib. III Decret.)

Ut disciplina constituta servetur, Urbanus VIII prohibuit ne etiam a privatis fiant actus qui ad publicum cultum referantur, vel inducere possunt fideles in errorem. Tria præsertim indixit : 1° ne imagines servorum Dei pingantur cum laureolis, aut splendoribus; neve in altaribus publicis aut privatis, etiam sine hujusmodi insignibus apponantur (laureolæ beatitudinem significant; retentio autem imaginis supra altare

est signum venerationis); 2° ne ad sepulchra servorum Dei accendantur lumina, aut votivæ tabellæ suspendantur (tabellæ oblatæ custodiendæ sunt in loco ab Ecclesia separato, v. g. in sacrario); 3° ne edantur, sine approbatione Ordinarii, libri quibus continentur virtutes, revelationes, et miracula servorum Dei. Approbatio autem libro concessa, etiam auctoritate apostolica, non vim majorem tribuit narrationibus relative ad processum beatificationis et canonizationis; nec consequenter ullatenus eximit a necessitate probationum ulteriorum. (Const. *Cœlestis Jerusalem*, an. 1634.)

Hinc sequitur omittenda non esse in cujuscumque servi Dei obitu consueta Ecclesiæ officia pro defunctis. Hæc persoluta fuisse constat in funeribus sancti Dominici, et sancti Francisci, et aliorum, qui tamen eximia sanctitatis signa dederant.

509. — II. Sancta Sedes non aggreditur causam beatificationis servorum Dei, nisi præcesserit fama de illorum sanctitate, et de illa constiterit per processum juridicum. « Per famam autem sanctitatis, ait Benedictus XIV, intelli« gitur communis existimatio de integritate vitæ et de vir« tutibus, non utcumque sed per continuatos actus, data « occasione, supra communem modum aliorum proborum, « exercitos a servo Dei; necnon de miraculis ejus interces« sione a Deo obtentis; ita ut concepta saltem in uno loco « erga eum devotione, a pluribus invocetur, et plurium gra« vium virorum judicio dignus existimetur, ut per Sanctam « Apostolicam Sedem in album Beatorum, vel Sanctorum « referatur. » (*De Beatificatione*... lib. II, cap. XXXIX.)

Quando sufficienter probata est, certis testimoniis in processu juridico consignatis, fama sanctitatis et miraculorum, Sancta Sedes jubet ut sedulo inquiratur de *non cultu;* scilicet an observatum fuerit decretum Urbani VIII de quo supra. Si cultus publicus redditur servo Dei, contra præscripta hujus constitutionis, res in suspenso manent donec cuncta

ad normam juris reducta sint. « Nunc regula viget, ait Bene-« dictus XIV, ut cultus præteritus sententiæ confirmationem « non impediat, si ante illam sublatus sit, uti contigit in « causa sancti Francisci Salesii. » (Lib. II, cap. XVI.)

Instituitur insuper examen doctrinæ, si scripta reliquerit servus Dei. Hæc in autographo, quantum fieri potest, committuntur Sac. Congregationi, et severo examini subduntur, ut appareat num aliquas contineant propositiones contra fidem, vel mores; aut a communi sensu et consuetudine Ecclesiæ alienas. Scopus hujus revisionis est expendere utrum servus Dei aliquid scripserit quod defectum prudentiæ christianæ, aut oppositionem doctrinæ Ecclesiæ, denotet; quapropter quando revisores, peracto examine, concludunt nihil repertum esse censuræ obnoxium, hæcque sententia approbatur a S. Sede, nihil aliud intellectum volunt, nisi quod scripta Dei non obstent quominus procedatur ad beatificationem.

His omnibus rite peractis, fit *introductio causæ* per commissionis signaturam; id est, summus Pontifex, admissa supplicatione sibi exhibita per postulatores causæ, atque ea subscripta, impertitur Congregationi Rituum facultatem procedendi in causa beatificationis. Vi hujus *signaturæ commissionis*, servus Dei nuncupatur VENERABILIS.

510. — III. Signata commissione, novi instituuntur processus auctoritate Congregationis Rituum, qui plerumque delegantur tribus Episcopis. Ante omnia juridice inquiritur de fama sanctitatis et de non cultu. Deinde proceditur 1° ad examen virtutum; an venerabiles servi Dei virtutes theologales et morales in gradu heroico exercuerint; hoc quippe primum fundamentum est sanctitatis : 2° ad examen martyrii, si de martyribus agatur; an mortem violentam a persecutore, pro causa religionis, pertulerint : 3° ad examen miraculorum; utrum talis sint naturæ, atque in hisce circumstantiis patrata, ut nulli alteri causæ adscribi possint quam

veræ sanctitati, a Deo his signis confirmatæ. Plura miracula requiruntur ad beatificationem, quod concludere licet ex praxi constanti S. Sedis. Benedictus XIV in causa sanctæ J. Franciscæ Fremiot de Chantal, « ad ejus beatificationem « non esse deveniendum censuit, antequam miracula om- « nino quatuor probentur ex testibus de visu, atque appro- « bentur. » (Lib. IV, cap. VI.) Nulla tamen lege præfinitum fuit quot numero esse debeant miracula.

Quando hæc cuncta feliciter fuerunt expleta nullaque amplius obstat difficultas, sacra Congregatio coram Pontifice deliberat num ad beatificationem procedi tuto valeat. Pontifex preces fieri mandat, ac tandem re apud se mature perpensa, judicium suum profert, et statuit diem qua celebrabitur solemnitas beatificationis, quæ ex decreto Alexandri VII fit primo in Ecclesia Vaticana. Ex tunc permittitur ut in locis determinatis cultus publicus reddatur Beato, cum certis quibusdam restrictionibus.

Igitur Beatificatio est decretum quo permittitur ut servus Dei cultu publico honoretur in aliqua provincia. Solemnitas autem consistit in lectione hujus decreti, in detectione imaginum servi Dei, in recitatione collectæ, thuris oblatione imagini Beati, celebratione Missæ; demum in accessu S. Pontificis ad colendam imaginem Beati.

Cæterum, facultas cultum publicum agendi quæ datur decreto beatificationis, sicut limitatur ad locum, ita etiam ad modum; non enim eodem modo beatificati et canonizati coluntur. Nisi expressum indultum obtentum fuerit a Sancta Sede, nomen Beati non inseritur in martyrologio communi, nec in litaniis Sanctorum : insuper Beatus non potest assumi in patronum titularem, nec festum illius celebratur cum octava. Beatorum reliquiæ non deferuntur in processionibus, nec super altare ponuntur : illorum imagines depingi possunt cum radiis, at non cum diademate, seu circulo... Hæc variis locis exponit Benedictus XIV, et accurate servari præcepit

Congregatio Rituum, juxta decretum approbatum ab Alexandro VII, anno 1660[1].

511. — IV. A Beatificatione fit transitus ad Canonizationem, per seriem processuum quam inutile foret hic exponere. Notare sufficiat postulatores causæ expetere signaturam reassumptionis, quando exploratum habent nova miracula esse patrata a Beato. Nova quippe miracula intercedere necesse est, quibus manifestetur Dei voluntas. Licet nullum prodierit decretum de illa miraculorum necessitate, Brevia Sanctæ Sedis, a multo jam tempore edita, hanc necessitatem supponunt; nec aliter procedit S. Congregatio, ut multis exemplis monstratur in libro I°, cap. xxx, operis Bened. XIV.

Duobus saltem miraculis rite probatis, deliberatio fit in Congregatione, an tuto procedi valeat ad Canonizationem. Tunc S. Pontifex plura consistoria habet : unum secretum cui soli Cardinales assistunt; aliud semipublicum ad quod præter Cardinales admittuntur Patriarchæ et Episcopi; alterum magis solemne, in quo dies ad canonizationem determinatur.

Die præfixa, S. Pontifex accedit cum magno apparatu ad sacram basilicam : ibi post novas iteratasque expostulationes, multis persolutis orationibus, invocato Spiritu sancto, demum auctoritate Dei omnipotentis, apostolorum Petri et Pauli, et sua, decernit ac definit N. sanctum esse, sanctorum catalogo adscribendum, et ab universali Ecclesia colendum. Expeditur postea Constitutio, seu Bulla pontificia, directa ad omnem Ecclesiam.

Canonizatio igitur est sententia definitiva, qua decernitur aliquem in album Sanctorum esse deferendum, et eo titulo colendum publice in universa Ecclesia[2].

[1] Decretum refert Reiffenstuel, lib. III, tit. xlv, de Reliquiis SS., n° 17.

[2] Dum servus Dei proponitur venerationi fidelium, simul declaratur sub quo titulo debeat honorari, et præscribitur officium. Sunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines... Presbyteri non coluntur ritu speciali, sed

Quæ sit auctoritas horum decretorum Sanctæ Sedis, tum circa beatificationem, tum circa canonizationem, examinant theologi, ad quos remittimus. Hæc solum notamus : 1° Seposita etiam divini Spiritus supernaturali assistentia, causam tanta cum prudentia tractari, ut judicium prolatum sit moraliter certum; 2° sententiam de beatificatione, cum non sit definitiva ad universalem Ecclesiam prolata, non haberi communius uti infallibilem, quamvis impugnari non posset sine temeritate et præsumptionis peccato; 3° sententiam canonizationis admitti infallibilem ab omnibus qui arbitrantur Papam esse infallibilem in decretis fidei et disciplinæ generalis. Ab omnibus autem catholicis, nostro sensu, admittenda est infallibilitas judicii solemnis de canonizatione prolati a Sancta Apostolica Sede. Enimvero, nisi infallibiliter constaret de sanctitate alicujus servi Dei, universalis Ecclesia in errorem induci posset in suo cultu publico; quod supponere non sinit sensus catholicus : at vero nisi Sancta Sedes potiatur privilegio infallibilitatis in hoc causarum genere, nulla alia erit infallibilitas activa; cum hujusmodi causæ nusquam, aut saltem nonnisi in rarissimis circumstantiis, ad Ecclesiam universam deferri possint. Ecclesia universalis adhæret judicio Sanctæ Sedis, at ipsa non judicat, nec judicare valet; siquidem non habet instrumenta probationum, nullum peragit examen causæ; nec virtutes, nec miracula, nec alia ad proferendam sententiam prærequisita perpendit.

512. — III° *Quæ sint festa jure communi præcepta; utrum Episcopi possint nova suis diœcesanis indicere, aut instituta imminuere?*

I. Quæ sint festa per orbem celebranda determinavit atque decrevit Urbanus VIII per Constitutionem *Universa*, datam an. 1642, in qua legimus : « ..Apostolica auctoritate de-

titulo *Confessorum non pontificum*... *Confessores* olim dicebantur qui fidem christianam confessi fuerant coram persecutore; pluribus abhinc sæculis titulus ille datur omnibus justis, seu Episcopis, seu Presbyteris, seu laicis.

« cernimus et declaramus, infra scriptos duntaxat dies pro « festis ex præcepto colendos esse, quos nempe vel ab initio « veneranda sacravit antiquitas, vel universalis Ecclesiæ pro- « bavit consuetudo, vel omnium gentium unanimis pietas ve- « neratur : Dominicos scilicet dies totius anni, Nativitatis « D. N. Jesu Christi, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectio- « nis cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes « cum duabus pariter sequentibus feriis, Sanctissimæ Trinitatis, « Solemnitatis Corporis Christi, et Inventionis sanctæ Crucis, « necnon festivitatum Purificationis, Annuntiationis, Assum- « ptionis et Nativitatis Deiparæ Virginis, Dedicationis S. Michae- « lis Archangeli, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, SS. Petri et « Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, SS. Phi- « lippi et Jacobi, S. Bartholomæi, S. Matthæi, SS. Simonis et « Judæ, et S. Matthiæ, Christi Domini apostolorum; item « S. Stephani protomartyris, SS. Innocentium, S. Laurentii « martyris, S. Sylvestri papæ et confessoris, S. Joseph etiam « confessoris, et S. Annæ Deiparæ respective sponsi, ac geni- « tricis, solemnitatis Omnium Sanctorum atque unius ex prin- « cipalioribus Patronis in quocumque regno sive provincia et « alterius pariter principalioris in quacumque civitate, op- « pido, vel pago ubi hos patronos haberi et venerari conti- « gerit. » Aliud postea festum de præcepto additum fuit memoratis ab Urbano VIII, nempe festum Immaculatæ Conceptionis, quæ longe ante Constitutionem Urbani celebrabatur.

Sub successoribus Urbani VIII haud semel actum est de imminutione dierum festorum de quo videas Litteras Apostolicas Benedicti XIV *Non multi*, die 14 nov. 1748 ; et S. Sedes multa indulsit variis constitutionibus sub eo præsertim Pontifice et sub Pio VI, ut provideretur difficultatibus temporum : quantum vero possibilitas data est, retineri voluit decretum Urbani VIII ita temperatum ut licet remaneret pro diebus in eo decreto expressis obligatio missam audiendi, fideles possent operibus servilibus vacare feria III[a] hebdomadis

Paschæ et Pentecostes, diebus festis Apostolorum, excepto festo SS. Petri et Pauli, festis item S. Annæ, S. Laurentii, S. Innocentium, S. Sylvestri, S. Michaelis, S. Joseph, quemadmodum reperitur in multis Indultis datis a Pio VI.

513. — II. Jure communi Episcopi potuerunt olim festa instituere, in sua quisque diœcesi servanda; et reipsa plures festivitates instituerunt de præcepto servandas. (Cap. *Conquestus*, 5, DE FERIIS.) Concilium Tridentinum supponit hanc potestatem ipsis competere, uti certo concludimus ex cap. XII, sess. XXV, in quo statuitur : « Dies festi quos in diœcesi sua « servandos Episcopus præceperit ab exemptis omnibus, « etiam regularibus, serventur. »

Utrum eadem facultate hactenus polleant dubium est; siquidem Urbanus VIII (Constitutione mox citata), indictis diebus festivis ex præcepto colendis, decernit ac declarat christifideles nequaquam deinceps teneri ad servandum ex præcepto reliquos dies quos hucusque sive in universali Ecclesia, sive in quavis natione, aut regno, provincia, diœcesi, aut loco quocumque, sive ex præcepto, sive ex consuetudine, sive ex devotione tanquam festivos celebraverant. Quoad futurum tempus hæc subjungit : « Ne dies festos a locorum Ordinariis « nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate « deinceps multiplicari contingat, eosdem Ordinarios in Do- « mino monemus, ut ad ecclesiasticam ubique servandam « æqualitatem de cætero perpetuis temporibus ab indictione « sub præcepto novorum festorum abstineant. » Inde plures deducunt sublatam omnino esse Episcopis potestatem quam antea habebant nova festa instituendi; certum quippe est, ex prænarratis, Urbanum VIII suam Bullam condidisse ut modum imponeret nimio festorum numero qui pluribus querimoniis ex parte Episcoporum, et etiam pauperum, locum dederat. Nihilominus tamen, cum Pontifex hac eadem Constitutione moneat tantummodo *ut studeant abstinere* ab indictione festorum, id solum sequitur eos magna uti debere

prudentia in hoc negotiorum genere. Hanc interpretationem firmat auctoritas Benedicti XIV, qui in libro IV, part. II, cap. xv, *de Beatificatione*, duo statuit : « Episcopos in sua diœcesi « posse de consensu cleri et populi festum instituere de præ« cepto... Non expedire, nisi ad summum gravissimæ urgeant « circumstantiæ, ut ab Ordinariis in propriis diœcesibus nova « festa de præcepto instituantur. »

In Galliis nihil quidem obstat quominus Episcopi aliquas festivitates ex devotione celebrandas indicent, modo nihil immutetur in rubricis; at nullas possunt instituere celebrandas de præcepto, imposita nimirum obligatione Missam audiendi, et ab operibus servilibus abstinendi. Obstant concordata quibus Sancta Sedes ad instantiam principis sæcularis dies festos, præter Dominicas, ad quatuor reduxit, festa scilicet Nativitatis Domini, Ascensionis, Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, et solemnitatis Omnium Sanctorum.

514. — III. Jus imminuendi numerum festorum connectitur juri illa instituendi, iisdemque principiis determinatur. Episcopi non possunt imminuere festa quæ jure communi in Ecclesia observantur : hæc imminutio Sanctæ Sedi reservatur, ad quam recursum habuere omnes principes qui hac præsenti ætate, et in sæculis proxime elapsis, reductionem festorum expetierunt.

ARTICULUS II. — DE ORDINE QUO FESTA CELEBRANTUR PER DECURSUM ANNI.

515. — I° *Undenam oriatur distinctio dierum festorum immobilium et mobilium ?*

Dies festi *immobiles* dicuntur qui singulis annis eodem die recurrente celebrantur, uti sunt, v. g. : Natalis Domini, Circumcisio, Epiphania, festa B. Virginis, Apostolorum, et

aliorum Sanctorum, quorum solemnitas quotannis refertur ad diem qua obierunt, et quæ est vere dies natalis servorum Dei; hac quippe die novam ac immarcescibilem vitam assecuti sunt.

Dies festi *mobiles* hi sunt quorum celebratio pendet a solemnitate Paschali, ut v. g. : Initium jejunii quadragesimalis, Ascensio Domini, Pentecostes, SS. Trinitas, Corpus Christi... Porro, lex est antiquissima Ecclesiæ quæ sensim ubique prævaluit, Pascha celebrari die Dominica quæ, post æquinoctium vernum, proxime sequitur plenilunium martii, non autem ipsa xiv^a die lunæ; quapropter Pascha christifidelium nunquam convenit cum Paschate Judæorum.

Hanc legem consuetudine fidelium inductam, secundum traditiones apostolicas, firmavit auctoritas SS. Pontificum et decretum concilii Nicæni contra Quartodecumanos, qui cum definitionibus datis obsistere ausi fuissent, inter hæreticos et schismaticos habiti sunt. Harum dissensionum historiam enarrare non est hujus loci : dicemus tantummodo catholicos, etsi omnes consentirent in unum post legem indictam a concilio Nicæno ut ubique celebraretur Pascha die dominica, non concordasse secum in determinanda hac die; unde venit quod alii una hebdomada, vel etiam uno mense citius quam alii, festum agerent. Ratio hujus discriminis fuit quod non utebantur omnes eodem cyclo. Concilium Nicænum, ut varietatibus finis imponeretur, demandaverat Episcopo Alexandrino curam admonendi cæteros Episcopos de die Dominica qua festum Paschale celebrandum foret. Verum hoc decretum non ubique obtinuit, aut saltem decursu temporum in desuetudinem venit; quandoquidem S. Cyrillus Alexandrinus jam a sæculo v° querebatur de inducta confusione, ob discrepantem praxim Ecclesiarum quarum aliæ utebantur veteri cyclo Judæorum annorum 84; aliæ autem cyclo Alexandrino annorum 19; hæc discrimina sublata sunt sæculo subsequenti, quando Dionysius Exiguus induxit in Rom. Ecclesiam canonem Ecclesiæ

Alexandrinæ[1]. A tempore quo Gregorius XIII calendarium correxit, facillimum est, ex fastis perpetuis quæ evulgantur, deprehendere ordinem anni ecclesiastici et quonam die Pascha celebretur.

516. — II° *Quæ notanda sint circa calendarium festorum[2]?*

Tria præsertim notanda, nimirum : distinctio dierum, mensium et annorum, cyclus annorum, et demum epactæ, ex quibus determinatur dies Paschalis.

I. Dies astronomicus est intervallum temporis quo sol ab aliquo puncto, vel a meridiano regressus, ad idem revertitur : dies vero civilis computatur a media nocte ad mediam noctem subsequentem. Romani et Judæi diem dividebant in varias partes, uti infra dicemus agendo de officio divino.

Christiani a primis sæculis singulos quosque dies hebdomadæ *ferias* appellaverunt; quia feria dicebatur olim dies sacrificiis destinatus, et nullam ipsi diem esse existimabant, in qua supersedere deberent ab orationibus et sacrificiis. « Una sabbati, ait sanctus Augustinus, dies Dominicus est : « secunda sabbati secunda feria, quam sæculares diem lunæ « appellant. Tertia sabbati, tertia feria, quam diem Martis « illi vocant. Quarta sabbatorum, quarta feria, qui Mercurii « dies dicitur a paganis et a multis christianis, sed nollemus, « atque utinam corrigant et non dicant. Habent enim linguam « suam qua utantur, non enim et in omnibus gentibus ista « dicuntur... Melius ergo de ore christiano ritus loquendi ec« clesiasticus procedit. » (In Psalm. XCIII, n° 3.)

Mensis astronomicus est intervallum temporis quod intercedit inter duas conjunctiones, seu oppositiones solis et lunæ. Cum luna circa terram volvatur intra spatium 29 dierum, 12 horarum, 44 minutarum et 3 secundarum, hoc tempore

[1] Devoti, *de festorum Celebratione*, lib. II, tit. v, § 3.
[2] Cf. Dissertationem Fr. Xav. Zech. *de Calendario ecclesiastico.*

perficitur mensis astronomicus. Dividitur in novilunium, semilunium et plenilunium : percelebres erant olim apud Judæos neomeniæ, seu novilunia.

Ecclesia retinuit in martyrologio et in pluribus suis decretis, præsertim in bullis SS. Pontificum, morem Romanorum qui mensem dividebant in calendas, nonas et idus. *Calendæ* dicuntur prima dies mensis; *Nonæ* celebrantur die quinta mensis, exceptis tamen mensibus martis, maii, julii et octobris, in quibus nonæ fixæ sunt die septima; *Idus* obveniunt die decima tertia, aut decima quinta, prout mensis habet quatuor, aut sex nonas. Dies vero sic enuntiantur : dies ipsa calendarum, nonarum et iduum, dicitur *calendis*, *nonis*, *idibus*. Dies quæ proxime antecedit, seu vigilia, dicitur *pridie calendas*... dies vero cæteri retrogrediendo dicuntur tertio, quarto, quinto... calendas, seu nonas, vel idus, id est, tertio, quarto... die ante calendas, etc. Sic, v. g., constitutio dogmatica quam SS. NN. Pius IX dedit ad definiendum dogma de Immaculata Conceptione, inscribitur VI idus decembris, quod proinde significat diem VIII^{um} hujus mensis.

Annus astronomicus alius est solaris, alter lunaris. Annus solaris est spatium temporis quo sol a certo puncto ecliptici seu zodiaci profectus, ad illud revertitur. Spatium æstimatur ex mensura media inter diversas inæqualitates 365 dierum, 5 horarum, 48 minutarum, cum 51 secundis. Annus lunaris est intervallum temporis quo fiunt duodecim conjunctiones solis et lunæ, quod complectitur 354 dies, 8 horas et 40 minutas; unde sequitur discrimen undecim fere dierum inter annum solarem et lunarem. Hinc orta est difficultas componendi annum civilem et ecclesiasticum quo menses solares cum lunaribus, adjectis quibusdam diebus, concordent; necessarium quippe est ut determinetur mensis quo Pascha celebrandum sit.

Christiani initium anni ducunt a mense januario, cum natus sit Salvator ad solstitium brumale; et ratio habetur

calendarii cujus menses incipiunt a calendis. Romæ tamen usus obtinuit, ut in actibus publicis atque instrumentis, annus inscribatur a die Nativitatis, qui mos etiam servatur in subscriptione Brevium apostolicorum; dum e contra in bullis quæ dantur sub plumbo, anni initium ducitur a die Incarnationis Christi, seu die Annuntiationis B. Mariæ, quæ est 25 martii[1].

517. — II. Cyclus annorum adhibitus est ad determinandum annum civilem et ecclesiasticum. Cyclus nimirum est certus numerus annorum, quo expleto annus civilis respondet iterum eidem puncto anni sideralis.

Veteres multiplicem cyclum habuere : alius fuit cyclus Græcorum, alius Judæorum, alius Romanorum; et pluries astronomi curam impenderunt ut emendarentur horum cyclorum defectus, sed incasso labore, quia, seu imperitia, seu negligentia, non providerant quanta temporum confusio in futurum, elapsis pluribus sæculis, oritura esset ex quibusdam horis et minutis prætermissis in computatione annorum.

Calendarium Romanum graviter sua ætate deformatum instaurare aggressus est Julius Cæsar, anno 44 ante æram christianam. Statuit 1° adhibendum fore annum solarem ad usus civiles; hunc vero annum censuit definiri curriculo 365 dierum et sex horarum integrarum : 2° tres computandos esse annos dierum 365, quarto autem qui sequeretur superaddendum unum diem. (Dies ille intercalaris formabatur ex sex horis, quatuor repetitis, quæ intra annum habentur præter 365 dies): 3° menses annorum communium sic componendos ut septem, scilicet : januarius, martius, maius, julius, augustus, october et december haberent dies 31 ; quatuor aliis, scilicet aprili, junio, septembri et novembri dies 30 adscriberentur, et februario tantum 28; 4° diem intercalarem

[1] Cf. Card. Petra, *Commentaria ad Const. Apost.*, tom. I, *Proœmium*, § 3.

reponendum in quarto anno, circa finem mensis februarii, sexto calendas. Annus ille *bissextilis* vocatus inde fuit quod in calendario indicebatur *bis sexto calendas*.

Juxta reformationem inductam a Julio Cæsare annus communis habet 52 hebdomadas et 1 diem, et altera dies additur anno bissextili : cyclus autem complectitur 28 annos, quibus expletis iidem dies hebdomadæ iisdem simul diebus mensis consentiunt.

Ordinatio calendarii Julii nonnullis vitiis laborabat, ex eo præsertim quod annum præfinierit curriculo 365 dierum et sex horarum, cum tamen sex illæ horæ non sint integræ, sed undecim fere minutis truncatæ. Ex illorum minutorum neglectu ver sedem suam singulis annis anticipavit, adeo ut anno 1582 æquinoctium vernum decem fere diebus antecederet sedem quam tempore Julii Cæsaris obtinebat, et a die 21 mensis martii, cui concilium Nicænum æquinoctium istud fixerat, ad undecimum ejusdem mensis diem reduceretur.

Huic incommodo remedium afferre studuerunt plures SS. Pontifices; ac tandem negotium absolvit Gregorius XIII, auditis et ponderatis sententiis doctissimorum hominum. Edidit, an. 1582, 6 calendas martii, Constitutionem *Inter gravissimas* qua per orbem christianum promulgabatur novum calendarium reformatum, quod *Gregorianum* dictum fuit. Hac constitutione Gregorius præteritos errores emendavit demendo decem dies e mense octobris, ita ut post festum sancti Francisci, quod incidit in diem quartum octobris, dies proxime sequens pro decimo quinto habendus esset. Ad præcavendum autem eosdem errores in futurum statuit ut quadringentis quibusque annis omitterentur dies tres intercalares, ita ut cum annus 1600 fuerit bissextilis, anni 1700, 1800 et 1900, qui secundum calendarium Julii Cæsaris bissextiles esse deberent, pro communibus habendi sint, nec intercalari die adaugendi.

518. — III. Reliquum est ut quædam de epactis adjiciamus, ad intelligentiam calendarii ecclesiastici.

Epacta est numerus dierum quibus annus solaris communis 365 dierum, annum communem lunarem 354 dierum excedit. Cum igitur discrimen sit 11 dierum, epacta primi anni est 11, epacta secundi anni 22, et sic deinceps, ita tamen ut expleto numero 30 dierum qui unam lunationem constituit, rursus incipiatur nova epacta. Hac lege admissa, sequitur epactam tertii anni esse 3; siquidem adjiciendo undecim dies aliis viginti duobus annorum præcedentium, efficitur numerus 33, a quo si demantur triginta, remanebit numerus assignatus, nempe 3. Hac ratione epactæ progrediuntur per continuum augmentum 11 dierum, abjectis 30, quando demi possunt. Qui noverit epactam anni currentis, potest facili labore determinare, die quacumque per annum, quæ sit epacta; sufficit etenim computare quot dies ab initio anni effluxerint, demere singulos quosque triginta; quod residuum erit lunationem designabit. Hoc quidem non accurate ac secundum calculum astronomicum accipitur, sed juxta calculum, ut ita dicam, politicum, et ad mores populi accommodatum [1].

519. — IV. Calendarium sic dispositum ad hoc servit ut festa mobilia ad sua quæque tempora singulis annis referantur.

Habenda præcipue est ratio festi Paschalis ex cujus con-

[1] « Remarquons bien, *ait scriptor recens*, qu'il ne s'agit ici que de « l'épacte civile qui ne tient pas compte des fractions de jours, et qu'on « compte sommairement trente jours par lunaison, au lieu de vingt-neuf et « demi... Il y a une erreur qui peut aller à un jour dans les cas les plus « défavorables, mais cette erreur sur *l'âge astronomique* de la lune est « toujours réputée nulle, et l'on a exactement *l'âge civil*... Une fois con- « nue l'épacte d'une année, on aura toujours celle des années suivantes « par l'addition répétée du nombre 11 et en ôtant toujours 30 du résultat, « lorsque la somme dépassera ce nombre. » Desdouits, *Leçons élémentaires d'astronomie*, pag. 301-303.

stitutione pendent reliqua, ut supra notabamus. Concilium Nicænum censuit plenilunium paschale illud esse quod contingit post diem 20 martii; quamobrem cognito semel quæ sit lunatio occurrente hac vigesima die, statim concludetur quandonam erit plenilunium subsequens, et inquiretur qua die incidit dies dominica. Dies Paschalis non potest incidere ante diem 22^{am} martii, nec ultra 25^{am} aprilis. Evidens est plenilunium quod subsequitur diem 20^{am}, martii non posse citius advenire quam die 21^{a}, nec diem dominicam quæ hoc plenilunium subsequitur citius occurrere quam 22^{a} die; ergo hæc est prima sedes Paschalis. E contra, nunquam protendetur ultra 25^{am} aprilis : annus scilicet in quo magis removebitur celebratio Paschatis is erit quo plenilunium incidet in diem 21^{am} martii, et in quo eadem ipsa die occurret dominica; tunc enim expectandum erit aliud plenilunium quod requirit intervallum triginta dierum : porro his diebus expletis, dies dominica proxime sequens erit 25 aprilis[1].

Ante Pascha numeratur per sex hebdomadas tempus Quadragesimale, et assignantur dies Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ. Post diem Paschalem cum sua octava completam, numerantur quinque hebdomadæ in quarum ultima sunt dies *Rogationum*, et feria quinta celebratur festum Ascensionis. Post sextam hebdomadam sequitur festum Pentecostes, et ordinantur exinde festa sanctæ Trinitatis, Corporis Christi...

Hæc summaria calendarii expositio sufficit ad rationem nostri instituti; alia quæ ad *cyclum aureum*, et *litteras dominicales* attinent, reperimus, simul cum tabula Paschali, in Breviario Romano.

[1] « Il faudra ajouter d'abord 30 jours au 21 de mars, ce qui nous porte « au 20 avril. Mais ce jour-là ne peut être un dimanche, car le trentième « jour à partir d'un dimanche est un mardi : si le 20 avril est un mardi, le « dimanche suivant tombe le 25. » Desdouits, *loc. cit.*

ARTICULUS III. — DE PRÆSCRIPTIS AD CELEBRATIONEM DIERUM FESTORUM.

Quæstio versatur solummodo circa dies festos qui de præcepto servantur; et, re sub duplici respectu considerata, inquirendum venit, ad quid jure teneantur fideles, et quid ipsi pastores agere debeant.

520. — I° *Quid fidelibus sit jure canonico præscriptum pro celebratione festorum?*

Duo præscribuntur : auditio sacri et abstinentia a quibusdam operibus, præsertim a servilibus. Hoc utrumque discutiendum remittimus ad theologos qui disserunt de præceptis Decalogi, in explanatione theologiæ moralis. Pauca tantum notabimus de auditione Missæ parochialis et de operibus vetitis.

I. Theologi communiter dicunt fideles non teneri Missam parochialem audire ad satisfaciendum præcepto; et Benedictus XIV censuit, uti tamen privatus doctor, non excusari a nimia severitate constitutionem synodalem qua fideles adigerentur ad Missam, verbumque Dei audiendum diebus dominicis et festis, in ecclesia parochiali. Narrat insuper temperatum fuisse a S. Congregatione concilii statutum synodale Ecclesiæ Midensis juxta hunc sensum, ut monerentur fideles, non vero cogerentur, interesse Missæ et concioni in ecclesia parochiali. (*De Synodo*, lib. XI, cap. XIV, n° 11.) Præsules tamen Galliarum voluerunt, ad recentiora usque tempora, fideles interesse Missis parochialibus, et rituales libri præscripserunt parochis ut omnes de hac obligatione admonerent e sacro suggestu. Ut explicetur hæc diversitas disciplinæ, attendere debemus ad hæc duo : privilegia regu-

laribus concessa, et consuetudo in Ecclesiis inducta occasione horum privilegiorum.

Omnes fatentur præscriptam olim fuisse Missam parochialem, cujus disciplinæ plurima exstant monumenta. Legem ea de re sancivit Sixtus IV, an. 1478, edita constitutione *Vices illius* qua prohibet ne Mendicantes prædicent parochianos liberos esse ab audienda Missa in sua Ecclesia parochiali, « cum jure cautum sit, illis diebus parochianos teneri Missam audire in eorum parochiali ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ecclesia se absentarent. » Cap. *Vices*, 2, de Treuga et Pace, Extravag. comm.

Huic juri communi derogatum fuit postea, editis constitutionibus apostolicis in favorem regularium quibus Sancta Sedes concessit privilegium recipiendi fideles in suis ecclesiis, diebus dominicis et festis. Exstant ea de re Constitutiones Leonis X, S. Pii V et Clementis VIII, quibus asseritur fidelibus libertas adeundi ecclesias regularium, ut Missæ intersint et sacris concionibus; ea tamen conditione ut facultate sibi concessa non utantur in contemptum suæ parochiæ.

Quoad vero consuetudinem quæ, occasione privilegiorum regularium, inducta est per orbem christianum, ut fideles ubicumque voluerint, in ecclesiis et oratoriis publicis, Missam audire tuta conscientia possint ad satisfaciendum præcepto, dicemus illam neutiquam in Galliis viguisse usque ad recentiora tempora. Hujus asserti documentum indubium exhibent decreta conciliorum provincialium, statuta diœcesana et libri rituales. Plura nimirum concilia provincialia quæ post synodum Tridentinam in Galliis habita sunt, atque a SS. Pontificibus Gregorio XIII et Sixto V approbata, prævio examine facto a S. Congregatione Concilii, veterem disciplinam studiose servaverunt. Citabimus præ cæteris concilia Burdigalense, Turonense et Bituricense, quæ voluerunt denuntiari, sub interminatione excommunicationis, decretum ne quis tribus continuis diebus dominicis a Missa parochiali absit. « San-

« ctorum Patrum decreta antiqua renovantes, aiunt Patres « concilii Turonensis, omnibus et singulis christifidelibus « suis Missis parœcialibus et aliis suarum parœciarum offi-« ciis, singulis diebus dominicis et festivis interesse districte « præcipimus; a quibus, si per tres dies dominicos continuo « sequentes, illos abesse contingat, nisi legitimo impedimento « retineantur, pœnas a sacris canonibus indictas incurrere « declaramus, quod illis sui rectores et confessarii sæpius « inculcare non omittant. » Tit. *de Fidelibus laicis*[1].

Constat igitur synodos provinciales habitas per decursum sæculi decimi sexti præscripsisse, non contradicente, imo approbante Sancta Sede, ut retineretur vetus disciplina in nostris regionibus. Ab illa autem ætate ad tempora recentiora, lex sæpius memorata atque inculcata fuit in comitiis cleri Gallicani, et inserta in pluribus libris ritualibus, auctoritate Episcoporum, ut publice denuntiaretur fidelibus e sacro suggestu in singulis parochiis; unde concludimus non prævaluisse olim in Gallia consuetudinem quæ alibi inducta erat paulatim, et ut solutio practica daretur, attendendum fuisse ad provinciarum disciplinam.

Hodie, mutatis circumstantiis, libertas fidelibus relinquitur Missam audiendi alibi quam in sua ecclesia parochiali; monendi tamen sunt et cohortandi ut suam parochiam frequentent. S. Carolus, qui apprime noverat mentem concilii Tridentini, hæc, de assensu suorum comprovincialium, inseri curavit in decretis concilii Mediolan. VI, tit. *de Parocho et Parochianis* : « Canonum ratio et disciplina id maxime postulant ut ad « ecclesiam parochialem fideles quam frequentissime conve-« niant. Id quod ab Episcopis accurate eos moneri synodus « Tridentina pie, salubriterque decrevit : cujus decreti au-« ctoritate, ut pro eo quod debemus, plane obtemperemus,

[1] Labbe, *Collect. conc.*, tom. XV, col. 1034. Vide etiam decretum conc. Burdigalensis, ibid., col. 951. Decret. conc. Bituricensis, col. 1111, *de Laicis*, can. I. Gregorius XIII probavit omnia quæ hæc concilia statuerant, uti *pie, prudenterque decreta.*

« in usumque nostræ provinciæ inducamus, litteras moni-
« tionis eo de genere explicatas hoc provinciali concilio edi-
« mus, quas in omni parochiali totius nostræ provinciæ Ec-
« clesia, certis diebus festis, quos pro suæ diœcesis ratione
« Episcopus præstiterit, de more promulgari decernimus;
« quo diligentius admoniti parochiales, cum officii religiosi
« partes facile intellexerint, quas suæ quique ecclesiæ parœ-
« ciali debent, incitata quadam voluntatis propensione exse-
« quantur. »

Decreta Tridentina quæ citat concilium Mediolanense repe-riuntur in sessione xxii^a, Decret. *de Observandis et Evitandis in celebratione Missæ*, in quo legimus : « Moneant (Episcopi) « populum ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus « dominicis et majoribus festis, accedant. » Et in sessione xxiv, cap. iv : « Moneat Episcopus populum diligenter teneri unum- « quemque parochiæ suæ interesse, ubi id commode fieri « potest ad audiendum verbum Dei. » Benedictus XIV existi-mat, obligationem auscultandi parochum verba facientem ad populum, si in hoc decreto contineatur, ablatam nunc esse per contrariam consuetudinem. (*De Synodo*, loco cit., nº 13.) Remanet nihilominus votum concilii Tridentini : remanent synodalia monita ad mentem decretorum Tridentinorum . quapropter nullatenus probandi sunt qui hac ætate disserunt studiose, data occasione, contra obligationem Missæ paro-chialis, dum non curant de adhortationibus quas concilium fieri præscripsit, nullamque sollicitudinem gerunt an ecclesia parochialis deseratur a fidelibus, an iidem fideles extranei quodammodo sint piis suæ parochiæ institutis, quod certe non minimum detrimentum affert communi ædificationi[1].

521. — II. Quoad prohibitionem quorumdam operum, maxime servilium, attendere simul oportet ad naturam ope-

[1] Cf. Hallier, *Commentarii in Ordinationes cleri Gallicani circa Regulares*, art. iii. — *Mémoires du Clergé*, tom. VI, col. 1162 et seq.

rum, et ad probatas locorum consuetudines, non vero, saltem regulariter loquendo, ad intentionem agentis, an lucri causa, an recreationis, seu etiam devotionis, operetur.

1° Ratio potissimum habenda est naturæ operum. Triplex species operum distinguitur, nempe: servilium, liberalium et communium. Juxta communem doctorum interpretationem, opera *servilia* ea dicuntur quæ corpore exercentur potius quam mente, et immediate deserviunt corporis usibus ac necessitatibus; servilia nuncupantur quia per servos seu mercenarios exerceri solent; ut sunt opera artium mechanicarum, arare, fodere, suere, etc... Opera autem *liberalia* dicuntur quæ vel mente præsertim exercentur, vel, si corpore potius exerceantur, fiunt tamen animi excolendi gratia, ideoque homini libero conveniunt, ut sunt : studere, docere, scribere, venari, etc... Alia demum reputantur mixta, seu *communia*, quia singulis æque congruunt, servis sicuti liberis. Porro lex canonica prohibuit generatim opera *servilia*, non item alia : unde sequitur opus servile præsumi, suamet natura, vetitum jure communi, nisi sit legitima, probataque consuetudo quæ illud fieri diebus festivis concedat; opera vero liberalia licita fore, nisi aliud statuerit lex aliqua, seu firmata consuetudo.

2° Non sufficit igitur advertisse naturam, ut ita dicam, intrinsecam operum, nisi simul attendamus ad leges canonicas, atque ad consuetudines probatas. Opus quoddam ex usu patriæ, communique hominum æstimatione, servile aut liberale censetur. Aliunde consuetudo potuit, quoad aliqua opera, derogare juri communi. « Fieri etiam potest, annotat « sapienter Billuart, ut idem operis genus diversimode factum, « sit servile et non servile : v. g. piscari recreationis causa « cum arundine, aut levi rete, non censetur servile; piscari « vero ex officio, cum magno apparatu et labore, censetur « servile. » Tandem alia sunt præter opera servilia, quæ Ecclesia prohibuit fieri diebus dominicis et festis, quia nimis

amovent animum a piis cultus divini exercitiis, scilicet : mercatus et actus judiciales. Mercatus nomine designantur nundinæ et actus emendi atque vendendi. Nundinæ alicubi tolerantur, contraria consuetudine prævalente; quantum ad actus mercandi, alia item consuetudo recepta habet ut panis, vinum, carnes, et alia hujusmodi ad usum quotidianum attinentia passim licite emantur et vendantur. Hæc autem, cum derogent juri communi, restringi potius quam ampliari necesse est, quantum moraliter potest. Ad actus forenses quod attinet, canones vetant ne, consentientibus etiam partibus, processus habeatur die festo, et ne sententia proferatur. Judex proinde abstinere debet ab auditione partium, ab interrogatione testium, et ab aliis hujusmodi. Cap. *Omnes*, 1, et *Conquestus*, 5, DE FERIIS.

3° Opus ex se liberale aut commune, non ideo fit servile quod propter mercedem aut lucrum peragitur; nec opus suamet natura servile, aut sacris canonibus vetitum, licitum evadit si fiat gratuito, aut recreationis causa. Hi fines sunt operibus extrinseci, et eorum naturam non mutant. Hinc concludendum professorem historiæ, eloquentiæ, cantus, posse tuta conscientia operam dare suo officio diebus festis, et discipulos edocere quæ suæ artis sunt, quamvis exinde lucrum reportet. Concludendum e contra illum transgredi legem qui operam dat, licet absque lucri intuitu, arti lignariæ, sutoriæ, textoriæ, sculptoriæ, typographicæ, etc... Nec etiam, uti animadvertunt plures theologi, concedenda sunt opera minutiora quæ facere solent moniales : scapularia, rosaria, cordulæ, flores, imagines cereæ, maxime si diu his immorentur; sunt enim hæc artium mechanicarum opera, et a mercenariis exerceri solita. Nec excusat motivum pietatis ; hæc enim remote tantum ad eam pertinent, sicut ecclesiam ædificare, calices conficere... (Billuart, *de Religione*, dissert. VI, art. II.)

Licentia laborandi diebus festis olim ubique requirebatur,

etiamsi necessitas urgere, aut pietas suadere videretur, ne multi, privatis affectibus domesticarum rerum decepti, præceptum inani de causa transgrederentur : quinimo ex nonnullis S. Congregationis declarationibus, hæc licentia scriptis danda erat ab Episcopo, aut saltem loco Episcopi a parocho. Si alicubi adhuc servetur tam laudabilis consuetudo, haud dubium quin retinenda sit; alias enitendum est, ut, quoad fieri potest, fideles exposcant consilium sui parochi antequam operibus præsertim ruralibus vacent, nisi manifesta atque repentina necessitas urgeat.

Hæc summatim tradimus causa exponendi principium generale; applicationes vero practicas, necnon solutiones plurium dubiorum quæ in hac materia suboriuntur, remittimus ad tractatus theologicos *de Præceptis Decalogi*.

522. — III. Præter auditionem Missæ, et abstinentiam ab operibus vetitis, nihil aliud statuerunt sancti canones pro sanctificatione dierum festorum. Dubium quidem non est quin omnino expediat christifideles vacare piis exercitiis, auditioni concionum, aliisve charitatis operibus, ut finem ab Ecclesia intentum plenius assequantur; insuper ipsa lege naturali omnes tenentur ediscere doctrinam christianam, et animum vitæ christianæ exercitationibus informare, quod plerumque non facient nisi Ecclesiam his diebus frequentent; at, stando intra limites solius juris canonici, arbitramur illum legi satisfecisse qui sacro interfuit, ea qua par est religione, et ab operibus vetitis cessavit[1].

523. — II° *Quid jure præscriptum sit parochis diebus dominicis et festis?*

Parochi et alii curam animarum habentes tenentur diebus dominicis et festis providere celebrationi divinorum officiorum, pascere fideles verbo Dei per seipsos, aut, si impediti fuerint, per substitutos, et pro suis parochianis sacrificium offerre.

[1] Cf. Billuart, loco citato, art. VIII.

Cum sufficienter dictum fuerit in I[a] parte de obligationibus parochorum (n[is] 248-250), quædam tantummodo notanda supersunt de diebus festis suppressis, seu ad dominicam sequentem translatis, vi decreti *Apostolicæ Sedis*, 9 aprilis an. 1802.

In hoc decreto Cardinalis Caprara, Legatus *a latere*, dixit sibi a Pontifice injunctum fuisse ut declararet festorum dierum, qui dominici non sunt, numerum ad quatuor tantum contractos esse, in universo Galliarum territorio, « ita ut, « inquit, posthac in reliquis festis diebus omnes ejusdem « incolæ non solum a præcepto audiendi Missam, vacandique « ab operibus servilibus, sed a jejunii etiam obligatione in « diebus qui festa hujusmodi proxime præcedunt, prorsus « absoluti censeantur et sint. Eam tamen legem adjectam « esse voluit, ut in diebus festis, vigiliisque eos præcedenti- « bus, quæ suppressæ decernuntur, in omnibus Ecclesiis « nihil de consueto divinorum officiorum, sacrarumque cæ- « remoniarum ordine ac ritu innovetur, sed omnia ea prorsus « ratione pergantur qua hactenus consueverunt, exceptis « tamen festis Epiphaniæ Domini, Sanctissimi Corporis « Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum Patro- « norum cujuslibet diœcesis et parœciæ, quæ in dominica « proxime occurrente in omnibus Ecclesiis celebrabuntur... « Eadem pariter Sanctitas Sua mandat ut anniversarium De- « dicationis templorum quæ in ejusdem Gallicanæ reipublicæ « territorio erecta sunt, in dominica quæ octavam festivitatis « Omnium Sanctorum proxime sequetur, in cunctis Ecclesiis « Gallicanis celebretur. »

1° Parochus denuntiare debet plebi hos dies festos, atque hortari eos præsertim qui victum parere sibi labore manuum minime coguntur, ut iis diebus sacrosancto Missæ sacrificio haud negligant interesse. Hoc Pius VII enixe admonuit pastores animarum.

2° Debet sacrum facere, et providere ut tot Missæ in

Ecclesia parochiali celebrentur quot necessariæ sunt ut votis S. Pontificis fideles commode satisfacere queant. Imo debet, quantum possibilitas suppetit, festa celebrare eodem divinorum officiorum ordine et ritu quo consueverant antea, quando urgebat præceptum. Fertur Cardinalem Caprara consilium dedisse per litteras encyclicas an. 1806, ut abstinerent deinceps a solemni horum festorum ritu et officiorum cantu, quia subortæ fuerant super hoc difficultates ex parte gubernii civilis. Cum vero eædem difficultates hodie non subsistant, nec pertimescendum sit ne fideles in errorem inducantur circa obligationem servandi festa suppressa, valde optandum esset ut nihil immutaretur de ritu solemni, quantum saltem permittit status parœciarum, præsertim si spes affulgeret fideles attrahendi.

3° Tenetur insuper, iisdem diebus festis qui suppressi dicuntur, applicare Missam pro populo, uti alias diximus (nº 250). Hæc quidem obligatio inducere videtur onus grave nonnullis parochis quibus reditus adeo exigui constituti sunt ut eleemosynis, quas a fidelibus pro celebratione Missarum accipiunt, indigeant. Aliunde quandoque difficillimum est non assentiri votis fidelium qui Missas sibi, suisve parentibus, applicari exoptant, infra hebdomadam, oblato stipendio, v. g. pro nubentibus, pro defunctorum exsequiis, etc...; nam sæpius ægre patiuntur repulsam, eo magis quod a tempore immemorabili hæc festa non celebrantur, et erant pene fidelibus ignota. His difficultatibus remedium afferre consuevit Sancta Sedes. Quod pertinet ad Parochos egentes, Episcopis benigne concedit facultatem dispensandi cum illis, ut diebus festis hujusmodi eleemosynam a pio offerente recipere et pro ipso sacrificium applicare licite valeant, dummodo Missam celebrent in ecclesia parochiali, et infra hebdomadam tot Missas applicent, pro populo, quot diebus festis juxta benefactoris intentionem obtulerint. Ita rem statuit Benedictus XIV per litteras apostolicas *Cum semper*, § 8, ad omnes Episcopos,

et Ordinarios locorum per Italiam constitutos. SS. Pontifices eamdem facultatem aliis Episcopis, id postulantibus, benigne concesserunt; quod etiam forte concedetur parochis pro aliis casibus memoratis, quando gravis ratio urgebit obsecundandi votis fidelium; ea tamen semper adjecta conditione ut non prætermittatur, sed solummodo transferatur ad aliam diem applicatio Missæ parochialis.

524. — Cardinalis legatus declaravit decreto mox allato, cujus ea de re textum protulimus, fideles eximi ab obligatione jejunii diebus vigiliis qui festa suppressa proxime præcedunt. Hinc plures concludunt non hactenus subsistere in Galliis legem jejunii pro vigiliis SS. Apostolorum Petri et Pauli. Ita Rituale Bellicense, tom. I, n° 264. Festum SS. Apostolorum, inquiunt, est quidem ex numero eorum quæ translata sunt in dominicam subsequentem : at illa translatio, juxta sensum obvium decreti, refertur tantum ad solemnitatem, non ad ipsum festum. Id unum voluit Pius VII, ut sublata obligatione ex parte fidelium Missam audiendi et jejunium servandi, idem nihilominus serventur ordo ac ritus divinorum officiorum in festis diebus et vigiliis quæ suppressa decernuntur; quod alia vero, ritus et ordo divinorum officiorum ac cæremoniarum transferrentur in dominicam proxime occurrentem. Alii, quorum opinioni assentimur, aliter decretum interpretantur : existimant nimirum obligationem jejunii solutam fuisse pro vigiliis festorum suppressorum, non vero pro aliis festis quæ translata sunt. Ratio est quod decretum nihil super hac re certum definierit; quapropter cum, juxta tritum axioma, in obscuris restringi debeant quæ exorbitant a jure communi, uti sæpius animadversum fuit, illud debemus interpretari in sensu strictiori. Hanc sententiam confirmavit an. 1833 S. Congregatio Inquisitionis, hac data occasione : Episcopi Belgi postulaverunt a S. Sede pro suis respective diœcesibus dispensationem super jejunio vigiliæ SS. Apostolorum; dicebant fideles sibi commissos difficulter induci

posse ad servandum hoc jejunium, eo maxime quod istius obligatio in Belgio, sicuti in Gallia, in dubium vocaretur. Porro hæc prolata est decisio : « In congregatione generali « S. Romanæ et universalis Inquisitionis, habita in conventu « S. Mariæ supra Minervam coram Em^is et Rev^is Cardinalibus « contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, « proposita supra scripta instantia, et præhabito voto DD. Con- « sultorum, iisdem Em^i et Rev^i rescribi mandaverunt — je- « junium in pervigilio festivitatis SS. Apostolorum Petri et « Pauli esse servandum. » Alia in eodem sensu data est haud ita pridem decisio pro Gallia.

SECTIO II^a

DE OFFICIO DIVINO.

525. — Officium divinum complectitur preces, ritus ac cæremonias quæ Ecclesia ordinavit, indixitque ad cultum publicum.

Remittimus ad tractatus speciales de *Re Liturgica*, quæ ad ritus sacrosancti Sacrificii, Sacramentorum, atque Benedictionum, pertinent; nostri enim instituti ratio non fert ut de illis disserere aggrediamur. Expendemus tantummodo, more canonistarum, quæstiones gravissimi certe momenti circa illam partem officiorum divinorum quam clerici sacris initiati, et regulares, seu privatim recitant, seu in choro exsequuntur, et quæ nomen *horarum canonicarum* usu sortita est. Triplex erit articulus : 1us de origine atque forma divini officii, ubi dicetur quomodo, successu temporum, ordo divini officii ad statum præsentem devenerit; 2us de jure formam divini officii statuendi, aut immutandi; ubi quæstio erit utrum liceat Episcopis ritus liturgicos in sua diœcesi ordinare; 3us de regulis servandis in recitatione privata, et in cantu publico divini officii [1].

[1] Cf. Zaccaria, *Bibliotheca ritualis*, 3 vol. in-4° ubi indicantur omnes libri liturgici Ecclesiæ tum occidentalis, tum orientalis; referuntur auctores qui de re liturgica scripserunt: et tandem exponuntur ritus S. Sacrificii,

ARTICULUS I. — DE ORIGINE ET FORMA DIVINI OFFICII.

526. — I° *Quibus elementis constet officium divinum, et in quot partes distribuatur?*

I. Divinum officium duobus ex elementis constat : nimirum, ex Scriptura sacra, et verbis ab Ecclesia compositis. E sacris Scripturis depromuntur psalmi, cantica veteris et novi Testamenti, capitula, lectiones... Ecclesia adjecit hymnos, versus, antiphonas, responsalia, lectiones ex vita vel scriptis sanctorum, orationes : frequenter tamen in antiphonis, responsalibus et aliis hujusmodi textus Scripturarum adhibentur atque simul cum verbis, ut ita dicam, ecclesiasticis, in unum commiscentur.

II. In septem, vel etiam octo partes ordinatur, quæ sunt : Nocturnum cum Laudibus, quatuor horæ minores, Vesperæ et Completorium. Singularum horarum canonicarum non idem omnino est modus quamvis in multis conveniant.

A Nocturno exoritur cursus divini officii. « In Nocturno, « ait Card. Bona, statim post invitatorium hymni solent de- « cantari. Vocati enim illico exultamus, et, si quæ sint, tor- « pentia corda excitantur. In Laudibus, Vesperis, et Com- « pletorio ponuntur psalmi, postea hymni, demum cantica, « ut fiat quod scriptum est, *in psalmis, hymnis et canticis* « (Coloss., III, 16); cæteris horis hymnus præcedit psalmos, « quia curis quotidianis occupatum cor ad dulcedinem divini « amoris personante hymnico cantu retrahi debet. Hymnos « stantes dicimus, ut in corporis erectione rectitudinem men-

adjecta ad calcem dissertatione *de libro diurno* qui non parum inservit ad explanationem usuum Ecclesiæ Rom. sæculis v°, vi° et vii°. — Card Bona, *Rerum liturgicarum* lib. II; et *de sacra Psalmodia*. — Azevedo, *Exercitationes liturgicæ de divino officio*, in-4°. — Suarez, *de Horis canonicis*.

« tis ostendamus. » (*De Psalmodia*, cap. XVI.) Laudes Nocturnum excipiunt, eoque nomine nuncupantur quia hæc pars horarum tota fere consistit in persolvendo laudes Deo.

Post Laudes suo loco veniunt quatuor horæ minores, Prima, Tertia, Sexta et Nona, quæ, sicuti aliæ partes officii, hymnis, psalmis, et oratione consistunt; psalmis recitatis cum sua antiphona, qui præest legit capitulum ex sacris Scripturis, et horas consuetis precibus absolvit. Horis quatuor minoribus succedunt Vesperæ quæ locum aliquatenus supplent sacrificii vespertini quod Judæi olim offerebant. Tandem officium complet ac terminat Completorium, oratio scilicet qua fideles, expleto die, Deo grates rependunt, veniam delictorum per diem forte commissorum implorant, divinamque benedictionem in noctem subsequentem.

527. — Singulis fere horis diei respondent partes officii divini; quod ut melius appareat, sufficiet memorasse pristinam divisionem diei, noctisque, apud Judæos et Romanos. Duodecim computabantur horæ diei, juxta illud Evangelii : *nonne duodecim sunt horæ diei;* tres et aliquando quatuor assignabantur vigiliæ noctu, unde Dominus nos sic hortatur ad vigilantiam : *Si* (Dominus) *venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi... Nescitis quando Dominus veniet, sero, an nocte, an galli cantu, an mane.* (Ev. S. Joannis., XI, 9; S. Lucæ, XII, 38; S. Marci, XIII, 35.) Porro, sex horæ diurnæ, scilicet : Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ et Completorium respondent tot partibus diei. Prima dicitur in prima parte diei quæ ab ortu solis ad nonam horam antemeridianam protenditur; Tertia in altera parte ab hora nona ad meridiem; Sexta a meridie ad horam tertiam; deinde venit Nona, qua absoluta recitantur Vesperæ hora serotina, et Completorium versus occasum diei. Officium item nocturnum cum laudibus respondet vigiliis noctis. In noctis officio, unicus erat priscis temporibus nocturnus qui constabat duodecim psalmis, quemadmodum etiam nunc in

feriali officio, et in primo nocturno Dominicæ fieri solet. Deinde ut totam noctem quæ diem Dominicam et præcipua festa præcedebat orando transigerent, tres nocturnos invexerunt qui tribus distinctis temporibus noctis recitabantur, dum reliquis diebus semel tantum per noctem orabant. Fervore paulatim tepescente, incœptum est tres illos nocturnos continenter, seu unum post alterum recitari, quin tribus vicibus monachi et clerici ad orandum convenirent. Tandem, ne noctu consurgerent, mos invaluit unum nocturnum, sive tres diebus festis, recitari summo mane, adjectis simul laudibus, et exinde hæc pars officii matutini nomine appellata est, quia scilicet, una cum laudibus mane recitabatur[1].

528. — II° *Quomodo divinum officium ordinatum fuerit successu temporum, ab initio Ecclesiæ ad sæculum* XV, *in eam formam quam hactenus retinuit?*

I. Apostoli tradiderunt fidelibus disciplinam orationis publicæ, eos frequenter in cœtum convocando ubi recitabantur psalmi cum oratione dominicali, et fiebant obsecrationes, prout suggerebat Spiritus sanctus. Nescimus utrum certas horas diei noctisque assignaverint orationi, seu publicæ, seu privatæ; conjicere tamen merito possumus ipsos consuevisse preces Deo offerre horis quas mysteria Christi, atque dona effusa sancti Spiritus, quadamtenus sacraverunt; nam *Actus* Apostolorum enarrant Petrum, Joannem, aliosque

[1] Cf. Merati, *Addit. ad Gavantum*, sect. IV, cap. I. — Magister apostolicus cæremoniarum animadvertebat in suo voto coram S. Congreg. Rituum anno 1860, hæc tria : *Nocturnum, Nocturnos*, et *Matutinum*, esse ex primitivo et genuino Ecclesiæ loquendi more, res omnino distinctas; *Nocturnum* scilicet simpliciter dictum designare nocturnum unicum feriale, vel primum Dominicæ; Nocturnos dici pro tribus partibus officii nocturni diebus dominicis et festis. Hinc etiam concludebat Episcopum, dum juxta Pontificale præscribit subdiaconis et diaconis recens ordinatis ut recitent nocturnum *talis diei*, significare nocturnum feriale vel dominicæ, constans duodecim psalmis, non vero alterum ex tribus nocturnis festi sanctorum. (*Analecta juris Pontificii*, an. 1860, col. 342 et seq.)

ascendisse templum ut orarent hora Tertia, Sexta, Nona, quibus scilicet Spiritus sanctus descenderat die Pentecostes, Christus mortuus est, et Petro revelatum fuit mysterium vocationis gentium ad fidem christianam.

II. Sæculis, quæ ætatem apostolicam proxime secuta sunt, secundo nempe, tertio, et quarto, Ecclesia multa ordinavit de officio publico.

Quamdiu furor infidelium in christianos exarsit, fideles conveniebant horis incertis, data opportunitate, communius tamen nocte, vel ante solis ortum, uti testatur Plinius Junior in epistola ad Trajanum; unde et hi conventus dicebantur *antelucani*. Cum tamen hoc ipso tempore persecutionum aliqua libertate identidem gaudebant, stabilita paulatim fuit disciplina faciendi conventum orationis causa, statis partibus diei. Tertullianus mentionem habet, in suo libro *de Jejuniis*, horæ *tertiæ*, *sextæ*, *nonæ* et *vespertinæ* quas apostolicas nominat. S. Cyprianus earumdem horarum meminit in tractatu *de Oratione dominica;* sacratas eas dicit exemplo sanctorum Veteris Testamenti, et multo venerabiliores gratiis quas Deus largitus est Apostolis; quapropter hortatur fideles ut orent hora tertia, sexta, nona, in memoriam mysteriorum quæ mox referebamus; designat insuper horam vespertinam, nocturnam, et matutinam propter alias mysticas significationes. Auctor item *Constitutionum Apostolicarum* ait : « Precationes « facite, mane, tertia hora, ac sexta, et nona, et vespere, « atque ad galli cantum : Mane gratias agentes quod illumi- « navit nos nocte sublata et reddito die : Tertia, quod ea « hora Pilatus judicium adversus Dominum pronuntiavit; « Sexta, quod ea hora in crucem actus est : Nona, quod tum « omnia mota et tremefacta sunt, Domino crucifixo... » Lib. VIII, cap. XXXIV. His partibus orationis S. Benedictus addidit sæculo v° Completorium, cujus rationem explicat in cap. VIII Regularum : « *Septies in die laudem dixi tibi*, ait « Propheta, qui septenarius numerus a nobis complebitur,

« si Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Com-
« pletoriique tempore nostræ servitutis officia persolvamus. »

En igitur a prioribus sæculis determinatas singulas partes officii divini. Porro, unaquæque pars constabat psalmis, hymnis, lectionibus e sacris Scripturis, et orationibus, quas Antistites a traditionibus apostolicis acceperant, quibus et ipsi nonnulla addiderunt, pro ratione temporum. Ex eo enim tempore quo, sedatis persecutionum procellis, libertas plena fuit componendi ordinem cultus publici, maximam curam huic operi primi pastores impenderunt, præsertim sancti Basilius et Chrysostomus in Ecclesia orientali, sancti Ambrosius, Leo, Gelasius, Gregorius, in occidentali. Modum insuper instituerunt psalmos in Ecclesia recitandi, quam rationem jam in orientalibus partibus institutam, sanctus Ambrosius in Occidentem induxit, uti enarrat sanctus Augustinus. Re quidem vera Theodoretus adscribit originem hujus psalmodiæ Ecclesiæ Antiochenæ sub pontificatu Flaviani, qui primus choros in duas partes divisit, et psalmos alternis vicibus canere suum populum docuit : « Quod quidem tunc primum « Antiochiæ incœptum, inde ad reliquos pervasit et ad ultimos usque terrarum fines perlatum est, » ait Theoderetus, lib. II, cap. XXIV. Sanctus autem Augustinus refert sanctum Ambrosium hunc morem introduxisse in Ecclesiam Mediolanensem, quando Justina, Valentiniani Junioris mater, sanctum Episcopum persequebatur, atque pia plebs fidelium cum suo præsule excubabat. « Tunc hymni et psalmi ut canerentur « secundum morem orientalium partium, ne populus mœro« ris tædio contabesceret, institutum est, et ex illo in ho« diernum retentum, multis jam, ac pene omnibus gregibus « tuis, per cætera orbis imitantibus. » (*Confessionum* lib. IX, cap. VII.)

Sanctus Ambrosius nonnullos hymnos composuit quibus hactenus utimur in Breviario Romano; alios Prudentius poeta fecit. Ecclesiæ orientales pariter suo usu retinent

hymnos sanctorum Ephrem, Basilii, et Gregorii Nazianzeni; sed de his partibus sacræ liturgiæ non est hic locus amplius dicendi.

Etsi viros eruditos non lateat quibus progressibus forma liturgica officii per decursum temporis perfecta fuerit, vix tamen dubitari potest quin a sæculo quinto ad eum fere modum redacta jam fuerit quam ad nostram usque ætatem retinet. Hujus rei argumentum suppeditat regula sancti Benedicti, eo magis quod verisimillimum sit sanctum patriarcham monachorum Occidentis sibi proposuisse exemplum officii quod in usu erat apud Ecclesiam Romanam. Porro, sanctus Benedictus non solum distribuit horas canonicas in septem partes, sed cuncta eodem fere ordine composuit qui nunc servatur, uti apertum cuique est caput IX regularum perlegenti.

III. Sanctus Benedictus liberum reliquit abbatibus monasteriorum aliquid immutare in ordinatione divini officii, aliasque lectiones substituere, si opportunum judicaverint. Eadem libertate utebantur tunc temporis Episcopi, præsertim majorum sedium, ex quo venit illa rituum varietas quæ diversis liturgiis originem dedit.

In Ecclesia orientali fuit olim liturgia attributa sancto Jacobo, quam plures eruditi existimant fontem fuisse omnium liturgiarum quæ in Oriente habentur; nimirum liturgiæ Græcorum, Armenorum, Maronitarum, etc., etc., quæ, licet in multis dissimiles, ab eadem tamen origine primitus processerunt. Liturgia Græca dicitur liturgia S. Basilii et S. Chrysostomi, quia uterque plures partes divini officii et Missas ordinavit, et alias in forma concisiori contraxit. Has liturgias, Græcorum scilicet, Armenorum et Maronitarum, S. Apostolica Sedes integras custodiri voluit, postquam libri quibus continentur fuerunt emendati. SS. Pontifices instituerunt Congregationem specialem præpositam correctioni librorum liturgicorum Ecclesiæ orientalis.

In Occidente, præter liturgiam Romanam quæ in toto fere patriarchatu Romæ prævaluit, tres aliæ fuerunt, Ambrosiana scilicet, Gallicana et Gothica, seu Mozarabica.

Ambrosiana adscribitur a quibusdam eruditis viris sancto Barnabæ. Ignoratur vera origo hujus liturgiæ, et indubium est introductam fuisse in Ecclesia Mediolanensi longe ante pontificatum sancti Ambrosii, tametsi illius nomine designetur quia sanctus ille antistes multas curas sollicitus adhibuit ut illam emendaret ac perficeret, illamque plurimis hymnis, orationibus, et Missis ditavit. Alexander VI, Constitutione *Rom. Pontificis*, an. 1497 edita, firmavit clero Mediolanensi jus peragendi Missas, Cæremonias, cantus, aliaque officia divina, juxta ritum Ambrosianum, data facultate celebri monasterio urbis eodem ritu utendi.

Liturgia *Gallicana* venit juxta alios ab Ecclesia orientali, ex qua orti fuerant primi præcones fidei qui evangelium in Galliis prædicaverunt, « quæ conjectura probabilitate non « caret, » ait Editor operum B. Thomasii, ob quamdam similitudinem quam præfert cum liturgiis Græcorum[1]. Juxta vero alios nulla alia fuit liturgia quam missæ latinæ, ab exordio Ecclesiæ ad quintum sæculum. Quum autem visum fuerit opportunum ut vetus liturgia reficeretur, et detraherentur ea quæ vel obsoleverant, vel eam longiorem æquo reddebant, « id muneris suscepit Gelasia Papa pro Italia, atque ita orta « est missa secundum ordinem Gelasianum. S. Gregorius ite- « rum opus Gelasii inculcavit, multa addidit, mutavit, sustu- « lit, atque inde profectus est *ordo Romanus*. S. Ambrosius « eamdem emendationem exorsus est, atque Ambrosianam « peperit liturgiam. Musæus et Sidonius Apollinaris idem sine « ulla dubitatione pro Gallia et Germania præstiterunt, unde « vetus missa Gallicana exorta est, si modo a Gelasiana diffe- « rat[2]. » Quidquid sit, indubium est Ecclesias Galliarum ha-

[1] Thomasii opera, tom. VI, Præf., n° xxv. Ed. data studio Fr. Vezzosi.
[2] Card. Bona, tom. III, *Appendices*, § 6.

buisse ante Carolum Magnum ritus in multis dissimiles a Romanis, ex quibus nonnulli analogiam præferebant cum ritibus orientalibus. Quandonam abolita fuerit hæc liturgia Gallicana mox dicetur[1].

Liturgia *Gothica* servabatur olim in Hispania : suum nomen accepit a populis Gothis qui illam ab Oriente in Hispanias induxerunt quinto sæculo, quando has regiones invaserunt. Sanctus Leander contemporaneus Gregorio Magno, et postea sanctus Isidorus Hispalensis, multas huic liturgiæ operas navaverunt; ejusdem autem ritus libros emendari curavit, sæculis subsequentibus, Cardinalis Ximenes.

529. — In hac rituum varietate, et libertate Episcopis data preces officii publici ordinandi, satis grave periculum Ecclesiis imminebat; timendum quippe erat ne puritas fidei ac divini cultus læderetur, seu negligentia, seu etiam quorumdam Episcoporum dolo; eo minus insuper elucebat unitas sanctæ Ecclesiæ catholicæ, quo magis Ecclesiæ particulares aliæ ab aliis in suis officiis dissentire videbantur.

Ut vero illa præcaverentur pericula, concilia provincialia olim statuerunt ne singuli Episcopi pro arbitrio ritus immutarent, sed sequerentur ordinem Ecclesiæ Metropolitanæ, nec aliæ recitarentur preces in publicis officiis quam probatæ a synodo provinciali. Ita præ cæteris sanxerunt concilia Milevitanum, an. 416, Agathense, an. 506, Toletanum, an. 676, cujus canon in hunc modum refertur apud Gratianum, cap. *De iis*, 13, dist. XII : « Placuit concilio ut Metropolitanæ Sedis « auctoritate coacti uniuscujusque provinciæ cives, rectores« que Ecclesiarum unum eumdemque in psallendo teneant

[1] Qui aliqualem notitiam veteris liturgiæ Gallicanæ sibi comparare voluerit potest videre *Missale Francorum*, et *Gallicanum vetus* quæ ediderunt Ven. Thomasi, tom. VI; Card. Bona, tom. I, lib. I, cap. XII; Mabillonius, *de Liturgia Gallicana*, lib. III; Lebrun multa ea de re disseruit, in libro *Explication de la messe*, tom. II, dissert. II, III, IV. Ibidem reperias notiones de liturgia Mozarabica cum Missali Gothico.

« modum quem in Metropolitana Sede cognoverint institu-
« tum; nec aliqua diversitate cujusque ordinis vel officii a
« Metropolitana se patiantur Sede disjungi. Sic enim justum
« est ut inde unusquisque sumat regulas magisterii, unde
« honoris consecrationem accipit, ut, juxta majorum decreta,
« Sedes quæ unicuique sacerdotalis dignitatis est mater, sit
« ecclesiasticæ magistra rationis... Sub ista ergo regula disci-
« plinæ, non solum Metropolitanus totius suæ provinciæ pon-
« tifices vel sacerdotes adstringat; sed etiam cæteri Episcopi
« subjectos sibi Ecclesiarum rectores obtemperare his insti-
« tutionibus cogant. »

Æquum omnino fuit, nec ulli mirum videbitur, si eadem prorsus ratione qua Synodi provinciales enitebantur inducere uniformitatem disciplinæ cultus per provinciam, Sancta Apostolica Sedes similem, perfectioremque studuerit uniformitatem inducere per omnem patriarchatum Ecclesiæ Romanæ, Matris et Magistræ aliarum Ecclesiarum. Re quidem vera, periculo varietatum ritus remedium afferre, necnon Ecclesiarum utilitati consulere, continuo labore curavit, promovendo unitatem liturgiæ. « Hæc semper fuerunt, ait Mabillonius,
« ardentissima studia SS. Pontificum ut Romanæ Ecclesiæ
« ritus aliis Ecclesiis approbarent ac persuaderent, rati, id
« quod erat, eas facilius in una fidei, morumque concordia,
« atque obsequio Ecclesiæ Romanæ perstituras, si eisdem
« cæremoniis, eademque sacrorum forma continerentur. »
(*De Liturgia Gallicana*, Præfatio, nº 2.) Nonnulla facta paucis referre liceat in hujus assertionis confirmationem.

1° Ineunte sæculo v, sanctus Innocentius I, in Epistola percelebri ad Decentium, questus est varietatem inductam fuisse in ordinibus et consecrationibus, dum unusquisque non quod traditum a sancto Petro a quo omnes Ecclesiæ Occidentis habent originem, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum. Verba quidem Innocentii referuntur ad ritus sacramentales quos Ecclesia Romana acceperat a traditionibus

B. Petri, aut venerabilium Petri successorum, sed satis insinuant cunctos Antistites Ecclesiarum occidentalium nihil ordinatius acturos in sacra liturgia, quam si Ecclesiæ Romanæ ritus servent : « Oportet eos sequi, ait Innocentius, quod « Ecclesia Romana custodit a qua eos principium accepisse « non est dubium : ne dum peregrinis assertionibus student, « caput institutionum videantur omittere[1]. »

2° Sæculo VI° Vigilius papa dedit Profuturo, Episcopo Bracarensi in Lusitania, volumen liturgiæ Romanæ, quod fideliter ab omnibus sequendum indixit concilium Bracarense an. 563 celebratum : agebatur in hocce decreto de ordine Missarum servando.

3° Sæculo VII° sanctus Gregorius Magnus induxit ritus Romanos in Angliam opera sancti Augustini Cantuariensis; cui tamen facultatem concessit ut simul apud gentem Anglorum induceret quod bonum ac utile repererit sive in Galliarum sive in qualibet alia Ecclesia. « Novit, inquit, Fraternitas « Tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem in qua se meminit « enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gal- « licorum, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti quod « plus omnipotenti Deo placere possit, sollicite seligas, et in « Anglorum Ecclesia quæ de multis Ecclesiis colligere poteris, « infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda « sunt. Ex singulis ergo Ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, « quæ recta sunt, elige et hæc quasi in fasciculum collecta, « apud Anglorum mentes in consuetudinem depone. » (Dist. XII, cap. X.)

4° Sæculo VIII° Paulus I et Adrianus cohortati sunt reges Francorum, Pippinum scilicet et Carolum Magnum, ut desererent liturgiam Gallicanam, ei suffecta liturgia Romana; quamobrem Paulus I transmisit Antiphonarium Romanum, ut cantus romanus cum antiphonis et responsoriis introducere-

[1] Coustant, *Epistolæ Rom. Pontificum*, 855, 856.

tur; Adrianus vero Sacramentarium Gregorianum. Reformationem, tametsi difficilem in praxi, ad exitum perduxit Carolus, in iis saltem quæ magis præcipua videbantur, « ut « quibus, inquit, erat compar ardor credendi, et quæ unitæ « erant unius sanctæ legis lectione, essent etiam unitæ unius « modulationis veneranda traditione, et non sejungeret offi« ciorum variata celebratio quas conjunxerat unius fidei pia « devotio[1]. » Notandum est hanc mutationem, quamvis sibi summopere exoptatam, non præscripsisse Rom. Pontifices, qui non imperio sed suasione et precibus apud principes uti maluerunt : id verisimiliter causa fuit cur Episcopi, non obstante introductione librorum Romanorum, multa in plerisque provinciis retinuerint priscorum rituum... Conatus est etiam Carolus Magnus abolere liturgiam Ambrosianam in Italia, at incasso labore; impossibile namque fuit dimovere populum Mediolanensem a suis ritibus quos sancti doctoris nomen sibi sacratiores reddebat[2].

5° Sæculo XI° sanctus Gregorius VII abolevit liturgiam Gothicam. Populus clerusque Hispanus diu et fortiter huic reformationi obstiterunt; at reluctantes animos devicit constantia Gregorii, suffulta potestate principum sæcularium quos in suas partes pontifex adduxerat. Postea tamen Julius II benigne annuit postulatis a Card. Ximenes, ut quædam Ecclesiæ Toleti liturgiam Mozarabicam conservarent. Ipse Cardinalis Ximenes curavit exemplar librorum hujus liturgiæ.

Hæc satis ostendunt quo conspiraverint studia SS. Pontificum per decursum priorum sæculorum; his autem suæ sedis traditionibus inhærere Pontifices subsequentibus temporibus recentiora exempla comprobabunt.

530. — Dum vero SS. Pontifices Ecclesias Occidentis ad liturgiam Romanam adducere enitebantur, studebant libros

[1] Apud Card. Bona, *Rerum liturgicarum* lib. I, cap. XII.

[2] Cf. Lebrun, *Explication de la messe*, tom. II, III° dissertation.

rituales, ubi opus erat, reformare, novis exornare hymnis, orationibus, officiisque Sanctorum. Supersunt adhuc vestigia laborum sanctorum Gelasii et Gregorii Magni in Sacramentalibus, et studii aliorum Pontificum qui, pro temporum opportunitate, rei liturgiæ operas dederunt. Officium Romanum, sæculorum præteritorum incrementis auctum, abbreviavit S. Gregorius VII ad sui, suæque curiæ usum, unde duplex ex illo tempore fuit in ipsa urbe Roma modus officii divini : alter brevior quo utebatur curia Romana, seu capella pontificia; prolixior alter, cæteris Ecclesiis communis, donec omnes fere, si unam excipias Basilicam Lateranensem, priorem adoptaverunt. Sæculo XIII° Gregorius IX novam reformationem officii Romani aggressus est, cujus quidem negotii curam atque exsecutionem demandavit P. Haymo, familiæ Franciscanæ præposito generali.

In quo factæ sint hæ librorum liturgicorum revisiones ac reformationes, dictu difficile videtur, quia desunt exemplaria integra librorum quibus per decursum sæculorum Ecclesiæ usæ sunt, et qui inter se comparari queant. Id unum animadvertemus, non actum solummodo fuisse de nonnullarum precum introductione, aut de litteraria correctione mendarum quæ incuria transcriptorum forte irrepserant. Multa olim usitata in sacris ritibus mutata sunt, novæ inductæ cæremoniæ, plura responsoria aliorum loco suffecta, etc. Eadem ratione qua sanctus Gregorius nonnulla Sacramentarii Gelasii immutavit, successores Gregorii debuerunt, sæculis præsertim XII, XIII, XIV, non pauca reformare quæ casu inducta fuerant in liturgiam Romanam, cujus alterationis officiorum causas summatim assignat auctor recens qui de re liturgica scripsit : « Ni saint Grégoire ni ses « successeurs n'avaient exigé que les diverses Églises d'Occi- « dent soumises à la liturgie romaine réformassent leurs « livres, d'après cette dernière révision (de S. Grégoire VII). Il « en était donc résulté une sorte de confusion qui devait né-

« cessiter plus tard une solennelle correction. Cette confusion « était encore accrue par les offices des Saints que l'on « ajoutait de toutes parts à l'ancien calendrier : ce qui, joint « aux usages d'une liturgie antérieure qui s'étaient conservés, « quoique en petit nombre, menaçait de plus en plus l'unité « liturgique dans le Patriarcat d'Occident, au moins pour les « offices divins[1]. »

531. — III° *Quas reformationes tentaverit in liturgia divinorum officiorum, ac demum compleverit, Ecclesia Romana a sæculo* xv°?

I. Sancta Apostolica Sedes tentamina reformationis iniit sub Pontificatu Leonis X, Clementis VII et Pauli III.

Leo X optavit reformare officium Romanum quod sibi nimis imperfectum visum fuit ratione latinitatis et defectus critices; ea quippe ætate instaurationis humanarum litterarum, plures exprobrabant libris liturgicis sæculorum præteritorum, styli deformitates et prolixitatem. Curam proinde commisit Ferrerio novos hymnos edendi, quos jam excusos Clemens VII approbavit, permittendo ut quilibet sacerdos iis uti valeret in recitatione officii divini. Nova hæc hymnorum compositio novi etiam Breviarii editionem inducebat, quod Clemens VII a Quignones Cardinali tituli *Sanctæ Crucis* parari et confici voluit. Quignones novum Breviarium reipsa confecit, quod non minus recedebat a libris liturgicis huc usque adhibitis quam hymnorium Ferrerii. Dicere sufficiat illum e Breviario detraxisse maximam partem antiphonarum, responsoriorum, versuum, homiliarum, et singulis horis, ne excepto quidem officio nocturno, tres tantummodo psalmos assignavisse.

Paulus III Breviarium sic reductum approbavit ac illo utendi facultatem concessit omnibus clericis qui petierunt, adeo ut vix prodierat, quod jam in permultas Ecclesias Occidentis perlatum esset et adoptatum.

[1] D. Guéranger, *Institutions liturgiques*, tom. I, chap. xII, pag. 333.

Attamen notare est hos libros liturgicos, sive Ferrerii, sive Card. Quignones, nunquam fuisse solemniter approbatos pro officio publico, nec Ecclesiæ universali a Sancta Sede propositos.

II. Aliam reformationem, ad præscriptum veterum traditionum liturgicarum, plures exoptarunt qui sua vota ad concilium Tridentinum pertulerunt. Paulus IV non minori zelo incensus quam sui prædecessores instaurandi libros liturgicos perfectiori methodo, eidem concilio commisit labores jam inceptos ad hunc finem assequendum. Cum vero ad tantum opus tempus sibi deesset, concilium rem omnem ad Sanctam Sedem in sua ultima sessione remisit.

S. Pius V, votis Ecclesiæ obsequens, reformavit Breviarium et Missale Romanum, quod utrumque duabus solemnibus Constitutionibus promulgavit, quibus simul abolevit alia quæcumque breviaria et missalia, quorum usum interdixit omnibus Ecclesiis et monasteriis, « illis tamen exceptis quæ « ab ipsa prima institutione a Sede Apostolica approbata, vel « consuetudine quæ ducentos annos antecedebat, aliis certis « breviariis usa fuisse constiterit; quibus, ait S. Pius V, ut « inveteratum illud jus dicendi et psallendi suum officium « non adimimus, sic eisdem, si forte hoc nostrum... magis « placeat, dummodo Episcopus et universum capitulum in « eo consentiant, ut id in choro dicere et psallere possint, « permittimus. » (Const. *Quod a nobis*, an. 1568.) Eadem præscripta sunt pro Missali Romano altera Constitutione : *Quo primum*, an. 1570.

Ut reformatio integra perficeretur, Gregorius XIII calendarium correxit et martyrologium; Clemens VII edidit *Pontificale* et *Cæremoniale* Episcoporum; Paulus V *Rituale Romanum*. Sixtus autem V instituit sacram Congregationem Rituum, quæ interpretaretur dubia orta circa regulas liturgicas et invigilaret correctioni librorum qui sacros ritus continent. Tandem, ut in futurum præcaveretur aliqua immutatio seu

alteratio in exemplaribus Breviarii et Missalis, Clemens VIII indixit Inquisitoribus, atque Ordinariis locorum, ut nulli bibliopolæ facultatem concederent evulgandi, seu Breviarium, seu Missale, nisi prius contulerint libros imprimendos et impressos cum exemplari, auctoritate Sedis Apostolicæ recognito; et ut, in ipsa licentia, mentionem haberent de hac collatione facta, et quod omnino concordent, propria manu attestarentur. Graves censuræ sanciuntur in transgressores hujus constitutionis. Antistites declarantur suspensi a divinis et ab ingressu Ecclesiæ interdicti, vicarii autem Episcopi, si regulas indictas ipsi neglexerint, privantur suis beneficiis, inhabiles declarantur ad alia obtinenda, et insuper in excommunicationem majorem incidunt.

532. — IV° *Quibusnam Ecclesiis Pius V imposuerit obligationem utendi Breviario et Missali Romano?*

Obligatio officium divinum recitandi Missasque celebrandi juxta Breviarium et Missale Romanum, auctoritate Pii V correcta, non omnes Ecclesias attigit ab exordio, sed eas solummodo quæ jure aut consuetudine tenebantur servare ritum Romanum.

Constitutiones *Quod a nobis*, et *Quo primum*, expressis verbis excipiebant a lege communi ecclesias, ordines et monasteria, quæ vel ab institutione approbata a Sancta Sede, vel a consuetudine 200 annorum, *certis Breviariis utebantur;* his Ecclesiis, atque ordinibus seu monasteriis, non ademit *jus* illud inveteratum *dicendi suum officium*.

Hinc venit quod plures ordines religiosi, ut Carthusiani, Dominicani, Carmelitæ, etc., sua Breviaria conservaverint. Ecclesiæ orientales lege non tenebantur. In Occidente ab eadem lege eximebantur Ecclesia Mediolanensis, Ecclesia Toletana et aliæ Hispaniarum quibus servatus fuerat ritus Mozarabicus, plures Ecclesiæ Galliarum ac præsertim Parisiensis, quæ a pluribus sæculis habebant facultatem juxta suos ritus proprios officium recitandi. « Les Églises de France, *ait*

« D. Guéranger, avaient, à l'époque de la publication de la « bulle, une liturgie formée de la romaine et introduite par « Charlemagne, et de ces usages particuliers qu'elles y avaient « ajoutés, ensemble qui leur faisait honneur aux yeux de « toute l'Europe, et qu'elles pouvaient légitimement conser- « ver aux termes de la bulle. » (*Institutions liturgiques*, tome I, chap. xv, p. 457.)

Re quidem vera, introductio librorum Romanorum in Galliis, tempore Pippini et Caroli Magni, abolevit veterem liturgiam Gallicanam quoad Missarum celebrationem; quoad autem alias partes officii divini nullatenus existimaverunt Episcopi sibi ademptam libertatem nonnulla immutandi quæ minus opportuna visa fuerint, aliaque adjiciendi. Hanc fuisse mentem Caroli Magni ipse sua agendi ratione ostendit, cum, paucis a receptione librorum Romanorum elapsis annis, novum homiliarium confici curaverit, quod ad omnes Episcopos transmisit. (*Capitularia* Regum Francorum; Ed. Baluz., tom. I, fol. 204.)

Ecclesiis igitur Galliarum sua remansit liturgia particularis, quæ in multis differebat a liturgia Romana. « Quoique « Charlemagne, *ait* Boquillot, eût obligé les Églises de France « à prendre le Sacramentaire de S. Grégoire, il est manifeste « qu'elles ne prirent pas tout ce qui est dans ces livres, mais « qu'elles les accommodèrent à leurs usages anciens. » Retinuerunt utique : 1° Psalterium juxta emendatam translationem e græco in latinum, quod tunc vocabatur *Psalterium Gallicanum*, Romanis vetusta editione eo tempore utentibus; 2° quosdam ritus vetustiores liturgiæ Gallicanæ, quos superstites adhuc in recentioribus temporibus viri eruditi animadverterunt; 3° calendarium festorum proprium; 4° antiphonas, responsoria, hymnos et orationes quæ cum approbatione Episcoporum inserta sunt in officiis, et quorum plura decursu temporum translata sunt in libros Romanos; unde auctor recens mox citatus dixit : « Telle fut l'influence de

« l'Église de France sur la liturgie universelle. Elle servit « à compléter, à perfectionner, à enrichir le répertoire « grégorien[1]. »

Inde concludas Ecclesias Galliarum, imprimis antiquiores, puta Lugdunensem et Parisiensem, non fuisse adstrictas vi Constitutionum sancti Pii V ad utendum Breviario et Missali Romano, cum, nedum a ducentis annis, quin etiam a primævis sæculis, suum proprium usum habuerint. Et hæc sunt motiva quibus capitulum Ecclesiæ Parisiensis inductum fuit ad retinendam liturgiam Parisiensem, quando Episcopus Petrus de Gondy, anno scilicet 1583, illius consilium super negotio exquisivit : « In primis, inquit, attenta antiquitate Bre- « viarii et Missalis Parisiensis ex decretali novissimi usus « Romani permissa, deinde cæremoniis ac ritu in quibus Ec- « clesia Parisiensis præ cæteris Galliæ, atque adeo totius fere « orbis christiani, Ecclesiis hucusque claruit, et ab omnibus « videntibus et audientibus, in summa admiratione, non sine « gloria Dei, habetur. »

ARTICULUS II. — DE JURE ORDINANDI ET IMMUTANDI RITUM OFFICII DIVINI.

533. — *Ad quem pertineat jus statuendi de forma servanda in officio divino?*

I. Jus statuendi de forma divini officii, indicendo nimirum preces, cæremonias, ac ritus cultus publici soli Ecclesiæ competit. Ratio assertionis est manifesta ; ordinatio enim divini cultus est causa ordinis supernaturalis, utpote quæ complectitur symbola fidei catholicæ, preces, cohortationes, aliaque

[1] Boquillot, *Traité historique de la liturgie sacrée*, liv. I, chap x. — Grancolas, *Commentaire sur le bréviaire romain*, tome I. — D. Guéranger, *Institutions liturgiques*, tom. I, ch. xi.

ad exercitium virtutis religionis attinentia. Si quandoque principes christiani aliqua præscripserint, aut immutaverint in iis quæ sunt officii divini, non exinde concludendum aliquid juris illis competere in hac materia, vi potestatis sæcularis; sed dicendum est, alios id egisse ex assensu saltem tacito Ecclesiæ, uti haud semel fecerunt piissimi reges quorum piam sollicitudinem S. Sedes laudibus extulit; alios autem usurpasse, præter fas, jura spiritualia, quod sæpius contigit sæculis proxime elapsis, in Germania, in Gallia, in Italia, cæterisque regionibus.

Sectæ protestantium merito arguuntur erroris, et violati juris divini, ex eo quod veritæ non sunt submittere sacram liturgiam imperio principum sæcularium : quam talis agendi ratio juribus innatis Ecclesiæ sit adversa, quam fidei periculosa, quis non videat?

534. — Admisso quod, juxta fidem catholicam, jus officia divina ordinandi exclusive competat Ecclesiæ, illico sequitur potestatem supremam ea de re esse penes Rom. Pontificem et Concilium generale. De Episcopis, an et ipsi in sua quisque diœcesi valeant, cum debita subordinatione S. Pontifici, ordinare officium, quæstio sub duplici respectu considerari potest, juris scilicet divini et canonici.

I. Si juris divini rationem solummodo habeamus, abstrahendo a disciplina canonica, dicendum erit Episcopos habere potestatem propriam, tametsi summæ jurisdictioni Sedis Apostolicæ obnoxiam, ordinandi officium publicum in sua diœcesi.

Episcopi sunt, divina ordinatione, doctores et pastores spirituales; eos siquidem Spiritus sanctus posuit pascere gregem Dei, et regere Ecclesiam : atqui dispositio divini officii ad illud pastorale ministerium suamet natura refertur... Præterea, per plura sæcula, singuli Episcopi, in sua quisque respective Ecclesia, jure potiti sunt preces, ritus, cæremoniasque ordinandi, servata tamen lege hierarchiæ

qua inferiores superioribus debitam obedientiam præstare tenentur; nihil reperitur in monumentis antiquitatis ex quo deducere debeamus id ipsis jure delegato concessum fuisse; ergo dicendum videtur fuisse potestatem jurisdictioni episcopali propriam... In eam sententiam convenerunt veteres doctores, qui data occasione disseruerunt de jure liturgico; unde P. Zacharia, pro indubitata assertione, hanc propositionem emisit : « Ab Apostolis in Episcopum jus liturgicum manavit : concilia tamen paulatim, vel Patriarchæ illud sib « vindicaverunt. » (*Bibliotheca ritualis*, dissert. I, cap. III.)

Si quid obstaret quominus Episcopi possent, jure divino, ordinare ritus precesque sacræ liturgiæ pro sua diœcesi, esset, vel necessitas auctoritatis infallibilis ad illam ordinationem rite peragendam, vel necessitas unitatis catholicæ in culto publico, quæ unitas non subsistet, admisso semel quod singuli id possint, prout expedire judicaverint : atqui neutrum obstat.

1° Non requiritur, spectata solum natura rerum, auctoritas infallibilis ad determinandum ritus et preces quibus constat divinum officium.

Fatemur quidem, quod omnibus catholicis certissimum est, liturgiam universalem nihil continere posse quod fidem catholicam aut mores offendat; quod enim est contra fidem aut mores, sancta Ecclesia, ait S. Augustinus, nec tacet, nec facit, nec probat. Fatemur insuper, de quo æque omnes consentiunt, certam probationem fidei erui e sacra liturgia, quando universim per Ecclesiam servatur et constat aliunde doctrinam dogmaticam enuntiari in oratione, seu ritu exprimi. Sic, ut ex multis pauca exempla seligamus : Doxologia *Gloria Patri*, etc. contra Arianos instituta, exorcismi in collatione baptismi adhiberi soliti, orationes ubique terrarum a catholicis Deo oblatæ pro defunctis, preces ubique etiam factæ ad consequendum dona supernaturalia gratiæ, sunt argumenta certa fidei catholicæ de mysterio Sanctissimæ Trinitatis,

de peccato originali, de purgatorio et de gratia Redemptoris. In eo sensu verissimum est effatum veterum Patrum : *Lex orandi statuit legem credendi.* At dici non potest generatim preces ac ritus liturgiæ esse veluti totidem symbola fidei, ac si cuncta quæ in precibus, seu ritibus continentur essent fide catholica credenda. Ne de lectionibus historicis circa vitam et miracula Sanctorum dicamus, quas nemo præsumpserit ad fidem pertinere, textus Scripturarum sæpe usurpantur juxta sensum accommodatitium, et idcirco non adhibentur uti formulæ fidei catholicæ; ipsæ orationes exprimunt motus pietatis quo afficimur, potius quam fidem tenendam, et non ad sensum litteralem strictius interpretari solent sicuti interpretamur symbola fidei. Quod ad festa attinet, Ecclesia festivitates celebrare consuevit in memoriam quorumdam factorum, quæ non sunt fide catholica necessario credenda, tametsi gravi fundamento innitantur.

Præsentatio B. Mariæ in templo, illius assumptio corporalis in cœlum, non adhuc recensentur inter dogmata fidei; olim celebrabatur festum Immaculatæ Conceptionis eo ipso tempore quo doctoribus catholicis licitum erat aliter opinari de privilegio Conceptionis Virginis Immaculatæ.

Quod si vero in ipsa liturgia universali cunctæ partes, orationes et cæremoniæ non necessario exprimant fidem catholicam, a fortiori sufficiet liturgiæ particulari alicujus provinciæ, seu diœcesis, ut gravi fundamento innitatur, scilicet auctoritate Episcopi approbantis preces et cæremonias. Non major certe auctoritas requiritur ad ordinationem officii, quam ad tradendum doctrinam catholicam in catechesi et in mandatis pastoralibus. Episcopus, cum possit edere catechismum et instructiones dogmaticas, cur utique non posset pari jure, inserere hymnos, antiphonas, seu orationes in officiis publicis suæ diœcesis?

2° Nec etiam obstat unitati cultus catholici aliqualis rituum varietas. Unitas esse debet in essentialibus, in iis scilicet quæ

sunt juris divini, et in iis etiam quæ summa auctoritas concilii generalis, aut Sedis Apostolicæ, universali Ecclesiæ servanda proposuit. Magnopere insuper convenit ut certa custodiatur uniformitas, præsertim inter Ecclesias ejusdem Patriarchatus, uniformitas, inquam, idiomatis quo singulæ in suis officiis utantur, uniformitas materiæ, uniformitas demum formæ generalis, quæ obtinetur si eodem ordine distribuantur partes officii; at unitas omnimoda et litteralis quæ quamlibet diversitatem excludat, in divisione psalterii, in formulis orationum, in delectu lectionum, non est jure divino necessaria ad communionem catholicam.

« Ecclesiam Christi sponsam, ait Card. Bona, varietatibus « circumamictam regius psaltes describit... quid autem ve« stes, quid flores multicolores sunt, nisi varietas sacrorum « rituum quibus ecclesiastici viri Deo laudes persolvunt? « Alias enim consuetudines Ecclesia Romana habet, alias habet « Ecclesia Mediolanensis; aliis cæremoniis utuntur monachi, « aliis clerici, suntque diversæ diversarum Ecclesiarum in « recitandis officiis institutiones. Unam quidem Ecclesiam « universalem confitemur; at unius corporis plura membra « diversa obire munia in unum finem tendentia quis nescit? « Aut quis adeo stupidæ mentis est, quem non diversitas ob« lectet? Accedit ad delectamentum omne ferens punctum « utilitas. Nam, ut gentium ac nationum mores diversi sunt, « ita ad actus religionis cultumque divinum diversis utuntur « institutis, quæ, salva fidei christianæ integritate, vix pos« sent ab eis vel omitti, vel auferri[1]. » (*De variis Ritibus divinæ psalmodiæ*, cap. XVIII, § I, 10.) Nec putes hæc esse quorumdam solummodo scriptorum ingenio propria; ubique enim in scriptis veterum similia reperies, et ab ipsa Sancta Sede probantur, unde Gregorius IX Græcis hæc tradebat :

[1] Cf. *Rerum liturgicarum* lib. I. cap. VI et VII. — Azevedo, *Exercitationes liturgicæ*, cap. X. — Editor theologiæ moralis P. Antoine, *de Sacris Ritibus*, cap. VII.

« Scit Romana Ecclesia, quia nihil obsunt saluti credentium « diversæ pro locorum et temporum consuetudines, quando « una fides per dilectionem operans, bona quæ potest uni « Deo commendat omnes. »

Igitur, si ad solum jus divinum attenderimus, nihil obstat, nec a parte auctoritatis, nec a parte unitatis servandæ, quominus Episcopi valeant, salva obedientia decretis Sanctæ Sedis præstanda, ordinare pro suis diœcesibus ritus sacræ liturgiæ, in iis quæ jure communi nec præscripta nec vetita sunt. Nihilominus tamen dissimulare nemo debet latere quoddam periculum sub hujus juris liturgici exercitio, si non restringatur, et exoptandam esse ad mentem Ecclesiæ majorem uniformitatem : « Alias solent humanæ res erroribus « obnoxiæ depravari plerumque et in deterius labi, ait Card. « Bona; tanta paulatim licentia olim irrepserat, ut singuli « Episcopi inscio Romano Pontifice privatos ritus sibi assu- « merent, non sine magna divini cultus perturbatione. Hanc « nimiam orandi varietatem gravissime ferens Sanctissimus « Pontifex Pius V Romanum Breviarium magno studio emen- « datum pristino nitori restitutum divulgari jussit, eoque sic « correcto omnes Ecclesias uti præcepit. » (Loco citato.) Ut vero nunc ad quæstionem propositam redeamus, exponendum restat quid jure pontificio Episcopis hac super re præscriptum sit.

535. — II. Jure canonico, Constitutionibus pontificiis inducto, ad triplicem classem referuntur Episcopi, in eo quod ad præsentem materiam attinet : sunt nempe Episcopi Ecclesiarum orientalium, sunt Episcopi Ecclesiarum occidentalium quibus constitutio Pii concessit facultatem servandi sua Breviaria quibus a ducentis annis utebantur, sunt denique cæteri Episcopi quibus indictum fuit uti Breviario Romano.

1° Episcopi addicti ritibus Ecclesiarum orientalium, Itali-Græci, Armeniani, Maronitæ, Græci-Melchitæ, Sclavones, prohibentur ullam immutationem facere in suis liturgiis re-

spectivis. Benedictus XIV multas ea de re habet Constitutiones quæ dubium omne submovent. In bulla *Demandatam* (anno 1743) sic habet : « De ritibus et moribus Ecclesiæ « Græcæ, illud generatim statuendum decrevimus nemini li- « cuisse aut licere, quovis titulo aut colore, et quacumque « auctoritate aut dignitate, etiam patriarchali, quidquam « innovare, aut aliquid introducere, quod integram exactam- « que eorum observationem imminuat. » Eadem pro Sclavonibus decrevit Const. *Ex Pastorali*, anno 1754, et pro aliis Ecclesiis orientalibus in Const. *Etsi pastoralis*, anno 1742. Quo autem certius et efficacius regula obtineat, curam dedit speciali congregationi invigilandi super editionibus quæ fiunt librorum liturgicorum Ecclesiarum orientalium. « Nullum de « rebus sacris librum aut folium publici juris faciant (Pa- « triarchæ et Episcopi) inconsulta Sede Apostolica. Quod si « novos librorum sacrorum ab eadem Sancta Sede appro- « batorum editiones fieri contingat, onus erit Patriarchæ et « Episcoporum catholicorum, inspicere ne ulla in re discor- « dent ab editionibus approbatis. » § 21, Const. *Demandatam*.

2° Episcopi Ecclesiarum Occidentis qui liturgiam legitimam habent distinctam a liturgia Romana, et cæteri Episcopi ac prælati regularium qui habent jus servandi suos libros exceptos a constitutionibus Pii V, possunt emendare suum Missale et Breviarium, quædam accidentalia immutare, nova inducere, sed quæ non sint substantialia, adeo ut officia semper eadem censeantur.

Respectu horum prælatorum jus idem remansit quod erat antea, siquidem de illis nihil statuit Pius V : porro ante Pium V, Episcopi habebant certe facultatem corrigendi, ac novis precibus ditandi suos libros liturgicos... Insuper concilia provincialia quæ habita sunt in Galliis post promulgationem bullarum sancti Pii V, et quæ non acceptaverunt pure ac simpliciter libros liturgicos auctoritate hujus Pontificis correctos,

præscripserunt Episcopis ut singuli in suis respective diœcesibus suum Missale et Breviarium attenta cura reviserent, et corrigerent quæ essent emendanda, sibi proponendo normam Missalis et Breviarii Romani : porro hæc concilia nullatenus fuere in his decretis a Sancta Sede correcta. Nullus præsumpsit mentem S. Pii V fuisse ut Ecclesiæ quæ privilegio donabantur servandi suum officium, addicerentur ad immobilitatem quæ omnem emendationem atque ameliorationem excluderet. Hinc videmus sanctos præsules, ac inter ipsos præsertim S. Carolum, manus illico admovisse ad revisionem et emendationem liturgiæ Ecclesiæ Mediolanensis.

Diximus... *quæ non sint substantialia*... quia 1° Pius V graviter conquestus est de libertate quam sibi plures arrogaverant immutandi pro arbitrio libros liturgicos, unde maxima provenerat confusio : porro quis dicet hunc Pontificem voluisse Episcopis competere legitimam potestatem immutationes faciendi quas ut maxime nocivas et confusionem inducentes arguit? 2° Pius V vult ut illæ Ecclesiæ possint retinere jus utendi suis libris, ac suum proprium officium recitandi; jam vero si tantas fecerint mutationes, ut libri non amplius censeantur iidem, aliaque nova officia veteribus substituantur, exceptio locum habere non potest; deest simul objectum et motivum... Hæc consideratio eo magis ponderari debet, quod, ex praxi Sanctæ Sedis erga liturgias tum orientales, tum occidentales, manifeste appareat Ecclesiam Romanam multum attendere ad antiquitatem rituum, ut serventur vetera, quæ scilicet accepta sunt a Patribus, et nova resecentur, nisi certa ratione fuerint approbata...

Igitur Episcopis de quibus agimus remansit quidem jus liturgicum, sed intra limites immutationum mere accidentalium restrictum.—Cæterum iidem Episcopi, salvo suo jure, retentis proinde suis libris, debuerunt obtemperare decretis universalibus Sanctæ Sedis, quando nova festa præscribuntur, seu in honorem Sanctorum recens canonizatorum, seu ad alium

finem. Nulla est ratio supponendi privilegium datum fuisse his Ecclesiis non obsequendi talibus Constitutionibus.

Hinc concludendum est Episcopos qui tot induxerunt additiones et variationes in suæ Ecclesiæ libros ut Breviarium et Missale quibus hodie utuntur substantialiter diversa evaserint a primævis Breviario et Missali, non posse retinere vi Bullæ Pii V libros quos actu habent, cum ii non sint quos Pontifex concessit[1]. Regula quam haud semel S. Congregatio in memoriam revocavit, et quam enuntiavit Gregorius XVI in suo Brevi ad Archiep. Remensem, anno 1842, hæc est : « Pium V « eos tantum ab obligatione Breviarii et Missalis Romani re- « cipiendorum exemptos voluisse qui a bis centum annis « saltem uti consueverant Breviario et Missali ab illis diverso, « ita videlicet ut ipsi non quidem commutare iterum atque « iterum arbitrio suo libros hujusmodi, sed quibus uteban- « tur, si vellent, retinere possent. »

3° Episcopi demum qui tenentur uti Breviario et Missali Romanis, et hi maximam partem Episcoporum ritus latini, ne, moraliter loquendo, omnes dicamus, nullam possunt, ne in minimis quidem, immutationem facere in libris auctoritate Sanctæ Sedis correctis. Nec consequenter nova officia addere, nec officia constabilita in ritum superiorem mutare, nec ullam partem in hymnis, antiphonis, seu lectionibus, emendare suo arbitrio, possunt sed si quid in *proprio* suæ respective diœcesis corrigendum videatur, res deferenda est ad Sacram Rituum Congregationem. Regulam deducimus ex ipsa

[1] S. Sedes non concedit ut Episcopi de quibus agimus reassumant veteres libros liturgicos quos olim, inductis reformationibus, dimiserunt, quia excidisse censentur a privilegio quod Pius V concesserat. Card. Patrizi, Epistolis datis 28 aug. 1856 ad Card. Archiep. Bisontinum, testatur nulli Episcoporum Galliæ, qui hac recentiori ætate suas diœceses ad unitatem liturgiæ Romanæ adduxerunt, indultum fuisse ut ad veteres libros liturgicos, quos sui prædecessores proprio arbitrio dimiserant, regrederentur, quod et denegatum fuit ipsi Card. Bisontino ne « generali dispositioni juris in gra- « tiam præsulis derogaretur. »

Constitutione *Quod a nobis*, in qua expressis verbis statuitur « Breviarium nullo unquam tempore, vel totum, vel ex parte « mutandum, vel aliquid ei addendum, vel omnino detrahen« dum esse : ac quoscumque qui horas canonicas ex more et « ritu ipsius Romanæ Ecclesiæ jure vel consuetudine dicere « vel psallere debent, propositis pœnis per canonicas sanc« tiones constitutis in eos qui divinum officium non dixerint, « ad dicendum et psallendum posthac in perpetuum horas « ipsas diurnas et nocturnas ex hujus Rom. Breviarii præ« scripto et ratione omnino teneri. »

536. — III. Conclusio generalis ex narratis historiæ, et ex principiis hucusque constitutis, hæc sit : ad S. Pontificem et concilium œcumenicum pertinere plenam summamque jurisdictionem statuendi de forma divini officii, et de cæteris partibus sacræ liturgiæ, in Ecclesiam universalem et in singulas Ecclesias particulares. Id simul convicit, tum divina Ecclesiæ catholicæ constitutio, tum traditio constantissima conciliorum et Sanctæ Apostolicæ Sedis, adeo ut necessarium nullatenus arbitremur in re tam aperta diutius immorari.

SS. Pontifices exercitium suæ jurisdictionis in re liturgica partim commiserunt S. Rituum Congregationi, de qua in prima parte harum *Prælectionum* diximus (n° 110). Vi Constitutionis *Immensa* Sixti V, S. Congregatio jus habet interpretandi decreta de cultu divino, reformandi abusus qui irrepserint contra regulas constitutas, instaurandi cæremonias superstitionibus depravatas, libros liturgicos, si opus sit, emendandi ; nec necesse est illius decisiones aut decreta approbatione speciali Romani Pontificis sanciri, cum super his omnibus potiatur jurisdictione ordinaria.

Hinc decreta generalia quæ promulgavit Congregatio vim habent ubivis locorum in omnes Ecclesias quæ tenentur divina officia peragere more ac ritu Romanæ Ecclesiæ. Declarationes etiam quæ dantur Ecclesiæ particulari, seu individuis, in casu determinato, pro regula agendorum suscipiendæ

sunt, si innitantur motivis generalibus, et eo solummodo tendant ut jus commune interpretentur atque in casum propositum applicent, uti alias animadversum fuit de decisionibus datis a S. Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum (n. 107).

Stando Constitutioni Sixtinæ, S. Congregatio Rituum decreta apostolica de re liturgica interpretatur, illorum observationi invigilat atque abusus reformat; non habet autem potestatem legislativam proprie dictam ad instituendum novas regulas, vel ad decreta olim indicta a SS. Pontificibus immutandum; quamobrem si quid hujusmodi fieri debeat, Congregatio ad Pontificem, facta negotii relatione, recurrit, ut illius auctoritate sanciatur quod edicere opportunum censuerit.

Cum in hunc finem instituta sit eadem Congregatio, ut observantiæ rituum provideat, sequitur decreta, seu declarationes quæ promulgat, non attingere Ecclesias particulares quæ non tenentur more ac ritu Romanæ Ecclesiæ officia divina peragere. Aliæ Congregationes præpositæ sunt ritibus Ecclesiarum Orientalium; quoad vero Ecclesias Latinas quæ suos privatos ritus a S. Sede approbatos retinuerunt, non etiam tenentur decretis S. Congregationis in iis quæ iisdem ritibus contraria sunt, nisi S. Pontifex privilegiis ante concessis, pro sua sapientia, derogandum duxerit[1].

537. — Hinc demum concludere est regulas generales juris communis juxta quas consuetudo legitime præscripta valet jus novum inducere, aut juri veteri derogare, rarissimam habere applicationem in præsenti materia liturgica, siculi alias animadvertimus (n° 19). Quidquid in Ecclesiis particularibus inducitur contra decreta Rubricarum Missalis et Breviarii, Pontificalis, libri Cæremonialis Episcoporum et Ritua-

[1] Id concludimus ex regula generali data a Bonifacio VIII in capite juris, *Licet Romanus Pontifex* de quo alias diximus (n° 19). Cf. *Études de théologie publiées par les PP. de la Compagnie de Jésus*, an. 1860, pag. 615 et suiv.; — an. 1861, pag. 169 et suiv.

lis Romani, reputatur abusus a S. Congregatione Rituum.

Convenienter cum suis ea de re principiis eadem Congregatio respondit, 10 januarii 1852, legitimam non esse vi præscriptionis, seu consuetudinis etiam sæcularis, liturgiam alicujus Ecclesiæ quæ ab anno 1748 novum Missale, et Breviarium adoptaverat, inconsulta Sede Apostolica, amotis prius veteribus libris ad formam Romanam correctis. Casum propositum ita solvendo, S. Congregatio significavit consuetudinem, quamvis diuturno tempore obfirmatam, non posse prævalere contra præscriptiones rituales Ecclesiæ Romanæ : deficere alteram e conditionibus præcipuis, consensum nempe superioris.

SCHOLIUM. DE LIBRIS LITURGICIS GALLIÆ DECURSU SÆCULI XVIII CONFECTIS.

538. — Concilia provincialia in Galliis celebrata post editas constitutiones sancti Pii V, varia decreta ediderunt de libris liturgicis. Nonnulla, præsertim Aquense, Narbonense, et Burdigalense, ad fovendum perfectius unitatem, omnibus ecclesiasticis præceperunt ac mandaverunt officium recitare juxta ritum, modum et formam a Pio V præscripta in Constitutione de reformatione Breviarii edita ; « quam nos recipimus, dixe« runt Patres conc. Narbonensis, et in tota provincia recipi « volumus, et præsentis nostri decreti publicatione sufficienter « promulgatam declaramus. » « Visum est id magis decere, « ait conc. Aquense, quam quod unaquæque diœcesis pro« prium officium retineret, præsertim cum Missalia, Breviaria, « Diurnalia, et alii hujusmodi libri, ad uniuscujusque diœce« sis hujus provinciæ usum, omnes pene laceri, imo et om« nino consumpti sint, et vix reperiantur, nec de novo imprimi « possint absque magna impensa [1]. » Alia concilia Episcopis

[1] Labbe, *Coll. Conciliorum*, tom. XV, col. 947. 1134 et 1616.

demandaverunt ut diligenter inspicerent et examinarent suarum diœceseon Breviaria, Missalia, atque alios libros ecclesiasticos ac cæremoniales, ne quid continerent adversum doctrinæ catholicæ, aut veris historiis sanctorum, aut quod ad ædificationem disciplinæ ecclesiasticæ et pietatem non pertineret, et librorum emendatorum, quoad fieri poterat, usu servato diœceseon, « juxta tamen constitutiones S. Pii V « super Breviario et Missali, » procurarent impressionem. Ita præ cæteris concilium Rothomagense, et Remense quod hæc monita superaddit : « Ubi indigesta, minusque pietati « consona Breviaria vel Missalia repererint, curent quamprimum fieri poterit, ad usum Ecclesiæ Romanæ, juxta constitutionem Pii V, reformari, et in lucem emitti, impensis « diœcesis[1]. »

Ea igitur mens fuit Patrum qui decreta ediderunt, ut, vel reciperentur libri jussu S. Pii V correcti, cæteris quibuslibet amotis, vel retinerentur quidem libri proprii singularum diœceseon, sed emendati ad normam Breviarii et Missalis Romani, juxta constitutionem ejusdem Pontificis. Utinam ab hac sapientissima regula nunquam recessum fuisset! In prioribus quidem tentaminibus reformationis Breviariorum et Missalium, ad præscriptum conciliorum cuncta ordinabantur; postea vero scriptores, quibus id laboris commissum fuerat, nimio studio innovandi abrepti, quidam etiam forte male affecti in Ecclesiam Romanam, et pravam æmulationem sub falsa specie zeli pro reformatione liturgiæ ad severioris critices normam dissimulantes, multa e veteribus ritibus ac precibus detraxerunt, multa insuper nova inducere conati sunt, adeo ut tandem libri, quibus edendis operas navabant, a veteribus valde diversi evaserint.

Agnoscendum tamen Episcopos, qui nova Breviaria et Missalia suis respective diœcesibus dederunt, persuasum

[1] Labbe, *loc. cit.*, col. 824, 888.

habuisse, se in hac librorum liturgicorum editione, non excedere limites sui juris; fatendum præterea nihil in plerisque eorumdem librorum insertum fuisse quod fidem catholicam, seu christianam pietatem, offenderet [1].

Indoles plurimorum Antistitum, et mandata pastoralia queis nova Breviaria proposuerunt clero, sunt argumenta indubia hujus persuasionis de suo jure liturgico. Illos probabiliter in hac sententia non parum firmavit silentium scriptorum catholicorum qui nullam controversiam moverunt de jure quod sibi arrogabant Episcopi, et silentium ipsius Sedis Apostolicæ, quod falso tamen interpretati sunt, uti eventus rerum ostendit. In Galliis nonnullæ animadversiones prodierunt contra Breviarium Parisiense, cujus textus, in quibusdam officiis, videbatur minus consentaneus integritati doctrinæ, at in dubium revocatum non est jus condendi Breviarium a veteri diversum. Inter extraneos etiam, quos certe non latebat novorum librorum liturgicorum editio, nullos scriptores novimus, si unum aut alterum excipias qui per transennam tantummodo ea de re locuti sunt, qui arguerint Episcopos usurpati juris; adeo ut P. Zacharia qui cunctos libros liturgicos Galliarum recens editos per ordinem refert in sua *Bibliotheca rituali*, nullam illorum occasione de jure liturgico movet quæstionem. Ipsi SS. Pontifices qui pro officio invigilant sacro deposito traditionum, condemnaverunt, tunc temporis, Rituale Aletense quod infectum repertum est pravis opinionibus Jansenistarum; quibusdam Episcopis ritui Romano addictis exprobraverunt quod non inseruerint in suis breviariis officium sancti Gregorii VII; nunquam vero condemnasse videntur nova Breviaria. Benedictus XIV eo adductus serie quæstionum ut de iis ageret, in suo libro *de Beati-*

[1] Cf. librum Card. d'Astros hoc titulo inscriptum : *L'Église de France injustement flétrie, dans un ouvrage qui a pour titre : Institutions liturgiques.*

ficatione sanctorum, audaciæ titulo notat Grancolas et Pontas qui, adversus claram litteram Constitutionis S. Pii, asserunt mentem Pontificis nullatenus fuisse ut Breviarium Romanum a se correctum ubique susciperetur, exceptis casibus in eadem constitutione prævisis, et Episcopis consilium præbent ac modum simul suggerunt nova Breviaria edendi; sed ubi ad alios casus advenit, ita loquitur. « Non desunt, inquit, « qui usum particularem Breviariorum et jus illum statuendi « pro suis Ecclesiis adjudicant illis Episcopis in quorum « diœcesibus Bullæ RR. Pontificum Breviarium correctum « præfinientes, scientibus, et tolerantibus ipsis RR. Pon- « tificibus, receptæ non sunt, suaque executione carent. « Porro, an hæc sufficiant, aliorum judicium sit. Quod autem « videtur asseri posse, est tutius esse ut etiam Episcopi qui « putant se post Bullam Pii V posse aliquid addere vel immu- « tare in Breviario, aut novum Breviarium edere, prævium ju- « dicium Sedis Apostolicæ requirant, cum experientia teste in « nonnulla Breviaria ab ipsis edita, errores aliquando irrepse- « rint sanæ doctrinæ adversantes, non ipsorum fortasse sed « aliorum culpa, ita ut opus fuerit vel edita Breviaria prohi- « bere, vel eorum correctionem demandare. » (Lib. IV, part. II, cap. XIII, n^is 6, 7.)

Præsules Gallicani non ignorabant constitutiones Pii V, et nihilominus tamen arbitrabantur se nihil acturos contra obedientiam Sanctæ Sedi debitam, nova Breviaria edendo, quia sanctus ille Pontifex non omnibus indiscriminatim Episcopis interdixit aliquid immutare in libris liturgicis, sed iis solummodo qui jure vel consuetudine tenebantur uti ritu Romanæ Ecclesiæ; cæteris tacite concessum communiter putabatur suos libros emendare, sensu supra exposito. Porro iisdem Episcopis non videbatur emendationes factas excedere limites juris, nec suæ Ecclesiæ liturgiam immutare, nec tandem nisi in accidentalibus eam diversam fore a liturgia Romana. Non est quidem facile determinare quousque progredi liceat

in hac materia, ut discernantur mutationes accidentales, quas cuncti generatim fieri posse existimant [1], a mutationibus substantialibus. Distributio Psalterii per hebdomadam, ut regulariter integrum recitetur singulis hebdomadis ; compositio nova Antiphonarum et Responsalium ex verbis Scripturæ, uti nonnulli veteres exoptaverant, et concilium Coloniense, habitum an. 1536, innuerat [1]; ordinatio festorum talis quæ sæpius locum cedat officio dominicali et feriali; correctio hymnorum ad normam purioris latinitatis, et lectionum de vita sanctorum ad severiores regulas critices historicæ... hæc cuncta, in quibus consistebat reformatio Breviariorum, non reputabantur, tunc temporis, substantiam ipsam liturgiæ Romanæ afficere, et minus certe recedebant a traditionibus, quam tentamina quæ olim facta erant Romæ, sub pontificatu Leonis X, Clementis VII, et Pauli III, quando actum fuit de reformatione librorum liturgicorum.

Episcopi, qui a tempore concordati ad sedes noviter erectas promoti sunt, eadem bona fide existimaverunt posse usum librorum, qui in veteri statu rerum adhibebantur, tuta conscientia retinere : nec Cardinalis Legatus Sanctæ Sedis, nec Pius Septimus qui testis ipse fuit instauratæ hujus liturgiæ in plerisque diœcesibus, Antistites admonuit, ut pro temporum opportunitate suos libros desererent, et romanis deinceps uterentur. Quin etiam S. Congregatio Rituum haud semel decisiones dedit ex quibus multi inferebant hanc disciplinam nequaquam improbari. Sic, ut unam præ cæteris, afferamus : anno 1841, die 22 maii, precibus sacerdotis P. Noselcy Parochi civitatis Bar-sur-Aube diœcesis Trecensis, quibus expetebat sequentium dubiorum quoad usum Breviarii Romani, quod recitabat ab anno 1823, nimirum : « 1° an « non obstante prohibitione Episcopi possit tuta conscientia

[1] *Institutions liturgiques*, tom. II, chap. XVII, pag. 77, 78.
[2] Labbe, *Collectio Conciliorum*, tom. XIV, col. 504.

« perseverare in recitando Breviario Romano, sicque oneri « divini officii facere satis? 2° An idem onus impleat recitans « officia pro aliquibus locis, in calce ipsius Breviarii Romani « apposita? 3° An in administrandis Ecclesiæ sacramentis « Rituali Romano uti queat?... » Cardinalis Pedicini S. Congregationi Rituum præfectus, vigore facultatum sibi specialiter tributarum a Gregorio XVI, rescribi mandavit : ad I, *Sine speciali indulto non posse.* Ad II, *negative.* Ad III, *in casu affirmative.* (Col. Gardelliana, tom. VIII, pag. 371 [1].)

Hæc certe sufficiunt ut repellamus a clero, et præsertim ab Episcopis Galliarum, injuriam malæ fidei et contemptus auctoritatis Sedis Apostolicæ; non tamen probant reformationem liturgiæ quam sæculo proxime elapso inierunt legitime peractam fuisse. Dicendum contra, recessum fuisse in hac librorum liturgicorum immutatione a regulis canonicis et a mente S. Pii V; quapropter S. Sedes hanc immutationem nullatenus approbavit, quamvis duxerit ad tempus tolerandum.

Cum igitur his postremis temporibus præsules nostri audierunt suas Ecclesias excidisse, ob multiplices variationes in suos libros liturgicos inductas, a privilegio suis prædecessoribus per constitutiones S. Pii V quæsito, et summi Pontificis votum ardentissimum esse quod suas diœceses ad unitatem liturgiæ Romanæ quamprimum adducerent, promptum filialis suæ reverentiæ obsequium præstiterunt. Ecclesiam Romanam venerati, tanquam omnium liturgiarum moderatricem et normam, nihil sanctius habuerunt, quam ut ea quæ a SS. Nostro Papa Pio IX exoptata erant satagerent perficere, relinquentes fidelibus, suis in episcopatu futuris successoribus, aliisque Ecclesiarum Antistibus, memorabile exemplum obedientiæ erga Sanctam Apostolicam Sedem.

[1] Idem responsum datum refertur anno proxime subsequenti sacerdoti parocho diœcesis Carnutensis.

ARTICULUS III. — QUÆSTIONES PRACTICÆ CIRCA RECITATIONEM ET CANTUM OFFICII DIVINI.

539. — I° *Qui teneantur recitare divinum officium, et quomodo suæ obligationi satisfacere debeant?*

Duplicis generis personæ tenentur ad recitationem divini officii, scilicet clerici et regulares. Cum de regularibus dictum sit in sectione *de Statu religioso* (n° 481), et aliunde eædem sint regulæ servandæ seu clericis, seu regularibus, in iis quæ sunt recitationis divini officii, satis erit in præsenti de clericorum obligationibus specialiter tractare.

I. Clerici duplici titulo obligari possunt, titulo nempe ordinis sacri, et titulo beneficii. Obligatio a sacris ordinibus orta incipit die et hora ordinationis clerici in subdiaconum, et illum ad finem usque vitæ afficit, etiamsi, quod Deus avertat, statum clericalem sacrilege deseruerit, aut fuerit canonice degradatus.

Theologi suam ea de re thesim demonstrare student allegando textus qui in *Distinctione* XCI et in aliis partibus juris leguntur; cum vero canones a Gratiano collecti de solis presbyteris, aut etiam de officio publico tantum statuant, non de recitatione privata extra chorum, « melius et liquidius « probatur conclusio, ait Billuart, ex generali Ecclesiæ con« suetudine vim legis obtinente, quod patet : 1° quia con« stanter observatur, cum non levibus incommodis ; 2° quia « pessime habentur apud omnes pios qui hoc pensum negli« gunt : his enim duobus indiciis colligunt doctores consue« tudinem aliquam vim legis graviter obligantis habere. » (*De Horis canonicis*, art. VIII, § 3.) Obligationem consuetudine introductam sæpius iteratis Constitutionibus confirmarunt SS. Pontifices ; adeo ut nulla sit ratio dubii, nec ulla inter DD. hac de re quæstio moveatur.

540 — II. Ut legi satisfiat, necesse est ut Horæ canonicæ recitentur tempore debito, juxta ordinem præscriptum, et cum intentione, saltem virtuali, orandi.

Quoad tempus hæc notanda : 1° Nocturnum cum laudibus recitari potest pridie, statim ac effluxerit tertius quadrans diei, id est, sol medietatem sui cursus perfecerit a suo meridiano ad occasum; et persolvi regulariter debet a sacerdotibus antequam sacrum celebrent. Ita requirunt rubricæ Missalis Romani, et firmat consuetudo. 2° Horæ minores dici debent : Prima et Tertia ante meridiem, Sexta et Nona ante Vesperas; Vesperæ et Completorium ab hora meridiana ad mediam noctem.

« Censent communiter DD., ait Billuart, non excedere culpam venialem si totum officium, incipiendo a Matutinis, intra viginti quatuor horas, a media nocte ad mediam noctem subsequentem, integre persolvatur, quia servatur substantia præcepti. » Hinc sanctus Alph. de Liguori concludit sufficere quamvis causam utilem, seu honestam, ut intra hoc tempus quis possit anticipare vel postponere recitationem Horarum. Eadem decisio datur pro celebratione Missarum ante persolutum officium nocturnum, quandoquidem interversio illa ordinis respectu matutini et Missæ non videtur gravior quam respectu horarum inter se. Causas sufficientes pro anticipatione horarum reputat sanctus Liguori, concionem parandam vel audiendam, periculum supervenientis occupationis, majorem devotionem sive quietem, tempus ad studium aptius, et his similia. Quoad celebrationem Missæ hæc exempla affert : si dans eleemosynam postulet ut sacerdos statim celebret, si expectet populus, si instet commoditas studii, itineris... (Lib. IV, n° 173; lib. VI, n° 347, *Theologiæ moralis.*)

Quoad ordinem præscriptum, hæc notanda sunt : 1° formam specialem uniuscujusque diei, prout fit de dominica, de festo, vel de feria, servandam esse juxta rubricas. Peccaret

graviter qui pro suo nutu unum officium loco alterius recitare præsumeret. Erit tantum venialis culpa, si levis sit mutatio; et omni culpa innocens habetur clericus, si id inadvertenter egerit. Non putamus illum teneri, hoc in casu, ad iterationem recitationis officii. « Si advertas errasse, ait « S. Liguori, postquam multum processeris in officio inde- « bito, puta si dixeris Matutinum, tum potes vel prosequi, « vel reliquum recitare de proprio... ne errorem prose- « quaris. » (Lib. IV, n° 161, *Quæritur*, 5°.) 2° Non licet intervertere, absque causa, ordinem constitutum inter singulas horas, recitando, v. g., Vesperas ante Nonam; nec magis licitum est horam incœptam interrumpere. Verumtamen, cum nec horarum interversio, nec earumdem interruptio, obstet quominus servemus substantiam præcepti, modo integrum officium recitaverimus intra diem, culpa non reputatur gravis. Singuli psalmi sunt orationes, et partes, quamvis non recitentur continuate, moraliter tamen uniuntur in mente recitantis, et unum officium formant. Hinc plures, quos citat, nec improbat S. Liguori, concludunt « posse eum, qui hodie « incœpit Matutinum, illud complere in crastino sine peccato « gravi, etsi differat sine causa. » (Loc. cit., n° 168.) Nullius peccati, nequidem venialis, reus erit, si adsit causa honesta.

Alia demum conditio requisita ad satisfaciendum præcepto est intentio, saltem implicita, orandi. Omnes theologi et canonistæ admittunt necessitatem hujusmodi intentionis internæ orandi, et simul attentionis quam externam vocant, et quæ in eo consistit ut non fiant actus alii externi cum oratione insociabiles. An vero aliquid ulterius requiratur, non convenit apud doctores.

Plures arbitrantur nihil amplius requiri, adeo ut, juxta illos, qui horas recitat cum actuali et voluntaria mentis evagatione, præcepto substantialiter satisfaciat, modo habeat intentionem orandi, cum attentione externa. Suam assertionem his momentis probant : 1° Oratio est petitio decentium a Deo;

porro, non repugnat quominus aliquis Deo petitiones offerat, etiam cum interna et voluntaria distractione, si horas canonicas recitet cum intentione orandi, et cum externa attentione. 2° Si attentio interna, seu ad Deum, seu ad sensum verborum, seu etiam ad ipsa verba, requiratur ad essentiam orationis, qui involuntarie distrahitur non satisfaciet officio; siquidem attentio mentis, nequidem virtualis, permanet in eo qui mentem alibi occupatam habet; atqui certum est apud omnes impletionem præcepti recitandi officium divinum non impediri per involuntarias distractiones. 3° Ecclesia non præcipit, nec potest præcipere actus mere internos, qualis est attentio mentis.

Alii communius tenent necessariam esse attentionem internam, sicque arguunt : 1° Ecclesia præscripsit recitationem Horarum quæ sit vera oratio, apta ad gloriam Dei procurandam et implorandum ejus auxilium; sed, quidquid dicant patroni prioris opinionis, formulæ precum recitatæ cum voluntaria mentis evagatione non sunt vera oratio. Non sufficit ad orandum ut quis habeat intentionem orandi : oportet ut revera oret. Si velit Deo preces offerre et mentem a Deo distrahere, vult et non vult; hæc enim insimul componere nequit : ergo non satisfacit præcepto qui recitat animo voluntarie distractus. 2° Ecclesia non præcipit actus mere internos, potest vero præcipere recitationem precum per modum orationis ad Deum colendum : igitur cum non consistat vera oratio cum voluntariis evagationibus, sequitur legem orationis externæ comprehendere præceptum attentionis internæ. 3° Qui distractiones mentis invitus patitur non violat præceptum, et vere Deum precatur, siquidem habet, etiam in ipso momento distractionis, intentionem perseverantem orandi cum pio orationis affectu : qui e contra mentem voluntarie distrahit, revocat implicite primam intentionem, et desinit in eo affectus orationis : in hoc momento temporis non precatur.

Hæc opinio, sicut communior, ita et probabilior nobis est. Cæterum, notare juvat ad scrupulos abjiciendos, et ad levandum animum recitantis Horas, illum satisfacere posse præcepto qui, etsi mente ad alia distractus, non advertit tamen se ab oratione distrahi, dummodo moraliter adhibuerit media consueta ut se ad orationem disponat ; in quo certe habenda est ratio humanæ fragilitatis. (Cf. S. Liguori, lib. IV, nº 177.)

541. — IIº *Quonam Breviario clerici et regulares uti teneantur ad satisfaciendum suo officio?*

I. Omnes, seu clerici, seu regulares, qui, ad præscriptum Constitutionis *Quod a nobis*, debent officium divinum persolvere ex more et ritu Ecclesiæ Romanæ, uti tenentur Breviario jussu S. Pii V correcto, nec aliter « nisi hac sola formula satisfacere posse » in eadem Constitutione declaratum est. Excipe tamen si Sancta Sedes usum alterius Breviarii ad tempus toleret, donec Episcopus opportunitatem nactus sit inducendi in suam diœcesim liturgiam Romanam. Hinc nonnulli concludunt clericum qui casu fortuito caret Breviario Romano, non teneri aliud Breviarium quod sibi præsto foret, adhibere; quia, inquiunt, præceptum officii est indivisibile : id est, obligat simul ad illud recitandum, et quidem sub una formula præscripta. Alii aliter sentiunt quorum opinionem, ut magis piam et rationabilem, sequendam censuit S. Alph. de Liguori, nº 158.

Non sufficit uti Breviario Romano, nisi præterea adhibeatur exemplar impressum cum licentia Ordinariorum, vel Inquisitorum, collatione facta cum exemplari authentico, prout, sub pœna excommunicationis majoris, præcepit Clemens VIII, Const. *Cum in Ecclesia catholica*, an. 1692. Cum per tempus diuturnum prætermissa fuerit observatio hujus Constitutionis, adeo ut vix reperirentur exemplaria Breviariorum quæ præ se ferrent attestationes necessarias Ordinariorum, Sancta Congregatio declaravit 26 aprilis 1834, atque iterum

18 febr. 1843, *Constitutiones pontificias in suo robore permanere, et abusum non esse tolerandum.*

II. Qui aliud Breviarium habent a Sancta Sede non simpliciter toleratum, sed vere approbatum, non possunt, nec in choro, nec privatim, uti Breviario Romano, si Episcopus prohibuerit usum alterius cujuslibet libri, præter Breviarium proprii diœcesis. Ita communiter doctores qui tradunt unum, quemque clericum teneri Horas canonicas recitare juxta formam in sua diœcesi, vel in suo ordine receptam et approbatam. Regulæ generali derogatum non fuit per Constitutionem Pii V, qui clericis in casu exceptionis constitutis non concessit usum Breviarii Romani, nisi quatenus Episcopus illud pro sua Ecclesia, assentiente capitulo cathedrali, acceptaverit. « Hoc quidem videtur per se verius, ait Suarez ; nihilo« minus propter opiniones, et quia res non est magni mo« menti, non auderem damnare peccati mortalis illum qui « contrarium faceret. » (*De Horis canonicis*, cap. XXIII, n° 9.)

III. Notandum regulares, quocumque Breviario utantur, debere celebrare festum patroni principalis loci, non quidem patroni parochiæ intra cujus fines situm est monasterium, quandoquidem non censentur de parochia, ob exemptionem qua potiuntur, sed patroni civitatis sub cujus patrocinio constituuntur eodem prorsus modo ac cæteri cives. Parochus autem et clerici Parochiæ addicti, tenentur celebrare festum patroni parochiæ. Festivitas patroni diœcesis et civitatis omnibus æque incolis indicitur ; et aliunde, in sectione *de Statu religioso*, citata sunt decreta quibus concilium Tridentinum regularibus præcepit ut observent festa quæ Episcopus præscripserit.

Parochus qui habet duas Ecclesias unitas debet utriusque parochiæ patroni festum celebrare cum octava, ex præscripto rubricarum : non idem dicendum videtur, si præter suam Ecclesiam provideat capellæ annexæ, quæ non erigitur in titulum, uti sunt capellæ vicariales.

Qui transit per locum ubi festum patroni celebratur, minime tenetur suum officium privatum deserere, ut recitet officium proprium loci in quo, data occasione, aliquot dies morabitur; si tamen velit aut sacrum facere, aut alium actum publicum officii gerere, oportet ut se ritibus externis parochiæ conformet, ne plebem offendat diversitas.

542. — III° *Quibus pœnis obnoxii sint clerici non recitantes Horas canonicas?*

Clerici qui solo titulo ordinis sacri tenentur ad recitationem Horarum canonicarum nullam pœnam subeunt, jure communi, si suæ obligationi defuerint; nihil quippe contra illos lege ecclesiastica sancitum est, tametsi committant peccatum grave, si vel unam horam omittant. Clerici vero beneficiati, præter reatum culpæ, incurrunt privationem fructuum sui beneficii, ita statuente concilio Lateranensi II, in sessione X^a. Idem præcepit Pius V Constitutione *Ex primo*, an. 1571, in qua statuitur « ut qui Horas omnes canonicas « uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, vel « beneficiorum suorum fructus qui illi, vel illis diebus res« ponderent, si quotidie dividerentur. Qui vero matutinum « tantum, dimidiam; qui cæteras omnes horas, alteram di« midiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum « ejusdem diei amittat. » Alexander VII hanc propositionem damnavit : « Restitutio a Pio V imposita beneficiariis non « recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam « judicis, eo quod sit pœna. » Dici potest legem non esse pœnalem, sed potius conditionalem, si, ut pluribus placet, beneficium ea conditione collatum sit ut onera huic annexa, et præsertim recitatio Horarum, rite adimpleantur : at, etiamsi pœnalis reputetur, stat nihilominus disciplina decretis conciliorum, et Pontificum constabilita, eo magis quod nisi ita statutum sit, nunquam fere fructus restituerentur, cum vix probari possit aliquem non recitasse privatim horas.

Quæstio autem inter canonistas agitatur quonam sensu su-

menda sit obligatio restituendi *pro rata parte omissionis:* an illud intelligatur de sola omissione recitationis Breviarii, adeo ut qui cætera officia sui muneris præter solam recitationem Breviarii, rite expleverit, teneatur nihilominus ad restitutionem omnium fructuum beneficii; an e contra intelligatur de omissione aliorum simul onerum tituli, adeo ut restitutio fiat pro rata hujus prætermissionis, et si sola recitatio defuerit, restitutio huic tantummodo parti muneris respondeat. Scinduntur ea de re doctores.

Plures interpretantur Bullam Pii V de omnibus fructibus beneficii, et hæc sententia communior videtur : est aliunde conformior textui Bullæ quem mox retulimus. Ita Suarez, *de Horis canonicis*, cap. XXX. Alii legem interpretantur juxta sensum benigniorem, qui illis videtur magis æquitati consonus, quando beneficium, v. g. munus pastorale, alias plures obligationes complectitur præter recitationem Horarum. Hanc opinionem communem esse in schola sancti Thomæ asserit Billuart (*de Religione*, dissert. II, art. VIII); eamdem probabilem dicit S. Liguori, n° 151. Æquitas rigori juris præferenda est, si lex favorabilem interpretationem admittere possit : porro, ex una parte æquitas suadet ut restitutio fructuum respondeat prætermissioni obligationum beneficii; ex alia autem parte auctoritas tot doctorum sufficit ut dari possit talis interpretatio textui constitutionis pontificiæ. Fas est igitur sequi in praxi opinionem hanc benigniorem, scilicet clericum non recitantem Horas canonicas amittere solummodo fructus beneficii respondentes parti officii quam omittit.

543. — IV° *Quæ causæ clericum eximant ab obligatione recitandi officium divinum?*

Causæ eximentes a recitatione divini officii sunt : impotentia absoluta, impotentia moralis et dispensatio.

De impotentia absoluta supervacaneum est dicere.

Adest impotentia moralis quando recitare non possumus Horas canonicas sine gravi nostri aut aliorum incommodo ;

puta si ægrotus, aut e morbo convalescens, timeat ne morbum quo laborat aggravet recitando officium, vel recuperationem valetudinis notabiliter retardet... item si urgeat necessitas invisendi ægrotos qui in periculo vitæ versantur, parandi concionem quæ omitti non potest, audiendi confessiones die festo.... Quando hæc simul consociari non possunt, satius est omittere recitationem Horarum quam derelinquere ægrotum in agone, populum privare sacramentis, semetipsum gravi periculo exponere. At, quam caute hæc sumenda, quam periculosum sit ne quis, zelo male ordinato, negligat gravissimum officium orationis publicæ, nemo non videt.

Dispensatio datur a S. Pontifice si sit ad longum tempus : recurrere licet ad Episcopum in casu particulari ad tempus breve; nimia enim esset difficultas adeundi Sanctam Sedem pro necessitatibus ex accidenti obvenientibus. Episcopus potest etiam ad cautelam dare dispensationem in casibus vere dubiis, ubi scilicet urget sat grave incommodum ut merito dubitetur an præceptum, hoc non obstante, adhuc obliget.

Nota 1° Clericus qui versatur in vera impotentia, physica seu morali, non tenetur recitare alias preces loco Horarum canonicarum; quia præceptum ad horas canonicas determinatur, non ad alias in genere precationes.

2° Qui non potest totum officium recitare, potest vero partem, ad illam tenetur, modo sit notabilis adeo ut unam saltem horam constituat.

3° Si impedimentum prævideat clericus, et possit anticipare recitationem Breviarii ante meridiem, id præstare debet, quoniam obligatio totam diem afficit. Non convenit tamen inter canonistas utrum teneatur, ob hujusmodi impedimentum prævisum, recitare die præcedenti matutinum officium. Ratio dubii est quod jus commune omnibus concedat facultatem recitandi Nocturnum cum Laudibus die præcedenti : unde concludendum videtur clericum obnoxium

fore obligationi anticipandi in casu proposito; qui enim potest integrum officium intra latitudinem temporis assignati persolvere, debet ita res componere ut, quantum in se est, adhibitis mediis jure concessis, suum munus exsequatur. Plures nihilominus, quorum sententiam valde probabilem existimat S. Liguori, aliter opinantur, quia facultas data anticipandi hanc partem officii diei subsequentis, est privilegium consuetudine introductum quo nemo uti tenetur[1].

544. — V° *Quid jure præscriptum sit de cantu divini officii in choro?*

I. Cum de celebratione officiorum divinorum in choro multa dixerimus in sectione de Capitulis et Canonicis, et imprimis an psallere Horas teneantur canonici, an recitare sufficiat, reliquum est ut disciplinam canonicam de cantu, et de usu musicæ in officiis divinis, paucis exponamus.

Benedictus XIV direxit, occasione data jubilæi an. 1750, litteras encyclicas *Annus qui hunc vertentem* ad omnes Episcopos intra ditionem ecclesiasticam constitutos, quibus traditiones Ecclesiæ circa hoc punctum gravis certe momenti ad cultum divinum memorat. Ad hæc tria capita quæstiones reducit : 1um quæ canenda sint; 2um quomodo cantus institui debeat; 3um quibus instrumentis uti expediat in cantu divinorum officiorum.

Quod ad verba canenda attinet, Joannes XXII, Constitutione edita *Docta sanctorum* quæ inserta est inter Extravagantes DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM, illos graviter arguit qui antiphonas et gradualia *motetis vulgaribus* supplent. Alexander VII præcepit ut tempore quo divina officia persolvuntur, et venerationi fidelium exponitur sacrosanctum Sacramentum, nulla alia carmina seu verba cantentur, nisi desumpta ex Breviario, vel Missali, aut demum ex sanctorum Patrum operibus, ita tamen ut antea a S. Congregatione approbanda

[1] Billuart, dissert. II, art. VIII, § 9. — S. Liguori, lib. IV, n° 155.

sint. Eadem sancivit Innocentius XII qui generatim quarumcumque cantilenarum cantum prohibuit : in Missarum autem solemnibus et in Vesperis solummodo permisit, ut carmen aliquod seu motetum ex hymnis, vel antiphonis, aliisque officii sanctissimi Sacramenti relatis in Missali seu Breviario, nulla verborum varietate, cantari possit, ad devotionem fidelium excitandam, dum sacra elevatur hostia, vel publice veneranda exhibetur.

Nihil proinde fas est, intra publica officia, superaddere verbis liturgicis, nec immutare ritus præscriptos, sed legem chori in omnibus sequi omnino oportet. Huic regulæ consentiens non videtur consuetudo, quæ passim tamen invaluit in pluribus locis, ut in exercitiis publicis confraternitatum, et in quibusdam aliis officiis parochialibus, cantentur carmina pia in lingua vulgari, dummodo sint approbata ab Ordinario, dum fit sacrum, aut exponitur sanctum Sacramentum. (Cf. decis. S. Rit. Cong., die 24 mart. 1657, n. 1819.)

545. —II. Modus ipse canendi in divinis officiis regi debet ad præscriptum sanctorum canonum et traditionum ecclesiasticarum.

Christifideles ab Apostolis informati sunt usu canendi psalmos et hymnos Domino ; unde sanctus Paulus ad Ephesios scribens eos admonet ut gratias Deo agant in hymnis et canticis : « Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismet-« ipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, can-« tantes et psallentes in cordibus vestris Domino. » (Ad Eph., cap. v, 18, 19.) Canendi ratio varia fuit pro orationum diversitate. Aliquando clerus cum populo simul canebat, unicum chorum efficiens, sub moderamine cantorum qui *psalmistæ* dicebantur et ad chorum dirigendum instituti fuerant. Quibusdam tamen in Ecclesiis, cum populus vocum inæqualitate, atque cantus ignorantia, confusionem pareret, cantu interdictus est, solique clerici id muneris sibi assumpserunt. Aliquando Psalmi et Antiphonæ alternis choris cantabantur :

qua occasione ille modus psallendi ab Oriente in occidentales Ecclesias devenerit supra diximus. Erat præterea responsorius cantus, quando scilicet uno canente chorus consonando respondebat. Demum *Tractus* dicebatur, si psalmus, aliave oratio, perpetuo quodam tractu, nulla mora vel responsione interposita, recitabatur [1].

Quavis ratione instituatur cantus, ad præscriptum regularum chori, summopere expedit ut cantus ille sit gravis, rebus quæ canuntur aptus atque accommodatus, quod his verbis commendat concilium primum Mediolanense : « In divinis « officiis, nec profana cantica sonive, nec in sacris canticis « molles flexiones, voces magis gutture oppressæ quam ore « expressæ, adhibeantur. Cantus et soni graves sint, pii, et « distincti, ac domui Dei, ac divinis laudibus accommodati, « ut simul et verba intelligantur, et ad pietatem auditores « excitentur. » Hunc scopum attingit cantus ille plenus et unisonus quem sanctus Gregorius adinvenit, et quo postea semper usa est Ecclesia Latina. « Cantus iste ille est, ait Be- « nedictus XIV, qui fidelium animos ad devotionem et pie- « tatem excitat; denique ille est, qui si recte decenterque « peragatur in Dei Ecclesiis, a piis hominibus libentius audi- « tur; et alteri qui cantus harmonicus seu musicus dicitur « merito præfertur. » Et ideo SS. Pontifices qui nihil prætermiserunt eorum quæ ad decentiam divini cultus, et clericorum informationem conferre possunt, ubi de seminariis instituendis actum est, inter cætera præceperunt ut alumni edocerentur cantum Gregorianum, uti alias notavimus de Benedicto XIII et de SS. N. P. Pio IX (n° 367).

Igitur communiter præferri debet cantus *planus*. Quandoque uti expedit cantu *composito*, qui sic aptatur ad cantum planum, ut servata hujus integritate, superaddantur tantummodo tonorum consonantiæ. Vocatur etiam *contrapunctum*.

[1] Azevedo, *Exercitationes liturgicæ*, exerc. II.

Hunc commendat Joannes XXII, in citata Constitutione, pro diebus solemnioribus. Demum toleratur cantus *musicus*, modo tamen non theatrali more et scenico strepitu, sed eo modo qui divinis laudibus consonet, peragatur. « Nobis satis erit « admonere, ait Benedictus XIV, quod si musicus theatrorum « cantus ita instituitur, ut populus spectator et auditor har- « monicis quidem modulationibus oblectetur, verba autem « plerumque non percipiat, diversum utique et omnino con- « trarium in ecclesiastico cantu servari debet, in quo illud « imprimis curandum est ut verba plane perfecteque intelli- « gantur. » Subinde Pontifex memorat exemplum sancti Augustini qui de se ipso testatur quantum fleverit in hymnis et canticis, suave sonantis Ecclesiæ vocibus commotus. *Voces illæ influebant auribus meis, et eliquebatur veritas tua in cor meum, et ex ea æstuabat. Inde affectus pietatis, et currebant lacrymæ, et bene mihi erat cum eis.* His addit Benedictus XIV : « Flebat igitur Augustinus tenerrimo pietatis « sensu, cum audiret in Ecclesiis sacrarum rerum cantus, « probe audiens et intelligens verba quæ cantu efferebantur : « fleret forsan etiamnum ipse, si nonnullarum Ecclesiarum « musicos cantus audiret, non pietatis sensu, sed doloris, « quod cantum perciperet, verba autem non intelligeret. » § 9.

546. — Agendum superest de usu instrumentorum quorum sonus cantui divini officii sociari solet, et de sono separatim a cantu, id est, de symphonia.

Non statim, nec sine difficultatibus, usum instrumentorum in divinis officiis introduxerunt. Capella pontificia canticum musicum habet, hactenus vero non recepit organum, aliave musicæ instrumenta. Plures olim erant in Galliis Ecclesiæ insignes quæ organum et musicam ignorabant, inter quas citatur præsertim Lugdunensis, quæ gloriabatur nescire novitates. Prævaluit tamen et in eo approbando, saltem in gratiam infirmorum, unanimes tandem fuerunt viri, non minori doctrina quam pietatis zelo conspicui. « Organa pro-

« pter infirmos in Ecclesiis retinenda sunt, aiebat Bellar-« minus, non ita facile admittenda alia instrumenta. » Alia etiam præter organum admittuntur, sed ea tantummodo quæ ad corroborandas, sustinendasque cantantium voces inserviant, non quæ musicam theatralem efficiunt. Hæc enim instrumenta debent adhiberi ad vim verborum cantui quodammodo adjiciendam, ut magis ac magis audientium mentibus infigatur, commoveanturque fidelium animi ad spiritualium rerum contemplationem, et ad amorem incitentur. « Si vero, ait Benedictus XIV, continenter personent, et so-« lum interdum, ut hodie fieri solet, per momenta aliqua « quiescant, ut liberum spatium audiendis harmonicis on-« dulationibus, crispatisque jaculationibus vocum, præbeant; « cæterum opprimant, sepeliantque cantantium vocem so-« numque verborum, frustraneus est, et inutilis ejusmodi in-« strumentorum usus, imo vetitus, atque interdictus. » § 12.

Ipsas tamen symphonias tolerari concedit Pontifex, ubi usu introductæ sunt, dummodo graves sint, earum prolixitate non plus æquo protrahant officiorum celebrationem, et inservire possint ad excitandam devotionem. Re quidem vera sonus organorum, etiam sine cantu, si recte ordinetur, potest suavi gravitate fideles juvare in oratione.

Licitum tamen non est supplere his symphoniis versus psalmorum, antiphonas, aliamve partem quam cantare tenentur clerici ad horas canonicas adstricti, et si id forte toleretur, necesse est ut submissa voce partes omissas recitent. S. Congregatio Rituum, dubio proposito « an ferendus sit « usus in archidiœcesi Senensi existens omittendi in choro « partes illas tum divini officii, tum Missæ, quas organi sonus « supplet, respondit an. 1848, 22 julii : *submissa voce di-« cenda quæ omittuntur ob sonitum organi; quando non « pulsatur, integre esse cantanda*[1]. »

[1] *Cæremoniale Episcoporum* designat dies quibus cantores non utantur cantu figurato sed Gregoriano; item dies dominicas Adventus et Quadrage-

Hæc est præscriptio juris communis de cantu divinorum officiorum : quæ autem statutis locorum, ad mentem Ecclesiæ et juxta traditiones veteres, præscripta sunt, unusquisque studiose servare tenetur[1].

simæ, et ferias, quibus pulsari non debent organa, lib. I, cap. xxviii; lib. II, cap. xx.

[1] Hæc præscripta sunt statutis diœcesis Parisiensis : « Nous défendons « étroitement... de toucher sur l'orgue des chansons et d'autres airs in- « dignes de la modestie et de la gravité du chant de l'Église... de faire « chanter des filles ou des femmes en d'autres églises qu'en celles des com- « munautés de leur sexe; et de convier et inviter, par billets et par « affiches, à venir entendre la musique, comme on ferait à un spectacle, « ou à un théâtre, sous peine d'interdiction des lieux où ces désordres « seront soufferts, et sous autres peines de droit, contre les personnes qui « contreviendront à cette ordonnance. (E. Synodo, an. 1674.) — Nous « défendons expressément d'insérer dans les annonces des fêtes et céré- « monies ecclésiastiques, soit qu'on le fasse par affiches ou autrement, les « noms ni le nombre des musiciens qui doivent y chanter ou y jouer de « quelque instrument. (Mandatum Card. de Belloy, 23 aug. 1805.) — Nous « renouvelons les défenses portées par nos prédécesseurs... et nous prohi- « bons toutes annonces dans les journaux et affiches, qui auraient trait, « soit aux messes, soit aux autres offices qui sont célébrés en musique. » Mandatum DD. Sibour, an. 1850.

SECTIO III[a]

DE LOCIS DEO SACRIS.

Loca Deo sacra dicimus Ecclesias et sacella in quibus divina officia aguntur; insuper et cœmeteria quibus condiuntur corpora fidelium defunctorum.

ARTICULUS I. — DE ECCLESIIS ET SACELLIS PRIVATIS.

Multa jure canonico sanciuntur de erectione, seu fundatione Ecclesiarum, de illarum benedictione, seu consecratione, de sacra supellectili, de distinctione inter varias Ecclesias adhibenda pro gradu dignitatis, tandem de Ecclesiarum immunitate.

§ 1. *De erectione Ecclesiarum et de oratoriis privatis*[1].

547. Ecclesiæ et oratoria publica dicuntur sacræ ædes ad Dei cultum dicatæ, ad quas omnibus patet aditus, utpote

[1] Cf. Commentaria Canonistarum in tit. DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE, XXXII, lib. V, et in tit. DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ VEL ALTARIS, lib. III Decretalium. — Epistola Encyclica Benedicti XIV *Magno cum animi*, an. 1751, ad Episcopos Poloniæ, *de Tollendis Abusibus ab oratoriis privatis*.

quæ constructæ sint in loco publico; aut saltem, si intra alicujus dominia, sint cuique aditu faciles. Sacella, seu oratoria privata, ea sunt quæ domino ædium, hujusque familiæ, usui tantummodo inserviunt. His prænotatis :

548. — I° *Quæ conditiones requirantur, ut quis erigere possit Ecclesiam et oratorium privatum?*

I. Ecclesiam seu oratorium publicum, juxta sacrorum canonum decreta, ædificare aliter non licet quam ex auctoritate Episcopi, qui per se, vel per sacerdotem ad id deputatum, crucem ligneam figit in loco ubi sacrum ædificium erigendum est; atrium designat, et primum lapidem in fundamentis ponendum benedicit. Ita statuit *Rituale* Romanum et *Pontificale*, juxta veterem traditionem quam consignatam legimus in canone concilii Aurelianensis, cap. *Nemo Ecclesiam*, 9, dist. I, DE CONSECRATIONE.

Episcopus non concedit facultatem expetitam ædificandi novam Ecclesiam, nisi sub duabus conditionibus : 1ª ut provideatur sumptibus necessariis, tum ad conservationem sacri ædificii, tum ad cultum divinum qui in ea peragendus erit; 2ª ut hæc nova Ecclesia præjudicium non afferat aliis Ecclesiis in eodem loco jam ante erectis.

De priori conditione statuit decretum concilii Aurelianensis citatum; requirit enim ut ædificaturus Ecclesiam, *ostensa donatione, præfiniat quæ ad luminaria, et ad custodiam et ad stipendia custodum, sufficiant.* Pro sufficienti illa dotatione assecuranda non attenditur solummodo ad reditus certos quos fundator forte constituerit, sed ad eleemosynas et oblationes fidelium, quæ probabiliter obvenient, occasione divinorum officiorum et administrationis sacramentorum.

An nova Ecclesia cæteris præjudicium afferat judex est Episcopus, data iis quorum interest libertate suas querelas opponendi. Lucius III ad Episcopum hæc rescripsit quæ leguntur in cap. *Intelleximus*, 1, DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE :

« Fraternitati Tuæ mandamus, quatenus diligenter conside-« rans... quia nulla Ecclesia in præjudicium alterius est con-« struenda, negotium ipsum, secundum legum et canonum « statuta, non differas terminare. » Omnis qui se gravatum reputat novæ Ecclesiæ constructione, puta, si parochus existimet capellam construi in præjudicium Ecclesiæ parochialis, si conventus Regularium queratur de novæ ædis constructione in juris sibi quæsiti gravamen, potest novum opus quod incœptum est *nuntiare*, tum illud ædificanti, tum Episcopo, alterive Ordinario loci; ex quo autem nuntiatio facta est, jure communi præscribitur ut opus inchoatum cesset, donec superior qui judicis partes habet, auditis utrinque allegationibus eorum quorum interest, pronuntiet, an male, an bene fundata sit oppositio interjecta. Tres menses conceduntur nuntianti novum opus, ut juris sui præjudicium probet, uti statuitur in cap. *Is cui*, 4, eod. tit.

Tanti refert præcavere injurias alteri inferendas, ut jus canonicum olim præscripserit quod si quis, nulla ratione habita oppositionis, operi incœpto non supersederet, teneretur quidquid post factam nuntiationem ædificatum fuerit destruere, suis propriis impensis.

Facultatem legitime concessam, id est rite adimpletis formalitatibus a jure præscriptis, Episcopus, illiusve successor, revocare non potest, præsertim si exstructum jam fuerit oratorium publicum; quia datur in perpetuum, salvo tamen jure locum interdicendi, si causa canonica intercesserit. Re quidem vera, semper decet indultum superioris, quando ab eo legitime concessum est, mansurum esse etiam post illius mortem. Episcopus igitur successor factum sui antecessoris ordinarie revocare non debet, sed illud servare; præsertim quando detrimentum experiretur, ob impensas hactenus factas, qui rescriptum obtinuit[1].

[1] Cf. *Thesaurum Resolutionum S. Cong. Concilii*, 6 junii 1840, tom. C, pag. 179-189.

549. — II. Jure communi, decreto concilii Tridentini inducto, non licet erigere oratoria privata in quibus Missæ celebrentur, nisi ex indulto S. Pontificis, exceptis casibus mox memorandis.

Sæculis ante concilium Tridentinum elapsis, fideles frequenter confugiebant ad SS. Pontifices ut auctoritate apostolica obtinerent facultatem habendi oratorium privatum; hanc facultatem etiam jure proprio concedebant Episcopi prout sibi opportunum videbatur; sed in Galliis rariora erant hujusmodi privilegia, ne fideles amoverentur a suis respectivis parochiis. Concilium Parisiense, alias Senonense, habitum ann. 1528, injunxit suffraganeis Episcopis, ut faciles non sint ad consecranda altaria portatilia, « ut magis ac « magis tollatur occasio celebrandi Missas in locis ac oratoriis « privatis. » Insuper statuit licitum non fore « in oratoriis « privatis, quæ in domibus privatorum interdum habentur, « missas celebrare prætextu dispensationis Sedis Apostolicæ, « nisi prius visis ab Episcopis, recognitis et approbatis dic- « tis litteris dispensationis [1]. » Cum graves abusus ea de re induxissent importunæ precationes fidelium, et nimia indulgentia plurium Episcoporum, plures e diversis regionibus a concilio Tridentino postulaverunt ut tanto malo efficax remedium adhiberetur; quamobrem prodiit concilii decretum istud : « Ne patiantur (Episcopi) privatis in domibus, atque « omnino extra Ecclesiam, et ad divinum tantum cultum de- « dicata oratoria, ab iisdem Ordinariis designanda et visi- « tanda, sanctum hoc sacrificium a sæcularibus, aut regu- « laribus quibuscumque peragi... Non obstantibus privile- « giis, exemptionibus, appellationibus ac consuetudinibus « quibuscumque. » (Sess. xxii, Decret. *de Observ. et Evit. in celebr. Missæ.*)

Sensus decreti, prout interpretatum fuit a S. Congregatione Concilii, non est solummodo quod Episcopi providere debent

[1] Labbe, *Coll. conciliorum*, tom. XIV, col. 470.

ne presbyteri, sæculares aut regulares, propria auctoritate præsumant sacrum facere in oratoriis privatis, sed quod et ipsi jure priventur permittendi ut erigantur oratoria privata in quibus Missæ celebrentur. Multæ sunt, ac uniformes, declarationes S. Congregationis, quarum unam citare satis erit, datam jussu Pauli V, in qua dicitur : *Facultatem hujusmodi licentiam dandi, ipsius concilii decreto, unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam.*

Excipiuntur a lege communi : 1° Oratoria Cardinalium et Episcoporum, qui in suis domibus, et quando peregrinantur extra civitatem suam episcopalem, in loco suæ habitationis, possunt uti privilegio altaris portatilis, ut Missas celebrent[1] : 2° oratoria seu capellæ seminariorum, regularium conventuum, confraternitatum, conservatoriorum, rite et canonice erectorum, hospitalium et carcerum ; hæc enim in lege communi non comprehendi sæpe declaravit S. Congregatio, nec censentur oratoria privata : 3° casus gravis necessitatis. Sanctus Carolus Borromæus id statuendum curavit in IV concilio Mediolanensi : « Episcopus omnibus Missam in oratorio pri-« vato celebrandi facultatibus hactenus concessis certos limi-« tes modumque præfiniat, ita ut præter causas quas magnas « et urgentes is judicaverit, in ipsis privatis oratoriis Missam « celebrari ex facultatibus illis deinceps non liceat, nisi hoc

[1] Episcopis fas non est celebrare pro arbitrio ubi voluerint; hoc illis tantum conceditur, ut, quando versantur extra locum propriæ habitationis, valeant altare erigere ad celebrandum in domibus etiam laicorum, in quibus occasione visitationis diœcesanæ, vel itineris, hospitio excipiuntur. Cf. Bened. XIV Encyclica *Magno cum animi*, an. 1751, et *de Sacrificio missæ*, sect. II, §§ 45, 46. Cum privilegium istud sit personale, non videtur licitum ut alii sacerdotes, etiam de familia Episcopi, sacrum faciant, eo absente, in iisdem domibus privatis. Ita animadvertit S. Alph. de Liguori, lib. VI, n° 358, et supponit Bened. XIV in lib. *de Sacrificio*, loco cit., § 46. Jura non concedunt Episcopo ut celebrare faciat in domibus privatis, nisi ut possit ipse sacrificio adesse. Alia est ratio oratorii fixi Episcoporum, ubi plures Missæ possunt quotidie celebrari, etiam absente Episcopo.

« fuerit a Sede Apostolica indultum. Quam moderationem « diligenter adhibeat, si quando in posterum ejusmodi facul- « tatem concedendam censuerit. » Igitur sanctus ille et eximius disciplinæ instaurator, existimavit Episcopos posse quandoque dare facultatem sacrum faciendi in oratoriis privatis, si nempe graves causæ id expostulent. Idem tenuerunt plures doctores auctoritate commendabiles, rati potestatem Episcoporum restrictam fuisse, non vero penitus ablatam decreto concilii[1]. Quæstione, annis proxime elapsis, delata ad S. Congregationem : « An Episcopus possit, justa inter- « veniente causa, facultatem concedere celebrandi in orato- « riis privatis in casu : Responsum fuit : *Negative, nisi tamen* « *magnæ et urgentes adsint causæ, et per modum actus tan-* « *tum.* » Die 20 septembris 1856.

550. — *Nota.* Quando S. Sedes indultum concedit, has conditiones apponere consuevit : 1° Ut oratorium ab Episcopo, vel ab eo cui vices suas delegaverit visitetur, inspiciendi causa num decens et apte compositum sit ; 2° ut una tantum Missa in die celebretur ; nec diebus solemnioribus festorum unquam celebretur, nisi aliter concessum fuerit ; 3° ut dum celebratur, præsens sit indultarius, is scilicet cujus nomen reperitur in fronte indulti, seu inscriptione designatur, aut saltem qui in corpore ejusdem indulti nominatur ; nam privilegium est personale adeo ut nequidem consanguinei et affines possint audire Missam in sacello privato nisi illo præsente ; 4° ut serventur jura parochialia ; id est, nulli actus fiant qui proprio jure ad Ecclesiam parochialem attinent, uti collatio baptismi, nuptiarum benedictio, communio paschalis ; 5° præter etiam communionem paschalem, sacramentum Eucharistiæ dispensari non debet in oratoriis privatis, nisi de licentia Episcopi, cujus præscriptionibus vult Sancta Sedes ut fideles morem gerant. Idem de sacramento Pœnitentiæ

[1] Cf. S. Alph. de Liguori, *Theologia moralis*, lib. VI, n° 359.

dicendum, eo magis quod jure communi vetitum sit confessiones audire in privatis ædibus, nisi ex causa rationabili[1].

551. — II° *Qualis esse debeat situs et forma Ecclesiarum, et oratoriorum privatorum?*

I. Nihil jure canonico sancitum fuit de situ et forma Ecclesiarum; more tamen invaluit ut, quantum fieri potest, Ecclesia sit versus orientem, et forma aliquam analogiam servet cum templo Hierosolymitano quod *Atrium*, *Sancta*, et *Sancta Sanctorum*, habuit.

Consuetum olim fuit christifidelibus ut suas orationes Deo offerrent facie versa ad orientem, quo symbolice repræsentatur Christus, *sol oriens mundo;* e contra vertebantur in septentrionem quando faciebant adjurationes in dæmonem. Hinc venit quod plerumque olim sanctuarium respiciebat in orientem; quem usum sanctus Paulinus *usitatiorem* dicit. Quoad vero formam, non una omnium Ecclesiarum fuit; aliæ quippe in modum crucis, aliæ recto parietum et porticuum seu alarum ordine; nonnullæ in orbem constructæ erant; in omnibus autem distinguebatur sanctuarium, in quo sacra mysteria agebantur, chorus quo clerici assidebant, et pars fidelibus reservata, quæ *navis* nomen sortita est, quia sæpius forma Ecclesiæ speciem aliquam navis præferebat. Quocumque ordine vel stylo architecturali Ecclesia construatur, summopere expedit ut hæc tria : navis, chorus et sanctuarium convenienter separentur, et cuncta aptentur divinorum mysteriorum celebrationi, atque religiosæ animorum recollectioni.

II. Oratorium parietibus extructum esse debet per quos ab omnibus aliis domesticis usibus segregetur, formam habere capellæ, ita saltem quod altare quibusdam gradibus e solo assurgat, et nulli usui profano inservire. Nihil amplius requi-

[1] Ita Rituale Romanum, *de Sacram. Pœnit.* — Clausulas quæ sæpius apponuntur in Indulto explicat S. Alph. de Liguori, lib. III, n° 318. Cf. etiam Const. *Magno cum animi* mox citatam, §§ 12 et seq.

situm videtur ex jure communi, sed attendere oportet ad statuta localia quorum unum et alterum exempli causa, referimus. Concilium Mediolanense VI prohibuit ne « a parte « superiori, vel cœnaculum, vel cubiculum, vel omnino lo- « cum habeat, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quid- « quam profani fiat. » Rituale Ecclesiæ Parisiensis fert : « Anti- « qua disciplina constitutum est ut oratoria in loco decenti et « honesto, atque ab omnibus usibus domesticis libero, « extruantur. Justam habeant amplitudinem, nempe longitu- « dinis metra saltem quatuor, latitudinis vero et altitudinis « tria metra; nullum supra debet existere cubiculum, in quo « lectus cuiquam sternatur. » Singuli tenentur suæ respective diœcesis præscriptionibus debitam obedientiam præstare.

§ 2. *De benedictione et consecratione Ecclesiarum*[1].

552. — I° *Quid sit benedictio Ecclesiarum; in quo benedictio simplex a consecratione differat; utrum omnes Ecclesias benedici aut consecrari necessarium sit?*

I. Ædes ad divinum cultum destinatæ duplici modo sanctificari possunt, benedictione simplici, vel consecratione; antequam vero discrimen assignetur inter utrumque, revocandum est ex doctrina theologorum et canonistarum, quid sit, in genere, benedictio ecclesiastica.

Benedictio, strictiori sensu, est actus religionis, quo per invocationem divini nominis aliquid boni confertur, aut postulatur. Sensu autem ad rem præsentem accommodato, et qualis intelligitur de benedictionibus sacerdotalibus ritu ecclesiastico peragendis, est actus ordinis et jurisdictionis quo minister ad id suo munere deputatus, per Ecclesiæ preces et merita oblata, Deum precatur ut effectus gratiæ, ad mentem ipsius Ecclesiæ, seu personis, seu rebus, applicetur.

[1] Cf. Quarti, *de Sacris Benedictionibus*, ad calcem commentarii *de Rubricis Missalis*. — Azevedo, Exercitatio LXIX, *de Dedicatione Ecclesiæ*.

Est utique in Ecclesia communio sanctorum quæ consistit simul in vinculis internis et externis quibus christifideles Christo connectuntur, in mutua communicatione bonorum spiritualium. Principium autem hujus communicationis est Spiritus sanctus, qui a capite in membra corporis diffunditur. — Preces et bona justorum triplicem valorem habent : sunt satisfactoria, meritoria, et impetratoria. Quatenus meritoria, prosunt tantummodo operanti ; quatenus autem satisfactoria, et impetratoria, possunt aliis prodesse, si nempe operans hæc cæteris applicare intendit [1]. — Christus suas satisfactiones et preces Ecclesiæ contulit : beata Virgo, in omnibus Christo consentiens, Ecclesiæ etiam merita superabundantia satisfactionum cessit ut omnibus prosint : quod item de aliis sanctis merito præsumendum ; unde sanctus Ambrosius dixit : *Ecclesia in commune orat, in commune operatur, in commune tentatur*. Ex illis meritis et precibus Christi, beatæ Virginis, et sanctorum, formatur thesaurus communis bonorum spiritualium, quibus inclinatur divina misericordia ut facilius indulgeat certis personis quibus applicantur. — Thesaurus ille constituitur sub potestate clavium : dispensatur scilicet a primis pastoribus, juxta designationem et modum institutum ab Ecclesia ; nemo quippe disponere valet de thesauro communi, nisi de consensu, ac per delegationem Ecclesiæ, scilicet S. Pontificis Patris omnium christifidelium. — Quoties igitur benedictiones fiunt, ex præscripto Ecclesiæ, rituque ab ea probato, fideles quibus applicantur possunt obtinere, vi communionis sanctorum, effectus supernaturales intentos his benedictionibus. Effectus non producuntur infallibiliter, *ex opere operato*, uti in sacramentis, quia hujusmodi efficaciam Deus solus potest alicui signo annectere. Suos effectus benedictio ecclesiastica operatur 1° impetrando a Deo dispositiones convenientes ; 2° tribuendo his animi disposi-

[1] Cf. Suarez, in III^am partem S. Thomæ, disput. XLVIII, sect. I et II.

tionibus uberiora dona quam assequerentur fideles, cæteris paribus, si non interfuisset benedictio. Hoc utrumque habet benedictio, non infallibiliter, uti mox dicebatur, sed ex benignitate Dei, merita et preces Ecclesiæ misericorditer respicientis.

Benedictio multiplex distinguitur : 1° alia quæ personis, alia quæ rebus inanimatis proxime confertur ; 2° alia *verbalis*, ut aiunt, quæ verbis et signis perficitur ; alia *realis* in qua fit unctio olei benedicti, vel chrismatis ; 3° alia *invocativa* quæ adhibetur tantummodo ad invocandum auxilium divinum in gratiam fidelium qui re benedicta utentur ; alia *constitutiva* qua res a profano separatur, eique confertur esse sacrum, si dicere fas est, quo fiat materia conveniens ad sacrificium, seu ad sacramentum, vel instrumentum salutis. Eo modo benedicuntur chrisma, calices, etc... ; 4° demum alia est *episcopalis*, seu reservata Episcopis juxta institutionem Ecclesiæ, alia *sacerdotalis* quæ a sacerdote dari potest.

His prænotatis, facilius dignoscetur quid sit benedictio Ecclesiarum, et in quo benedictio simplex a consecratione distinguatur.

553. — II. Benedictio Ecclesiarum est oratio qua minister ad id rite deputatus, ædem Deo dicat ad cultum, ac simul eum precatur ut suo spiritu benigne ac misericorditer assistat fidelibus ad eam accedentibus, ut cuncti, hoc in loco deprecaturi, gratiæ cœlestis auxilium sentiant, et inde effugiant nequitiæ spirituales.

Benedictio simplex est *sacerdotalis* et *verbalis*, quatenus fieri potest a sacerdote qui hoc munus ab Episcopo acceperit, et in ea peragenda non adhibetur unctio sacra olei, nec chrismatis, sed aqua benedicta. Consecratio est benedictio *realis* et *episcopalis*, quatenus fit cum sancto chrismate, et a solo Episcopo peragi potest, nisi Sancta Sedes speciali indulto hanc facultatem presbytero concesserit. Consecratio proinde est benedictio facta excellentiori modo, qui melius significat

summam sanctitatem loci divino cultui dicati. Episcopus, clerus, populusque ad illam se disponunt precibus, atque jejunio, quod omnes servare tenentur, nisi data sit dispensatio; celebrantur insuper coram reliquiis primæ vesperæ dedicationis : tandem multi ritus solemnes in Pontificali descripti servantur : hæc autem non sunt in usu pro simplici benedictione [1].

Effectus primarius utriusque benedictionis, sed consecrationis præsertim, est ut inhæreat sacris ædibus sanctitas quædam, quæ illas in perpetuum aptas divino cultui efficit, et impedit quominus convertantur in usus profanos, quamdiu conservant formam moraliter eamdem ; nam secundum regulam juris : *Semel Deo dicatum non est ulterius ad usus humanos transferendum*. (Reg. II, in VI°.) Nunquam igitur iteranda est consecratio, cum semel peracta habeat effectum permanentem. Quod si vero ædes diruatur, amittit suam consecrationem, uti mox dicetur in solutione quæstionis subsequentis; et tamen, casu obveniente, olim jura requirebant ut, ex quadam decentia, ligna Ecclesiæ dedicatæ ad aliam Ecclesiam assumerentur, vel cederent usui monasterii, aut igne consumerentur, in laicorum autem usum non admitterentur. Cap. *Ligna*, 38, distinct. I, DE CONSECRATIONE. Hæc hodierna disciplina non urget : licet ex inveterata consuetudine ligna, lapides, terram egestam Ecclesiæ quondam consecratæ ad profanos usus adhibere. Ipsasmet Ecclesias dirutas in usus profanos, non sordidos tamen, convertendi facultatem Epi-

[1] Consecratio fieri potest a pluribus simul Episcopis, uti supponit cap. *Cum ex eo*, 14, DE PŒNITENTIIS ET REMISSIONIBUS, in quo dicitur : « Decerni« mus, ut cum basilica dedicatur, non extendatur indulgentia ultra annum, « *sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur*. » Plurima sunt exempla harum dedicationum, in quibus duo, tres, aut plures Episcopi, partem rituum singuli expleverunt; quapropter nullum dubium moveri debet de valore consecrationis Ecclesiæ cujus in parietibus cruces, aliæ ab uno, aliæ ab altero Episcopo, sacro chrismate inunctæ sunt ; de quo erudite disserit Azevedo, in *Exercitatione* LXIX, quæst. IV.

scopis tribuit concilium Tridentinum. (Sess. XXI, cap. VII.) Quanto magis id licitum reputari debet de lignis, ruderibus et cæmentis Ecclesiarum dirutarum [1] ! Sub illo respectu non videtur esse discrimen inter Ecclesiam simpliciter benedictam et Ecclesiam consecratam, nisi forte quod urgentiores esse debeant rationes ut liceat mutare destinationem ædificii consecrati in alium usum, etiam cum assensu auctoritatis competentis. Nec discrimen novimus inter utramque quoad spirituales effectus quos lucrantur christifideles; ritus enim consecrationis respiciunt tantum Ecclesiam ipsam. « Ecclesia « benedicta, et auctoritate Episcopi ad sacramenta admini- « stranda erecta, ait Quarti, gaudet eisdem privilegiis quibus « Ecclesia consecrata, ut docent communiter doctores in ti- « tulum DE CONSECRATIONE, quos citat et sequitur Suarez. » (*Commentaria in Rub. Missalis*, part. III, tit. X, sect. I, dub. 3.)

554. — III. Ecclesias et oratoria publica benedici jubent canones. « Missarum celebrationes non alibi quam in sacratis « Domino locis, absque magna necessitate fieri debere liquet « omnibus quibus nota sunt Veteris et Novi Testamenti præ- « cepta, » ait Felix Papa IV, in epistola relata apud Gratianum. Cap. I. *Consecrationem*. I. Dist., 1, DE CONSECRATIONE. Hæc quidem disciplina non est jure divino præscripta ; alioquin nusquam concederetur facultas celebrandi sacra mysteria extra Ecclesias, nec in ædibus privatis ; est tamen maxime consona traditionibus Veteris Testamenti, eamque servari suadet, quantum fieri potest, reverentia sacrosancto sacrificio debita. Eam ab apostolicis viris traditam fuisse tenent communius canonistæ, et cunctis retro sæculis, saltem ab initiis quarti sæculi, inviolabiliter observatam, ex quo scilicet tempore, pace reddita fidelibus, liberum Episcopis fuit sacros

[1] Cf. Azevedo, *Exercitationes ecclesiasticæ*, exerc. V[a], *de Parietinis, Lignis et Cæmentis Ecclesiarum*.

ritus in publico facilius peragere. Historiarum monumentis traditur dedicationem, quæ et *Natalis dies* Ecclesiarum dicebatur, magna solemnitate ubique celebratam; cujus etiam dedicationis memoria quotannis, die anniversaria, habebatur. Episcopi quibus mos olim fuit, ab antiquis Patribus traditus, annuam commemorationem suæ consecrationis et assumptionis ad episcopatum recolere, majori adhuc studio curandum duxerunt, ut non prætermitteretur anniversarium festi natalis suæ Ecclesiæ.

Leges canonicæ nullam præscripserunt benedictionem oratoriorum privatorum, nullumque ritum ad hujusmodi benedictionem tradunt rituales libri. Decet tamen hæc sacella aliqua benedictione sanctificari, si præsertim debeant sacris mysteriis modo permanenti inservire : nunquam vero consecrantur.

555. — II° *Quid sit titulus quo Ecclesiæ intra ritus benedictionis donantur ?*

I. Quemadmodum homini baptizato nomen imponitur, ita Ecclesiæ dedicatæ titulus datur quo nuncupatur et ab aliis Ecclesiis, proprio veluti nomine, dignoscitur.

Patronum cum titulo Ecclesiarum simul confundi consuetum est, etsi tamen detur aliquod discrimen inter utrumque. *Patronus* est persona aliqua cujus protectioni Ecclesia commendatur, scilicet beatissima Virgo, Angelus, vel sanctus; *Titulus* significat non solummodo personam, sed etiam mysterium, seu rem ad personam pertinentem, uti, v. g. conceptionem immaculatam Virginis, vincula sancti Petri, etc., quo mysterio, vel re sacra, inscribitur et appellatur Ecclesia. Patronus pro titulo sumitur quando ipse suum nomen in titulum Ecclesiæ indit, et tunc ex usu communi Ecclesia nuncupatur nomine sui tituli. Sic, exempli causa, Ecclesia sancti Petri dicitur *titulus sancti Petri;* qui mos præsertim Romæ servatur, non pro singulis quidem Ecclesiis, sed pro insignioribus quibus præficiuntur Cardinales.

II. Juxta traditiones christianas nulla erigitur, nec benedicitur Ecclesia quin titulus ipsi simul conferatur ; et in ipsamet benedictione primarii lapidis sacræ ædis ædificandæ, Rituale Romanum præscribit ut Episcopus, seu sacerdos, nominet « sanctum vel sanctam, in cujus honorem ac no« men fundabitur Ecclesia. » Constitutus autem semel titulus Ecclesiæ mutari deinceps non debet, nisi fiat nova Ecclesiæ dedicatio ; stante enim « eadem Ecclesia integra cum « eadem dedicatione, inane videtur, ait Azevedo, ac prope « sacrilegum, abdicato priore titulo, novum alium inducere. » (*Exercitatio* LXIX, n° 2.)

556. — III° *Quandonam Ecclesiæ exsecrentur, aut polluantur, et quid observandum ut reconcilietur Ecclesia polluta?*

Hæc duo, exsecratio et pollutio Ecclesiæ confundi non debent ; sunt enim unum ab altero distincta.

I. Ecclesiæ exsecrantur, id est amittunt suam consecrationem, et ex sacris in profanas ædes vertuntur, quando destruuntur totaliter, aut nobiliori parte ; v. g. si mutetur sanctuarium et altare, tametsi iterum construatur ex iisdem lapidibus, eodemque loco et situ. Non idem dicas si tecta solummodo et partes ligneæ comburantur, aliove casu concidant, parietibus illæsis ; nec si parietes ipsi successive per partes reparentur, adeo ut nullo tempore major, notabiliorque pars simul corruerit. Alexander III ad proposita dubia quæ rem præsentem attingunt, hæc rescripsit : « Ligneis « ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen « illæsis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate mo« dicam passa fracturam, inquisitioni tuæ duximus respon« dendum quod, cum parietes in sua integritate permanse« rint, et tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, « ob causam prædictam nec Ecclesia, nec altare, debet denuo « consecrari. » Cap. *Ligneis*, 6, DE CONSECRATIONE. Ratio est quod consecratio non hæreat ligneis, nec tecto, sed altari et

parietibus ; insuper non est quid physicum sed morale; ergo, nihil refert ad consecrationem si tecta comburantur, aut concidant ligna ; nec etiam refert si parietes ipsi successive reficiantur, dummodo Ecclesia censeatur eadem semper remanere.

Quando Ecclesia exsecrata fuit, inservire non potest sacris mysteriis donec denuo benedictionem, seu consecrationem acceperit, quia suam priorem sanctitatem penitus amisit, et ædes profana effecta est : porro, supra notavimus illicitum fore sacra mysteria celebrare in loco profano, nisi tamen superior specialem facultatem ad tempus concesserit.

557. — II. Ecclesiæ polluuntur quando, manentibus illarum forma et consecratione, in illis perpetratur delictum quod directe earum sanctitatem offendit, atque ex præscripto canonum impedire debet quominus ibidem sacra munia agantur, quamdiu locus non sit ritibus piacularibus reconciliatus. Hæc delicta quibus Ecclesiæ polluuntur sunt : homicidium, injuriosa et graviter culpabilis effusio sanguinis humani, peccatum externum consummatum contra castitatem, et sepultura hominis infidelis, aut excommunicati.

1° Primus casus est, si sanctitas loci violetur homicidio, aut suicidio voluntario et culpabili. Non polluitur Ecclesia si quis casu occidatur ; item, si quis injuste aggressus, vimque repellens, servato moderamine inculpatæ tutelæ, alterum occidat; si quis percussus extra Ecclesiam ictu lethali, ad Ecclesiam confugiat et ibi moriatur; siquidem in his, et cæteris similibus casibus, homicidium non est injuriosum in Ecclesiam. E contra, quoties aliquis ictu lethali percutitur in Ecclesia, id est, intra ambitum templi, a pavimento ad fornicem interiorem, locus polluitur, etiamsi vulneratus alibi succumbat. Cap. *Proposuisti*, 4, DE CONSECRATIONE.

2° Alter casus est notabilis et graviter culpabilis effusio sanguinis humani, de qua eadem notanda veniunt ac de ho-

micidio. Vulnus, quantumvis atrox, si nec sanguis effundatur, nec mors sequatur, non inducit pollutionem ; quia in istis leges stricte interpretamur. Cap. *Si Ecclesiam*, eod. titulo, in VIº.

3º Tertius casus est effusio seminis humani graviter illicita, intra Ecclesiam, si tamen peccatum sit publicum notorietate facti, seu juris. Communis est doctorum sententia occisionem, aut sanguinis effusionem, vel demum peccatum contra castitatem, non polluere Ecclesiam ita ut reconciliatione opus sit, quamdiu res est occulta. Canonica legislatio hac de re potissimum attendit ad scandalum a fidelibus removendum; fideles autem non patiuntur scandalum ob injuriam sacris ædibus illatam, quamdiu nec reus suum delictum confessus est, nec adest probatio certa seu per notorietatem facti, seu per condemnationem rei de crimine convicti. Si postea vero peccatum publice innotuerit, Ecclesia polluta habebitur, et necesse erit eam reconciliari sacris ritibus. — Cap. *Si Ecclesia*, 10, eod. tit.

4º Quartus casus est, si excommunicatus, vel infidelis, sepultus sit in Ecclesia; de quo hæc notanda : 1º Sepultura excommunicati tolerati non polluit Ecclesiam, siquidem ex Bulla *Ad evitanda scandala* non tenemur vitare excommunicatos toleratos ; non est autem cur debeamus vitare post mortem eos quibus vivis licitum fuit communicare. Hæc communicatio non cedit directe in favorem excommunicatorum, sed in gratiam fidelium, ne priventur bonis spiritualibus, ob communicationem cum excommunicatis toleratis. 2º Difficultas non mediocris est de sepultura hæretici notorii, sed non denuntiati nominatim, nec pertinentis ad sectam ab Ecclesia separatam. Dubium oritur ex tenore Bullæ *Ad evitanda scandala* qualis inserta fuit in concordato Leonis X cum Francisco I, quo evitari jubetur, præter denuntiatos, cæteros omnes quos incidisse in excommunicationem ita notorie constat ut factum nulla tergiversatione celari possit : insuper

plures textus juris expressis verbis prohibent ne hæretici notorii sepeliantur in locis Deo sacris. Nobis videtur denegandam quidem fore sepulturam ecclesiasticam hæreticis notoriis, sed non idcirco concludendum arbitramur Ecclesiam pollui si hæreticus in ea tumuletur. Theologi ita communius docent « Si in Ecclesia fuerint sepulti hæretici non denuntiati « nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ec- « clesia, nec indiget reconciliatione, » ait Ferraris, qui in eo aliis doctoribus consentit. (V° *Ecclesia*, art. IV, n° 54.)

5° Aliud dubium movetur de sepultura infantis parentum fidelium non baptizati. Communior opinio tenet pollui Ecclesiam ex hac sepultura. Plures tamen magnæ auctoritatis viri aliter sentiunt : existimant scilicet non tumulandum esse infantem in Ecclesia, nec in cœmeterio benedicto ; si tamen contigerit eum ibidem sepeliri non exinde pollui locum sacrum. Textus quos canonistæ in contrarium invocant, nempe 27 et 28 distinct. I *de Consecratione* apud Gratianum, non statuunt de tali infante, sed de pagano et infideli. Nec est rationis paritas, quia pagani et infideles detestantur fidem christianam, et, ob eam potissimum causam, illos a sepultura christiana alienos esse voluit Ecclesia ; at infantes christianorum fidem et personam parentum repræsentant, in quorum etiam fide baptizantur, atque consequenter nulla irreverentia irrogatur loco sacro ex illorum sepultura. Ita Schmalzgrueber, Engel, et alii canonistæ in suis commentariis tituli XL DE CONSECRATIONE, etc. In praxi standum est præscriptionibus statutorum localium. Parisiis rituale præscribit ut cœmeterium rursus benedicatur, si sepultus fuerit infans mortuus absque baptismo, quod de hæreticis similiter statuit. (*De Exsequiis*, n° 8.)

558. — III. Præcipuus effectus pollutionis Ecclesiæ est ut in ea, donec reconciliata sit, non celebrentur divina mysteria. Si forte contingeret Ecclesiam pollui eo ipsomet tempore quo fit sacrum, cessandum est ab eo, si ante consecrationem de-

lictum perpetretur; si autem peracta consecratione id contingat, sacrosanctum sacrificium non abrumpitur. Consummato sacrificio, suspenditur aliud quodvis officium divinum, transfertur in alium locum sancta Eucharistia, Ecclesia suis ornamentis denudatur.

Qui in Ecclesia polluta celebraret, peccaret lethaliter, nullam tamen censuram nec irregularitatem incurreret. Cap. *Is cui*, 18, DE SENT. EXCOM., in VI°.

Existimant plures doctores, quos citat et sequitur Quarti, Episcopum posse dispensative concedere ut fiant divina mysteria in Ecclesia polluta si necessitas urgeat, nec suppetat tempus Ecclesiam reconciliandi.

Ritus in peragenda reconciliatione Ecclesiæ, idem non est si Ecclesia fuerit solummodo benedicta, ac si fuerit consecrata. In priori casu, sacerdos deputatus ab Episcopo potest reconciliare Ecclesiam pollutam, servato ritu in Rituali Romano præscripto, et adhibita aqua *exorcizata*, ut dicitur in cap. *Si Ecclesia* (10, DE CONSECRATIONE), id est, aqua lustrali a sacerdote juxta regulas consuetas benedicta. Non pauci existimant necessariam esse delegationem ab Episcopo. « Affirmat cum aliis Bonacina, ait Quarti, et favet Rituale « Romanum dicens Ecclesiam, si non fuerit consecrata, esse « reconciliandam a sacerdote delegato; communiter tamen « asserunt non requiri licentiam Episcopi ex præcepto, sed « ex decentia, quia textus citatus *Si Ecclesia* id non expri- « mit, et contrarium potius indicat. »

Re quidem vera caput juris allatum præcipit, ut si « Eccle- « sia non consecrata fuerit polluta, *aqua protinus exorcizata* « *lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur;* » quod dici non posset, si expectari deberet mandatum Episcopi, uti animadvertit Pirhing[1].

[1] Quarti, loco cit., part. III, tit. x, dub. I. — Pirhing, in tit. XL, lib. III, n° 21. — Collet, *Traité des saints Mystères*, chap. VIII, n° 17.

In secundo casu, si nempe Ecclesia fuerit consecrata, reconciliatio fieri debet ab Episcopo; neutiquam vero a simplici sacerdote, nisi habuerit privilegium Sedis Apostolicæ[1]. Episcopus, seu Presbyter a S. Pontifice ad id delegatus, utitur ritu in Pontificali præscripto, et adhibet aquam quæ dicitur *Gregoriana*, mixtam scilicet vino, sale, et cinere, atque ab Episcopo benedictam.

559. — IV° *Quid jure præscriptum sit de altaris consecratione?*

I. Duplex altare distinguitur : aliud *fixum*, quod immobiliter sua basi consistit; aliud *portatile*, quod potest de loco in locum moveri. Utrumque esse debet lapideum et quadrangulare, ut significantius repræsentetur Christus quem sacræ Scripturæ vocant *Petram anguli* qua innititur domus Dei. Adhibita etiam fuerunt olim altaria lignea et aurea; sed pluribus abhinc sæculis invaluit disciplina non adhibendi aliam materiam præter lapidem ad construendum altare. Desinente sæculo IV, sanctus Gregorius Nyssenus, dicebat in oratione de sancto Christi baptismo : « Altare hoc sanctum « cui assistimus lapis est natura communis, nihil differens ab « aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, « et pavimenta exornantur. Sed quoniam Dei cultui consecra- « tum atque dedicatum est, ac benedictionem accepit Mensa « sancta, Altare immaculatum est, quod non amplius ab « omnibus, sed a solis sacerdotibus, iisque venerantibus « contrectatur. » In Galliis autem, anno 517, concilium

[1] Ita præscribitur in Rituali Romano, et decisum fuit die 6 junii 1626 a S. Cong. Rituum, in causa *Cameracensi*. Aliter fieri posse, usu obtinente, supponitur in Rituali Parisiensi, *de Sacrificio missæ*, n° 19, ubi dicitur : « Usus obtinuit ut, facultate prius ab ordinario impetrata, sacerdos illam « (Ecclesiam olim ab Episcopo consecratam) reconciliet juxta formam in « Pontificali Romano descriptam. » Usus ille incœpit per decursum sæculi XVII; nam obtinuisse dicitur in Rituali anni 1697, sub Card. de Noailles, dum regula Ritualis Romani datur absque ulla restrictione in Rituali anni 1654 sub Fr. de Gondy.

Epaonense decretum tulit : « Altaria, si non fuerint lapidea, « chrismatis unctione non consecrentur. » Cap. *Altaria*, 31, dist. I, DE CONSECRATIONE.

II. Altare, seu fixum, seu portatile, necessario consecrari debet, juxta vetustissimam regulam a temporibus apostolicis ad nos transmissam, ut super illud sacrificium licite offeratur; nec in re certissima probanda immorabimur.

Consecratio fit a solo Episcopo, nisi S. Pontifex facultatem concesserit Presbytero eam peragendi; est quippe regula generalis benedictiones *reales*, quæ nimirum sacro chrismate perficiuntur, reservari Episcopis. Forma et ritus hujus consecrationis describuntur in Pontificali. Illud præ cæteris notandum, nullum altare consecrari quin includantur sacræ reliquiæ; unde sacerdos ascendens altare Deum precatur *per merita sanctorum quorum reliquiæ hic sunt.* Oratoria ædificabantur olim supra tumulos Martyrum, quem morem Ecclesia retinere statuit, quoad poterat, reponendo reliquias sanctorum sub altari, quia summopere expedire judicavit, si sacrosanctum sacrificium offeratur Deo super reliquias corporum servorum Dei christifidelium qui omnem suam virtutem ex illo habuerunt.

Loculus in quo sacræ reliquiæ reponuntur signatur sigillo Episcopi, ut certius constet de consecratione altaris, atque de reliquiarum authenticitate.

III. Altare fixum ita refertur ad Ecclesiam in qua constitutum est, ut si quacumque ex causa Ecclesia polluatur, ipsum etiam pollutum eo ipso censeatur; alia est ratio altaris portatilis quod suam, ut sic dicam, existentiam et consecrationem habet distinctam a loco ubi reponitur.

Hi vero sunt casus quibus altaria exsecrantur : 1° Si altare fixum disjungatur a sua basi, seu columnis quibus insistit. Cap. *Ad hæc*, 1, *Ligneis*, 6, DE CONSECRATIONE. Ratio est quod juxta ritus consecrationis, tabula, seu mensa, simul cum sua basi in loco juncturæ ungitur, et cum ea idem altare

constituit; quapropter canones allati statuunt altare debere denuo consecrari *si amotum fuerit*. Non videtur consecrationem amitti, si cum stipite, seu columnis, absque ulla disjunctione transferatur in alium locum, intra tamen eamdem Ecclesiam. 2° Si altare portatile enormiter frangitur, adeo ut pars integra quæ remansit, continere non valeat calicem cum patena et ciborium. Quin etiam scriptores in rebus liturgicis versatissimi existimant enormem esse fracturam, non solum si tabula fuerit in duas aut in plures partes notabiles divisa, sed etiam si divisa sit per fracturam in aliqua ex partibus ubi peculiares unctiones adhibitæ fuerunt, candelæ accensæ, thus crematum. Nam, etiamsi juxta obvium naturalem sensum fractura non sit materialiter enormis, talis respective evadit, cum separatæ sint partes specialibus precibus, formulis, et actionibus consecratæ. « Verbo dicam, ait annota-« tor collectionis Gardellianæ, exsecrata erit tabula, si pars « fracta unam contineat ex lateralibus crucibus ab Episcopo « in altaris consecratione specialiter benedictis. » (In decisionem, n° 4577, die 3 mart. 1821 in causa Carpen.) 3° Quando altaris sepulchrum, sive locus quo reliquiæ reconduntur, et qui aliquando vocatur *lapidis sigillum*, tollitur, aut frangitur, adeo ut amotæ sint reliquiæ. Controversum fuit inter auctores an inclusio reliquiarum, quæ ex omnium consensu est præscripta, sit necessaria ad validam altaris consecrationem. Qui partem negativam sustinebant, debuerunt concludere ex sua opinione non exsecrari altare fractione sepulchri, amotioneque reliquiarum; sed consuetudine, et deinde variis rescriptis S. Congregationis Rituum prævaluit, opinio contraria [1]. Persæpe responsum est a S. Congregatione altaria consecranda denuo fore, quando fractum sepulchrum, et amissæ reliquiæ fuerunt. Hæc autem ut melius intelligantur, paucis

[1] Quarti, tit. XV, dub. V. — Collet, *Traité des SS. Mystères*, chap. VIII, n° 8. — Schmalgrueber, in tit. XL, n° 43. — Collectio Gardelliana, n^is 4739, 4990, 4997, 5037.

resumere satis erit varias declarationes datas a S. Congregatione.

Altare cujus sepulchrum Episcopus aperuit, et reliquias extraxit ut de earum authenticitate certius sibi constet, non exsecratur, si Episcopus easdem reliquias sufficienter recognitas recondit. Ita decisum die 14 mart. an. 1693, n° 3305. Altare indiget nova consecratione, si extractæ et amissæ sunt reliquiæ, etiamsi novæ et authenticæ in locum priorum substituantur. Quandoque tamen in tali casu Sancta Sedes concessit, ut, absque nova consecratione, reliquiæ reponantur in sepulchro, servatis tantummodo ritibus in Pontificali descriptis, scilicet ut signetur sancto chrismate sepulchrum, recondantur reliquiæ cum tribus granis thuris, ac tandem superponatur firmeturque operculum, recitatis interim orationibus præfinitis. N° 5162, die 5 decemb. an. 1851, in causa Bituricensi. Tandem si deleto episcopali sigillo, nullum certum vestigium appareat reconditas fuisse et servatas easdem reliquias in sepulchro, altare denuo consecrandum erit; quia *non constaret de reliquiarum identitate, et authenticitate*, uti dicitur in decisione data die 23 maii an. 1846, n° 5037, in causa Cadurcensi. Si vero, ratione habita circumstantiarum, nullum supersit dubium probabile de peracta consecratione, atque de identitate reliquiarum, non est cur nova iterum fiat consecratio.

§ 3. — *De sacra supellectili Ecclesiarum.*

560. — Sacra supellex Ecclesiarum dicuntur omnia vasa quæ ad cultum publicum inserviunt : vasa nempe sacra, cruces, linteamina altaris, vestes sacerdotales, baptisterium, vascula sancti chrismatis et sanctorum Oleorum, sedes confessionales, cathedra, tabellæ pictæ quæ ædem sacram exornant, campanæ quorum sonitu advocantur fideles ad preces, seu ad conventus ecclesiasticos. De diversis partibus sacræ su-

pellectilis principia generalia juris paucis dicemus; plenior enim accuratiorque harum rerum explanatio ad disquisitiones liturgicas, potius quam ad prælectiones canonicas, attinet.

I. Calices et patenæ esse debent ex auro, vel argento, vel saltem ex stanno, si tanta sit penuria alicujus Ecclesiæ ut non possit habere vasa argentea. Cap. *Ut calix*, 45, dist. 1, DE CONSECRATIONE; Const. Innocentii IV, *Sub catholicæ*, an. 1254. — Consecrari debent ab Episcopo qui harum benedictionum munus, quatenus unctione sancti chrismatis perficiuntur, nulli presbytero committere potest. Vetustissimum hunc morem ungendi calices sacro chrismate refert ad traditiones apostolicas Innocentius III, cap. *Cum venisset*, 1, DE SACRA UNCTIONE.—Calices et patenæ exsecrantur quando immutantur, vel franguntur, adeo ut inservire amplius non possint sancto sacrificio ; puta si perforentur, vel si cuppa calicis a pede cui fixa est per fractionem divellatur, vel tandem si pars interior calicis aut cuppæ auro liniatur, uti responsum fuit a S. Congregatione, die 14 junii, an. 1845, in causa Leodiensi, n. 5011.

Quando calix fractus est, aut internam perdidit inaurationem, non potest exinde in sacris conficiendis mysteriis adhiberi; cum enim formam amiserit in qua sacer evaserat precibus et ritibus ecclesiasticis, consecrationem non servat, quapropter tradi potest artifici ut reficiatur, aut fundatur. Si autem formam necessariam non amiserit, sed opportunum videatur illum ex majori decentia expoliri, et intus inaurari, adeundus est Episcopus, vel alter prælatus loci ordinarius, qui per modum dispensationis, permittat calicem artificibus tradi, non enim laicis fas est sacra vasa manu contrectare[1]. Dispensatione opus non est, si pes duntaxat

[1] Cf. Annotationem collectoris decretorum S. C. Rituum, ad decisionem die 28 April. an. 1822, n° 4588.

calicis expoliendus et inaurandus sit, et possit sejungi a cuppa sine fractura, ut plurimum fit, quia tunc calices ita conflati sunt ut pars inferior per cochleam conjungatur.

II. Ciborium et pyxis destinata ad conservationem et expositionem sanctæ Eucharistiæ, non consecrantur unctione chrismatis, sed simplici benedictione, quæ tamen reservatur Episcopo.

III. Lintea quæ propius inserviunt sacrificio, nimirum : mappæ altaris, corporalia, pallæ, purificatoria, non alia adhibenda sunt quam ex tela linea, aut cannabina. Cap. *Consulto*, 46, dist. 1, DE CONSEC. quod attribuitur Papæ Sylvestro fert : « Consulto statuimus ut sacrificium altaris non in serico « panno, aut tincto, quisquam celebrare præsumat, sed in « puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino « procreato, atque contexto, sicut corpus Domini Jesu Christi « in sindone linea munda sepultum fuit. »

Cum abusus invaluisset contra has regulas antiquitate et mysticis significationibus venerabiles, et in pluribus provinciis conficerentur sacra indumenta ex tela quadam composita ex lino et gossypio subtilissimo, sacra Congregatio, approbante Pio VII, generale decretum edidit, die 15 maii an. 1819, quo statuitur « ab antiquo more sub quolibet præ« textu, colore, et titulo, non esse recedendum, et eadem « sacra indumenta ac supellectilia, non ex alia quacumque « materia, etsi munditie, candore, ac tenacitate linum aut « cannabem æmulante et æquante. » Eadem Congregatio indulgentia usa est quoad amictus, albas, tobaleas, mappulas, si quæ tunc haberentur, ut liceret iis uti usquedum consumerentur, dummodo quando hæc renovanda forent, nonnisi ex lino aut cannabe fierent ; sed districtius jussit suum decretum statim, post mensem a promulgatione, ubique exsecutioni mandari quoad corporalia, pallas, et purificatoria.

Altare cooperiendum est tribus mappis, superiori saltem

oblonga quæ hinc inde usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel altera duplicata, dummodo lapidem altaris tegant. Pervetustum esse usum trium mapparum supponit caput *Si per negligentiam*, 27, dist. 2, DE CONSECRATIONE.

IV. Crux erigitur in omnibus Ecclesiis, aut saltem reponitur tabula in qua repræsentatur imago Jesu Christi crucifixi. Cum Rubricæ requirant ut crux collocetur super altare et inter candelabra, dum offertur sacrum sacrificium, scriptores quæstionem instituerunt utrum Crux debeat constitui in altari etiamsi imago Christi e cruce pendentis in majori tabula depicta aut cælata appareat. « Gavantus id quidem probat, « ait Benedictus XIV ; alii vero id minime necessarium arbi- « trantur, dummodo tamen crucifixus in majori tabula, vel « pictus, vel cælatus, primum locum obtineat præ cæteris « omnibus, quæ in eadem tabula exprimuntur... huic sen- « tentiæ se conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti « constat ex responsione quam ipsa promulgavit, anno 1663. » (Litteræ Encyclicæ *Accepimus*, an. 1746.)

V. Sunt etiam regulæ quæ præfiniunt materiam, formam, colorem, benedictionem vestium sacerdotalium adhibendarum ad sanctum sacrificium.

Usus communis Ecclesiæ non admittit planetas, stolas et manipula confecta ex tela linea, aut ex gossypio ; nec etiam probatus fuit usus qui paucis abhinc annis invalescebat adhibendi ad sanctum sacrificium peragendum vestes ex vitrea textura ; sed aut ex serica, aut ex lanea confici debent.

Non item probantur paramenta diversi coloris quæ indifferenter inserviant pro colore albo, rubro, viridi, violaceo, quatenus habent intextos flores diversi coloris, adeo ut vix dignoscatur quis sit color dominans. Decisum etiam fuit non admitti in sacris ritibus colorem flaveum, nec cæruleum in iisdem paramentis sacerdotalibus[1].

[1] Quæ sit origo historica varietatis colorum quibus utitur Ecclesia in

VI. Consuetum est, ab antiquis temporibus, sacras ædes exornari imaginibus quæ Christum Dominum, beatam Virginem, sanctos, seu facta historica quæ ad religionem referantur repræsentent. Non est in præsenti locus vindicandi doctrinam et praxim constantem Ecclesiæ contra Iconoclastas veteres, seu recentiores, qui traditiones christianas in hoc impugnare præsumpserunt. Nemo est inter catholicos qui, si doctrinæ catholicæ prima saltem rudimenta didicerit, suspicetur aliquam esse in imaginibus divinitatem, vel virtutem propter quam sint colendæ, aut in iis fiduciam esse reponendam ; sed omnes ab infantia edocti sumus omnem cultum qui exhibetur imaginibus referri ad Deum, et ad sanctos, quorum aliqualem ideam repræsentant. Hæc cum non debeamus ad controversiam deducere, sufficiat regulas canonicas de usu sacrarum imaginum memorare. 1° Nemini licet, in Ecclesia etiam quomodolibet exempta, « ullam insolitam ima« ginem ponere, vel ponendam curare, nisi ab Episcopo « approbata fuerit. » (Conc. Trid. sess. xxv, Decret. *de Invocatione et Veneratione Sanctorum*.) Imagines qui more consueto mysteria, historiasve sanctorum exhibent poni possunt quin fuerint prius approbatæ ab Episcopo, non autem inconsulto parocho, aliove loci titulari. 2° In choro non aliæ imagines teneri debent quam sanctorum, uti decisum refertur a Congregatione Rituum. 3° Imagines servorum Dei, qui cum sanctitatis seu martyrii fama decesserunt, non sunt apponendæ in Ecclesiis, nec in oratoriis publicis, antequam decretum de cultu ipsis exhibendo prodierit. Id saltem caven-

sacris vestibus explicant eruditi, simul et rationes mysticas diversarum colorum. Cf. Card. Bona, *Rerum liturgicarum* lib. I, cap. xxiv, § 1, edit. studio Roberti Sala. — Cum hæc paulatim usu fuerint inducta, non mirum quod sit aliqua diversitas in praxi Ecclesiarum quarum alia adhibent, v. g. colorem rubrum, aut viridem in certis solemnitatibus, pro quibus aliæ utuntur colore albo. Parisiis, v. g. vetustissimus videtur esse usus coloris rubri pro festivitate S. Sacramenti Eucharistiæ, et viridis pro festivitate sanctorum Pontificum.

dum, si in quodam loco extra chorum apponantur, ne in tabula picta repræsententur cum radiis, aliisve sanctitatis signis, nec eo modo qui cultum ipsis exhibitum significet. De quo alias diximus, ubi de Festorum celebratione. (N° 518.)

561. — His notaminibus de sacra supellectili Ecclesiarum finem dabimus jura revocando de campanarum benedictione et usu.

Cum pace Ecclesiæ reddita, christiani publicis signis convocarentur ad sacras ædes causa orationis, variis instrumentis usi sunt pro locorum more; frequenter adhibebatur tabula lignea quam pulsabant; alii malleo utebantur, alii tubæ sonitu. His signis successerunt campanæ; quonam autem tempore turribus Ecclesiarum fuerint impositæ, vel etiam a quo fuerint inventæ, cujusve auctoritate in usum Ecclesiæ introductæ, incompertum hactenus fuit; nec est cur ea de re opiniones contrarias eruditorum prolixe referamus.

Campanæ benedicendæ sunt antequam suo in loco reponantur, quæ quidem benedictio jure communi reservatur Episcopo, eadem prorsus lege qua cæteræ omnes benedictiones quæ sacro chrismate perficiuntur, uti haud semel animadvertimus. Hac de causa ritus benedictionis campanarum describitur in Pontificali Romano, non in Rituali.

Pulsantur campanæ, non solum ad clerum populumque convocandum ad orationem, sed etiam ad excitandum sensus pietatis, et ad majorem festorum solemnitatem. Insuper, quod notare abs re non erit, consuetudo olim fuit, et hactenus in pluribus locis servatur, ut campanæ pulsentur quando tempestatum procellæ ingruunt, spe removendi periculum imminens fulguris et grandinum. Patres, ex quibus has traditiones suscepimus, non existimabant campanarum sono aerem scindi, et tempestatum injurias naturali effectu depelli, sed opportunissimum ducebant populum fidelem excitari ad orationem urgente tempestate, et confidebant in divina virtute quæ precibus Ecclesiæ intra ritus benedictionis

imploratur. Revera, repetitis deprecationibus Deum exorat Ecclesia ut « ubicumque sonuerit hoc tintinnabulum, procul « recedat virtus insidiantium, incursio turbinum, percussio « fulminum, cæsio tonitruum, calamitas tempestatum, om- « nisque spiritus procellarum. »

Campanæ benedictæ non debent inservire usibus profanis. S. Congregatio Rituum dubiis olim propositis, responsum dedit, die 16 julii an. 1594 : « Non videntur posse benedici « solemni ritu campanæ quæ solum deserviunt profanis usi- « bus; nam, ut ex ipsa benedictione, quæ habetur in Pontifi- « cali, colligi potest, campanæ benedicuntur *in usum tantum* « *ecclesiasticum*, ut cætera vasa sacra, et ideo inunguntur, « variisque cæremoniis consecrantur fere ad eum modum « quo consecrantur altaria. » Nihil tamen obstare videtur quominus primi pastores sinant campanas pulsari in casu periculi imminentis, puta incendii aut inundationis, ut populus admonitus provocetur ad ferendum auxilium; vel etiam occasione adventus principis in signum honoris; siquidem adest, in hujusmodi rerum adjunctis, ratio aliqua virtutis quæ ad finem supernaturalem quodam modo refertur. Si præter hos casus, magistratus temporales locorum expostulent facultatem utendi campanis in aliquos usus civiles, parochi officium erit confugere ad Episcopum, ut quid sibi agendum, seu tolerandum hac in re, edoceatur[1].

[1] Anno 1840 auctoritas sæcularis in Galliis (*Conseil d'État*) regulas nonnullas præfinivit quas opportunum arbitramur referre, non quidem probando quæ in hac materia ordinantur inconsultis Episcopis, sed ut parochi ea noverint, et, quoad fieri potest, præcaveant conflictus cum magistratu civili.

« Les membres du Conseil d'État... Considérant que la destination des « cloches a toujours été regardée comme essentiellement religieuse, qu'elles « ont été de tout temps consacrées par une bénédiction solennelle qui « marque leur affectation particulière au service du culte, que, les conciles « ayant défendu de les employer à des usages profanes, cette règle a été « suivie partout, sauf les exceptions dont la nécessité a été reconnue, sont « d'avis :

« 1° Que les cloches des églises sont spécialement affectées aux céré-

§ 4. — *De jure præeminentiæ inter Ecclesias et de Basilicarum privilegiis.*

562. — I° *Quæ sit ratio ordinem præeminentiæ statuendi inter Ecclesias?*

Ecclesiæ distinguuntur ab invicem dignitate hierarchiæ; et in eodem gradu præeminentia inter illas componitur, ad juris communis normam, ratione habita antiquitatis et possessionis; quod necessarium fuit præfiniri, ut lites de præcedentia amoverentur, quando omnes, aut plures Ecclesiæ ejusdem civitatis aut etiam provinciæ, repræsentantur in suo respective clero, in actibus publicis, præsertim in processionibus.

« monies de la religion catholique, d'où il suit qu'on ne peut en exiger « l'emploi pour les célébrations concernant des personnes étrangères au « culte catholique, ni pour l'enterrement de celles à qui les prières de « l'Église auraient été refusées, en vertu des règles canoniques;

« 2° Que le curé ou desservant doit avoir seul la clef du clocher, comme « il a celle de l'église, et que le maire n'a pas le droit d'avoir une seconde « clef;

« 3° Que les usages existant dans les diverses localités relativement au « son des cloches, s'ils ne présentent pas de graves inconvénients, et s'ils « sont fondés sur de vrais besoins, doivent être respectés et maintenus;

« 4° Qu'à cet égard, le maire doit se concerter avec le curé; que les « difficultés qui pourraient s'élever entre eux doivent être soumises à « l'évêque et au préfet, lesquels s'entendront pour les résoudre;

« 5° Que dans ces cas il paraîtrait juste que la commune contribuât « au payement du sonneur en proportion des sonneries affectées à ses be-« soins communaux; mais que le sonneur doit être nommé et ne peut « être révoqué que par le curé dans les communes rurales, et par les mar-« guilliers, sur la proposition du curé, dans les communes urbaines;

« 6° Que tout acte passé contrairement à ces dispositions ne saurait « être maintenu;

« 7° Que dans le cas de péril commun qui exige un prompt secours, ou « dans les circonstances pour lesquelles les dispositions des lois ou des « règlements ordonnent les sonneries, le curé doit obtempérer aux règle-« ments du maire et qu'en cas de refus, le maire peut faire sonner les « cloches de son autorité propre. » (*Le Droit civil ecclésiastique français ancien et moderne*, par M. de Champeaux, tom. II, 20 fév. 1840.)

1° Humiliori loco sunt Ecclesiæ fraternitatum et archiconfraternitatum. 2° Deinde veniunt Ecclesiæ regularium, ordine quem alias explicavimus (n° 437). 3° Ecclesiæ parochiales, inter quas etiam attenditur ad dignitatem et ad antiquitatem tituli, non vero ad dignitatem personalem parochorum. Ecclesiæ succursales antecedunt, et ex parochialibus titularibus illæ locum cedunt quæ fuerunt recentius in titulum erectæ. 4° Ecclesiæ collegiatæ, quarum aliæ sunt insignes, aliæ non sunt. 5° Ecclesia cathedralis quæ cæteris omnibus Ecclesiis diœcesis sua dignitate, uti illarum mater, præeminet. 6° Ecclesiæ metropolitanæ, primatiales et patriarchales. 7° Ultimo loco, eoque digniori, veniunt Basilicæ quæ et ipsæ in duas classes distribuuntur, scilicet in majores et minores.

Ecclesiæ majores, seu insigniores magnitudine, antiquitate, structura, *Basilicæ* indiscriminatim dicebantur, mutuato nomine ab ædibus regalibus. Hoc nomen paucæ retinuerunt ob suam celebritatem, vel acceperunt a SS. Pontificibus. Quatuor sunt Romæ Basilicæ majores in memoriam quatuor primarum Ecclesiarum patriarchalium : Lateranensis, quæ Sedem Romanam in qua Pontifex instituitur præsignat; Vaticana, quæ Sedem Constantinopolitanam repræsentat; sancti Pauli in via Ostiensi, quæ Alexandrinam; Liberiana, seu Sanctæ Mariæ Majoris, quæ Antiochenam designat. Sunt plures, tum Romæ, tum in variis per orbem regionibus, Basilicæ minores, quas scilicet S. Pontifex hoc titulo honestari voluit.

563. — II° *Quæ sint privilegia Basilicarum minorum?*

« Quibus honoribus, quibusve prærogativis honestatæ sint « Basilicæ, sive majores, sive minores, incertum sane est, « ait annotator collectionis Gardellianæ, et quod sciam, et « quod legerim apud liturgicos, nullus fortasse inter scripto- « res reperitur qui de hoc fuse saltem appositeque pertra- « ctet. » (In decisionem, n° 4781, datam die 27 august. an. 1836, canonicis Ecclesiæ Lucerinæ.)

Quando SS. Pontifices volunt aliquam Ecclesiam titulo

silicæ honestare, declarant ac decernunt eamdem Ecclesiam auctoritate apostolica erigi in Basilicam minorem *cum omnibus et singulis privilegiis, gratiis, præeminentiis, exemptionibus et indultis quibus aliæ Ecclesiæ minores utuntur, fruuntur et gaudent.* Cum igitur prærogativæ concedantur, et ea privilegia concedi dicantur quibus Basilicæ aliæ gaudent, videndum quæ communiter sint attributa Basilicis. Porro, hæc sunt privilegia magis communia : 1° usus conopæi (*pavillon*) et tintinnabuli quod conopæum præcedit in sua cujusque Ecclesia, et in processionibus toti clero communibus; 2° in vestibus choralibus cappa magna pellibus armellinis ornata in parte anteriore per hyemem, et cotta super rochettum, cum cappa deponitur per æstivum tempus. Ex illis privilegiis alia memorat, alia vero subindicat Pius VII Const. *In supremo*, an. 1805, in gratiam Ecclesiæ cathedralis Parisiensis. « Metropolitanam Parisiensem in Ecclesiam Basilicam minorem « ad instar basilicarum minorum urbis nostræ... erigimus, « eidemque Ecclesiæ ac canonicis conopæum cum tintinna- « bulo, ad instar earumdem Basilicarum urbis nostræ in pro- « cessionibus præferre, necnon omnibus aliis prærogativis, « privilegiis, juribus, honoribus..., quibus aliæ Basilicæ, « eorumque canonici, de jure, usu, consuetudine... hactenus « gavisi sunt, pari modo uti... concedimus et impertimur. » Declaratio data canonicis Ecclesiæ Lucerinæ, de qua modo, nostram assertionem confirmat; siquidem hac declaratione S. Congregatio significat, nomine privilegiorum, præeminentiarum, indultorum, cæterorumque similium quæ continentur in litteris apostolicis in forma brevis expeditis in favorem alicujus Ecclesiæ ad gradum Basilicæ minoris elevatæ, « venire « conopæum, omni tamen auri et argenti ornatu ab eo ex- « cluso, tintinnabulum et usum cappæ magnæ. »

Ecclesia quam Sancta Sedes ad gradum Basilicæ erigit, non fruitur privilegiis huic titulo annexis, nisi fuerit consecrata.

§ 5. *De immunitate Ecclesiarum.*

564. — I° *Quæ sint immunitates Ecclesiarum?*

Immunitates Ecclesiarum duo comprehendunt : 1° prohibitionem ne quidam actus exerceantur in loco sacro; 2° jus asyli in favorem eorum qui ad Ecclesias confugiunt.

I. Jus canonicum prohibuit ne Ecclesiæ inserviant usibus profanis, iis præsertim qui magis dedecent sanctitatem loci, quales sunt : judicia civilia, nundinæ et negotiationes, convivia, ludi theatrales, et alia id genus. « Cessent in locis illis « universitatum et societatum quarumlibet concilia, concio- « nes et publica parlamenta... Cessent negotiationes et præ- « cipue nundinarum, ac fori cujuscumque tumultus; omnis « in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat; nulla « inibi causa per laicos, criminalis maxime, agitetur; sint « loca eadem a laicorum cognitionibus aliena. » Cap. *Decet*, 2, DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, lib. III, in VI°.

Judicia fori ecclesiastici haberi possunt in locis sacris, ut factum fuisse in præteritis temporibus a Patribus plurium conciliorum, etiam œcumenicorum, ex historia novimus; sed jure canonico interdicitur ne quid hujusmodi præsumant judices sæculares, maxime in causis criminalibus.

Conventus civium, causa pertractandi negotia profana et politica, ab iisdem locis penitus excluduntur; quapropter pastores nullo prætextu tolerare debent ne id fiat, v. g. ne electiones populares ibi agantur. Si urgere videatur aliqua in contrarium gravis necessitas, recurrendum erit ad Episcopum.

Nundinas, negotiationes publicas, mercatus, illicite haberi in Ecclesiis omnes fatentur; sed plerumque tolerandum autumant si mercatores vendant libros, coronas deprecatorias, numismata, pias imagines, candelas, aliaque pietati fidelium inservientia, ad portam templi absque verborum strepitu et

contentione pretii, quia id habet universalis fere locorum consuetudo, et aliunde cessat ratio prohibitionis, quæ est ne perturbentur divina officia. Concilium provinciæ Parisiensis, an. 1848 celebratum, hoc decretum tulit : « Prohibitum sit « ne intra templum ipsum vendantur imagines, libri, coronæ « deprecatoriæ, et alia hujusmodi. » Tit. II, cap. IV. De ludis theatricis nihil dicendum; siquidem alienum est a moribus nostris ut in Ecclesiis agantur.

Præter hæc vetita ob reverentiam locis sacris debitam, vitari insuper debent servitutes reales. Pastores invigilare utique debent, ne proprietarii domorum vicinarum habeant prospectum intra Ecclesiam, vel portam sibi propriam qua immediate, pro arbitrio, e domo in Ecclesiam veniant, aut sibi vindicent medietatem murorum (*la mitoyenneté*), quod ipsa lex civilis et jurisprudentia tribunalium in Galliis prohibuit; Ecclesiis enim applicantur regulæ generales constitutæ in favorem omnium ædificiorum publicorum. (*Journal des fabriques*, tom. II, pag. 206.)

Tandem, ut integra servaretur immunitas Ecclesiarum, necessarium foret loca omnia Deo sacra, oratoria publica auctoritate Episcopi erecta, non secus ac Ecclesias parochiales, eximi ab omni onere civili, et « loca eadem a « laicorum cognitionibus aliena » permanere, ut dicitur in cap. *Decet*, supra citato; hæc autem, in statu præsenti rerum apud nos, vix ac ne vix quidem obtineri possunt, ut dicetur infra.

II. Jus asyli, quod alteram partem immunitatis designat, ortum est a sensu religionis quo incitantur infelices homines ut sese recipiant in Dei tutelam, confugiendo ad loca sacra ubi sperant habere perfugium.

Cum apud ipsos infideles, fana idolorum fuerint asylum apertum reis, principes ad fidem christianam conversi noluerunt minores prærogativas Ecclesiis attribui; quamobrem leges plurimæ ea de re insertæ sunt in jure Romano, a quo

deinceps in capitularia regum Francorum, et in codicem aliarum gentium transierunt.

Ecclesiæ non in eum finem donatæ sunt jure asyli, ut debitores exonerarentur ab obligatione sua debita solvendi, utve scelesti homines impuniti manerent, sed maxime ut pateret refugium injuste persecutis, atque ut ipsi nocentes tutarentur a violentia se prosequentium, donec judices causam, servato ordine legitimo, discuterent. Eodem jure persæpe usi sunt clerici ad implorandam indulgentiam judicum, et temperandam severitatem pœnarum. « Dans l'enfance de « la société, ait auctor operis *Pouvoir du Pape au moyen « âge*, et généralement chez tous les peuples peu avancés « dans la civilisation, rien n'est plus avantageux que le droit « d'asile pour suppléer au défaut des lois et du gouverne- « ment, pour arrêter la violence des particuliers qui s'ima- « ginent avoir le droit de se faire justice par eux-mêmes; « enfin, pour prévenir et modérer les premiers mouvements « d'une vengeance souvent injuste et toujours dangereuse. » (*Introduction*, n° 97.)

Hæc cuncta sapientissime prospexit Ecclesia : illam tamen simul urgebat ratio præstantioris ordinis, reverentia nempe Deo debita ad quem reus confugerat. Eam ob causam opportunum duxit reum confugientem recipere; vetare ne quamdiu in loco asyli commoraretur, vinculis ligaretur, ne invitus exinde traheretur tandem si judicandus foret, magistratus ei remittere debebat pœnam corporalem. Innocentius III statuerat : « Si liber quantumcumque gravia maleficia per- « petraverit, non est violenter extrahendus ab Ecclesia; nec « inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, sed rectores « Ecclesiarum ipsi obtinere debent membra et vitam. » Cap. *Inter alia*, 6, tit. XLIX, lib. III Decret.

Casus tamen plures excepti sunt a beneficio immunitatis, ne privilegio abuterentur malefactores. SS. Pontifices multas successive restrictiones apposuerunt per decursum tempo-

rum. Repulerunt ab immunitate homicidas, simulque omnes homicidio cooperantes, latrones publicos, viarum grassatores, reos læsæ majestatis in proprium principem, impedientes ne aliquis se recipiat in locum immunem, falsificantes litteras apostolicas, adulterantes monetas publicas aureas et argenteas, et scienter utentes monetis adulteratis, etc... In his casibus jure præfinitis, curia ecclesiastica debuit tradere reos curiæ sæculari; at ex Const. Benedicti XIII *Ex quo divina*, an. 1720, « omnimoda cognitio atque judicium de cri-« minibus exceptis (an scilicet crimen reo imputatum, sit e « numero eorum quæ jus canonicum ab immunitatis bene-« ficio exceperat), ad Episcopos tantum, privative quoad om-« nes alios spectare debet[1]. »

A temporibus quibus recentiores constitutiones pontificiæ super jure asyli prodierunt, jus illud intra strictiores limites moderatum est[2]; ac tandem in plerisque gentibus sensim evanuit vi consuetudinum.

565. — II° *Quonam jure inducta sit Ecclesiarum immunitas?*

Omnia jura suo modo concurrerunt ad constabiliendam disciplinam immunitatis Ecclesiarum. Jus naturale et divinum quod reverentiam locis Deo sacris exhiberi præcipit; jus ecclesiasticum quod determinavit in specie ea quæ evitari oportet ut servetur reverentia Deo debita; jus civile principum qui sua auctoritate disciplinam canonicam sancire studuerunt. « Dicendum, ait Schmalzgrueber, immunitatem

[1] Cf. Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. I, sect DCXXXV.— Schmalzgrueber, in tit. XLIX, lib. III Decretalium. — In Galliis ad nihilum fere redactum est jus asyli ab edicto Francisci I, an. 1539 : *Il n'y aura lieu d'immunité pour dettes, ni autres matières civiles, et se pourront toutes personnes prendre en franchise* (*sauf à les réintégrer*) *quand il y aura prise de corps décernée à l'encontre d'eux.*

[2] Const. Gregorii XIV, *Cum alias*, an. 1591 ; — Benedicti XIII, *Ex quo divina;* Benedicti XIV, *Officio nostri*, an. 1750. Has constitutiones refert ex integro Ferraris, v° *Immunitas Ecclesiastica*, art. II.

« hanc constitutam ordinatione Dei, imo jure naturali origi-
« naliter, quatenus naturale et divinum jus dictat Ecclesias...
« tanquam res Deo specialiter consecratas a sæculari pote-
« state eximendas; humano autem perfective, quatenus hoc
« privilegium immediate a Papa et imperatoribus constitutum
« est. » N° 58. Idem tamen canonista alias addit : « Hæc ma-
« teria (asyli) est ecclesiastica in qua jus civile jurisdictionem
« non habet, nisi ad fovendam dispositionem juris canonici. »
N° 105.

Est igitur immunitas jure divino fundata, ea scilicet quæ prohibet omnes actus profanos sanctitatem loci decentes. Auctoritas spiritualis jus certum habet erigendi sacras ædes ad divinum cultum peragendum; et, cum erectæ ac dicatæ fuerint, illarum sanctitatem tuendi, declarando quid requirat hæc sanctitas, vetando ne quid ibidem tractetur quo violaretur reverentia rebus sacris exhibenda, ne scilicet profanis negotiis inserviant. Quod vero ad disciplinam asyli attinet, utriusque ordinis spiritualis et temporalis interest simul, et videtur reponenda inter res mixtas. Potestati quidem spirituali cura et jus incumbit tuendi sanctitatem templi ne profanetur violenta extractione reorum qui ad illud confugerunt; at negari non potest quin etiam magistratui sæculari incumbat cura et officium providendi ne malefactores impuniti maneant, et ne abutantur beneficio asyli in detrimentum aliorum et perniciem ipsius societatis. Quid vero, si tempore perturbationum politicarum, conjuratores in templo convenirent ad moliendum insidias et bella contra rempublicam?... Cum itaque ad utramque auctoritatem, sub diverso respectu, hæc materia spectet, mutuo consensu componitur. Inito concordato, princeps sæcularis non debet, nec illæso jure æquitatis potest, a conditionibus stipulatis pro arbitrio recedere; pacta enim lege naturali, et jure gentium, a partibus quarum interest sunt observanda.

Modo insinuabamus juri veteri derogatum fuisse vi con-

suetudinum. Non possumus assentiri canonistis qui hanc materiam referunt inter negotia quæ ab arbitrio principum solummodo pendent; sunt quippe immunitates locales sub certo respectu juris Pontificii, nec proinde illis aliter derogari debuit quam inito consilio cum Apostolica Sede. Id tamen animadvertendum quod, licet principes non potuerint propria sponte revocare privilegia Ecclesiarum, illorum edicta occasionem dederunt novæ ordinationi rerum, quæ labentibus annis, et tacite assentiente Sancta Apostolica Sede, consuetudinem invexit. « Hoc habent, ait Schmalzgrueber, omnes « leges quæ non jure naturali, aut divino positivo, sed hu- « mano solum Ecclesiæ vel civili sunt inductæ, ut tolli per « consuetudinem legitime præscriptam possint, quare igitur « non etiam lex concedens hanc immunitatem? » (Loco citato, nº 100.)

ARTICULUS II. — DE CŒMETERIIS.

566. — Cœmeteria (græce κοιμητηριον, a verbo κοιμαω, dormio) sunt loca destinata sepulturis; apud christianos autem hæc loca sunt sacris ritibus sanctificata.

Jure veteri Romanorum, et principum christianorum pariter edictis, olim cautum erat ne sepulchrum mortuis concederetur intra civitates, quod impedimentum fuit per aliquod tempus ne christiani sepelirentur in templis urbanis. Plures tamen, hac lege non obstante, suam sepulturam in Ecclesiis sitis, nedum extra urbes sed in ipsis urbibus, elegerunt, sperantes nimirum sibi propitium fore Sanctorum patrocinium, si prope illorum tumulos componerentur, suaque ossa ossibus venerandis Martyrum quadamtenus copularentur, quæ praxis paulatim in moribus fidelium prævaluit. « Ideo, « aiebat sanctus Maximus Taurinensis, a majoribus provisum « est ut Sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, ut dum

« illos Christus illuminat, a nobis tenebrarum caligo defugiat. « Cum sanctis Martyribus quiescentes evadimus inferni tene- « bras eorum propriis meritis, attamen consocii sanctitate. » (Sermo 55.) Sanctus ipse Ambrosius sibi sepulchrum in basilica Mediolanensi sub altari destinaverat, ubi deinde sanctorum Gervasii et Protasii corpora locavit. « Hunc ego, inquit, « locum mihi prædestinaveram, dignum est enim ut ibi re- « quiescat sacerdos ubi offerre consuevit. Sed cedo sacris « victimis dexteram portionem. » Plura sunt ejusdem traditionis monumenta quam, data occasione, memorare voluimus, ut videatur praxim subsequentium sæculorum, et morem quem hactenus, quoad fieri potest, nostris Antistitibus gerimus, eorum corpora in cryptis Ecclesiæ componendo, sua initia in primæva ætate habuisse. His prænotatis devenimus ad quæstiones canonicas de cœmeterio et de sepulturis.

567. — I° *Utrum cœmeteria benedici debeant, quibus actibus polluantur, et quid jure præscribatur si polluta sint?*

I. Cœmeterium, ut corporibus christifidelium humandis deserviat, prius in locum religiosum ab Episcopo, aut presbytero quem Episcopus deputaverit, ritu solemni erigendum et sanctificandum est. Ita præscribunt omnia ritualia, maxime Rituale Romanum, ad normam juris veteris quod constanti traditione observatum est ex quo ipsæ Ecclesiæ benedici et consecrari cœperunt. Canonibus habetur cœmeterium veluti appendix Ecclesiarum, et quod fieri prohibetur in Ecclesia ob sanctitatem loci, vetitum eodem jure supponunt in cœmeteriis (cap. *Decet*. 2, DE IMMUNITATE ECCL. in VI°); iisdem privilegiis, immunitate et jure asyli, fruuntur.

Vi hujus benedictionis cœmeteria fiunt loca sacra : fideles quorum corpora ibi tumulantur participes sunt precum et suffragiorum Ecclesiæ catholicæ : et idcirco non debent in cœmeteriis benedictis humari, qui in communione Ecclesiæ defuncti non sint, ut mox dicetur. Hinc est quod in pluribus locis eadem civitas duo, aut plura, cœmeteria habet quorum

alterum deserviat sepulturæ infidelium ; vel saltem pars aliqua cœmeterii muro, fossa, aut sepe, separetur in hunc finem, quæ nulla benedictione consecratur[1].

II. Cœmeteria iisdem actibus polluuntur quibus pollui diximus Ecclesiam; quinimo ex pollutione Ecclesiæ sequitur pollutio cœmeterii si ei contiguum sit, uti statuitur in cap. *Si Ecclesiam*, DE CONSECRATIONE, in VI°; ubi additur : « Non sic « quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto « cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia « reputari polluta; ne minus dignum, majus; aut accesso- « rium, principale ad se trahere videatur. » Polluitur igitur cœmeterium : 1° homicidio, et effusione graviter injuriosa sanguinis humani; 2° peccato exterius consummato contra castitatem, et quod publicum devenerit, seu notorium; 3° inhumatione infidelis, vel excommunicati devitandi.

III. Si contigerit pollui cœmeterium, « antequam reconci- « liatum fuerit, non debet aliquis in eo sepeliri. » (Cap. *Si Ecclesiam* mox citatum.) Reconciliatio fit ab Episcopo, vel presbytero cui id munus delegatione episcopali demandatum est, servato ritu præfinito. Innocentius III præscripsit, ut si corpora excommunicatorum per violentiam aliquorum, vel alio casu, in cœmeterio ecclesiastico tumulentur, exhumentur, si ab aliorum corporibus discerni possint, et procul ab ecclesiastica sepultura reponantur. « Quod si, inquit, discerni non « poterunt, expedire non credimus ut cum excommunicato- « rum ossibus corpora extumulentur fidelium. » Cap. *Sacris*, 12, DE SEPULTURIS. Cum tamen facile non possit alio transferri cœmeterium, fit reconciliatio loci, et ritu hujus re-

[1] Parisiis cœmeteria urbi adjacentia, quæ ad sepulturam quorumcumque civium destinata sunt, carent benedictione. Attamen, cum omnis christianus in communione fidelium defunctus, debeat secundum canones in cœmeterio benedicto sepeliri ; sacerdos qui alicujus defuncti corpus ad sepulturam comitatur, ut exequias ei rite solvat, fossam illi destinatam benedicere non omittit, antequam humo mandetur cadaver. (Rituale Paris., *de Exsequiis*.)

conciliationis semel peracto nihil obstat quominus inserviat sepulturis fidelium.

Si polluto cœmeterio, urgeat necessitas inhumandi corpora defunctorum antequam reconciliari potuerit, nullusque sit alius locus quo sepeliantur, componuntur in hoc cœmeterio; sed clerus illud non ingreditur, et idcirco abstinet ab explendo ritus consuetos inhumationis christianæ.

Nota. In Galliis exhumatio non fit absque interventu officialis civilis; siquidem legibus vetitum est sub gravioribus pœnis ne cadavera e tumulis extrahantur, non obtenta prius licentia[1].

568. — II° *Ubinam fideles sepeliendi sint?*

Fideles jus habent eligendi locum suæ sepulturæ, ea tamen conditione ut honor deferatur parochiæ. Cap. *Nos instituta*, 1, DE SEPULTURIS, statuit : « Nulli negamus propriam eligere se- « pulturam, et etiam alienam... sed quia dignus est operarius « mercede sua, tertiam partem judicii sui illi Ecclesiæ dare « censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit... aliter ne « fiat, auctoritate Domini, sub anathematis vinculo detestamur « et contradicimus. » Idem statutum confirmavit Bonifacius VIII, remotis quibusdam restrictionibus quas Decretalis *Fraternitatem* (cap. 3, DE SEPULTURIS) opposuisse videbatur; hæc enim adjecit : « Si quis... novam in loco minus religioso « elegerit sepulturam, electionem hujusmodi, licet jura su- « per hoc videantur esse diversa, nequaquam volumus impu- « gnari. » Cap. *Cum quis*, 2, DE SEPULTURIS, in VI°. Potest igitur fidelis terram sui dominii privati, pro loco sepulturæ sibi destinare, modo tamen locus benedicatur.

Qui non elegit locum sepulturæ, sepelitur in sepulchro majorum, vel in cœmeterio Ecclesiæ parochialis, juxta vo-

[1] Cf. *Journal des fabriques*, tom. III, pag. 337 et 338. Auctoritas civilis obsecundata est haud semel petitioni pastorum ut e cœmeterio catholicorum extraheretur cadaver hæretici notorii quod ibidem præter fas conditum fuerat.

luntatem præsumptam defuncti. Si nullus sit locus specialis voluntate defuncti designatus, corpus tumulatur in cœmeterio communi parochiæ quam defunctus inhabitabat, vel parochiæ in qua decessit. Communiter attenditur ad locum decessus, potius quam domicilii, nisi familia aliter fieri exposcat.

Diximus : *Ea conditione ut honor deferatur parochiæ.* Si quis obierit intra fines suæ parochiæ, et alibi sepeliendus sit, in sepulchro electionis, seu majorum, corpus debet ad Ecclesiam parochialem prius deferri, nisi parochus super hoc dispensaverit, et quædam jura sunt persolvenda parochiæ, uti statuitur in capite citato *Nos instituta;* nam æquum est ut Ecclesia illum quem viventem pabulo sacramentorum et doctrinæ refecerat, mortuum benedicat, et sic matri spirituali deferatur honor.

Idem caput juris indixit tribuendam parochiæ tertiam partem funeralium : hæc est pars quam *portionem canonicam* dicunt, et quæ deinceps *quarta funeralium* dicta fuit, quando eam ad quartam partem consuetudo reduxit. (Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. XIII.) Rem sic canonistæ interpretantur, ut tribui debeat parochiæ quarta pars omnium fructuum qui ex funeralibus, die funeris, imo intra triginta dies, obveniunt Ecclesiæ in qua defunctus suam sepulturam elegit. Verum hæc ipsa quarta pars imminuta etiam fuit consuetudinibus locorum[1]; nec hodie alia regula statuenda videtur quam ea quæ edictis et praxi provinciæ præfixa sit. Si quis obierit extra locum sui domicilii, non facta electione sepulturæ, arbitrio familiæ dimittitur ut corpus sepeliatur in cœmeterio parochiæ ubi decessit, vel asportetur ad alium locum quem ipsa elegerit, nulla persoluta indemnitate parochiæ domicilii.

[1] « La *quarte funéraire*, ait Durand de Maillane, semble réduite, particulièrement en France, aux cierges et flambeaux des convois... » *Dictionnaire*, v° *Quarte funéraire.*

Quando corpus e loco decessus ad alterum transfertur ritu religioso, processionaliter, parochus parochiæ per cujus fines fit transitus interesse debet cum stola, et aliquod ipsi stipendium juxta statuta locorum solvendum est; nihil autem ipsi debetur, si asportatio fiat absque ullo ritu externo sacrarum exequiarum.

569. — III° *Quibus deneganda sit sepultura ecclesiastica?*

Regula generalis est denegandam fore sepulturam ecclesiasticam excommunicatis denuntiatis, et peccatoribus publicis qui nullum dederunt signum emendationis ante mortem « Sacris canonibus est institutum ut quibus non communi« cavimus vivis, non communicemus mortuis; et ut careant « sepultura ecclesiastica qui prius erant ab unitate Ecclesiæ « præcisi, nec in articulo mortis fuerint reconciliati. » (Cap. *Sacris*, 12, DE SEPULTURIS.) Hæc de excommunicatis denuntiatis statuuntur : quoad vero peccatores publicos nulla censura denuntiata notatos, idem usu servatur, juxta regulas juris communis, et statuta diœcesana; non enim æquum censetur ut iis post obitum applicentur ritu publico suffragia Ecclesiæ, qui dum viverent privati sunt sacramentis.

Hinc exluduntur a sepultura christiana : 1° Pagani, Judæi, apostatæ a fide christiana, hæretici et schismatici notorii; 2° qui sibi manus violentas intulerunt ob desperationem, aut iracundiam, nisi ante mortem signa pœnitentiæ dederint; non autem si per insaniam, quoquo modo sui impotes, seipsos occiderunt; 3° duellistæ qui, si disposiones juris communis stricte servarentur, deberent sepultura ecclesiastica privari, ubicumque ex inflicto vulnere moriantur, etiamsi ante mortem dederint signa pœnitentiæ, et absolutionem a peccatis obtinuerint (n° 741); 4° comœdi et histriones qui turpia repræsentabant adeo ut pro peccatoribus publicis habiti sint, nec ullum signum conversionis dederunt ante mortem. Non excluduntur ratione excommunicationis, siquidem non sunt censuris ipso jure communi innodati, sed ratione status publice peccaminosi;

qui enim sua arte sic abutuntur in perniciem morum christianorum, habendi sunt pro peccatoribus publicis. Concilium provinciæ Remensis, Suessione habitum an. 1849, decrevit hos comœdos et actores scenicos qui impia vel obscena ludunt amovendos esse a communione eucharistica (tit. VII, cap. VI); sequitur excludendos pari jure a sepultura christiana; 5° qui in actu notorio et publico criminis defuncti sunt, nullo prævio signo pœnitentiæ; 6° demum qui palam et coram testibus respuunt scandolose sacramenta in ultimo morbo, et in peccato indurati moriuntur. Si non constet moribundum causa impietatis respuisse sacramenta, vel ea secreto denegaverit, adeo ut nullum intercedat scandalum, satius erit dare sepulturam. — Ubi in prædictis et aliis casibus dubium occurrerit, necesse est ad Episcopum recurrere, quia in statu præsenti denegatio sepulturæ habere potest infausta consectaria. In dubio, si tempus desit ad consulendum Episcopum, satius erit dare sepulturam christianam.

Ecclesia jus habet sibi proprium, atque a potestate sæculari independens, denegandi sepulturam christianam iis omnibus quos sua communione indignos judicaverit; hæc enim res suamet natura constituitur in ordine spirituali, nec afficit directe statum civilem defuncti... hoc tamen jure cum summa prudentia uti debent pastores, ne inducantur scandala multo graviora quam erit inhumatio peccatoris.

570. — IV° *Quid jure præscriptum sit quoad ritus inhumationis ecclesiasticæ?*

Quæstionis solutionem remittimus ad scriptores liturgicos qui regulas a Rituali præfinitas commentariis exposuerunt. Nonnulla solummodo notanda ducimus quæ propius ad jus canonicum referenda nobis visa sunt.

1° Fieri non debet intra ritus sacros laudatio funebris a sacerdote, nisi indulserit Episcopus; hæc enim aliena sunt a regulis ecclesiasticis; 2° cadaver laici, cujuscumque dignitatis

fuerit, non est deferendum a clericis; 3° insignia cujusvis societatis legibus ecclesiasticis proscriptæ, nullo modo poni debent in ornamentum feretri; 4° providendum ne quid desit ex ritibus solemnioribus de quibus, juxta statuta locorum, parochus cum familia defuncti convenit.

ARTICULUS III. — DE DOMINIO SACRARUM ÆDIUM ET CŒMETERIORUM[1].

571. — I° *Utrum Ecclesiæ et cœmeteria, in Galliis, pertineant ad parochias aut diœcesim, vel ad gubernium sæculare?*

I. Distinctione opus est, quoad Ecclesias, an municipia illas propriis sumptibus acquisierint a tempore concordati an. 1801, an vero nec ædificaverint, nec acquisierint.

1° Dubium non est quin ædificia quæ gubernium civile aut civitas acquisivit, seu publicis sumptibus construxit, remaneant sub jure et dominio potestatis sæcularis, si hoc dominium sibi retinere voluit, uti reipsa intendit. Nihil repugnat quominus gubernium et municipia habeant dominium rei sacræ, eadem prorsus ratione qua laicus privatus retinere potest dominium calicis, oratorii, et rei cujusvis alterius benedictæ.

2° Ædes sacræ et alia ædificia quæ ante concordatum sub jure et dominio Ecclesiæ erant, et cultui publico restituta fuerunt, remanent proprietas diœcesis si sint ædificia diœcesana, uti Ecclesia cathedralis et palatium Episcopi; vel parochiæ, si sint ædificia parochialia.

Hæc assertio non placet plerisque jurisperitis civilibus :

[1] Cf. *Traité de la propriété des biens ecclésiastiques*, auctore Affre, Arch. Parisiense.

est nihilominus certo tenenda. Etenim, gubernium sæculare non potuit acquirere dominium harum sacrarum ædium, nisi vi concordati initi cum Sancta Sede; porro, concordatum nihil statuit de dominio horum ædificiorum. Articulus XIII statuit : « Eos qui bona Ecclesiæ alienata acquisierunt, mo-« lestiam nullam habituros a Romanis Pontificibus, ac con-« sequenter proprietas eorumdem bonorum, reditus et jura « iis inhærentia penes ipsos erunt, atque ab ipsis causas « habentes. » Notare oportet : 1° agi in hoc articulo de bonis alienatis ; 2° alienationem sanciri in gratiam acquirentium et ab ipsis causam habentium ; 3° rem ita componi « pro bono « pacis, felicique religionis restitutione. » Porro, ædificia de quibus agimus non erant alienata, sed tantummodo occupata, id est detenta absque ullo titulo proprietatis, a gubernio, quæ duo sunt valde diversa. Bonum pacis postulabat quidem ut consolidaretur, et legitima haberetur possessio quam tot cives inierant diversis titulis, emptione, commutatione, hæreditaria successione, bonorum ecclesiasticorum quæ gubernium alienaverat ; quid vero obstabat quin ipsum gubernium restitueret bona non alienata?

In contrarium objiciunt nonnulli agendi rationem Pii VII, et ipsius gubernii civilis. Pius VII, inquiunt, epistolis ad Episcopum Pictaviensem directis qui super hoc Sanctam Sedem consuluerat, declaravit, an. 1821, emptores qui acquisierant bona ecclesiastica occupata quidem a gubernio ante concordatum, postea vero alienata, posse ea retinere tanquam sua. Insuper gubernium retinuit, quin Sancta Sedes reclamaverit, plures Ecclesias, aliasque ædes sacras, quas tunc temporis occupabat : nonne concludendum videtur hæc sub illius jure remansisse? Quoad ipsas Ecclesias quas necessarias reputavit cultui divino, has remisit Episcopis ut iis uterentur ; non vero dedit eo modo quo censerentur esse sub dominio diœcesis, seu parochiæ.

Ad hæc facilis est responsio. 1° Pius VII nunquam declara-

vit bona alienata a gubernio a tempore concordati, pertinere ad acquisitores vi hujus concordati; potuit, attentis circumstantiis temporum, novas concessiones superaddere concessionibus ante factis; nihil vero, ne verbum quidem dixit quod ad Ecclesias non alienatas referatur. 2° Quod gubernium non omnia restituerit quæ tunc temporis occupabat, nec magis ad quæstionem præsentem attinet; siquidem potissimum agimus de sacris ædibus cultui divino restitutis. Silentium SS. Pontificum prudentiæ, non assensui, adscribi debet; aut si Sancta Sedes tacitum assensum præstiterit, ut potestas sæcularis retineret ædificia ab administrationibus publicis occupata, quæ non sine difficultate restituta fuissent, mens illius certe non fuit ut sacræ ædes cultui publico addictæ, remanerent in dominio gubernii. 3° His præmissis, parum nostra interest expendere quibus verbis usum fuerit gubernium in documento authentico quo Ecclesiæ reddebantur Episcopis, ut in usum catholicorum cederent. Hæc tamen notatu digna exscribemus e libro D. *Affre :* « On ne peut pas « opposer des lois et des décrets dans lesquels il n'est question que de remise, et non de restitution, à une époque où « les établissements ecclésiastiques, n'étant pas constitués, « ne pouvaient par là même former, aux yeux de la loi civile, « une personne morale, capable de propriété. Pendant cette « période de temps, les édifices et les biens rendus sont affectés à perpétuité à un service religieux ; la nature de ce « service est déterminée ; l'État se dessaisit de ces immeubles; « il renonce à tout jamais à les reprendre, et à les détourner « de leur sainte destination. Ils font, dans cette même pensée, partie du domaine public, mais ils ne font plus partie « du domaine de l'État. Aussitôt que les lois ont constitué « les établissements ecclésiastiques, le langage change : les « biens et les édifices ne sont pas seulement remis, ils sont « *restitués.* » (*De la Propriété*, etc., pag. 103-259.)

Hinc concludimus Ecclesias cathedrales et parochiales,

palatia episcopalia et domos presbyterales restituta, pertinere ad diœceses et ad parochias; res enim adhuc manent, sub eo respectu, in statu quo fuerunt tempore concordati. Invocari non potest præscriptio diuturna contra Ecclesiam, quæ reclamare utiliter non potuit. Si quis iterum objiciat gubernium et municipia concurrere, sumptibus æris publici, ad reparationes horum ædificiorum, animadvertendum ipsi erit : 1° Gubernium, seu municipium, non concurrere nisi quatenus Ecclesiæ destituuntur reditibus ad id necessariis; 2° æquum omnino esse ut gubernium et municipia opem conferant in conservationem templorum quibus utuntur plerique cives, licet non qua cives, sed uti christiani catholici; 3° hac contributione aliqualem indemnitatem præstari Ecclesiæ, quæ injuste olim spoliata a gubernio suis bonis temporalibus, non habet unde providere sufficienter valeat instaurationi suarum ædium, cæterisque necessitatibus cultus publici.

II. Hæc quæ de dominio Ecclesiarum diximus, jure applicari possunt cœmeteriis earumdem Ecclesiarum contiguis quæ ante concordatum erecta erant, et cœmeteriis quæ a tempore concordati acquisita forte essent oblationibus fidelium, vel fabricarum parochialium impensis. Sed hæc cœmeteria pauca admodum sunt; communiter enim hæc loca acquisierunt civitates ut essent bona communia, et difficulter obtinetur a gubernio approbatio donationis qua disponeretur de loco ea conditione ut formetur cœmeterium sub jure et dominio parochiæ. Eo conspirant opinio generalis, agendi ratio magistratuum, et placita regiminis publici, ut hæc loca pertineant ad municipia, officiumque providendi sepulturæ civium soli magistratui civili incumbat[1].

572. — II° *Quæ sint consectaria practica juris dominii in sacras ædes et cœmeteria?*

[1] Cf. *Journal des fabriques*, tom. II, pag. 177.

I. Dominium plenum includit jus administrandi, utendi exclusive, et disponendi; quapropter hæc tria inhærent, et quidem jure proprio, parochiæ quæ habet dominium suæ Ecclesiæ. Habet utique parochus administrationem hujus Ecclesiæ; ipsius est illam custodire, mundam servare, ornare supellectili, vigilare ne quid in ea inordinatum fiat, providere illius instaurationi, quando opus est. Habet præterea jus utendi exclusivum, sive quoad cæremonias sacras, sive quoad proventus temporales : impedire potest et debet ne inserviat usibus profanis, vel cæremoniis religiosis cultus acatholici : percipit cunctos reditus ex locatione sedilium, vel alio titulo, ex eleemosynis et oblationibus provenientes, servatis tamen regulis in sectione subsequenti præfiniendis. Tandem habet jus disponendi, observando leges canonicas de alienatione bonorum ecclesiasticorum, de quibus infra dicetur. Si sacrum ædificium casu destruatur, parochia dominium retinet loci in quo situm erat, et lapidum, cæmentorum, lignorum... uno verbo, materiæ. Hæc sunt consectaria juris proprietatis; quantum autem illius exercitium restrictum sit legibus civilibus in Galliis, et pluribus aliis regionibus, videbimus quando exponendæ erunt regulæ civiles de administratione temporali parochiarum.

Quando parochia non habet dominium Ecclesiæ, habet nihilominus ex contractu implicite inito Episcopum inter et gubernium civile seu municipium, administrationem et usumfructum plenum, eodem modo qui supra expositus est. Gubernium civile, seu communitas civilis comitiis municipalibus suoque magistratu repræsentata, eo ipso quod Ecclesiam suis sumptibus ædificatam et ornatam tradidit Episcopo, ut divino cultui inserviat, abdicavit dominium utile, administrationem scilicet et usum ædificii, retento solummodo dominio nudo; non potest proinde eo uti sive pro cultu alieno sectæ cujusvis, sive pro celebrandis comitiis sæcularibus, quia hæc dedecent sanctitatem loci sacris ritibus Deo dicati, et Episco-

pus ea conditione suscepit ædificium sacro cultui dicandum. Est igitur contractus vi cujus Episcopus spondet templum adhibendum fore, ad præscriptum sanctionum canonicarum, ut inserviat catholicis; et vicissim magistratus, vices gerens civitatis, promittit se nihil acturum, nec postulaturum, quod sit contrarium huic destinationi ædis sacræ.

II. Quod ad cœmeterium attinet, ratio etiam habenda est usus spiritualis et proventuum temporalium.

1° Parochia habet usum spiritualem exclusivum cœmeterii ad sepeliendum corpora christifidelium qui in communione Ecclesiæ catholicæ defuncti sunt, si locus sit sub illius dominio; si vero proprietas loci jure pertineat ad communitatem civilem, potest solummodo postulare ut pars reservetur pro sepultura fidelium; et, si nec pars illa ipsi assignetur, locum saltem benedicit quo tumulatur corpus defuncti.

2° Proventus temporales cœmeterii, qui scilicet oriuntur ex plantis et arboribus qui aut sponte nascuntur aut labore hominum conseruntur, et ex concessione tumuli in perpetuum aut in præfinitum tempus, huic lege naturali adscribuntur cujus est solum. Citantur in contrarium litteræ quas anno 1834 cultuum administrator civilis direxit ad præfectum districtus Garumnæ : verum hæc prævalere nequeunt contra regulam generalem jure naturali innixam; rationi enim maxime consonat ut *res fructificet domino*. « Celui qui a la propriété « d'un terrain, *ait recens scriptor*, peut seul y faire des con- « cessions, car c'est un démembrement et un produit de la « propriété : supposer la fabrique propriétaire, et accorder « à la commune la faculté de disposer, c'est admettre les « idées les plus inconciliables[1]. »

Nota 1° Lex civilis Galliarum tribuit fabricæ parochiali herbas, fructus, et ramos arborum quæ sponte nascuntur

[1] Gaudry, *Traité de la législation des cultes*, tom. II, n° 745. — Cf. *Journal des fabriques*, tom. II, pag. 182; tom. VII, pag. 369; tom. VIII, pag. 372; tom. X, pag. 361.

in cœmeterio, absque cultura hominis : alii omnes proventus adscribuntur municipiis, quoties, uti communiter constituitur, dominium cœmeterii pertinet ad communitatem civilem [1].

2° Quando alter eligitur locus sepulturis, priore derelicto, cœmeterium remanet sub jure proprietarii, communitatis nempe civilis, aut parochiæ, ex dictis supra. Proprietarius loci potest, juxta leges civiles, terram excolere, arbores plantare, transactis quinque annis; sed vetitum est ne terra in altum fodiatur, aut ibi exstruatur ædificium, donec facultas id exsequendi concessa sit ab auctoritate superiori.

In illa cœmeteriorum mutatione meminisse debent christiani loca humandis corporibus fidelium fuisse sacerdotali benedictione consecrata, et ipsos corporum cineres venerandos esse, quos utique, ut pie præsumimus, sanctus Spiritus suscitabit in die resurrectionis generalis, ad gloriam sempiternam. Valde quidem optandum ut loca sacris ritibus benedicta non convertantur deinceps in usus humanos, quod olim apud ipsos ethnicos uti sacrilegium habebatur, unde in codice Theodosiano, lege *de Sepulchris violatis*, dictum est : « Pergit « audacia ad busta diem functorum et aggeres consecratos : « cum et lapidem hinc movere, et terram sollicitare et cespi- « tem vellere, proximum sacrilegio majores semper habue- « runt. » Verum, si urgeat necessitas locum deserendi et, dato tempore præfixo, velint illum excolere, id saltem fieri nequaquam debet, antequam collecta sint, et cum honore ac cultu christiano alibi translata, ossa defunctorum, quæ pietate et quodam cultu honestare a sanctis Patrum traditionibus edocti sumus.

[1] Art. 36 legis an. 1809. Cf. *Code des fabriques* (auct. de Champeaux), t. I. pag. 184, *du Produit spontané des Cimetières*.

SECTIO IVª

DE BONIS TEMPORALIBUS ECCLESIÆ.

Bona temporalia Ecclesiæ sunt res corporales et jura incorporalia quæ acquisivit ut inserviant cultui publico, clericorum educationi atque sustentationi, et pauperum sublevamini. Sicuti bona spiritualia de quibus hucusque egimus, sacramenta nempe, officia divina, festorum celebratio vitam internam Ecclesiæ fovent et sacrum ministerium fecundant ad procurandum salutem animarum; ita bonis temporalibus sustentatur vita illius externa. Dicemus : 1° de dominio bonorum temporalium ecclesiasticorum in genere; 2° de præcipuis speciebus horumce bonorum; 3° de eorumdem regimine et alienatione.

ARTICULUS I. — DE ADEPTIONE ET DOMINIO BONORUM TEMPORALIUM ECCLESIÆ [1].

573. — I° *Utrum et quo titulo Ecclesia sit capax dominii bonorum temporalium?*

Ecclesia est capax dominii rerum temporalium jure naturali, divino et civili.

[1] Cf. Mammachi, *Del Diritto libero della Chiesa di acquistare e di possidere boni temporali, si mobili, che stabili.* 5 vol. in-8, an. 1770. — Affre, *Traité de la propriété des biens ecclésiastiques.* — D. Carrière, *Prælect. maj., de justitia et jure,* part. I, sect. I, cap. IV.

Nonnulli veteres hæretici contenderunt Christum prohibuisse ne Ecclesia possideret bona temporalia. Horum novatorum opiniones propagavit Wiclefus, sæculo xv, qui in eum delirantis animi excessum devenit ut asseruerit *Papam cum omnibus clericis suis possessionem habentibus esse hæreticos, eo quod possessionem habent, et consentientes ei, omnes videlicet dominos sæculares et cæteros laicos*. Non defuerunt, nec etiam hodiedum desunt viri politici qui alia ratione oppugnant jura Ecclesiæ, affirmando nullum jus dominii in bona temporalia ipsi competere posse, nisi ex concessione principis sæcularis cujus arbitrio facultas concessa acquirendi et possidendi revocari potest. Nonnulli inferunt bona ecclesiastica esse sub dominio reipublicæ, tum quia princeps ea conditione concessit Ecclesiæ facultatem acquirendi ut sola possessione et jure administrandi frueretur; tum quia hæc bona collata sunt Ecclesiæ in utilitatem publicam, ideoque sunt pars fortunæ publicæ, tum demum quia corpora moralia quibus hæc bona tribuuntur existere non possunt aliter quam vi legis quæ potest ea supprimere, ac consequenter de illorum bonis disponere. His ratiociniis usi sunt ut probarent legitimam fuisse spoliationem Ecclesiæ sæculo præterito consummatam a conventu nationali. Quantum aliena sint a vero hæc systemata, paucis ostendemus, quæstione expensa ad normam juris naturalis, divini et civilis.

1° *Jure naturali* quævis communitas ad finem honestum formata potest acquirere dominia rerum temporalium. Cum, ex omnium confesso, quisque privatus valeat acquirere bona quibus provideat suis necessitatibus et commodis, cur eodem jure non potiretur communitas hominum, persona moralis? Habet utique corpus morale facultates intellectuales, morales et physicas quibus hæc bona sibi comparet, ea gerat, iisque in suum commodum utatur : necessitatibus obnoxium est quibus aliter providere nequit; oportet enim communitatem suos ministros habere, conventus agere, ordinem pu-

blicum tueri, quæ cuncta non obtinentur absque impensis. Ergo Ecclesia, quæ est societas omnium perfectissima, est jure naturali capax dominii. — Id confirmatur consensione omnium populorum in eamdem sententiam. Ne de Judæis dicamus quorum sacerdotes, Deo ita ordinante, habebant in sua possessione urbes et suburbana per circuitum, ac præterea decimas ab aliis tribubus recipiebant, neminem latet fana deorum et collegia sacerdotum apud Ægyptios, Persas, Chaldæos, Gallos, Græcos, Romanos, et alias gentes, multa dominia habuisse, quem morem adhuc tenent gentes infideles : porro hæc unanimis consensio populorum est certum argumentum communitatem ad cultum publicum constitutam, Ecclesiam scilicet, sicuti alias communitates et municipia ad finem civilem erecta, posse jure naturali acquirere dominia rerum temporalium.

2° *Jure divino* insuper Ecclesia eadem facultate donatur: atque exinde oritur discrimen essentiale Ecclesiam inter et cæteras communitates quibus constituuntur corporalia moralia in societate. Princeps sæcularis judex est an talis aliave communitas opportune admittenda sit in republica. Auctoritas nempe publica dat communitatibus quas probaverit existentiam civilem; jus etiam habet easdem communitates extinguendi, si periculosæ evaserint; nullum denique collegium jure existit, nisi ex assensu supremi legislatoris, alias reputatur illicitum. Dissimilis est autem conditio Ecclesiæ quæ, cum divinitus fuerit constituta uti societas externa cum cultu publico, obtinuit immediate a Christo Domino jus acquirendi bona temporalia ipsi ad cultum publicum, necnon ad ministrorum cultus divini honestam sústentationem, necessaria.

Ecclesia hac facultate usa est ab initio, hac ipsa ætate qua legibus Romanis proscribebatur, quod non solum de mobilibus, sed de sacris ædibus aliisque bonis immobilibus, monumentis historicis traditum est. Memorasse satis sit consti-

tutiones imperiales quibus Constantinus Magnus et Licinius statuerunt ut loca ad quæ christiani convenire consueverant et quæ a fisco vendita aut donata fuerant, christianis restituerentur. « Et quoniam, aiunt imperatores ad proconsulem « rescribendo, iidem christiani non ea tantum loca, sed alia « etiam habuisse noscuntur, ad jus corporis ipsorum, id est « Ecclesiarum, non hominum singulorum, pertinentia, ea « omnia quæ lege superius comprehendimus, citra ullam « prorsus ambiguitatem, iisdem christianis, id est corpori et « conventiculis eorum reddi jubebis... quandoquidem volu- « mus ut quæ supradictæ Ecclesiæ antea possederunt ad « earumdem jus omnino revertantur... Ergo operam dabis ut « sive horti, sive ædes, seu quodcumque aliud ad jus ea- « rumdem Ecclesiarum pertinuerit, cuncta illis quantocius « restituantur [1]. » Certo exinde concluditur Ecclesiam, a tempore Apostolorum ad tempora Constantini, firma fide persuasum habuisse sibi jus datum a Christo acquirendi dominia rerum temporalium, siquidem ea reipsa acquisivit ac possedit tunc temporis quando id ipsi interdicebant leges Ethnicorum, quorum dominatu omnia tenebantur. Nemo certe inter catholicos dicet quod hac in re, sicuti in aliis quæ ad divinum institutum referuntur, ordinationem Christi non recte interpretata sit Ecclesia?

Hæc duo, necessitas nempe dominii ut Ecclesia finem suum obtineat, et praxis constantissima, etiam sub principibus ethnicis, abunde sufficiunt viro catholico ad asserendum jus divinum Ecclesiæ. Quanto magis idem jus indubitata fide agnoscet si respexerit ad definitiones doctrinales et ad canones disciplinares conciliorum generalium? Concilium Constantiense proscripsit propositiones erroneas Wiclefi; et Martinus V confirmando decreta ea de re edita statuit in-

[1] Eusebius, *Hist. eccl.*, lib. X, cap. V. — *De Vita Constantini*, lib. II. cap. XXIII, XXXIX.

super ut quilibet de his erroribus suspectus interrogaretur « utrum credat quod auferentes, tollentes, et invadentes bona « ipsa ecclesiastica sint tanquam sacrilegi puniendi. » Concilium Lugdunense II, an. 1274 habitum, canone XII, et concilium Tridentinum sess. XXII, cap. XI, generali constitutione sanxerunt universos et singulos, quacumque dignitate, etiam *imperiali et regali* præfulgeant, qui bona alicujus Ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis vel regularis beneficii « *quacumque* « *arte*, aut quocumque quæsito colore in proprios usus con- « vertere, illosque usurpare præsumpserint, seu impedire ne « ab iis ad quos jure pertinent percipiantur, anathemati sub- « jacere tamdiu quamdiu bona, res, jura, fructus et reditus « quos occupaverint, integre restituerint Ecclesiæ. »

3° *Jure publico et civili* Galliarum firmatur, quoad forum civile, capacitas dominii quam asserimus Ecclesiæ. Jure quidem publico stipulatur in concordato inito inter Sanctam Sedem et gubernium Galliæ; articulus enim XV hujus conventionis fert: « Gubernium curabit ut catholicis liberum sit, si « libuerit, Ecclesiis consulere novis fundationibus. » Lex 2 januarii 1817 lata statuit: « 1° Tout établissement ecclé- « siastique reconnu par la loi pourra accepter, avec l'autori- « sation du roi, tous les biens meubles, immeubles ou rentes, « qui lui seront donnés par actes entre-vifs, ou par acte de « dernière volonté. 2° Tout établissement ecclésiastique re- « connu par la loi pourra également, avec l'autorisation du « roi, acquérir des biens immeubles ou des rentes. 3° Les « immeubles ou rentes appartenant à un établissement ec- « clésiastique seront possédés à perpétuité par ledit établis- « sement et seront inaliénables, à moins que l'aliénation en « soit autorisée par le roi. »

574. — Hinc concludimus 1° Ecclesiam jus insitum habere, divina Christi ordinatione, acquirendi bona temporalia, seu mobilia seu immobilia, quo jure privari non potest; quidquid enim homines enituntur contra constitutionem di-

vinam Ecclesiæ irritum est. Concludimus 2° Ecclesiam eo jure uti posse, non solum ut provideatur institutis quæ ipsi necessaria sunt, sc. sedi episcopali, capitulo Ecclesiæ cathedralis, ecclesiis parochialibus, seminariis; sed etiam institutis aliis publicis quorum existentiam utilem judicat in ordine spirituali, uti sunt communitates religiosæ. Judex ipsa est, divina ordinatione, convenientiæ et utilitatis horum institutorum. (N° 428.) Concludimus 3° bona temporalia Ecclesiæ legitime acquisita ipsius propria esse, adeo ut potestas sæcularis nullatenus valeat ea sibi vindicare, nec de istis pro arbitrio disponere, non secus ac de bonis privatorum. Respuimus uti falsas, atque Ecclesiæ injuriosas, opiniones illorum juristarum qui res Ecclesiæ inter bona nationalia reponere præsumpserunt. Maxime optandum est ut duæ auctoritates, spiritualis et sæcularis, concordi animo componant quæ ad hanc materiam spectant, ne occasione acquisitionis, possessionis, administrationis, atque usus bonorum, occasio detur conflictus; at jura Ecclesiæ non pendent a concessione arbitraria principis sæcularis.

575. — II° *Ad quem pertineat dominium et dispensatio bonorum ecclesiasticorum?*

Nonnulli canonistæ dixerunt bona ecclesiastica esse in Dei solius dominio, quia sunt res Deo sacræ, in quas nemo, nec communitas, nec quivis privatus, jus proprietatis prætendere potest. Hæc sententia est quidem vera si ita intelligatur ut bona ecclesiastica debeant, ob finem cui destinata fuere, referri ad honorem et cultum Dei, nec possint, exceptis casibus jure probatis, impendi in usus profanos; hæc autem destinatio non impedit quominus eadem bona constituantur sub humano alicujus dominio qui valeat illis uti, ac de illis disponere, si necessitas postulaverit, servatis legum præscriptionibus. Ut vero inquiratur quis habeat hujusmodi dominium, expendere sufficit quis in Ecclesia idoneus sit ad acquirendum, et de facto rem sibi acquisierit titulo legitimo;

dominium enim hoc duplici fundamento innititur, jure acquirendi, et facto acquisitionis legitimæ.

I. Dominium proprie dictum bonorum ecclesiasticorum pertinet ad Ecclesias, seu ad communitates canonice erectas, quibus titulo proprietatis acquisitum fuit. « Communis est « sententia, ait Schmalzgrueber, quod dominium particulare « bonorum ecclesiasticorum sit penes ipsas Ecclesias, sive « collegia et capitula clericorum; aut ubi talia non sunt, « penes communitatem fidelium ad Ecclesiam spectantium, « si Ecclesia sit sæcularis; si vero regularis, penes ipsa mo- « nasteria, seu conventus et communitates religiosorum, si « illa sint dominii capacia. » (In tit. DE PECULIO CLERICORUM, n° 4, lib. III Decret.) Ecclesia Romana multas olim possessiones habuit quæ ipsi datæ fuerant ex diversis regionibus ut constitueretur patrimonium sancti Petri; diœcesis, sedes episcopalis, Ecclesia cathedralis, capitulum, seminaria, Ecclesiæ parochiales, monasteria et alii conventus regularium, confraternitates, et cætera instituta ecclesiastica vel religiosa, quando rite erecta fuerunt servatis legibus canonicis, sunt capacia dominii; quamobrem si bonum temporale, quovis titulo ad transferendum dominium apto, acquisierint, res ipsis propria est, sub illorum utique jure et dominio constituta.

Supponimus Ecclesias et cæteras communitates fuisse *rite erectas;* quia in societate religiosa, non secus ac in societate temporali, nulla communitas subsistit cum jure acquirendi et possidendi, nisi constituta et approbata fuerit ab auctoritate superiori competente. Quamdiu deest hujusmodi canonica constitutio, dari quidem potest persona moralis civilis, vel persona individua, capax dominii, sed bonum temporale ab illa acquisitum non reputatur bonum ecclesiasticum, nec habet privilegia bonis ecclesiasticis jure canonico annexa... Supponimus insuper Ecclesiam et communitatem rem acquisivisse *proprio nomine, ut in suos usus adhibeatur*, quod

est signum proprietatis. Nihil refert, si intercedere debeat assensus superioris ut fiat acquisitio, nec si communitas bona semel acquisita alienare non valeat inconsulto eodem superiore. Hæc necessitas probat communitatem obnoxiam esse auctoritati superioris et quodammodo sub tutela, eadem fere ratione ac in ordine civili minor, nec acquirere, nec alienare potest absque assensu tutoris; sed nullatenus obstat quin communitas obtineat dominium proprie dictum.

Quando communitas ecclesiastica, ut puta, diœcesis, parochia... bonum temporale assequitur donatione vel fundatione, attendere debet ad intentionem manifestatam donatoris; an rem dederit ut ad finem specialem, in actu donationis expressum, inserviat; an in usus communes arbitrio Episcopi, parochi, alteriusve rectoris, determinandos. Si bona destinaverit alicui instituto in specie, v. g. confraternitati, seminario majori, seminario minori, exercitiis missionum evangelicarum... parochus, nec ipsemet Episcopus potest aliud institutum substituere in hujus locum quod donator designaverit, etiamsi ipsi videatur hanc substitutionem magis expedire; nam pactis standum est. Statuere de re donata contra mentem benefactoris, eam impendere in usus alienos a fine præfinito, est jure naturali non solum illicitum sed invalidum.

II. S. Pontifex habet in bona ecclesiastica jus supremæ dispensationis, vi cujus potest, non arbitraria quidem voluntate sed ita exigente necessitate Ecclesiarum, ea transferre, alienare, vel etiam laicis cedere. S. Thomas in eo sensu dixit res omnes ecclesiasticas esse S. Pontificis, non ut domini et possessoris, sed *ut principalis dispensatoris*. 1° Fideles, dum aliquid dant Ecclesiis, vel monasteriis, non ea quidem donant S. Pontifici; præsumuntur tamen consentire, ut si urgens necessitas postulaverit, S. Pontifex valeat de his bonis statuere; ita enim rem componi postulant regimen Ecclesiæ, suprema potestas inhærens Sanctæ Sedi, necessitas aver-

tendi pericula quæ alioquin, in quibusdam casibus, religioni imminerent. Fideles, nisi sub ea conditione tacita donarent, grave damnum afferrent Ecclesiæ, nedum illi consulerent, nec ideo ipsa donatio acceptari posset. 2° SS. Pontifices hoc jure identidem usi sunt, licet cum summo moderamine. Cesserunt, ita postulante temporum necessitate, partes aliquas bonorum Ecclesiæ Romanæ: quamvis enim juramento spondeant ante suam coronationem, se nec daturos nec oppigneraturos bona, terras, castra suæ ditionis, uti alias diximus (n° 89), hæc tamen juramenta quibus stricte tenentur in ordine consueto rerum, non eo usque urgent, imo nec jure naturali et divino urgere possunt, ut S. Sedes nequaquam posset aliquid e locis et juribus suarum ditionum cedere, etiam quando urgentissima necessitas ipsius Ecclesiæ exposcerit. Id omnes fatentur et sequitur ex doctrina unanimi Theologorum de natura juramenti. — Transtulerunt insuper bona ab uno instituto regulari quod, jure seu facto, extinctum fuerat, ad aliud; v. g. quando suppressa est religio Templariorum : suppresserunt, ad mentem concilii Tridentini, nonnulla beneficia simplicia ad providendum erectioni seminariorum et parochiarum. Bona ecclesiastica injuste occupata, et invalide alienata a laicis, cesserunt pro bono pacis, ut facilius restituerent Ecclesias tempestatibus politicis collapsas, uti factum fuisse recenti ætate omnes norunt. Hoc autem, quin fieri legitime potuerit, nemo inter catholicos dubitabit [1].

576. — III° *Quomodo acquiratur dominium bonorum ecclesiasticorum?*

I. Ecclesiæ bona acquirunt iisdem prorsus mediis et titulis quibus privati et communitates civiles sua dominia in societate sæculari possident; scilicet labore, donationibus et

[1] Cf. Litteras apostolicas Benedicti XIV ad Episcopos directas, *Cum encyclicas litteras*, an. 1754, n^is 3, 4, 5.

contractibus onerosis, adeo ut nullus sit proprietarius, nullave communitas, quæ res suas sibi meliore jure asserere valeat. Hæc maxime attendenda sunt ut judicetur de inanitate sophismatum queis nonnulli enixi sunt comprobare agendi rationem Conventus Nationalis qui Ecclesias bonis temporalibus spoliavit. Si semel admittatur licitum fore gubernio sæculari jus Ecclesiarum labefactare, non est cur possessiones communitatum civilium, et ipsorummet privatorum tutas putent ; cum enim non alio fundamento reponantur, iisdem etiam principiis, seu rectius ut dicamus, iisdem captionibus fas erit jura uniuscujusque pro arbitrio invadere, nihilque stabile relinquetur in societate.

577. — II. Lex civilis, apud Gallos, hæc statuit ex veteribus edictis regiis deprompta[1] ; ut communitas acquirere valeat :

1° Necesse est ut communitas ipsa agnita approbataque fuerit a gubernio. Porro, gubernium approbavit instituta diœcesana, nempe titulos episcopales, capitula, fabricas Ecclesiarum cathedralium et seminaria ; instituta parochialia, scilicet fabricas Ecclesiarum parochialium, capellas annexas rite erectas, presbyteria; demum nonnullas communitates religiosas, præsertim quæ hospitiorum curæ, pauperum sublevamini, puerorum educationi destinantur.

2° Necesse est ut donatio, seu quævis alia acquisitio titulo oneroso, approbetur, quod de immobilibus, de censibus annuis et de ipsis bonis mobilibus intelligendum est, saltem si hæc non donantur de manu ad manum. Edictum regium 2 aprilis 1817 fert : « Les dispositions entre-vifs ou par tes-
« tament de biens meubles et immeubles, au profit des
« églises, des archevêchés et évêchés, des chapitres, des
« grands et petits séminaires, des cures et des succursales,
« des fabriques, des pauvres, des hospices, et en général de

[1] Edict. Ludovici XIV, an. 1666; Ludovici XV, an. 1749.

« tout établissement d'utilité publique et de toute association
« religieuse reconnus par la loi, ne pourront être acceptées
« qu'après avoir été autorisées par Nous, le conseil d'État
« entendu, et sur l'avis préalable de nos préfets et des évêques,
« suivant les divers cas.

« L'acceptation des dons ou legs en argent ou objets mo-
« biliers n'excédant pas trois cents francs sera autorisée par
« les préfets. »

Leges civiles requirunt hanc approbationem, tum quia præcavere voluerunt ne nimium accrescant bona temporalia communitatum quæ Gallice nuncupantur *établissements de mainmorte*, id est, quæ alienare non possunt; hæc enim coacervatio bonorum quæ subducuntur commercio visa est minus expedire bono communi : tum quia consulere studuerunt commodis familiarum, ne hæredes naturales priventur bonis suorum cognatorum ultra quod exposcit æquitas : tum etiam quia cautum voluerunt ne communitates bona acquirant sub conditionibus quæ ipsis gravamini forent.

Ex præscripto edicti regii citati donationes approbari possunt a præfectu districtus, quando non excedunt summam trecentorum francorum.

Donationes manuales non subjacent his legibus; possunt utique acceptari a communitate quin necesse sit recurrere ad gubernium civile, causa obtinendi approbationem. Regula generalis est, principiis juris communis, et doctrina jurisperitorum innixa, traditionem realem boni mobilis, præsertim pecuniæ, dominium rei transferre in recipientem, et possessionem loco tituli esse, ut statuit art. 2279 Codicis civilis. Decretum an. 1809 de fabricarum constitutione eamdem regulam implicite sanxit in gratiam Ecclesiarum, nedum legi communi derogaverit; siquidem inter reditus fabricarum enumerat *oblationes :* porro oblationes sunt donationes manuales, nec ullum discrimen assignatur inter oblationes, ratione quantitatis seu summæ datæ. Ergo donatio manualis,

qualiscumque sit, acceptari potest absque prævia approbatione gubernii. Attamen, si donatio sit valde notabilis, ratione habita fortunæ donatoris, et videatur facta ut legi fraus fiat ac subterfugiant interventum auctoritatis publicæ, gubernium sibi reservat facultatem eam rescindendi, aut ad certum modum imminuendi [1].

3° Ut detur expetita approbatio, exponi debet gubernio status rerum, cum petitione facta ab administris instituti cujus interest. Si agatur de acquisitione titulo oneroso, transmittendæ sunt tabulæ in quibus declarantur natura, situs et valor objecti, bona eidem instituto jam ante acquisita, media quæ illi suppetunt solvendi pretium rei acquirendæ. Si agatur de acquisitione titulo gratuito, servantur formalitates communes præscriptæ pro donationibus et testamentis; insuper, quod ad testamenta attinet, advocantur propinquiores hæredes defuncti, ut assentiantur legato aut declarent cur assensum suum denegaverint. Non necessum est ut re ipsa assentiantur, sed illos audiendos voluit princeps sæcularis, ut perpendatur an hæredes grave detrimentum patiantur ex dispositione testamentaria defuncti; an intercesserit fraus aliqua seu captatio; an bona derelicta proveniant ex paterna hæreditate aut aliunde; an testator perspectum habuerit statum suorum parentum.

Insuper ubi de donationibus seu testamentis agitur, ratio habetur onerum a donatore injunctorum, et finis proximi ad quem bona donata sunt, utrum his oneribus non gravetur communitas ultra quod expedit; an valeat pactis conditionibusque satisfacere; utrum finis a donatore intentus, onera quæ imposuit, pia opera quæ exsequenda mandavit, consentiant cum natura, conditione atque fine instituti. V. g. fabrica Ecclesiæ parochialis constituta est solummodo ad gerenda negotia temporalia cultus publici; quocirca non potest ac-

[1] Cf. Gaudry, *Traité de la législation des cultes*, t. III, n°s 864, 865.

ceptare donationes destinatas ad fundationem et regimen scholarum, et xenodochiorum, ita saltem quod ipsa scholas aut hospitalia instituat et administret. Si fundatio hujusmodi facta sit, gubernium id tantum concedet, ne defraudetur pia intentio donatorum, ut fabrica acceptet ac, vices agens executoris testamentarii, transferat bona data ad communitatem civilem, cui munus incumbet exsequendi intentiones in testamento expressas[1].

Demum exposcitur assensus Episcopi quoties imposita sunt onera communitatibus ecclesiasticis, et ejusdem sententia, si nulla onera injuncta sit; Episcopi siquidem est perpendere an expediat fundationes acceptari.

His cunctis habitis auctoritas sæcularis statuit : testamentum confirmat atque exsequi mandat ; aut e contra denegat approbationem, vel donationes imminuit, relicta parte hæredibus, prout sibi visum fuerit.

Hæc exponendo, non approbando, retulimus ; multa enim videntur adversa libertati Ecclesiarum.

ART. II. — DE PRÆCIPUIS SPECIEBUS BONORUM ECCLESIASTICORUM.

578. — Actum est in præcedentibus de sacris ædibus, de illarum supellectili et de cœmeteriis. Alia bona ecclesiastica distinguuntur generatim in mobilia, immobilia et census; cum vero nulla sit difficultas sub eo respectu, aliam distinctionem bonorum expendere magis opportunum arbitramur, ratione habita finis ad quem donantur. Sunt igitur oblationes, fundationes et beneficia de quibus singillatim dicetur, posteaquam nonnulla prænotata fuerint, ad intelligentiam juris et veteris disciplinæ de primitiis et decimis.

[1] *Journal des fabriques*, t. VII, pag. 300. *Décision du Conseil d'État*, an. 1841.

§ 1. *De primitiis et decimis.*

579. — Judæis præscriptum fuit lege Mosaica primitias frugum terræ deferre in domum Domini, ut cederent in usum Levitarum.

Primitias solvebant Deo immediate, in gratiarum actionem pro novis fructibus a divina providentia acceptis; sed hæc, Deo ipso ita ordinante, inserviebant alendis sacerdotibus. Decimas etiam omnium fructuum quotannis solvere jubebantur Levitis.

Lex evangelica nihil ea de re præscripsit christifidelibus; nec ut primitias frugum Deo, nec ut suorum bonorum decimas in sustentationem clericorum persolverent: obligationem tamen naturalem subveniendi necessitatibus ministrorum Ecclesiæ sancitam voluit, et primorum pastorum prudenti arbitrio dimisit jus determinandi, pro ratione temporum et locorum, modum magis congruum quo his necessitatibus provisum foret.

Ab exordiis nascentis Ecclesiæ fideles spontanea mentis devotione primitias frugum dare consueverunt; quem morem pietate inductum, atque moribus insitum, sancti Patres valde commendaverunt, et Ecclesia suis canonibus servandum indixit. Hæc disciplina in desuetudinem sensim abiit, ac tandem penitus cessavit. Diutius perseveravit lex decimarum quæ clericis solvebantur in sacri ministerii stipendium. Duplicis generis distinguuntur in jure, scilicet prædiales et personales, quibus etiam accensentur novales. Decimæ *prædiales* pars erant decima proventuum et fructuum prædii, rusticani, vel urbani; decimæ *personales* erant quædam pars bonorum industria et arte comparatorum; *novales* nuncupabantur proventus prædii noviter ad cultum redacti quod ante frugiferum non erat. Porro, sacri canones et multæ SS. Pontificum constitutiones injunxerunt fidelibus ut decimas solverent, quæ

primævis temporibus Episcopo datæ sunt in administrationem et dispensationem, postea autem attributæ communiter fuerunt Ecclesiis parochialibus, « ad quas de jure communi « spectavit decimarum perceptio, » uti dicitur in cap. *Cum contingat*, 29, *Cum in tua*, 30, DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS, lib. III Decret.

Legislatio de decimarum solutione et perceptione multis dubiis occasionem dedit quæ in hac nostra ætate supervacaneum est excutere, cum hæc disciplina in desuetudinem apud nos abierit. « Nimirum, ait Devoti, posteaquam clericis « parata sunt aliis bonis ac reditibus ea quæ suppeditent ad « cultum et ad victum, paulatim decrevit solutio decimarum, « et nunc in multis locis neque decimæ prædiales ex prædiis « urbanis, neque personales solvuntur..., et multæ etiam « regiones sunt in quibus decimæ (ex omnibus fructibus terræ) prorsus exoleverunt. » (Tit. XVI, *de Decimis*, § 6.)

§ 2. *De Oblationibus.*

De oblationibus quæritur 1° quid sint et qua lege determinentur; 2° quibusnam in dominium cedant, et qua conditione legitime possint recipi; 3° demum quæ sit auctoritas Episcopi in statuendo modum et partitionem oblationum.

580. — I° *Quid sint oblationes, et quatenus fieri debeant a fidelibus?*

I. Oblationes fidelium, consideratæ abstrahendo a fundationibus de quibus modo dicemus, sunt bona mobilia quæ fideles donant intuitu religionis, quacumque ex causa, sed præsertim occasione alicujus actus ministerii ecclesiastici, ut cedant in usum Ecclesiæ, aut sacrorum ministrorum.

Antiquissimus est harum oblationum usus, et ab ipsa ætate apostolorum repetendus. Offerre quippe fideles consueverunt panem et vinum ad sacrificium Missæ; thus et oleum pro sacris luminaribus; fruges præterea quibus pauperes aleren-

tur una cum aliis fidelibus in agapis. Frequens occurrit harum oblationum mentio in monumentis priorum temporum, et quando huic officio defuerunt fideles, eos admonuerunt sancti Præsules. « Oblationes quæ in altario consecrantur afferte, « aiebat S. Augustinus : erubescere debet homo idoneus, si « de aliena oblatione communicaverit » (*Sermo* CCXV *de Tempore*); et Deum ipse testatur quod sua mater Monica nullum diem præterierit absque oblatione ad altare. (*Conf.*, lib. V, cap. IX.)

Nec tamen oblationes indiscriminatim admittebantur, sed ab illis solummodo qui in communione Ecclesiæ vivebant. Fratrum inter se dissidentium, excommunicatorum, hæreticorum, dona accepta non erant. Hinc S. Ambrosius Valentinianum Augustum graviter admonuit ne templa collabentia idololatrarum resarciret, ni vellet suas oblationes ab Ecclesia respui; et clericorum S. Basilii nemo ausus est accipere dona Valentis Imperatoris, donec scirent an sanctus Antistes ea acceptavisset[1].

581. — II. Oblationes aliæ sunt spontaneæ, aliæ debitæ ex parte fidelium. Etsi primæva ætate fideles nulla lege cogerentur, se tamen aliquatenus obligatos reputabant sua dona afferre, quibus et clericis, et suæ Ecclesiæ pauperibus necessaria suppeterent : unde S. Hieronymus in epist. ad Heliodorum dicebat : « Clerici de altari vivunt; mihi tanquam « infructuosæ arbori securis ad radicem ponitur, si munus « ad altare non defero. »

Fideles itaque sponte sua donant Ecclesiæ intra Missarum solemnia ad offertorium : deponunt in arcis nummariis, aut sua munera alio modo largiuntur, prout sibi visum fuerit.

Sunt præterea oblationes quas debitas diximus ex parte fidelium, occasione sacrosancti sacrificii quod sibi specialius

[1] Selvaggio, *Antiquitatum christ. instit.*, lib. II, part. II, cap. I, n.os 20-38.

applicari postulant, vel solemnitatis quam adhiberi volunt in benedictione nubentium, aut etiam in suorum defunctorum exsequiis, vel demum usus sedilium in Ecclesia quando sacris officiis intersunt. Ut vero disciplina canonica ea de re explicetur, utque defendamus Ecclesiam ab injuria nonnullorum qui presbyteris opprobrio vertunt harum oblationum perceptionem, quædam notare necessarium omnino arbitramur.

1° Ecclesia catholica abhorret, semperque abhorruit, a simoniaca labe. Vult res divinas summa religione tractari, et gratis in usus fidelium impendi, quod gratis a Christo acceptum est. *Quod gratis accepistis, gratis date.* 2° Fideles tenentur officio religionis, charitatis et justitiæ, ad providendum de victu necessario clericis qui sibi spiritualia ministrant, et ad conferendum de suis facultatibus in reparanda et ornanda templa, in amplificandum divinum cultum, in sublevandos pauperes quorum cura pastoribus maxime commissa est. 3° Jus divinum non præfinivit quandonam quibusve casibus fideles debeant hoc debitum religionis et justitiæ exsolvere erga Ecclesiam et clerum; opportunissima autem se offert occasio, quando ad ministerium sacerdotum confugiunt, ut ab eis officia exposcant, non quidem sibi ad salutem necessaria, sed potius ad sui solatium, ut in casibus modo recensitis.

Hæc cum sint extra omnem controversiam posita, nemo offendi debet praxi hodierna moribus christianis inducta, quod scilicet oblationes, initio voluntariæ, decursu temporum abierunt in laudabiles consuetudines, quas traditiones et ipsa decreta plurium conciliorum commendant. A sæculo VI, concilium Matisconense II jussit panem et vinum singulis diebus dominicis ab omnibus fidelibus offerri : quod statutum sua etiam auctoritate reges Francorum sancire studuerunt; legimus enim in art. 170 libri VI *Capitularium* Francorum : « Placuit ut fiant oblationes sacerdotibus si fieri potest : « saltem die dominica id absque ulla excusatione fiat. » Ex

oblatis pane et vino materia sacrificii eucharistici sumebatur; quod reliquum erat clericis et pauperibus tribuebatur. Cum illa desiit panis et vini oblatio, cœpit offerri pecunia, unde Missæ honorarium ortum est.

Oblationes alias fieri occasione nuptiarum et exsequiarum consuetudo similiter induxit. Concilium quidem Lateranense habitum anno 1179 condemnavit nonnullos abusus qui inter clericos irrepserant, illud præ cæteris « quod... pro sepultu-« ris et exsequiis mortuorum, et benedictionibus nubentium, « seu aliis sacramentis aliquid requiratur; » et ne hæc de cætero fiant districtius prohibuit. Verum, conjicere licet ita fuisse tunc temporis statutum propterea quod oblationes alicubi clerici requirebant eo modo qui speciem aliquam venalitatis et exactionis præferret, aut saltem quia consuetudo super his hactenus non invaluerat. Quidquid sit, concilium subsequens, anno 1216 in Ecclesia etiam Lateranensi celebratum sub Innocentio III, duo simul præcaveri curavit, exactiones ex parte clericorum, et contemptum laudabilium consuetudinum ex parte laicorum. Ut vero utrumque evitaretur, rem commisit sapienti arbitrio Episcoporum. « Ad « Apostolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod « quidam clerici pro exsequiis mortuorum, et benedictioni-« bus nubentium et similibus, pecuniam exigunt et extor-« quent... E contra vero quidam laici laudabilem consue-« tudinem erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium « introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur in-« fringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter super « his pravas exactiones fieri prohibemus, et pias consuetudi-« nes præcipimus observari, statuentes ut libere conferantur « ecclesiastica sacramenta : sed per Episcopum loci, veritate « cognita, compescantur qui malitiose nituntur laudabilem « consuetudinem immutare. » Cap. *Cum in Ecclesiæ*. 9, et *Ad Apostolicam*, 42, DE SIMONIA. Mens igitur Ecclesiæ est ut non commutentur, sed pia devotione serventur, consuetudines

laudabiles super oblationibus fieri solitis occasione solemnitatis nuptiarum et funeralium.

582. — III. Episcopi igitur officium est approbare atque statuere modum quo fieri debeant oblationes. Ipse enim invigilare debet divinis officiis, ne quid, horum occasione, contra regulas ecclesiasticas tractetur, et sollicitudinem conditionis clericorum gerere. Ipsi concilium Lateranense curam demandavit dignoscendi laudabiles consuetudines a pravis exactionibus; ipsum etiam commonuit synodus Tridentina ut omnino prohibeat, « cujusvis generis mercedum conditiones, « pacta... necnon importunas et illiberales eleemosynarum « exactiones potiusquam postulationes, aliaque hujusmodi « quæ a simoniaca labe vel certe a turpi quæstu non longe « absunt. » Sess. XXII *Decret. de observandis et evitandis in celebratione Missæ.*

Hæc ut fideliter observentur : 1° Curandum est ne pro funerum aut matrimoniorum pompa, in superfluos sumptus fideles inducantur, alioquin erit *importuna exactio* decreto concilii vetita.

2° Nihil recipiendum ultra quod certa lege, vel probata consuetudine, constitutum est, aut spontanea fidelium voluntate collatum, alioquin violatur justitia commutativa, et est *turpis quæstus* ab eodem concilio improbatus. « Si ultra « eleemosynam ab Episcopo taxatam, plus sacerdos celebra- « turus exigat, ait Benedictus XIV, non solum delinquit contra « legem Ecclesiæ, verum etiam justitiam commutativam læ- « dit. Etenim, uti argumentatur Suarez, quamvis Missæ sti- « pendium non habeat rationem pretii, nihilominus exposcit « justitia ut aliqua proportio servetur inter illud et opus ad « quod subeundum administratur; eamque proportionem de- « finire, inspecta natura rei de qua agitur, ad solum Episco- « pum spectat. Ob eamdem rationem, judicio Episcopi Missa- « rum eleemosynam taxantis stare debent etiam regulares, « quibus, sub suorum privilegiorum obtentu, neutiquam

« licet stipem illa majorem exigere quam Episcopus præ-
« scripsit. » (*De Synodo*, lib. V, cap. IX, nº 2.)

3° Standum est quoad ritus, pompam cæremoniarum, numerum et præsentiam presbyterorum et clericorum inferiorum, conditionibus expresse aut tacite stipulatis inter clerum et partes quarum interest.

Cum jure naturali nemo debeat percipere stipendium stipulatum, nisi præstiterit officium de quo inter partes convenit, sequitur sacerdotes qui non intersunt obsequiis funeralium ad quæ deputati sunt, aut qui, licet corpore præsentes, non participant precibus quæ pro defuncto offeruntur, non posse, illæsa justitia, recipere nec retinere oblationes a fidelibus solutas.

Quod ad adsistentiam spectat, excusare potest gravis necessitas sacri ministerii, quia fideles, dum postulant præsentiam sacerdotum numero præfinito, merito consentire censentur ut quidam ex ipsis, qui forte detinerentur alibi hujusmodi improvisa necessitate, non adsint obsequiis. Non excusat vero exercitium ministerii quod ad aliud tempus differri potest; multo minus excusat absentia causa vacationum. S. Congregatio concilii pluries declaravit canonicos absentes per tempus jure concessum non lucrari distributiones quotidianas (nº 413) : qua ratione sacerdotes, parochiali Ecclesiæ adscripti, sibi arrogarent jus ad oblationes, ipso tempore quo a parochia absunt causa vacationum, de quibus nihil fuit in disciplina canonica statutum, nec convenit inter partes? Si, ob vacationes nonnullorum, seu ob aliam causam, parochus non possit habere numerum competentem presbyterorum qui sufficiat ratione gradus solemnitatis a familia defuncti quæsitæ, debet alios asciscere ex clero vicino, aut imminuere, servata proportione, taxationem oblationum, aut demum præmonere familiam, an sponte consentiat.

Addidimus sacerdotes teneri, dum obsequiis intersunt, preces offerre pro defunctis ad mentem Ecclesiæ, et ad inten-

tionem merito præsumptam donatorum, qui censentur presbyteros convocasse, non ad pompam funebrem solum, sed ad preces publicas. Propositum est dubium, anno 1857, S. Congregationi Rituum : « Utrum parochus, aliique sacerdo-« tes exsequiis mortuorum officiisque quotidianis pro iisdem « assistentes, ac pro ea functione stipendium accipientes, te-« neantur per se officium defunctorum persolvere, ita ut « solummodo assistentes, et non cantantes vel psallentes, « fructus non faciant suos ; an vero sufficiat ut assistant, et « schola officium persolvat, ipsis interea pro suo libitu alias « preces fundentibus, v. g. Breviarium recitantibus pro sua « quotidiana obligatione? » S. Rituum Congregatio in ordinariis comitiis ad Quirinale coadunata, post accuratum examen propositi dubii, respondendum censuit : *Affirmative, quoad primam partem; Negative, quoad secundam.* Die 9 maii 1857. Hæc responsio delarat quid dicendum sit, spectato jure communi, de necessitate præsentiæ corporalis et precum. Obligatio psallendi aut cantandi in officio funerum, potest fortassis temperari ex intentione præsumpta fidelium qui oblationes offerunt et ex consuetudine ab auctoritate probata; sed necesse est ut sacerdotes præsentes adsint, in sensu mox exposito, et reipsa orent pro defuncto ; alioquin conditiones tacite pactas non servant, et peccant contra virtutem justitiæ oblationes retinendo[1]. Admitti nequaquam debet præsumptio in contrarium.

583. — II° *Quibusnam in dominium cedant oblationes fidelium?*

Dicemus præsertim de oblationibus factis in Ecclesiis parochialibus : solutiones enim quas super his daturi sumus,

[1] Hæc inserta sunt in synodalibus monitis pro diœcesi Parisiensi, an. 1850 : « Memores sint omnes se ad præsentiam in exsequiis ex justitia teneri, « quotiescumque stipendium pro præsentia datur : nec aliam in hac re « admitti dispensationis causam, nisi quæ ex sacri ministerii gravi neces-« sitate oritur. »

facili labore ad cæteras oblationes apponuntur. Porro, ex oblationibus fieri solitis in Ecclesia parochiali, aliæ ipsimet Ecclesiæ cedunt, aliæ parocho, aliæ demum cæteris presbyteris, et clericis inferioribus, qui sacro ministerio functi sunt, ratione habita statutorum localium, consuetudinis probatæ, et præsumptæ intentionis fidelium donatorum.

I. Ad parochiam pertinent vi consuetudinis generalis, et præsumptæ intentionis fidelium : 1° quæ fideles sponte sua, absque ulla facta speciali determinatione, reponunt in arcis nummariis, aut donant per modum eleemosynæ pro cultu publico; quod idem dicendum de aliis quibuscumque Ecclesiis publicis quoties collectæ fiunt in favorem ipsius Ecclesiæ instaurandæ atque ornandæ, et pro cultu qui in ea peragitur; 2° quæ dantur pro locatione vel usu sedium aut subselliorum ; 3° oblationes quæ fiunt parochiæ occasione celebrationis nuptiarum et funeralium, ob luminaria, sedes, ornatum, cenotaphia quæ fabrica subministrat : in majoribus vero urbibus ubi constituta fuit administratio generalis funeralium, fabrica ab illa administratione percipit partem certam redituum, ex pacto et convento ; 4° cerei qui simul cum pane benedicendo offeruntur; sunt quippe luminaria oblata Ecclesiæ; 5° uno verbo dici potest cuncta quæ in navi Ecclesiæ, sive in arcis, sive in manus collectorum, donantur sine designatione specialis finis, cedere Ecclesiæ parochiali, et impendenda esse in usus ipsius, ut instauretur sacrum ædificium, decenti supellectili ornetur, provideatur clericis et famulis qui eidem Ecclesiæ inserviunt.

II. Ad parochum pertinent : 1° oblationes quæ fiunt ad altare, uti pecuniæ et cerei quos ad offertorium fideles deferunt, juxta ritum quem Deus olim veteri lege præscripserat, cap. v, 10, *Numerorum :* « Quidquid in sanctuarium offertur a sin-« gulis et traditur manibus sacerdotis, ipsius erunt ; » 2° pars certa oblationum, quæ ex statutis diœcesanis, aut probata consuetudine, parocho ob ipsius titulum pastoris obveniunt

occasione funeralium, vel benedictionis nuptialis, et quæ idcirco designatur communiter sub nomine *juris stolæ;* 3° stipendia soluta pro Missis ac cæteris officiis quæ ipse celebraverit; 4° quæ dantur pro variis attestationibus promulgationis bannorum, baptismi...

Incertum est cuinam cedant eædem oblationes perceptæ tempore vacantiæ tituli parochialis. Pars quidem harum oblationum tribuetur vicario, alterive presbytero quem Episcopus designaverit ad supplendum vicem titularis; *qui enim sentit onus*, *sentire debet commoda*, ex vulgari axiomate. Quid vero de altera parte, si oblationes excedant honorarium reservatum vicario? Regulis canonicis consentaneum videtur, quod superest reservari futuro titulari, aut expendi in bonum parochiæ, sive fabricæ conferatur, sive pauperibus distribuatur, sive ad alios usus pios parochiæ utiles destinetur. Hunc fuisse morem Ecclesiarum testatur sanctus Gregorius Magnus, in epistola ad Oportunum episcopum (lib. II, epist. XIII), ubi, admonendo præsulem quod Ecclesiam alicui presbytero commendaverit, hæc addit : « Ideoque fraternitas tua emo- « lumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari, « et fructus qui jam percepti sunt prædicto viro fac sine mora « restitui, quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emo- « lumenta consequitur, sollicite valeat procurare. » Bonifacius item VIII, prohibuit, cap. *Præsenti*, 9, DE OFFICIO ORDINARII, in VI, « ne Episcopi seu alii quivis regulares vel sæculares « prælati... vacantibus dignitatibus, prioratibus vel Ecclesiis « quibuscumque sibi subjectis, eorumdem bona, morientibus « eorum rectoribus, in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum « tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorumdem expendi, « vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occu- « pare, aut in suos usus convertere quoquomodo præsumant : « nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta « legitime, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere « dignoscatur. » Regula proinde generalis est ut oblationes ce-

dant utilitati parochiæ; nec in alios usus impendi debent, nisi consuetudo legitime præscripta, aut gravis causa, permittat eosdem proventus adhibere in alias diœcesis necessitates.

III. Ad alios presbyteros, seu clericos inferiores, pertinent oblationes factæ occasione ministerii cujusdam personalis, v. g. præsentiæ obsequiis defunctorum, celebrationis Missæ, prædicationis verbi divini, nisi tamen consuetudo ferat has oblationes in commune reponi, ut illarum æqua partitio fiat inter singulos presbyteros ejusdem Ecclesiæ servitio adscriptos, quod in pluribus parochiis laudabiliter servatur.

Cerei quos clerici deferunt ad exsequias defunctorum ipsis in proprietatem tribuuntur [1].

584. — Ex dictis supra, oblationes factæ clero, occasione exsequiarum, pro numero determinato presbyterorum præsentium, sive in commune reponantur, sive singulis seorsim tribuantur, ab iis recipi nec retineri ullatenus debent qui non interfuerunt officiis, nisi legitima causa impediti fuerint. Nec etiam ab iis recipi debent qui licet corpore præsentes, spiritu tamen et animo participes non se præbuerunt officiis, orando pro defunctis quorum obsequia celebrabantur. Ad utrumque titulo justitiæ obligantur, cum sub conditione expressa præsentiæ tot presbyterorum et ritus solemnitatis, stipulata fuerit quantitas oblationum.

Quoad vero Missarum stipendia, animadvertendum est neminem, ne excepto quidem parocho, posse partem stipendii solito pinguioris sibi retinere, etiam in suæ Ecclesiæ pauperumve utilitates impendendam, concessa presbytero, qui Missam applicavit, eleemosyna consuetudine aut lege diœcesana præscripta. Quin ita fiat leges canonicæ, æquitas naturalis, et ipsa justitia commutativa interdicunt, uti exponit

[1] Cf. *Code des fabriques*, tom. II, pag. 327-333.—*Journal des fabriques*, tom. I, pag. 321; tom. II, pag. 54; tom. III, pag. 260; tom. XI, pag. 360; ubi resolvuntur ad normam juris civilis multæ quæstiones subortæ inter parochos et fabricas de partitione cereorum.

Benedictus XIV : « Si qui manualem eleemosynam consueta « pinguiorem accepit, alteri sacerdoti Missam celebrandam « committat, non potest illius partem sibi retinere, sed totam « quam accepit erogare debet sacerdoti celebranti : quod ab « Urbano VIII statutum est, et opposita opinio ab Alexan- « dro VII die 24 sept. an. 1665 proscripta fuit; inter enim « propositiones ab eodem Pontifice damnatas hæc reperitur : « *Post decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ « traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipen- « dio, alia parte stipendii sibi retenta*... Quia vero recta ratio « non patitur, ex eleemosyna ab Episcopo taxata, quæ exigua « esse solet, aliquid detrahi in commodum Ecclesiæ submi- « nistrantis sacerdoti sacra indumenta, aliaque utensilia, ad « Missæ celebrationem necessaria, hac de causa Urbanus VIII « decrevit nihil ex eleemosynis manualibus esse eo nomine « detrahendum. » (*De Synodo*, lib. V, cap. IX, n^is 3, 4.)

Ecclesiis quandoque concessum fuit ut aliquid ex stipendiis Missarum retinerent, cum nempe alios reditus non habent quibus sustineant onus sacra utensilia præstandi[1]; privatis autem non licet partem stipendii sibi retinere. Id *execrabilem*

[1] Decretum *Cum sæpe contingat* promulgatum a S. Congregatione Concilii, jussu Urbani VIII, hæc præ cæteris statuit : « Omne damnabile lucrum « ab Ecclesia removere volens, prohibet (S. Congregatio) sacerdoti qui mis- « sam suscepit celebrandam, ne eamdem missam alteri, parte ejusdem « eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat. » Ut vero melius innotesceret sensus decreti, eadem S. Congregatio plura dubia resolvere studuit, hæc duo præsertim : « An permittendum sit administratoribus Eccle- « siarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis « manutentionis Ecclesiæ, altarium, inservientium, paramentorum, vini, « hostiæ et similium? — An sacerdotes quibus aliquando offertur eleemo- « syna major solito pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram « eleemosynam iis quibus Missas celebrandas committunt : an vero satisfit, « ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam? » Ad I^um dubium respondit : « Permittendum non esse ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum administra- « tores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcumque minimam « portionem retineant ratione expensarum quas subeunt in missarum cele- « bratione, nisi cum Ecclesiæ, et loca ipsa non habent alios reditus quos in

abusum vocat Benedictus XIV; hæc enim praxis veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inducta, non solum ab avaritiæ suspicione et vitio, verum etiam a furti crimine haud immunis est; unde restitutioni subjacet. Ut vero abusus efficacius cohibeatur, Pontifex Episcopis injunxit ut, per edictum in suis respective diœcesibus proponendum, notum faciant sacerdotem quemlibet qui stipendia majoris pretii colligens, Missas, retenta sibi parte eorumdem stipendiorum, sive ibidem, sive alibi, celebrari fecerit, pœnam suspensionis ipso facto incurrere, a qua non possit absolvi per alium quam per Rom. Pontificem. (Const. *Quanta cura*, an. 1741.)

Duæ solummodo exceptiones apponendæ videntur ad regulam generalem. 1ª Si sacerdos celebraturus Missam, sponte sua et ex mera liberalitate, condonet alteri partem stipendii; siquidem quilibet potest cedere juri suo, et etiam sine ullo stipendio onus celebrandi in se suscipere. Cavendum tamen ne hæc condonatio sit ore tenus liberalis, re autem ipsa moraliter coacta, si sacerdos inducatur metu displicendi suo parocho, aut carendi honorariis. 2ª Si moraliter constet excessum stipendii justi concessum fuisse parocho non intuitu Missæ celebrandæ, sed consideratione personæ. Non facile id præsumendum; contingere tamen potest, et casu obveniente non læedetur justitia stricta, si parochus aliquid sibi retinuerit.

585. — *Nota.* Gravi etiam censura notandi sunt qui eleemosynas Missarum undequaque colligere satagunt, et ad bibliopolam, seu ad ornamentorum liturgicorum opificem transmitti curant, ut ab eo libros seu paramenta, ex condicto gratuito recipiant in remunerationem præstiti officii. Hi certe

« usum earumdem expensarum erogare licite possint, et tunc quam portio« nem retinebunt nullatenus debere *excedere valorem expensarum quæ pro* « *ipsomet Missæ sacrificio celebrando necessario sunt subeundæ.* » — Ad IIum dubium : « *Debere absolute integram eleemosynam tribuere sacerdoti* « *celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.* » Decretum refertur ex integro apud Reiffenstuel DE CELEBRATIONE MISSÆ, lib. III decret. — Cf. Bened. XIV, *Institutione* LVI.

offendunt mores clericales, et in periculum scandali se conjiciunt; talis enim agendi ratio turpem quæstum sapit : præter quod insuper pertimescendum est ne, aut plures Missæ nunquam celebrentur, aut per longum tempus, contra donatorum intentionem, illarum celebratio protrahatur.

586. — III° *Utrum Episcopus disponere possit ut pars oblationum aliis cedat quam Ecclesiæ, aut parocho cui factæ sunt?*

I. Episcopi debent regulariter ac tenentur dimittere oblationes fidelium Ecclesiis parochialibus, parochis et vicariis, quibus factæ sunt, servato ordine in solutione quæstionis præcedentis indicato. Ratio, et regulæ generales ex jure depromptæ, id probant. 1° Standum est intentioni cognitæ aut legitime præsumptæ donatorum qui de suis rebus cedunt prout sibi visum fuerit : porro, intentio fidelium est, ut quæ suæ parochiæ largiuntur, in illius usum impendantur, inserviant nimirum impensis cultus publici, sustentationi ministrorum, sublevamini pauperum. 2° Titulares cujusvis Ecclesiæ habere debent suum beneficium sine diminutione, ut fert titulus juris, nempe XII libri III, cujus hæc est inscriptio : UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINUTIONE CONFERANTUR; at vero inter fructus beneficii computantur oblationes consuetæ, illæ præsertim quas canonistæ vocant *jura stolæ*, quæ scilicet parocho obveniunt ob titulum ipsum parochialem. 3° Canonibus statutum est, ut « cum parœciæ limitatæ fuerint, « singularum parœciarum proventus in usus Ecclesiæ cede- « rent necessarios et stipendia ministrorum. » Hinc concludit Innocentius III Episcopum non potuisse conferre viris religiosis obventiones alicujus Ecclesiæ parochialis, reservata alias portione vicarii, « nisi de licentia Rom. Pontificis, præ- « ter capituli sui voluntatem. » (Cap. *Pastoralis*, 9, DE HIS QUÆ FIUNT A PRÆLATO SINE CONSENSU CAPITULI, lib. III Decret.) Exinde nobis concludendum videtur Episcopum non posse, lege ordinaria, exceptis casibus jure aut consuetudine ap-

probatis, disponere aliter de oblationibus quæ fiunt in Ecclesia parochiali.

587. — II. Quando reditus fabricæ parochialis minime sufficiunt, Episcopus providere potest, etiam ex oblationibus jure assignatis titulo parochiali, ut, parte congrua reservata parocho, consultum sit necessitati presbyterorum quæ ipsi in ministerium adjunguntur.

Concilium Tridentinum jus contulit Episcopis ut « etiam « tamquam Apostolicæ Sedis delegati, in omnibus Ecclesiis « parochialibus, in quibus populus ita numerosus sit ut « unus rector non possit sufficere... cogant rectores... sibi « tot sacerdotes ad hoc munus adjungere quot sufficiant ad « sacramenta exhibenda, et cultum divinum celebrandum. » Sess. XXI, cap. IV. Jam vero, si Episcopus adjungat parocho vicarios, consequens est ut illorum sustentationi consulat; *nemo enim militat suis stipendiis :* et *dignus est operarius mercede sua*, ut dixit sanctus Paulus. Undenam hos reditus vicariis necessarios sumet nisi ex reditibus fabricæ, ex oblationibus fidelium, ex fundationibus, vel demum, si hæc non sufficiant, nec alia subsidia præstentur a municipiis, ex reditibus tituli parochialis? Hoc unum superest ut « competens « assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad Ec- « clesiam (parochialem) *quomodocumque* pertinentibus; » quemadmodum idem concilium statuit pro nova parochia quæ ex prioris dismembratione formatur.

Hæc minime contraria sunt assertioni supra datæ; eo enim conspirant canones et mens præsumpta fidelium donatorum, ut oblationes quas faciunt parocho, uti curæ generali Ecclesiæ præposito, inserviant bono communi parochiæ, celebrationi cultus divini et variis sacri ministerii necessitatibus; his vero omnibus oblationes prosunt quando impenduntur in sustentationem presbyterorum eidem Ecclesiæ adscriptorum.

588. — III. Episcopus non potest regulariter disponere de oblationibus ut aliis institutis publicis, aliis nimirum parochiis,

seu communitatibus sæcularibus aut regularibus cedant. Canones statuunt sua cuique Ecclesiæ servanda, nec imponenda esse onera præter casus jure præfinitos. His oneribus, si arbitrario imponantur, gravantur parochiæ, læduntur jura titularium qui suo beneficio absque imminutione proventuum potiri debent, res alio derivantur præter intentionem donatorum.

Hæc dicta sunt spectato jure communi. Utrum huic juri Episcopus aliquando derogare valeat ob peculiares locorum et temporum circumstantias, disputatum fuit occasione praxis quæ in diœcesibus Galliæ a tempore instaurati cultus publici invaluit, reservandi sextam partem proventus locationis sedium omnium Ecclesiarum parochialium, in gratiam sacerdotum infirmorum, seu ætate debilitatorum, quibus administratio diœcesana providet [1]. Alia est praxis quæ in nonnullis locis, præsertim Parisiis, obtinuit certam partem oblationum ex funeralibus provenientium detrahendi, ut inde summa pecuniæ communis (*un fonds commun*) componatur, ad subveniendum, æqua proportione statutis diœcesis taxata, singularum parochiarum necessitatibus.

In eo tota igitur quæstio versatur utrum regulis propositis derogari possit in casu urgentis necessitatis. Ut solvatur nonnulla animadvertere oportet, hæc præsertim : 1° Episcopus cui Sancta Sedes commisit regimen diœcesis in spiritualibus et in temporalibus providere debet ac tenetur singulis Ecclesiis diœcesis, ut ubique cura animarum habeatur, et celebratio cultus divini laudabiliter exerceatur : atqui contingere potest ut nulla alia ratio suppetat ad subveniendum his necessitatibus, præter certam partitionem oblationum aliarum Ecclesiarum, quæ opibus abundant, in gratiam parochiarum pauperiorum quæ sibi sufficere nequeunt. 2° Concilium Tridentinum statuit : « In parochialibus Ecclesiis quarum fructus « adeo exigui sunt ut debitis nequeant oneribus satisfacere,

[1] *Code des fabriques*, tom. II, pag. 217-219.

« curabit Episcopus, si per unionem beneficiorum id fieri non « possit, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut « per parochianorum symbola ac collectas, aut qua commo-« diori ratione ei videbitur, tantum redigatur, quod pro « rectoris, aut parochiæ necessitate decenter sufficiat. » (Sess. xxiv, cap. xiii.) Non sunt in statu præsenti beneficia simplicia quæ uniri possint parochiæ; non sunt primitiæ, nec decimæ quas Episcopus assignare valeat; præterea collectæ in locis pauperibus non sufficiunt ex hypothesi; superest igitur, ut ad præscriptum concilii, Episcopus *qua commodiori ratione ei videbitur* consulat necessitatibus parochiæ: porro ratio commodior et persæpe sola efficax, est partitio oblationum de quibus agitur. 3° Hæc partitio consonat nonnullis dispositionibus juris canonici. Concilium Lateranense concessit Episcopis facultatem postulandi *subsidium charitativum;* nimirum, ut « pro multis necessitatibus quæ ali-« quoties superveniunt, si manifesta ac rationabilis causa « extiterit, cum charitate moderatum ab eis (suis subditis) « valeant auxilium postulare. » Cap. *Cum Apostolus*, 6, de Censibus, Exactionibus. Cap. *Conquerente*, 16, de Officio judicis. Concilium Tridentinum facultatem Episcopis tribuit providendi erectioni seminariorum et lectioni sacræ Scripturæ in majoribus Ecclesiis faciendæ, per contributionem beneficiatorum civitatis ac diœcesis, seu per detractionem portionis alicujus ex fructibus integris beneficiorum quorumcumque et ex fabricis Ecclesiarum. (Sess. v, cap. i; sess. xxiii, cap. xviii.) Porro, licet concilia Lateranense et Tridentinum non statuerint de casu quem in præsenti quæstione intendimus, suis tamen canonibus innuunt nequaquam alienum fore a sacra disciplina ut, necessitate urgente, provideatur ex reditibus parochiarum, aliis Ecclesiis quæ sibi non sufficiunt, et sacerdotibus senio, aut infirmitate confectis, quibus non suppetunt alia media sustentationis. 4° Demum observare est quantitatem oblationum quæ occasione funeralium aliove ti-

tulo parochiis obveniunt, non determinari a jure communi, nec a consuetudine vim juris communis habente, sed a statutis diœcesanis : ergo nihil obstat quominus ob gravem necessitatis causam, Episcopus de illis ea conditione statuat, ut aliqualis repartitio fieri debeat inter parochias diœcesis, et fideles qui easdem oblationes statutis præfixas dant, suas intentiones ad mentem Episcopi et ad diœcesis disciplinam censentur componere.

Auctoritas quam Episcopis attribuimus, cum oriatur a divina constitutione Ecclesiæ et a disciplina canonica, non est sub arbitrio potestatis sæcularis. Nemo catholicus dixerit auctoritatem primorum pastorum esse ita coarctatam privilegiis fabricarum lege civili constitutarum, ut earum arbitrio debeat dimittere conditionem presbyterorum qui munus vicariorum agunt in parochiis; ita nec sustineri potest jura parochorum, quæ lege civili sanciuntur in oblationes fidelium, esse adeo absoluta ut Episcopi non valeant partem aliquam deducere ex parochiarum singularum proventibus ad subveniendum necessitatibus cleri diœcesani. Hoc tamen genus negotiorum gravibus difficultatibus implicatum est in praxi apud nos, nec vitari possunt conflictus nisi componatur ex condicto utriusque potestatis; siquidem index oblationum a fidelibus solvendarum, et pars adscribenda fabricis et parocho, constituta fuerunt mutuo consensu Episcoporum et gubernii civilis[1].

§ 3. *De fundationibus.*

Tres sunt præsertim quæstiones circa fundationes : 1ª quid observare necesse sit in acceptatione fundationum ; 2ª quid

[1] V. *Actes de l'église de Paris*, pag. 410-435. — Referuntur in diario, *Journal des fabriques*, tom. XIV, pag. 346-352, quæ gesta sunt occasione statuti quo DD. Affre, Archiep. Parisiensis, novam rationem partitionis oblationum inter parochos et vicarios edixerat, an. 1848. — Gaudry, *Traité de la législation des cultes*, tom. II, nº 559.

cavendum ut exemptioni onerum satisfiat: 3ª an et quo jure imminui possint onera fundationum.

589. — 1° *Quid sint fundationes; a quo et quibus conditionibus acceptari debeant?*

I. Fundatio est attributio boni alicujus instituto ecclesiastico vel regulari facta, sub conditione certi operis in perpetuum vel in diuturnum tempus præfinitum præstandi. Fundationes in eo ab oblationibus differunt quod oblatio fiat occasione operis ad præsens, aut per breve tempus, peragendi, puta Missas per hebdomadam vel per annum celebrandi.

II. Fundationes acceptari necesse est ab iis quorum interest, scilicet ab administratoribus instituti cui res sub onere donatur; quamdiu enim non interfuit acceptatio, cuncta in suspenso manent, veluti aliæ quævis donationes. Si factæ sint per actus inter vivos, revocari possunt a donatore, et rescinduntur si obierit antequam fuerint acceptatæ, quapropter urget necessitas acceptandi quam primum moraliter potest. Cæterum superiores, seu administri communitatis, rem deferre debent ad Episcopum, si agatur de instituto ecclesiastico; ad Prælatum regularem, si fundatio fiat in gratiam communitatis religiosæ; siquidem rectus ordo, et regulæ canonicæ vetant ne fundationes acceptentur absque prævio assensu Episcopi, seu Prælati majoris, cujus officium est invigilare ne communitates onerentur fundationibus quibus forte satisfacere non possent[1].

III. Hæc præsertim attendenda sunt ut acceptetur fundatio : 1um An Ecclesia parochialis, sacellum publicum, aliudve institutum de quo tractatur, valeat pro numero presbyterorum qui ibidem regulariter sacra munia obeunt, et habita ratione cæterorum officiorum, aliarumque fundationum quibus jam gravatur, implere convenienter, ut decet,

[1] Decretum jussu Urbani VIII a S. Congregat. concilii promulgatum, *Cum sæpe contingat*. Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. ultimum.

onera novæ fundationis. 2um An assignentur reditus sufficientes, non solum ut assecuretur stipendium consuetudine locali aut statutis diœcesanis taxatum, sed insuper ut fabrica conferat quæcumque ad celebrationem officii necessaria sunt, et ipsa bona in fundatione assignata gerat. Majus stipendium regulariter postulatur pro celebrandis Missis perpetuis, quam pro cæteris quæ adventitiæ seu *manuales* nuncupantur, pro quibus scilicet stipendium ita traditur a fidelibus ut nullus fundus, nullumque onus in futurum tempus constituatur. Præter quod ipsummet onus quod assumitur in perpetuum, hujus augmenti rationem probat, opportunum est providere futuræ imminutioni bonorum, et accrescenti pretio victualium, ne labentibus annis reditus evadant impares et urgeat necessitas reducendi numerum Missarum. Quoad vero onera ipsi fabricæ imposita, plus minusve gravant pro natura operis præstandi et gestionis fundorum. Nulla fere sunt onera fabricæ, si bona constituantur in censibus annuis, et si fundatio requirat solummodo applicationem Missarum lectarum; si autem officia debeant ritu solemniori celebrari, aut si bona immobilia data sint Ecclesiæ, impensæ majores necessario incumbunt, quarum ratio habenda erit. 3um Si testator neglexerit consulere expensis necessariis pro numero et gradu solemnitatis officiorum quæ expoposcit, simul et reservationi in gratiam fabricæ statuendæ, Episcopus unum ex duobus eliget : aut fundationem non approbabit, vel, si hæredes maluerint, ex sensu pietatis filialis et reverentiæ, constitui fundationem, nec tamen quod deest supplendum existimaverint, nova cum ipsis inibitur conventio, ut cuncta ad normam juris redigantur.

Episcopus potest condere statutum generale, quo, ordinatione stabili in futurum, declaret fundationes non acceptandas fore nisi sub certis conditionibus; quo semel præfinito et promulgato, qui fundationes testamento constituunt, merito præsumuntur ad præscriptum legis suas intentiones componere. Nisi autem lex præcaverit, aut repudiata priori funda-

tione nova ineatur ex mutuo consensu partium, titularis scilicet Ecclesiæ et hæredum, Episcopus non poterit jure proprio reducere numerum Missarum. Quæ SS. Pontifices statuerunt ea de re, afficiunt non solum fundationes jam factas et acceptatas, sed etiam nondum acceptatas, uti definitum fuisse testatur Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. ultimo, n° 19. De his mox dicemus.

590. — II° *Quid leges canonicæ præscripserint circa impletionem onerum fundationum?*

Leges canonicæ ad promovendam observationem onerum fundationum, consignatæ reperiuntur, cum decisionibus variis Sac. Congregationis, in Constitutione Innocentii XII *Nuper a Congregatione*, cujus hæc est summa :

1° Mandatur sub obtestatione divini judicii, ut tot Missæ celebrentur quot, ad rationem eleemosynæ attributæ, fuerint præscriptæ ab eo qui eleemosynam tribuit, « ita ut alioquin « ii ad quos pertinent suæ obligationi non satisfaciant, quin « imo graviter peccent, et ad restitutionem teneantur. » (§ 3.)

2° Statuitur ut pecunia ac bona mobilia Ecclesiis, tam sæcularibus quam regularibus, acquisita cum onere perpetuo Missarum celebrandarum, ab iis ad quos pertinet, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda, quam primum collocentur in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa mentione oneris quod illis annexum est; si autem hæc bona alienari contigerit, pretium debebit, cum ejusdem oneris repetitione, converti in alia bona stabilia et fructifera (§ 5, 6). Census annuos certos locum tenere bonorum immobilium existimamus, in nostris regionibus ubi gubernium regulariter non sinit ut aliter collocentur bona mobilia in fundationem data.

3° Prohibetur ne rectores ecclesiarum eleemosynas manuales et quotidianas pro Missis celebrandis recipiant, nisi oneribus ante impositis satisfecerint, vel intra tempus modicum satisfacere valeant, excepto tamen si tribuens eleemosy-

nam, audito impedimento, consentiat ut illæ demum Missæ quas postulat protrahantur ad tempus, quoadusque susceptis jam muneribus fuerit satisfactum (§ 8, 10). Cum autem dubitaretur quid intelligi debeat per illud *tempus modicum*, quod alii aliter interpretabantur, Benedictus XIV refert S. Congregationem respondisse *modicum tempus intelligi infra mensem* [1]. Observare debemus ea de re statuta et probatas consuetudines locorum.

4° Ut hoc ultimum certius obtineatur, et aliunde procuretur quantum fieri potest impletio onerum, tenentur ii ad quos spectat conficere, semperque in loco patenti retinere, tabellam onerum perpetuorum et temporalium, litteris descriptorum, quorum implemento se moraliter, et intra præscriptum ac breve tempus satisfacere posse crediderint seu credere debuerint. Insuper retinere iidem debent in sacrario duos libros in quorum altero singula onera perpetua et temporaria, in altero autem Missæ manuales, et tam illorum quam istarum adimplementum et eleemosynas distincte annotare diligenter, singulisque annis, de his omnibus exactam rationem suis superioribus reddere. (§ 26, 27.)

5° Tandem, pœna suspensionis fertur contra eos ad quos pertinet cura tabellæ et librorum, si operam præmissis minime naverint, et contra superiores, tum regularium tum sæcularium Ecclesiarum, qui rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint ut præfati quibus cura tabellarum et librorum incumbit, suo muneri satisfaciant. Et ne ullo unquam tempore, omnia et singula decreta, quæ fert constitutio Innocentii XII, in oblivionem seu desuetudinem abeant, rectores, superiores, seu capitula Ecclesiarum sæcularium, illa retinere debent publice exposita in eorum sacrario. (§ 29, 30.)

Episcoporum est, quoad Ecclesias sæculares, invigilare

[1] *Institutione* LVI, n° 14. — S. Alph. de Liguori, lib. VI, n° 317, quæst. II.

in visitationibus, et extra visitationem, ut provideatur tum conservationi fundationum, tum adimpletioni onerum, et ea præscribere, ad mentem decretorum Pontificiorum, quæ expedire judicaverint ad hunc finem certius assequendum. Concilium Parisiense, an. 1848 celebratum, indixit ut in singulis Ecclesiis parochialibus, necnon in sacellis vicarialibus annexis, aliisve locis piis canonice erectis, aut in loco adjacenti, « semper dependeat tabella quæ secundum anni « dies piorum onerum compendium oculis exhibeat. » Præterea, idem concilium parochos, capellanos, et sacrorum locorum in temporalibus administratores quoscumque, etiam laicos, monuit « ut fundationum titulos sedulo requirant, « diligenter servent, et opportuno tempore renovari curent : « nullas denique omittant cautiones a lege civili, vel aliunde, « requisitas, quibus jura sibi concredita integra et sarta tecta « permaneant. » Tit. III, cap. VIII.

591. — III° *Quandonam cessent, et quo jure imminui possint onera fundationum?*

I. Onera fundationis penitus cessant quando perit fundus, aut amittitur reditus ad exsecutionem piorum operum destinatus, nisi ex causa culpabili amissio boni temporalis contigerit. Parochus, seu alius quivis rector loci sacri, qui innocens est a negligentia qua periit fundus, non tenetur quidem ad subeundum onera suæ Ecclesiæ titulo fundationum imposita; qui vero suum officium in servando fundo culpabiliter neglexit, et in causa est cur titulus deperditus sit, aut præscriptione civili sublatus, tenetur in conscientia alios reditus, si possit, in locum priorum substituere.

Non cessant solo lapsu temporis, nec præscriptione, si fundatio facta sit in perpetuum, etsi per diuturnum tempus prætermissa fuerit exsecutio operis pii agendi[1]. Nonnulli

[1] Sancta Sedes concessit fratribus Minoribus Sancti Francisci a Paula, ut perpetua onera Missarum in eorum Ecclesiis ultra 50 annos non durarent; quo elapso tempore pii benefactores participes fierent sacrificiorum quæ in

theologi olim asseruerunt animas defunctorum non diutius detineri purgatorio quam per decennium; ex qua opinione nonnulli probabilistæ illico deduxerunt annuum legatum, etiam perpetuum, pro anima defuncti relictum, non durare ultra decem annos. Quam arbitraria et solido fundamento destituta sit ea opinio nemo non videt; cæterum, illam condemnavit Alexander proscripta propositione quæ est XLIII inter damnatas decreto 2 sept. 1665. Nec meliori titulo invocaretur beneficium præscriptionis, etiamsi diuturno tempore prætermissa fuerit, bona aut mala fide, exsecutio onerum fundationis. Vetat naturalis æquitas quominus præscriptio currat contra non valentem agere; nec eidem æquitati consonum est titularem velle sua, suorumve prædecessorum, negligentia tutari contra obligationes fundationi annexas, adeo ut reditibus temporalibus frui præsumat, dum se ab oneribus immunem prætendit. Remanet proinde obligatio, quamdiu subsistit fundus, et nedum tempore elapso quo onera impleta non fuerint, extincta censeatur, est locus reparationi damnorum perpessorum a fundatoribus, nisi obtineatur condonatio, uti mox explicabitur.

592. — Omnes fatentur implenda esse omnia et singula onera fundationum, sive de numero Missarum, sive de aliis piis operibus agatur; si quidem hujusmodi onera acceptata sunt per contractum utrinque obstringentem. « Fundatio et « donatio, ait Fagnan, se habet per modum quasi contractus « ultro citroque obligatorii, seu donationis sub modo, quam « cum Episcopus admiserit, et provisus, dum institueretur, « non recusaverit, non potest modo onus detrectare. » (In cap. *Ex parte*, n° 24, DE CONSTITUTIONIBUS.) Verum contingere potest aliquando quod superior, ad quem spectabat, minus

universo Ordine pro benefactoribus in genere offeruntur; sed Benedictus XIV, hæc statuendo, voluit de iis certiores fieri omnes qui onera perpetua Missarum religiosis hujus Ordinis demandant. Const. *Paternæ sollicitudinis*, an. 1749. *De Synodo*, lib. XIII, cap. ultimum, n° 13.

prudenter egerit acceptando fundationem cujus graviora sunt onera ut facile inveniri possit qui velit ea exsequi ; contingere insuper potest quod reditus in fundatione constituti magna ex parte casu perierint, vel notabiliter imminuti fuerint tractu temporis adeo ut non sint amplius sufficientes ad onerum fundationis expletionem. Porro in utroque casu quæstio est an et quo jure onera imminui possint.

1° In primo casu recurrere necesse est ad Sanctam Sedem. Concilium Tridentinum (sess. xxv, cap. iv) concessit Episcopis ut in synodo diœcesana, itemque abbatibus et generalibus ordinum ut in suis capitulis generalibus, statuant circa hæc quidquid magis ad Dei honorem et cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire ; sed S. Congregatio concilii interpres declaravit hocce decretum intelligendum esse solummodo de fundationibus tunc temporis, scilicet ante concilium acceptatis, non vero de cæteris quæ in posterum constituerentur, et decreto, jussu Urbani VIII promulgato, expresse prohibuit *ne Episcopi, aut Generales ordinum onera ulla Missarum celebrandarum post concilium imposita reducant.* Ergo jure communi Episcopi indigent indulto apostolico, si velint reduci, moderari, aut commutari hujusmodi onera. (Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. ultimo, n^is^ 18-20.)

2° In secundo casu non una est omnium sententia. Plures concludunt ex verbis generalibus et absolutis decreti S. Congregationis mox allati, quamlibet reductionem onerum Missarum esse reservatam Sanctæ Sedi : alii aliter sentiunt asseruntque Episcopos posse, saltem indirecte, reducere numerum Missarum, reducendo contractum ad terminos æquitatis. Suam sententiam ex illa ratione deducunt quod ipsomet jure naturali, ex regula sicilicet contractuum, imminuta censeantur onera fundationis in casu de quo agitur. Pacta, inquiunt, non obligant ultra intentionem legitime præsumptam contrahentium : porro partes non intendebant, non præsumuntur voluisse ut integra maneant onera in casu quo tractu

temporis, eventu rerum, absque culpa administratorum, notabiliter minuerentur reditus pro eorumdem onerum impletione assignati, adeo ut sint nullatenus sufficientes. Si fundus perierit, fundatio extincta peremptaque foret; ergo a pari si notabiliter minuatur, eo ipso proportionate cessat pars aliqua obligationum. Periculosum foret dimitti judicium de illa onerum deminutione singulis titularibus beneficiorum; non est vero inconveniens, nec legibus canonicis vetitum, quod Episcopi assumendo partes judicis, inquirant an talis sit quæ obvenit redituum imminutio, ut juxta recepti juris regulas sufficiat ad rescindendum contractum, vel saltem ad eumdem ad justi et æqui normam redigendum. Ad decreta allata in oppositum respondent, id non esse reductionem illam proprie dictam quam S. Sedes sibi reservavit, sed simplicem declarationem cessationis obligationis ex natura contractus, ex regulis æquitatis, demum ex præsumpta intentione partium. Addunt eadem decreta statuere ad mentem concilii Tridentini, non de reditibus casu deperditis vel tractu temporis notabiliter imminutis, sed de nimio numero onerum ab initio susceptorum, et de reditibus etiam ab exordio insufficientibus, et declaratum fuisse non licere, absque interventu S. Sedis, reducere, re integra, onera missarum ob illam tenuitatem redituum, vel paucitatem sacerdotum qui possint aut velint eos celebrare [1]; quia Episcopi non debent pacta legitime inita rescindere, nec commutare ultimas fundatorum voluntates.

593. — Quando Episcopus habet indultum apostolicum ad efficiendum onerum reductionem, hæc observare debet: 1° non reducuntur onera quæ stipulati sunt primi benefactores in ipsa fundatione tituli, nisi gravissima urgeat necessitas; 2° non devenitur ad reductionem obligationum Missarum, nisi aliorum onerum reductio non sufficiat; sunt quippe

[1] Cf. Fagnan, in cap. *Ex parte*, n^is 20-30.—Monaceli, *Formularium legale practicum*, tom. IV, n^is 467, 469. — S. Alph. de Liguori, lib. VI, n° 331, ad dubium II^um. — Bened. XIV, loco citato, n° 26.

Missæ ad majorem Dei gloriam et animarum solatium ordinatæ. Supponimus facultates ex indulto apostolico concessas protendi ad omnia pia legata, piasve dispositiones inter vivos, quibus, exempli causa, eleemosynas pauperibus distribui, aut inopes virgines dotari, præcipiatur; si enim illæ facultates cohibeantur ad onera Missarum, « non debet, uti animadvertit « Benedictus XIV, Episcopus se extendere, vel ad dotalia « subsidia, vel ad eleemosynas, vel ad quamlibet aliam dis- « positionem, ex ea juris regula quæ docet facultatem ad « certas res datam, ad alias diversi generis produci non « oportere. » N° 22. 3° Si reductio concedatur in Missis, reducere oportet ritum et solemnitatem, non vero numerum Missarum, quantum fieri poterit.

Alia est ratio reductionis in futurum de qua hucusque diximus, et alia condonationis quæ tempus præteritum respicit et effectum retroactivum habet. Sancta Sedes non consuevit communicare Episcopis facultatem condonandi onera præterita quæ impleta non fuerint, nec consequenter id in Indulto reductionum censetur, nisi expressis verbis declaretur. S. Pontifex hanc condonationem concedit per seipsum immediate, aut per Pœnitentiariam Romanam, seu per Congregationem concilii, sed frequentius per Congregationem specialem fabricæ S. Petri, et tunc providet, prout in Domino magis expedire judicaverit, ex spirituali thesauro Ecclesiæ supplendo quidquid in oneribus implendis peccatum est : in suffragium autem et expiationem animarum pro quibus Missæ sacrificium offerri debuerat, congruum Missarum numerum celebrari quotidie mandat ab aliquibus capellanis huic muneri addictis in Vaticana Basilica, cujus fabricæ persolvitur modica compositio, ab eis solvenda qui condonationem exposcunt.

§ 4. *De Beneficiis*[1].

De Beneficiis inquirendum habemus : 1° quid sint ; 2° quid

[1] Tit. DE PRÆBENDIS, 5, lib. III Decretalium.

servandum in illorum erectione, unione et divisione; 3° quid item servandum in illorum collatione; 4° quandonam provisus inducatur in possessionem tituli; 5° utrum et quatenus valeat illum resignare aut permutare; 6° tandem utrum et quatenus teneatur impendere in pios usus superflua redituum tituli.

594. — 1° *Quid et quotuplex sit beneficium?*

I. Beneficium est jus percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis, quod clerico ad vitam tribuitur, propter officium spirituale ecclesiastica auctoritate constitutum.

Duo simul complectitur beneficium : officium nempe spirituale, v. g. celebrandi Missam, sacramenta dispensandi, horas canonicas recitandi; et usumfructum boni temporalis officio spirituali annexum auctoritate ecclesiastica. Hæc ut apertius exponantur, singulas partes definitionis prolatæ paucis dicemus.

1° *Jus :* In beneficio, uti mox dicebamus, duplex jus distinguitur, unum videlicet officii seu potestas exercendi munus spirituale ; alterum per se temporale quod ad reditus temporales porrigitur : utrumque tamen est spirituale, primum ratione sui; postremum ratione muneris sacri cui annectitur et propter quod concessum est.

2° *Percipiendi fructus,* seu reditus : beneficium non confert plenam proprietatem, id est absolutum dominium boni ecclesiastici, sed usumfructum, nempe fructus rei et administrationem; quapropter clericus cui illud obtigit, debet, quamdiu vivit, bonum ecclesiasticum administrare ad præscriptum regularum canonicarum, et illud integrum suo titulo relinquere.

3° *Ex bonis ecclesiasticis :* bona ecclesiastica, in materia beneficiali nuncupantur res temporales immobiles vel mobiles, Ecclesiis attributæ et auctoritate canonica annexæ officio spirituali. Sunt plerumque bona immobilia ; at simul eo nomine veniunt oblationes fidelium, quando solvuntur vi legis, ob titulum modo permanenti constitutum; sic, inter

bona ecclesiastica computatæ sunt primitiæ, decimæ, et oblationes quas in præcedenti diximus ad *jus stolæ* referendas. (Suarez, *de Censuris*, disput. XXII, sect. I, nº 29.)

4º *Quod clerico ad vitam tribuitur :* Beneficium est perpetuum, vi legis communis, id est ad vitam beneficiarii duraturum ; ita scilicet quod clericus nisi sponte suo officio renuntiaverit, eo privari non debeat nec possit, nisi gravi de causa, servatis regulis, uti alias exponimus. Olim clerici perpetuo servabant officium ad quod ordinati fuerant, et sustentabantur e bonis Ecclesiæ cui erant adscripti. « Sanctorum canonum statutis consona sanctione sancimus, ut sine titulo « facta ordinatio irrita habeatur, et in qua Ecclesia quis intitulatus est, in ea perpetuo perseveret, » ait Urbanus II, cap. *Sanctorum*, 2, dist. LXX. Porro quando facta est divisio bonorum Ecclesiæ in Episcopum, clericos, fabricas et pauperes, attributa fuit certa pars eorumdem bonorum titulis officiorum ecclesiasticorum, et inde nata sunt beneficia clericis assignata donec vitam agerent. Quæ lex hactenus inviolata permansit. Excipiuntur beneficia *regularia* quæ superiores regularium, ob votum obedientiæ et dependentiæ bonum, possunt pro nutu auferre. Hæc quidem possunt quodam sensu dici perpetua, cum in se permaneant, etiam quando carent possessore ; sed « negari non potest, ait Pirhing cui « in eo cæteri canonistæ communiter consentiunt, beneficia « ad nutum revocabilia, quæque in titulum perpetuum non « conferuntur, tametsi in se perpetua sint aliquo modo, de- « ficere a ratione beneficii stricte accepti. » (In tit. DE PRÆBENDIS, nº 3. Schmalzgrueber eod. tit., nº 4 ; et alii passim.)... Hinc excluduntur a ratione beneficii : commenda temporalis quæ solam tituli administrationem ad tempus confert, vicariatus temporalis, et Ecclesiæ quas in Galliis *Succursales* vocamus, quæ scilicet conferuntur sub tacita conditione amovibilitatis ad nutum Episcopi.

5º *Propter officium spirituale auctoritate ecclesiastica in-*

stitutum : id est a S. Pontifice vel ab Episcopo, aut alio prælato, legitime erectum et collatum, secundum formam et modum jure præscriptum. Nullum officium publicum in Ecclesia constitui aliter potest, nec alicui demandari, quam auctoritate competenti ; non est autem auctoritas competens in foro ecclesiastico præter jus sacrum S. Pontificis, Episcoporum, et Prælatorum qui habent jurisdictionem fori externi.

Ex data definitione concludimus titulos qui exstant in statu præsenti Ecclesiarum Galliæ, habere rationem beneficii, licet reditus qui in dotationem eisdem titulis adscribuntur non proveniant ex bonis Ecclesiæ, sed ex ære publico. In definitionis evolutione notavimus bonis ecclesiasticis accenseri oblationes fidelium quæ dantur vi tituli permanentis, juxta ordinationem Ecclesiæ : porro pensiones quas gubernium solvit Episcopis, canonicis et parochis hanc certo rationem habent. Re quidem vera hæ pensiones : 1° acceptantur ab Ecclesia ; 2° annectuntur illius auctoritate officiis canonice in perpetuum erectis ; 3° declarantur esse eorumdem titulorum dotationes, quod sic enuntiavit Cardinalis legatus a latere nomine Pii VII : « Declaramus Ecclesiarum dotationem « ex iis reditibus conflatam fore qui ab ipso gubernio assi- « gnandi erunt singulis Episcopis... Singulis vero Ecclesiis « parochialibus erigendis, pro congrua rectorum sustenta- « tione, eos reditus qui, ut in conventione statutum est, assi- « gnandi erunt, iidem Episcopi loco dotationis habituros fore « declarabunt. »

Legatus memorat solum reditus assignandos Episcopis et Parochis, quia gubernium non sibi onus assumpserat providendi reditibus canonicorum ; sed ex quo gubernium reditus similiter assignavit in gratiam canonicorum, Ecclesia eadem ratione hos reditus acceptavit in dotationem titulorum. Sic, ut unum exemplum afferamus, J. M. Champion de Cicé, Arch. Ecclesiæ Aquensis, in decreto erectionis capituli, specialiter approbato a Card. Caprara die 25 nov. 1804, ita statuit : « Nous

« déclarons établir et par ces présentes nous érigeons dans « notre Église métropolitaine un chapitre composé de neuf « membres et de nos trois vicaires généraux. Nous déclarons « que la dotation de notre susdit chapitre sera formée des re- « venus qui vont être assignés par le gouvernement à tous les « chanoines, et qui, comme nous l'espérons, seront suffisants « pour leur donner les moyens de soutenir décemment les « charges attachées à leur dignité, et d'en remplir les fonc- « tions. » Eodem modo statutum fuit ab aliis Episcopis.

Nihil igitur desideratur in titulis hodiernis, nec officium spirituale, nec bonum temporale ecclesiasticum officio in perpetuum canonice annexum, quominus reputentur vera beneficia; et ultimo concludimus sanctiones juris circa beneficia suas habere applicationes in statu præsenti Ecclesiarum Galliæ. Hanc conclusionem confirmant responsa Congregationum Romanarum, quæ haud semel declaraverunt, quæstione proposita, « pensiones constitutas loco redituum quos « beneficiarii antea percipiebant ex fundis, seu loco suorum « beneficiorum, eas censeri reditus ecclesiasticos. » (S. Pœnitentiaria, 9 jan. 1823.)

595. — II. Beneficia multiplicis speciei distinguuntur: 1° ratione *officiorum*, alia sunt *majora*, uti beneficia Episcoporum, et aliorum prælatorum jurisdictionem quasi-episcopalem habentium, et alia *minora* quibus hæc jurisdictio non annectitur. Quamvis tamen sublimes illæ dignitates Patriarchatus et Episcopatus sint reipsa et quandoque dicantur beneficia, non solent in pœnalibus et in aliis quæ sunt strictæ interpretationis, comprehendi communi appellatione beneficiorum, ideoque dispensatio impetrata ad omnia beneficia non extenditur ad Episcopatum, propter eminentiam dignitatis quæ est speciali nota digna. (Reiffenstuel, n° 21; Pirhing, n° 9.) — Alia insuper sunt *duplicia*, quæ habent vel curam animarum, vel jurisdictionem, aut præeminentiam, aut etiam administrationem, et alia *simplicia* quæ or-

dinantur ad cultum divinum, et attributionibus memoratis carent. Hujusmodi sunt, jure communi, plura beneficia quæ solum onus recitandi horas canonicas et Missas celebrandi habent; 2° Ratione *personarum* quibus committuntur, sunt beneficia *sæcularia*, quæ clericis sæcularibus tribuuntur, et *regularia*, quæ religiosis reservantur. Primitus non alia erant beneficia quam sæcularia, monachi siquidem, vitam communem sub Abbatis regimine ducentes bona sua temporalia in communi possidebant. Decursu vero temporum, cum Abbates cuncta suo nutu regerent, et periculosum videretur ne sua potestate abuterentur in detrimentum monachorum quibus aliquando vix necessaria dabantur, *Mensam abbatialem* a *Mensa conventuali* distinguere opportunum visa est; sicque titulo Abbatis certam tantum partem in perpetuum adscribi, cujus usum simul et administrationem haberet. Idem etiam ordinatum fuit pro quibusdam aliis officiis quæ nonnullis religiosis committebantur, in cellis et capellis a conventu principali dependentibus, et hæc fuit origo beneficiorum regularium. Beneficia sæcularia fieri nequeunt regularia, et vicissim, absque speciali indulto Summi Pontificis, aut diuturna præscriptione. Inter beneficia sæcularia et regularia medium quoddam tenent beneficia quæ dicuntur in *commendam* quæ scilicet, quamvis fuerint sua origine et destinatione regularia, committuntur clerico sæculari, cum jure fruendi beneficio temporali, cum onere providendi conservationi domus religiosæ et congruæ sustentationi monachorum, si vita regularis servata sit in ea domo. Nulla supersunt apud nos hujusmodi beneficia, quæ olim ob temporum necessitates Ecclesia admittenda duxit, cum certo tamen moderamine; erat enim hæc ratio ordinandi beneficia multis certe incommodis obnoxia[1]. 3° Ratione modi quo conferuntur, alia sunt

[1] Prioribus sæculis nonnulla beneficia ecclesiastica, Ecclesiæ episcopales et Abbatiæ, *commendata* sunt ad tempus clericis qui illorum administrationi providerent, donec facta fuisset electio futurorum titularium. Deinceps

electiva, alia *collativa*, alia *mixta* seu in *patronatu*. Electiva conferuntur per electionem, juxta regulas juris celebrandam et a superiore confirmandam; collativa conferuntur libera voluntate eorum ad quos spectat collatio iis quibus ipsi voluerint, modo idonei sint; mixta, seu patronata, conferuntur ab Episcopo, seu ab alio prælato, ad præsentationem patroni. Beneficia curata aliquam rationem habent beneficiorum mixtorum, quatenus scilicet ex jure communi non aliter conferenda sunt quam alteri ex renuntiatis dignis in concursu, uti alias exposuimus. (N° 222.) In dubio, beneficium non præsumitur electivum, nec patronatum, sed collativum, quia electione et patronatu beneficia recedunt e statu primævo, et præjudicium affertur jurisdictioni ordinariæ Prælati ad quem jure communi spectat collatio beneficiorum diœcesis.

Canonistæ aliam insuper divisionem beneficiorum adducunt in *manualia* et *perpetua*. Animadvertimus in ipsa definitione beneficia sæcularia, suamet natura, jure ordinario, perpetua esse nec auferri posse, nisi ex causis in sacris ca-

usus paulatim invaluit commendandi beneficia ad tempus diuturnum, vel etiam ad vitam, non jam quidem in favorem beneficii, sed potius clerici commendatarii, ut ex beneficii fructibus sustentaretur. Ecclesia potuit, procul dubio, ita de quibusdam beneficiis disponere ad providendum sive Episcopis e sua sede injuste expulsis, sive aliis prælatis majoribus quibus non suppetebant sufficientes muneris reditus, modo conservationi et oneribus beneficii caute provisum foret. Potuit etiam conferre Prælatis, vel collegiis, bona quorumdam monasteriorum quæ infortunio temporum erant monachis deserta, quin effulgeret spes ea instaurandi. Non debet igitur in crimen verti Pontificibus quod monasteria, aliave beneficia in *commendam* constituerint; verum dissimulari non potest graves exinde abusus ortos fuisse, et collapsam disciplinam plurium monasteriorum quæ prius majore fama claruerant; sed causa tot malorum fuit ambitio et cupiditas Prælatorum quibus nimis indulserunt adaugendo in dies numerum commendarum : quam ob causam concilium Tridentinum expetivit ut remedium malo afferretur. (Cap. *Ex supernæ*, 2, DE PRÆBENDIS, Extrav. comm.—Concilium Trid., sess. XXV. cap. XXI, *de Regularibus*.— Cf. Gohard, *Tr. des bénéfices*. tom. II. *des Abbayes en commende*. — Thomassin, part. II, lib. II. *de Commendis*.)

nonibus expressis; in quo omnes doctores consentire videntur. « Nihil tamen obstat, ait Pirhing, quominus sæcularia « etiam quædam beneficia, per Papam, vel consuetudinem « immemorialem, vel in prima fundatione, temporalia et ad « nutum revocabilia instituantur. » (In tit. DE PRÆBENDIS, nº 14.) Existimamus officia quæ in titulum quidem conferuntur sæcularibus, sed revocabiliter ad nutum Prælati, quales sunt nostræ Ecclesiæ succursales, quamvis non reputari debeant vera beneficia, venire nihilominus nomine beneficiorum latiori sensu in favorabilibus, et in iis quæ æquitate naturali ad publicam utilitatem constituta sunt.

596. — IIº *Quid jure præscriptum sit pro erectione, unione et divisione beneficiorum?*

I. Erectio majorum beneficiorum reservatur Sedi Apostolicæ; beneficia minora erigi possunt ab Episcopis, vel a prælatis qui potiuntur jurisdictione quasi-episcopali. Sic, v. g. Episcopus potest erigere, juxta formas consuetas, beneficium simplex, et beneficium cum cura animarum, Ecclesiam nempe parochialem. De canonicatibus alias dictum est. (Nº 368.)

In erectione beneficiorum tria præsertim statuuntur : 1° Titulus canonice constituitur, sub quo comprehenduntur Ecclesia, seu Ara Deo dicata, sub alicujus mysterii veneratione aut sancti patrocinio officium spirituale quod titularis obire debet in eadem Ecclesia; hoc quippe officium est ipsa ratio et finis beneficii : 2º determinatur : 3° dos competens assignatur, qua provideatur sustentationi clerici titularis, et adimpletioni oneris beneficii.

Fundator beneficii potest in actu fundationis apponere conditiones, quæ si approbentur ab Ordinario et aliunde non adversentur regulis canonicis, religiose servandæ erunt, tum ab hæredibus, tum a successoribus Ordinarii. « Ratio « postulat, ut illis quæ bene constituta sunt, contrariis or- « dinationibus non detrahatur. Quando igitur ex beneficio-

« rum quorumcumque erectione seu fundatione, aut aliis « constitutionibus, qualitates aliquæ requiruntur, seu certa « illis onera sunt injuncta, in beneficiorum collatione, seu « in alia qualibet dispensatione, eis non derogetur. » (Concil. Tridentinum, sess. xxv, cap. v.) His rite semel constitutis Episcopus nihil immutare debet : conditiones vero impossibiles, quæ nimirum sacris canonibus adversantur, pro non adjectis habendæ sunt.

597. — II. Beneficia rite erecta possunt, si graves causæ id expostulaverint, accesseritque auctoritas competens, duo aut plura uniri seu simul conjungi.

Hæc unio, annexio, seu conjunctio, fieri potest triplici modo : 1° *Extinctione*, si ex duabus, v. g., parochiis fiat una, adeo ut ambo beneficia in unum tertium coalescant. Privilegia Ecclesiarum eo modo unitarum transferuntur ad Ecclesiam ex illa unione formatam. 2° *Subjectione*, si una Ecclesia alteri subjiciatur tanquam superiori, adeo ut ei adhærere debeat veluti accessorium principali. Beneficium sic unitum amittit titulum quem prius habebat; acquirit vero naturam, qualitates et privilegia beneficii principalis. 3° Simplici duorum *Annexione*, adeo ut æque principaliter uniantur. Ambo suam naturam, et titulum conservant cum privilegiis et neutrum alteri subjicitur; sunt tantummodo sub uno rectore. Effectus hujusmodi unionis, quam *adæquativam* vocant, non alius esse videtur, nisi quod rector unius Ecclesiæ, sit eo ipso rector alterius, et utrique pariter debeat providere. Ut vero dignoscatur quæ sit unio, an extinctiva, an subjectiva, an demum æque principalis, attendi debet ad tenorem decreti et ad denominationem beneficii, quo nimirum titulo insigniatur.

Dicitur in capite *Sicut*, 8, DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, lib. V Decret. : « Sicut unire episcopatus atque potestati subjicere « alienæ, ad Summum Pontificem pertinere dignoscitur; ita « Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis unio et subjectio « earumdem. » Episcopis proinde jus competit uniendi be-

neficia minora suæ diœcesis, quæ non sunt exempta e sua jurisdictione. Ad unionem vero horum beneficiorum non procedunt quin urgeat necessitas, seu motivum grave, uti supponit cap. *Exposuisti*, 33, DE PRÆBENDIS. Concilium Tridentinum quidem declarat Episcopos posse, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatos, « facere uniones perpetuas quarumcumque « Ecclesiarum parochialium, et baptismalium, et aliorum « beneficiorum... propter earum paupertatem, et in cæteris « casibus jure permissis; » sed non in alium finem id decernit nisi « ut Ecclesiarum status, ubi sacra Deo officia mini- « strantur, ex dignitate conservetur. » (Sess. XXI, V.)

Eodem decreto concilii statuitur, ut unio Ecclesiarum fiat « juxta formam juris, sine tamen præjudicio obtinen- « tium. » Quæ sint illæ formæ juris novimus ex alio textu concilii, scilicet ex capite VI sessionis VII : « Uniones... quæ « deinceps ad cujusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, « aut alias rationabilibus causis, coram loci Ordinario vocatis, « quorum interest, verificandis, factas esse constiterit, per « subreptionem obtentæ præsumantur; ac propterea nisi « aliter a Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino « careant. » Necessarium proinde est informare de commodo et incommodo, vocatis coram Episcopo quorum interest, ut plena libertate suas rationes exponant, sive unionem opportune fieri existiment, sive illam minime expedire arbitrentur. Quapropter, si parochia unienda sit capitulo, convocari oportet capitulum et parochianos matriculariis Ecclesiæ parochialis repræsentandos : si duæ parochiæ simul uniendæ sint, convocabuntur matricularii utriusque Ecclesiæ. Necessarium non est ad valorem unionis ut convocetur et intersit parochus ; quod deducimus ex cap. *Si una Ecclesia*, 2, DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS, Clem. Ratio est, ait Schmalzgrueber, quod « cum unio non sit sortitura « effectum, donec beneficium uniendum per mortem vel « aliter, vacaverit, consequenter per eam possessori nullum

« fit præjudicium... si tamen rector beneficii uniendi hujus « vacantis defensor, plebs, vel dominus loci se unioni opponant, audiendi sunt, et causa quam allegant, examinanda. »

N° 190 [1]. — Leges quæ statuunt ut causa unionis verificetur vocatis quorum interest, non idcirco requirunt ut hi consentiant, sed solummodo ut convocentur et audiantur. Aliter dicendum de capitulo cujus consensus requiritur, ob rationes alibi allegatas, quoties de negotiis gravioribus Ecclesiæ cathedralis agitur. Si dissentiat capitulum et Episcopus nihilominus existimet gravem rationem urgere, adire debet S. Pontificem cujus auctoritate negotium componetur.

598. — Concilium Tridentinum indixit ne « Ecclesiæ parochiales monasteriis quibuscumque, aut abbatiis, seu « dignitatibus, sive præbendis Ecclesiæ cathedralis vel colle- « giatæ, sive aliis beneficiis simplicibus uniantur. » (Sess. xxv, cap. xiii.) Duo exinde dubia orta sunt : 1um an sit prohibitum unire parochias seminariis; 2um an Episcopus valeat eas unire capitulo Ecclesiæ cathedralis.

Ad Ium : canonistæ communius asserunt Episcopum non posse unire seminario beneficia parochialia; quod deducunt ex alio decreto ejusdem concilii, in quo facultas impertita Episcopis uniendi beneficia suis seminariis restricta est ad beneficia simplicia, et ex variis decisionibus relatis apud scriptores [1]. Verum, si ad mentem et litteram decreti attenderimus, dicendum videtur id unum prohibuisse ne extinguerentur, aut in suo statu immutarentur, beneficia parochialia in fundationem seminariorum, ne scilicet bona et reditus parochiæ incorporarentur seminario in ejusdem se-

[1] Cf. *Ami de la Religion*, tom. XL, pag. 289-296, ubi referuntur reclamationes ex parte parochi Carnutensis contra unionem parochiæ cum capitulo.

[1] Riganti in regulam xiii Cancellariæ, nis 91-94. — De Luca, discurs. xxxv, *de Parocho*. — Ferraris, v° *Seminarium*, n° 63. — Cf. *Mémoires du clergé*, tom. X, col. 1816-1830.

minarii dotationem. Nihil autem vetat, ex parte hujus decreti, quominus Episcopus committat rectori seminarii curam parochiæ, si hæc unio existimetur profutura, tum parochiæ ad splendorem cultus et salutem animarum, tum seminario ad clericorum institutionem, uti olim pluribus in diœcesibus Galliarum ordinatum fuerat. In decreto Tridentino agitur de monasteriis, dignitatibus et beneficiis, non vero de seminariis et collegiis. (Barbosa, in Conc. Trid., nº 11, ad decretum allatum.) Igitur secluso casu quo lex concursus ad assecutionem beneficiorum parochialium vigeret in diœcesi, videtur Episcopum posse, servata forma juris, unire parochiam seminario.

Forma juris in eo casu servanda, esset deliberatio et assensus capituli, siquidem hæc ordinatio aliquatenus restringit in futurum jura Episcopi in electionem parochorum. Præterea, si Episcopus velit unionem constabiliri, ut nihil immutetur sub suis successoribus, expedit ut auctoritate Sanctæ Sedis firmetur.

Ad II^{um} : major est difficultas quoad unionem Ecclesiæ parochialis cum capitulo.

Multiplici modo Ecclesia parochialis potest uniri. Vel unitur dignitati, aut præbendæ Ecclesiæ cathedralis, adeo ut qui hanc dignitatem seu præbendam assequitur, eo ipso constituatur parochus, titulo inamovibili; vel unitur ipsi capitulo adeo ut capitulum censeatur parochus, et parochiam regat per vicarium seu temporalem, seu perpetuum; vel demum unitur capitulo ea ratione quod Episcopus vi ordinationis stabiliter constitutæ, uni e canonicis a se electo curam parochiæ ipse demandet, munere revocabili, ut fit in pluribus Ecclesiis cathedralibus Galliarum. Unionem priori et secundo modo ordinatam admittebat olim disciplina canonica; quod deducimus ex cap. *Extirpandæ*, 30, DE PRÆBENDIS, Clement., et ex cap. VII, sess. VII, concilii Tridentini; illam autem Episcopus non debet efficere in Ecclesiis ubi servata

hactenus non fuit, quia obstat novis hujusmodi erectionibus, lex modo citata concilii Tridentini. Nec etiam unionem altero modo explicatam efficere debet Episcopus jure proprio, quia hæc ratio ordinandi statum Ecclesiæ cathedralis minus consentit cum jure communi, et videtur inaudita in sæculis præteritis. Præsules nostri, res ita componendo, arbitrati sunt se non excedere limites facultatis sibi a Pio VII concessæ ad erigendum suam Ecclesiam cathedralem cum capitulo, ea ratione quæ sibi visa fuerit magis conducere ad feliciorem utriusque statum, attentis temporum circumstantiis, nec dubitamus quin a tempore quo hæc ita fuere constituta, accesserit tacitus saltem assensus Ecclesiæ Romanæ.

599. — III. Divisio beneficiorum locum habet quando ex uno beneficio plura fiunt : est simplex dismembratio, si pars quædam redituum alteri destinetur.

1° Fas non est dividere beneficia, nisi id fiat auctoritate legitima, ex causis jure permissis, et servata forma canonibus statuta. Indicitur in Decretatibus : « Ut sicut in magnis, « ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia « unitatem habeat, divisionem præbendarum, aut dignitatum « permutationem fieri prohibemus. » Verba sunt Alexandri III, qui tamen in alia decretali concessit ut villa quædam a parochia separaretur atque in Ecclesiam erigeretur, quia nimium distabat, et hyemali tempore, cum pluviæ abundant, parochiani non poterant sine magna difficultate Ecclesiam adire et congruo tempore divinis interesse officiis. Cap. *Majoribus*, 8, DE PRÆBENDIS; cap. *Ad audientiam*, 3, DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS. Ratio boni communis hoc utrumque requirit ; nempe ut conservetur quantum fieri potest integritas beneficiorum, et tamen fiat eorumdem divisio si aliud medium non suppetat consulendi ædificationi fidelium.

2° Causa legitima divisionis est necessitas spiritualis fidelium, quod ex decisionibus S. Congregationis concilii, et ex ipsiusmet concilii decretis ita exponendum videtur :

Divisio beneficiorum fieri non debet præcise ad augendum splendorem cultus divini, si aliunde numerus clericorum sufficiens sit implendis obligationibus; nec ob augmentum parochiæ quæ multitudine fidelium abundat, si, seclusa divisione, parochus valeat, aut per se, aut asciscendo numerum competentem vicariorum, omnium fidelium necessitatibus succurrere; nec tandem ob exiguitatem Ecclesiæ parochialis quæ omnes parochianos continere non valet; huic enim incommodo remedium affertur constructione alterius amplioris Ecclesiæ. Ita sæpius decisum referunt Garcias, tract. *de Beneficiis*, part. XII, cap. III; Pirhus Corradus, *Praxis beneficiaria*, lib. III, cap. II, et cæteri plures. Ita concluditur ex cap. IV, sess. XXI concilii Trid. pro casu quo parochus solus non sufficit, sed providere potest sufficienter utilitatibus fidelium, si majorem numerum vicariorum sibi associet. In his rerum adjunctis non urget vera necessitas scindendi beneficium.

Necessitas autem aderit : 1° Quando ob locorum distantiam, vel itinerum difficultates, parochiani non possunt absque magno incommodo Ecclesiam adire, ut sacramenta percipiant divinisque officiis tempore congruo intersint; exinde enim multi carerent subsidiis spiritualibus, cum suæ animæ detrimento. Hanc causam assignat concilium Tridentinum, cap. IV sessionis citatæ. 2° Quando ob nimiam multitudinem populi, parochus non potest, nequidem cum vicariis sibi in officium consociatis, suam parochiam convenienter regere. Ex decreto allato concilii maxime attendendum est in hac materia ad commoditatem et necessitates spirituales fidelium; porro, contingere potest tantam excrevisse multitudinem parochianorum ultra limites jure prævisos, ut parochus impar sit hujus multitudinis curam convenienter agere, tametsi vicariis adjutus. 3° Quando, ob male dispositos fines parochiæ, parochiani ægre ferunt necessitatem adeundi suam Ecclesiam locis remotiorem, et accessu difficiliorem, quam aliam

Ecclesiam vicinioris parochiæ. S. Congregatio significavit quanto moderamine haberi debeat ratio morum ac fragilitatis incolarum, approbando divisionem cujusdam parochiæ ob eam præcipue causam quod una pars incolarum qui in vico vicino morabantur, ægre patiebantur ludibria quibus obnoxii erant ex parte civium urbis, quando illam adibant, cum suis rusticanis vestibus. (Pirhus Corradus, loco citato.)

600. — Hæc de divisione beneficii. Quod vero ad dismembrationem attinet, duo suboriuntur dubia : I^um^ an liceat partem aliquam fructuum ab uno beneficio parochiali separare in gratiam alterius parochiæ quæ sibi non sufficit ut debita onera expleat? II^um^ an liceat in illo casu partem territorii unius parochiæ adjungere alteri parochiæ vicinæ pauperiori?

Ad I. Beneficium regulariter non debet privari parte fructuum; quia, uti supra dictum est, jura volunt unamquamque Ecclesiam integritatem suam servare; nec expedit, aiunt canonistæ, *unum altare discooperiri ut alterum cooperiatur*. Nihilominus docent communiter canonistæ Episcopum posse dismembrare beneficia ex justa et rationabili causa, qualis foret necessitas Ecclesiarum, si una ob tenuitatem redituum non haberet numerum competentem ministrorum ad dispensationem sacramentorum et curam spiritualem fidelium, dum altera reditibus abundaret; « tunc enim, ait Reiffenstuel, poterit fieri dismembratio fructuum hujus Ecclesiæ applicandorum alteri. Addit Barbosa quod aliquando sola pinguedo « redituum unius, et exilitas fructuum alterius Ecclesiæ, « reputetur causa legitima pro dismembratione. (In tit. UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINUTIONE CONFERANTUR, n° 28.) Doctrina canonistarum deduci potest ex decreto supra allegato conc. Tridentini (n° 588), quo datur Episcopo facultas providendi parochialibus Ecclesiis pauperioribus, quarum fructus adeo exigui sunt, ut debitis nequeant oneribus satisfacere. Si Episcopus hujus Ecclesiæ statui consulere non possit

beneficiorum unione, nec primitiarum seu decimarum assignatione, nec demum parochianorum collectis, concilium statuit ut *qua commodiori ratione ei videbitur tantum redigatur, quod pro rectoris et parochiæ necessitate decenter sufficiat :* porro, aliud plerumque non erit medium opportunius quam vel deductio partis proportionatæ fructuum omnium aliorum beneficiorum diœcesis, de quo superius egimus ubi de oblationibus disserebamus, vel unius parochiæ ditioris dismembratio, quod prudenti arbitrio Episcopi judicandum dimittitur.

Ad II. Quando necessitas Episcopum urget partem fructuum unius Ecclesiæ distrahere in alterius Ecclesiæ parochialis gratiam, æquum videtur, atque regulis consentaneum, ut partem simul territorii, seu incolarum e priori Ecclesia subducat, unde provenient reditus temporales qui necessarii reputantur ad sustentanda onera parochiæ pauperioris. Multa ad id conducunt, hæc præcipue : 1° Non debet jure communi imponi beneficiis pensio in perpetuum, nisi accedente consensu S. Pontificis, uti mox dicemus : porro, dismembratio fructuum, beneficio illæso remanente, esset pensio in perpetuum constituta. 2° Æquitas naturalis dictat clerum Ecclesiæ parochialis qui fructus beneficii recipit iisque fruitur, debere etiam partem laborum iis fructibus respondentem assumere; est enim relatio unius ad alterum, officii scilicet ad beneficium.

601. — IV. Modus servandus in divisione, seu dismembratione officii, idem est quam in peragenda unione beneficiorum, cum hoc discrimine quod inter convocandos coram Ordinario loci sit rector Ecclesiæ cujus maxime interest suas rationes, si habeat, opponere.

Quibusdam visum est satius fore, ut plura impedimenta vitentur, expectare donec vacaverit beneficium; sed id cum sacris canonibus non consentit. Vetant leges ne Ecclesia spolietur dum vidua est suo rectore, et, si urgeat aliqua ratio

necessitatis, requirunt ut assignetur ei defensor qui illius causam tueatur. Cap. *Dudum*, 1, DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS, in VI°. Cæterum, etsi necessarium sit vocari parochum, non tenetur Episcopus habere illius consensum, siquidem concilium Tridentinum statuit, in decretis præcitatis, Episcopum posse dividere parochias *invitis rectoribus*, et assignare sacerdotibus, qui erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competentem portionem ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus. (Cap. IV, sess. XXI.) Hæc olim servabantur in Galliis, et recens vidimus in diœcesi Parisiensi ita fuisse factum. « Si les revenus de la cure sont « considérables, *aiebat* Gohard, et que le démembrement soit « jugé, non pas plus commode au peuple, mais nécessaire, « l'Évêque peut en retrancher une partie pour en composer « la dot du nouveau bénéfice, pourvu néanmoins qu'il laisse « à l'ancien titulaire de quoi subsister convenablement; au- « quel cas le titulaire aurait tort de se plaindre, ou de de- « mander un dédommagement, parce que, si on lui ôte une « partie de son revenu, on le décharge aussi d'une partie « de son fardeau, et que le salut public est la loi souveraine « à laquelle tout intérêt particulier doit céder. » (*Traité des bénéfices*, tome Ier, page 771.)

Beneficiarius qui se reputat injuste gravatum sententia Episcopi, sive existimet defuisse motivum sufficiens, sive prætermissæ fuerint formæ præscriptæ, appellare potest ad metropolitanum; aut, si sub jurisdictione metropolitani constituatur beneficium, ad S. Pontificem. Appellatio, in hoc casu, non habet effectum suspensivum sed duntaxat devolutivum, quia, vi decretorum concilii Tridentini, Episcopus procedit *sublato appellationis obstaculo*. Ita Fagnan, in cap. *Ad audientiam*, n° 12, DE ECCLESIIS ÆDIFICANDIS, lib. III; Barbosa, *de Potestate Episcopi*, allegatio LXVIII, n° 3; Schmalzgrueber, in tit. DE PRÆBENDIS, n° 208.

602. — Hæc de erectione et divisione beneficiorum dicta

sunt ad normam juris communis; quoad Ecclesias Galliarum attendere debemus ad art. IX concordati an. 1801, qui ita statuit : « Episcopi, in sua quisque diœcesi, novas parœ-« cias circumscribent; quæ circumscriptio suum non sortiatur « effectum, nisi postquam consensus gubernii accesserit. »

Quæstio mota est circa sensum et extensionem hujus articuli, utrum scilicet circumscriptio quam fecerit prima vice Episcopus, aut quam hodie facere vellet inconsulto gubernio, non sortiretur suum effectum, non solum quoad ordinem civilem, sed etiam quoad ordinem canonicum.

Arbitramur articulum sumendum esse in sensu absoluto, quoad utrumque ordinem canonicum simul et civilem. Articuli concordatorum sumi debent in sensu obvio, sensu naturali verborum, spectata natura rerum, communi consuetudine, et intentione præsumpta partium contrahentium : atqui verba hæc *circumscriptio non sortietur suum effectum*, non attingunt solummodo effectus civiles quæ sunt aliquid secundarium, sed etiam et magis directe canonicitatem erectionis tituli et jurisdictionem ordinariam eidem titulo annexam, quæ est effectus proprius atque immediatus circumscriptionis, quando fit juxta regulas canonicas. Ea procul dubio mens erat partium contrahentium, quæ non intendebant aliam esse circumscriptionem parœciarum et diœceseon pro foro ecclesiastico, aliam pro foro civili.

Hæc interpretatio non restringitur ad primam circumscriptionem, quæ fieri debuit post concordatum. Etenim 1° concordatum est regula, non transitoria sed permanens, juris canonici pro Ecclesiis Galliarum, quoadusque illi derogatum fuerit legitima auctoritate; 2° non patitur ratio, nec æquitas servanda in concordati practica interpretatione, ut circumscriptio quæ aliter fieri non potuit quam mutuo consensu Episcopi et Gubernii, immutari deinde possit pro solius Episcopi arbitrio. Ergo Episcopus valebit quidem delegare jurisdictionem presbytero cui talem partem diœcesis regendam demandare vo-

luerit, sed non aderit titulus canonice erectus, cui annectitur jure communi jurisdictio ordinaria cum perpetuitate officii ad vitam titularis.

De erectione ac divisione succursalium dubium moveri potest, an comprehendantur in regula generali; quidquid vero speculative dicatur, in praxi vix possibile videtur ut fiant succursalium erectiones, nec divisiones stabiles, absque consensu mutuo Episcopi et Gubernii, ut patebit infra ubi dicetur de administratione temporali bonorum Ecclesiæ.

603. — III° *Utrum et quatenus beneficia gravari possint onere pensionis, ab Ecclesiis, seu a titularibus solvendæ?*

Pensio est jus percipiendi portionem aliquam fructuum ex alieno beneficio, alicui justa de causa, ad tempus, vel in perpetuum concessum.

Certum est S. Pontificem posse imponere pensionem, etiam in perpetuum, beneficiis ecclesiasticis; licet enim non sit absolutus dominus beneficiorum, neque illorum fructuum, sed solum administrator et dispensator, uti animadvertit Pirhing post Lessium et plures alios, tamen plenissimam dispositionem habet omnium Ecclesiarum, dignitatum aliorumque beneficiorum, ut de iis in bonum Ecclesiæ catholicæ, et Ecclesiarum particularium statuat, prout in Domino sibi visum fuerit. Cap. *Licet*, 2, DE PRÆBENDIS, in VI°. (Pirhing, in tit. XII, lib. III, n° 9.)

Certum est Episcopum non posse imponere beneficiis pensionem in perpetuum. Ita unanimiter canonistæ, qui suam sententiam deducunt ex decreto allato concilii Lateranensis II, quo præceptum fuit « ut clerici absque imminutione aliqua, « collata sibi dignitate, et beneficio perfruantur. »

Hæc disciplina æquitate fundatur; æquum enim est ut qui solus sustinet onera officii, solus etiam fruatur fructibus eidem officio attributis, exceptis casibus jure prævisis, de quibus diximus in solutione quæstionum præcedentium, et aliis de quibus superest ut nonnulla notentur.

Quamvis disciplina concilio Lateranensi constabilita, a prima ætate qua instituta fuerunt beneficia, ubique obtinuerit, exceptionem tamen admiserunt sanctissimi Præsules, et sua agendi ratione confirmaverunt SS. Pontifices, nedum in gratiam clericorum qui diu utiliterque operam dederant Ecclesiis, quas subinde, senio aut laboribus confecti, deserebant, quin etiam indulgendo aliis qui pro suis criminibus e sua sede dejecti fuerant. Ita fecisse leguntur inter cæteros, S. Gregorius Magnus, S. Gregorius VII et Innocentius III. Hujus rationis agendi motiva allegavit S. Gregorius Magnus in Ep. 53 ad Maximianum Syracusanum, lib. III : *Nimis impium est, si alimentorum necessitati post vindictam subjaceat* [1].

Ob causas hujusmodi, aliasve his similes, Episcopus potest ex communi doctorum sententia imponere beneficio pensionem temporalem quæ ad vitam beneficiarii gravati duret, quod deducitur ex cap. *Nisi essent*, 21, de Præbendis. An vero possit imponere pensionem ad vitam pensionarii, ita ut si beneficiarius in cujus beneficio constituta est decedat ante alterum cui pensio solvitur, onus transeat ad successorem, controvertitur inter canonistas. Plures negant, quorum opinionem Fagnan pluribus argumentis demonstrare enixus est in suo commentario canonis *Nisi essent*, n^is 48-65, et Reiffenstuel, in tit. xii, n^is 92-99. Horum ratio præcipua est quod Sancta Sedes non toleraverit in textibus allegatis pensionem constitui ab Episcopo nisi ad vitam beneficiarii gravati, ne beneficium videatur divisum, si, beneficiario defuncto, onus transeat ad successorem. Alii aliter sentiunt, et plures in suæ opinionis textus juris vindicant qui tamen thesim demonstrandam non expressis verbis probant. Inter hæc, Pirhing animadvertit usu saltem receptam videri sententiam affirmativam in quibusdam casibus, quidquid sit de jure stricto; quod et Schmalzgrueber eodem sensu asserit : « Dicendum, inquit,

[1] Cf. Gohard, tom. III, pag. 572.

« saltem vi consuetudinis, Episcopos posse imponere pensio« nes, ad pensionarii vitam se extendentes. » (Pirhing, n° 10; Schmalzgr., n° 8, in tit. XII, lib. III.) In eam sententiam eo magis adducimur quod motiva quæ communiter determinant constitutionem pensionis, requirunt ut ad vitam pensionarii extendatur; alioquin superior finem intentum non assequeretur, non provisum utique foret sustentationi clerici qui suo beneficio renuntiavit.

604. — *Nota.* 1° Innocentius XII prohibuit, decreto 11 novembris 1692, ne Ecclesiæ parochiales in posterum oneribus pensionum graventur, et ne admittantur resignationes, seu permutationes beneficiorum parochialium cum reservatione pensionum, ad cujuscumque favorem et sub quocumque titulo, etiam præstationis alimentorum. Ita fuit statutum ut excitetur vigilantia parochorum, utque possint per copiosiores eleemosynas subvenire necessitatibus fidelium suæ curæ commissorum. Hinc prohibetur constitutio arbitraria pensionis in alicujus favorem, ut sæpius olim fiebat. Licitum est vero præstare subsidium fixum statutumque ex reditibus parochiæ, cum intentione illud quotannis prorogandi, ad finem usque vitæ si opus sit, parocho qui resignat causa infirmitatis, vicariis, et cæteris qui eidem parochiæ, præsertim per tempus notabile, laudabiliter inservierunt, si aliter ipsis provideri non possit [1].

2° Pensio institui debet moderata ut sufficientes reditus sint beneficiario. Olim in Galliis pensio non excedebat tertiam partem redituum beneficii in casu resignationis parochiæ aut præbendæ.

3° Pensiones extinguuntur morte pensionarii, voluntaria renuntiatione, professione religiosa qua clericus privatus fuisset beneficio, si ad tempus usque professionis illud retinuisset.

[1] Cf. Reiffenstuel, in tit. XII, n[is] 100 et seq., lib. III Decret.

605. — IV° *Quid jure servandum in collatione beneficiorum?*

In collatione beneficii attendendum est maxime ad idoneitatem promovendorum, ad jura patronorum, ad regulas canonicas de incompatibilitate beneficiorum, demum ad formam collationis.

I. De idoneitate clericorum ad beneficia diximus in I^a parte *Prælectionum* (n^is 290, 291, 292). Hoc unum addemus clericos idoneos assumendos esse ad officia ecclesiastica, cujusvis nationis sint, anteponendos tamen indigenas exteris, cæteris paribus.

Innocentius III conquestus est de patriarcha Constantinopolitano qui nullos in clerum suæ Ecclesiæ præter Venetos admittebat, non attendens quod in omni gente, qui facit justitiam acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca, hæc scripsit Apostolica Sedes : « Mandamus quatenus moneatis eumdem, ut viros « litteratos, et alias idoneos, undecumque originem duxe« rint, in prædictis Ecclesiis et maxime in majori, instituere « non postponat, alioquin indignum se reddit, ut vos aliarum « clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. » Cap. *Ad decorem*, 5, DE INSTITUTIONIBUS, lib. III Decret. Dicimus tamen anteponendos esse, cæteris paribus, indigenas alienigenis; quod olim servabatur regulariter in ipsa electione Episcoporum, uti testatur sanctus Cœlestinus Papa, scribens ad Episcopos provinciæ Viennensis : « Nec emeritis in suis « Ecclesiis clericis, ait, peregrini et extranei, et qui ante « ignorati sunt, ad exclusionem eorum qui bene de suorum « civium merentur testimonio, præponantur [1]. » Ad hanc disciplinam alludit Innocentius III, in alia epistola decretali : « Cautum, inquit, reperitur in canone, ut tunc alter de altera « Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus

[1] D. Coustant, *Epistolæ RR. PP.*, pag. 1070.

idoneus. » Cap. *Cum nobis*, 19, DE ELECTIONE, lib. I Decret. Quod de electione Episcoporum observabatur, idem etiam et a fortiori de clericis inferioribus in praxi obtinuerat ob rationes a sancto Cœlestino allegatas. Melius nosse præsumitur indolem atque utilitates incolarum, qui inter ipsos a prima ætate conversatus est. « Qui de gremio Ecclesiæ assumitur, « ait sanctus Thomas, in pluribus consuevit esse utilior ad « bonum commune, quia magis diligit Ecclesiam in qua est « nutritus. » (2ª, 2æ quæst. 63, art. 2, ad 4.) In eadem insuper stabilius permanet, dum extranei plures remeare intendunt ad propria, cum suum finem assecuti fuerint. Qui igitur de gremio diœcesis assumitur, merito reputatur, cæteris paribus, dignior; magis utique parochiis, et aliis officiis clericalibus utilis est [1].

606. — II. De juribus patronorum pauca tantummodo notabimus, cum vix supersint apud nos vestigia patronatus in materia beneficiali [2].

Ecclesia plures prærogativas largita est fundatoribus et benefactoribus beneficiorum, in signum grati animi, et ad excitandum zelum fidelium in constituendo pias fundationes. Ipsis præsertim concessit jus nominandi personam cui beneficium vacans conferri debeat, modo tamen idonea reperiatur. Si plures sint patroni, nec consentiant in eumdem, ille præfertur ex præsentatis cui major pars votorum suffragatur; si paria sint vota, Episcopus potest, cum tempus jure præfixum advenerit, eligere inter duos aut plures præsentatos, quem maluerit; quod similiter agere ipsi fas est, si forte patronus plures successive præsentaverit. Cap. *Cum autem*, 24, DE JURE

[1] Cf. Fagnan in cap. *Cum Dilectus*, DE CONSUETUDINE. — Thomassin, *Vetus et Nova Disciplina*, part. II, lib. I, cap. CIII. — Ferraris, vº *Beneficium*, art. V, nº 44.

[2] Canonistæ multa disserunt de juribus et obligationibus patronorum; item de acquisitione, transmissione et extinctione juris patronatus, in suis commentariis tituli XXXVIII, DE JURE PATRONATUS, lib. III Decretalium.

PATRONATUS, lib. III Decretalium. Legitime præsentatus, si aliunde dotibus canonicis instruatur, jus habet ad beneficium adipiscendum, adeo ut collatio alteri facta, nulla et irrita declaretur.

Jus autem patronatus triplici titulo acquiritur. 1° Privilegio Sanctæ Sedis, quæ illud quandoque magnatibus concessit, ob illorum in Ecclesiam merita, et ob protectionem quæ eidem sperabatur. 2° Fundatione, constitutione, seu dotatione alicujus Ecclesiæ, capellæ, aut beneficii, uti statuit concilium Tridentinum (sess. XIV, cap. XII; sess. XXV, cap. IX). Si unus beneficium fundaverit, donando aream, seu fundum; alter suis sumptibus ædificium construxerit; alter dotem competentem assignaverit, hi tres participant in solidum jura patronatus. « Quæritur, ait Card. Soglia, an fundatione de consensu « Episcopi absoluta, jus patronatus acquiratur, quamvis fun- « dator in suæ fundationis tabulis jus illud sibi expresse non « reservaverit. Jam vero certum exploratumque est in Eccle- « siis cathedralibus, et collegiatis, jus patronatus non acquiri « nisi expresse reservatum et Apostolica auctoritate probatum « sit... sed quod ad inferiores Ecclesias et beneficia pertinet, « magis recepta sententia est jus patronatus jure ipso inesse « fundationi Ecclesiæ, vel dotationi, ut proinde cum Ordina- « rius in fundationem et dotationem consenserit, consensisse « etiam in jus patronatus fundatori, vel dotanti tribuendum « censeatur, nisi fundator expresse aut tacite eidem juri re- « nuntiaverit; expresse quidem per tabulas, seu scripturas, « aut aperta verba; tacite vero per non usum, veluti si fun- « dator diu passus est Ecclesiam vel beneficium pluries ac li- « bere ab Episcopo conferri. » (*Institutiones juris privati*, lib. II, cap. III, § 102.) 3° Præscriptione etiam acquiritur jus patronatus; quæ præscriptio statuitur « ex multiplicatis « præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui « hominum memoriam excedat, » uti fert decretum concilii Tridentini. In iis vero personis, seu communitatibus, vel uni-

versitatibus, in quibus id jus plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior et exactior probatio ad firmandum titulum requiritur: « nec immemorabilis temporis « probatio aliter eis suffragatur, quam si, præter reliqua ad « eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ, non mi- « nori saltem quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes « effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur, » ex præscripto ejusdem concilii. (Sess. XXV, cap. IX.)

Jus quod multis principibus, vi concordatorum, comparatur nominandi ad sedes episcopales, maximam analogiam habet cum jure patronatus, eique non sine ratione æquiparatur. Eodem jure potitur Imperator Galliarum quoad omnes præbendas et officia capituli insignis collegiatæ Sancti Dionysii, ex indulto Apostolico.

607. — III. De multiplicitate beneficiorum animadvertendum est 1° Clericos olim uni Ecclesiæ, cui servire deberent, sua ordinatione adscriptos fuisse. Cum beneficia ab ordinatione sejuncta esse cœperunt, interdixerunt leges canonicæ ne eidem clerico plura conferrentur beneficia, quia unus non potuisset plura simul officia in diversis Ecclesiis gerere. Cum autem lapsu temporum imminuti fuissent beneficiorum reditus, oportuit aliquo moderamine uti, solvendo clericos a lege residentiæ quoad quædam beneficia, eadem lege firma remanente pro cæteris; et exinde orta est distinctio inter beneficia *incompatibilia* et *compatibilia*. 2° Beneficia quæ habent curam animarum, uti episcopatus et parochia, aut quæ officium, personatum, dignitatem (n° 384) conferunt, onus residentiæ personalis important; quapropter duo ex hujusmodi beneficiis eidem clerico conferri non possunt. Hæc dicuntur incompatibilia. Si clericus duo successive receperit, primum ipso jure vacat, et si utrumque retinere voluerit beneficiarius, illum utroque privandum sanxerunt jura, super quibus solus S. Pontifex dispensare potest. (Cap. *Execrabilis* DE PRÆBENDIS, Extravag. Joan. XXII, Concilium Tridentinum, sess. XXIV,

cap. XVII.) 3° Beneficia quæ, nec natura officiorum ipsis annexorum, nec conditionibus fundationis, ullave lege canonica, residentiam personalem requirunt, non sunt incompatibilia. Concilium statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. « Quod quidem, si ad vitam ejus cui confertur honeste sustentandam « non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, « dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, « eidem conferri. » Regula igitur generalis est clericum non posse plura beneficia, etiam simplicia, retinere, si unum habeat sufficientes reditus, ut clericus honeste ac decenter vivat. « Sed nunc, subjungit Devoti, ex consuetudine ubique « recepta, nemo in foro controversiam patitur, quod duo « beneficia simul possidet, etiamsi unum satis præbeat ad « vitam honeste traducendam, modo utrumque residentiam « non requirat. » (Lib. II, tit. XIV, sect. I, § 17.) Hæc vix locum habent in statu præsenti Ecclesiarum Galliæ.

608. — IV. Beneficia conferuntur electione, concursu et collatione libera. De electione et concursu diximus in I^a parte ubi de electione S. Pontificis et Episcoporum. Regulas canonicas de concursu instituendo pro beneficiis parochialibus exposuimus in eadem parte, in sectione de Parochis. Superest proinde ut de forma servanda in collatione quædam addamus.

Jure communi nulla forma specialis præscribitur in collatione beneficiorum. Sola regula generalis, praxi constanti omnium Ecclesiarum recepta, est nullum beneficium conferri sine litteris authenticis quibus voluntas collatoris et ipse actus collationis, absque ambiguitate significetur, adeo ut nullus admittendus sit in beneficii possessionem sine eisdem litteris expeditis et exhibitis. Hanc disciplinam induxit necessitas avertendi fraudes. Litteræ autem præferunt nomen atque dignitatem collatoris; exprimunt titulum atque naturam beneficii, Ecclesiam ubi situm est, nomen clerici cui

confertur, diem et annum quo perfecta est collatio. His accedit subscriptio collatoris, sigillo plerumque munita; aut saltem subscriptio cancellarii, vel notarii.

Bonifacius VIII interdixit, constitutione perpetuo valitura, ne Episcopi et alii prælati superiores, necnon abbates, priores, et cæteri quocumque nomine censeantur, qui apud sedem Apostolicam promoventur, aut ab ea munus confirmationis recipiunt, regimen Ecclesiarum seu bonorum ecclesiasticorum administrationem capessere præsumant, absque litteris authenticis eorum promotionem, seu confirmationem, continentibus. Eadem constitutione animadvertitur contra omnes qui Episcopos reciperent sine litteris apostolicis, aut eis parerent; quin insuper capitula et conventus mulctantur pœna suspensionis a beneficiorum suorum perceptione, donec super hoc veniam Sanctæ Sedis meruerint obtinere. Cap. *Injunctæ*, de Electione, inter Extrav. communes. (N° 209.)

De beneficiis minoribus a S. Pontifice conferendis, sunt etiam regulæ cancellariæ, et praxis constans, quæ rescriptum requirunt, adeo ut nemo aliter valeat se in officii regimen ingerere, et fructus beneficii sibi vindicare. Porro, pontifex duplici modo litteras collationis expedit : nempe *in forma gratiosa*, et *in forma dignum*, quæ etiam *commissoria* nuncupatur. Litteræ provisionis dantur *in forma gratiosa*, quando summus Pontifex alicui beneficium confert, intuitu meritorum quibus hunc clericum ornatum et apud se commendatum esse affirmat, adeo ut exsecutori non permittatur ejusdem clerici merita ad examen revocare, sed debeat eum, visis litteris Apostolicis, in possessionem beneficii deducere. Litteræ *in forma dignum*, illæ sunt quibus Pontifex mandat Ordinario ut certum beneficium alicui conferat, si tamen prævio examine idoneum esse repererit. Hæ litteræ dicuntur *in forma commissoria*, quia Pontifex non confert beneficium, sed collationem committit Ordinario, qui proinde partes judicis assumet, et cognoscet de veritate clausurarum, seu

conditionum eisdem litteris adjectarum; præsertim an providendus reipsa dignus sit, an dotes canonibus requisitas, attenta natura officii, habeat. Hoc genus litterarum communiter usurpatur in beneficiis inferioribus quibus cura animarum inhæret; in cæteris beneficiis forma gratiosa facilius adhibetur[1].

609. — V° *Quandonam provisus de beneficio inducatur in possessionem tituli, et qui sint effectus captæ possessionis?*

I. Qui institutionem canonicam accepit, non ideo tamen debet propria auctoritate se in regimen Ecclesiæ et administrationem temporalium ingerere, donec insuper acceperit possessionem actualem, quæ etiam *investitura*, vel missio in *corporalem possessionem*, dicitur; alias pœnis ad arbitrium Episcopi imponendis obnoxius foret.

Communiter qui jus conferendi beneficium habet, illius possessionem actualem tradere potest, seu per se ipsum, seu per alium cui id munus commiserit. Olim ad archidiaconos pertinebat « institutio illa corporalis tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus. » (Cap. *Ad hæc*, 7, DE OFF. ARCHIDIACONI.) Hodierna ætate Episcopi, pro arbitrio, hoc officium demandant vicariis generalibus, parochis, aliisve sacerdotibus. Quamvis nulla forma jure sancita fuerit in hac possessione ineunda, et Episcopus possit, si opportunum duxerit, conferre investituram verbalem, adhibito quocumque signo possessionem beneficii denotante, usu tamen prævaluit, ut possessio corporalis accipiatur per introductionem in locum beneficii cum traditione clavium, vel alio ritu qui officium et jura beneficiati significet; v. g. si canonico stallum in choro tradatur, si parochus altare osculetur, si sedem convenientem occupet...

Possessio traditur vel ipsi beneficiato, vel ejus procuratori

[1] Cardinal Soglia, *Institutiones juris canonici privati*, lib. II, cap. II, § 95

speciale mandatum habenti; verum omnes qui, vel in ipso actu investituræ, vel saltem intra duos menses a capta possessione, tenentur, ad præscriptum juris communis, emittere professionem fidei, debent hanc professionem agere per seipsos, non per procuratorem. Benedictus XIV plures responsiones S. Congregationis refert, quibus declaratur *professionem fidei per procuratorem emitti nullo pacto potuisse, nec emissam suffragari*[1]. Omnes qui beneficium cum cura animarum, aut canonicatum in Ecclesia cathedrali obtinuerunt, hac lege tenentur; primi fidem profiteri debent coram Episcopo, aut vicario generali; postremi, coram Episcopo, aut vicario generali et insuper coram capitulo, alioquin, jure communi non ipsis prodest possessio, nec fructus suos faciunt. (N° 401.)

II. Hi sunt effectus captæ possessionis: 1° Possessio cum justo titulo et bona fide jus tribuit officium spirituale cum jurisdictione, si quæ officio adnectatur, exercendi, et percipiendi fructus beneficii[2]; 2° qui anno integro possederit, jus habet, in casu quo competitor idem beneficium obtinuisse prætendit, in sua possessione manendi donec lis dirimatur; 3° si per triennium pacifice possederit, non amplius potest in jus vocari, suaque possessione exturbari; si quidem hæc possessio triennalis effectum eumdem parit ac præscriptio completa, tum in foro externo, tum in foro interno, sicuti alias exposuimus. (N° 291 [3].)

610. — VI° *Utrum et quatenus beneficiarius possit dimittere, permutare, aut resignare suum beneficium?*

I. Dimissio simplex, seu resignatio beneficii absque ulla conditione, licita est, et clericum solvit a vinculo quo Ecclesiæ, seu beneficio devincitur, modo tamen libere fiat, et fuerit

[1] *Institutione* LX, n° 3.

[2] In Gallia pensiones a Gubernio datæ titularibus, non currunt nisi a die possessionis.

[3] Cf. Riganti in regulas XXXV et XXXVI cancellariæ.

acceptata a superiore. Si beneficiarius adducatur ad renuntiationem vi, metu, aliave causa injusta, actus cessionis est rescindibilis. Si superior non duxerit acceptandam dimissionem, beneficium non vacat; imo beneficiarius cogi potest, comminatione censurarum, ad implenda onera officii; ex quo autem renuntiatio, libere facta, acceptata fuerit, irrevocabilis est, adeo ut nullus amplius locus sit pœnitentiæ. (N° 304.)

Notandum tamen : 1° Concilium Tridentinum prohibuisse, ne clericus qui ordinatus fuit sub titulo cujusdam beneficii, illud dimittat, nisi facta mentione hujus tituli, et assecurato alio medio honestæ sustentationis. (N° 321.) 2° S. Pium V prohibuisse ob eamdem rationem, ne clericus « sacro ordini « mancipatus, nisi religionem ingressurus, ullo modo valeat « beneficium, vel officium ecclesiasticum resignare, nisi « aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari. » Const. *Quanta*, an. 1566.

611. — II. Permutatio locum habet quando duo beneficiati sibi mutuo cedunt proprium beneficium.

Canones vetant fieri permutationes sine causa necessitatis, seu utilitatis, sin Ecclesiarum saltem clericorum, et nisi accesserit auctoritas superioris, qui est S. Pontifex in beneficiis majoribus, et Episcopus alterve prælatus Ordinarius loci, si agatur de beneficiis minoribus. Possunt quidem beneficiarii tractare de permutatione facienda, alias non consentirent in idem, et permutatio, quam tamen canones non reprobant, esset impossibilis; sed nullatenus possunt permutare propria auctoritate, neque ullum pactum inter se inire, seu de pensione solvenda, seu de jure reassumendi beneficium in casu quo alter præmoriatur, seu aliud id genus. Necesse est ut nulla intercesserit conditio, præter simplicis permutationis, qua, accedente auctoritate superioris, alter alterius beneficium consequatur.

612. — III. Resignatio in favorem alterius, vel sub alia certa conditione, fieri non potest aliter quam auctoritate

S. Pontificis. S. Pius V, Const. præcitata *Quanta Ecclesiæ Dei*, hæc præscripsit: « Caveant Episcopi, itemque omnes electores, « præsentatores, et patroni... ne verbo quidem, aut nutu, vel « signo, futuri beneficiis et officiis successores ab ipsis resignan- « tibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu, designen- « tur, aut de his assumendis promissio inter eos, vel etiam « intentio, qualiscumque intercedat. Cæterum præcipimus « atque interdicimus, ne ipsi Episcopi aut alii collatores de « beneficiis et officiis resignandis, aut suis, aut dimittentium « consanguineis affinibus, vel familiaribus... audeant provi- « dere; quod si secus, ac etiam quidquid præter, vel contra « formam prædictorum, fuerit a quocumque temere attenta- « tum, id totum ex nunc vires et effectum decernimus non « habere. » Aliis decretalibus et constitutionibus vetita fuere quævis pacta in resignatione beneficiorum, quæ infra exponentur, quando de pœnis contra simoniacos latis disserendum nobis erit; quamobrem dicendum est omnem renuntiationem conditionalem, omnem imprimis resignationem in favorem alterius illicitam et prorsus irritam fore, nisi a S. Pontifice approbetur.

Circa sensum et extensionem Constitutionis S. Pii V quædam difficultates moventur apud canonistas, quas paucis indicare satis erit. 1° Dubitatur an Episcopus valeat acceptare simpliciter resignationem in favorem alterius, rejecta scilicet conditione favoris? Sunt ea de re duæ opiniones contradictoriæ : alii affirmant, quia talis conditio, quatenus illicita, habetur pro non adjecta; alii negant, quia, inquiunt, non potest resignatio admitti pro una parte, et pro alia rejici. Utramque opinionem satis probabilem dicit S. Alph. de Liguori. (Lib. III, n° 84.) Secundam multo probabiliorem reputamus; siquidem in mente renuntiantis, transmissio beneficii est conditio resignationis; ergo necesse est ut vel rejiciatur dimissio, vel acceptetur cum conditione. — 2° Dubitatur utrum resignans saltem queat aliquem nominare et commen-

dare Episcopo, nulla ipsi imposita conditione eidem beneficium conferendi? Id vetitum videtur Constitutione sancti Pii V, cujus textum protulimus; tamen non cum tanto rigore in praxi servatur, et S. Liguori valde probabile asserit textum hujus Constitutionis juxta hunc sensum posse intelligi quod licitum sit resignanti, in ipso actu renuntiationis « declarare « Episcopo desiderium quod beneficium conferatur certæ « personæ; modo absit pactum, ut conditio rigorosa suspen- « dens... quia tunc revera resignatio fit simpliciter, et Episco- « pus liber est ad conferendum beneficium cui vult. » (Loco cit., 83.) — 3° Dubitatur tandem, an ea sit vis Constitutionis Pianæ, ut Episcopus nunquam valeat beneficium conferre cognatis, affinibus, aut familiaribus resignantis? Quoties beneficium vacat per resignationem, Episcopus nullo modo potest illud suis, aut resignantis, cognatis, affinibus, seu familiaribus, conferre; quod eo usque servandum in praxi declaravit Sancta Congregatio, ut si parœcia sic vacaverit, Episcopus non debeat suos aut resignantis consanguineos, etc., ad concursum admittere, et alicui ex ipsis, quatenus præ cæteris dignior deprehensus fuerit, parochiale beneficium dare. Concludendum est Episcopum non posse parœciam supradictis conferre, aliter quam si per obitum, vel per judicium criminale vacaverit; nisi forte de regionibus agatur ubi bulla *Quanta* ex diuturna consuetudine non vigeret, uti de suis respective regionibus asserunt nonnulli canonistæ [1]. (Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. XIII, cap. XXIV, n^is 12-16.)

613. — VII° *Utrum et quonam titulo clerici teneantur impendere in usus pios superflua bonorum quæ ipsis obveniunt ex oblationibus fidelium, ex fundationibus, et ex beneficiis ecclesiasticis* [1]?

[1] Cf. Ferraris, v° *Renuntiatio*, n^is 32 et 41. — Card. de Luca, discursus LXV, *de Beneficiis*. — Garcias, *de Beneficiis*, part. XI, cap. III, n^is 270, 271.

[2] Cf. Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. VIII, cap. II. — Th. Raynaud,

I. Certum est clericum jus habere utendi ad sustentationem honestam, bonis quæ sibi obveniunt, ex oblationibus fidelium, fundationibus et beneficiis, occasione functionis sacræ, au officii permanentis.

Ita omnes theologi et canonistæ interpretantur verba sanct Pauli : *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant. Ita et Dominus ordinavit iis qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere.* (Iª ad Cor., cap. IX, 13, 14.)

Hæc fundantur æquitate naturali, et intentione fidelium qui oblationes offerunt, seu beneficia clericalia erigunt. Subsistunt etiam in casu quo clericus ex bonis patrimonialibus sufficienter habet unde sibi provideat; æquum est enim ut nemo cogatur militare suis stipendiis, quod in eodem loco animadvertit sanctus Paulus. Quæ autem requirantur ad honestam clerici sustentationem, et quæ superflua censeantur, non potest certis regulis, modo absoluto, præfiniri. Congrua sustentatio non eadem in singulis requirit : ratio habenda est, tum qualitatis beneficii, tum usus regionis, tum etiam conditionis personæ. Quæ sufficiunt parocho rurali, non æque sufficiunt parocho civitatis; alia canonico, alia Episcopo onera incumbunt. Non est securior, nec melior regula quam praxis clericorum timoratæ conscientiæ, qui in eodem dignitatis gradu vivunt.

II. Probabilissimum est clericum jus habere adhibendi in usus profanos, modo honestos, superflua bonorum ex oblationibus et fundationibus, quæ scilicet ipsi obveniunt occasione functionis sacræ, puta celebrationis Missarum, concionis sacræ, assistentiæ choro, aut funeralibus...

Ita communissime doctores. « Ratio est, ait Reiffenstuel, « quia clericis bona industrialia, ut pura merces laborum,

opusculum *Mala e bonis Ecclesiæ.* — Canonistas passim in tit. XXV, lib. III Decret., DE PECULIO CLERICORUM. — D. Carrière, Tract. *de Justitia*, sect. II, cap. IV.

« absque ullo intuitu beneficii dantur; *dignus est operarius* « *mercede sua;* vel, si non ut merces laboris, saltem dantur « sine omni tacito vel expresso dantis pacto aut onere, eas in « causas pias erogandi, juxta communem sensum fidelium, « qui utique in hoc puncto maxime attendi debet. » (In tit. DE PECULIO CLERICORUM, n° 13, lib. III Decret.)

Re quidem vera, si clericus non haberet dominium plenum in hos proventus, id proveniret, vel ex parte fidelium donatorum qui oblationes sub onere conferrent, vel ex parte Ecclesiæ quæ sic statuisset. Non Ium : fideles, dum stipendia clericis dant occasione sacri ministerii, intendunt suæ obligationi satisfacere, non vero cogitant de onere ipsis imponendo erogandi superflua in pios usus : imo id oneris plerumque imponere non possent, quoties scilicet dant intra limites auctoritate ecclesiastica assignatos; nam clerici jus habent in hæc stipendia. Non IIum : nullum decretum citatur quo Ecclesia imposuerit clericis onus de quo agitur. Canonistæ passim referunt cum laude regulas quas, versus finem sæculi octavi, sanctus Chrodegangus Episcopus Metensis dedit canonicis quibus, inter cætera « cuique canonicorum liberam fecit po« testatem accipiendi, et in quos vellet usus expendendi « eleemosynas quæ pro sua sibi Missa offerebantur. Ex aliis « monumentis perspicue infertur quod, postquam choro in« teressentibus certa emolumenta constitui cœperunt, qui illa « lucrabatur, eadem et sua faciebat, expendebatque libere in « proprios usus, cum illorum dominus esset pleno jure, « quemadmodum sunt hodie canonici quoad chorales distri« butiones. » (*De Synodo*, lib. V, cap. VIII, n° 5; lib. XIII, cap. XII, n° 22.)

Inter hæc bona reputandos ducimus reditus qui vocantur *jus stolæ*, quia et ipsi dantur sine ullo onere, ratione laboris et sollicitudinis parochi. Si parochus eos percipiat, licet actu non fuerit præsens, ita ordinatum est quia præsumitur aliis functionibus impeditus.

614. — III. Clericus tenetur erogare in pios usus superflua redituum bonorum ecclesiasticorum, id est beneficiorum.

Concilium Tridentinum Episcopis « omnino interdicit, ne « ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos au- « gere studeant : cum et Apostolorum canones prohibeant « ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; « sed si pauperes sint, iis ut pauperibus tribuant, eas autem « non distrahant, nec dissipent illorum causa... Quæ vero de « Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque « beneficia ecclesiastica, tam sæcularia quam regularia obti- « nentibus, pro gradus sui conditione observari, sed et ad « S. R. Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. » (Sess. xxv, cap. I.) Nulla controversia movetur apud canonistas de illa obligatione clericorum : hanc vero obligationem imponi Episcopis, canonicis et parochis, qui, in locum veterum beneficiorum, recipiunt pensiones a gubernio civili juxta conventiones initas cum Sancta Sede, pluries declaravit S. Pœnitentiaria. Declaravit nimirum pensiones constitutas induere naturam bonorum ecclesiasticorum, et *annexam habere obligationem inhærentem his bonis; scilicet, strictam obligationem expendendi superflua pauperibus, seu piis causis.* (Tract. D. Carrière, *de Justitia*, n° 194.)

Quonam autem titulo innitatur obligatio, an titulo justitiæ, an titulo religionis et juris canonici, maxime dubium est.

Plures, præsertim ex antiquioribus, arbitrantur hanc obligationem oriri ex stricta justitia; unde concludunt clericos impendentes superflua bonorum ecclesiasticorum in usus profanos, teneri ad restitutionem, aut Ecclesiæ, aut pauperibus faciendam, eodemque onere adstringi omnes a clericis pecuniam recipientes quam certo sciunt ex beneficio ecclesiastico illis obvenisse. Suam opinionem probant : 1° ex textibus SS. Patrum et juris canonici, in quibus bona ecclesiastica dicuntur *res sacræ* et *patrimonium pauperum*. 2° Ex intentione fidelium qui bona sua dederunt quidem ad sustentationem clericorum,

sed simul ad sublevamen pauperum et alios usus pios. Voluerunt promovere cultum Dei, satisfacere pro suis peccatis, prodesse Ecclesiæ, neutiquam autem fovere luxum clericorum. 3° Ex intentione Ecclesiæ, quæ conferendo beneficia quorum habet dispensationem, noluit concedere plenum dominium redituum horum beneficiorum, sed usumfructum cum onere erogandi superflua in pios usus. Debuit procul dubio providere ne frustraretur intentio donatorum; porro non datur efficacius medium hunc finem assequendi, quam si imponatur onus justitiæ.

Alii canonistæ, auctoritate et numero minime impares, docent obligationem clerici oriri solummodo ex virtute religionis et jure canonico; et proinde eum excusant ab onere restituendi si reditus superfluos dederit consanguineis, aliave ratione dissipaverit. Suam sententiam duplici præsertim argumento adstruere enituntur. 1° Ex beneficiorum origine, quæ, si excipiatur pars reservata ab initio Ecclesiis et pauperibus, erecta fuerunt potissimum in gratiam clericorum, ut habeant congruam sustentationem, in mercedem laborum. 2° Ex textibus Decretalium et concilii Tridentini, quibus dicitur clericum, qui debite sua officia exsequitur, facere *fructus suos;* facere autem *fructus suos* idem omnino est ac eorumdem acquirere dominium plenum.

Inter hæc quid nobis probabilius videatur paucis aperiemus. Arbitramur clericos obligatos initio fuisse, titulo justitiæ, ad impendenda superflua in pios usus; in statu autem præsenti rerum superesse solam obligationem quam in bonum charitatis et religionis, jus canonicum induxit.

Ratio discriminis hæc est : primis sæculis bona et reditus, prædia et res mobiles, donata fuere Ecclesiæ, ut in communi administrarentur sub auctoritate Episcopi, qui exinde tum suæ Ecclesiæ clero, tum impensis cultus publici, tum pauperum necessitatibus consulebat. Per decursum temporum, præscripserunt nonnulli SS. Pontifices, maxime Simplicius et

Gelasius, « quatuor tam de reditu quam de oblatione fidelium, « prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit, fieri portiones « quarum una sit pontificis, altera clericorum, tertia paupe- « rum, quarta fabricis applicanda. » (Cap. *Quatuor*, 27; *de Reditibus*, 28, caus. XII, quæst. II.) Verum, cum nulla monumenta probent hanc partitionem reipsa factam fuisse regulariter in omnibus Ecclesiis; siquidem nulla illius vestigia supersunt in antiquitate, nec ubivis reperitur pars assignata pauperibus et fabricæ; jure concludimus beneficia quæ ex bonis communibus Episcopi erexerunt, ut perpetuo titulo adnecterentur officio spirituali cujusque clerici, fundata fuisse cum onere quo gravabatur massa communis; ergo clerici debuerunt titulo justitiæ, hæc bona impendere in Ecclesiæ et pauperum necessitates. Idem, pari ratione dicemus, de beneficiis quæ postea erecta sunt iisdem conditionibus; quoties scilicet ex tabulis fundationis, constat donatorem fundum constituisse ea lege, ut clericus cui dispensatio demandanda erat, exinde necessaria sibi assumeret, reliqua Ecclesiæ et pauperibus erogaret. Hanc vero conditionem omnibus beneficiis insitam fuisse, ex eo tempore quo institui cœperunt separatim xenodochia, et assignari bona peculiaria fabricis Ecclesiarum, arbitrario asseritur.

Constitutis, uti nunc sunt plerumque, beneficiis in dotationem personalem clerici, titularis nihilominus tenetur ex charitate et religione erogare superflua in pios usus; ita statuente jure canonico, sed non violat justitiam commutativam, si aliter ea expendat. Id præsertim dicemus de pensionibus in Gallia solutis a Gubernio, quæ ad personalem clerici sustentationem manifeste destinantur. « Nemo cogendus est, « ait Schmalzgrueber, ad restitutionem alicujus rei, nisi con- « stet esse alienam, et lege justitiæ alteri debitam; atqui « nulla ratione, nec auctoritate, constat beneficiarios lege « justitiæ ad partem aliquam redituum suorum dandam « alteri... Non constat quod fideles qui hæc bona contulerunt

« illa donaverint sub hoc modo et conditione; et quamvis « desideraverint ex superfluis ali pauperes, tamen valde est « credibile eos hanc obligationem non imposuisse, tum quia « non dubitabant clericos hoc sponte facturos, tum quia mo- « destiores ac reverentiores erant, quam ut clericis auderent « hanc obligationem imponere... Nec in sanctis canonibus « clare explicatur quod Ecclesia clericis imposuerit obliga- « tionem justitiæ; atqui oportuisset clarius explicare si vo- « luisset obligationem istam imponere, cum magni momenti « res sit, utpote quæ ad omnes beneficiarios pertinet, et « summopere ad pauperum sustentationem confert. » (In titulum DE PECULIO CLERICORUM, n° 32.)

Vetitum olim fuit clericis testamentum condere ex bonis post suam promotionem acquisitis, nulla adhibita distinctione inter reditus oblationum et reditus beneficiorum; omnia enim quæ ex reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus fidelium sibi comparaverant, tenebantur Ecclesiæ dimittere, uti probant textus juris allati in tit. XXV et XXVI, lib. III Decret. Contraria, multis abhinc sæculis, invaluit consuetudo. Testamenta clericorum valent in foro externo Ecclesiæ; quia nimium difficile foret discernere, ex bonis quæ clericus relinquit, ea quæ jure patrimoniali aut quasi-patrimoniali legare potuit, ab aliis quæ impendere debuit in pios usus. In foro autem conscientiæ cavendum est, ne dispositione testamentaria, non secus ac donatione inter vivos, superflua bonorum ecclesiasticorum ad usus profanos convertantur [1].

[1] SS. Pontifices instituerunt olim *Jus spolii*, ad tuendum canones quibus sancitum est ut Ecclesiæ bona in pios usus convertantur, et ne clerici ditarent suos consanguineos ex bonis ecclesiasticis. *Spolia* dicebantur bona quæ clericus habuerat ex bonis ecclesiasticis, et de quibus non disposuerat adhuc vivens in pios usus : hæc autem Rom. Pontifices adscribenda statuerant cameræ apostolicæ, et per collectores ac subcollectores in provinciis constitutos colligi curabant statim post beneficiariorum mortem, et cuncta in pauperum alimenta, in Ecclesiarum sublevamen, in aliosque pios usus impendi, juxta regulas a S. Sede præstitutas. Quod si ipsamet Eccle-

ARTICULUS III. — DE ADMINISTRATIONE ET ALIENATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

615. — Jus canonicum regulas præscripsit quibus regi debeant bona ecclesiastica; lex civilis Galliarum alias edixit quas prætermittere non debemus, quamvis ad jus canonicum minime pertineant.

Ecclesia jus habet res suas administrandi, de quo nulla controversia esse potest apud catholicos : cum vero, in hoc negotiorum genere quæ diversa ratione ad utrumque ordinem spiritualem et temporalem multum referunt, sint necessario frequentes relationes clericorum cum societate civili, Ecclesia concordata aliquando iniit cum principibus sæcularibus, ut communi consensu regulæ sancirentur ad providendum securitati atque regimini bonorum temporalium, eo modo qui utriusque societatis commodis consuleret, atque noxios conflictus præcaveret. Sæpius etiam principes sæculares, propria sponte multa de eorumdem bonorum acquisitione et admi-

sia beneficiarii defuncti his spoliis indigebat, ea Sedes apostolica facile remittebat, ut in illius utilitatem converterentur, uti exempli causa videre est in Const. Benedicti XIV *Pastoralis*, an. 1756 data pro regno Neapolitano. De jure spolii, quod usu non fuit introductum aut saltem non invaluit in Gallia, nec in pluribus aliis provinciis, hæc dicta sufficient. Cf. Thomassin, part. III, lib. II, cap. LVII; — Ferraris, v° *Spolium;* — Devoti, lib. II, tit. XVIII. — SS. Pius IX præscripsit ad mentem canonum, Const. *Cum illud plurimi*, an. 1847, ut sacra utensilia Episcopi defuncti, mitræ, planetæ, missalia, calices, etc., Ecclesiæ cathedrali dentur, « exceptis an« nulis, crucibus, et iis omnibus utensilibus quæ legitime probantur ab Epis« copis defunctis comparata fuisse bonis ad Ecclesiam non pertinentibus, nec « constat Ecclesiæ fuisse donata.» « Volumus præterea, ait S. Pontifex, teneri « Episcopos conficere inventarium in forma authentica sacrorum utensi« lium, in quo pro rei veritate exprimant quando acquisita fuerint, et spe« ciali nota designent quæ ex reditibus et proventibus sibi compararunt, ne « alias præsumi debeat ea omnia reditibus Ecclesiæ fuisse comparata. »

nistratione statuerunt, in quibus derogari visum est juribus primorum Pastorum.

Quando renovatum est, ineunte hoc sæculo XIX, fœdus inter sacerdotium et imperium, gubernium civile spopondit se traditurum templa cultui publico dicata, provisurum honestæ sustentationi Episcoporum et parochorum, et curaturum denique ut catholicis liberum esset consulere Ecclesiis per novas fundationes. Ut pacta conventa exsequatur, gubernium tribuit quæ ad cultum publicum, atque ad conservationem instaurationemque templorum et ædium pastoralium necessaria sunt : invigilat ut certi reditus assecurentur Ecclesiis et presbyteris qui publico ministerio funguntur, et quod a parte oblationum fidelium deest, supplendum providet ex denariis municipiorum, vel ex ære publico.

Hæc ratio fuit cur legislator existimaverit certas regulas statuendas de regimine bonorum Ecclesiis attributorum; ex quibus tamen regulis nonnullæ sunt quibus nimium coarctatur libertas Ecclesiæ, et quæ idcirco nunquam probatæ sunt a primis pastoribus, uti infra notabimus. Expedit ut clerici publico ministerio addicti ediscant quæ super his ordinata sunt, utque rationem habeant harum regularum quas ipsi Episcopi observari mandant; alioquin in periculum incurrent Ecclesias sibi commissas et seipsos destituendi necessariis ad sustentationem; impossibilis ipsis erit recursus ad auctoritatem civilem, et occasio dabitur inextricabilibus difficultatibus.

His præmissis, devenimus ad explanationem regularum utriusque juris canonici et civilis; quod tamen ad leges civiles attinet per quam breviter attingemus, cætera remittendo ad scriptores qui rem diligentius et accuratius per partes perpenderunt[1].

[1] Regulas canonicas interpretes juris passim exponunt in commentariis titulorum DE LOCATO ET CONDUCTO, XVIII; DE RERUM PERMUTATIONE, XIX; DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS, XIII, lib. III Decretalium. Scriptores qui jus civile explicare aggressi sunt, infra indicabuntur.

§ 1. *De administratione bonorum ecclesiasticorum ad præscriptum juris canonici.*

Leges canonicæ tria præsertim statuunt : 1° quibus competat administratio bonorum ; 2° quæ regulæ servari debeant in illa administratione; 3° quid cavendum quando agitur de alienatione, oppigneratione, vel etiam locatione bonorum ecclesiasticorum.

616. — 1° *Cui generatim competat administratio bonorum Ecclesiæ?*

I. Jure naturali administratio boni cujuscumque in arbitrio est illius qui habet rei dominium aut usumfructum : quamobrem, cum sint bona quæ ad Ecclesiam universalem pertinent, alia quæ ad diœcesim, alia quæ ad parochiam, etc., sequitur regimen eorumdem adscribi ipsa natura rerum S. Pontifici, Episcopo, vel rectori Ecclesiæ cui hæc bona acquisita sint, vel demum beneficiariis qui omnes habent suorum beneficiorum usumfructum.

II. Jure divino summum regimen bonorum Ecclesiæ, cujusvis naturæ sint, obnoxium est auctoritati Sanctæ Apostolicæ Sedis; est præterea in potestate Episcopi, cum debita subjectione erga Sanctam Sedem, ut præsit sua jurisdictione regimini bonorum ecclesiasticorum diœcesis. De auctoritate S. Pontificis nulla est agitanda quæstio. Auctoritatem etiam Episcopi extra omnem controversiam reponunt sacri canones. Disciplinam priorum sæculorum exhibet canon XLI *Apostolorum*, quem refert Gratianus Caus. XII, q. I, cap. 24. « Præcipimus ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. « Si enim animæ hominum pretiosiores illi sunt creditæ, « multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita « ut potestate ejus omnia dispensentur per presbyteros et « diaconos, et cum Dei timore et sollicitudine ministrentur. » Concilium Chalcedonense, actione XV^a^, canone XXV, sic statuit :

« Placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere « œconomum de proprio clero qui dispenset res ecclesiasti- « cas secundum sententiam Episcopi[1]. » Licet a primæva illa ætate gravis immutatio evenerit in regimine bonorum, uti diximus supra ubi de institutione beneficiorum, remansit jurisdictio eminens Episcopi, non pro arbitrio, sed ad præscriptum canonum exserenda : quamobrem dum S. Pontifex electis in Episcopos confert institutionem, his verbis jura episcopatui connexa significat : « Nos curam et administrationem « N. Ecclesiæ in spiritualibus et temporalibus, N. plenarie « committimus. » Ratio est quoad utramque partem assertionis, quod cum Ecclesia valeat jure divino comparare dominia bonorum temporalium et ea gerere, eorumdem bonorum regimen subjacere debet regulis quæ consentaneæ sint divinæ Ecclesiæ constitutioni.

III. Jure canonico administratio bonorum ecclesiasticorum committitur titulari Ecclesiæ, seu beneficii cui hæc bona attributa sunt; ita tamen, ut parochi, et rectores quorumdam locorum piorum, debeant habere fabricam et uti consilio atque opera matriculariorum[2], pro variis diœceseon statutis, in gestione temporali sui beneficii (nº 619).

617. — IV. Jure naturali simul et canonico communitates religiosæ sua bona administrant, juxta constitutiones et consuetudinem instituti, cum debita dependentia a S. Pontifice et ab Episcopo.

Jure quidem naturali omnis communitas quæ dominium possidet potest res suas gerere, ex modo dictis : porro, communitates religiosæ canonice erectæ, bona sibi donata, vel alio titulo acquisita, habent in proprium dominium, eadem

[1] Labbe, *Collect. concil.*, tom. IV, col. 778.

[2] Administratores adjuncti titulari beneficii ad gestionem bonorum temporalium, *Matricularii* nuncupantur, quia matriculares tabulas Ecclesiæ in quibus pauperes inscripti erant, deposito custodiebant; dicti sunt etiam *Æditui*, id est sacrorum ædium tutores, *Provisores* Ecclesiarum, etc.

prorsus ratione ac communitates sæculares. « Hæc potestas « administrandi bona temporalia, ait Suarez, nec est jurisdi- « ctionis, nec per se illam requirit, sed est potestas domina- « tiva. Ergo talis potestas respectu communitatis religiosæ, « per se et ex natura rei, ac secluso jure positivo, non pendet « a concessione pontificis, vel alterius prælati ecclesiastici, « sed ex voluntate eorum qui in tali communitate sociantur. » (Lib. II, cap. XXVI, n° 2.) Standum est igitur regulis instituti quæ ad superiorem, adhibitis nonnullis e congregatione in concilium, transferunt curam regiminis bonorum temporalium, sicuti alia negotia instituti.

Hæc vero facultas administrandi est necessario subordinata summæ jurisdictioni Pontificis Romani, qui eam regulis canonicis restringere et moderari valet. Quod ad Episcopum attinet, ratio habenda est conditionis ac privilegiorum communitatis, an sit exempta a jurisdictione episcopali, an non. Episcopus se ingerere non potest in administrationem temporalem communitatis regularium exemptorum; si vero de conventibus monialium agitur, hæc statuit Gregorius XV, Const. *Inscrutabili*, an. 1622 : « Administrantes bona ad mo- « nasteria sanctimonialium, etiam regularibus subjectarum, « pertinentia, sive regulares extiterint, sive sæculares quo- « modolibet exempti, Episcopo loci, adhibitis etiam superio- « ribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, « gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris « remediis cogi et compelli queant. Liceatque Episcopo ex « rationabili causa superiores regulares admonere ut ejus- « modi... administratores amoveant : iisque superioribus id « facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Episcopus « facultatem prædictos... administratores amovendi, quoties « et quando judicaverit. »

Si communitas monialium superioribus regularibus subjectarum teneatur rationem administrationis reddere Episcopo, a fortiori id observare tenetur communitas quæ non

fuit exempta a jurisdictione episcopali. Non solum rationem reddere debet gestionis suorum bonorum, sed nihil insuper in negotiis majoris momenti aggredi absque illius prævio consensu, si Episcopus ita statuerit. Cæterum æquitas naturalis exposcit ut non coarctetur libertas communitatis in rebus levioribus quæ ad œconomicam directionem conventus referuntur.

De communitatibus non exemptis virorum non agimus, quia nihil harum respectu statutum fuit jure communi ea de re. Episcoporum mos non est ut se ingerant in administrationem temporalem hujusmodi communitatum, nisi forte sint abusus auctoritate episcopali coercendi.

618. — II° *Quid agere debeant administratores bonorum temporalium Ecclesiæ?*

Administratio complectitur actus necessarios ad conservationem bonorum, curam providendi ex reditibus eorumdem bonorum decentiæ cultus publici, nec non aliis oneribus pro ratione instituti, et locationes quæ non excedunt tempus jure præfinitum. Quapropter rectores ecclesiarum, beneficiorum et locorum piorum, tenentur 1° Conficere recensionem omnium bonorum tam mobilium quam immobilium quæ ad suum titulum pertinent; 2° providere ut cuncta sarta tectaque serventur, adeo ut in melius proficiant potius quam detrimentum patiantur; 3° impendere reditus in usus ad quos fundatione, vel statuto, destinantur.

619. — In hunc finem institutæ sunt fabricæ ut juventur parochi in administratione temporali suæ parochiæ, atque efficacius provideatur bonorum conservationi et regimini: constitutæ etiam fuerunt pro administratione locorum piorum, hospitalium nempe, xenodochiorum, montium pietatis, etc...

Quæ fuerit origo prima harum fabricarum non satis perspectum habemus; id tamen certo constat non repetendam fore ultra sæculum XIII, nulla siquidem apparent vestigia

in temporibus antiquioribus. Primum decretum generale quod ea in re noverimus est Concilii Viennensis, anno 1310, et statuit de hospitalibus et aliis locis piis. Ad præcavendos graves abusus quos induxerat negligentia nonnullorum rectorum xenodochiorum, prohibet ne ullus ex his locis conferatur in beneficium clericis sæcularibus, ac simul præcipit ut eorumdem locorum « gubernatio viris providis, ido-« neis et boni testimonii committatur, qui sciant, velint, et « valeant loca ipsa, bona eorum, ac jura utiliter gerere, et « eorum proventus et reditus in personarum miserabilium « usum fideliter dispensare... Illi quibus dictorum locorum « administratio committetur, ad instar tutorum et curato-« rum, juramentum præstare ac de bonis inventaria confi-« cere et ordinariis, seu aliis quibus hæc loca subsunt, annis « singulis de administratione sua teneantur rationem reddere. » (Cap. *Quia contingit*, 2; DE RELIGIOSIS DOMIBUS, Clement.) Plura concilia provincialia, præsertim concilium Parisiense anno 1346, et alterum Parisiense anno 1528, hæc decreta concilii generalis Viennensis accurate observari mandaverunt[1].

Quod ad parochias attinet, iisdem ferme temporibus, et ob easdem probabiliter rationes, invaluit usus ut præter parochum alii ex viris laicis admitterentur in administrationem bonorum temporalium, sub titulo *Matriculariorum*, aliave appellatione. Id manifeste indicat statutum concilii Parisiensis an. 1346 quod mox citavimus, dum caveri jubet ut debita et legata Ecclesiæ tributa « in quadam arca in Ec-« clesia deponantur, cujus arcæ unam clavem habeant deca-« nus christianitatis, Archipresbyter, vel sacerdos, et aliam « matricularii, seu provisores. » Paulatim vero institutum illud a suo fine deflecti videbatur; siquidem in pluribus locis laici sibi solis reservare præsumebant curam rerum temporalium; quamobrem ne in futurum aliquid detrimenti exinde

[1] Labbe. tom. XI. col. 1913; tom. XIV. col. 476

inferretur auctoritati parochorum et Episcoporum, tria hæc ordinata sunt a quibusdam conciliis provincialibus, scilicet ut matricularii eligerentur de consensu parochi, aut saltem juxta regulas auctoritate ecclesiastica probatas, ut simul cum parocho rebus temporalibus providerent, ut rationem suæ administrationis redderent Ordinario. « Statuimus, aiunt « patres concilii Frisigensis (in Bavaria, an. 1440), quod in « qualibet parochia plebanus, assumptis sibi duobus hone- « stioribus subditis suis, quorum quilibet habeat clavem « unam, et ipse tertiam, omnia quæ devotione fidelium ad « fabricam Ecclesiæ, luminaria, vel ad alias utilitates fuerint « deputata, diligenter colligat et conservet, et his usibus « impendat ad quos sunt deputata. Volumus etiam quod nec « tales sibi adjuncti, nec alii procuratores Ecclesiarum qua- « lescumque, de rebus Ecclesiæ præter scitum plebani quid- « quam disponant. » Conc. Moguntinum, an. 1549 : « Decer- « nimus et ordinamus ne posthac solis laicis, sed cum aliquot « laicis cujusque Ecclesiæ, rectori, seu plebano, veluti princi- « pali, officium fabricæ, seu procuratio Ecclesiæ committatur; « ita tamen ne ipsi Ecclesiarum rectores, seu plebani officio « exactionis censuum, proventuum, seu redituum, sive pro- « curationis labore graventur. Tales etiam procuratores... « de omnibus acceptis et expensis debito tempore, ad mini- « mum semel in anno coram ipso plebano, seu rectore Ec- « clesiæ, et aliis ad hoc deputatis, rationem conficiant. Vo- « lumus etiam ad singulas Ecclesiarum cistas in quibus « litteræ censuum, seu pecuniæ, et pretiosiores Ecclesiarum « res, asservantur, diversas seras, et ad minimum duas fieri « et ex clavibus semper unam apud parochum seu rectorem « relinqui et custodiri; sic ut tales cistæ non ab uno aliquo « procuratore, nec unquam absente parocho, possint aut « debeant aperiri[1]. »

[1] Labbe, tom. XIII, col. 1288; tom. XIV, col. 699.— Cf. Gohard, tom. I, p. 800-820.

Concilium Tridentinum nihil statuit de necessitate instituendi fabricas, nec de modo eligendi illarum procuratores, sed hæc maximi momenti indixit : « Administratores tam « ecclesiastici quam laici fabricæ cujusvis Ecclesiæ, hospitalis, « confraternitatis, eleemosynæ, montis pietatis, et quorum- « cumque locorum piorum, singulis annis teneantur reddere « rationem administrationis Ordinario, consuetudinibus et pri- « vilegiis quibuscumque in contrarium sublatis. » (Sess. XXII, cap. IX.)

Quid observetur pro regimine temporali parochiarum, in statu præsenti Galliæ, et quatenus praxis ac legislatio civilis consentiant regulis canonicis, aut ab illis dissentiant, infra dicemus. Quod ad hospitalia et alia loca pia attinet, distinctione opus inter ea quæ fuerunt ecclesiastica auctoritate constituta, et alia quæ sunt mere laicalia. Priora loca subsunt jurisdictioni Episcopi qui valet providere statutis illorum regimini. Cætera loca non subjiciuntur Episcopo, qui tamen ex decreto Tridentino potest illa visitare, exceptis solum quæ sunt sub regum immediata protectione, atque de iis omnibus cognoscere quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos pertinent. Jus illud visitandi, quoad ea quæ sunt regiminis temporalis hospitalium, eo fundatur quod juxta priscos canones Episcopi sint exsecutores omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam actis inter vivos expressarum, uti memorat idem concilium, cap. VIII, sess. XXII[1]. Porro, in Galliis hospitia publica et montes pietatis sunt loca mere civilia, sub protectione principis sæcularis constituta, cum suis propriis administratoribus : nullum jus tribuitur Episcopis illa ex officio visitandi quoad regimen temporale.

620. — III° *Utrum et quatenus rectores bonorum ecclesiasticorum ea alienare valeant*[2]?

[1] Cf. Reiffenstuel in tit. DE RELIGIOSIS DOMIBUS, lib. III Decretalium.
[2] Cf. Card. Petra, *Comment. in Const. V^am Pauli II*, tom. V.

I. Administratores Ecclesiarum et beneficiorum non possunt alienare donatione gratuita, quia non habent dominium, sed meram dispensationem bonorum Ecclesiæ. « Episcopus et « quilibet prælatus ecclesiasticus, ait Alexander III, cum sit « rerum ecclesiasticarum procurator et non dominus, condi- « tionem Ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriorem « non debet. » Cap. *Fraternitatem*, 2, DE DONATIONIBUS, lib. III Decret.

Excipiuntur donationes remuneratoriæ in solutionem debiti gratitudinis, et eleemosynæ erogatæ pauperibus quæ continentur intra fines meræ administrationis.

II. Alienare possunt contractibus onerosis, servatis conditionibus jure requisitis. Hæ autem conditiones sunt ut alienatio fiat ob justam causam, et de consensu superioris, scilicet S. Pontificis, vel Episcopi, vel demum prælati regularis, pro diversa ratione bonorum.

1° Justa causa alienandi est necessitas, aut saltem magna utilitas, quæ locum habet si Ecclesia, cujus juris sunt hæc bona, debitis oneretur; si non possit absque gravi incommodo rei curam gerere; si urgeant pauperum miseriæ quas charitas sublevare sollicitat, etiam detrimento bonorum Ecclesiæ.

2° Requiritur beneplacitum apostolicum, si alienanda sit res majoris momenti. Episcopus juramento promisit, intra ritus suæ consecrationis, se nec daturum, nec venditurum, nec oppignaturum quæ ad suam mensam pertinent, inconsulto S. Pontifice. Sunt aliæ leges canonicæ, quæ non solum bona mensæ episcopalis, sed et cuncta alia pretiosa complectuntur. Hæc præ cæteris statuit Paulus II, Constitutione *Ambitiosæ* an. 1468 : « Omnium rerum et bonorum eccle- « siasticorum alienationem, omne pactum per quod ipsorum « dominium transfertur, concessionem, hypothecam, loca- « tionem et conductionem ultra triennium, necnon infeuda- « tionem, præterquam in casibus a jure permissis, ac cum

« Ecclesiarum evidente utilitate, ac de fructibus et bonis « quæ servando servari non possunt, hac perpetuo valitura « constitutione præsenti fieri prohibemus... Si quis autem con- « tra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bonis quidquam « alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, locatio... « nullius omnino sint roboris; et tam qui alienat, quam is « qui alienatas res et bona prædicta receperit, sententiam « excommunicationis incurrat. (Cap. *Ambitiosæ*, DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS. Extrav. comm.) Graves etiam pœnæ eadem constitutione latæ sunt contra Episcopos, cæterosve prælatos, alienantes bona Ecclesiæ inconsulto S. Pontifice. Eadem disciplina extenditur ad regulares quorum privilegia ea de re suppressa sunt decreto S. Congregationis, jussu Urbani VIII, edito an. 1624. In hoc scilicet decreto « S. Con- « gregatio... generalibus et provincialibus capitulis vel con- « gregationibus, abbatibus, generalibus, et quibuscumque « aliis superioribus regularibus cujusvis ordinis, congrega- « tionis, societatis, vel instituti, intra fines Europæ existen- « tibus, omnium rerum et bonorum immobilium ac pretio- « sorum mobilium alienationem, omneque pactum per quod « ipsorum dominium transfertur, census perpetuos seu vi- « talitios, hypothecam, locationem et conductionem ultra « triennium..., præterquam in casibus jure permissis, fieri « perpetuo inhibet atque interdicit absque ipsius Congrega- « tionis Concilii expressa licentia, in scriptis et gratis conce- « denda. » (Ferraris, v° *Alienatio*, art. v, n° 30.)

Decretum allatum afficit omnes congregationes quovis titulo canonice erectas, sive vota simplicia habeant, sive etiam non habeant hujusmodi vota; instituta vero laicalia quamvis ad opus pium destinata, quæ Episcopus non erexerit, non attingit. Conservatoria igitur virginum, societates religiosæ, seminaria clericorum, erecta auctoritate ecclesiastica legi communi subduntur; e contra confraternitates, collegia artificum, universitates quæ auctoritas ecclesiastica non erexit

a lege eximuntur, etiamsi habeant oratorium in quo ipsis permissum sit, in eorum usum, celebrari divina officia. (Card. Petra, loco citato, sect. III, n^is 25-47.)

621. — Duo oriuntur dubia circa Constitutionem Pauli II : 1um Quæ sint res quarum alienatio interdicitur : 2um an lex hodiedum vigeat et servari debeat in locis ubi introducta fuerit contraria consuetudo.

Ad 1um : lex prohibuit alienationes bonorum immobilium, et mobilium pretiosorum. Nomine immobilium veniunt, non solum prædia, domus, agri et similia, sed jura et actiones ad immobilia, census et reditus annui, pecunia quæ ex immobilis boni venditione comparata fuerit ea conditione ut aliud emeretur immobile. Cætera reputantur bona mobilia, utpote quæ nec fundo hæreant, nec bonum immobile repræsentent, ac de loco in locum moveantur.

Certum est Constitutionem Paulinam non derogasse juri quod ab antiquo Ecclesiis competit, alienandi fundum modici valoris, ad sensum cap. *Terrulas*, 53, Caus. XII, q. 2. Quæ autem immobilia parvi pretii dicenda sint, quæve mobilia pretiosa, non certis regulis determinantur, sed communi æstimatione pensandum est, habita ratione temporum et locorum. « Sane, ait Fagnan, cum non sit jure definitum quæ terrulæ « dicantur exigui valoris, id totum judicis arbitrio erit relin- « quendum, et judex arbitrium suum moderabitur, inspecta « conditione Ecclesiæ, an sit tenuis vel multum abundans, « attenta qualitate temporis, locorum et rerum. » In cap. *Nulli*, n° 25, DE REBUS ECCL. NON ALIENANDIS. Item quid per mobilia pretiosa intelligi debeat, judicatur pro ratione materiæ seu artis, uti gemma, et pictura famosa; vel ratione antiquitatis, si magni habeatur.

Disputatur an prohibitio extendatur ad repudiationem legati. Certum quidem est rectorem Ecclesiæ non posse licite repudiare legatum sine gravi causa; sed valebitne repudiatio facta absque assensu superioris? Nobis probabilius videtur

valere repudiationem sine prævio beneplacito Papæ. Fatemur quidem jura incorporalia immobilibus æquiparari, et repudiationem esse hoc in casu renuntiationem rei pretio æstimabili; inde vero non concluditur necessario huic renuntiationi applicandum esse textum Bullæ Paulinæ. Bulla interdixit alienationem rerum et bonorum Ecclesiæ; atqui res legatæ non sunt res Ecclesiæ quoadusque acceptatæ fuerint. Legatum ante acceptationem manet in suspenso, et, si desit acceptatio, res non censetur fuisse unquam in dominio Ecclesiæ. Aliud certo est alienare, aliud non acquirere : ergo repudiatio legati non venit sub prohibitione facta per Constitutionem *Ambitiosæ*. Ita communius interpretari bullam asserit Card. Petra in suis commentariis Const. V[æ] Pauli, n[is] 74-77. Tom. V, pag. 224. Ita Reiffenstuel, in tit. *de His quæ fiunt a Prælato sine consensu capituli*, n[is] 35-49; et alii plures quorum opinio est satis fundata ut in praxi servari possit.

Alia est difficultas, utrum et quatenus pecunia comprehendatur in prohibitione generali alienandi bona? Præter casum supra expositum, quo scilicet pecunia comparata fuit ex venditione rei immobilis ut aliud immobile loco prioris ematur, alii casus sæpe eveniunt, de quibus dubitari potest : scilicet 1° si pecunia destinetur ex intentione donatorum ad acquisitionem rei immobilis, vel mobilis pretiosæ; 2° si pecunia collocata sit apud bancarios, vel in societatibus commercialibus, ut possit exinde retrahi venditione titulorum, si forte opus sit, et interea fructus annuos referat.

Hæc et alia dubia resolvi debent ad mentem legis. In priori casu videtur pecuniam non posse distrahi ad alium finem absque beneplacito apostolico, si quidem pecunia data ad emendum immobile debet locum tenere ipsius immobilis quod repræsentat. In posteriori casu arbitramur pecuniam alienari posse, si reipsa reposita sit ad tempus in societate commerciali, non intentione illam servandi uti bonum stabile, sed ad usum quando postulaverit necessitas. Omnes id certe

admitterent si pecunia ad usum destinata collocata fuerit in arca donec accidat occasio ea utendi; cur non pari ratione admitteretur, si eadem pecunia fuerit ad tempus utiliter reposita in commercio ut fructus interea producat? E contra, si pecunia collocata sit, uti bonum stabile referes census annuos, quemadmodum communius fit in societatibus religiosis quæ præcipuam partem suorum bonorum ita disponunt, alienari non potest aliter quam servatis regulis juris. Manifestum est res Ecclesiarum et communitatum notabiliter deteriorari posse venditione hujusmodi actionum, censuum, et jurium, si fiat imprudenter; quamobrem, sive attendatur ad textum sive ad finem legis, concludetur titulos censuum seu *actionum* vel *obligationum* quæ v. g. comparatæ sunt in societatibus viarum ferrearum, reputari bonum illud mobile pretiosum de quo agitur in Bulla Pauli II.

622. — Ad 2um : Bullam Pauli II servatam non fuisse in pluribus locis omnes norunt; de quo hæc notat Reiffenstuel in tit. DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS, n° 32 : « Notat En-« gel, præsertim in Germania et locis ab Urbe remotis, ubi « difficilis est aditus ad Papam, dictam Extrav. receptam non « esse, saltem non quoad hoc ut etiam inferiores prælati « Episcopis subjecti teneantur in hujusmodi alienationibus « consensum Papæ requirere, et non sufficiat consensus « Episcopi. Quinimo eamdem Extravagantem in multis locis « non esse usu receptam, saltem in toto rigore, ac præsertim « quoad pœnas et locationem ultra triennium, asserunt etiam « Covarruvias, Navarrus, Sylvester, Engel, Pirhing, cum plu-« ribus aliis quos citant. Unde in praxi attendantur particu-« lares locorum consuetudines, legitime præscriptæ. »

Quod ad praxim Ecclesiarum Galliæ attinet, Episcopi ante concordatum exquirebant quidem assensum S. Pontificis pro alienatione bonorum sui tituli, nisi essent modici valoris; at juxta pervetustam et immemorabilem consuetudinem concedebant, non habito recursu ad Sanctam Sedem, alienationem

fieri bonorum quæ pertinebant ad Ecclesias inferiores, vel ad confraternitates, aliave instituta ecclesiastica suæ jurisdictionis. Si quandoque in rebus majoris momenti postulabant beneplacitum apostolicum, id agebant ad pleniorem confirmationem alienationis, non ad contractus validitatem[1]. Hunc morem retinuere Episcopi a tempore concordati ad hodiernam ætatem, his rationibus innixi : 1° Consuetudinem in suis regionibus a tempore immemorabili servatam esse; 2° versari circa rem natura sua præscriptibilem, cum nihil sub eo respectu obstet quominus apponantur ad regimen bonorum temporalium ecclesiasticorum principia generalia juris, et aliunde nulla lex canonica e Sancta Sede prodierit ad illud prohibendum[2]; 3° militari rationem gravem in favorem ejusdem consuetudinis, ob varia incommoda quæ persæpe inducit necessitas adeundi Sanctam Sedem e regionibus etiam longe dissitis, in hoc negotiorum genere quæ expetunt, data opportuna occasione, celerem conclusionem.

Plures doctores tenent tamen rationem habendam non fore consuetudinis in hac materia, et allegant decisionem Sanctæ Congregationis quam respondisse asserunt « Non « usum dictæ constitutionis allegabilem non esse, et absque « beneplacito alienationes fieri non licere. » (Ferraris, v° *Alienatio*, art. v, n° 11 ; Card. Petra, loco citato, sect. II, n° 65; sect. III, n° 37.) Benedictus XIV monet Episcopos quod si « in sua diœcesi deprehendant antiquam consuetudinem, « sacris canonibus, atque apostolicis constitutionibus contra-

[1] Id testantur canonistæ versati in disciplina Galliarum. Requirebatur beneplacitum S. Pontificis pro alienatione bonorum Ecclesiarum, et Congregationum quæ erant sub jurisdictione immediata S. Sedis.

[2] Est Constitutio Urbani VIII, *Romanus Pontifex*, an. 1641, quæ interdicit alienationes officiorum et jurium Sanctæ Sedis, aliarumve Ecclesiarum inferiorum, *etiam sub prætextu quod Bullæ Apostolicæ non sint publicatæ vel usu receptæ, aut contrario usu abrogatæ.* At hæc ipsa Constitutio præservat præscriptionem centenariam concurrentibus de jure requisitis. (Fagnan, in cap. *Consuetudines*, DE CONSUETUDINE, n° 40.)

« riam, caveant ne illam synodali robore fulciant; sed prius-
« quam aut eam divellere, aut confirmare aggrediantur, Se-
« dis Apostolicæ sensum exquirant, ejusque responsum
« expectent. » (*De Synodo*, lib. XII, cap. VIII, nº 12.)

Si admittatur valere consuetudinem uti fuit reipsa communiter admissum in Galliis ad usque hodierna tempora, remanebit nihilominus necessitas adeundi Episcopum pro alienationibus bonorum Ecclesiarum, communitatum, et confraternitatum quæ subsunt jurisdictioni episcopali. Jurisdictio quam Episcopus in omnem diœcesim obtinet et administratio quam institutio apostolica ei demandavit in temporalibus, non secus ac in spiritualibus, requirunt ut omnes communitates ecclesiasticæ, ne excepto quidem capitulo Ecclesiæ cathedralis, obsequantur statutis ea de re conditis ab Episcopo. Si vero consuetudines allegatæ removeantur, atque consequenter obtinendum sit beneplacitum apostolicum, expetetur quidem consilium Episcopi, sed necessarium non videtur ut accedat illius consensus, siquidem sufficit auctoritas Sanctæ Sedis, nullaque alia conditio requisita fuit.

623. — III. Locationes ad tempus excedens triennium iisdem regulis subjacent ac alienationes, eodemque jure nullæ et irritæ declarantur, nisi factæ sint de consensu Sanctæ Sedis, sive de bonis communitatum cleri sæcularis, sive de bonis communitatum regularium agatur. Quod mox dicebamus de alienatione bonorum, eadem ratione dici etiam debet de locatione; scilicet legi communi fuisse derogatum consuetudine. Re quidem vera, diuturna immemorabilisque consuetudo in pluribus regionibus invaluit, et universim servatur in Gallia, locandi bona ecclesiastica ad novem, vel etiam ad decem et octo annos, non requisito prius beneplacito apostolico, sed solum consensu Ordinarii.

De Regularibus, an et ipsi a diuturno tempore consueverint, in regionibus extra Italiam constitutis, alienare bona

sine beneplacito apostolico; an habeant supe hocr indulta peculiaria, nihil dicendum duximus, siquidem hæc non satis nobis perspecta sunt. Id tamen animadvertimus S. Congregationem Regularium providisse in approbatione constitutionum nonnullarum recentiorum congregationum Monialium ut reservaretur beneplacitum apostolicum.

§ 2. *De administratione bonorum ecclesiasticorum juxta leges civiles*[1].

624. — Leges civiles multa præscripserunt, ex veteribus edictis regiis et curiarum decisionibus ut plurimum deprompta, de modo servando in administratione bonorum parochiarum, seminariorum, capitulorum, Ecclesiarum cathedralium et sedium episcopalium, quæ nosse necessarium est iis omnibus qui regimini horum institutorum præsunt, quamvis hujusmodi ordinationes minime pertineant ad jus canonicum.

I° *De regimine civili bonorum parochialium.*

625. — Bona parochialia administrantur consilio virorum e parochia selectorum, quod *fabrica* nuncupatur. Ut vero modus ille bona gerendi sufficienter explanetur, nonnulla exponere necessum est, hæc præsertim : 1° ubi constituenda sit fabrica; 2° quid sit concilium fabricæ, et quid collegium matriculariorum; 3° quæ jura et obligationes utrique assignentur; 4° quando conventus suos habeant et quis ordo in his conventibus servandus; 5° quas demum regulas lex

[1] Leges civiles et jurisprudentiam pro administratione bonorum Ecclesiasticorum explicant Affre, *Traité de l'administration temporelle des paroisses*, 1 vol. in-8; — Dieulin, *Guide des curés*, 2 vol. in-8; — Gaudry, *Traité de la législation des cultes*, 3 vol. in-8; — de Champeaux, *Code des fabriques et de l'administration paroissiale*, 2 vol. in-8, ed. an. 1862. Multa insuper reperiuntur in fasciculis diarii Fabricarum, *Journal des fabriques*.

statuerit ad gestionem bonorum et ad expedienda negotia majora quæ ad Ecclesiam parochialem attinent.

626. — I. Fabrica constitui debet in Ecclesiis parochialibus et in capellis vicarialibus, non vero in annexis, et multo minus in capellis confraternitatum.

Quid sit *parochia* diximus alibi (n° 229) : porro, leges civiles, quas in eo Episcopi servari volunt, requirunt ut in singulis parochiis constituatur fabrica. *Capella vicarialis*, quæ scilicet erecta est a communitate civili (*la commune*) in gratiam incolarum qui ob nimiam locorum distantiam difficilius adeunt Ecclesiam parochialem, remanet quidem subordinata in spiritualibus, cum suo sacerdote, vigilantiæ ac juribus parochi, sed in temporalibus suas res sibi habet ac regit independenter a fabrica parochiæ intra cujus fines existit : quamobrem habere et ipsa debet fabricam, iisdem regulis constitutam ac fabrica parochiæ. Edictum 12 januarii, an. 1825 statuit art. 1 : « Dans toutes les Églises ayant titre de cure, de succursale, ou chapelle vicariale, dans lesquelles le conseil « de fabrique n'a pas été régulièrement renouvelé..., il sera « procédé à une nouvelle nomination des fabriciens, de la « manière voulue par l'art. 6 du décret du 30 décembre 1809. » Communitas civilis quæ hujusmodi capellam obtinuit, tenetur providere habitationi et honestæ sustentationi presbyteri obeuntis ibidem munus sacri ministerii, nec non sumptibus cultus publici; fideles autem qui degunt in parte territorii eidem capellæ assignati, non tenentur contribuere partem impensis Ecclesiæ parochiæ. Hinc fit ut capella vicarialis in eo solum, quoad temporalia, differat ab Ecclesia succursali, quod presbyter non præfert titulum parochi, nec rectoris, aut desservitoris, sed capellani, seu etiam *vicarii capellani*, et reditus fixos sui muneris recipit a communitate, non a gubernio[1]. *Annexa* dicitur

[1] « Le titre de *vicaire* de la cure ou succursale, accordé à un chapelain « qui dessert une chapelle, donne droit au titulaire de recevoir l'indem-

capella auctoritate Episcopi, cum assensu gubernii, erecta ad petitionem quorumdam privatorum qui semetipsos obligant ad providendum omnibus impensis ejusdem capellæ et cultus publici in ea celebrandi. In eo differt a capella vicariali de qua modo, quod dum impensæ capellæ vicarialis omnibus incolis illius districtus incumbunt, impensæ Annexæ eos solum afficiunt qui voluntarie suas subscriptiones dederunt : præterea illi subscriptores non exinde solventur ab onere conferendi in sumptus Ecclesiæ parochialis. Annexa non habet fabricam legalem : possunt quidem fieri donationes et fundationes in illius gratiam, quæ et ad illius commoda solum destinantur; verum has donationes seu fundationes acceptari necesse est a fabrica Ecclesiæ parochialis, quæ bona Annexis data gerit in earum utilitatem. Episcopus potest quosdam deputare qui curam ordinariam gerant bonorum Annexæ, et rationem suæ gestionis reddant, salvo jure fabricæ. *Capellæ confraternitatum*, sive tolerentur, sive etiam quandoque approbentur a gubernio, non sunt capaces acquirendi, nec agendi in foro civili, quia nulla lege constituuntur uti instituta publica. Non possunt proinde habere fabricam; et si quid eis donetur per testamenta, vel per actus inter vivos, vi carebit hæc dispositio coram tribunalibus, nisi forte donatum censeatur fabricæ Ecclesiæ parochialis ad quam pertinent confraternitates[1].

627. — II. Fabrica, ex modo dictis, est concilium virorum electorum juxta regulas lege civili præfinitas, ad deliberandum et statuendum de gestione bonorum temporalium parochiæ, vel capellæ vicarialis rite erectæ.

« nité de 550 fr., allouée aux vicaires sur les fonds de l'État. » Vuillefroi, v° *Chapelle*.

[1] Conditiones requisitas ad erectionem civilem capellæ vicarialis et annexæ expositas habemus passim apud scriptores qui de fabricis disseruerunt. Vuillefroi, *Traité de l'administration du culte catholique*, v^is *Annexe, Chapelle*. — Gaudry, tom. II, n^is 576-577; — de Champeaux, *Code des fabriques*, tom. I, *Introduction*, XXII-XXXV.

Fabrica constat novem consiliariis in parochiis quinque millium incolarum, et quinque solum consiliariis in parochiis minoribus; in utroque autem casu parochus et præfectus urbis (*le maire*) in concilium advocantur cum jure suffragium ferendi. Si præfectus urbis non sit catholicus, repræsentatur per alium sibi in regimine civitatis adjunctum, vel, hujus loco, per alium e concilio municipii.

Conditiones ut quis eligi possit in consiliarium fabricæ sunt : 1ª ut sit catholicus; 2ª ut domicilium reale habeat intra fines parochiæ; 3ª ut habeatur inter proceres loci. Hoc tamen ultimum non videtur requiri sub pœna nullitatis, et dimittitur arbitrio electorum, ut quem idoneum ad id officium judicaverint admittant, modo sit catholicus et certam sedem habeat in territorio parochiæ. Nihil ex parte legis obstat quominus assumatur aliquis e clero, vel e vicariis parochiæ; at in usu est ut fabrica ex laicis præsertim componatur.

Quando fabrica parochialis prima vice componitur, vel, priore dissoluta, altera formatur, delectus consiliariorum fit partim ab Episcopo, partim a præfecto regionis (*le préfet*); ita tamen ut Episcopus quinque consiliarios aut tres assumat, pro ratione locorum. Fabrica, semel rite constituta, renovatur per partes singulis trienniis, electione juxta formas consuetas celebrata, vocatis omnibus quibus jus eligendi competit, consiliariis scilicet qui supersunt, parocho et magistratu civili. Electio fit pluralitate suffragiorum. Ex decisione nuper data : « Pour la régularité de l'élection, il faut que les fabri-« ciens qui y prennent part soient au nombre de quatre dans « les conseils des paroisses de cinq mille âmes, et au nombre « de trois dans les autres paroisses. » (*Avis du conseil de l'adm. des cultes*, du 7 août 1841.) Si alter ex electis decedat, aut officium dimittat, successor ipsi designatur in sessione proxime futura concilii, ea lege ut assumptus munere fungatur solummodo per tempus quo remanere debebat ille

cujus locum tenet. Quando concilium neglexit electiones facere temporibus præfixis, jus eligendi defertur ad Episcopum, ex præscripto edicti 12 jan. 1825 : « Si un mois après « les époques indiquées, le conseil de fabrique n'a pas pro- « cédé aux élections, l'Évêque diocésain nommera lui- « même. »

Hinc plures concludunt Episcopum posse omnes consiliarios fabricæ eligere, si per sexennium fabrica neglexerit electiones ad præscriptum legis renovare. Potest utique, transacto primo triennio, dimidiam partem consiliariorum eligere, supplendo negligentiam fabricæ; id expressis verbis statuit edictum 1825. Si vero non utatur jure suo, et aliud triennium elapsum sit quin etiam hac vice fabrica de electione curaverit, non est cur Episcopus non valeat alteram mediam partem assumere, et consequenter integrum simul concilium renovare; siquidem articulus edicti ipsi concessit, absque ulla distinctione, facultatem eligendi loco fabricæ, quæ electiones faciendas prætermisit, et nullibi declaratum fuit Episcopum hac facultate privari quando per certum tempus ea uti distulerit[1]. Multi tamen aliter opinantur: asserunt nempe id solum fuisse concessum Episcopo ut suppleat, loco fabricæ, electiones partiales quas ipsa fabrica prætermisit, non vero ut fabricam constituat, quando concilium deficit, adeo ut nulla amplius fabrica subsistat ; atqui, inquiunt, si elapsum sit sexennium, nulla jure superest fabrica ; est constituenda ex integro, quod fieri non potest, ad præscriptum legis, nisi ab Episcopo simul et a præfecto. In hoc opinionum discrimine, consultius agit Episcopus rem constituendo una simul cum præfecto.

628. — III. Concilium fabricæ eligit sibi præsidem et se-

[1] Cf. Affre, tit. I, chap. II, *Renouvellement de la fabrique ;* — Gaudry, t. III, nis 987, 999, 900. — Sententia contraria propugnatur in dissertatione quam inseruit diarium *Journal des fabriques*, tom. IV, pag. 243 et seq.

cretarium, singulis annis, in sessione quæ dominicam paschalem proxime sequitur.

Controvertitur apud jurisperitos utrum parochus eligi possit in præsidem, et eadem quæstio movetur de præfecto urbis.

Probabilius videtur parochum eligi posse, siquidem lex nullibi statuit illum ab officio præsidis excludi; incapacitates autem, cum sint juris stricti, debent exprimi in lege verbis explicitis. Nonnulli arbitrantur parochum excludi, quia mens legislatoris fuit committere negotia temporalia parochiæ concilio laicorum quo temperetur auctoritas parochi, et non sufficienter cautum esset, si parochus ipse, uti præses, moderaretur concilium ; et in casu quo opiniones in partes diversas distrahuntur, haberet suffragium præponderans. Præterea, articulus 4 decreti 1809 assignat secundum locum parocho, ad dexteram præsidis; unde colligere fas est parochum assumendum non fore in officium præsidis.

Hæc ratiocinia ex scopo et ex articulo legis deprompta non probant. Articulus 4us assignat locum parocho honoris causa, ut certam sedem in concilio habeat quando non alio titulo honestatur : quod vero de mente legislatoris dicitur non sufficit ad instituendum inhabilitatem quæ nec in ipsa lege enuntiatur, nec ex articulis legis necessario consequitur. Valet igitur electio parochi; tametsi ultro fateamur multo magis expedire ut alter assumatur ad munus præsidis [1]. Certius exinde vitabuntur conflictus ex illorum parte qui non admittunt sententiam quam uti probabiliorem amplexati sumus; et præterea parochus minus implicabitur negotiis temporalibus et difficultatibus quæ haud raro molestias afferunt.

629. — IV. Conventus fabricæ habentur temporibus lege præfinitis, scilicet quater per annum : 1a dominica post

[1] *Journal des fabriques*, tom. I, pag. 25; IV, 172; — Affre, chap. III, *Composition du conseil;* — Gaudry, loc. cit., n° 1007.

Pascha, 1[is] item dominicis diebus mensium julii, octobris et januarii. Fas non est consiliariis suos conventus tenere extra tempora assignata, nisi extraordinarie convocentur ab Episcopo, vel a præfecto, aut de alterutrius licentia.

Interesse necesse est majorem partem consiliariorum ut conventus valeat deliberare. Cuncta definiuntur pluralitate suffragiorum; si vero æqualia sint in partes diversas vota, præses habet suffragium præponderans quod nempe duobus æquiparatur. Omnes conclusiones referuntur in tabulas authenticas et ab iis qui præsentes adsunt subscriptione signantur; quod valde notandum, nam si forte locus deinceps detur processui judiciali, deferendæ erunt coram tribunali scripturæ authenticæ, quibus certo constet de causis tractatis atque definitis in concilio fabricæ.

630. — V. Jura et onera fabricæ explicant art. I, et 37 decreti 1809. Art. I : « Les fabriques sont chargées de veiller « à l'entretien et à la conservation des temples, d'administrer « les aumônes et les biens, rentes et perceptions autorisées « par les lois et divers règlements, les sommes supplémen- « taires fournies par les communes, et généralement tous les « fonds qui sont affectés au service du culte, afin d'assurer « cet exercice et le maintien de sa dignité dans les églises « auxquelles elles sont attachées, soit en réglant les dépenses « qui y sont nécessaires, soit en assurant les moyens d'y « pourvoir. » Art. 37 : « Les charges de la fabrique sont : « 1° de fournir aux frais nécessaires du culte, savoir : les « ornements, les vases sacrés, le linge, le luminaire, le pain, « le vin, l'encens, le payement des vicaires, des sacristains, « chantres, organistes, sonneurs, suisses, bedeaux et autres « employés au service de l'église, selon la convenance et le « besoin des lieux ; 2° de payer l'honoraire des prédicateurs « de l'Avent, du Carême et autres solennités ; 3° de pourvoir « à la décoration et aux dépenses relatives à l'embellissement « intérieur de l'église ; 4° de veiller à l'entretien des églises,

« presbytères et cimetières[1], et en cas d'insuffisance des re-
« venus de la fabrique, de faire toutes les diligences néces-
« saires pour qu'il soit pourvu aux réparations et reconstruc-
« tions. »

Concilium fabricæ de his omnibus deliberat atque statuit; exsecutio autem et ipsa gestio honorum demandatur collegio matriculariorum, de quo in numero subsequenti dicemus. Concilium proinde statuit de omnibus cujusvis generis reditibus qui Ecclesiæ parochiali obveniunt ex bonis immobilibus, censibus annuis, fundationibus, locatione sedium, oblationibus fidelium, et aliis proventibus. Ut vero jus illud exerceat : 1° Decernit quotannis impensas quas necessarias, seu utiles, judicat pro instauratione sacrarum ædium, acquisitione mobilium, honorariis presbyterorum, et mercede ministrorum; 2° constituit modum quo geri debeant bona immobilia Ecclesiæ et locari fructus qui expensas excedunt; 3° statuit de commutationibus, alienationibus, locationibus ad longum tempus, de impensis extraordinariis non prævisis, si excedant summam 100 francorum in parochiis majoribus et summam 50 francorum in aliis quæ scilicet non habent 1000 incolas; 4° deliberat de lite inferenda vel suscipienda, si opportunum sibi videatur ad tuitionem jurium parochiæ; 5° denique concilio generatim ea omnia competunt quæ excedunt fines meræ administrationis, et pro quibus, in negotiis hujus generis, tutores pupillorum indigent assensu concilii familias.

631. — VI. Collegium matriculariorum (Gallice, *Bureau des Marguilliers*) constat tribus consiliariis fabricæ, electione deputatis, quibus parochus ex officio accedit. Electio fit in sessione concilii fabricæ quæ habetur prima dominica post Pascha. Prima vice tres simul eliguntur; transacto anno,

[1] Cura cœmeteriorum videtur, ex legibus recentioribus, demandata municipiis. Cf. tamen Gaudry, tom. II, p. 539, n° 747

sorte designatur quis ex tribus exiturus sit; et alter e consiliariis illius loco eligitur; item desinente secundo anno; postea vero is loco cedit qui prior fuit in munere, et hac ratione singulis trienniis renovatur ex integro collegium. Iidem possunt repetita vice eligi, eodem modo ac membra ipsa fabricæ. Si electio matriculariorum facta non sit tempore opportuno, id est in sessione aprilis pro renovatione annua, vel, in casu quo aliquis officium deserit, in sessione quæ proxime habetur post vacationem muneris, devolvitur ad Episcopum. Omnes consiliarii fabricæ possunt eligi, excepto tamen quod assumendi non sint insimul duo consanguinei, nec affines in primo, vel in secundo gradu, v. g. fratres, avunculus cum nepote.

Collegium semel constitutum eligit suum præsidem, secretarium et thesaurarium. Hæc diversa officia totidem membris collegii committenda sunt, quia repugnat cum natura onerum, ut idem expleat munus præsidis et thesaurarii, seu secretarii.

Parochus potest, si ad id muneris assumatur ac velit, secretarii vices agere; at contrarium videtur legi civili ut eligatur in præsidem collegii, nec suam dignitatem decet ut ministerium thesaurarii occupet. Lex civilis statuit arcam nummariam tribus clavibus obserendam esse, ex quibus una parocho, altera præsidi, tertia thesaurario committatur; si parochus esset præses, duas simul claves teneret, quod non stat cum articulo legis. Insuper parochus debet rationem exsecutionis fundationum reddere collegio, et exhibere indicem impensarum qui accurate perpendatur in eodem collegio prius quam res deferatur ad concilium; est autem contra mentem legis, et regulis consuetis minime congruum, ut suas rationes ipse uti præses collegii discutiat atque probet. Hinc pluries responsum fuit ab administris gubernii, parochum non posse assumi ad officium præsidis.

Præses collegii non potest secretarium agere; siquidem

consignatione præsidis datur authenticitas scripturis et transcriptionibus secretarii; et generatim scripta, ut fidem faciant, debent signari simul ab utroque, a præside scilicet et a secretario.

632. — VII. Munia præsidis, secretarii, et thesaurarii collegii matriculariorum, definiuntur in lege.

Præses collegium convocat ac dirigit; habet suffragium præponderans; signum suum apponit conventionibus quæ de consensu collegii fiunt ; dat mandata circa summas solvendas a thesaurario, juxta art. 28 legis : « Tous les marchés « seront... signés par le président, ainsi que les mandats. » Libros secretarii et thesaurarii consignat, et præsertim recensionem singulis annis faciendam mobilium et titulorum parochiæ; tandem tenet alteram e tribus clavibus arcæ nummariæ.

Secretarius collegii inscribit omnes deliberationes, item actus quoscumque fundationum, titulos jurium parochiæ, locationes, et generatim cuncta quæ a collegio præfiniuntur. Ipsius est facere recensiones seu inventaria de quibus modo, et redigere in tabulas rationem impensarum et redituum de quibus statuet concilium fabricæ.

Thesaurarius invigilat conservationi et integritati bonorum parochiæ, ne servitutibus aut præscriptionibus subjaceant, ne deteriorentur, aliave causa imminuantur. Procurare tenetur ut recipiantur annui reditus, aliave subsidia cujusvis generis quæ fabricæ obvenire debent. Ipsius est facere omnes expensas quæ a concilio fabricæ decretæ sunt. Providet quotidianis necessitatibus cultus publici, et mobilium instaurationi.

Quam grave onus incumbat thesaurario, sufficienter comperitur ex illa summaria rerum indicatione. Tenetur in foro conscientiæ curam sedulam impendere in negotiorum gestionem, ne Ecclesia detrimentum patiatur; et graviter peccat contra virtutem religionis et justitiæ si sua culpa res fabricæ

pereant. Præterea, rationem suæ administrationis, eorum nempe quæ recepit et quæ expendit, exhibere tenetur singulis trimestribus, ut plane innotescat verus status rerum; singulis autem annis rationem reddit gestionis per annum integrum. Si forte abnuerit vel ex industria distulerit reddere rationem, cogi potest a tribunalibus, uti statuitur in art. 90 decreti an. 1809. « Faute par le trésorier de présen-« ter son compte à l'époque fixée et d'en payer le reliquat, « celui qui lui succédera sera tenu de faire dans le mois au « plus tard les diligences necessaires pour l'y contraindre, « et à son défaut le procureur impérial, soit d'office, soit sur « l'avis qui lui en sera donné par l'un des membres du bureau « ou du conseil, soit sur l'ordonnance rendue par l'évêque « en cours de visite, sera tenu de poursuivre le comptable « devant le tribunal de première instance, et le fera condam-« ner à payer le reliquat, à faire payer les articles débattus, « ou à rendre son compte, s'il ne l'a été; le tout dans un dé-« lai qui sera fixé; sinon, et ledit temps passé, à payer pro-« visoirement, au profit de la fabrique, la somme égale à la « moitié de la recette ordinaire de l'année précédente, sauf « les poursuites ultérieures. »

Fabrica potest persequi judicio thesaurarium, qui culpabili negligentia in rerum ipsi commissarum gestione nocumentum parochiæ intulit, a fortiori qui suo munere abusus est ad suos quæstus. Non videtur tamen fabricam frui jure hypothecæ legalis super bonis mobilibus et immobilibus thesaurarii : siquidem hypotheca legalis afficit tantum bona illorum qui publica auctoritate constituuntur administratores, cum onere rationem reddendi eidem auctoritati; porro thesaurarius non constituitur publica auctoritate, et illius rationes non deferuntur ad curiam præpositam examini rationum. (*La Cour des Comptes.*) Difficillimum præterea foret Ecclesiis parochialibus virum idoneum habere qui vellet officium thesaurarii suscipere, si onus adeo grave, ac in gerendis ne-

gotiis familiæ incommodum, eidem officio connecteretur[1].

633. — VIII. Collegium matriculariorum suos conventus habet singulis mensibus, et quoties expetit præses aut parochus. Hæc autem collegio committuntur :

1° Exsequi curat quæ decreta sunt a concilio fabricæ.

2° Administrat bona parochialia eo circiter modo quo tutor curat res pupilli; atque ideo concludit conventiones cum artificibus et mercatoribus pro acquisitione rerum vel operibus præstandis; curat de exsecutione fundationum; solvit honoraria vicariorum et prædicatorum qui invitati sunt pro stationibus, item stipendia ministrorum; providet quotidianæ administrationi præstando mobilia, vasa, ornamenta, cereos, panem, vinum, incensum, aliaque necessaria ad cultum divinum; nominat, ex art. 32, prædicatorem ad parochi præsentationem, quando fabrica certam summam pro prædicationibus extraordinariis assignat. (Hoc, satis absonum et a nostris moribus alienum, non observatur; electio enim et nominatio prædicatorum ad parochum exclusive pertinet, salvo jure fabricæ determinandi stipendium quod ex thesauro parochiæ erogandum erit.) Nominat et revocat, ad propositionem parochi, organicum, campanæ pulsatorem, bidellos, et cæteros qui Ecclesiæ parochiali famulantur[2]. Si urgeant necessitates inopinatæ, potest impendere summam 50 francorum in parochiis minoribus quæ non habent 1,000 incolas, et 100 in majoribus. Aliæ impensæ excedentes hanc summam submittendæ sunt decisioni concilii fabricæ.

3° Custodit arcam, tribus clavibus obseratam, in qua reponitur pecunia fabricæ; nihilque exinde extrahendum est nisi de licentia collegii, adhibitis cautionibus requisitis. Cu-

[1] Cf. Gaudry, t. III, n. 1138.

[2] Art. 7 edicti 1825 statuit : « Dans les communes rurales, la nomi-« nation et la révocation des chantres, sonneurs et sacristains, seront faites « par le curé, desservant ou vicaire; leur traitement continuera à être réglé « par le conseil de fabrique et payé par qui de droit. »

stodit etiam armarium ubi reconduntur tituli omnes, et libri computorum annorum præcedentium.

4° Deliberat de certis negotiis quæ deferenda sunt ad concilium fabricæ, cujus definitione statuentur. Præcipua sunt : *Budgetum*, alienationes immobilium, locationes sedium, opportunitas litem inferendi vel sustinendi.

634. — IX. Budgetum nuncupatur statutum præfiniens reditus percipiendos et expensas faciendas, per decursum anni proxime sequentis.

Ut præparetur budgetum, parochus debet exhibere collegio indicem in quo exponantur singulatim omnes expensæ quas necessarias reputat pro usu quotidiano, pro conservatione mobilium, et novorum acquisitione loco priorum quæ obsoleverunt. Fas est etiam cæteris matriculariis proponere quæ opportuna ipsis videntur. Hæc cuncta expendit accurate collegium, et, cum probata sunt, secretarius in tabulas inscribit, indicando ex una parte reditus qui sperantur obventuri fabricæ per anni decursum, et ex altera parte expensas, quas ordine subsequenti consignandas lex censuit : « 1° Les « frais ordinaires de la célébration du culte; 2° les frais de « réparation des ornements, meubles, et ustensiles de l'Église; « 3° les gages des officiers et serviteurs de l'Église; 4° les « frais de réparations locatives. La portion des revenus qui « restera après cette dépense acquittée servira au traitement « des vicaires légitimement établis, et l'excédant, s'il y en a, « sera affecté aux grosses réparations des édifices affectés « au culte. » (Art. 46 legis an. 1809.)

Concilium fabricæ budgetum, opera collegii præparatum, examinat ac statuit in conventu dominicæ in *Albis*, et deinde ad Episcopum mittit ut illius auctoritate approbetur; non enim censetur obligatorium, nec exsecutioni mandatur, antequam Episcopus illud probaverit. Si Episcopus jusserit inscriptionem aliquarum impensarum quas fabrica prætermittendas duxerat, et fabrica monitis ac mandatis Episcopi

adhæreat, res acta erit. Si vero fabrica subscribere recusaverit, Episcopi erit, simul et præfecti regionis, causam definire communicatis inter se consiliis; et in casu quo non in idem consentiant, res defertur ad ministrum gubernii præpositum administrationi temporali cultus.

Quando reditus parochiæ impares sunt oneribus, recurritur ad municipium quod tenetur, in locum fabricæ, providere impensis necessariis, ex art. 92 decreti 1809 : « Les charges « des communes relativement au culte sont : 1° De suppléer « à l'insuffisance des revenus de la fabrique pour les charges « portées en l'art. 37; 2° de fournir au curé ou desservant « un presbytère, ou, à défaut de presbytère, un logement, « ou, à défaut de presbytère et de logement, une indemnité « pécuniaire; 3° de fournir aux grosses réparations des édifi- « ces consacrés au culte. »

Concilium municipale non suppeditat sumptibus parochiæ, nisi sibi constet, inspecto indice redituum et expensarum rite approbato, expensas de quibus statutum fuit reipsa urgere, et reditus parochiæ non sufficere. Si concilium municipale nolit providere necessitatibus parochiæ, recursus habetur ad præfectum. Si vero non possit, quia nimirum privatur facultatibus quibus simul subveniat necessitatibus municipii, recurritur ad gubernium quod curat ut singulis annis destinetur, in budgeto generali reipublicæ, certa summa fabricis parœcialibus juvandis. (Art. 93 et seq.)

Circa alienationes art. 62 statuit : « Ne pourront les biens « immeubles de l'Église être vendus, aliénés, échangés, sans « une délibération du conseil, l'avis de l'Évêque, et notre « autorisation. » Sub illa generalitate verborum continetur omne bonum immobile quodcumque sit, etiam modici valoris. Prohibitio insuper extenditur, vi alterius legis, ad census annuos quorum alienatio prohibetur, et probabiliter ad cessionem jurium incorporeorum. Nulla igitur atque irrita reputatur venditio, aut commutatio aliter facta quam ex consensu

gubernii; gubernium vero, antequam probet fieri hujusmodi alienationem, prærequirit ut sibi exhibeatur æstimatio rei a selectis arbitris, informatio acta de commodo et incommodo, deliberatio concilii fabricæ, et concilii municipii, sententia subpræfecti et præfecti regionis, sententia præterea Episcopi, ut securius judicetur de opportunitate cessionis.

Lex interdixit matriculariis, non vero consiliariis fabricæ, rem vendendam emere, vel socios se habere illius cui adjudicata fuerit; nam art. 61 fert : « Aucun des membres du bu- « reau des marguilliers ne peut se porter, soit pour adjudica- « taire, soit même pour associé de l'adjudicataire. » De venditione mobilium nihil statuitur in lege, quia rerum mobilium, quæ usu paulatim consumuntur, emptio et venditio sunt actus meræ administrationis quos dimittere necesse est fabricæ. Si tamen ageretur de re mobili pretiosa, recurrere oportet ad Episcopum sine cujus sententia fieri non debet alienatio.

635. — X. Quod ad locationes attinet, hæc sunt notanda : 1° Locationes quæ anticipatis solutionibus fiunt improbantur, quia exinde Ecclesiæ reditu annuo frustrantur. « Magnam « Ecclesiis perniciem afferre solet, ait synodus Tridentina, « cum earum bona, representata pecunia, in successorum « præjudicium aliis locantur. » (Sess. XXV, cap. XI.) Quamvis hæc dicta sint de beneficiariis qui bona beneficii locare præsumunt cum detrimento suorum successorum, extendi etiam debent, servata proportione, ad omnes administratores Ecclesiarum, præsertim parochialium.

Quid de locationibus ad tempus diuturnum leges canonicæ statuerint alias diximus (n° 623) : leges civiles concedunt ut immobilia urbana locentur ad novem annos, et immobilia rusticana ad decem et octo annos, servatis regulis juris communis pro cæteris institutis publicis. Locatio excedens tempus præfixum irrita est quoad hunc excessum, nisi fiat de consensu gubernii [1].

[1] *Code des fabriques*, tom. II, p. 4-20.

Omnes hujusmodi locationes sive intra tempus consuetum, sive ad tempus excedens, fiunt per licitationem et per adjudicationem, coram notario et thesaurario collegii matriculariorum.

2° Concilium fabricæ determinat pretium locationis sedium in Ecclesia, et simul modum quo fieri debeat concessio. Providendum est ne plures ex fidelibus avertantur ab assistentia divinis officiis nimia difficultate quam experientur in solvendo pretium præfinitum; atque idcirco pretium istud quanti æquum est constituere expedit, ratione habita status incolarum parochiæ. Locum præterea reservari oportet quo egeni, et quotquot alii gravantur onere solvendi pretium, possint interesse sacris officiis et conciones commode audire.

Art. 66 decreti 1809 statuit : « Le bureau des marguilliers « pourra être autorisé par le conseil, soit à régir la location « des chaises, soit à la mettre en ferme. »

Si modus ille ultimus assignatus sit, concilium fabricæ explicat in scripto, intra Ecclesiam affigendo, conditiones conductionis, scilicet : quid conductor possit requirere a singulis personis pro diversis officiis, quæ sedilia reserventur egenis, quæ sint publica exercitia pro quibus nihil repetendum erit ex usu sedium. Contractus conductionis fiet per licitationem, in gratiam illius qui majus pretium obtulerit et in acta publica a notario referendus erit.

Si fabrica susceperit et regat sedium locationem, aliquem præponit qui in singulis officiis pretium stipulatum percipiat, et pecunias receptas apud thesaurarium deponat. At potest etiam sedes concedere pro censu annuo, ad tempus limitatum, servatis ea de re regulis constitutis. Si concessio non excedat novem annos, fit a collegio matriculariorum ex prævia deliberatione et assensu concilii fabricæ, quin necesse sit recurrere ad Episcopum, vel ad præfectum regionis. Potest insuper eamdem concessionem stipulari ad tempus illimitatum, ea conditione ut quis jure sedem occupandi

fruatur per totum vitæ suæ decursum. In hoc autem casu, sicut in locationibus quæ excedunt novem annos, requiritur, præter consensum concilii fabricæ, approbatio gubernii. Approbationem expetitam dat præfectus pro summis minoribus 300 francis; minister vero principis pro majoribus summis, et pro immobilibus. Sive autem concessio fiat ad tempus limitatum, sive ad vitam personæ, magnopere refert ut annuatim præstetur census; vel ut pretium semel solutum collocetur in census annuos, alioquin recedunt administratores a regulis jure canonico præfixis, et plerumque detrimentum exinde patietur parochia.

636. — Omnes consiliarii fabricæ jus habent occupandi sedem in loco ipsis assignato, qui Gallice dicitur *Banc de l'œuvre;* quo jure perfruuntur quamdiu suum officium retinent. — Si quis Ecclesiam parochialem in integrum propriis sumptibus ædificaverit, potest sibi et suæ familiæ retinere usum unius sedis, aut etiam unius capellæ. Id statuit art. 72 decreti 1809, quem communiter ita interpretantur ut non omnes generatim consanguinei fundatoris hac prærogativa potiantur, sed solummodo ascendentes et descendentes. « C'est d'après cela, *ait jurisperitus recentior*, qu'il a été « décidé que, lorsqu'une personne, en donnant la propriété « d'une Église, s'est réservé pour elle et les siens un droit de « banc, ce droit, à la mort du donateur, ne s'étend pas in- « définiment à ses héritiers en ligne collatérale, et qu'il fait « retour à la fabrique, si ce donateur n'a laissé aucun « descendant[1]. » — Benefactor potest eumdem favorem sibi, suæque familiæ obtinere; cum tamen lex non statuerit quandonam donum Ecclesiæ concessum, hujusmodi sit ut attribui debeat hæc prærogativa, idque pendeat a circumstantiis, fa-

[1] De Champeaux, *Code des fabriques*, tom. II, *de la Location des chaises et de la Concession des bancs et places dans les églises*, n° 80, page 260. Auctor multa complectitur in eo articulo scitu utilia, circa jurisprudentiam et praxim locationis sedium, pag. 194-303.

bricæ judicio et approbationi gubernii submittitur postulatio donatoris. — In cæremoniis extraordinariis ad quas ex officio convocantur qui munera publica obeunt, in ordine administrationis civilis, judiciariæ et militaris, parantur sedes distinctæ et gratuitæ iis omnibus qui vocati fuere.

Exceptis casibus supra præfinitis, nemo sibi vindicare potest jus habendi sedem distinctam, aut gratuitam, in Ecclesia parochiali. Consuetum est tamen ut nonnullis personis, præsertim fratribus scholarum piarum, et monialibus quæ scholis parochiæ præponuntur, concedatur sedes absque ulla pretii præstatione, quod usu retinendum est. Alios usus, aut privilegia peculiaria, quibus Ecclesia defraudatur proventu sedium, inducere non debet nec potest parochus, nisi assentiente fabrica.

637. — XI. Superest demum ut nonnulla adjiciamus de ratione servanda quando fabrica versatur in necessitate inferendi aut sustinendi litem[1].

Thesaurarius debet facere actus *conservatarios*, ut aiunt, qui scilicet inserviunt tuitioni jurium fabricæ, quin adhibeatur forma processus judicialis, cujusmodi sunt : postulatio debiti ad recuperationem bonorum, vadimonii denuntiatio apud judicem ad ineundum viam conciliationis, vel ad impediendum præscriptionem.

Quando hæc non sufficiunt et necessitas urgere videtur litem inferendi, præire debet deliberatio concilii fabricæ; deinde expetitur sententia concilii municipii; demum causa defertur ad concilium præfecturæ, cujus est concedere, aut denegare licentiam litem suscipiendi; fabrica siquidem non potest, nedum litem inferre, sed nec causam quidem sustinere se defendendo coram tribunalibus nisi concilium præfecturæ, vel concilium supremum *Status*, litis susceptionem approbaverit.

[1] *Code des fabriques*, tom. II, *des Procès*, p. 334-408.

Causæ deferuntur vel ad tribunalia ordinaria, vel ad tribunalia administrationis, pro natura rerum.

Causæ generatim in quibus agitur de proprietate, scilicet de existentia, extensione, exercitio juris in re, vel juris ad rem, sortiuntur tribunalia ordinaria : sic, concertationes de proprietate census, de validitate et effectibus donationis, de servitute invocata ab aliquo privato contra fabricam aut vicissim, de exigentia aut solutione debiti, deferendæ sunt ad tribunalia servato ordine legibus constituto quoad competentiam auditorii *judicis pacis*, tribunalis primæ instantiæ, et curiarum superiorum.

Causæ e contra in quibus in jus vocatur actus administrationis, deferuntur ad concilium præfecturæ, et, si fiat appellatio, ad concilium supremum *Status*. Hujusmodi sunt : difficultates subortæ inter fabricam et thesaurarium, an iste suas rationes modo legibus statuto reddiderit; inter administratores funeralium et fabricam de sensu et exsecutione statutorum quæ ab auctoritate competente sancita sunt; inter parochum et fabricam, si parochus contendit gestionem fabricæ nocumentum afferre parochiæ; inter privatos et fabricam de mutatione sedium vel scamnorum e loco. Hæc et similia referuntur ad concilia administrationis.

Multoties prodierunt e concilio Status declarationes juxta has regulas. « Les principes posés comme règle générale, *ait* « Gaudry, se résument ainsi : toutes les actions civiles dans « lesquelles la fabrique a un intérêt comme personne privée « sont de la compétence des tribunaux ordinaires; tous les « actes dans lesquels le conseil de fabrique agit dans la limite « de ses fonctions administratives donnent lieu à des actions « administratives[1]. »

Thesaurarius agit nomine fabricæ in prosequendo litem. Si sententia proferatur contra fabricam in prima instantia,

[1] Gaudry, *Traité de la législation*, tom. III, n° 951.

potest provocare ad tribunal superius, quin opus sit ad hunc finem nova approbatione ex parte gubernii.

II° *De regimine bonorum tituli parochialis.*

638. — I. Titulus parochialis (*la cure*) est institutum publicum quod jure civili acquirere potest bona temporalia. Hæc bona sunt distincta a bonis parochialibus, cum hæc destinentur ad cultum publicum in Ecclesia parochiali exercendum, illa vero ad dotationem et sustentationem titularis, nimirum parochi : quamobrem maxime refert, ut qui donationes facere intendunt per actus inter vivos, aut per testamenta, expressis verbis significent an parochiæ, an titulari, id est parocho, donare velint. In priori casu acceptatio fit a fabrica ; in altero a parocho, habita prius sententia Episcopi et præfecti, et obtenta approbatione a gubernio civili.

II. Fabrica invigilat conservationi bonorum tituli parochialis, uti statuit decretum 1813, art. 1 : « Dans toutes les « paroisses dont les curés ou desservants possèdent à ce « titre des biens-fonds ou des rentes, la fabrique établie près « chaque paroisse est chargée de veiller à la conservation « desdits biens. Art. 2. Seront déposés dans une caisse ou ar- « moire à trois clefs de la fabrique tous papiers, titres et « documents concernant ces biens. » Administratio autem et usufructus eorumdem bonorum pertinet ad parochum, juxta regulas generales in Codice civili constitutas de usufructuariis. Non potest ea alienare, commutare, hypothecis gravare ullive servituti subjicere, aut tandem locare ad tempus novem annos excedens, nisi servando conditiones jure præfinitas ; quia hujusmodi actus possent grave præjudicium afferre titulo parochiali.

Expensas cujusvis naturæ ad conservationem bonorum necessarias parochus tenetur subire, excepto solum quod, ubi de domo presbyterali agitur, art. 21 decreti citati fert : « Les « curés ne sont tenus à l'égard du presbytère qu'aux répa-

« rations *locatives*[1], les autres étant à la charge des commu- « nes. » Ut vero fruatur beneficio legis quoad reparationes majores, necesse est ut fiant prævia approbatione ac jussu auctoritatis sæcularis, servatis regulis præfixis; alias parochus qui sponte sua instaurationes presbyterii exsequi mandaverit, nullum recursum habet in municipium.

III. Titulo parochiali vacante obitu parochi, judex *pacis* tenetur ex officio omnia bona tituli consignare. Sigilla publica auferuntur deinceps ad postulationem hæredum præsente thesaurario fabricæ; vel ad postulationem ipsius thesaurarii, vocatis hæredibus titularis defuncti[2]. Sublatis sigillis, fit recensio titulorum, mobilium quæ pertinent ad presbyterium, et status ædium; si aliquid perierit, aut deterioratum sit, negligentia titularis defuncti, thesaurarius agere debet contra hæredes ut curent cuncta instaurari; quod expressis verbis lex civilis statuit : « Le trésorier de la fabrique poursuivra les « héritiers, pour qu'ils mettent les biens de la cure dans l'état « de réparation où ils doivent les rendre... Dans le cas où le « trésorier aura négligé d'exercer ces poursuites, à l'époque « où le nouveau titulaire entrera en fonctions, celui-ci sera « tenu d'agir lui-même contre les héritiers, ou de faire une « sommation au trésorier de la fabrique de remplir à cet égard « ses obligations. » Novus titularis qui hæc prætermittit, in discrimen venit subeundi onera quæ præcedenti titulari, vel fabricæ, incumbunt.

Reditus bonorum tituli parochialis quæ tempore vacationis obveniunt, percipiuntur a thesaurario fabricæ, et in arca reponuntur ut inserviant gravioribus reparationibus domus presbyteralis.

[1] Quæ sint reparationes quas *locativas* dicunt, explicat art. 1754 Codicis civilis.

[2] Si la vacance arrivait par mutation ou par autre cause, il n'y aurait lieu ni à scellés ni à inventaire. En ce cas le trésorier de la fabrique se bornerait à dresser un recollement sur le précédent inventaire, contradictoirement avec le curé. (Art. 20 decreti an. 1813.)

IV. Quando novus titularis possessionem sui beneficii suscepit, locus esse potest partitioni fructuum, inter ipsum et prædecessorem, hujusve hæredes.

Regula generalis est ut ratio habeatur anni integri, incipiendo a prima die januarii, et computentur omnes fructus, tum civiles, tum naturales, tituli parochialis per annum. Deducuntur impensæ necessariæ aut utiles pro cultura et pro seminibus quæ refundi debent titulari prædecessori, ne alter ditescat ex ære alieno : quod autem superest dividitur inter utrumque, proportione habita ad partem anni qua officio parochi uterque functus est. Ex art. 26 decreti anno 1813 concertationes de partitione fructuum dirimit concilium præfecturæ; multo magis decet ut ad Episcopum deferantur, si non potuerint ex mutuo consensu, nec ad arbitrium tertii, concludi [1].

III° *De regimine bonorum Ecclesiæ cathedralis et sedis episcopalis.*

639. — Fabrica præponitur administrationi bonorum Ecclesiæ cathedralis cum concilio et matriculariis, uti constitutum diximus pro administratione bonorum parochiæ, sed non eadem conditione.

Art. 104 decreti 1809 statuit : « Les fabriques des Églises

[1] Gaudry, tom. III, nis 1204-1214; — *Journal des fabriques*, tom. IV, pag. 337-345. Episcopus Petracorisensis ita suo clero jura indixit, mandato an. 1855 : « 1° Quand il s'agit des fruits pendants ou non encore recueillis « dans un jardin ou une terre appartenant au presbytère, on se conformera « à ce que prescrit la loi civile (art. *de l'usufruit*); 2° s'il s'agit au con« traire de fruits ou céréales que dans certaines paroisses on donne comme « casuel ou compensation du casuel, le curé partant et le curé arri« vant les partageront au *prorata* de la durée du service de chacun, depuis « la dernière récolte jusqu'à la récolte suivante; 3° dans le cas où il s'élè« verait un désaccord sur l'application des règles précédentes, nous dési« rons que l'affaire soit portée devant le doyen qui, seul ou assisté de deux « confrères, selon le désir des parties contendantes, portera une sentence « conciliatrice qu'on acceptera en toute paix et charité. »

« métropolitaines et cathédrales continueront à être compo-
« sées et administrées conformément aux règlements épisco-
« paux qui ont été approuvés par nous. » Porro, ex statutis probatis, Episcopus eligit omnes consiliarios, componit collegium matriculariorum, nominat præsidem, secretarium et thesaurarium, designat tempora quibus fabrica habere debeat conventus, et ipse præsidet quoties opportunum judicaverit. Electio consiliariorum fit ad tempus statutis præfinitum; et si forte nihil ea de re provisum fuerit, censetur facta saltem ad annum, adeo ut Episcopus non debeat pro arbitrio revocare a munere quos assumpserit.

Magnum exinde oritur discrimen inter utramque fabricam, Ecclesiæ parochialis, et cathedralis. Fabrica Ecclesiæ cathedralis res sub nutu Prælati administrat, ita ut non valeat suo jure statuere, sed cuncta definienda sint auctoritate Episcopi. « Le conseil de fabrique de la cathédrale, *ait D.* Gaudry, est
« plutôt un véritable conseil qu'une autorité ayant le droit
« de décider. » (Tom. III, nº 112.)

Ea tamen quæ excedunt fines meræ administrationis, uti sunt locationes ad diuturnum tempus, alienationes immobilium, etc., Episcopus facere non potest nisi servatis conditionibus quas jure præscriptas diximus pro bonis parochiarum et habita approbatione gubernii civilis. Regulæ insuper generales pro gestione bonorum constitutæ, servari debent in Ecclesiis cathedralibus, non secus ac in parochialibus.

Si parochia uniatur Ecclesiæ cathedrali, uti communius constitutum est, non idcirco duæ fabricæ formantur. Una est quæ bona reditusque cathedralis et parochiæ simul administrat[1]. Expedit ut hi reditus separatim reponantur, quantum fieri potest, ut judicari possit de reditibus, impensis et neces-

Non constat an illa fabrica constitui debeat ad præscriptum decreti 1809 pro fabricis parochialibus, an uti fabrica Ecclesiæ cathedralis. Usu tamen prævaluit, ubi parochia unitur cathedrali, ut fabrica erigatur juxta statuta specialia pro fabricis Ecclesiarum cathedralium

sitatibus parochiæ, si quando recurratur ad concilium municipale. Municipium tenetur, ex dictis supra, supplere, loco fabricæ, quæ necessaria sunt ad providendum necessitatibus cultus publici; non tenetur vero providere impensis Ecclesiæ cathedralis. Hæc concilio generali regionis incumbunt, præsertim gubernio quod singulis annis præstari curat, in budgeto generali reipublicæ, subsidia necessaria tum conservationi ædificiorum diœcesanorum, tum etiam acquisitioni vasorum et ornamentorum quibus Ecclesiæ cathedrales indigent[1].

640. — Episcopus usumfructum et administrationem habet bonorum mobilium et immobilium tituli episcopalis; quæ et *mensa episcopalis* quandoque nuncupantur, quia donata sunt sedi episcopali, ut inserviant necessitatibus Præsulis.

Tituli, scripta authentica, aliaque documenta de bonis mensæ episcopalis deposita remanent in scriniis secretariatus, ex quo retrahi non debent nisi de mandato Episcopi.

Episcopus easdem fere regulas sequitur in gestione quas edictas modo diximus pro administratione bonorum tituli parochialis, et iisdem oneribus obnoxius est. Conficitur simili modo inventarium, seu accurata recensio, tum bonorum mensæ episcopalis, tum mobilium quæ gubernium assignat palatio episcopali.

Mortuo titulari, apponuntur sigilla publica, quæ deinceps judex aufert ad petitionem illorum quorum interest, servatis formulis consuetis; et, si quid immutatum seu deterioratum, comperiatur culpa defuncti, hæredes in jus vocantur ut cuncta reponi curent in statu congruo.

Commissarius a gubernio nominatus, eadem munia obit in conservationem atque gestionem mensæ episcopalis, quæ

[1] Qua ratione procedendum sit ut obtineantur hæc subsidia, explicant plures epistolæ *ministeriales*, quas require in Diario *Journal des fabriques*, tom. III; — *Code des fabriques*, tom. II, *Charges des communes relativement au culte*, pag. 484 et seq.

thesaurario fabricæ demandata sunt pro gestione bonorum tituli parochialis, beneficio vacante. Bona regit usquedum alter Episcopus sedis possessionem obtinuerit, et omnes fructus percepti interea censentur principi sæculari obvenire, ad præscriptum art. 33 decret. an. 1813, quo declaratur *jus regaliæ* retineri in imperio juxta veterem morem. Jus illud, ni fallor, ad praxim non adducitur, et fructus sede vacante percepti, servantur, deductis impensis, ad instaurationes ædium tituli episcopalis; quod æquitati naturali omnino consentaneum est. Re quidem vera, bona quæ diœcesibus acquisita sunt donationibus spontaneis fidelium in dotationem sedis episcopalis, nullatenus obnoxia sunt juri dominii reipublicæ; quamobrem non est ratio cur fructus ex iisdem bonis collecti reserventur principi sæculari.

IV° *De regimine bonorum capituli Ecclesiæ cathedralis et seminariorum.*

641. — Capitula Ecclesiarum cathedralium, et collegiatarum rite constitutarum, possunt acquirere bona per actus inter vivos et per testamenta. Acceptatio fit a prima dignitate capituli, postquam gubernium civile, audita sententia Episcopi et præfecti, licentiam concesserit.

Capitulum habet usumfructum bonorum omnium mensæ capitularis, quorum reditus æqua ratione in singulos canonicos dividuntur, nisi inserviant in usum communem totius capituli. 1° Deliberat in conventu de omnibus quæ ad gestionem bonorum suorum referuntur, modo præsens adsit numerus canonicorum art. 50 decret. 1813 præfinitus : « Le chapitre « ne pourra prendre aucune délibération relative à la gestion « des biens ou répartition des revenus, si les membres pré« sents ne forment au moins les quatre cinquièmes du nom« bre total des chanoines existants. » Hæc autem deliberatio debet approbari ab Episcopo. Si Episcopus a capitulo dissentiat, causa defertur ad ministrum gubernii præpositum administrationi civili cultuum. 2° Actus administrationis fiunt

a thesaurario capituli qui ad illud officium designatus fuit ab Episcopo, ex duobus candidatis a capitulo præsentatis. 3° Thesaurarius omnia peragit quæ ad gestionem referuntur, nec excedunt fines meræ administrationis, uti supra dictum fuit de thesaurario fabricæ parochialis. 4° Rationes reddit semel per annum coram commissariis a capitulo designandis. Capitulo fas est thesaurarium a munere removere quando opportunum judicaverit. Singulis quinquenniis nova fit electio; idem vero potest iterata vice assumi.

642. — Seminaria possunt acquirere census et bona immobilia, non secus ac cætera instituta publica de quibus hactenus egimus. Acceptatio donationum fit ab Episcopo, servatis regulis consuetis.

Ad regenda bona seminarii constituitur collegium cujus præses est Episcopus, aut, vice Episcopi, vicarius generalis, et cui intersunt rector et œconomus seminarii, secretarius qui idem est ac cancellarius Episcopi, cum thesaurario a gubernio civili nominato ad præsentationem Episcopi.

Decretum an. 1813 multa statuit ab art. 62 ad 80 quæ supervacaneum putamus referre. Hæc notare sufficiat : 1° Pecunia seminario obveniens ex reditibus annuis, ex subsidiis quæ gubernium præstat, et ex donationibus fidelium, servanda est in capsa tribus clavibus obserata, ex quibus una apud Episcopum, aut illius vices agentem, altera apud rectorem seminarii, tertia apud thesaurarium manet. Tituli et alia scripta authentica simili modo asservantur. 2° Œconomus non potest impensas extraordinarias facere absque speciali scriptisque consignata approbatione data ab Episcopo, audito collegio : pro impensis ordinariis recipit a thesaurario initio cujusque mensis pecunias necessarias juxta tabulam ab Episcopo approbatam. 3° Thesaurarius et œconomus rationem reddunt quotannis redituum et expensarum seminarii; quæ ratio ab Episcopo probata transmittitur ad ministrum gubernii. Cætera quæ ad gestionem bonorum,

locationes, alienationes, litis susceptionem, attinent, iisdem fere regulis subjacent, quas lex indixit pro fabricis parochiarum.

SCHOLIUM.

643. — Legislationem civilem de regimine bonorum ecclesiasticorum referre opportunum, imo necessarium duximus, ut clerici ediscant quæ in hac parte statuta sunt; utque præcaveant, qui publico ministerio addicti sunt, ab agendi ratione quæ in discrimen adduceret bona temporalia Ecclesiæ. Sed animadvertere simul debuimus eamdem legislationem non consentire, sub variis respectibus, cum libertate Ecclesiæ et sanctis canonibus. Concilium Lateranense I, canone 4° statuit « ut laici, quamvis religiosi, nullam disponendi de « rebus ecclesiasticis facultatem habeant, sed omnium ne- « gotiorum ecclesiasticorum curam habeat Episcopus. » Gregorius X edidit legem in concilio Lugdunensi qua prohibitum fuit « universos et singulos Prælatos Ecclesias sibi commis- « sas, bona immobilia, seu jura ipsarum, laicis submittere, « subjicere, vel supponere, absque capituli sui consensu et « Apostolicæ Sedis licentia. » Cap. *Hoc consultissimo*, 2, DE REBUS ECCL. NON ALIENANDIS, in VI°.

Non exposcimus quidem ut immutetur ratio generalis administrandi bona ecclesiastica per fabricam : magnas potius utilitates comperimus in eo modo gestionis, qui in concilium advocat viros selectos e parochia, expedit titularem sollicitudinibus temporalibus, et simul etiam removet ab eo omnem suspicionem, seu cupiditatis, seu negligentiæ, in dispensatione bonorum. Consiliarii, pro sua experientia in negotiis mundanis, magnam securitatem præstant, quod unicuique perspicuum est. Nec etiam dicemus principem civilem penitus abstinere debere, ne se ulla ratione ingerat in admi-

nistrationem bonorum temporalium Ecclesiæ, ullove modo huic administrationi advigilet, aut de illa curet. Cum gubernium assumpserit onus supplendi, ex publico ærario municipiorum et reipublicæ, quæ necessaria sunt instaurationi sacrarum ædium, sumptibus cultus publici, et clericorum parochiis deservientium sustentationi, nequaquam præsumendum est ut omnem curam dimittat de conservatione et alienatione bonorum quibus communitates ecclesiasticæ sibi partim sufficiunt. At vero, cum ex inconcussa doctrina catholicorum, res sacræ administrationi Ecclesiæ subjaceant et Ecclesia suis juribus a nulla potestate humana privari legitime possit, hæc de consensu ipsius Ecclesiæ componere oportebat; quocirca jure dicimus legislationem civilem ea de re in multis peccare, in his præsertim duobus quæ sunt gravissimi momenti :

Primo quidem lex universim statuens de regimine temporali rerum, quas etiam Ecclesia non obtinet a Gubernio sed habet aliunde, constitui debuisset de illius assensu : porro, decreta de constitutione fabricarum, et de regimine bonorum sedis episcopalis, titulorum parochialium, capitulorum, et seminariorum, condita sunt a legislatore civili, absque ullo interventu potestatis spiritualis.

Ratio insuper habenda erat jurisdictionis primorum pastorum in ipsa gestione bonorum ecclesiasticorum : atqui in eo etiam deficit lex civilis. Casu, v. g. quo oritur conflictus inter Episcopum et capitulum de gestione bonorum mensæ capitularis, vel inter parochum et fabricam, lex statuit causam deferendam esse ad ministrum gubernii, cujus erit summo jure decernere inter partes contradicentes : quando necessarium videtur removere a munere alterum e consiliariis fabricæ, aut renovare ex integro concilium, Episcopo id solum tribuitur ut suas querelas ad ministrum principis dirigat, qui statuet quid opportunum arbitratus sit... hæc et alia hujusmodi probare non possumus ; cur enim sententia

definitiva, in iis quæ gubernium non obstringunt necessitate impensas ex ærario publico subeundi, non adscribitur judici ecclesiastico, cum facultate appellandi ad superiorem in eodem ordine, scilicet ad Metropolitanum et ad S. Pontificem? Expedit solum, ut quando agitur de alienatione immobilium, vel de impensis quæ excedunt reditus ecclesiarum et municipiis imponuntur, nihil definiatur nisi ex mutuo consensu, sicuti conventum est inter Sanctam Sedem et imperatorem Austriæ, in concordatu nuper inito, cujus art. 30 fert : « Bonorum ecclesiasticorum administra-« tio apud eos erit ad quos secundum canones spectat. Atten-« tis subsidiis quæ augustissimus imperator ad Ecclesiarum « necessitatibus providendum ex publico ærario benigne « præstat et præstabit, eadem bona vendi, vel notabili gravari « onere non poterunt, nisi tum Sancta Sedes, tum Majestas « Sua Cæsarea, aut ii quibus hoc munus demandandum duxe-« rint, consensum tribuerint. »

INDEX

PARTIS SECUNDÆ PRÆLECTIONUM CANONICARUM

Asterisco notantur quæstiones quas præcipue tractare expedit, ubi tempus lectionibus juris canonici impendendum non sinit ut cæteræ omnes exponantur.

PARS II

De personis.

SECTIO PRIMA.

DE LAICIS.

SECTIO II.

DE CLERICIS.

ART I. — DE PROMOVENDIS IN STATUM CLERICALEM.

ART. II. — DE REGULIS JURE CONSTITUTIS UT QUIS RITE AD ORDINATIONEM ADMITTATUR.

ART. III. — DE OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

ART. IV. — DE PRIVILEGIIS ET IMMUNITATIBUS CLERICORUM.

SECTIO III.

DE SCHOLIS CLERICORUM.

ART. I — DE SEMINARIORUM INSTITUTO.

ART. II. — DE UNIVERSITATIBUS SEU ACADEMIIS.

SECTIO IV.

DE CAPITULIS ECCLESIARUM CATHEDRALIUM ET COLLEGIATARUM

ART. I. — DE CAPITULIS ECCLESIARUM CATHEDRALIUM ET COLLEGIATARUM.

ART. II. — DE ELECTIONE CAPITULORUM ET NOMINATIONE CANONICORUM.

ART. III. — DE STATUTIS CAPITULORUM.

ART. IV. — DE OBLIGATIONIBUS CAPITULORUM ET CANONICORUM.

ART. V. — DE JURIBUS CAPITULORUM ET CANONICORUM.

ART. VI. — DE CŒTU CAPITULARI.

SECTIO V.

DE REGULARIBUS.

ART. I. — DE ORIGINE STATUS RELIGIOSI AC PRÆCIPUORUM ORDINUM RELIGIOSORUM.

ART. II. — DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

ART. III. — DE APPROBATIONE ORDINUM RELIGIOSORUM, ET DE CONSTITUTIONE PROVINCIARUM, CONVENTUUM ET DOMORUM EORUMDEM ORDINUM.

ART. IV. — DE ADMISSIONE FIDELIUM IN STATUM RELIGIOSUM.

§ 1. — *De admittendis in statum religiosum.*

§ 2. — *De novitiatu.*

§ 3. — *De professione.*

ART. V. — DE OBLIGATIONIBUS STATUS RELIGIOSI.

§ 1. — *De obligationibus quæ oriuntur ab ipsis votis religionis.*

§ 2. — *Obligationes jure canonico connexæ statui religioso.*

§ 3. — *Quotuplici modo immutari vel cessare possint obligationes status religiosi.*

ART. VI. — DE REGIMINE STATUS RELIGIOSI.

PARS III

De rebus sacris.

SECTIO PRIMA.

DE FESTORUM CELEBRATIONE.

ART. I. — DE ORIGINE ET OBJECTO FESTORUM.

ART. II. — DE ORDINE QUO FESTA CELEBRANTUR PER DECURSUM ANNI.

ART. III. — DE PRÆSCRIPTIS AD CELEBRATIONEM FESTORUM.

SECTIO II.

DE OFFICIO DIVINO.

ART. I. — DE ORIGINE ET FORMA DIVINI OFFICII.

ART. II. — DE JURE INSTITUENDI ET IMMUTANDI FORMAM DIVINI OFFICII.

ART. III. — QUÆSTIONES PRACTICÆ CIRCA RECITATIONEM ET CANTUM OFFICII DIVINI.

SECTIO III.

DE LOCIS DEO SACRIS.

ART. I. — DE ECCLESIIS ET SACELLIS PRIVATIS.

§ 1. *De erectione Ecclesiarum et de sacellis privatis.*

§ 2. *De benedictione et consecratione Ecclesiarum.*

§ 3. *De sacra supellectili Ecclesiarum.*

§ 4. *De jure præeminentiæ inter Ecclesias et de privilegiis basilicarum.*

§ 5. *De immunitate Ecclesiarum.*

ART. II. — DE CŒMETERIIS.

ART. III. — DE DOMINIO SACRARUM ÆDIUM ET CŒMETERIORUM.

SECTIO IV.

DE BONIS TEMPORALIBUS ECCLESIÆ.

ART. I. — DE ADEPTIONE ET DOMINIO BONORUM TEMPORALIUM ECCLESIÆ.

ART. II. — DE PRÆCIPUIS SPECIEBUS BONORUM ECCLESIASTICORUM.

§ 1. — *De primitiis et decimis.*

§ 2. — *De oblationibus.*

§ 3. — *De fundationibus.*

§ 4. — *De beneficiis.*

ART. III. — DE ADMINISTRATIONE ET ALIENATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

§ 1. — *De administratione et alienatione bonorum ecclesiasticorum juxta leges canonicas.*

§ 2. — *De administratione bonorum ecclesiasticorum juxta leges civiles.*

PARISIIS. — EX TYPIS SIMONIS RAÇON ET SOC., VIA DICTA ERFURTH, 1.